

શ્રી

દારિકા મહાત્મ્યઃ

મૂલ સંસ્કૃત ઉપરથી.

ગુજરાતી ભાષામાં પદાત્મક

મથુરશ પીતાંબર નેપીઝ

રચીત

મુંબઈમિલ્યે

“ નિર્ણયસાગર ” મુદ્રાલયમાં છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યું.

જ્યેષ્ઠ શુકલ ૧ પ્રતિપદા.

શકે ૧૮૦૫. સંવત ૧૯૩૬. સન ૧૮૮૩.

કિંમત રૂપિયા ૪ ચાર.

અર્પણ પત્રિકા.

હરિગીત.

દ્વારામતીથી પૂર્વમાં, હાલાર પ્રાંતવિષે સદા,
ખંભાળિયા નામે નગર, જેની સુશોભિત સંપદા;
તન્મધ્ય ગૂગળિ વિપ્રની, જ્ઞાતીવિષે પાવન અતી,
ભટ રામજી-સુત હરજીવન, જેની હરીપદમાં ગતી.
તેમની વિધવા નારિજે, ગુણવાળિ ધર્મપરાયણી,
રંભા બધ નામે કરી, પ્રખ્યાત લોકવિષે ધણી;
શ્રીકૃષ્ણ પદપંકજ વિષે, આસક્તિ જેણિનિ શોભતી
શક્તિ પ્રમાણે સર્વદા, જેણીનિ સુકૃતમાં મતી.
પરમાર્થ કારણ જેણિયે, અભિલાષ અંતરમાં ધર્યો,
તે કારણે (મેં) તેણિનો, અંથાર્પણે આશ્રય કર્યો.

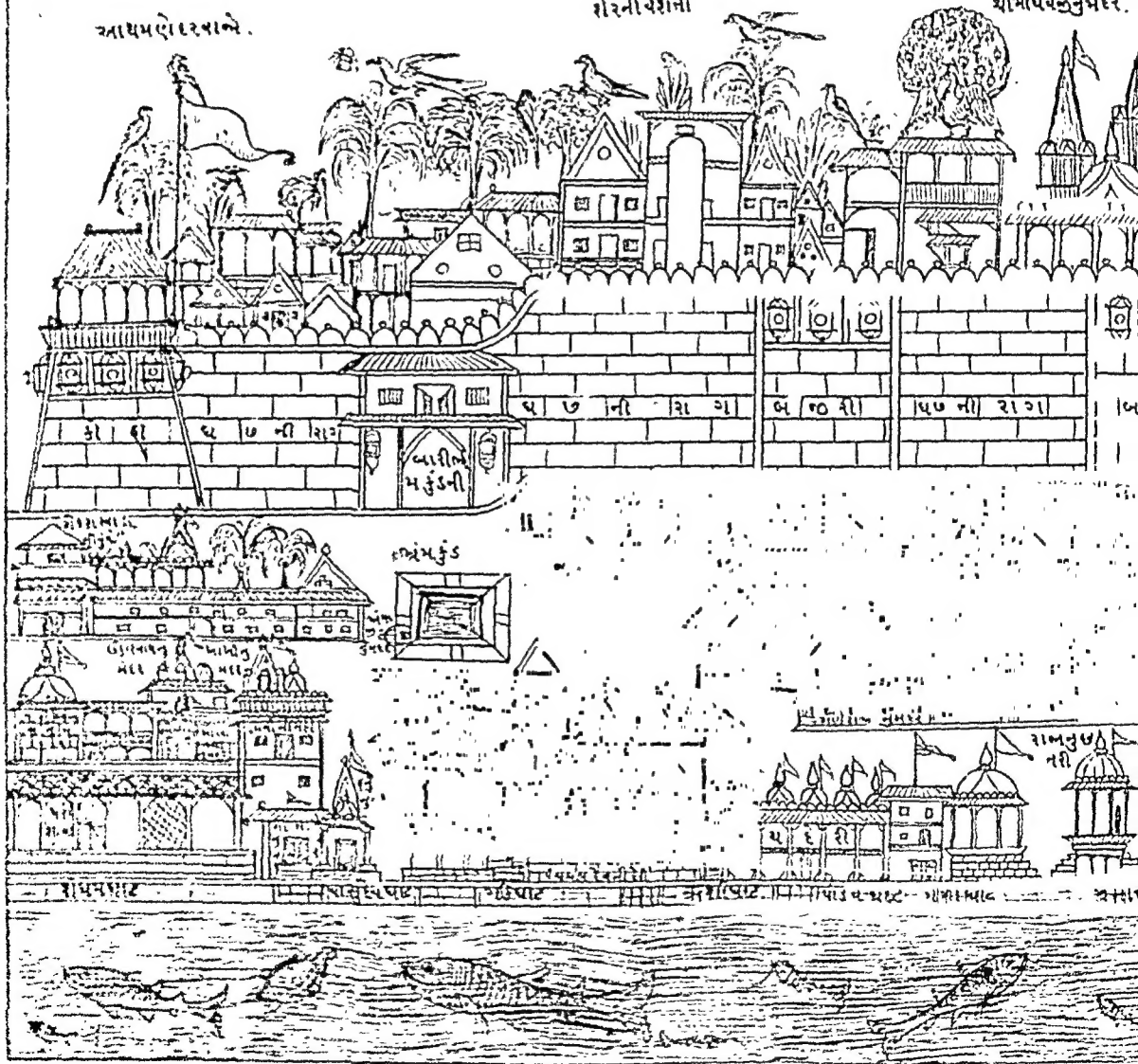
મથુરેશ પીતાંબર.

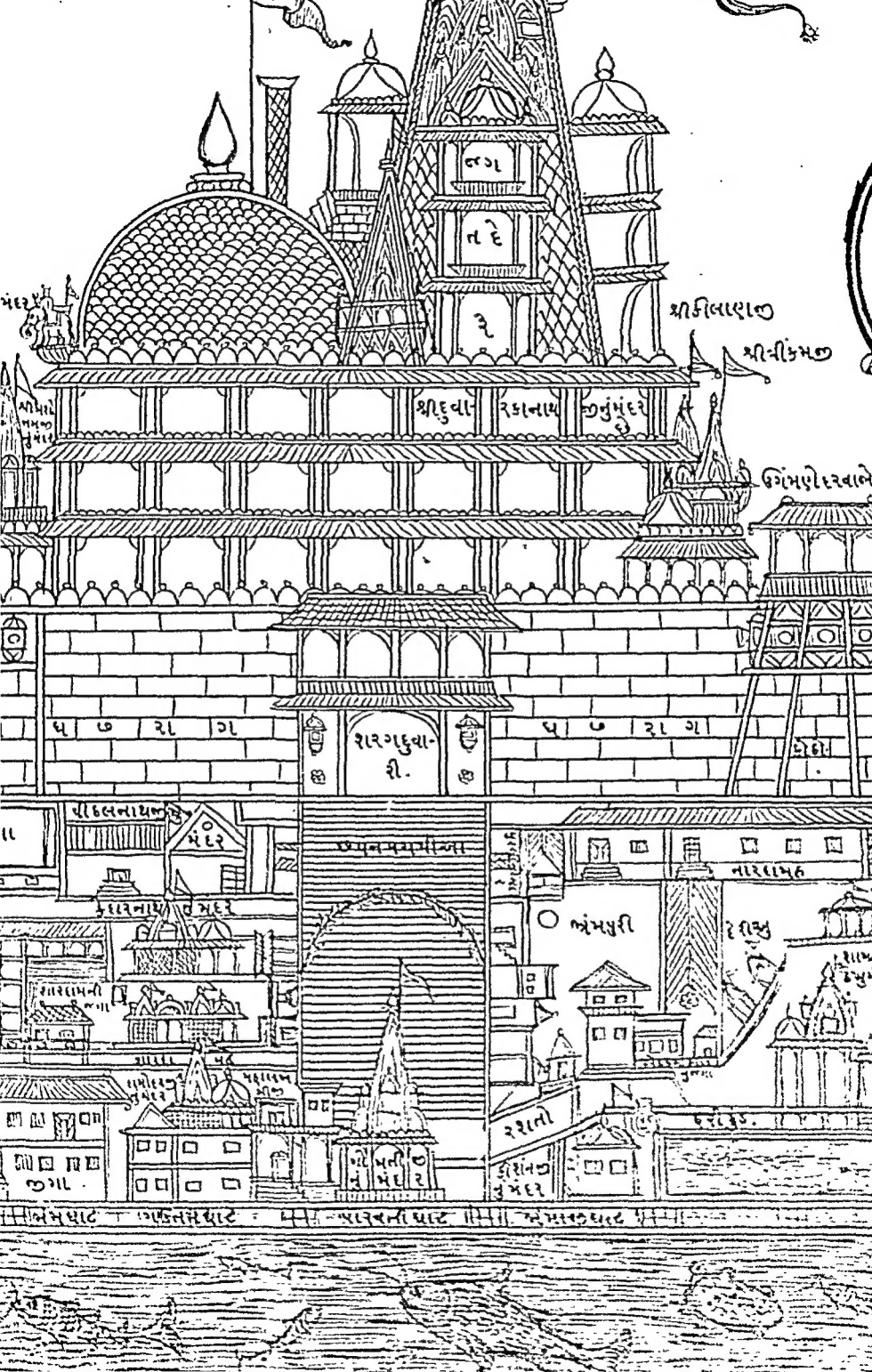
શ્રી દ્વારિકા જોગલ્લો.

આથમલોદરવાળે.

શેરની વરાની

શીમાપવનું મંદર.

શ્રીભાણ

શ્રીવીક્રમ

શ્રીદુર્ગા રાનાથ જીમુંદર

કિંમણોદરવાને

ધ ૭ રા ગ

શરગદુયા-
રી.

ધ ૭ રા ગ

વીલનાથજી

જગનમયમીજા

નારભુત

જંમણી

શિશુ

શામ
કુમુ

રશતો

કીશનજી
જંમણી

રશકુડ

મીનંદ્રાદ - જગતસંદાદ - પદ્મ - પાવનનાંદાદ - મીન - અંબાજીદાદ - પદ્મ -

પ્રસ્તાવના.

મહાપુરૂષો શુદ્ધાંતઃકરણથી દેવલનામસ્મરણે કરી, પરમેશ્વરના પદને પામે છે ખરા, પરંતુ મહાત્માયે પરોપકારાર્થે (જ) વ્રત, નિયમ, તિર્થયાત્રાદિયુગ્મમાર્ગ, દર્શાવ્યાછે (તે) માર્ગે શ્રદ્ધા, ભક્તિથી, સંચરનારાપ્રાણી, સ્વલ્પકાળમાં પરમેશ્વરની સન્નિધિને પ્રાપ્ત થાયછે, ઇતરમાર્ગે કામ, ક્રોધાદિમહાવિષયારણ્યવિષે, ભ્રમનારા શ્રદ્ધારહિતપ્રાણી અત્યંતકલેશપામી પરમેશ્વરપદને પામતા નથી, માત્ર કાલ ક્રમણ કરેછે, તેથી મહાત્માયે પ્રકાશિત કરેલા માર્ગે સતસંગતિ વશાત્ નિરંતર સંચરવું (એ) સર્વપ્રકારે અત્યુત્તમછે.

પરેશ્વર જન્મભર્ણાદિ ઉપાધિથી રહિતછે, તથાપિ ધર્મસંસ્થાપનાર્થે તથા અધર્મ ઉત્સ્થાપનાર્થે આ ભૂતલપ્રત્યે અનેકાવતારથી સંકલ્પ સિદ્ધકરી, સ્વધામે જાયછે. શ્રીશેષાવતાર લક્ષ્મણજી સહિત પરમકારુણ્ય રામાવતાર પશ્ચાત્ વૃંદાવણ્ય ભૂમિ પ્રત્યે યાદવકુળમાં શ્રીમન્નયલભદ્ર સહિત સાક્ષાત્ કૃષ્ણાવતાર ધારણ કરી, કંસપર્યંત પાપીને વિનાશી સ્વેચ્છાથી કંચનમયદ્વારિકા વસાવી, તેમાં નિવાસ કરી અનેક-લીલાચરિત્ર વિસ્તાર કર્યાં (તેમને) શ્રીકૃષ્ણચરણકમલમકરંદોલીવ્યાસ ભગવાનાદિમહાત્માયે મહાભારત, શ્રીમદ્ભાગવત, હરિવંશ, કૃષ્ણજન્મખંડાદિ અનેક ગદ્યપદ્યાત્મક ગ્રંથરચી પ્રકાશ કર્યાછે, (તેમની) યત્ દિયિત્ છાયા ગ્રહણ કરી, સુરદાસાદિ કવીશ્વરોયે પ્રાકૃતભાષામાં શૃંગારાદિ રસોથી ગાયન કર્યાં, તે સમસ્ત-ભૂતલ ઉપર ગવાયછે, (તેને) ગ્રહણ કરનારા પરમાનંદ પામેછે.

તે પ્રમાણે પરમેશ્વરે જ જ લીલાવતાર ધારણ કરી, આ ભરતભૂમિવિષે, જ જ સ્થલે અધિવાસ કર્યોછે, તન્મધ્યે, કલિયુગમાં સ્મરણમાત્ર સુખદાયક કૃષ્ણવિના ઇતરદેવ નથી, આ ભૂમિવિષે દ્વારકા સમાન ઇતર પૂરિ નથી, સમસ્તતીર્થવિષે ગોમતિ સમાન તીર્થ નથી:—એમ મહાત્મ્યકર્તાએ કથન કર્યાંછે, તેથી ભરતખંડવિષે વસનારા સમસ્તઆર્યમનુષ્ય દ્વારકાની યાત્રા કરેછે, એમ છતાં આવા પ્રતાપી ધામતું મહાત્મ્ય પ્રસિદ્ધ નથી, શ્રીકૃષ્ણ સ્વધામ ગયા છતાં દ્વારકામાં કીયા પ્રકારે છે, ગોમત્યાદિ તીર્થોત્પત્તિ, તથા તેમની સંખ્યા દેડલીછે, તેમનાં કૃગ શાંછે, ઇત્યાદિથી સમસ્તલોક અવિદિત છે એમ આશ્ચર્યમાની, શ્રીસત્યજ્ઞામાજી તથા શ્રીત્રિવિક્રમજીના મંદિરના અધિકારીજી નરોત્તમદાસજીએ પરોપકારાર્થે ભગવત ઇચ્છાથી પ્રસિદ્ધ કરવા યોગ્ય આશ્રય આપ્યો, જેથી સંસ્કૃતદ્વારકામહાત્મ્યનો સાર સોંપન કરી, આ ગ્રંથ રચ્યો !!

દ્વારકા મહાત્મ્ય ૨૪, ૩૨, ૫૨, ૮૪ અધ્યાયનાં ચાર છે, તેમનો સાર એક-
બીજા, ચોવિશ અધ્યાયના મહાત્મ્યમાં તીર્થન્યૂન છે, અન્યત્રમાં વારંવાર તીર્થની
દ્રવ્યશ્રુતિ અમુક છે, સ્નાન, દાન, પૂજન, વંદન, જાગર, ઉપવાસ, મૌન્ય, અમુક
પ્રકારે કરવાં એવા પુરાણાંતર સંબંધ મેલવી અધ્યાયની વૃદ્ધિ કરી છે, તેમાં બત્રિશ
અધ્યાયનું ઉત્તમ છે, મુખ્યત્વે પ્રદહાદસંહિતા, ગરુડપુરાણ, પદ્મપુરાણ, મહાભારત,
ભાગવત, હરિવંશ, એ આદિ ગ્રંથમાંથી દ્વારકાસંબંધી કથાંતર ગ્રહણ કરી, મ-
હાત્મ્ય રચ્યાં છે, રચનારનાંનામ તથા વર્ષ ગ્રંથમાં લખ્યાં નથી, સર્વેમહાત્મ્યવિષે
સૂત શૌનકનો સંવાદ છે, શ્રીકૃષ્ણ સ્વધામ ગયા પશ્ચાત્ કલિયુગનાં વિપરીત લક્ષણ,
વિલોકી શૌનકાદિમુની નૈમિષારણ્યમાં મળી સંતાપ કરતા હતા, તે સંધિમાં તત્ત્વે સૂ-
તપુરાણિ આઠ્યા તેમને દર્શિ પરમાનંદ પામી, કલિયુગનાં દર્શિતલક્ષણ નિવેદન
કરી, કૃષ્ણની અવસ્થિતી જાણવા કારણે પ્રશ્ન કર્યાં, (તે) સુણિ પુરાણિયે ઉદા-
લકાદિ મુનિને બલિરાજ્યે, તથા ઇતરમુનીને પ્રદહાદે, જે પ્રમાણે મહાત્મ્ય શ્રવણ
કરાવ્યાં તે પ્રમાણે શૌનકાદિને શ્રવણ કરાવ્યાં છે.

પ્રથમ રામકૃષ્ણ સ્વધામ ગયા છતાં દ્વારકામાં ક્રિયાહેતુથી વસે છે, તે સંબંધી
દુર્વાસા કૃષ્ણનો મિલાપ, દ્વારકા તથા કૃષ્ણ પુત્ર પત્ન્યાદિનાં વર્ણન, દુર્વાસાનો રૂ-
કિમણિને શાપ, રૂકિમણિહરણ, રૂકિમણિરમણ મૂર્તિની ઉત્પત્તિ, શાપમોચન, પર-
સ્પર વાક્યબંધનથી દુર્વાસાનો કૃષ્ણનો દ્વારકામાં નિરંતર નિવાસ, તથા તીર્થ યાત્રા
સંબંધી ગોમત્યાદિ તીર્થોત્પત્તિ, તેમનાવિષે અમુક પ્રકારે સ્નાન, દાન, તેથી જનીત
કૃષ્ણ, તથા દ્વારકાપૂર્વે કુશસ્થલી કેમ હતી તત્ત્વે શેષસંહિત ત્રિવિક્રમ પાતાલથી
કેમ આવી, કુશાસુરને કેમનાશ કરી, કુશેશ્વરનું સ્થાપન કેમ કર્યું, કૃષ્ણાવતારમાં પુ-
નાર્પિ તત્ત્વે કેમ આવી વશ્યા, બલરામ ત્રિવિક્રમ કેમ થયા, તથા રામકૃષ્ણાદિના પૂ-
જન સંબંધી કૃષ્ણદ્વારપ્રત્યે ક્રિયા ક્રિયા દ્વારપાલ રક્ષણાર્થે વસે છે, તેમના સંહિત પૂ-
જન અમુક પ્રકારે કરવાં સંબંધી, તથા દ્વારકાપુરિવિના પિત્રાદ્વાર અન્યત્રતીર્થ
ક્ષેત્ર પ્રત્યે થતો નથી સંબંધી ઇતિહાસ, તથા ગોદાવરીને સિંહસ્તમાં દુષ્ટના સંપર્કથી
થયેલો તાપ દ્વારકાદર્શનથી ગોમતી સ્નાનથી મુક્તથયો, તે પ્રસંગે મળેલાં દેવતીર્થાદિ
દ્વારકાને દશાવર્ણ્યથી વેષ્ટીતથઈ, અંશમાત્ર સ્વાશ્રમે ગયાં સંબંધી ઇતિહાસ તથા દ્વા-
રકા સંબંધી પીંડારકઆદિ તીર્થ મહાત્મ્ય, તથા શંખોદ્ધારમહાત્મ્ય સંબંધી શંખ
નારાયણનું સ્થાપન, પારિજાતકહરણ, એ પ્રકારે સંસ્કૃતમાં છે તે પ્રમાણે ગુર્જરી
ભાષાવિષે પદ્યબંધથી કથન કર્યાં છે.

શ્રીશંખોદ્ધારમાં દ્વારિકાનાથાદિની મંગલા સમયથી રાત્રિનાશયન પર્યંત નિત્યસેવા
થાય છે તે નાટકના આકારમાં કથન કરી છે.

દ્વારિકાધામપ્રત્યે પ્રથમ વજનાભે સ્થાપન કરેલી મૂર્તિ વિષે જોડો આધાર મળી આવ્યો તેટલો આજપર્યંતનો (ઇતિહાસ) શંખોદ્ધારના ઇતિહાસમાં કથન કયોછે.

મથુરેશ પીતાંબર જોષી.

આ ગ્રંથ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવા વિષે

શેઠ. ખીમજી ઓધવજીની કુંપની હા. રતનસી ખીમજી

દલાલ. જાદવજી રતનસી

મહેતા. માવજી રાધવજી

એમના તરફથી યોગ્ય સહાયતા મળીછે.

મથુરેશ પીતાંબર.

અનુક્રમણિકા

વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧ યાદવારથક્ષી.	૫
૨ કથાસંબંધ.	૧૭
૩ શાપોદ્ભવ.	૨૯
૪ રુક્મિણિ હરણ.	૪૦
૫ શાપમોચન.	૫૫
૬ તીર્થમહાત્મ્ય.	૮૩
૭ ત્રિવિક્રમવૃત્તાંત.	૧૧૨
૮ કથાપ્રસંગપિત્રોદ્ધાર.	૧૪૭
૯ ગોદાવરી તાપનિવારણ.	૧૫૪
૧૦ વજ્ર લેપનાશ.	૧૬૮
૧૧ માધવપૂર.	૧૭૩
૧૨ રેવતિકુંડ.	૧૭૫
૧૩ દામોદરકુંડ.	૧૮૭
૧૪ પિંડારક.	૧૮૯
૧૫ ફલશ્રુતિ.	૧૯૩
૧૬ શંખોદ્ધારમહાત્મ્ય.	૨૦૨
૧૭ સત્યભામા વિવાહ.....	૨૧૫
૧૮ પારિજાતક હરણ.	૨૨૩
૧૯ સેવા પ્રકાર.....	૨૭૨
૨૦ ધતિહાસ.	૩૧૧

॥ श्रीगणेशाय मनः ॥

॥ द्वारिकामहात्म्य ॥

॥ अथगणपतिस्तुतिः ॥

द्रुतविलंबित.

- सकलभंगलहं वरदायकं, अलयदानकरं गणुनायकं;
गणुपातिं नगनंदिनिनंदनं, शिवमहं प्रणुयामि गज्जननं. १
- विलसितैकरं वरदायकं, वरतरं वरदंय विनायकं;
परमपूज्यपदांशुजपावनं, शिवमहं प्रणुयामि गज्जननं. २
- लसित सिंदुर भूपणभूपितं, अमरमानव दानव पूजितं;
लवण्यांतक मापदिलंजनं, शिवमहं प्रणुयामि गज्जननं. ३
- शशिधरंय यतुर्लुज धारकं, विमलसिद्धिप्रदं शुलकारकं;
सकलश्रेयकरं कुरुणाधनं, शिवमहं प्रणुयामि गज्जननं. ४
- पतितपावन ते इयिरंपदं, शरणं अयक्षां कमक्षां प्रदं;
मनसि संस्मरयामि सतां विधे, जगतपात्र प्रसीद दयानिधे. ५

श्रीहरीनाम स्मरणः.

प्रबंध.

- जय जगपति, गोविंद, जनार्दन, जगज्जवन, जगनेश,
जगवंदन, जमजलनिर्दहन, जडुनंदन, जमुनेश;
कमलनयन, कमलावर, ऐश्वर्य, ऐशिविनाशि, परेश,
प्रियतम, रतिपति, द्वाराभतिपति, परमेश्वर, परमेश. ६
- माधव, मुरलीधर, गिरिगोवर्धनधर, परमानंद,
प्रजवनितामनहर, मोहन, सुप्रहोहन, आनंदमुकुंद;
गोपीजनज्ञानांजनकर, धरणीधर, हृदयधर वीर,
नटवर, सुंदरवर, नटनागर, दामोदर, अक्षधीर. ७
- अज, गरुडध्वज, गजगतिप्रद, गोभतिप्रिय, गोहृदयान्त,
पावन, पुत्रपोत्तम, पुत्रधर, सर्वेश्वर, मुक्त शान्त;

કમલા મનમણિ, રમણ શિરોમણી, સુરમણિ, સર્વાતીત,
 કરુણાર્ણવ, કદમ્બહર, જમુનાવિપહર, માયાતીત. ૮
 વ્રજ વનવાશિ, વિલાશિ, યશોમતિસુત, હરિ, ખાલકિશોર,
 અગ્ન્યુત, ચારુ, ચતુર્ભુજ, ચાતુર, નિર્મલ, નવનિત ચોર;
 લયલંબન, મુનિજન, રંજન, દાનવગંજન, ગોપાલ,
 ગોપતિ, ગોપીજનમનવલ્લભ, યાદવ, દેવદયાળ. ૯
 નરહરિ, નારાયણ, શરણાર્ણવ, વાસુદેવ, નરરૂપ,
 સંત, અનંત, સનાતન, નિગ્માંતક, ત્રીવિક્રમ ભૂપ;
 વનમાલી, અવિનાશિ, સદા, ધનશ્યામ, વિશાળ, વિશેષ,
 મંગળવપુ, મંગલકરણી, અર્પો, વાણી, મથુરેશ. ૧૦

વલ્લભદ્રસ્તુતિઃ.

તોટક.

જગ મંગલ, શેષ સ્વરૂપયતી^૧, બલભદ્ર, ત્રિવિક્રમ, વિશ્વપતી;
 ધરણીધર, દાનવ વંશ અરી, જયશ્રી બલરામ, અનંત, હરી. ૧
 જગ રંજનકારિ સ્વઅંગવિષે, સૃજી^૨ નીલનલીનનિલા^૩, અતિશે;
 મુખની મુખકારિ, છવી પ્રસરી જયશ્રી બલરામ, અનંત, હરી. ૨
 ધન^૪ ધૂધરિ ગુચ્છયકી અમિતા^૫, પદ્મપદ્મ પ્રભા^૬, દરસે લલિતા^૭;
 અરચે નર પ્રેમ અપાર ધરી, જયશ્રી બલરામ, અનંત, હરી. ૩
 મણિકાંચન કાંચિયિ^૮, રમ્યધણી કટિની પ્રકટી વિભુતીરમણી^૯;
 લલકે, પટપદ્મવ^{૧૦} સંગ કરી, જયશ્રી બલરામ, અનંત, હરી. ૪
 મણિમાણિક માલ વિશાલયકી, પરિપૂર વિરાજત ઊર નકી;
 તુલસી દલ માલ સમંધ કરી, જયશ્રી બલરામ, અનંત, હરી. ૫
 ચિત્રકુટ^{૧૧}હિર જમ તપે સવિતા^{૧૨}, નકવેસરની વિભુતી લસિતા^{૧૩};
 વદને^{૧૪} સુચિહાસ્ય^{૧૫} કલા પ્રસરી, જયશ્રી બલરામ, અનંત, હરી. ૬
 કૃતદ્રુંડલ શ્રીકરણે લલકે, નવ પદ્મ^{૧૬} પ્રભા, નયને ચલકે;
 લિખિ ચંદનલેખ^{૧૭}, કપોલ^{૧૮} પરી, જયશ્રી બલરામ, અનંત, હરી. ૭
 અતિ શોભન ભાલ તપે તિલકે, અલકાવલિ રત્નવતી^{૧૯} લલકે;
 કુટિલી ભૂકુટી વશ ભાવ ભરી, જયશ્રી બલરામ, અનંત, હરી. ૮

૧ યોગી. ૨ કાળું કમળ. ૩ કાંતિ. ૪ ઘાડી. ૫ પુષ્કળ. ૬ કાંતિ. ૭ સારી. ૮ કંદોરો.
 ૯ શોભા. ૧૦ પાલવ. ૧૧ હડપચી. ૧૨ સૂર્ય. ૧૩ શોભીતી. ૧૪ મુખ. ૧૫ મંદ હાસ્ય. ૧૬ નવા
 કમલ જેવી કાંતિ. ૧૭ આડ. ૧૮ ગાલ. ૧૯ રત્નવાલી.

કનકાંગદ^૧, કંકણથી, રમણી, કર કંજની^૨ કાંતિ વ્યથા હરણી;
હલ મૂસલ રાજત સંગ કરી, જયશ્રી બલરામ, અનંત, હરી. ૯
નવરત્નકિરીટયકી મહતી^૩, શિશની સુજિ કાંતિ વિલાસવતી^૪;
ધરિયાં પટઅંબર^૫ પ્રેમ ધરી, જયશ્રી બલરામ, અનંત, હરી. ૧૦
રમણીક દ્વિપે, વશિ નિત્ય તમે, અરપો, શુભ દર્શન, સર્વ સમે;
તમને નર જે ધરિ પ્રેમ ભજે, ભવમાં નર તે સુખ સર્વ સજે. ૧૧
યુવતી જન જે તવ ભક્તિ કરે ધન ખાલક પામિ ક્લેશ હરે;
તવ તુલ્ય મહાશ્રુતિશાસ્ત્રવિપે, સુખદાયક દેવ ન અન્ય દિસે. ૧૨

દુહા.

ગ્રંથારંભ કર્યો વિભો^૬, તવ^૭ આજ્ઞાથી દયાલ;
કરો પૂર્ણ કરૂણા કરી, માની મને સ્વખાલ. ૧૩

શ્રીહરિસ્તુતિ:

લલીતછંદ.

પતિતપાવના વિશ્વનાયકા, સકલ પ્રાણિમાં પ્રાણુદાયકા;
વિનય^૧ ભાવના ધ્યાનમાં ધરી, તવ પદાંયુજે વંદુ શ્રીહરી. ૧
સકલ લોકના શ્રેયકામમે^૨, ધરિ અનેકધા આકૃતી તમે;
જગતમાં જનો સર્વ સેવતા, તવ પદાંયુજે વંદુ દેવતા. ૨
જપતપાદિ જે સર્વ સુકૃતી, સકલના તમે સર્વથા પતી;
વિવિધ દ્વારથી સિદ્ધિદાયકા, તવ પદાંયુજે વંદુ નાયકા. ૩
સકલ કામની સાધના વિપે, સફલતા તમેથી સદા દિસે;
સગુણ સર્વમાં ભાસ ભાસતા, તવ પદાંયુજે વંદુ હે પિતા. ૪
તવ વિપે યથા^૩ ભાવના કળે, સકલ કામના તે વિધે કળે;
નિગમનો^૪ તમે સાર રાજતા, તવ પદાંયુજે વંદુ બ્રાજતા. ૫
જગપિતા વિનંતિ હરે ધરે, અનુભ કર્મના બંધ પર્હરે;
હભય^૫ હસ્તની અંજલી^૬ કરી, તવ પદાંયુજે વંદુ શ્રીહરી. ૬
ગણિ મને મહા રંક સર્વદા, સદય ચિત્તથી છેદ આપદા;
અધિક તપ્પતા અંતરે ધરી, તવ પદાંયુજે વંદુ શ્રીહરી. ૭

૧ બાહુબંધ. ૨ કમલ. ૩ મહોદય. ૪ વિલાસવાલી. ૫ રેસનવસ્ત્ર. ૬ સમર્થ. ૭ નમાની. ૮ નર.
૯ કલ્યાણ. ૧૦ લેખ. ૧૧ વેદ. ૧૨ બો. ૧૩ દાય એકા.

સદ્યચિત્તથી પ્રીતિ સંકલી^૧, મમ દુરાકૃતી^૨ સર્વથા દલી;
સુજનરંજની^૩ વિશ્વમોહિની^૪, અરપિયે ગિરા^૫ શ્રેય દોહિની^૬.

પંચાયતન.

દુહા.

ગિરિનંદિનિ નંદન^૧ સદા, મંગલ સદન^૨ ગણેશ;
વરદાયક, કરિવર^૩ વદન, જય જય જય વરદેશ^૪. ૧
જગવંદન^૫, જગતીજનક^૬, જહનંદન, જમુનેશ;
જલજનયન^૭, દધિજપતી^૮, જય જય જય જગનેશ. ૨
શિવ, શંકર, કરુણાકરણ, અશરણ શર્ણુ મહેશ;
ગંગાધર, ભવભયહરણ, જય જય જય ગિરિજશ^૯. ૩
દિવિચર^{૧૦}, દિનકર, દિપ્તિમત્^{૧૧}, જગદીપક, જલજેશ^{૧૨};
તપન^{૧૩}, ત્રિગુણધર, તિમિરહર^{૧૪}, જય જય જય દિવશેશ. ૪
જગજનની, જનરંજની, ભયભંજનિ સાક્ષાત;
શક્તિ, સુરેશ્વરિ, ઈશ્વરી, જય જય જય જગમાત. ૫
સર્વદેવ કરુણા કરી, ધરિ ઉરમાં આલહાદ^{૧૫};
અર્પો ગિરા સુલક્ષણી, ગાવા ગુણાનુવાદ^{૧૬}. ૬

વાણિપ્રશંસા.

મનહર.

વાણી રૂપિ રાણિ હીન, માનવીનિ કાંતિ દીન,
માન પામવા પ્રવીણ, પ્રાણિમાં અન્નણિ છે,
વાણિવિનાનિ અધીક, કીધેલી કમાંણિધીક,
ભૂમિ ધાન્ય ધનાદિક, સર્વ ધૂલ ધાંણીછે;
વાણિ વિનાનાં અનૂપ, ભૂષણો દૂષણ રૂપ,
રાજ્યની રિક્તિ અનૂપ, તે કુપાત્ર રાણિ છે,
સુણો નરોત્તમ સૂર, કથે કંવીમાં મથુર,
રસીલી વાણિથી દૂર, પશુતુલ્ય પ્રાણિ છે. ૧

૧ જોડી. ૨ નહારી કૃતી. ૩ સારાને ખુશ કરનારી. ૪ મોહ કરનારી. ૫ વાણિ. કલ્યાણ ૬ દુજ-
વાંવોલી. ૭ પુત્ર. ૮ ઘર. ૯ હાથિમાં શ્રેષ્ઠ. ૧૦ વરદાન દેનારનો સ્વામી. ૧૧ જગતમાં પૂજ્ય. ૧૨ જ-
ગતનો પિતા. ૧૩ કમલનયન. ૧૪ લક્ષ્મીનો સ્વામી. ૧૫ પાર્વતીનો સ્વામી. ૧૬ આકાશમાં ફરનારો.
૧૭ કાંતિવાન. ૧૮ કમલનો સ્વામી. ૧૯ સૂર્ય. ૨૦ અધાર હણનાર. ૨૧ આનંદ. ૨૨ ગુણ.

વસંતતિલકા.

શ્રી સર્વતી સતિ પ્રતાપવતી વિધાત્રી, વંદુ સદા તવ પદાંશુજ વિશ્વ માત્રી;
શ્રીકૃષ્ણના મુગુણ ગાન કરું વિલાસે, અર્પો મંત્રી^૧ યશવતી^૨ કરુણા પ્રકાશે. ૧

હરિગીતછંદ.

શ્રીધામ શંખોધાર દ્વારામતિ મહાત્મ મુદ્ધા^૩ ધરી,
રચુ રમ્ય ગુર્જરિ વાણિમાં, ઇતિહાસ સંયુત^૪ વિસ્તરી;
પ્રીતીથિ મુણતાં વિપલમાં, પલશે સ્વયુદ્ધિ પાપની,
શમશે સદૈવ મહાવ્યથા, ભવભય સમંધિ વિલાપની. ૧
નહિ કિંચિદપિ અતિ યુક્તિ, કિંચિત અધિક તુન્ય નહી નવી,
વિધિ વિષય સર્વ સમંધિ ગ્રંથ, પ્રદર્શિ અતુલવ મેલવી;
કથુ સકલ લોક હિતાર્થ નિર્ણય, કરી યથાર્થ મહાનરા,
વાચો ભણો કર્ણધરો આદર થકી ભક્તી^૫ પરા. ૨

શાર્દૂલવિક્રીડિત.

શ્રી સંકર્ષણના^૬ સહિત હરિયે, પાપીષ્ઠ દૈત્યેાદલી,
ભૂનો ભાર ઉતારિ સર્વ વિધિથી, ઉત્પન્ન કીધો કલી;
મારી દુષ્ટ નરેશ પાંડવ મિશે, નિર્ભાર ભૂમી કરી,
પશ્ચાત્^૭ યાદવને પ્રદર્શિ^૮ ઉરમાં, ચિંતા વિશેષે ધરી. ૧

સવૈયા એકત્રિશા.

અહો ભુમિનો ભાર અવતર્યો^૯, એમ લોક માને નિર્ધાર,
તથાપિના અવતર્યા સમાન, પ્રદર્શે મને વિચારી સાર;
કારણુ લોક સમસ્ત વિષે, આ યદુકુલ અસહ્ય^{૧૦} ભાર સ્વરૂપ.
મમાશ્રયી^{૧૧} ધન ધાન્ય નારિથી, જે સજિયા મદમત્તપ્રચૂર^{૧૨}. ૧
અન્ય થકી ના થાય એમનો, પરિભવ^{૧૩} ભૂતલ વિષે નિદાન,
કદાપિ મમ હસ્તથી સ્વકુલને, વિનાશુ એ નહિ થોડ્ય વિધાન^{૧૪};
તેકારણે સકલ યદુકુલના, વિનાશ કલિને^{૧૫} કરિ નિર્માણ,
જમ વેણુ^{૧૬} ભવ અગ્નિ વેણુને, દહન^{૧૭} કરે સહસા^{૧૮} નિર્વાણ,
પામિ અંતરે શાંતિ સર્વયા, હલધર અંતે જઈશ સ્વધામ. ૨
કરી એમ નિશ્ચય યદુનાયક, યાદવ વંશ વિનાશક હામ;

૧ ભુદિ. ૨ યશવાતી. ૩ હર્ષ. ૪ યુક્ત. ૫ ભક્તિઓ તુન્યર. ૬ અલગમ. ૭ પડીથી. ૮ વે-
દને. ૯ ઉતર્યો. ૧૦ ન સદન થાય એવો. ૧૧ આરા આશ્રયવાલા. ૧૨ ધણુ. ૧૩ કાર. ૧૪ પ્રકાર.
૧૫ કલેશ. ૧૬ વાંસનો આસિ. ૧૭ આદે. ૧૮ એકાએક.

તદનંતર^૧ દ્વિજ શાપ મીશથી, કયો સર્વ યાદવકુલ નાશ,
એ પ્રકાર અવતાર^૨ પ્રયોજન, સંપાદન^૩ કરિ સત્ય પ્રકાશ,
સ્વધામ ગમન^૪ સમંધિ સ્નેહથી, મમયશ^૫ કરશે માનવ ગાન;
તરશે ભવસાગર એ વિધિ કથિ, ગયા સ્વધામ વિષે ભગવાન.

ઉપજાતી.

વાણી સુણી શકુનિ એણિ રીતે, વધો તદા પાંડુકુમાર^૬ પ્રીતે;
અહો મુની વાણી સુણી તમારી, મને સજ્જ^૭ સંશય આજ ભારી. ૧
જે કૃષ્ણના કૃષ્ણ સમાન કામી, કૃષ્ણાશ્રયી^૮ કૃષ્ણ સમાન નામી;
એવા મહા યાદવ લોકપ્રત્યે, કથં થયો શાપ વિનાશ કૃત્યે. ૨
તે શાપ જે કારણ કલેશરાશી^૯, જોયો થયો યાદવમાં પ્રકાશી;
શ્રીકૃષ્ણમાં કેમ થયો ન તેવો, એકાત્મમાં^{૧૦} કેમ વિભેદ એવો. ૩
મુનીશ્વરા સ્નેહ સમંધ ધારી, કયો મને એ સરવે વિચારી.

સોરઠા.

શ્રવણ કરી નિર્ધાર, એમ પ્રશ્ન નર નાથના^{૧૧};
કૃષ્ણ કામના સાર, સત્વર શુક તેને વધા. ૧

વસંતતિલકા.

શ્રીકૃષ્ણ સર્વ જગ સુંદર વેશધારી, સાધે સદા સકલ મંગલ કર્મ ભારી;
લીલા વિલાસ શુભ કીર્તિ કરે પ્રકાશે, નિત્યે રમે રમણિ^{૧૨} સંગ વશિ-સ્વવાસે. ૧
નાનાવિધાન કલિ કલ્મષ^{૧૩} નાશકારી, લોકે સુમંગલ પ્રદાયક^{૧૪} પાપહારી;
એવાં સુકર્મ કરણાર્થ ઉદારસ્નેહે, કૃષ્ણે નિમંત્રણ^{૧૫} કર્યા મુનિવૃંદ^{૧૬} ગેહે^{૧૭}. ૨

શાર્દૂલવિક્રીડિત.

વિશ્વામિત્ર, વસિષ્ઠ, કણ્વ, અસિતો, અત્રી, ભૃગુ, અંગિરા,
દુર્વાસા, મુનિવામ, નારદ, તથા, કુંભોદ્ભવાદિ^{૧૮} ધિરા;
કર્માતે^{૧૯}, હરિયે, વિસૃષ્ટિતકૃતા^{૨૦}, સર્વે સૃજા નિર્ભયા,
પામી પ્રેમ અપાર અતંરવિષે પીંડારકે તે ગયા. ૧

હરિગીત.

તત્રે સકલયદુખાલકા, ક્રીડા કરંતા હાસ્યથી,
સ્ત્રીવેષ સુંદર શાંખને, ધારણ કરાવિ વિલાસથી;

૧ પતે પછી. ૨ મેલવીતે. ૩ જવું. ૪ મારો યશ. ૫ પરીક્ષિત. ૬ થાય. ૭ કૃષ્ણના આશ્રયવાલા. ૮ કેમ. ૯ હગલો. ૧૦ એક આત્મા. ૧૧ રાજનાં. ૧૨ સ્ત્રી. ૧૩ પાપ. ૧૪ આપનાર. ૧૫ તેડ્યા. ૧૬ ટોલાં. ૧૭ ઘેરે. ૧૮ અગસ્ત્ય. ૧૯ કર્મના પછી. ૨૦ વધાય કરેલા.

તે વિપ્રના નિકટ^૧ જઈ, તેમના ચરણ ચહણ કરી,
 પ્રચ્છવા^૨ લાગ્યા પ્રશ્ન, ખાલક શાંખને અગ્રેકરી. ૧
 હે વિપ્ર આ ગર્ભિણી, તમને પ્રચ્છતાં લજ્જા ધરે,
 તેથી હમારા વદનથી, પ્રચ્છે પ્રણામિ^૩ વ્યથા ધરે;
 એ સ્ત્રી કદા^૪ પ્રસુતા થશે, પુત્ર વા પુત્રી જન્મશે,
 એ ભાંતિ કથિયે મુનિવરા, અમ કાર્ય સકલ સકલ થશે. ૨
 સુણિ એમ ચિત્ત વિચારી, કોપ પ્રકાશિ તે મુનિવર વદા,
 હે મંદ આ, કુલનાશકારિ, મુશલ પ્રસવશે ઉન્મદા;
 તે વાઙ્ય ને સુણિ ખાલકો, પામી ઉરે અતિ આપદા,
 સહસા ઉદર બંધન વિમુચિ^૫, પ્રદર્શ્યુ લોહ મુશલ તદા^૬. ૩
 બહુ મંદ લાગી આપણે, આશું કર્યું વિપ્રિત અતી;
 કથશે શું આપણને જના, કુલનાશકારિણી કરિ મતી.

દુહા.

વિવેકિ, પુણ્યસ્વી, તથા, ઈશ્વરભક્તિ સહીત;
 તથાપિ નાશ સમે સૃજ સહસા મતિ વિપ્રીત. ૧

હરિગીત.

સૃજિ એમ વ્યાકુલ ખાલકો, તે મુશલને ગૃહિ વેગથી,
 સત્વર^૭ સકલ તત્કાલ ગેહ. પ્રતી^૮ ગયા ઉદ્વેગથી;
 તે મુશલ રાજ્ય સભા વિષે, લઈ સર્વ યાદવ સન્નિધે,
 કૃષ્ણને ના કથતાં સકલ, નૃપને^૯ પ્રકાશ કર્યું વિધે. ૧
 સુણિ સખલ શાપ મુશલ, પ્રદર્શી દારિકાવાસી જના,
 અત્યંત ત્રાસ સહિત થયા, સર્વે તદા વિસ્મિત મના;
 નૃપ ઉચ્ચેને મુશલ ચૂર્ણ કરાવિ, નાંખ્યો નિધિજલે^{૧૦},
 મત્સે ગ્રશે^{૧૧} તે મુશલનો, અવશિષ્ટ^{૧૨} લોહ હરી ખલે. ૨
 તે લોહ ચૂર્ણ સમુદ્રના, મુત રંગ સંગ તણાઈને.
 ઇચ્છા બલે એલકા^{૧૩} સૃજિયા, તટવિષે પ્રસરાઈને;
 તે મચ્છ અન્યત^{૧૪} મચ્છસહ^{૧૫}, જલથી લુપ્ત જને^{૧૬} ધર્મો,
 તેના ઉદરથી લોહને, અવલોકિ^{૧૭} શર^{૧૮} અગ્રેકર્યો. ૩

૧ સમીપે. ૨ પુછવા લાગ્યા. ૩ નમીને. ૪ અગ્રે. ૫ હાકીને. ૬ લાગે. ૭ વિનાવણા. ૮ ધરે.
 ૯ ઉચ્ચેને. ૧૦ સમુદ્ર. ૧૧ ગત્યો. ૧૨ બાકી રહેલ. ૧૩ સાણ. ૧૪ ખીળે. ૧૫ માંખે. ૧૬ ખા-
 શથી. ૧૭ જોઈને. ૧૮ આણ.

ભગવાન જ્ઞાત^૧ તથાપિ તે, અન્યથા^૨ ઇચ્છિત ના થયા,
ઇચ્છા ખસે દ્વિજશાપ, કાલરૂપી ગણીને મોદિયા.

દુહા.

એ વિધિ યાદવ વંશને, થયો શાપ મુનિરાજ;
તદનંતર હરિ મંદિરે, આવ્યાં દેવ સમાજ.

૧

દોષકલ્પ.

શ્રી સનકાદિ, વિરંચિ^૩, પ્રજ્ઞશા^૪, ભૂત ગણા, ભવ^૫, ઇંદ્ર, મુનેશા,
ચંદ્ર, રવી, વસુ, રૂદ્ર સમસ્તા, અંગિરસા ઋષિરાજ, પ્રશસ્તા;
પત્નગ^૬, પિતૃગણા, વરરામા^૭, ગીતકર્તા^૮, મરૂતા^૯ ગુણુઆમા,
યક્ષકુબેર, ઉદાર મહંતા, કિન્નર, સાધવ^{૧૦}, યોગિ અનંતા.
નારદ, સારદ^{૧૧}, વ્યાસ વિલાશી, સિદ્ધ પ્રસિદ્ધ, મહાયશરાશી,
એ પ્રમુખાદ્ય યાદવઆમે^{૧૨}, કૃષ્ણ કલેવર દર્શન કામે;
પ્રાપ્ત થયા અતિ પ્રેમ ધરંતા, નંદનપુષ્પથિ^{૧૩} વૃષ્ટિ કરંતા,
નમ્ર શિરાંજલિ ભાવ^{૧૪}, પ્રમાણી, સર્વ વદ્યા સ્તુતિકારિણિ વાણી.

૧

લલીત.

જગ પિતા તમે જન્મને ધરી, સકલ લોકની આપદા હરી,
ઉરવિશે સદા સંત જે ભજે, પ્રણમિયે અમો તે પદાંબુજ;
હરિતમે સ્વમાયાથિ નિર્ભયે, જગત જન્મતા પાલતા સ્વયે,
નિમિષમાં હરે તે પ્રકારથી, જગતના તમે હેતુ^{૧૫} સર્વથી.
તવ યશોવ્રતી^{૧૬} ગાન જે કરે, ભવસમુદ્રને સઘ^{૧૭} તે તરે,
સકલ શાસ્ત્રથી તેવિધે સદા, ભવસમુદ્રને નાતરે કદા^{૧૮};
તવ પદાબ્જને^{૧૯} દર્શતાં હરી, વિષયવાસના સર્વ પહુરી,
પ્રભુ તને જાણ્યો ધ્યાન ધારણે, નર મુમુક્ષુયે^{૨૦} મોક્ષકારણે.
ભજનથી સદા ભગવદી જને, સ્વરૂપ દર્શવા સેવિયો તને,
બુધજને^{૨૧} તને બુદ્ધિ બોધથી, સ્વપદ પામવા સોધિયોમથી;
જગનથી જાણ્યો નિત્ય જાણિકે^{૨૨}, ઉરવિશે ધર્યો યોગધારકે^{૨૩},
સકલ માંતને દર્શિને સદા, પરમ પ્રાણિયે છેદિ આપદા.

૩

૧ બાણ. ૨ બીજું. ૩ બ્રહ્મા. ૪ લોકપાલ. ૫ શંકર. ૬ નાગ. ૭ અપ્સરાયો. ૮ ગાયક. ૯ વાયુ.
૧૦ સાધુ. ૧૧ શારદા. ૧૨ દ્વારકામાં. ૧૩ ઇંદ્રના વનનાં પુષ્પ. ૧૪ મસ્તક હાથ વિગરે નમ્ર ભાવ.
૧૫ કારણ. ૧૬ યશની ઉચ્ચાશ. ૧૭ તટાલ. ૧૮ ક્યારે. ૧૯ કમલ. ૨૦ મોક્ષ ઇચ્છનારા. ૨૧ પંડિત.
૨૨ યજ્ઞકરનારા. ૨૩ યોગી.

પ્રભુ તમે સદા ભક્તને ભજો, રહિત પ્રેમિની સંપદા^૧ તજો;
 ત્રિપદથી તમે ખાંધિયો ખલી, અધિક વામના^૨ આકૃતી કળી. ૭
 ચરણપદ્મથી સંભવી^૩ હરી, સકલ પાવિની જનહવી સરી^૪;
 વિજયની ધ્વજ શેષિતેં ખલી, જગત સર્વની આપદા દલી. ૮
 અજ^૫ ભવાદિ જે દેવ પાવના, સકલ સર્વદા તે તવાધિના^૬;
 તવ પદાજની ભક્તિ સિદ્ધિદા, અરપિયે પિતા અંતરે સદા. ૯
 સ્તવન^૭ આ ઉરે નાથ ધારિયે, અશુભથી અમોને ઉગારિયે;
 ઉરવિષે દયા ધારિ સર્વથા, મથુરનાયકા છેદિયે વ્યથા. ૧૦

દોષક.

એમ વિધીસહ^૧દેવ હરીને, પૂજિ પ્રણામિ પ્રસન્ન કરીને;
 અબ્ર^૨ રહી વદિયા વિધિ વાણી, કૃષ્ણ કૃપા મનમધ્ય પ્રમાણી. ૧
 તાત તમે અમને નિધિવાસે^૩, જેમ વદા ભુવિભાર વિનાશે;
 તેમ તમે કર્યું સર્વ કલાપી, સ્થાપિ સુધર્મ અવર્મ ઉથાપી. ૨
 કીર્તિ દિશા દશ પ્રત્ય પ્રકાશી, યાદવમાં ધરિ જન્મ વિલાસી;
 કાર્ય કર્યી સુખદાયક જે જે, આ ભવને તરશે સુણિ તે તે. ૩
 નાથ ગયાં શત વર્ષ તમારાં, તે પર પંચમર્વિંશ^૪ વધારાં;
 શાપયિ આકુલ નાશ પ્રમાણી, દેવનુકાર્ય અશેપિત^૫ જણી. ૪
 તેથી પિતા નિજચિત્ત વિચારે, રામ સહીત સ્વધામ પધારે;
 આવિ સ્વધામ વિષે ગુણ આમી, સઘ^૬ કરે અમ પાલન સ્વામી. ૫
 એ વિધિથી વિધિની સુણિ વાણી, કૃષ્ણ વદા કરૂણા ઉર આણી;
 બ્રહ્મ તમે કથ્યું જે મમ પ્રીતે, તે ગૃહ્યુર્મે ગણિ થોગ્ય સ્વચિત્ત. ૬
 કાર્ય થયાં અવશેષ તમારાં, ભૂતલભાર ઉતારિ અપારાં;
 આ યદુવંશ મહામદ આરી, લોક વિષે અતિશે ભયકારી. ૭
 તે થકિ આ કુલનાશ કરીને, ભૂતલ ભાર સમસ્ત હરીને,
 નંતર હે અમરો^૮ તમ કામે, આવિશ રામ સહીત સ્વધામે;
 એમ સુણી અજ આદિક દેવા, ધામ ગયા હરિની કરિ સેવા. ૮

દરિગીત.

નંતર મહા ઉત્પાત, દ્વારામતિવિષે દર્શો દરી:

કુલવૃદ્ધ^૧ યાદવને વદા, કુલનાશ કારિણિ વિધિ ધરી. ૧

૧ સહજી. ૨ છેક નાતી. ૩ જન્મી. ૪ મંગા નદી. ૫ અબ્રમા. ૬ નગર આવીન. ૭ દેવુતિ. ૮ અભાસારે.
 ૯ અંતરિક્ષ. ૧૦ સમુદ્રથાને. ૧૧ પર્વત. ૧૨ નદિજાડી. ૧૩ લગ્ન. ૧૪ દેવા. ૧૫ કુલમાં વરદા.
 ૨

હે યાદવો ઉત્પાત, આ પુરિમાં, ઉત્તિષ્ઠે^૧ સર્વથી,
 આપણા કુલને શાપ છે, તેથી ઉપાય કરો કથી;
 જઈયે સમસ્ત કુટુંબ પુણ્ય, પ્રભાસ પ્રત્યે શિવ્રથી.
 તે શ્રેષ્ઠ તીર્થ સદૈવ, બ્રાહ્મણ શાપ નાશક આદિથી. ૨
 શશિ^૨ દક્ષશાપ^૩ થકી થયો, ક્ષયરોગિ પણ તત્રે જઈ,
 સ્નાનથી પુનરપી કલા, પ્રાપ્ત થયો સુનિસ્કંચન^૪ થઈ;
 આપણે તેથી તત્ર જઈને, સ્નાન દાન વિધાનથી. ૩
 દુઃખાબ્ધિ^૫ પાર તરીશું જન્મ, સમુદ્રને શુભ નાવથી,
 એભાંતિ કૃષ્ણુનિ વાણી, શ્રવણ કરી તદા યાદવ જના;
 સત્વર ગજશ્વરથાદિને, યુજતા થયા^૬ મોદિતમના,
 એ સર્વ શ્રવણ કરી તથા, દર્શિ અરિષ્ટ વિધિ^૭ તદા. ૪
 એકાંતમાં શ્રીકૃષ્ણને અંજલિકરી ઉદ્ધવ વદા,
 હે નાથ આ કુલને વિનાશિ, તમે જશો સુરકારણે;
 જથી સમર્થ તથાપિ થાય ન, વિપ્રશાપ નિવારણે,
 તેથી તવાંધિ સરોજને^૮, તજવા નિમિષ ઇચ્છું નહીં. ૫
 હે નાથ કરુણાથી સ્વધામે, લીજિયે મમકર ગૃહી,
 એભાંતિ ઉદ્ધવ વાક્ય સુણિ, કમલાવરે શ્રુતિસારથી;
 જ્ઞાનોપદેશી બદ્રિકાશ્રમ, પ્રેષિયો^૯ તેને કથી. ૬

મુજંગપ્રયાત.

કથી એવિધા મિત્રને^{૧૧} પાંપહારી, પુનર્પી વદાં વૃષ્ણિને^{૧૨} નાશકારી;
 અહો આ સ્થલે ઘોર ઉત્પાત ભાસે, પ્રદર્શી સદા ચિત્ત અત્યંત ત્રાસે. ૧
 અહો તેથકી આપણે શ્રેષ્ઠકામે, કદાપી રહેવું નહીં અત્ર આમે;
 સુતા ખાલ વૃદ્ધા મહીલા^{૧૩} વિલાસે, પલો શિવ્ર શ્રીશંખ ઉદ્ધારવાસે^{૧૪}. ૨
 વહે શ્રીમતી સર્વવતી શ્રેષ્ઠ, યત્રે, જઈશું હિતે^{૧૫} આપણે સર્વ તત્રે;
 કરી સ્નાન જીપોષણાદિ^{૧૬} વિધાને, તજી દોષ સર્વે સજી શુદ્ધવાને. ૩
 વિવેકે કરી વિપ્રને દેવતાને, સમર્થોશું^{૧૭} ગો^{૧૮} ભૂ^{૧૯} હિરણ્યાદિ^{૨૦} દાને;
 અહો આ વિંધી સર્વ ઉત્પાતહારી, સદા સર્વથા સર્વમાંગલ્યકારી. ૪
 સુણી કૃષ્ણુની યાદવો એમ વાણી, સુતા ખાલ વૃદ્ધ સ્ત્રીનાં શ્રેષ્ઠ જાણી;

૧ ઉઠે. ૨ ચંદ્ર. ૩ દક્ષપ્રજાપતી. ૪ પાપરહીત. ૫ સમુદ્ર. ૬ જોડતા લાગ્યા. ૭ અમંગલ. ૮ દેવ.
 ૯ ચરણકમલ. ૧૦ મોકલ્યો. ૧૧ ઉદ્ધવને. ૧૨ યાદવ. ૧૩ સ્ત્રી. ૧૪ શંખોદ્ધાર. ૧૫ હિતમાટે.
 ૧૬ ઉપવાસ. ૧૭ પૂછ્યું. ૧૮ ગાય. ૧૯ પૃથ્વી. ૨૦ સોનું.

રવાને કરી સર્વ શોભા ધરીને, મહાનાવથી વારિધીને^૧ તરીને. ૫
 ગયા અથ્થ હસ્તી રથોથી પ્રભાસે, કરી કર્મ કૃષ્ણોક્ત^૨ તત્રે વિલાસે;
 કરી મધનાં પાન તત્રે વિશેષે, મતીબ્રષ્ટ સર્વે થયા મત્તવેષે^૩. ૬
 તદા તેમનો કૃષ્ણમાયાથિ ભારી, સૃજ્યો કલેશ અન્યોન્ય^૪ પ્રાણાંતકારી.

દુહા.

જપ તપ સંયમ^૫ યજ્ઞથી, કરે અનેક ઉપાય;
 તદપિ લલાટલિખિત કદા, ભવિષ્ય^૬ ના ભૂપાય. ૧
 મદિરાપાનથિ યાદવો, તજી સ્નેહ વપુશુદ્ધ;
 હરિદ્વિઘ્નાથિ નિધીતટે, કરવા લાગ્યા યુદ્ધ. ૨

દુમિલાચ્છંદ.

(રેણુકાપ્રમાણે.)

કરિ ક્રોધ પ્રકાશ વિનાશિ સ્નેહ, સહસા ઉરમાં ધરિ દુષ્ટમતી,
 અતિતીવ્રખડ્ગ, શર, ચાપ, ગદા, હલ, મૂસલ, તોમર^૭, શક્તિ^૮અતી;
 અસિ^૯, ભલ્લ^{૧૦}, પર્શુ, અર્ગલા^{૧૧}, પતાકા, ચર્મપાશ^{૧૨}, એ આયુધથી,
 ગજ, ઘોટક^{૧૩}, ગર્દભ, વૃપભ, ઉષ્ટ^{૧૪}, રથ, સ્યંદન^{૧૫}, માહિપ^{૧૬}, વાહનથી. ૧
 મલિસર્વ પરસ્પર હણે શસ્ત્રથી, જમ દંતથી હસ્તિવને,
 પ્રધુન્ન, શાંખ, અકૂરભોજ, અનિરુદ્ધ, સાત્યકી, કલેશમને;
 સંઘામજીત, ગદ, સુરથ, સુમિત્ર, સુભદ્ર, સુદારણ કાપધરી,
 નિઃશઠ, ઉદ્ભુકાદિ, શતજિત, સહસ્રજિત, ભાનૂપ્રમુખા પ્રસરી^{૧૭}. ૨
 એ આદિ કુમારો કરે પરસ્પર, નાશ વિશેષમદાંધ સજી,
 દાશાર્હઆદિ અર્જુન, શૂરસેનાદિ, વિનારો સ્નેહ તજી;
 બ્રાતૃથી બ્રાતૃ પુત્રથી પિતા, દોહિતૃથી^{૧૮} માતૃલ^{૧૯}નાશ કરે,
 જામાતૃથિ સ્વશુર વિશેષ મિત્રથી મિત્ર પરસ્પર પ્રાણહરે. ૩
 જ્ઞાતી સમંધિ પિતૃવ્ય^{૨૦} પરસ્પર, હણે કલેશ અતિશે ધરતાં,
 કરતાં વિનાશ એ રીતિ ચાપ, શસ્ત્રાસ્ત્ર, નષ્ટતા થયાં છતાં;
 સુષ્ટિથિ એલકા^{૨૧} ગૃહી પરસ્પર કરે પ્રહાર વિનાશિ દયા,
 સુષ્ટીથકિ ધરમાત્ર એલકા વજ્રતુલ્ય સાક્ષાત થયા. ૪
 વારીયા સકલને રામરમેશે, તદપિ ઉભયને^{૨૨} શત્રુ ગણી,

૧ સમુદ્ર. ૨ કૃષ્ણે કહ્યાં તેમ. ૩ ઉન્મત્ત. ૪ પરસ્પર. ૫ નીમ. ૬ ધવાનું. ૭ મુરર નેહું આયુધ. ૮ વિ-
 શુલ. ૯ તલવાર. ૧૦ ભાગ. ૧૧ ભોગલ. ૧૨ ચામડાની પદ્મચાતી દોરી. ૧૩ ઘોડા. ૧૪ હલ. ૧૫ સં-
 આમનો રથ. ૧૬ પાડો. ૧૭ દેલાઈને. ૧૮ ભાણેજ. ૧૯ મામા. ૨૦ કાકા. ૨૧ પોણું. ૨૨ રામકૃષ્ણ.

અતિમોહિત સ્ત્રિ તેમને તાડતા, થયા પ્રકાશી રીશધણી;
 તે ઉભય ક્રોધ ધરી, વજ્રતુલ્ય, એકકાયકી સંઆમસ્થલે,
 સર્વેયદુનો સંહાર કરંતા, થયા વિપ્રના શાપઅલે. ૫
 નંતર તેમના વિરૂદ્ધનિમિત્ત^૧, સ્ત્રિયો જે ક્રોધકરાલ અતી,
 તેણે સમસ્ત ક્ષય કર્યો જેમ, વેણુભવઅગ્નિ^૨ અરણ્યપ્રતી^૩;
 એભાંતિ સકલ યદુવંશ નહ^૪, અવલોકન કરિ અવિનાશિ સદા,
 અવનિનો ભાર અવતર્યો એમ, માનતા થયા અંતરે તદા. ૬
 નંતર બલરામ સમુદ્રતીરપ્રતિ, નિર્મલપૌરૂષ^૫ યોગધરી;
 આત્મમાં આત્મમેલવી ગયા, ભૂલોક પવિત્ર ચરિત્ર કરી.

હરિગીત.

બલરામ મનઅભિરામ^૧ એમ ગયા, સ્વધામે ભૂપતી,
 તેને વિલોકિ રમાવરે, પલવા સ્વધામે ધરિમતી;
 અવનીવિષે^૨ અશ્વત્થતરૂ^૩, પ્રત્યે વિરાજિ ધરાધીશા,
 રવિતુલ્ય મૂલસ્વરૂપ^૪ ધર્યું, જ્યથી પ્રકાશિ સકલદિશા. ૧

છપયછંદ.

ધનશ્યામલ વપુવાન, ચતુર્ભુજધારિ વિરાજે,
 પીતાંબર-પરિધાન^૧ વાન, મંગલકર બ્રાજ^૨;
 રમણિક હૃદય વિશાલ, લક્ષ્મિપદલાંછન^૩ ધારી,
 કૌસ્તુભમણિ મંડીત, કંઠ મનમોહનકારી;
 અતિ મંદહાસ્ય સંયુત સદા, વદન પદ્મ^૪ શોભા અતી,
 લલકે લલીત લીલાવતી, અલકાવલિ શોભાવતી; ૧
 બ્રહ્મસુત્ર^૫ કટિસુત્ર^૬, વિરાજે, કાંતિ વિશાલા,
 રાજે હાર તુપૂર^૭ તથા, ઉજ્જવલ વનમાલા;
 શંખ ચક્ર અર્વિદ્^૮ ગદા, આયુધ ભયહારી,
 કરુણા દૃષ્ટિસહીત, નયનની શોભા ભારી;
 ધરિ રમ્યરૂપ કમલાપતિ, વિરાજિયા શોભન સદા,
 કરિ વામચરણ^૯ અર્વિદને, દક્ષણ ઉરપત્યે^{૧૦} તદા. ૨

૧ મિષે. ૨ પાંસથી જન્મેલ અગ્નિ. ૩ વન. ૪ નાશ. ૫ પુરૂષયોગ. ૬ સંતોષકારક. ૭ પૃથ્વી.
 ૮ પીંપલો. ૯ જ્યેષ્ઠ જન્મ ધર્મો હતો તેવું. ૧૦ પેહરવું. ૧૧ શોભે. ૧૨ લક્ષ્મીના પગનું નિશાન.
 ૧૩ મુખકમલ. ૧૪ યજ્ઞોપવીત. ૧૫ કટિદારો. ૧૬ નેપુર. ૧૭ કમલ. ૧૮ કાળો પગ. ૧૯ સાથલ.

દરિગીત.

- જે મુશલ શેષિત લોહસાયક^૧, જરા નામાધીવરે^૨,
મૃગવદનસમ હરિચરણને, મૃગમાનિ માર્યો તે નરે;
ધીવર નિકટજઈ ચતુર્ભુજને, દર્શિ ધરિ ઉર આપદા,
અપરાધકારિ હું એમ ગણિ, ચરણે પડી ઉચર્યો તદા. ૧
- હે નાથ મેં અનજનિ આ, કર્યું તે ક્ષમા કરિયે પતી,
હે કૃષ્ણ આ તવ સ્મરણ નરનાં, પાપહરણ કરણ અતી;
એવા તમો પરમેશનો અપરાધ, કરિયો મેં ધણો,
તે કારણે અપરાધકારિ, મને પ્રમાણિ તમે હણો. ૨
- ચદુનાથ એમ થયેછતે, આ પાપ પુનરપિ નહિ થશે,
હે નાથ તવ માયાચરિત, બ્રહ્માદિ ના જાણે થશે;
એવા તમો પરમેશને, જાણિયે કેમ અધમ^૩ અમે,
તેથી જગત્જીવન મને, પાપાત્મને^૪ હણુશો તમે. ૩
- હરિ એમ સુણિ તેને વદા, તું ભીતિ મા કર મૃગચરી^૫,
આકામ કર્યું ઇચ્છાથિ મેં, ઉત્તિષ્ઠ^૬ તું પ્રમુદા^૭ ધરી;
તે વાક્ય સુણિ પરમેશના, પદ પ્રણમિ તે પાવન થયો,
ત્રિપ્રદક્ષણા કરિ પરમરમ્ય વિમાનથી, સ્વર્ગે ગયો. ૪
- શ્રીકૃષ્ણ પદવી^૮ શોધતો, પશ્ચાત, દારૂકસારથી,
ગૃહિ તુલસિગંધિ સમીરને^૯, તે માર્ગ જાણિ પ્રયત્નથી;
(તે) સોધતો નિકટે ગયો, અશ્વત્થભૂલે તર્શિને,
આ યુદ્ધસંયુત દિવ્યઆસનસ્થિત, હરીને દર્શિને. ૫
- અતિશેરૂદન કરતો સ્વરથથી, અવતરી દારૂક તદા,
શ્રીકૃષ્ણ ચરણવિષે પતિતસ્રજિ, ઉચર્યો ધરિ આપદા;
હે નાથ તવ પદકમલને, ના દર્શિ મમ દૃષ્ટી મતી,
તમમાં^{૧૦} પ્રવેશિ દિશા ન દશે, ના મલે શાંતી પતી. ૬
- એભાંતિ સુત કથતો છતાં, હય દ્રવ્યસહિત રથજગ્યપ્રદા^{૧૧};
ગગને ગયો તદનંતરે, આયુધ ગયાં તદ્વત^{૧૨} તદા.
તેને પ્રદર્શો ચિત્તમાં, વિસ્મિત થઈ દારૂક અતી;
હરિચરણમાં મસ્તક ધરી, અતિશય થયો વિમિતગની. ૭

૧ ખાણ. ૨ પારથી. ૩ નીચ. ૪ પાપી. ૫ પારધિ. ૬ હે. ૭ હય. ૮ માર્ગ. ૯ તુલસિના મંધ-
વાલો વાયુ. ૧૦ અંધકારમાં. ૧૧ જય આપવાવાલો. ૧૨ તે શૂન્ય.

તેને વદ્યા પરમેશ હેસુત^૧, પુરિપ્રતી^૨ જઈ સદયશા^૩,
 કુલનાં પરસ્પર મર્ણુ, બલનિર્યાણુ^૪ આ મારી દશા;
 કથ બંધુને પુરિમાં તમેયે, વસવું નહિ નિજબંધુથી,
 (મે) ત્યાગિતા^૫ દ્વારામતી, પ્લાવીત^૬ થાશે સિંધુથી.
 તેથી તમારા સર્વપરિચહ^૭, પિતૃને ગૃહિ આ સમે,
 અર્જુનથકી રક્ષિતાં^૮ સૃજિને, ઇંદ્રપ્રસ્થ જશે તમે;
 હેશ્રેષ્ઠ સારથિ જ્ઞાનનિષ્ઠ, સદૈવ સૃજિ તૂં મમ વરે,
 મમ રચિત આ માયા વિચારી, શાંતિ ધર નિજ અંતરે.
 સુણિ એમ દારૂક કૃષ્ણને, ત્રિપ્રદક્ષણા કરિ સન્મતી^૯,
 હરિપદકમલને દંડવત, પ્રણુમી ગયો દ્વારામતી;
 નંતર વિધી ભવ આદિદેવ, મુનીશ્વરા યોગીયતી,
 ગાંધર્વ પત્રગ સિદ્ધ કીન્નર, અપ્સરાગાયનવતી.
 એ આદિ સર્વ રમેશના, નિર્યાણુને^{૧૦} અવલોકવા,
 હરિજન્મલીલા ગાનકરતાં, આવિ પુર^{૧૧} પાવનથવા;
 સુવિમાનપંક્તિથિ ગગને, સંકુલિકરી^{૧૨} ઉર ધરિ મુદા,
 બહુપુષ્પના વર્ષાવ કરતાં, તુષ્ટવા લાગ્યાં તદા.

૮

૯

૧૦

૧૧

વસંતતિલક.

શ્રીનંદનંદન, જનાર્દન, જ્યોતિરૂપા, આનંદકંદ, જગવંદન, વિશ્વભૂપા;
 શ્રીકૃષ્ણ, સુંદરવરા, કરુણા કલાપી, પ્રેમે અમો પ્રણુમિયે તમને, પ્રતાપી. ૧
 વિશ્વેશ્વરા, ભયહરા, હરિ, દેવદેવા, ગોવિંદ, વેદવિદ, કોવિદ, વાસુદેવા;
 દામોદરા, દિવિનિવાસકરા, દયાળા, પ્રેમે અમો પ્રણુમિયે તમને કૃપાલા. ૨
 અચ્યૂત, આતુર, ચતુર્ભુજ, ભવ્યભાલા, માયાતિતા, પતિતપાવન, લોકપાલા;
 ગોપાંગનામદનરંજન, કંજધામી, પ્રેમે અમો પ્રણુમિયે તમને સુનામી. ૩
 સન્મંગલાનિલ, નિલોત્પલનીલઅંગા, ભક્તાધિના, અભયદાયક, પ્રાણુસંગા;
 કંસારિ, કેશવ, સનાતન, શાંતધામી, પ્રેમે અમો પ્રણુમિયે તમને અકામી. ૪
 પાકાંતકા, મતિમતાં તરગા, મહંતા, સંતાપઅંતક, સદ્દોદિત દોષહંતા;
 લોકેશ, માધવ, મુકુંદ, મનોવિલાસી, પ્રેમે અમો પ્રણુમિયે, તમને પ્રકાશી. ૫
 સ્વેચ્છાચરા, સકલભૂતલવાસશીલા, માયા વિશાલ, જગમોહન, મેઘનીલા;
 કાલિંદિકાંત, કમલાવર, સત્યચારી, પ્રેમે અમો પ્રણુમિયે નમને વિહારી. ૬

૧ સારથી. ૨ દારિકા. ૩ સારા યશવાળા. ૪ બલરામનું પાતાલમાં જવું. ૫ તલ્લી. ૬ લોપ થશે.
 ૭ પરિવાર. ૮ રક્ષણ થઈ. ૯ સારિ બુદ્ધિવાલો. ૧૦ સ્વધામ જવાને. ૧૧ પૂર્ણ. ૧૨ રોકામણવાળી.

દ્વારામતીપતિ, રતિપ્રદ, શ્રેયદાતા, અવ્યંગ, શેષશયના, વસુધા વિધાતા;
સંકર્ષણાનુજ, વ્રજેશ્વર, દિવ્યઅંગા, પ્રેમે અમો પ્રણુમિયે તમને અનંગા. ૭
ભૂભારહારિ, વ્રજવલ્લભ, ભાગ્યવંતા, પર્મેશ, ઈશ્વર, પુરંદર^૧ માદહંતા;
શ્રીમંત, સંત, બલવંત, અનંતનામી, પ્રેમે અમો પ્રણુમિયે તમને, સ્વનામી. ૮
જ શ્રેષ્ઠ માનવિઘ્નહાટક^૨ રમ્ય વાસે, નિત્યે મુદ્ધાથિ ભણુશે મુણુશે વિલાસે;
તે માનવિ વિપુલશ્રેય સદૈવ પામે; પ્રીતિથિ તુષ્ઠ મધુરેષ્ઠ થશે સ્વકામે. ૯

મહિદ્વીપ છંદ.

કૃષ્ણ અજભવાદિને^૩ પ્રદર્શિ નિજવિયોગી,
જ્યોતિરૂપ આત્મવિષે આત્મને પ્રયોજ^૪;
સકલલોક શોક હારિ, સર્વ મોહકારી,
નેત્રપદ્મને કર્યા મિલીત^૫, પાપહારી. ૧
યોગધારી અગ્નિથી^૬, અદગ્ધ^૭ દિવ્યકાયા,
સ્વક્રિય^૮ ધામમાં, પ્રવેશ કીધિ છેદિ માયા;
હુંદુભી અવાજ થાય ગગનથી અપારા,
અભ્રથી^૯ પતીત થાય^{૧૦}, પુષ્પ વૃષ્ટિ ભારા. ૨
દેવ વુંદ ગાયકા અપાર, કીર્તિ વાગે,
અપસરા કલાકલાપથી, અપાર નાગે;
તદનું^{૧૧} સત્ય, ધર્મ કીર્તિ, શ્રી, ધૃતી, વિલાસે,
ભૂમિને તજી ગયાં, તદા સ્વકીય વાસે^{૧૨}. ૩
સકલદેવ કૃષ્ણને પ્રવેશતાં સ્વધામે,
નહિ પ્રદર્શિ વિસ્મિતાંથયાં મનોભિરામે;
જન્મ અંચલાગતી^{૧૩} મનુષ્યથી ન દર્શે,
તેમ કૃષ્ણજ્યોતિને,^{૧૪} ન દર્શિ દેવ તર્પે. ૪
કૃષ્ણ દૈવતેથી કૃષ્ણ યોગગતિ^{૧૫} પ્રદર્શો,
તે ગતિને તુષ્ટવી ગયા સ્વધામ હર્ષો;
હેનરેંદ્ર એપ્રકાર કૃષ્ણ જન્મ ધારી,
સંચર્યા સ્વધામ ભૂમિભારને ઉતારી. ૫
જન્મ મર્ણ મુક્ત^{૧૬} તદપિ જગત્પ્રસંગે,

૧ ઈ'દ્ર. ૨ આ અષ્ટક. ૩ પ્રલાદિ. ૪ મેલવિને. ૫ મીઆં. ૬ યોગને ધગવાવાસો. ૭ નદિ
દગ્ધ થયેલ. ૮ પોતાનું. ૯ આકાશ. ૧૦ પડે. ૧૧ તે પછી. ૧૨ પોતાના સ્થાને. ૧૩ કીર્તીની
ગતી. ૧૪ તેજ. ૧૫ કૃષ્ણના તેજને. ૧૬ રહીત.

ધર્મ સ્થાપવા ધરે શરીર શક્તિસંગે^૧;
હે નૃપાલ આ હરિનિ પદવિને^૨ વિલાસે,
પ્રીતિથી પ્રભાત મધ્ય જ સદૈવ ગાસે.
તેનરે સમસ્તશ્રેય સાધિને સ્વકામે,
કલેશને વિનાશિ માયુરેશ ચરણ પામે.

૬

ચોપાયા.

નંતર દારૂક રૂદન કરંતો, દ્વારામતિમાં આવી,
ઉચ્ચસેન વસુદેવ ચરણમાં, પડિ આકુંદ સ્તબ્ધી;
નેત્રવારિ^૩ સિંચતાં વૃશ્ચિનો, નાશ કથ્યો અવશેષે^૪,
તે સુણિ મુર્ચ્છિત સ્તબ્ધ પડયા, જન સમસ્ત ભુમિપ્રદેશે^૫. ૨
વિકલસ્તબ્ધ, આકુંદ કરંતાં, શોક મગ્ન^૬ નરનારી,
કૃષ્ણ કૃષ્ણ બલરામ કથંતાં, ઉચ્ચસ્વરથિ અપારી;
યત્રે^૭ પર્ણાધિના^૮ સ્તબ્ધને, સૂતી યાદવજાતી;
તત્રે સત્વર ગયાં સર્વ, કરતાં વિલાપ બહુભાતી ૨
વસુદેવ દેવકી રોહિણી, બલ હરિને ના દર્શી,
સ્મૃતી ભંગ સ્તબ્ધ તબ્યાં પ્રાણ, હરિરામ કથંતાં તર્પી;
કરતી અતિઆકુંદ નારિયો, નિજ નિજ^૯ પતિને શોધી,
ચિતાઅગ્નિમાં પ્રવેશિયો, સંતાપ અંતરે બોધી. ૩
રામઅંગને પામિ રેવતી, અતિશય રૂદન કરંતી,
દારૂણઅગ્નીવિષે પ્રવેશી, રામ રામ વિલપંતી;^{૧૦}
વસુદેવનારિયો પ્રવેશી, તદ્વત^{૧૧} વ્યાકુલદેહા^{૧૨},
કામઆદિની^{૧૩} સ્ત્રિયો પ્રવેશી, ચિતાવિષે ગુણગેહા. ૪
રૂક્મિણ્યાદય કૃષ્ણપત્નિયો, રનેહસમંધ પ્રમાણી,
કૃષ્ણવિષે મન લગ્નકરી^{૧૪}, તજિ પ્રાણ અગ્નિમાં રાણી;
અર્જુનવિરહાતૂર થયો, હરિસ્નેહ સમંધ વિચારી,
સાંત્વનકરતો થયો આત્મને^{૧૫}, કૃષ્ણગીત ઉર ધારી. ૫
નષ્ટખંધુગોત્રનાં^{૧૬} અર્જુને, સત્વરે પાવનસ્થાને,
ઉત્તરકર્મ^{૧૭} સમસ્તકર્યાં, વિધિપૂર્વક વેદવિધાને;

૧ માયા. ૨ માર્ગ. ૩ આંસુ. ૪ સમસ્ત. ૫ પૃથ્વિઉપર. ૬ શોકમાં ગરક. ૭ જે ઠકાણે. ૮ મરણવશ. ૯ પોતપોતાના. ૧૦ વિલાપ કરતી. ૧૧ તે રીતે. ૧૨ ભાંતવની. ૧૩ પ્રદુષ્મન આદિની. ૧૪ જોડીને. ૧૫ આત્માને. ૧૬ નાશ થયેલા યાદવ. ૧૭ શ્રાદ્ધ પર્વોદ્દાન આદિ.

कृष्णतुल्यकृत^१ द्वारिका समुद्रे, संध्यावित-हरि सर्वे,
 श्रीमत्^२ हरि मंदीरविना, भगवत् आज्ञाधि अगवे.
 सदैव तत्रे वसे, कमलदललोचन, लक्ष्मिविहारी,
 स्मरुमात्रथी सर्वअशुलहर, पावन मंगलकारी;
 आल वृद्ध नारिने यत्नथी, लघने पार्थ^३ प्रतापी,
 गयो छंद्रप्रस्थे ते स्थलमा^४, वज्रनाभने स्थापी.
 सदैव आ हरिजन्म कर्मने, कीर्तन करशे देही^५,
 समस्तपाप विनाशि सर्वदा, सृजशे हरिने स्नेही.

६

७

वसंततिलका.

अभांति कृष्णअवतार प्रताप भारी,
 शोभीत आलक्यरित्र मनोविहारी;
 नित्ये करे स्मरणे न अरपी मतीने,
 ते पापने तल भले भथुरापतीने.

१

कविनामथुरेशेण विरचिते द्वारिकामहात्म्यभाषांतरे श्रीकृष्ण-
 स्वधामगमननाम प्रथमोविलासः समाप्तः ॥ १ ॥

दुहा.

अम कृष्ण कमलापती, हरी भूमिने उल्लेश;
 गया स्वधाम श्रवणु करी, भलिया सर्वमुनेश.

१

हरिगीत.

श्रीशौनकादि मुनीश्वरो, नैमिषारण्य विषे भली,
 सुणि कृष्णना निर्याणुने, दशौं प्रवेशयतो कली;
 यिताअमित^१ करता छतां, श्रीसूत तत्रे आविया.
 अवलोकि^२ ते पौराणिने, द्विजवर्गना^३ मन आविया.
 सन्मानपूर्वक पूजि प्रणुमी, आसने पधराविने.
 अंजलि करी शौनकवधा, मनमां मुदा धरि तेमने;
 हेसूत तव पावन समागमथी, तिभिर^४ सर्वे गयुं.
 रविना प्रकाशथी जेम, अंध^५ हलाय आ तद्वत् थयुं.

१

२

१ कृष्ण तन्त्रेणी. २ शोभीत. ३ अर्जुन. ४ द्वारिकामां. ५ आशी. ६ अश्वार. ७ वेगधमि. ८ आ.
 क्षणवर्ग. ९ अंधार. १० अंधार.

પરનાહિતાર્થ તમે પુરાણી, નિત્ય પૃથિવ વિષે ભ્રમો,
અન્યત્રને^૧ સંતોષિ, પરમાનંદમાં નિત્યે રમો.

દુહા.

જગમાં પરાપકારિના, નહિ એકત્ર નિવાસ;
જલથી જન્મ વહન^૨ થતાતા, તૃણકાષ્ટના નિવાસ.

૧

તોટક.

સુણિયે કવિરાજનસૂત સુચી^૩, હરિમાં વશિ નિત્ય તમારિ રૂચી;
હરિસેવન કેમ કરી કરિયે, હરિને વિધિ શો કરિને મલિયે.

૧

શ્રુતિ શાસ્ત્ર સમસ્ત વહે સુખદા, કલિમાં જપવું હરિનામ સદા;
દ્વિજરાજસમાજ કથે સુખથી, સચરાચર વામ રમેશ્વરથી.

૨

વશિયો હરિભક્ત અભક્તવિષે, ભુત ભવ્ય^૪ ભવિષ્ય હરિથિ દિશે;
હરિ જન્મ નિરંતર કેમ ધરે, જગને હરિ શક્તિથિ^૫ કેમ કરે.

૩

કૃતઆદિ ત્રિયુગ ગયા ધરમી, અધુના^૬ કલિ પ્રાપ્ત થયો અધમી;
અવશેષ પુરાતન^૭ ધર્મ ગયો, ધરણીરસ સર્વ વિનાશ થયો.

૪

નરનાયક^૮ ચોરથિ હારિ ગયા, નર નારિથિ આધિન સર્વ થયા;
શુભગોકુલથી^૯ જય પામિ અજ^{૧૦}, મહિપાલથિ નિત્ય પિડાય પ્રજ.

૫

જયકારક શુદ્ર થયા દ્વિજથી, જન જીવન^{૧૧} હીન થયા જગથી;
વરણાશ્રમધર્મ^{૧૨} વિનાશ થયા, નરના મનથી ગતપામિ દયા.

૬

મદ માદ વિવાદ પ્રપંચ મિષે, જગમાં જન વામથયા અતિશે;
મદિરા મિષ^{૧૩} સેવન સર્વ કરે, હરિ દંડથિ કો ઉરમાં નકરે.

૭

અખલા વ્યભિચાર કરે પરથી, કરિ કોપ હણે પતિને કરથી;
સહસા^{૧૪} અતિઅનૃત વાક્ય વહે, ગુણ શીલ વિના ભરિ ભારિ મહે.

૮

ગુરૂ ધૂર્તવિધાન ધરી વિચરે^{૧૫}, છલથી પરનાં ધન ધાન્ય હરે;
નિજશિષ્યનિ નારિથિ રંગરમે, ધિક તે ગુરૂ પદ્ધતિ^{૧૬} કેમ ગમે.

૯

ખહુજાતિવિમિશ્ર સજ્જ પ્રસુતી^{૧૭}, સજ્જિયા નર વીર્ય^{૧૮} રહીત અતી;
વરસે ધન^{૧૯} અદ્ય સમસ્ત સ્થલે, રતુમધ્ય વનસ્પતિયો ન ફલે.

૧૦

સુમહર્ષ^{૨૦} પડે ત્રયવર્ષ પ્રતી, વસુધાપર ગોવધ થાય અતી;
નિજકર્મ રહીત મનુષ્ય સજ્જિયા, તજિ સત્ય સદૈવ અસત્ય ભજ્યા.

૧૧

૧ ખીજને. ૨ તણાતા. ૩ પવિત્ર. ૪ વર્તમાનકાળ. ૫ માયાથી. ૬ હાલમાં. ૭ આગલના. ૮ રાજા. ૯ ગાયોના સમૂહથી. ૧૦ પકડી. ૧૧ આયુર્દૌ. ૧૨ વેદધર્મ. ૧૩ દાડમાંડા. ૧૪ એકાએક. ૧૫ ચાલે. ૧૬ પંચ. ૧૭ પ્રજા. ૧૮ પરાક્રમ. ૧૯ વરસાત. ૨૦ ઘણી મોંઘાઈ.

શુભચાર વિચાર વિનાશ કર્યાં. ઉરમાં અતિનિંદિતકર્મ ભર્યાં;
 ઇતિઆદિક આ કલિકાલ વિષે, અતિવિપ્રિત સર્વપ્રકાર દિસે. ૧૨
 કરવું મુનિ કેમ વિનાવિધિયે, કરૂણાકરિ તે અમને કથિયે;
 કલિકાલવિષે હરિ કુત્ર^૧સ્થલે, જપ જગ વિના અતિશિવ્ર મલે. ૧૩
 કથિયે મુનિ તે અતિગુપ્તવિધી, પરમાર્થ પ્રમાણિ પ્રતાપનિધી.

મુજંગપ્રયાત.

સુણી એવિધા શૌનકાદીનિ વાણી, વધા પૂર્ણઆનંદ પામી પુરાણી;
 અહો ! વિપ્રરાજ તમોયે વિચારી, કર્યો પ્રશ્ન આ સર્વકલ્યાણકારી. ૧
 અતીગુપ્ત આ પ્રશ્નને વાચવાને, મને યોગ્ય હો ના પ્રદર્શ વિધાને;
 તથાપી તમારો મહાભાવ જાણી, સદા સર્વનાં શ્રેય ચિત્તે પ્રમાણી. ૨
 સદા તે હરીને પ્રણામી પ્રણામી, કયું તેહરીને કૃપા તેનિ પામી;
 કથા કીર્તિ જેની સુણીને વિલાસે, વ્યથા^૩ પાપ સંતાપ સર્વે વિનાસે. ૩
 પરંબ્રહ્મ જે સર્વદા નિર્વિકારી, મહાનંદકારી સદા સત્યચારી;
 શ્રુતી, શાસ્ત્ર, વેદાંત, વિદ્યાપ્રશસ્તા,^૪ વિરંચી ભવાદીક દેવો સમસ્તા. ૪
 પ્રજાપાલ^૫ ઇત્યાદિ બ્રહ્માંડ ભારી, થયાં જેપરબ્રહ્મથી પારહારી;
 ધરા^૬ સ્વર્ગ પાતાલ મધ્યે વસંતા, સૃજ્યા જેપ્રકાશીથિ^૭ પ્રાણી અનંતા. ૫

ચામરછંદ.

તેપરેશ પદ્મનેત્ર કૃષ્ણને પ્રમાણવો, વાસુદેવ વિશ્વનો સૃજવનાર જાણવો;
 એકધા^૧ અનેકધા^૨ વશ્યો સમસ્તસંગમાં, સર્વદા વશ્યાં સમસ્તવિશ્વ કૃષ્ણ અંગમાં. ૧
 સુત્રધાર સર્વનો સદૈવ કૃષ્ણ શ્રીપતી, સુત્રતંતુપ્રોત^૩ જરિતે મણી ગણો^૪ અતી;
 બ્રહ્મરૂદ્રઆદિદેવ કૃષ્ણથી થયા સદા, ધ્યાન કૃષ્ણનૂ ઉરે ધરી હરે સ્વઆપદા. ૨
 કૃષ્ણ આત્મશક્તિથી,^૫ સમસ્તવિશ્વને કરે, સર્વને નિમીપએકમાં સ્વશક્તિથી હરે;
 સત્વગૂણને ગૃહી સમસ્તવિશ્વને સૃજે, સર્વદા રજેગુણે વશી સમસ્તને ભજે^૬. ૩
 નાશ તેરિતે કરે તમોગુણે વશી સદા, બ્રહ્મ, વિષ્ણુ, રૂદ્ર, ત્રિગુણાત્મકૃષ્ણ સર્વદા;
 ભૂતિભેદથી વિભૂતિભેદથી અનેકધા, વર્ણભેદથી કરે સમસ્તભેદ સત્યધા. ૪
 સર્વભૂતમાં સદૈવ વ્યાપ્ત તદ્વર્ષી^૭ કદા^૮ કૃષ્ણએક સિમ્ભેદભિન્નમુક્ત^૯ સર્વદા.
 કૃષ્ણમાં સમસ્તદેવ સર્વદેવમાં હરી, કૃષ્ણથી વશ્યાં અનંત વિશ્વ. નિત્ય વિસ્તરી; ૫
 જે સમે, અધર્મિ પ્રાણિ જન્મિને વ્યથા કરે, તેસમે સ્વશક્તિયુક્ત^{૧૦} કૃષ્ણ જન્મને ધરે;

૧કયા દેહણે. ૨ કેહેવાને. ૩ પીઠ. ૪ પ્રશસ્ત. ૫ લોકપાલ. ૬ પૂર્ણ. ૭ પરમેશ્વર. ૮ એક સ્વરૂપે કરી. ૯ અનેક સ્વરૂપે કરી. ૧૦ મુનના તંતુઓમાં પસેવેલા. ૧૧ અણિકનો જથ્થો. ૧૨ પોતાની માન્યાથી. ૧૩ પાલે. ૧૪ તે મણુ. ૧૫ ક્યારે. ૧૬ મની જવાથી શુદ્ધ પરચાથી ભંગાઈ જવાથી રૂદાલ. ૧૭ પોતાની માયા.

સાંધુ સત્યશીલ ધર્મરક્ષણાર્થ ધારિને, પાપિનાં વિનાશ કારણે હરે વિચારિને. ૬
 બાલઆદિભાવમાં વશી લિલા વિલાસથી, મોહ સર્વપ્રાણિને કરે અનેક વાસથી;^૧
 વિશ્વચક્ર કાલચક્ર યુગચક્રને, હરી, આત્મયોગથી,^૨ કરે સ્વકાર શક્તિને^૩ ધરી. ૭
 અન્નિહ^૪, રાત્રિ, કાલ, મૃત્યુ, સ્થીર જંગમાદિનો, સત્ય એક આ પુરૂષ કૃષ્ણ સર્વઆદિનો;
 આત્મવાંછનાથી^૫, આત્મશક્તિયુક્ત^૬ આત્મભૂ^૭, લોક મોહકારિ લોકકર્મ, આચરે પ્રભુ. ૮
 સર્વદા સ્વશક્તિને,^૮ અનંતદા, વધારિને, મોહ લોકને કરે સ્વકર્મને વિચારિને;
 તે પરાત્મને અહો! હરે ન જાણતાં કદા, મૂઢભાવ પામિ, કુષ્ટ ભોગવે મહાપદા^૯. ૯
 શુદ્ધરૂપ જન્મમર્ણ્યુક્ત તે દયાનિધી, સર્વદા સ્વશક્તિથી સ્વહસ્તમાં ગૃહ્યો વિધી^{૧૦}.

દુહા.

નારાનામ ઉદ્ધેકવિષે^૧ અયનનામ અધિસ્થાન;
 તેકારણ પરમેશનું, નારાયણઅભિધાન^૨. ૧
 પરમેશ્વર વસુદેવના, થયા જથિ સંતાન^૩;
 તેકારણ પરમેશનું, વાસુદેવઅભિધાન. ૨
 કલિમાં સ્વેચ્છાથી કર્યું, કૃષ્ણવર્ણ નિર્માણ;
 તેકારણ પરમેશનું, કૃષ્ણનામ નિર્વાણ. ૩
 સકલ પુરૂષમાં જન્મનાં, ઉત્તમ કામ નિદાન;
 તે કારણ ભગવાનનું પુરૂષોત્તમઅભિધાન. ૪
 સૃજે સત્યને સર્વદા, કરે સત્યમાં વાસ;
 તેથી નામ ભગવાનું, સદૈવ, સત્યપ્રકાશ. ૫
 જગમાં જીતે સર્વને, સર્વથિ સ્વયે^૬ અજીત;
 તેકારણ પરમેશનું, વિષ્ણુનામ અનભીત^૭. ૬
 હરે પાપને સર્વદા, પાલે ધર્મપ્રકાર;
 તેકારણ ભગવાનું, હરીનામનિર્ધાર. ૭
 ભગનામે ઐશ્વર્યથી, વાનયુક્ત નિર્વાણ;
 તેથી નામ પરમેશનું, શ્રીભગવાનપ્રમાણ. ૮
 એવો હરિ અવનીવિષે, સદૈવ સુખદાતાર;
 તેને ન ભજે જાણિને, ધિક્ધિક નર અવતાર. ૯
 કામમૂઢનર કૃષ્ણનાં, ન કરે ભજન વિધાન;
 યમનાસદને^{૧૦} સંચરી, પામે વ્યથા નિદાન. ૧૦

૧ અનેક સ્વરૂપથી. ૨ પોતાની મેળે. ૩ માયાને ધારી. ૪ દિવસ. ૫ પોતાની ઇચ્છાથી. ૬ પોતાની માયાયુક્ત. ૭ પોતાની મેલે જન્મેલ. ૮ માયા. ૯ મહોદી પીડા. ૧૦ પ્રકાર. ૧૧ ખાણી. ૧૨ નામ. ૧૩ પુત્ર. ૧૪ પોતે. ૧૫ ભીતીવિના. ૧૬ ધર.

કૃષ્ણભક્તિવર્જિત નરો, ન તરે સંસૃતિ ^૧ પાર;	
સેવે નિત્ય અનંતધા, નર્કવાસ નિર્ધાર.	૧૧
ભજે નરો ભગવાનને, માની સદા સમર્થ;	
મદ મત્સર ભજતાં થશે, અમૌલ્યજન્મ નિરર્થ ^૨ .	૧૨
જમાગે સજ્જન ગયા, ધરી અંતરે ધ્યાન;	
પ્રદર્શિ તેપંથે પદ્યો, જસે મોહ મતિમાન ^૩ .	૧૩
ઇંદ્રીયને જીતી સદા, ધરે ધ્યાન સંતોષ;	
જણે તે હરિમાર્ગને, જ સદૈવ નિર્દોષ.	૧૪
ઇંદ્રીયને જીતી જપે, સદૈવ કૃષ્ણ મુકુંદ;	
તથાપિ સદ્વિધાવિના, ન થાય પરમાનંદ.	૧૫
સદ્વિધાથી હર્ષિને, દર્શે શ્રીભગવાન;	
ના અવલોકે ^૪ , કૃષ્ણને, વિધાવિના નિધાન.	૧૬
ત્રિગુણમૂર્તિપરમેશને, દર્શે વિધાવાન;	
ના અવલોકે અન્યથા, પુરૂષોત્તમ ભગવાન.	૧૭
સાર સોધિ વિધાવડે, દર્શે હરિતું ધામ;	
મોહ માદને પહોરે, વિધા તેનું નામ.	૧૮
કલિયુગમાં શ્રીકૃષ્ણનો, નહિ સંભવ અન્યત્ર ^૫ ;	
વસે સદોદિત સ્નેહથી, દ્વારામતિપુરિ યત્ર.	૧૯
સંત મહંત સદા જપે, જને કરી વિલાસ;	
સદૈવ તે પરમેશનો, દ્વારામતિમાં વાસ.	૨૦.
ધન્ય દારિકાધામને, વસે યત્ર પરમાત્મ;	
દ્વાત્રિંશત ^૬ થોજનવિષે, જતાં પરમમહાત્મ.	૨૧
તીર્થ તત્ર અગણિતવશ્યાં, ગુપ્તરૂપ નિર્ધાર;	
કર્ચી લોપ રત્નાકરે ^૭ , તથાપિ ક્ષલ્પતાર.	૨૨
સૂવર્ણમંદિરમય સદા, વર્ણદુર્ગ ^૮ સહીત;	
ધ્વજ પતાકા કલસથી, શોભાસર્વ મિલીત.	૨૩
કલિયુગમાં દ્વારામતી, અતિ આશ્ચર્યસહીત;	
સંપ્રસાવિત ^૯ હરિ તથાપી, વસે કૃષ્ણ મુદ્ધચિત ^{૧૦} .	૨૪
કલીકાલમાં દારિકા, સુક્તીપુરિ નિધાન;	

૧ સંસાર. ૨ અર્થ. ૩. પ્રદિવાન. ૪ ગુપ્ત. ૫ બીજે ક્ષણે. ૬ બર્ણાગ. ૭ સમુદ્ર. ૮ કીર્તિ. ૯ હુમાની. ૧૦ હર્ષચિત.

ભૂતલમાં તને નરો, પામે પરમોધાર.	૨૫
દ્વારામતિ નગરીવિષે, પલે પાપ સંતાપ;	
પરમગતી તને મલે, જપતાં માધવ જપ.	૨૬
પૂર્વે પરમકુશસ્થલી, દ્વારામતિ પશ્ચાત;	
તેની દ્વારા દર્શતાં, થાય પાપનો ધાત.	૨૭
દ્વારામતિને સેવતાં, મલે સકલઅભિરામ ^૧ ;	
અંતે ચારભુજધરી, વિચરે હરિના ધામ.	૨૮
અન્ય નહીં અવતીવિષે, દ્વારામતિસમસ્થાન;	
પરમશ્રેષ્ઠદાયક સદા, વસે યત્ર ભગવાન.	૨૯
ભજતાં તને કૃષ્ણને, પલશે પાપસમસ્ત;	
કરુણાકરિ કમલાપતી, ધરશે મસ્તકહસ્ત.	૩૦
દ્વારામતિસમપુરિ નહીં, કૃષ્ણતુલ્ય નહિ દેવ;	
ગોમતિતુલ્ય નદી નહીં, સુખદાયક મુનિદેવ.	૩૧

મુજંગપ્રયાત.

સુણી સૂતની એમ વાણી પ્રમાણી, તદા શૌનકાદી વદા સ્નેહઆણી;	
અહો! સૂત વાણી સુણીને તમારી, સજ અંતરે આજ આશ્ચર્ય ભારી.	૧
યદૂને વિનાશી બલાંતે ^૨ પ્રભાસે, સ્વધામે ગયા કૃષ્ણ લીલાવિલાસે;	
તથાપી પુરીમાં ^૩ વસે કેવિ રીતે, મુની તે અમોને કથો સ્નેહચિત્તે.	૨
સુણી એવિધા શૌનકાદીની વાણી, વદા તેમને પૂર્ણપ્રીતે પુરાણી;	
તજ સર્વચિંતા દિવે સ્નેહચિત્તે, સુણો કૃષ્ણની સંસ્થિતી ભૂમિપ્રત્યે.	૩

કુંડલિયા.

સ્નેહે શ્રીકમલાપતી, નારાયણ નિર્ધાર; ભૂતલભાર નિવારવા, ધરી કૃષ્ણઅવતાર,
 ધરી કૃષ્ણ અવતાર, વૃષ્ણી કુલમાં વ્રજ વાસે, શોષિ પૂતનાપ્રાણ, તૃણાવૃત હણિ આકાશે;
 કાલિયને કરિ દમન, પ્રલંબ વિનાશિ સ્વગેહે; ગોવર્ધન ધરિ કરે, ઇંદ્રમદ ઉતારિ સ્નેહે. ૧
 બલસંગે અતિબલધરી, કરી મહા^૪નો ધાત; દેવ દૈત્યના દર્શતાં, કરી કંસને પાત,
 કરી કંસને પાત, પિતૃનાં^૫ જંબન કાપી; ઉગ્રસેનને અભયરાજ, પદપ્રત્યે સ્થાપી;
 જરાસંધને હણી, રાજસૂજ્ઞપ્રસંગે; મહાભારતે હણી, સકલનૃપને બલસંગે. ૨
 વિચારિ ઉરમાં વંશનાં, કરી વિનાશકકામ; બલઅંતે કમલાપતી, ગયા છતાં નિજધામ,
 ગયા છતાં નિજધામ, સુમુદ્રે કોપ કલાપી; સંપ્રાવિત^૬ કરિ છતાં, દ્વારિકાપુણ્યપ્રતાપી;
 કલી પ્રવેશો છતાં, વિશ્વમાં કલ્મષકારી; દર્શો વિપ્રિતચિન્હ, વિપ્રજન ચિત્ત વિચારી. ૩

દુહા.

- અવન, ગર્ગ, ગાલવ, તથા, ઉત્તાલકમતિમંત;
અસિત, ધૌમ્ય, દેવલસુની, એઆદીક અનંત. ૧
- મલી સમસ્ત અરણ્યમાં, વદે પરસ્પર સંત;
અહો! મુની કલિમગ્નઆ^૧, દર્શોભૂમિદિગંત^૨. ૨
- નૃપના કૂરઉપદ્રવે, પ્રજા પિડાય અપાર;
વર્ણાશ્રમ વિપ્રિત થયા, ગયા ધર્મ આચાર. ૩
- કેમ પમાય મુનીશ્વરો, યદુવરને નિર્ધાર;
લવનિધિવિષે પતીતને,^૩ કાણુ ઉતારે પાર. ૪
- કર્તૃ ત્રેતા દ્વાપર વિષે, જ અવિનાશિ રમેશ;
કલિમાં તેપરમેશનો, નહિ સંભવ લવલેશ. ૫
- તથાપિ તે ઈશ્વરવિના, કેમ થશે કલ્યાણ;
એમ વિવિધ ચીંતન કરે. આતુર સૃજિ નિર્વાણ. ૬
- દર્શો એમ ચિંતાવિષે, સમસ્તવિપ્ર સમાજ;
વધા વિવેકથિ તેમને, ઉત્તાલકમુનિરાજ. ૭

દોષકલ્પંદ.

- વાઙ્ય મુણે દ્વિજ ધર્મ વિલાશી, આપદ દર્શિ ન થાવુ ઉદાસી;
બુદ્ધિવિધાનથિ આપદહારી, ધારવિ ધીર વિવેક વિચારી. ૧

દુહા.

- સહસાકર્મ વિપત્તિનાં, એજ અતીશયસ્થાન;
વિવેકિજનને સંપદા,^૧ સ્વયે વરે મતિમાન. ૧

હરિગીત.

- તેકારણે કલિદોષથી, નહિ લિમ,^૨ યાવત^૩ આપણે,
તાવત^૪ વિરંચીમંદિરે જઈએ, હરિસ્થિતિ કારણે;
પ્રચ્છતાં વિધિને વિષયુસ્થિતિ, નહિ દર્શશે મહિમાં કદા.
યદુવરવિના સત્વર શરીરથિ, પ્રાણને તજિશું તદા. ૧

દોષકલ્પંદ.

- એમ ગિરા મુણિ પૂર્ણમુલાતી, સર્વ પ્રસન્ન થયા દ્વિજજતી^૧;
ધન્ય કંથી પરમેશ્વરક્રમે, સંચરિયા અનુરાત^૨ નધામે. ૧

૧ અધર્મથી કુળતાં. ૨ ત્રીશાના અંત. ૩ પડેલાને. ૪ સતપુત્ર. ૫ લક્ષ્મી. ૬ દેવપાવતા. ૭ જ્યાં સુગી. ૮ જ્યાં સુધી. ૯ 'માલાણુ. ૧૦ 'પ્રજ્ઞા.

- અંતરમાં હરિધ્યાન ધરતાં, વત્કતૃથિ^૧ વૈદિકધોષ^૨ કરતાં;
 સિદ્ધ ગયા વિધિના શુભવાસે, જનિ કૃતી^૩ અતિઅદ્ભુત ભાસે. ૨
- શ્વેતમણીમયભૂમિ વિરાજે, સ્તંભનિપંક્તિ સુશોભિત બ્રાજ^૪;
 દ્વાર દિશાદશપ્રત્ય ધણેરાં, રત્નજડિત્રિત કંચનકેરાં. ૩
- જલ^૫, ગવાક્ષયિ^૬, ભૂષિતભારી, સર્વ સ્થલે ઉરમાં મુદ્ધકારી;
 સંત મહંતથિ શાસ્ત્રસુભાસે, ગીતક, નૃત્યકથી સુવિલાસે. ૪
- રમ્યસભાગૃહમધ્ય સુભાતા^૭, આસનપ્રત્ય વિરાજિત ધાતા^૮;
 દર્શિ પિતામહને^૯ શુભકૃત્યે, દંડ પ્રણામ નમી, પદપ્રત્યે. ૫
- હસ્તનિ અંજલિયો કરિ સર્વે, સ્તોત્ર^{૧૦} કરંત થયા, ગતગર્વે^{૧૧};
 હે ચતુરાનન, વિશ્વવિધાતા, પંકજજન્મ^{૧૨}, વિરંચિ, અજ્ઞતા^{૧૩}. ૬
- તાત અમો તમને અભિરામે, વંદનતા કરિયે હરિકામે;
 એમ વિધી સુણિ તેમનિ વાણી, પૂજિ પ્રણામિ વધા મુદ્ધ આણી. ૭

હરિગીત.

- મમ મંદિરે આગમનકારણ, પુત્ર તમને જ, હશે,
 લજ્જા તજી કથશે યથાર્થ, મને તમો સજ્જવા યશે;
 હે સુત તમારાં વિગ્નવર્જિત, તપ તપેછેકે? સદા,
 સુત મિત્ર બંધુ કુટુંબમાં, છેકે? કુશલતા સર્વદા. ૧

દુહા.

- એમ ગિરા વિધિની સુણી, તે દ્વિજરાજ સમસ્ત;
 વિનયસહિત વિધિને વધા, પાવનવાક્યપ્રશસ્ત^{૧૪}. ૧

રાગ રામગિરી.

- સુણિયે પિતા હિતકારણે, શુભવિતતી હમારી;
 ખાલક માની કૃપા કરો, જગનાં હિત ધારી સુણિયે પિતા. ૧
- તાત તમારિ દયાથકી, વરતે સુખકારી;
 પાવનતપ નિત્યે તપે, ભવમાં^{૧૫} ભયહારી સુણિયે પિતા. ૨
- આજ મહાફલ પામિયા, તપનું પરમેશા;
 જથિ પિતા તવ સન્નિધી^{૧૬}, મલિ આજ વિશેષા સુણિયે પિતા. ૩
- આવ્યા અમો જકારણે, તવ ધામપ્રદેશે;
 કારણતે કટ્ટણા કરી, સુણિયે અવશેષે સુણિયે પિતા. ૪

૧ મુખથી. ૨ વેદના શબ્દ. ૩ રચના. ૪ શોભે. ૫ જલી. ૬ ગોખ. ૭ શોભતા. ૮ ખલા. ૯ પ્ર-
 ત્યાને. ૧૦ સ્તુતિ. ૧૧ ગર્વગ્રહીત. ૧૨ ખલા. ૧૩ ખલા. ૧૪ યોગ્ય. ૧૫ સંસાર. ૧૬ સમીપ.

સતયુગઆદિ ત્રિયુગ ગયા, જપ તપ ફલદાતા;
 પ્રાપ્ત થયો અધુના^૧ કલ્પી, ભયકારિ વિદાતા^૨ સુણિયેપિતા. ૫
 કલ્પિયુગ પ્રાપ્તથયો છતાં, મહિમા અવિનાશી;
 દુત્ર^૩ નિવાસ કરે સદા, શ્રીકૃષ્ણ પ્રકાશી સુણિયેપિતા. ૬
 તેને પ્રદર્શી પામિશું, શુભમુક્તિ પ્રતાપી;
 સત્વર પાપવિનાશિશું, ભવબંધન કાપી સુણિયેપિતા. ૭
 તેથી પિતા, અવનીવિપે, ઉરમાં મુદ્^૪ આણી;
 શ્રીમથુરેશ^૫ અવસ્થિતી^૬, કથિયે સુત જાણી સુણિયેપિતા. ૮

ઉપેન્દ્રવજ્રા.

ગિરા સુણી પુત્રનિ એણિરીતે, વધા વિરંચી અતીખેદચિત્તે;
 કથી તમે પુત્ર યથાર્થવાણી, સમસ્તનાં શ્રેયઅપાર જાણી. ૧
 તેથી કથું ક્લેશવિશેષ પામી, સુણો તમે યાદવકાંતકામી^૭;
 શ્રીમત્સ કચ્છાદિસ્વરૂપધારી, મેં જાણિયા વિષ્ણુવિપત્તિહારી. ૨
 તથાપિ શ્રીવિષ્ણુનિ શ્રેયધામી^૮, નજાણિ મેં કૃષ્ણનિ મૂર્તિનામી;
 સુણી ગિરા તાતનિ એપ્રકારે, સમસ્ત સંતાપ ધરી વધારે. ૩
 વધા પિતાને અતિ દીનવાણી, મહીવિપે શ્રીહરિને ન જાણી;
 અહો પિતા વિષ્ણુનિ શ્રેયદાતા, તમે ન જાણો હરિમૂર્તિખ્યાતા^૯. ૪
 તેથી અમોને અતિચિત્ર^{૧૦} લાગે, તજીશું આ દેહ જઈ પ્રયાગે.

હરિગીત.

એભાંતિ તે દ્વિજરાજને, ભરપૂરઆતુર જાણિને,
 ધરિ ધ્યાન ઉરમાં વિધિ વધા, પરમાર્થકામ પ્રમાણિને;
 હેપુત્ર યશવંતા તમે, પરિતાપદિંચિત ના નરો,
 આતમારા હિતકારણે, કથુ તે સદાન્નવણે ધરો. ૧

કુન્દા.

પક્ષો તમો પાતાલમાં, સમસ્ત વિપ્ર સમાજ;
 યત્રે રાજ્ય કરે સદા, દેવપુત્ર જલિરાજ. ૧
 તે જાણેછે કૃષ્ણનો, ભૂમિવિપે નિવાસ;
 તમને સ્નેહસમંધથી, કરશે સઘ પ્રકાશ. ૨

૧ હાલમાં. ૨ પ્રભા. ૩ કથાં. ૪ હર્ષ. ૫ કૃષ્ણ. ૬ દેશાલુ. ૭ કૃષ્ણ. ૮ કલ્પકારકી રામીવાદી.
 ૯ પ્રખ્યાત. ૧૦ વિચિત્ર.

એમ વાડ્ય વિધિનાં મુણી, પામી તે સંતોષ;	
વિચર્યા વિધિપદ વંદિને, કરતાં બહુશ્રુતિ ધોષ.	૩
જાય પ્રશંસા દૈત્યની, કરતા તે ગુણવાન;	
અહો! ધન્ય દૈત્યેશ (આ) જે જાણે ભગવાન.	૪
એમ પ્રશંસા ^૧ દૈત્યની, કરતા છતા મુનેશ;	
અતિસત્વર વિધિભવનથી, આવી ભૂમિ પ્રદેશ.	૫
પ્રવેશિયા પાતાલમાં, યત્રે બલિનું ધામ;	
પ્રદર્શિ તેને મુનિવરો, પામી મન અભિરામ.	૬
અતિઅદ્ભુતશોભા સૃજી, ભવનવિષે નિર્વાણ;	
આધિન સૃજિ યત્રે વસે, સદૈવ કૃષ્ણ પ્રમાણ.	૭
દ્વારા જલ ગવાક્ષથી, કલાપિ કાંતિલક્ષીત;	
કૃષ્ણ કૃષ્ણ ભીંતીવિષે, લખિયાં ચિત્રઅમીત.	૮
અતિવિસ્તિર્ણુ ^૨ સભાવિષે, કનકાસને નિદાન;	
વિરાજિયા શોભાસૃજી, બહીં રાજગુણવાન.	૯
ગીત નૃત્ય ગુણવાનથી, સભાસ્થાન શોભીત;	
દ્વારપાલ સૃજિ શ્રીપતી, યત્રે વસે અજીત.	૧૦
તત્રે જઈ મુનીવરો, યથા સ્થીર નિર્ધાર;	
કૃષ્ણ કૃષ્ણ હરિ એવિધી, કરતા બહુઉચ્ચાર.	૧૧
દર્શિ તેમને દૂરથી, બહીરાજદૈત્યેશ;	
અભ્યુત્થાન ^૩ કરી, તદા, અર્પી માનવિશેષ.	૧૨
દંડપ્રમાણ પ્રણામિને, સૃજી સુપુલકિતદેહ ^૪ ;	
પ્રથક, પ્રથક ^૫ , આસનપ્રતી, પધરાવી ધરિ સ્નેહ.	૧૩
અર્ધ, પાદ, ધેનુ, મધૂપકાંદિક, ઉપચાર;	
સમર્પિ કરઅંજલિકરી, વંદી વારંવાર.	૧૪
સન્મુખસ્થિત થઈ, તે સમે, હરિને સ્મરી વિશેષ;	
પ્રસન્નઅંતરથી વધો; વિનયસહિત દૈત્યેશ ^૬ .	૧૫
અહો મુનીરાજનતમો, આગમનથી ^૭ નિદાન;	
સકલકામ ઉત્તમ સૃજ્યાં, અતિશયશ્રેયનિધાન ^૮ .	૧૬
અહો! મુનીશ્વર આજની, રજની મને વિશેષ;	

૧ તારિક. ૨ વિસ્તાર. ૩ ઉઠીને. ૪ આનંદથી પ્રકુલીત. ૫ જુદાં જુદાં. ૬ બહીરાજ. ૭ આવવાથી. ૮ કલ્યાણનું કેકાણું.

સુજી સુચુષ્ટા^૧ જ્યેષ્ઠી, દશ્યા તમો મુનેશ. ૧૭
 ઉરમાં શું કરવાનિ છે, અભિલાષા ગુણધામ;
 કૃપાર્દ્રદૃષ્ટિથી વધો, જે મમ લાયક કામ. ૧૮

ઉપજાતી.

વાણી સુણી દૈત્યનિ એપ્રકારે, આનંદ પામી મુનિયો વધારે;
 વધા તદા પ્રેમ અપાર આણી, દૈત્યેદ્રને વાણિ મહાપ્રમાણી. ૧૯

રામપરજ.

સુણો દાનવ દીન દયાલરે, બલિરાજનનામી;
 ભક્તરાજન, પરમકૃપાલરે, વૈષ્ણવપદગામી^૨. ટેક.
 સ્વકાર્યના અર્થો અમોરે, હેભગવદ્વિઅમુરેશ;
 નામ શ્રવણકરિ સર્વથારે, પ્રાપ્ત થયા તવ દેશરે. બલિરાજનનામી ૧
 તેકારણુ અમને તમોરે, આલવસાગર પાર;
 શક્ય પ્રદર્શો તારવારે, નાવરૂપી નિર્ધારરે. બલિરાજન. ૨
 આકલિકાલકરાલમાં રે, કેશવ શ્રીકમલેશ;
 વિષ્ણુવિના વસુધા^૩વિષેરે, કેમ થશે અમુરેશરે. બલિરાજન. ૩
 સખલઅધર્મે જીતિયારે, પ્રાચિનધર્મ પ્રચૂર^૪;
 અનૂત જીત્યું સત્યનેરે, નારિયિ નર ચિતચૂરરે. બલિરાજન. ૪
 કૂરનરેશ ઉપદ્રવેરે, સંત પિડાય અપાર;
 લોક થયા વશ શોકનેરે, નાશ થયા આચારરે. બલિરાજન. ૫
 વૈદિકમાર્ગ^૫ મહીવિષેરે, અસ્તછતાં ગુણવાન;
 વર્ણશ્રમ વિપ્રિત^૬ છતાંરે, કુત્ર વસે ભગવાનરે. બલિરાજન. ૬
 ઇંદ્રિયનાનિગ્રહ^૭વિનારે, જ્ઞાનવિધાનરહીત;
 ધ્યાનવિના ધરણીવિષેરે, કેમ પમાય અજી^૮તરે. બલિરાજન. ૭
 તે અતિગુપ્તવિધી કથોરે, અમને દૈત્યદયાલ;
 પરમમાર્ગદર્શક તમોરે, તમયિ ન અન્ય વિશાલરે. બલિરાજન. ૮
 હે દૈત્યેશ કૃપા મિશેરે, કરિયે પરઉપકાર;
 શ્રીમથુરેશ અવસ્થિતીરે^૯, સદ્ય કથો ગૃહી સારરે. બલિરાજન. ૯

હરિગીત.

તેવિપ્રવૃંદનિ એવિષે, શુભવાણિ શ્રવણ કરી બક્ષી,

૧ તુષ્ટમાન. ૨ કૃપાથી ભીંજાયલી. ૩ વિષ્ણુના માર્ગપ્રાપ્તિ જનનાર. ૪ પ્રચૂર. ૫ વર્ણ. ૬ વેદ. ૭ અ-
 વજા. ૮ રોકાણ. ૯ ભગવાન. ૧૦ વસવાનું રથાન.

દ્વિનરાજના પદકમલને, વંદી મુદ્ધ ઉરમાં કહી;
હરિને સકલસુરને પ્રણામિ, વધો સુણો હેદ્વિજપતી,
પરમાર્થકારણ કૃષ્ણની, આજ્ઞાથિ, કથું તેની સ્થિતી.

૧

ચોપાઈ ત્રિતાલી.

ઉભર્યો ખલિરાજન વાણી, મુનિરાજ સુણો મુદ્ધ આણી;
પશ્ચીમપથો નિધિતીર, પુરિ રાજે અપારરૂચીર.

૧

કુશદૈત્યે પ્રથમ વસાવી, ઉરમાં પરિપૂરણુ લાવી;
શુભનામ કુશસ્થલિ જેનું, જગમાં સુખદાયિનિધેનુ.

૨

યત્રે કરિ સાગર સંગ, ગરજે નદીગોમતિગંગ;
તેદ્વારામતી અધહારી, ભયભંજન કારિણિ ભારી.

૩

તત્રે ભગવાનઅજીત, રાજે ખલભદ્રસહીત;
જગપાલક પાતકહારી, અરિ^૧ ચક્રગદાંશુજ ધારી.

૪

જે સોલકલા પરિપૂર્ણ, પરમેશ્વર પાતકચૂર્ણ;
તે દેવ પરમપદ જાણો, તેદેવ પરેશ પ્રમાણો.

૫

તે દેવ પરમપદ દાતા, જગદાત્મા ત્રિલોકવિદાતા^૨;
પુરિના અતિશેખલધીર, અધિરાજ^૩ ત્રિવિક્રમવીર.

૬

ધન્યધન્ય કુશસ્થલિધામ, વસે યત્ર સદા ધનશ્યામ;
એવી દ્વારિકાપુરિ જાણી, ઉરમાં મુનિરાજ પ્રમાણી.

૭

કલિમાં જે તત્રે જાય, અધઓધ^૪ દહી શુભથાય;
જન્મમર્ણુ સમંધિવિકાર, દળિ પામે પરમોદ્ધાર.

૮

કલિમાં સ્વમતી નર જ્યારે, કરે દ્વારિકાગમને ત્યારે;
સૃજિ પિતૃવિમુક્ત^૫ સમસ્ત, ગાય સ્વર્ગ વશી યશશસ્ત^૬.

૯

ધરિ જન્મ ન તત્રે જાય, તેથકિ કોણ દુઃકૃતકાય^૭;
જે નહી દ્વારિકા અનુરાગી, તેથકિ કોણ અન્ય અભાગી.

૧૦

મુનિ એમ વિચારિ સ્વચિત્ત, વિચરે તત્રે સૃજિ પ્રીત^૮;
મલશે પરમેશ્વર સત્ય, પલશે ભવભીતી અસત્ય.

૧૧

ખલિની સુણિ એવિધિ વાણી, ઉચર્યા મુનિ કૌતુક આણી;
સુણિયે ભગવદ્વિઅસુરેશ, ઉરમાં ધરિ પ્રેમવિશેષ.

૧૨

ભૂમિનો હરિ ભાર અયાસે^૯, ગયા કૃષ્ણ સ્વધામ પ્રભાસે;

૧ શાખ. ૨ કર્તા. ૩ રાજ પાલન કરનાર. ૪ પાપનો ઢગલો. ૫ છુટીને. ૬ પ્રશસ્ત. ૭ પાપી.
૮ સંતુષ્ટ. ૯ પ્રયાસવિના.

શ્રીસંકર્ષણ તજિ શોક, ધરિ યોગ ગયા ભૂલોક ^૧ .	૧૩
તદપી તત્રે ભગવાન, વશે દેમ સદૈવ નિદાન;	
કથિયો જતમે કુશરક્ષ ^૨ , કલિમાં તત્ર તે દેમ દક્ષ ^૩ .	૧૪
સુણિ વાણિ તમારિ અમૂર, અમને થાય સંશયપૂર;	
કરિયે તેથિ સંશય ત્યાગ, તમે ભગવદિમાં મહાભાગ.	૧૫
થશે સંશયસર્વ વિનાશ, મલશે અમને અવિનાશ.	

કુદ્દા.

એમ સર્વદ્વિજરાજનાં, સુણી વાડ્ય સુખરૂપ;	
સાધુ ^૪ સાધુ કથિને વધા, પ્રશ્નોત્તર બલિભૂપ.	૧

કાવ્યછંદ.

કૃષ્ણચંદ્ર કંસને વિનાશી, પૂર્ણપ્રતાપી,	
ઉગ્રસેનને અભય, રાજ્યપદપ્રત્યે સ્થાપી;	
વશિયા અતિત્વરીત, દિવ્યદ્વારિકાવસાવી,	
સકલકુટુંબસહીત, હીતકરવસ્તુ સજવી.	૧
રમતા છતાં સદૈવ, રમાસહ ^૫ રમ્યનિવાસે,	
કરતા છતાં કલ્લોલ, લોક પરિપૂર્ણવિલાસે;	
કદાચીત વાદિત્ર ગીતથી, શ્રેષ્ઠસમામાં,	
રાજ્યા છતાં રૂચીર, આસને ધર્મસભામાં.	૨
તત્ર ઉદ્ભવે કથ્યું, અત્ર દુર્વાસાનામે,	
આવ્યાછે દ્વિજરાજ, અત્રિસુત યાત્રાકામે;	
તેસુણિ કૃષ્ણ ત્વરીત, આવિ રૂકિમણિના ગેદે,	
વધા તેણિને શ્રેયકારણે ^૬ , અતિશયરનેદે.	૩
હે સતિ પરમપવિત્ર, સર્વ મુકૂતવ્રત ચારી,	
દુર્વાસાસુનિ પ્રાપ્ત થયાછે, અત્રે ભારી;	
તેદ્વિજને આતિથ્યવડે ^૭ , તુષ્ટિયે નારી,	
દેશે શુભઆશીશ, સર્વદા મંગલકારી.	૪
ગૃહમેધિયે ^૮ સ્વશક્તિનુલ્લ, આતિથિને ^૯ દર્શો,	
કરવાં દિવ્યાતિથ્ય, માનપૂર્વક ઉર દર્શો;	
અતિથીનાં અપમાન, કરી ને ઉરમાં રાચે.	
વસે સદા નેનકે એમ, શ્રુતિ સજ્જન વાચે.	૫

દંપતિ^૧ રથે વિરાજી, એમ વિચાર કરીને,
 ગયાં યત્ર દ્વિજરાજ, વિરાજ્યા સ્નાન કરીને;
 પ્રદર્શિ સાગર તીર, મુનીને સ્નેહ સહીતે,
 પ્રણામી વારંવાર, કુશલતા, પ્રચ્છી^૨ પ્રીતે. ૬
 હે મુનિરાજન આજ, આપનાં દર્શન પામી,
 સદૃશ મનોરથ થયા, વેદનાસર્વ વિરામી;
 તવ તપ વિઘ્નરહીત, તપછેડે^૩ વ્રતચારી^૪,
 સદૈવ તવ શુભધર્મ, કુશલ છે કે? ભયહારી. ૭
 તદ્વત મુનિને સ્નેહસહીત, રૂક્મિણી પ્રણામી,
 થયાં દંપતિ તુષ્ટ, વિપ્રનાં દર્શન પામી;
 તદનંતર મુનિરાજ, અંતરેપ્રીતિ પ્રમાણી,
 દર્શનાર્થ સ્ત્રીસહિતકૃષ્ણને, આગત^૫ જાણી. ૮
 પ્રણામિ વારંવાર, કૃષ્ણને, ઈશ્વર માની,
 હાસ્યકરીને, વધા, વાણિ અતિશયસુખધાની;
 હે ભગવાન, સમસ્ત કુશલ છે કે? ભવવાસે,
 અધુના કુત્રનિવાસ^૬, આપનો છે? સુવિલાસે. ૯
 ધન, દારા,^૭ સંતતી^૮, કતીસંખ્યા^૯ છે? તમને,
 વિસ્તારીને કથો કૃષ્ણ, કરૂણા કરિ અમને;

દુહા.

એમ વાણિ તે વિપ્રની, શ્રવણ કરી નિર્વાણ;
 સ્નેહસહિત તેને વધા, શ્રીહરિ, પુરૂષપુરાણ^{૧૦}. ૧

દોષક.

હેમુનિરાજ સુણો વ્રતચારી, આપકૃપાથિ સદા સુખકારી;
 દ્વાદશયોજન^{૧૧} ભૂ ધનસાથે, અર્પિ મને કરથી^{૧૨} જલનાથે^{૧૩}. ૧
 તે અવનીતલમાં મનભાવી, હેમમયી^{૧૪} પુરિ રમ્યવસાવી;
 કંચન દુર્ગથિ^{૧૫} વેષિત^{૧૬} બ્રાજ, રક્ષણ ભૂષણથી બહુ રાજ. ૨
 દ્વાર અપાર સમસ્તપ્રદેશે, ગોપુર^{૧૭} રત્નરચીત વિશેષે;
 વૃક્ષ લલીત લતાથિ અપારી; વાટિ^{૧૮} મહાવન ચિત વિહારી. ૩

૧ સ્ત્રીપુરૂષ. ૨ પુછી. ૩ વ્રત કરનાર. ૪ આવેલ. ૫ કયા ઠેકાણે. ૬ સ્ત્રી. ૭ વ્રજ. ૮ કુટલી.
 ૯ પુરૂષવિષે જ્ઞાન. ૧૦ આર. ૧૧ હાથેથી. ૧૨ સમુદ્ર. ૧૩ સુવર્ણની. ૧૪ કોટ. ૧૫ વિંશતી.
 ૧૬ દરવાજા ઉપરના ગોખ. ૧૭ વાડી, બગીચા.

કોઢિલ કીર મયૂર વિલાસે, નાદ વિવાદ કરે વનવાસે;
 સુંદરરૂપ સરોવર વાપી^૧, સર્વસ્થલે જલ પૂરિત સ્થાપી. ૪
 પંકજપુંજ^૨, નિહુંજથિ^૩ શોભે, દર્શિ મહંત નિરંતર લોભે;
 સારસ, હંસ, સમૂહથિ ભારી, સર્વજલાશય^૪ ભૂપણુ ધારી. ૫
 સન્મુખ ગોમતિસંગમ રાજે, તીર્થ પતિ જલનાયક^૫ ગાજે;
 અંચલ વારિ તરંગ પ્રસંગે, તાપ વિનાશિ સૂજે સુખ અંગે. ૬
 એવિ અનંત સમૃદ્ધિ વિધાને, સ્થાપિ મહાપુરિ પાવનસ્થાને;

હરિગીત.

તેપુરિ વિપે નવલક્ષ મંદિર, કનકમય રાજે અતી,
 અતિ ઉચ્ચ સ્ફટિક જડિત, સ્તંભ, ગવાક્ષ, દ્વારથિ, સંપ્રતી^૧;
 નવરત્નમયવાતાયની^૨, જલ્પીથિ શોભે દ્વિજ પતી,
 ચલકે કલશશિખરે તથા, મહતીપતાકા દ્રરકતી. ૧
 વારીથિ સિંચિતમાર્ગ, રજ તૃણ રહિતદર્શિ મુદાકરે.
 રજનીવિપે દિપમાલની, દિપિથિ^૩ દીપિ તિમિરહરે;
 વશિ આલણાદય વર્ણ, નિજનિજભાગમાં શોભા ધરી,
 નિજ કર્મ ધર્મ યથાર્થ પાલે, વેદવિધિને અનુસરી. ૨
 પ્રત્યેકમાર્ગ વિપે પ્રકાશિ, ખજર હાટનિ ખહુ છટા,
 શાલા, સભા, સુર સદનની, રાજે સદા રૂચિકર ઘટા;

વસંતતિલકા.

તન્મધ્ય પોડશ સહસ્ર સમૃદ્ધિ ધારી, રાજે મહાભવન વૃંદ, મનોવિહારી;
 ભીત્તીવિપે સ્ફટિકસંગતિ રમ્ય રાજે, ભૂ ઇંદ્રનીલમણિની ભરપૂરઆજે. ૧
 વૈદ્ય, મૌક્તિક, પ્રવાહ, લલીત રંગે, શોભે મહા કનકસ્તંભનિ પંક્તિ સંગે;
 એપે સુવર્ણ મયદ્વાર ચતુર્પ્રદેશે, મુક્તા, મણિ, અર્ચિતતોરણથી વિશેષે. ૨
 શોભે સુખાકરગવાક્ષ, અપારજલ્પી, સર્વસ્થલે મણિજડીત અનિરૂપાક્ષી;
 સોપાનની^૪ સકલપદ્ધતિ રમ્ય ભાસે, આકાશિના સકલવાન્ત વ્યથા વિનાસે. ૩
 પ્રત્યેકસદ્વાર બહિરંતર રમ્યરાજે, તેને વિલોકિ સુર્યનાક સવગ્રાજે;

દોષક.

મધ્ય નિવાસકરે, મમરામા, નિત્ય નિરંતર, શ્રીપદધાના;
 પોડશસહસ્ર સુલોચનિરાણી, તેપર અષ્ટ મદાપટરાણી. ૪

૧ વાપ. ૨ જયો. ૩ લતામૂલ. ૪ મણિનું સ્થાન. ૫ સમુદ્ર. ૬ તાલમાં. ૭ આગિ. ૮ શોભાકાર
 ૯ ગુપ્ત. ૧૦ દાદરા—વડવાની ગાડી.

તોટકછંદ.

ગુણ લક્ષણ શીલ સ્વરૂપવતી, યુવતીજન એકથિ એક અતી^૧;
 અપલા^૨ સમકો ચરણે વિચરે, અતિ મંજુલ નૂપુરનાદ કરે. ૧
 નવયોવન ધારિણિ કો લટકે, વ્રતિને^૩ વ્રતથી પલમાં પટકે;
 ગજની ગતિ કારિણિકો યુવની, ઉરમાં પ્રકટે ઝટ કામકૃતી^૪. ૨
 સુદતી શશિર્ષિખમુખી પ્રમદા, મુચિહાસ્યથિ^૫ સઘ હરે વિપદા;
 બ્રુકુટી મુવિલાસથિ કારમણિ, મનને અતિ ચંચલતા કરણી, ૩
 મૃગલોચિનિ વક્ર કાટાક્ષ થકી, ભરપૂર કરે ચિત્ત ચૂર નકી;
 અધરારણ ગોલકપોલ ધરા,^૬ નર અંતરમાં અતિ મોહ કરા. ૪
 રચના રચિ કેશનિ કો લલના, અભિલાષ કરે રતિ સુંદરના;
 ધન પીન મુગૌરસ્તની સ્તનવી^૭, શયને અરપે રતિ નિત્ય નવી. ૫
 વદિ મંજુલ ભાષણ કો અખલા, અરપે રતિ રંગ મહા પ્રખલા;
 કરપંકજકોમલ^૮ સ્પર્શ કરી, ઝટલે મનના પરિતાપ હરી. ૬
 સુભગા, મૃદુપુષ્પનિતંબવતી^૯, નિશિમાં સુખદે હૃદિ નિત્યપ્રતિ.

હરિગીત.

એભાંતિ અંતઃપુરવિષે^{૧૦}, મમ પત્નિવૃંદ વસે સદા,
 રૂચિકારિ વસ્ત્રાભર્ણથી^{૧૧}, અતિ શોભતાં તજ આપદા;
 નાનાસુવાસિકતૈલ ઉજ્જ્વલ, ધૂપ, દીપ, સમૃદ્ધિથી,
 સર્વનાં શયન સદન^{૧૨} સદા, શોભતાં સકલ અધીકથી. ૧
 વપુ, વેષ, શીલ, સ્વભાવથી, મલતી મહાભૂષણવતી,
 પ્રત્યેકનારિ સહસ્રદાશિ, સહીત રાજ શોભતી;
 નવરત્નમય પર્યંક^{૧૩} આસન, સહિત સર્વે સુંદરી,
 ક્રીડા, વિનોદ, વિલાસ, હાસ્ય, કરે સકલચિંતા હરી. ૨
 અતિ સ્નેહમય ઉરથી, કનકમયહીંચકેથી હીંચતી,
 કિર મયુર કોકિલને ભણાવે, કૃષ્ણ કૃષ્ણ કથી સતી;
 કર કમલથી ચામર વ્યજનને^{૧૪}, વીજતાં મમ માનની,
 અર્પે મને આનંદ કંકણના, કરી મંજુલદંવની^{૧૫}. ૩

૧ વધારે. ૨ વિજળી. ૩ વ્રતવાલાને. ૪ કલા. ૫ મંદ હાસ્ય. ૬ ઓઠ રાતો તથા ગાલ
 ગોળને ધરનારી. ૭ મોઠા તથા કઠીણ તથા ગોરા સ્તનવાલી નાની વયની. ૮ હસ્તકમલ. ૯ કો-
 મલ ભારે નિતંબવાલી. ૧૦ સ્ત્રીગૃહ. ૧૧ ધરેણાં. ૧૨ સુવાનાં ધર. ૧૩ પલંગ. ૧૪ વિજણો.
 પંખો. ૧૫ અવાજ.

સન્સુખ રહી કરતલ^૧ વિષે, ધરિ કનક કલશ ઉદક ભરી,
મૃગ નયનિ વકકટાક્ષથી, મનને વિપલમાં લે હરી;
તે સકલ સુંદરિ મંદીરે, વશિ યોગ માયાને ધરી,
સેવું ગૃહસ્થાધર્મને, રતિરમણ રમ્ય લિલા કરી.

૪

મુજંગપ્રવાત.

વશી નિત્ય ડોનારિગેહે સુચિત્તે, કંઈ પુત્ર સંતાનને લાલ^૨ પ્રીતે;
કરી સ્નાન ડોનારિના ગેહપ્રત્યે, ધરું દિવ્યશૃંગાર આનંદ કૃત્યે. ૧
વશી ડોમનોહારિણીના નિવાસે, કંઈ અગ્નિમાં હોમ નાના વિલાસે;
કરી સ્નાન સંધ્યા વશી કુત્રવાસે, જપૂં શ્રલગાયત્રિને શ્રલ ભાસે. ૨
કરાવી દ્વિજોને મહાભુક્ત^૩ ભાવે, કંઈ ભુક્ત કુત્રસ્થલે સુપ્રભાવે;
મહાઅશ્વ, હસ્તી, રથાદિ, પ્રસંગે, ચરું દાસમે કુત્રગેહે ઉમંગે. ૩
સદા સેવું સદ્ધર્મ નીતીવિધાને, અસીની^૪ મહાતીક્ષ્ણધારા^૫ સમાને;
સુતાં દિવ્ય પર્થકમાં ડોનિવાસે, સુણુ બંદિનાં સ્તોત્ર^૬ કીર્તિ પ્રકાશે. ૪
વિચારું હિતાહીત દોપત્તિ ધામે, સખા ઉદ્ધવાદિ પ્રસંગે સ્વકામે;
કંઈ રમ્ય વારિ ક્રિડા કુત્રગેહે, મહા અપ્સરા યૂથથી એક દેહે. ૫
અલંકાર સંયુક્ત(ગા:)^૭ કુત્રસર્ગે, સદા અર્પું વિદ્વાનના હસ્તપત્રો^૮;
ઘટીહાસ વેદાંતને કુત્ર સ્થાને, સુણીને કંઈ વ્યાસને તુષ્ટવાને^૯. ૬
મહા હાસ્યની વારતાથી વિશેષે, કંઈ હાસ્ય દો નારિના દિવ્યદેશે;
સજ્જું દો સ્થલે ધર્મને ધીર ધારી, ભજ્જું દ્રવ્યને દો સ્થલે લોભકારી. ૭
વશી દો નિવાસે સજ્જ શુદ્ધ વેપી, ઉપાસું પરંશ્રવને શુભ ગેથી;
ધરા, ધાન્ય, સંપત્તિથી, કુત્રધામે, ગરૂની કંઈ સેવના શ્રેષ્ઠ ધામે. ૮
પ્રદર્શો મુસંધી^{૧૦} પરિક્ષા પ્રસંગે, કંઈ રોધ કુત્ર સ્થલે વૈરિ સંગે;
બલીરામથી દો સ્થલે શ્રેષ્ઠ રીતે, કંઈ મિત્રનાં ઘટ ચિત્તવત્ સુચિત્તે. ૯
સુતા પુત્રનાં દો ગૃહે શુદ્ધિ ગોઠી, કંઈ લગ્ન સ્વામી પત્ની યોગ્ય સૌથી;
સુતાને સમૃદ્ધી સમર્પી વિલાસે, સમર્પું સ્વજન્માત્રને^{૧૧} કુત્રવાસે. ૧૦
ગૃહે પુત્રની નારિને લાવવાને, મહા હિતસવાદી કંઈ કુત્ર સ્થાને;
વિલોકી સદા લોક તે કણીં મારી, ધરે ચિત્તમાં સર્વ આશ્ચર્ય મારી. ૧૧
મહારામકપાદિને,^{૧૨} કુત્રવાસે, રચાવું સમૃદ્ધિથી નાના વિલાસે;

૧ હાથેલી. ૨ લાલ. ૩ જોજન. ૪ તપસવાર. ૫ કહોર. ૬ સુનિ. ૭ મારિ. ૮ ધર. ૯ કંઈકમલ.
૧૦ સંતોષી. ૧૧ રાત્રીની હાર. ૧૨ જમાઈ. ૧૩ ગદ, ખમીયા. કુપા, વાવ. તપાવ દંતવાદિ.

મહા યજ્ઞયાગાદિથી કુત્ર સ્થાને, મહાદેવને^૧ પૂજું નાના વિધાને. ૧૨
સશસ્ત્રાસ્ર^૨ અથ્થે ચઢી કુત્રગેહે, ચરું મૃગયાને સખા સંગ સ્નેહે.

હરિગીત.

એભાંતિ પોડસહસ્ર તે, પર અષ્ટનારિ ગૃહેવશી,
ધરિયોગમાયા ઉદયને, રતિરંગ સેવું દિવાનિશી;
માની મને પતિ પૂર્ણપ્રિયતમ^૩, અન્યશક્ત^૪ નહી કદા,
મમઅધિન પતિને માનિતી, હું એમ માનિ ભજે^૫ સદા. ૧
સુંદરવદન, સ્વર, હાસ્ય, વક્ર કટાક્ષ^૬, આદિવિલાસથી,
માનનિ મને મોહીત કરવા, કો સમર્થ કદાનથી;
તે સર્વ દશ દશ પુત્ર એક સુતાવતી^૭ લક્ષનાવિષે,
મમ પ્રાણવદ્લલ લીળ્મનંદિનિ^૮, આદિ અષ્ટ અધિકદિશે. ૨
વૈદલિ^૯, લામા^{૧૦}, જાંખવતિ, લક્ષ્મણા, સત્યા, ગૃહણિયો,
કાલિદિ^{૧૧}, ભદ્રા, મિત્રવિંદા, અષ્ટ એ પટરાણિયો;
તે અષ્ટના દશ દશકુમાર, ગણી કથું તમને ઋષી,
અન્યત્રની ગણના ન જાણું, જે સદા ભવને વશી. ૩

સર્વેયા એકત્રિશા.

પ્રથમ પ્રધુમન, ચારદેષણદ્વય, સુદેષણત્રય, ચતુ ચાર દેહ,
પંચમ સુચાર, ગુપ્ત ચારપટ, ભદ્રચાર સમમો, સ્વગેહ;
ચારચંદ્ર અષ્ટમો, વિચાર નવમ, ચાર દશમો નિર્વાણ,
એ દશ પુત્રો મુખ્ય રાણિરુક્મિણિના, પ્રધુમ્નથી પ્રમાણ. ૧
પ્રથમ ભાતુ, દ્વિતિયો સુભાતુ, તૃતીયો સ્વર્ભાતુ, પ્રભાતુ ચતુર્થ,
પંચ ભાતુ માનુ, ચંદ્રભાતુ પટ, બૃહદ્ભાતુ સમમો સમર્થ;
અતિ ભાન્વાષ્ટમ^{૧૨}, શ્રીભાતુ નવમો, દશમો પ્રતિભાતુ મુનિભૂપ,
એ દશ પુત્રો દ્વિતિય રાણી, શ્રીભામાના ભાતુથી અનૂપ. ૨
પ્રથમ શાંખ, દ્વિતિયો સુમિત્ર, તૃતીયો પુરજિત, શતજીત ચતુર્થ,
સહસ્રજીત પંચમો, વિજય પટ, ચિત્રકેતુ સમમો સમર્થ;
વસુમાનાષ્ટમ, નવમો દ્રવિડ તથા, દશમો કંતુનામ મુનેશ,
એ દશ પુત્રો તૃતિય રાણિ, જાંખવતીના શાંખથી વિશેષ. ૩

૧ મોહોટો દેવ. ૨ શસ્ત્ર સહીત. ૩ અત્યંત વત્સલ. ૪ પીળને વિષે આસક્ત. ૫ સેવે. ૬ વાકું
જોવું. ૭ પુત્રિવાળી. ૮ રુક્મિણી. ૯ રુક્મિણી. ૧૦ સત્યભામા. ૧૧ જમુના. ૧૨ અતિભાતુ.

પ્રથમો વીર, દ્વિતીય ચંદ્ર, ત્રય અશ્વસેન, ચિત્રગૂ ચતુર્થ,
 વેગવાન પંચમો, વૃષો પષ્ટમો, આમ સપ્તમો સમર્થ;
 શંકુ અષ્ટમો, શ્રીમાન્વસુ નવમો, દશમો કુંતી અભિધાન,
 એ દશ પુત્ર ચતુર્થ રાણિશ્રી, સત્યાના વીરથી નિધાન. ૪

પ્રથમો શ્રુત, દ્વિતિયો કવિનામા, વૃષો તૃતીયો, ચતુર્થ વીર,
 સુખાહુ પંચમ, ભદ્ર પષ્ટમો, સપ્તમ શાંતીનામ રૂચીર;
 દર્શ અષ્ટમો, પૂર્ણમાસ નવમો, દશમો સોમક સંતાન,
 એ દશ સુત પંચમી રાણિ, કાલીદીના શ્રુતઆદિ નિધાન. ૫

પ્રથમ પ્રથોપ, દ્વિતીય ગાત્રવાન, તૃતીય સિંહ, બસ ચતુર્થ નામ,
 પ્રબલ પંચમો, પષ્ટમ ઉર્ધ્વગ, મહાશક્તિ સપ્તમો સુધામ;
 સહનામા અષ્ટમો, ઓજ નવમો, દશમો અપરાજિત સત્ય,
 એ દશ પષ્ટમિ રાણિ લક્ષ્મણા, ના પ્રથોપ આદીક અપત્ય. ૬

વ્રક પ્રથમો, દ્વિતીયો હર્ષ, તૃતીયાનિલ, ચતુર્થ ચતુર્થ પ્રકાશ,
 પંચમ વર્ધનનામ, પષ્ટમો અન્નાદો, સપ્તમો મહાશ;
 પાવનાષ્ટમો, વન્હી નવમો, દશમો શ્રુધિનામા સંતાન,
 એ દશ સુત સપ્તમી મિત્રવિદ્યા, રાણીના વ્રકથી નિધાન. ૭

પ્રથમ નામ સંચામજીત, દ્વય બ્રહ્મસેન, ત્રય શૂર પ્રમાણુ,
 ચતુર્થ પ્રહરણુ, પંચ અપરિજીત, પષ્ટમ જયનામા નિર્વાણુ;
 સપ્તમ સુભદ્ર, વામ અષ્ટમો, નવમો આયુ, દશમો સત્ય,
 એ દશ અષ્ટમિ ભદ્રાના, સંચામજીતથી સર્વ અપત્ય. ૮

પ્રથમ પુત્ર પ્રધુમ્ન પુત્ર અનિરુદ્ધ, મહાબલવાન કલીત,
 તેના દોટીશ પુત્રપૌત્ર, બલધારિ પરાક્રમ શાસિ અર્ભત;
 પટ પંચાશત દોટિ યાદવો, રાજે-બલધન શાસિ, મુનેશ,
 બ્રાતા શ્રીબલરામ સદા અભિરામ, વિરાજે પાવનશેષ. ૯

હરિગીત.

એભાંતિ રૂપઅનેકને ધરિ, સદસમુંદરિ ગૃહવિષે,
 સંસારિના શુભકર્મ સેવું, જેમ પ્રાકૃતજનમિષે;
 તે સર્વ સદને સંત મુજને, એક અવલોકે સદા.
 નમ યોગમાયા ઉદયને, ના અન્યજન જાણે કદા.
 હું ધર્મને કર્તા, હું વક્તા, તથાપી નાથાચરી.

નરસોદને શિક્ષાર્થ આ^૧, વિવિધાલિલા કળિ મેં નકી;
 માયાખલે નરપદવિને^૨, નાના વિધાને અનુસરી,
 નિત્યે રમૂં પોડશસહસ્ર, વારાંગના સંગે વરી^૩. ૨
 તેસકલ વિરહાતુરઉરે, ઉર^૪ આંખી શયને સુંદરી,
 ગૃહિકંઠ અધરમધૂર પાન, કરંતિ એક ઉરે ધરી;
 મંદાર^૫ વાયુસહિત પ્રભાતે, પક્ષિશબ્દ શ્રવણ કરી,
 પતિ પતિ ક્યંતી બંદિસમ^૬, બોધે મને ગુણથી ભરી. ૩
 સુણતાં પ્રિયાના મહુરઉર, ભુજને^૭, વિમુક્ત^૮ કરીતદા,
 કિંચિત સ્વચિત્ત ન લિમકરતાં, આચરૂં નીતી સદા;

ઝૂલણાછંદ.

સકલ આલસ તજી, મોદ મનમાં સજી, પહરી કામિનીને પ્રભાતે,
 જલઉપસ્પર્શિને^૯ નીતિને દર્શિને, બ્રહ્મનું ધ્યાન ધરિ વિવિધભાતે;
 વિમલવારીવિપે, સ્નાન કરિ શુભદિશે, વસ્ત્રપરિધાન કરિ દિવ્યવેષે,
 સાધિસંધ્યા જપી, બ્રહ્મગાયત્રિને, પૂજિ પરમેશને શુદ્ધ દેશે. ૧
 સદ્વિધાને ઉપસ્થાપિ^{૧૦} શ્રીસૂર્યને, અગ્નિને હોમિ નાનાવિધાને,
 દેવ, ઋષિ, પિતૃને, તર્પિ^{૧૧} પાવનવિધે, આર્ય ગુરુ, વૃદ્ધને, યોગ્યમાને;
 કનક, મુક્તાદિ,^{૧૨} ભૂષણયિ ભૂષિતઅતી^{૧૩}, ધેનુની બદ્ધસંખ્યા^{૧૪} સુજતી,
 પુચ્છગૃહિ આર્પિ સદ્વિપ્રને દિનદિને, દક્ષણાલક્ષ સંગે સુભાતી. ૨
 વિપ્ર, ગૌ, દેવતા, વૃદ્ધ, ગુરુ, આદિને, વિનયથી બહુ પ્રકારે પ્રણામી,
 સ્પર્શિ માંગલ્યને,^{૧૫} વસ્ત્રભૂષણમણી, કૌસ્તુભાદિ ધરી રમ્યધામી^{૧૬};
 દર્શ^{૧૭}, ગો, ધૃત, વૃપભ, વિપ્રને, દર્શિને, સ્વામી, સેવક, પ્રબળને, સુહીતે,
 અભિલષિત કામથી^{૧૮}, અધિકસંતોષિને, પામિ સંતોષ નિર્દોષચિત્તે. ૩
 માલ્ય, તાંબૂલ, અનુલેપ^{૧૯}, માલાદિના, પ્રથમ ભૂદેવને^{૨૦} ભાગ આપી,
 મિત્ર, સુત, બંધુને, આર્પિ તદનંતરે, સર્વદા હું ગૃહી સ્નેહ વ્યાપી;
 ત્યાં સુધી રથ સુશોભીતને, અશ્વની રાજિ^{૨૧} ચોજી^{૨૨} રૂપાલી,
 આંગણે આવિને, ઉરવિષે ભાવિને, સૂત^{૨૩} ઉભો રહે પ્રેમપાલી. ૪

૧ શીખામણ. ૨ માર્ગ. ૩ પરણી. ૪ વિરહથી આતુર, ઉરના સાથે ઉર આંખીને. ૫ મંદારપુષ્પસં-
 બંધી. ૬ રતુતિ કરનાર. ૭ કોમલ તદ્દય તથા ભુજ. ૮ છોડીને. ૯ આચમન કરી. ૧૦ ઉપસ્થાન ક-
 રીને. ૧૧ તર્પણ કરીને. ૧૨ મોતી. ૧૩ શોભીત. ૧૪ એક સંખ્યા છે. ૧૫ દેવઆદિક. ૧૬ રમણીક.
 ૧૭ આરિશા. ૧૮ ઇચ્છિત કામથી. ૧૯ સુગંધિમય ચંદન. ૨૦ બ્રાહ્મણ. ૨૧ પેકિત. ૨૨ જોડીને.
 ૨૩ સારથી.

સકલસંવાસથી, એમ કળિ નીકલિ, અકલવપુએક કળિ સદ્વિધાને,
હસ્તથી સૂતનો, હસ્ત ગૃહિ રથવિપે, ગેશિ ઉદ્ધવ સહિત સૂર્યવાને;
દર્શતી રહિગવાક્ષે મૃગાક્ષિચ્ચિને, દર્શતો સ્નેહલજ્જન વિલાસે,
હાસ્ય પામી પરસ્પર સ્વઅંતર વિષે, સંચરી ભાવથી રાન્યવાસે.

૫

ધર્મનામા સુધામા સભામાં જઈ, ગેશુ સિંહાસને મધ્યવાસે,
સર્વદા સર્વયાદવથિ વેદિત સૃજ, જન્મ ગગને શશીખિખ ભાસે;
તત્ર ઉપમંચિજન^૧, મંચયુક્તીયકી^૨, ઝટમને તુષ્ટવે કપટ તોડી,
ન્યાય, અન્યાય, અવલોકિ લોકાંતરે, તે નિવેદન કરે હસ્તજોડી.

૬

નિકટ નરસિંહયાદવલટાની^૩ ઘટા, શસ્ત્ર સંયુક્ત શોભીત રાજ,
લલિત શૃંગાર પરિધાન કરિ અનુચરો, પરમ આજ્ઞાપરા^૪ અમિત બ્રાજ;
સન્મુખે સન્મુખાં, નટિ નટા કરિ છટા, થનક થૈ થૈ થનક થૈય નાચે,
તાલ સુરથી મૃદંગાદિ વાદિતના, નાદ મંજૂલ સુણિ ચિત્ત રાચે.

૭

સુત ભાગવ તથા, બંદિજન તુષ્ટવે, કાવ્યના બંધ ગુંથી રસાલા,
વિપ્ર, વિદ્વજ્જના, પુણ્યનૃપતી^૫ કથે, યશ કથા નીતિ શાસ્ત્રી વિશાલા;
એ વિધીથી સભા મધ્ય સંસ્થિત^૬ છતાં, આપને અત્ર સંપ્રાપ્ત^૭ જાણી,
શિશ્ર આ રૂઢિમાણી રાણિ સંગે લઈ, સમિપ આવ્યો હું મનમોદ આણી.

૮

દુહા.

વિચારતાં સંસારમાં, અસાર સર્વ ઉપાય; એકસાર સત સંગતી, જેથી સાર જણાય. ૧
પ્રયત્નથી સંસારમાં, મલે સર્વ સુખ સંગ; તથાપિ ભાગ્યોદય વિના નમલે સજ્જન સંગ. ૨

હરિગીત.

એભાંતિ હરિની મોહકારિણિ, વાણિ સુણિ તે દ્વિજપતી^૧,
આતે શું કૌતુક એ રિતી, આશ્ચર્ય પામ્યા હર પ્રતી;
ચિંતા સમુદ્રવિષે નિમગ્ન, સૃજ કરે ચિંતન અતી,
અજ આદિ દેવ સદૈવ જનો, પાર ના પામે રતી.
અતિ વીર્યની^૨ માયા તણો, આશ્રય પ્રમાણિ અહો હરી,
લીલાથી આજગમાં સદા, વ્યાપી રહ્યા છે વિસ્તરી;
આ રૂઢિમાણી પણ કૃષ્ણની, આદી મહા માયા દિસે,
મુનિ એ પ્રકાર વિવેકથી, આનંદ પામ્યા હર વિષે.
હયર્યા મુની હરિને તદા, હે કૃષ્ણ આપ મિલાપથી,

૧

૨

૧ સૂર્યસરખો. ૨ વચમાં. ૩ મહેતા મુસરી. ૪ વિચારતી હુદ્દિ. ૫ નમમાં સિંદુ દેવા. ૬ આ-
સામાં તપર. ૭ પુણ્યપરી રાજા. ૮ ખેડેલો. ૯ આવેલ. ૧૦ કાવ્યગુણ સુદ. ૧૧ મહાપત્રી.

જય તપ સકલ કલકારિ સુજિયાં, શું કથું મમ વદનથી;
હે કૃષ્ણ તવ દર્શનથી દોષ, વિના શિયા કલ્મષકરો,
શું આપને કરવાનું છે, કથિયે મને કમલાવરા.

૩.

તે સુણિ હરિ ઉચર્યા મુને શ, મને પ્રસન્ન તમે કદા,
મમ ભવનને પાવન કરો, કરુણાથી મુનિ રાજન તદા;
નાના વિધાને પૂજિ તવપદકમલ જલ મસ્તક ધરી,
પામીશ પૂર્ણ પવિત્રતા, મુનિરાજ કથું વિનતી કરી.

૪

સુણિ એમ દુર્વાસા વધા, હે હરિ મને અતિ ડાપિને,
ભવને લઈ કરશે શું જમ, વ્યથા ગૃહે ધન આપિને;
યદ્યપિ^૧ મને નિજમંદિરે, લેવાનિ ઇચ્છા જો હશે,
કથું તે પ્રમાણે કીજીયે, અવની વિષે સજવા યશે.

૫

આરથ વિષે મુજને નિવેશન^૨ કરિ, તમે કમલાપતી,
આપત્તિ સહિત વહન કરો, સ્કંધે^૩-કરી માની મતી;
તે વાક્ય સુણાતા માત્ર હરિયે, રથથિ હયને મોચિ^૪ને,
રથ મધ્ય તે મુનિને નિવેશિ, વધા સ્વ ઉરમાં રાચિને.

૬

હે વિપ્ર આજ તમે મને, નિજ ખંધુ સહ પાવન કર્યો,
કથિ એ વિધા નિજ પત્નિ સહ, રથને ત્વરિત સ્કંધે ધર્યો;
તે પત્નિ સહ પરમેશ રથને, વહે અતિશય યત્નથી,
અતિ શિઘ્ર શિઘ્ર^૫ ચરો^૬ તમે, એ વિધિ કથે મુનિ વદનથી.

૭

તેને પ્રદર્શો ઉર વિષે, વિસ્મિત સજી સુર સ્નેહથી,
કરતાં કુસુમ^૭ વર્ષાવ કથતા, ધન્ય ધન્ય વધા કથી;
દર્શો સુરો ભગવાનની, ભક્તી અહો ! બ્રાહ્મણ વિષે,
સ્કંધે ધરી રથને વહે શું, નુન્ય રૂક્મિણિમાં દિસે.

૮

યશ એમ સુર કરતાં છતાં, વિચરે હરી દ્વારામતી,
તે સમય તત્રે શ્રમથિ તૃપિત, સજી વદી રૂક્મિણિ સતી;

મહિદીપક.

નાથ આતૃષા મને મહાવ્યથા સજાવે, અન્ય કોણ પ્રીતિથી તમોવિના સમાવે;
જલવિના અવશ્ય જાય પાપિપ્રાણ મારો, હે અનાથ નાથ આસમે મને ઉગારો. ૧
અંગમાં થયો અપાર તાપ નાશ કરી, તે સમાવિયે અનાથનાથ સ્નેહ ધારી;

૧ કલેશ કરનાર. ૨ એમ છે તોપણ. ૩ બેસારિને. ૪ ખભે. ૫ છોડીને. ૬ ઉતાવલા ઉતાવલા.
૭ ચાલો. ૮ પુત્ર.

આ મૃદૂર કંઠ જલવિના અપાર શોષે, વદનપદ્મથી સુકાયુ વારિ કર્મદોષે. ૨
કંકરાકરાલ, કંટકાથિ, વ્યામ ભારી, આ દુટીલ^૧ માર્ગને વિલોકિયે વિચારી;
લલિત સ્કંધ પ્રત્ય અર્પિ રથ મહાવિશાલો, કેમ કોમલાંગિ અંગના ચરે નિહાલો. ૩
કમલ કોશ^૨તુલ્ય ચરણ પંથમાં ન ચાલે, અંગને તૃપાગ્નિ^૩ આસમે અપાર બાલે;
સમિપમાં તમોપતિ છતાં સ્વકીય રાણી, આ વિધે વ્યથીત^૪ થાય(એ)અયોગ્ય જાણી. ૪
નાથ સત્વરે સ્વઅંતરે દયા સ્વિકારી, આ વ્યથા થકી કરો વિમુક્ત^૫ દીન^૬ નારી;
એ પ્રકાર કથતિતે વ્યથા અપાર પામી, વ્યાકુલી સૃજ મહીવિષે પડી સુધામી. ૫

હરિગીત.

સુણિ એમ રાણિનિ વાણિ, સત્વર યદુવરે સ્વેચ્છાબલે,
મહિપ્રત્ય નિજપદને કરી^૭, ગંગાજી આણિ તે સ્થલે;
તેના વિમલજલ સિતલને, અવલોકિને રૂકિમણિ સતી,
જલપાન કરી અંતરવિષે, આનંદની પામી રતી. ૧
તે પાર્નકૃત જલને પ્રદર્શો, કોપિ દુર્વાસામુની,
અતિ રક્ત નયન થઈવધા, સહસા કરી ભયકર દ્વની;
હે પાપિણી પ્રગ્ધવિના, જલપાન કર્યું તે જે થકી,
આવારિપાનરતા^૮ સદૈવ, થજે તુકામિનિ તે થકી. ૨
અપરં મને ના પ્રગ્ધતાં, રથથી રહિત^૯ થઈ તુંસતી,
તે કારણે પતિનો વિયોગ, તને થજે આ વનપ્રતી.

કાવ્યચંદ.

એ પ્રકાર વિકાલ શાપ, રૂકિમણિને આપી,
રોમ રોમ ધરિ કોપ, કોપિ મુનિરાજ તથાપી;
રથથી અવતરિ થયા, પૃથિવસ્થિત^{૧૦} વક્ર નિહાલી^{૧૧},
કરી વદન વિકાલ, કાલની કલા પ્રજલી. ૧
રૂકિમણિ મુનિનો શાપ, શ્રવણ કરિ કલ્મષ કરી,
સત્વર સૃજ ભયભીત, પામી વ્યાકુલતા ભારી;
કરતી રૂદન કરાલ, ઉગ્ધ સ્વરથકી વધારે,
આસ્ફેટે^{૧૨} નિજઅંગ, પૃથ્વીપર વારંવારે. ૨
કરે શીશ કેશને ચૂર્ણ^{૧૩}, આકંઠ વિશાલે.

૧ વાંકાચુકો. ૨ કમલનો અંદરનો ભાગ. ૩ તરસનો અગ્નિ. ૪ પીડા પામે. ૫ છોડવો. ૬ દગલીબ. ૭ દબાવિને. ૮ પીધેલું. ૯ આ પાણિ પીવામાં તત્પર. ૧૦ કુટિ પડી. ૧૧ નિહા. ૧૨ વાંકું બિંદવે. ૧૩ અક્ષલે. ૧૪ તોડે.

કરથી તાડન કરે, મૃદુરવક્ત્રસ્થલ, ભાલે;
એમ વિદલ સૂણ, કૃષ્ણ ચરણ ગૃહિ ઉચરી વાણી,
તમેવિના પરમેશ, વશુ ક્યાં જુઓ પ્રમાણી.

૩

વિપ્રશાપ સાદૃશ્ય^૧ કારણે, પુરૂષ પુરાણી,
કલેશિત ઉરથી વદા, રૂકિમણિને શુભવાણી;
હે અખલા તજ કલેશ, સદૈવ વિવેક પ્રકાશે,
તવ ભવને આવીશ, નિત્ય દ્વયપ્રહર^૨ વિલાશે.

૪

પ્રદર્શશે માધવી, તને જ અત્ર પ્રદેશે,
તેનર તદા અવશ્ય, પૂર્ણ યાત્રા ફલ લેશે;
મને પ્રદર્શીં યત્ર, તને ના દર્શો ભાવે,
તે પામે ફલ અર્થ, ન તેમાં સંશય આવે.

૫

એ વિધિ હરિયે કરી, શાંત રૂકિમણિને પ્રીતે,
નંતર તે કાપિને, તુષ્ટ કરિ વિનય સહીતે;
નગર બહિર્વાટિકા વિષે, મુનિને પધરાવી,
પૂજા પ્રણમિ કર્યા, તુષ્ટ મુનિને મન ભાવી.

૬

ધરી મસ્તકે વિપ્ર ચરણ, પ્રક્ષાલન વારી,
પાવન થયા પરેશ, વિપ્રની ભક્તિ સ્વિકારી;
અર્થ ધેતુ મધુપર્ક, આપિ સદ્ભાવ તરંગે,
પ્રણમી વારંવાર, દંડવત અધિક ઉમંગે.

૭

કરાવિ ભોજન પાન વદીવદિ મંજુલ ભાષા^૩,
વિનય સહીત વદાય, કરી મુનિવર દુર્વાસા;
નંતર શ્રીભગવાન, કલેશ ધરિ ઉરમાં ભારી,
ગયા સ્વમંદિર પ્રત્ય, રમાનો સ્નેહ વિચારી.
સુણિ રૂકિમણિને શાપ, સર્વ દ્વારામતિવાશી,
અતિશય દુઃખિતથયાં, અંતરે કલેશપ્રકાશી.

૮

કવિનામથુરેશેણ વિરચિતે દ્વારિકામહાત્મ્ય ભાષાંતરે રુક્મિણિશાપો-
દ્ધવનામ દ્વિતીયો વિલાસસ્સમાપ્તઃ ॥ ૨ ॥

હરિગીત.

શૌનક વદા સુણિયે, પુરાણી સૂત કરુણાને ધરી,

ज्येवी नरेशनि पुत्रि इडिमणि, इप गुण लक्षणा लरी;
कृष्णे हरणु करि तेणुने, राक्षसविधाने रिपु मथी,
तेना सहित दयिये अभोने, शाप मोचन स्नेहथी.

१

हे सुत जगमां कृष्णनी, नूतनकथा पावनवती,
ते श्रवणु करवा प्रविणु डेम, धरे नहो तेमां मती;
सुणुतां सदैव हरीकथा, पामे विराम नहो कदा,
पीतां सुधाने^२ ज्ञानअंधविना, गणु कुणु आपदा.

२

मल्लिकाच्छंद.

ते गिरा सुणी प्रकर्ष^३, अंतरे प्रकाशि हर्ष;
सूतल वधा सुलीत, कृष्णनी कथा ललीत.

१

दोधकच्छंद.

देशविदर्लपती गुणराशी, लीष्मकनाम नृपाल प्रकाशी;
हुंडनपूरविषे अधिराजे, उत्तम राज्ञ्य समृद्धिथि भ्राजे.
धर्मधुरंधर सुकृतचारी, श्रीहरि लक्ष्मिविषे हर धारी;
(ते) नृपने शुलपंचकुमारा, ऐककुमारि रमाअवतारा.

१

२

हरिगीत.

सुतज्येष्ठ इडिम, द्वितीय इडिमरथ, इडिमआहु तृतीय लणो,
सुत इडिमकेश अतुर्य, पंचम इडिमभालीने गणो;
ऐ पंचनी लगिनी श्री, इडिमणि तेणुने अंतरप्रती,
गुणवानथी सुणि कृष्णगुणनिधि, मानिया सहस्रपती.
गुण, शील, इप, उदार्य, लक्षण, बुद्धि, शील तेणुने,
कृष्णे धरी वरवा मति, निज योज्य पत्ति प्रमाणुने;
लीष्मक प्रतापि नरेश्वरे, जगदीश्वरी शोभावती,
निज पुत्रिने अवलोकि, कन्याकावप्रत्ये शोभती.
(ते) ललितलक्षणि पुत्रिने, परलाववा प्रीती धरी,
अवनी विषे वरऐककृष्ण. विचारिया निश्चय करी;
कुलना सकल कुलशील पुत्र, तथैव सर्वमुंदरी,
पाभ्यां मुदा हर पुत्रिधारणु, कृष्णवर करणु धरी.
श्रीकृष्णदेवी इडिमये, स्वपितादिने उठ वारिने.
निज लगनि डारणु मानिवर, शिशुपालयोज्य विचारिने:

१

२

३

ધરિ દ્રેષ કૃષ્ણયિ શિવ્ર, આરંભ્યો સ્વયંવર હર્ષથી,
 લિખિ સર્વ નૃપને કુંકુમોત્તર, પત્રિયો ઉત્કર્ષથી. ૪
 તે સકલ વિપ્રિતરીતિને, સુણિ રૂઢિમણી ગુલલક્ષણી,
 ચિંતાયિ સુજિ મૃદુઅંતરે, અગ્ની સમાન તપિત ધણી;
 આશ્રીત દ્વિજને તેડિ, એકાંતે વિચારિ મહામતી,
 આણવા હરિને પત્રલિખિ, પ્રેર્યો^૧ ત્વરિત દ્વારામતી. ૫
 તેવિપ્ર રૂઢિમણિનો ગૃહી, સંદેપ નિશ્ચલભરવિષે,
 હરિની કૃપાથી દ્વારિકા, સત્વર ગયો પશ્ચિમદિશે;
 પુરિના સકલસૌભાગ્યને, અવલોકતો દ્વારે જઈ,
 પ્રતિહારજનયિ જણાવિ, મંદિરમાં ગયો પ્રમુદિત થઈ. ૬
 સિંહાસને રાજ્યત હરિ, શ્રીકૃષ્ણને, દર્શ્યા યદા^૨,
 તેને પ્રદર્શી કૃષ્ણ, આસનથી ઉઠી સત્વર તદા^૩;
 નિજ આસને તે વિપ્રને, પધરાવિ વિવિધ પ્રકારથી,
 પ્રણુમી, સમર્થિ, અધિક પ્રસન્ન કયો મૃદુરવિનતી કથી;
 નંતર મધુરપદ્માન ભુક્ત, કરાવિ એકસ્થલપ્રતી,
 શ્રમ હરણ કારણ મંચકોપરિ^૪, સચિત કરિયો દ્વિજપતિ. ૭
 નિજ કરથિ દ્વિજપદ મંદ મંદ, પ્રમદતા^૫ તત્રે વશી,
 અતિનમ્રભાવયિ હરિ વધા, મંજુલગિરા તેને હશી;
 હે વિપ્ર આપમિલાપથી, દર્શે દિવસ આ ધન્યનો,
 ભગવાનની કરૂણાવિના, ન મલે સમાગમ સંતનો. ૮

છપચછંદ.

દ્વિજ તવ પ્રાચિનધર્મ, પ્રવેર્ત છે કે? પ્રીતે,
 વર્તેછે કે? વિપ્ર સર્વથી^૬, પ્રસન્નચિત્તે;
 મુનિમાં તે નિજધર્મ, કામપ્રદ છે કે? નિત્યે,
 નૃપથી પ્રજ સમસ્ત, કુશલ છે કે? નિજ કૃત્યે;
 નિરહંકારિ, મહામતિ, વ્રતી, શાંત, વિવેકી, સન્મતી,
 હરિ માર્ગ દર્શક, સર્વદા, પ્રણુમું તે દ્વિજને અતી. ૧

વસંતતિલકા.

જે કારણે દ્વિજ તમે પ્રમુદા ધરીને, આવ્યા ઇહસ્થલ^૭ પયોનિધિને તરીને;
 શું ગુમે કાર્ય કરવાનું ઉરે વિલાસે, તે સર્વ શિવ્ર કથિયે, મુજને પ્રકાશે. ૧

भुजंगप्रयात.

रमानाथनी, ऐ रिती रम्यवाणी, सुणी विप्र संपूर्णआनंद आणी;
प्रियाये^१ लिपी प्रेमप्रती प्रतापी, रमानाथ आज्ञाधि वाये क्लापी. १

वसंततिलका.

श्रीद्वारिधानगरमध्य सदा निवाशी, आनंदराशि, अविनाशि, स्वयंप्रकाशी;
हुंडीनिथी लिपित लीभमकनी दुमारी, इडिमल्लि छिंकरि निरंतरनी तमारी. १
तेना प्रणाम^२ उरमध्य स्विडारि लीजे, वांची विनंति ममकार्य-यथार्थ कीजे;
अन्यत्र^३ अत्रथि अनामय^४ नाथ जणु, श्रीआपनी कुशलता लिपिणी प्रभाणी. २
हे विश्वनाथ गुण, रुप, रती, तमारी, संतापहारि तव कीर्ति मनोविहारी;
ते में श्रुतीथि^५ सुणि वृत्ति सदा अगर्वे, अपि तमो पदविषे तज्ज लाज सर्वे. ३
श्रीमान्^६कुलादिति, स्वतुल्य^७ तने कृपाळा, डॉ कन्यडा नहि वरे दुसथीविशाला^८;
तेथी वरी मनथि हुं तमने सुराया, अत्रे पधारि करिये मुजने स्वजया. ४
आ^९ वीरलाग^{१०} मृगराज^{११} जक्षी^{१२} समाने, पाभो कदा न शिशुपाल शृगाववाने^{१३};
अत्यंतजन्मकृतसुकृतथी^{१४} तमारी, आराधना अधिक में उरमां स्विडारी. ५
तेथी अवश्य मम^{१५}हस्त गृहो प्रतापी, जे अघ^{१६}आदि कुनृपो^{१७} न गृहो कदापी;
अत्रे पती प्रथम गुमे^{१८}प्रकार आवी, पश्चात्^{१९} स्वसैन्यथि प्रकाशि स्वचित्त लावी. ६
अघादि सैन्य मथि राक्षसना विधाने, दर्शवि वीर्य^{२०} ममहुलुं करो स्वयाने^{२१};
हे कन्यडे तवसहोदरने^{२२} विनाशी, प्रेमे तने हरणु डेम करं प्रकाशी. ७
जे अम अग्युत तमो कथशो कदापी, तेनो उपाय कथुं ते सुणिये प्रतापी;
उद्वाहपूर्वदिवसे^{२३} धनश्यामगात्रा, शोलीति छे स्वकुलदेविनि दिव्ययात्रा. ८
ते पर्वमां नवकुमारि महाविधाने, प्रीते जशे गृहुजळि^{२४} र्यजवा^{२५} उमाने^{२६};
स्वामी तवांघ्रिरजने^{२७} सुदयी महंता, धगछे स्वदोष शमनार्थ^{२८} सदा अनंता. ९
ते पाद प्राप्त नहि थाय तदा निदाने, त्यागीश प्राणु शतजन्मथी^{२९} पामवाने;

हरिगीत.

हे कृष्ण तमने आ प्रिया, संदेशगुमे^{३०} कथन कयो,

ते डारणे आ कार्यमां, करशो वियार कृपा जयो;

१ इडिमल्लिमे. २ नमस्कार. ३ लाह. ४ कुशलता. ५ कानथी. ६ शोभना. ७ विनाश. ८ विनाश. ९ समान-सरणे सरणा. १० डॉ. ११ कुलथी मोहोरी. १२ हुं इडिमल्लि. १३ विनाशमां यो तने तेना लाग. १४ सिंह. १५ जक्ष. १६ शिवाववाने. १७ मज्जा जन्मना सुकृतथी. १८ आभो वाय. १९ शिशुपाल. २० हुट राज. २१ छाना. २२ पक्षीथी. २३ ममजन्म. २४ विनाश. २५ अना-वादिने. २६ लभना प्रथम दिवसे. २७ पर्वथी आगळे. २८ पर्वथ. २९ पर्वथीने. ३० तमारा सरकु-रजने. ३१ शमावाने. ३२ से जन्मथी पक्ष. ३३ सद्विषो छाना.

પદ્માત ન કરવાનું તે કરશે, અતી સત્વર હરી,
વિપ્રિત થતાં તત્ર ચરણલોભી, પ્રાણ તજશે કીંકરી.

૧

શિસ્રરિણિ છંદ.

પ્રિયાનો સંદેસો, શ્રવણ કરિને યાદવશશી,^૧
વધા તે સ્નેહીને^૨, કરથિ કરને મેલવિ હશી;
મને તેણી રીતે, અતિવિપમ^૩ ભાસે, મુનિજના,
ન આવે રાત્રીમાં, નિમિષ પણ નિદ્રા, પ્રિયવિના^૪.

૧

મહિદીપછંદ.

મમ વિવાહ દ્વેષતાથિ રૂઝિમયે નિવાયો^૧,
(તે) સમસ્ત હું પ્રથમથિ જાણું અનવિચાર્યો^૨;
તેથિ ચૈવઆદિશુષ્કતણુ^૩ રણે^૪ પ્રમાણી,
જ્વલિતઅગ્નિસમદહન^૫ કરી હરીશ રાણી.

૧

મમ ચરણપરાયણી^{૧૦} મુદામલા કુમારી,
આણીશ અવશ્ય સ્વગૃહે અરી નિવારી;
એમ વિપ્રને કથી વિવાહરક્ષ^{૧૧} જાણી,
સારથી મુજનને વધા રમેશ વાણી.

૨

આણુ રથ ત્વરીત અશ્વ ચોળને^{૧૨} અધીરા^{૧૩},
શિશ્નકાર્ય જાણિ કર નહીં વિલંબ વીરા;
સૂત^{૧૪} શેખ્યઆદિઅશ્વ^{૧૫}યુક્તરથપ્રતાપી,
આણિ સ્થિત થયો સમીપ અંજલી કલાપી.

૩

કૃષ્ણ તે રથે પ્રરોહિ^{૧૬} વિપ્રના સહીતે,
એકરાત્રિથી અર્ધા વિદર્ભપ્રત્ય પ્રીતે;

શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદ.

રાજ ભીષ્મક રૂઝિમસ્નેહ વશથી^{૧૦}, ઉદ્વિગ્નચિત્તાંતરે^{૧૮},
સ્વા^{૧૯}કન્યા શિશુપાલને અરપવા, ઉઘોગ તત્રે કરે;
શોભા સર્વ પ્રકાશિ કુંડિનિપુરી, કીધી મુશોભાવતી,
રથ્યાપંથ^{૨૦} ચતુષ્પથાપણુ^{૨૧} કર્યા, શોભીત જમાં અતી.

૧

૧ યાદવમાં ચંદ્ર. ૨ 'ગ્રાહણ'ને. ૩ નકાર. ૪ રૂઝિમણિવિના. ૫ રોક્યો. ૬ વિના કહે. ૭ શિ-
શુપાલ આદિ રાજા મુદા ધાસ. ૮ રણસંગ્રામમાં. ૯ બલતા અગ્નિપ્રમાણે પાલીને. ૧૦ મારા ચ-
રણની સેવક. ૧૧ વિવાહનું નક્કર. ૧૨ જોતરીને. ૧૩ અંચલ. ૧૪ સારથી. ૧૫ શેખ્ય નામના ઘોડા
આદિ ચાર ઘોડાથી યુક્ત. ૧૬ એશિને. ૧૭ રૂઝિમણિના સ્નેહ વશથી. ૧૮ એક ચિત્તથી. ૧૯ પો-
તાની. ૨૦ રથના માર્ગ. ૨૧ ચકલા, બજાર.

નાના ચિત્ર, વિચિત્ર, તોરણ, ધ્વજ, ચંચ^૧ત્પતાકાદિથી,
 દ્વારા^૨ આંગન^૩ યુક્ત ઉજ્જ્વલ કર્યાં, મંદીર જેમાં મથી^૪;
 માલાભરણ, મુગંધ, ચંદન, તથા, દિવ્યાંબરાદી ધરી,
 જેમાં સર્વ પ્રકાર શોભિત થયાં, નારી, નરો, વિસ્તરી. ૨
 દેવાગાર તથા મહાગૃહવિષે, નાનાવિધાને કરી,
 વાળે મંજુલવાઘ^૫નાદ અતિશે, નાચે મહાસુંદરી;
 પ્રીતે ગીતલલીત માનનિ-કરે, સ્વાદુર્મૃદુસૂરથી,
 ગર્જે મંગલના ગૃહોગૃહ ધ્વની, આનંદના ઊરથી. ૩
 અંચે પૂર્વજ, દેવ, વિપ્ર, ગુરુને, ભૂપાલ વેદોક્તથી,
 વાચે સ્વસ્તિમતીગિરા^૬ દ્વિજવરો, વૈદલિને પ્રીતિથી;
 કન્યા દોમલઅંગ મંજન^૭ કરી, ચિત્તે હરીને લજ,
 વસ્ત્રાભરણ અમૌલ્ય ધારણ કરી, શોભીતિ અંગે સજ. ૪
 વિપ્રો તેણિનુ સર્વરક્ષણ કરે, વેદોક્તમંત્રો ભણી,
 હોમે આહુતિ અગ્નિમાં દ્વિજવરો, અત્યંત શાંતી તણી;
 નાના અંબર^૮, વિત્ત, ભોજન, તથા, સૂવણ, ઘેનૂ, ધરા,
 અર્પો વાડવને પ્રમોદયિ ગૃહે, આરીય ભીતીહરા^૯. ૫
 એભાંતી શિશુપાલ શાંતિ કરિને, લગ્નાર્થ પામી મુદા,
 સેના સર્વસમૃદ્ધિ સંયુત ગયો, દુંડીનિ પ્રત્યે તદા;
 તેને પૂજી, પ્રણામિ, ભીષ્મકનૃપે, સન્માન અર્પો અતી,
 સ્થાપ્યો કદિપત^{૧૦} યોગ્યઆશ્રમવિષે, માની સ્વપુત્રીપતી. ૬
 તે ભાંતી શિશુપાલમિત્રનૃપતી^{૧૧} ઉન્માદ અંગે ધરી,
 તત્રે સૈન્યઅનંતયુક્ત વિચર્યા, જે જે હરીના અરી;
 શ્રીસંકર્ષણયુક્તવૃષ્ણિજનથી, સંયુક્ત તત્રે હરી,
 કન્યાને હરશે તદા યદુધરી, સંગ્રામ સેવે કરી. ૭
 વૃષ્ણીને હણિ અર્પિયુ નૃપમુતા, ચૈદીશને^{૧૨} યત્નથી,
 ધારી-એમ ઉરે અનેક વિચર્યા, તત્રે નૃપો સૈન્યથી;
 કન્યાને હરવા ગયેલ હરિને, જાણી બલીરામજી,
 ભાવસ્નેહવશાત^{૧૩} દુંડિનિ ગયા, અત્યંત સેના સજ. ૮

૧ ઉડતી. ૨ ખારણાં. ૩ આંગણાં. ૪ મેહેનતથી. ૫ વાઘન. ૬ અતિશે કલ્યાણી વાણી.
 ૭ રતાન. ૮ વસ્ત્ર. ૯ ભયને હરનારી. ૧૦ તેને તેથી યોગ્યતા તેમ રચીને. ૧૧ શિશુપાલના
 મિત્ર રાજા. ૧૨ શિશુપાલને. ૧૩ લીધે.

હરિગીત.

નિજલગ્નપર્વવિષે, સમાગતભૂપગણને^૧ દર્શિને,
 વૈદર્ભિ વિપ્રનું પ્રતિગમન,^૨ અવલોકતી છતિ તર્શિને;
 તે સમય ચિંતવન હરિનું કરવા, લાગિ ખેદિત ચિત્તથી,
 સ્તબ્ધ વ્યથ ચંદ્રપીરમા, શિશુપાલ રાહુ પ્રભાસથી. ૧

લલિતચંદ.

અતિઅભાગિણી નારિનો અહો, દિવસ લગ્નનો આરિતી ન હો;
 રજનિ આજની અંતરે રહી, તદપિ શ્રીપતી આવિયા નહીં. ૧
 અતિકુટીલ^૩ આ કર્મની ગતી, અહહ દૈવ કેને કથે સતી;
 અધિક સોધતાં તેગતી વિષે, હૃદયથી મને હેતુ^૪ ના દિસે. ૨
 દિન ઘણા ગયા વિપ્રને ગયે, યદપિ (તે) નહીં આવિયો સ્વયે;
 શપથથી^૫ ગયો શ્રીમુખે કથી, તદપિ નાથને લાવિયો નથી. ૩
 જગવિષે સદા વિપ્રસન્નમતી, તદપિ તેમની આ દુરાકૃતી;
 ન કર તાત તૂં ધાત આસમે, અધિશને લઈ આવ જોગમે. ૪
 અતિકઠોર આ ચૈદ્ય દુર્મને^૬, નિશિ^૭ ગયે છતે દર્શશે મને;
 હરિ તમારિ સ્ત્રી નિર્યશે થશે, પરકરે જતાં પ્રાણ ત્યાગશે. ૫
 મમવિષે હરી દોષને ગૃહી, કદિ વિવાહમાં આવશે નહીં;
 તજિશ સત્ય આ દેહને તદા, હરિ પદાજ્જને પામવા સદા. ૬
 દ્વિજપતી^૮ કદી કામ ના થયે, શુભદિને નહીં આવશે ભયે;
 મમવિધી^૯ નથી સખલ સંપ્રતી^{૧૦}, નથિ પ્રસન્ન શ્રીપાર્વતીપતી. ૭
 અહહ હે હરી કિંકરીવિષે, કરવિ ના ઘટે વાર આ મિષે;
 અધિક એરિતે ચિંતતી સતી, અરપિ કૃષ્ણમાં સર્વથા મતી. ૮
 અવશ આવશે નાથ સંપ્રતી, દરશતી છતી એરિતે સતી;
 અધિક વ્યાકુલી રોદને કરી, મિલન ના^{૧૧} કરે નેત્ર સુંદરી. ૯

દુહા.

પ્રદર્શતી છતિ એ વિધા, કૃષ્ણા ગમન^{૧૨} પ્રકામ^{૧૩},
 સહસા સ્ફુરણ થયાં ઉર^{૧૪}, વામનેત્ર^{૧૫}, ભુજવામ. ૧

અવેલ રાજના સમુદાય. ૨ પાશુ આવવું. ૩ વાંઝી. ૪ કારણ. ૫ સોગનથી. ૬ દુષ્ટ મનથી. ૭ રાત્રિ. ૮ પ્રાણ. ૯ ભાગ્ય. ૧૦ હમણાં. ૧૧ મીએ નહીં. ૧૨ કૃષ્ણનું આવવું. ૧૩ અત્યંત. ૧૪ સાયલ. ૧૫ ડાબુ નેત્ર.

કાવ્યચંદ.

એકરાત્રિથી કૃષ્ણ, કુંડીની પ્રત્યે આવી,
કથી સમસ્ત પ્રકાર, વિપ્રને પ્રશ્યો^૧ ભાવી;
તે ગ્રાહણ તત્કાલ, અધિક અંતરમાં હર્ષો,
અંતઃ પુરવાશિની, રાજકન્યાને^૨ દર્શો. ૧

તે હર્ષિત વિપ્રને, દર્શે રૂકિમણી સુભાગી,
લક્ષધરી લક્ષિણી, પ્રચ્છવા હશિને લાગી;
દ્વિજ તેણિને પ્રાપ્ત, કૃષ્ણને^૩ કથ્યા સુસ્નેહે,
શ્રવણ કરી આનંદ, પામિ માનની સ્વદેહે. ૨

ઉક્તવાક્યને^૪ સત્ય, નિર્જંતરમધ્ય સ્વિકારી,
સહસા સૃજ અપાર, પ્રેમલજ્જત કુમારી;
અન્ય નહીં અર્પતાં, વિપ્રને વિપુલવિલાસે,
પ્રણમી વારંવાર, દંડવત સ્નેહ પ્રકાશે. ૩

સ્વસુતાનો ઉદ્ઘાહ^૫, દર્શવા અધિક ઉમંગે,
રામકૃષ્ણ સંપ્રાપ્ત, થયાછે સેના સંગે;
એમ સુણી નિજસૈન્ય, વાઘ, અર્હણ^૬, સહીતે,
શિશ્ર સન્મુખે જઈ, ભૂપ ભીષ્મદે સુચિત્તે. ૪

દિવ્યવસ્ત્ર, મધુપર્ક^૭, ઉપાયનથી^૮ સન્માને,
પૂજ પ્રણમી કર્યા, નિવેષિત કલ્પિત સ્થાને;
ઉભય ભ્રાતૃને, સૈન્ય સહિત આતિથ્ય કરીને,
પામ્યો ભૂપતિ પ્રેમ, તેમની કટ્ટણા ધરિને. ૫

એમ સમસ્ત સમેત^૯, ભૂપનાં યોગ્ય વિધાને,
કરી યોગ્ય સન્માન, નિવેશ્યા કલ્પિતસ્થાને;
સ્વયંવરે સંપ્રાપ્ત, કૃષ્ણને શ્રવણ કરીને,
વિદર્ભવાશિ^{૧૦} સમસ્ત, સમિપ જઈ સ્નેહ ધરીને. ૬

નેત્ર પ્રણામયિ કૃષ્ણ, મુખ્યાંયુજ પાન કરતાં^{૧૧},
વહે પરસ્પર વાણિ, અંતરે ધ્યાનધરંતા.

૧ મોકલ્યો. ૨ સ્ત્રી ગૃહમાં વસનારી રૂકિમણીને. ૩ આપેલ કૃષ્ણને. ૪ કહેલ વાક્ય. ૫ વિવાહ. ૬ પૂજા સામગ્રી. ૭ દહી, ઘી. મધ, મેલવેલાં. ૮ ભેટ. ૯ મહેલા. ૧૦ કુંડીનીપુત્રીના સ્નેહના. ૧૧ મેન-વધી દેખવા રૂપી પ્રણામથી કૃષ્ણ મુખ પાન કરતાં એટલે તદ્દયમાં ઉતારતાં.

શિશ્વરિણિ છંદ.

અહો એના જીવી, નહિ શરિર શોભા, નૃપવિષે,
 શિલાવાલી એની, અતિલલિત કાંતી મુખવિષે;
 મનોહારી ભારી અશુભ હરણી^૧ મંદ હસણી,
 ભ્રમાવે ભામાને^૨ નયન વિભુતી ચંચલ ધણી. ૧
 અહો! એની રાજે ભયહર ભુજ આયત^૩ અતી,
 વિરાજે શ્રીસંગી^૪ અતિવિપુલ વક્ષસ્થલ રતી;
 સદા સિદ્ધીદાત્રી^૫, પદકમલલક્ષ્મી^૬, સકલમાં,
 વશી કીર્તી રેષા, સકલસુખદા ભાલતલમાં. ૨
 થવા એની ભાર્યા, અતિ ઉચિત^૭ આ રૂઢિમણિ દિસે,
 મહા લક્ષ્મીનો એ નરપતિ થવા યોગ્ય અતિશે;
 અમારાં ચત્કિંચીત્^૮, સુકૃત, વૃતથી, હે જગવિભૂ,
 થજો ભૈષ્મીનો આ, નરપતિ સદા યાદવ પ્રભૂ^૯. ૩

મહિદીપ છંદ.

એમ પ્રેમથી વહે સમસ્ત લોકવાણી,
 ભૈષ્મીનો પતી થજો સદૈવ ચક્રપાણી;
 રૂઢિમણિ અવરોધયકી^{૧૦} અંખિકા નિવાસે,
 આલિ પદથિ દેવી^{૧૧} પદ પ્રદર્શવા વિલાસે. ૧
 ધ્યાન અંતરે અધિક ધરે મહા કુમારી,
 શ્રીસુકુંદના પદારવિદનૂં અપારી;
 સર્વ પ્રાંત રાજ્ય ભટથિ ગુપ્ત^{૧૨} આરૂ બાલા,
 વૃદ્ધ સખિ સમાજથી પરિવારિતા^{૧૩} વિશાલા. ૨
 ઉઘતાથુધથી સુરો, ભટો, નૃપાલપક્ષા^{૧૪},
 સર્વયત્નથી કુમારિની કરે સુરક્ષા;
 સૂત, બંદિ, માગધો, અપારકીર્તિ વાચે,
 અગ્રમાં વારાંગના^{૧૫} કલા કલાપિ નાચે. ૩
 જીખમા ખમા કરે સુકુંચુડી^{૧૬} અનંતા,

૧ અશુભને હરનારી. ૨ સ્ત્રીચોને. ૩ લાંબા. ૪ શોભાસંગી. ૫ સિદ્ધિ આપનારી. ૬ શોભા.
 ૭ યોગ્ય. ૮ ને કંઈ હોય તે. ૯ સ્વામી. ૧૦ સ્ત્રી ગૃહથી. ૧૧ પાર્વતી. ૧૨ સર્વ બાળુએ રાજ્ય યો-
 દથી રક્ષણ થયેલી. ૧૩ દાસિયોના યુદ્ધથી વિંટાયલી. ૧૪ ઉચાં કરેલ આયુધથી સ્વાર પહેલવાન
 રાજ્ય પક્ષકારક. ૧૫ વેશ્યા, ૧૬ ચોપદાર.

આ શિશો વદે અપારવાહવોમહંતા;	
ગાયદો, તથૈવ વાઘવદ્દો, વિલાસે,	
ગાન, તાન, તાલ, અગ્રમાં કરે પ્રકાશે.	૪
શંખ, તુર્ય, ભેરિ, પણવ, આદિ વાઘ વાજે,	
છત્ર, ચમર, વ્યજનથી ^૧ , સુશોભિતી વિરાજે;	
માલ્ય ^૨ , અલંકાર, વસ્ત્ર, હારથી, સુઅંગે,	
શોભિતાં અપારવિપ્રનારિવૃંદ સંગે.	૫
અહુવિધોપચાર ^૩ , દિવ્યઅક્ષિ ^૪ સહીત રામા,	
અંબિકાસદનવિષે પ્રવેશિ કૃષ્ણકામા ^૫ ;	
હસ્ત, ચરણ, ઘોઘ, આચમન કરી વિધાને,	
પદ્મઆસને વિરાજિ, પૂજવા ઉમાને ^૬ .	૬
વિપ્રવૃદ્ધસ્ત્રીજને, અતીમહોપચારે,	
બાલિને કરાવિ અર્ચના, ^૭ ઉમાનિ ભારે;	
અંબિકે, શિવે, ઉમે, ભવાનિ, ભીતિહારી,	
કૃષ્ણ મમ પતી થજે, તને પ્રણામું ધારી.	૭
એમ સ્તવન, યજન ^૮ , નમન, સહિત પૂર્ણપ્રીતે,	
કીધિ તુષ્ટ દેવિને. કુમારિયે, સ્વહીતે;	
ગંધ, પુષ્પ, દૂપ, દીપ, આદિથી વિશાલી,	
પ્રથક પ્રથક પૂજી વિપ્રનારિસ્વામિવાલી.	૮
ધન, ધરા, હિરણ્ય, કંઠમુત્રથી, અપારા.	
(તે) સમસ્તને કરી પ્રસન્ન, ગતવિકારા ^૯ ;	
તે સમગ્રવિપ્રનારિયે, સુદા કલાપી,	
રાજપુત્રિકારણે, અભિષ્ટઆશિ ^{૧૦} આપી.	૯
મૌનઆદિને ^{૧૧} તજી. ભવાનિને ઉપાસી,	
દ્રાઢિસૂર્યની કુમારિયે, કલા પ્રકાશી;	
દેવિને પ્રણામિ, અંબિકાગૃહેયિ નારી,	
શેષને ^{૧૨} સ્વિકારિ નિસ્તરી. ^{૧૩} મનોવિહારી.	૧૦

૧ પંખા. ૨ દૂધ. ૩ કાણા પ્રકારનાં પૂજ સાદિષ. ૪ નેવેદ. ૫ કુમરના કામવાલી. ૬ પાર્વતી. ૭ પૂજ. ૮ પૂજન. ૯ નેણિયોના વાંધારપિ વિકાર મયા. ૧૦ ઈચ્છિત આશિષ. ૧૧ નહિ જોવાયું. ૧૨ ઉચ્છિદ. ૧૩ નિકલી.

સ્તનકંકણોપશોભિ^૧હસ્તથી વિલાસે,
આલિ દાશિહસ્તને ગૃહી, રમેશઆશે;

વસંતતિલકા.

માયાસમાન જગમોહિનિ જેનિ કાયા, ત્રેલોકપાલિનિ, પુરાતનિ^૨, (જે) અબ્યા^૩;
જેણીનુ ઢુંડલથિ મંડિત વત્ક રાજે, શ્રોણીવિલાસ^૪ અવલોકિ મૃગેન્દ્ર લાજે. ૧
કાંચી મનોહરનિતંબ મિલાપ^૫ પામી, દિવ્યાંબરાભરણુ ભૂષિત આરૂંધામી^૬;
વેણી મુગૌરઉરપ્રત્ય પતીત^૭ આપે, આંચલ્યલોચનલિલા^૮ પરિતાપ લોપે. ૨
કાદંડમંડિતભૂકૂટિકલાપ બ્રાજે^૯, આરક્તકાંતિ અધરોષ્ટવિષે^{૧૦} વિરાજે;
લીલાલલીતસુચિહાસ્યકલા પ્રસંગે^{૧૧}, શોભે સદા દશન^{૧૨} દાડિમિખીજ સંગે. ૩
દીપે મનોહરમુખાંબુજ જેમ ઇંદુ^{૧૩}, શોભે ભ્રૂમધ્ય^{૧૪} જગમોહનશામખિંદુ^{૧૫};
લેખાલિખીતમૃદુગોલકપોલ લાસે, મુક્તાથિ દીપકસમાન નશા^{૧૬} પ્રકાશે. ૪
શોભાયમાનશશિખંડ^{૧૭}લલાટદેશે, શ્રીખંડચંદન વિલિખ કંથુ સુવેશે;
અપ્રાપ્તઆર્તવ અનોપમરૂપધામી^{૧૮}, આલે પદાંબુજથિ જે રિતિ હંસનામી. ૫
નૂપૂરના^{૧૯} મધુરનાદવિષે વિલોભા^{૨૦}, યાત્રામિષેથિ^{૨૧} હરિને અરપે સ્વશોભા;
તેને વિલોકિ બહુવાયુણ્યુદ્ધિગર્વે, અત્યંતમોહિત થયા, મહિપાલસર્વે. ૬
તેનાં ઉદારસ્મિત આદિથિ^{૨૨} માનવેશા^{૨૩}, ભૂમાં પડયા રથગજદિથિ (તે)વિશેષા;
તે મંદ મંદ ગતિથી ચરતી કુમારી, પ્રાપ્તી પ્રદર્શિતિ છતી પતિની અપારી. ૭
ઉત્સારિ^{૨૪} વામકરથી અતિશામકેશા, લંબજથિ દર્શિતિ છતી હરિને વિશેષા;
તેને કરી હરણુ કૃષ્ણ સમસ્ત જોતાં, પ્રેમે નિવેશિ^{૨૫} સ્વરથે પરિતાપ ધોતાં. ૮
રાજન્યચક્ર^{૨૬} યશહીન કરી વિલાસે, નિર્બ્રાત, નિર્ભય, થઈ પ્રભુતા પ્રકાશે;
રામાદિયુક્ત વિચર્યા પરિપૂર્ણનામી, ગોમાયુ મધ્યથિ નૃસિંહ સ્વભાગ^{૨૭} પામી. ૯

હરિગીત.

તેને અધિકઅપકીર્તિ માની, જરા સંધવશાનૂપા^{૨૮},

૧ સ્તનજડિત કંકણથી શોભીત. ૨ અનાદિની. ૩ જન્મરહિત. ૪ કટિસંબંધિ વિલાસ. ૫ કટિ-
ખલા જેણિના મનોહર નિતંબ એટલે ડગરાનો મિલાપ. ૬ મુંદર વસ્ત્ર ધરેણાથી શોભીત જે મુંદર
શરીરવાલી. ૭ બહુ ગોરાઉર ઉપર પડેલી. ૮ અપલનેત્રસંબંધી લીલા. ૯ ધનુષથી શોભીત જે-
ણિના ભુખ્યાંતી રચના. ૧૦ રાતિ કાંતિ જેણિના નિચલા ઓઠ. ૧૧ લીલાથી મુંદર જણીના
મંદહાસ્યની કલાના પ્રસંગે. ૧૨ દાંત. ૧૩ ચંદ્ર. ૧૪ ભુવાંના વચમાં. ૧૫ કાલુટપકું. ૧૬ નાક.
૧૭ ચંદ્રનો અર્ધો ભાગ. ૧૮ નહિપ્રાપ્ત રતુથી મુંદર રૂપનું ધામ. ૧૯ ઝાંઝર. ૨૦ જે હરિમાં વિશેષ
લોભાયલી. ૨૧ યાત્રાના પાનેથી. ૨૨ મોહોટા મંદહાસ્ય આદિ લાવણ્યતાથી. ૨૩ રાજ. ૨૪ ઉ-
છાલી. ૨૫ ખેસાડી. ૨૬ રાજનાં મંડલ. ૨૭ રાજરૂપી શીયાલોમાંથી નરમાં સિંહ કૃષ્ણ પોતાનો
ભાગ રૂડિમાણીને. ૨૮ આધિન.

ના સહન કરતાં ડોપિને, વિચર્યા પરસ્પર ધરિ તૃપા^૧;
થિકથિક ધનુષ ધરનાર, ભૂપઉદાર આપણને અહો!
મૃગરાજ^૨ મધ્યથી મૃગસમાન, વિભાગ ગોપજને ગૃહો.

૧

મુજંગપ્રયાત.

વિચારી ઉરે એમ સર્વેનૃપાલા, ધરી રોપ અત્યંત ચિત્તે કરાલા;
ગજ, ડો રથે, ડો તુરંગે, પ્રરોહી, તદા સ્વસ્વસેનાથિ શ્રીકૃષ્ણ દ્રોહી. ૧
કરી આપટંકાર નારાય^૩ સાંધી, ધર્યા કૃષ્ણપૃષ્ઠે^૪ મહાવૈર આંધી;
વિલોહી રણે તેમને આપતંતા^૫, થયા સન્મુખે યાદવોવીર્યવંતા. ૨
ગજ, ઘોટકે, સ્યંદને, સ્થીત^૬ સુરા, કરે ઘોર સંગ્રામ અન્યોન્ય પૂરા;
કરે બાણવર્ષાવપ્રાણાંતકારી, મહા પર્વતે જરિતે મેધવારી. ૩
પતીની ચમૂ^૭ બાણથીછિન્ન જણી, સજી ભીતિવ્યાક્રુલિ વેદભિરાણી;
અતીશે સલજીતદૃષ્ટી કરીને, વધી ત્રાહિ ત્રાહી નિહાડી હરીને. ૪
વધા તેણિને કૃષ્ણ સ્નેહે હરીને, પ્રિયે ના કરો ભીતિ સંગે વશીને;
અધૂનૈવ^૮ વૈરીચમૂને અયાસે, કંઠે નાશ તૂં દર્શી આનંદરાશે^૯. ૫
હલી^{૧૦}આદિવૃષ્ણીભટો કાલકૃત્યે, થયા તાડતા બાણથી વૈરિપ્રત્યે;
મધીને રથાદિ કર્થી નાશ ભારી, હણ્યા સારથી, મારથી, માર મારી. ૬
રથીનાં^{૧૧}, ગજનાં^{૧૨}, હઠનાં^{૧૩}, સુભાતાં, તદા શીશકોટીશ ભૂ પાત થાતાં;
ભુજ, હસ્ત, પાદાદિ, સંગ્રામસ્થાને, અતીશે પડ્યાં વૃક્ષશાખાસમાને. ૭
મહાઅશ્વ. હસ્તી, મનુષ્યાદિ, કેરાં, ભ્રમે શીશ કંઠ^{૧૪}કતુદ્યે ઘણેરાં;
બલાદીયદ્વિરથી એ પ્રકારે, હણાતી^{૧૫} સ્વસેના વિલોહી વધારે. ૮
જરાસંધઆદીનૃપોચૈવપક્ષી. પળ્યા સર્વ સંગ્રામથી પ્રાણુરક્ષી^{૧૬};

કાવ્યચંદ.

તે સર્વેનરપાલ, યત્નથી પ્રાણ ઉગારી,
શિવ્ર પદ્માયન થયા, માન, મર્યાદા. હારી;
ગયાં કાંતિ, ઉત્સાહ, ગયાં બલ જે મદમાતાં,
ગયાં મિત્ર, પરિવાર, ગયાં યશ, કીર્તિ, સુભાતાં. ૧
ગયાં સર્વ પણ રાજ, કન્યકા હસ્ત ન આવી,
એમ વિચારિ અપાર, અધિકસંતાપ સ્તનવી;

૧

૧ લાજ. ૨ સિંહ. ૩ બાણ. ૪ પાછલ. ૫ પડતા. ૬ મેહલા. ૭ સેના. ૮ હમણાંજ. ૯ જે આનંદના ઢગલા. ૧૦ બલગમ. ૧૧ રથમાં બેસેલા. ૧૨ હાથીએ બેસેલા. ૧૩ પેડે બેસેલા. ૧૪ કંઠ. ૧૫ હોલ. ૧૬ નારા ધતી. ૧૬ બચાવિને.

શિશુપાલને મલી, વિશ્વમાં અપયશ જાણી,
ગુણવદનથી વધા, જ્ઞાનખલ^૧ બોધકવાણી.

૨

ઈંદ્રવંશા.

હે હે પ્રતાપી શિશુપાલ ભૂપતી, ત્યાગો તમે શોક વિચારિ સન્મતી;

આલોકતાં^૨ લોકવિષે વિવેકથી, દશે નહીં હીત, અહીત, જ્ઞાનથી. ૧

જવી વિકારે કરિ કાષ્ટયોપિતા^૩ નાચે નટેચ્છાથિ^૪ સમસ્તમોહિતા;

એ ભાંતિ આ ઈશ્વરતંત્ર^૫ સર્વથા, ભાસે હિતાહીતવિષે ન અન્યથા^૬. ૨

સૌંરીથિ^૭ હું સત્તરવાર યતનથી, હાર્યો રણે સૈન્યવિશાલથી મથી;

(મેં) કૃષ્ણ જીત્યો સ્વય એકવારથી, કર્તો નથી શોક તથાપિ સારથી. ૩

પ્રારબ્ધ સંયુક્ત જનીત કાલથી^૮, વર્તે સદા આ જગ અન્યથા નથી;

જીત્યા યદ્ આપણને અદૃષ્ટથી^૯, એ ભાંતિથી જીતીશુ આપણે મથી. ૪

હરિગીત.

સુણિ એ રિતી શિશુપાલ, અનુચરથી ગયો સ્વપુરે તદા,

હતશેષનૃપ^{૧૦} નંતર ગયા, નિજ નિજપુરે ધરિ આપદા;

નિજભગનિનો રાક્ષસવિષે, ઉદ્વાહ માની મનવિષે,

અક્ષોહિણી સેના લઈ, રૂક્મી પલ્યો મહતી રિશે. ૧

ચરતાં પ્રતિજ્ઞાથી વધો, નૃપને ધનુષ કરમાં ગૃહી,

હરિને ન હણિ રૂક્મિણિવિના, કુંડનવિષે આવું નહીં;

કથિ એમ સ્વરથે બેશિ, સારથિને વધો અવિવેકથી,

યત્રે હરી હય હાંક તત્ર, સમર^{૧૧} થશે હરિવૈરિથી. ૨

અધુના^{૧૨} હું ખાણુથિ દુર્મતી, ગોપાલને તાડન કરી,

મમ ભગનિને આણીશ, જે ગુણહીન ગોપજને હરી;

કથતો અધમમતિ^{૧૩} એમ હરિને, નરપ્રમાણુ વિષે ગણી,

સત્વર હરીસન્મુખ જઈ, ઉચર્યો ધરી ઈર્ષ્યા ઘણી, ૩

હે દુષ્ટયાદવ તિષ્ઠ તિષ્ઠ^{૧૪}, હણું તને રણમાં કરે,

કુલને કલંક ચઢાવા, પર કન્યકાજનને હરે;

કથિ આપનો ટંકાર કરિ, ત્રય શરથિ હરિને તાડિને,

ઉચર્યો તુ અત્રે સ્થિર રહે, કાણ માત્ર વિક્રમ^{૧૫} ધારિને. ૪

૧ પાપી. ૨ બેતાં. ૩ પૂતલી. ૪ નટની ઈચ્છા પ્રમાણે. ૫ નાટક શાલા પ્રમાણે. ૬ ખાણું. ૭ કૃષ્ણથી. ૮ પ્રારબ્ધ યુક્ત સજ્જલા કાલથી. ૯ ભાગ્ય. ૧૦ હણાતાં ખાત્રી રહેલા રાજા. ૧૧ સં-
ગ્રામ. ૧૨ હમણાં. ૧૩ નીચ ખુદિવાલો. ૧૪ ઉભો રહે ઉભો રહે. ૧૫ પરાક્રમ.

મમ ભગિનિને હરિ ક્યાં જઈશ, તું કાકતુલ્ય હવી^૧ લઈ,
 હે મંદ આજ તને હણિશ, શરથી મહાશિક્ષા દઈ;
 સુણિ એમ હરિયે ધનુષ છેદી, રૂકિમને પટ બાણથી,
 દ્વજ દ્વયથિ^૨, ત્રયથી સૂત^૩, અષ્ઠથિ અશ્વ, વ્યથિત કર્યા મથી. ૫
 અન્યતથનુપ ગૃહિ પંચશરથી, કૃષ્ણને તાડન કર્યા,
 કૃષ્ણે શરાસન^૪ છેદિ સત્વર, તાડીયા શરખલભર્યા;
 અન્યત્રયાપ પુનર્પિ ગૃહિ, તાડિયા હરિને ક્રોધથી,
 તે આપ પણ હરિયે નિમિષમાં, છેદિયું રણમાં મથી. ૬
 (તે)પરિધ^૫. પદ્મિશશ^૬, શલ્લ, તોમર, ચર્મ^૭, શક્તી, શર, અસી,
 જ જ પ્રહારે શસ્ત્ર તે તે, સર્વ છેદે યદુશશી^૮;
 નંતર રથેથી અવતરી, ગૃહિ ખડ્ગ ધાયો અતિશયે,
 હણવા હરીને જમ પાવકમાં, પતંગ પટે સ્વયે. ૭
 (તે) આ પતનનાં^૯ ખડ્ગ, ચર્મ, શરથિ છેદિ રમેશ્વરે.
 રૂકિમને હણવાની મતી, કરિને ગૃહી અસિને કરે;
 તે બ્રાતૃવધ ઉદ્ધોગને, અવલોકિ રૂકિમણિ ભય ધરી,
 પતિના ચરણપંકજવિષે. પડિને વદી રોદન કરી. ૮
 હે દેવ દેવ દયાનિધે, યોગેશ, ઈશ, રમાવરા,
 મમ બ્રાતૃવધ કરવા ન, યોગ્ય તમે સદા કરૂણા કરા:
 ઉપેન્દ્રવજ્રા.

વઢે તદા રૂકિમણિ દીનવાણી, શ્રવે વિશાલાદાયિ^{૧૦} અશ્રુપાણી;
 અપારત્રાસે કરિ અંગ કંપે, સુદંતનીપંક્તિ જરા ન સંપે. ૧
 સ્ત્રજ મુખ્યાર્વિદનિ શુષ્કકાંતી, ગયાં સુસૌભાગ્ય, સ્વરૂપ, શાંતી;
 અપાર વૈકલ્ય^{૧૧} થઈ વિશાલા, ગલેયિ ધૂટી પડિ હેમમાલા. ૨

હરિગીત.

તેણિયે ગૃહણ કર્યા ચરણ, જેમનાં એવા શ્રીહરી,
 રૂકિમને વધયિ ઉગારિ. મરણસમાન તત્ર વિધી કરી;
 રૂકિમને વસથિ ખાંધિ અસિથી, રમશ્રુસંયુત^{૧૨} કેશને,
 સ્થલ સ્થલ^{૧૩} વિષે મુંડન કરી, ચૈરૂપ^{૧૪} કરિયા દેખિને. ૧
 તાવત સકલ યાદવ ભટે, રિપુતા કટકને રણુ દિશે,

૧ હોમવાનું દ્રવ્ય. ૨ નેથી. ૩ સારથી. ૪ ધનુષ. ૫ આકુષ. ૬ આકુષ. ૭ લાલ. ૮ મંદ્ર. ૯ પડતાનાં. ૧૦ નેવથી. ૧૧ આકુલતા. ૧૨ ઘણી મુશ્કેલ સંદર્ભ. ૧૩ રેમણે રેમણે. ૧૪ કુરૂપ.

શસ્ત્રાસ્રથી કર્યું સર્વ મર્દન, જમ ગજ નલનીવિષે^૧;
 ખલરામ કૃષ્ણનિકટ જઈ, રૂકિમનેબદ્ધ પદર્શિને,
 કરુણા સ્વઅંતરમાં ધરી, હરિને વધા ના હાંપિને. ૨
 હરિ (આ) તમે નિંદિત કર્યું, ના ઉચિત આપણને કદા,
 વૈરપરમશ્રુકેશમુંડનથી, મરણ ઉત્તમ સદા;
 ધન, માન, સ્ત્રી, મહિ, રાજ, આદિકના મદાંધ મહામતી,
 વિજ્ઞાનથી^૨ મોચન કરી^૩ નાખે મહારૌરૌપ્રતી. ૩
 કથિ એમ રામ પુનર્વધા, સતિને ગિરા શુભ લક્ષણી,
 બ્રાતૃના વૈરપથી અમને, દોષના દે દાક્ષણી^૪;
 હે સુંદરી સુખ દુઃખનો, દાતાર અન્યવિધી નથી,
 ભોગવે સ્વકૃત^૫ સર્વથા, ના દોષ અમને સર્વથી. ૪
 વધયોગ્યદોષયિ બ્રાતૃપણ, તેને ન વધવો શ્રીમતી,
 તજતાં સ્વદોષયિ મૃતકજે^૬, તે પુન શું મરશે સતી;
 ક્ષત્રિનો વિધિયે એજધર્મ, સૃજવિયો સતિ જથકી,
 બ્રાતૃને બ્રાતૃ હણે સદા, આ ધર્મદારણુ તેથકી. ૫
 જ સર્વ પ્રાણિવિષે અહિત^૭, તેનું અજનનયિ તું સતી,
 માને સ્વઉરમાં ભદ્ર^૮ તેથી, તારિ આ વિષમામતી^૯;
 સમ, મિત્ર, શત્રુ, એ વિધા, દેહાભિમાની નરતણો,
 માયાથકી કલ્પાયછે, આ આત્મ^{૧૦} મોહ બલીધણો. ૬
 તેથી તજે આ શોક જ, અજ્ઞાનજન્ય^{૧૧} વિચારિણી,
 અંતરે સ્વસ્થા^{૧૨} અધિક થા, અબલાવિષે યશકારિણી;
 એભાંતિ બલનાં વાક્ય સુણિ, વૈદર્ભ સુંદરિ સર્વથા,
 અજ્ઞાન મોહ વિનાશિ સ્વસ્થા, સજ સમસ્ત તજી વ્યથા. ૭
 સંકર્ષણે મોચીત^{૧૩} રૂકમી, સર્વભંગમનોરથે,
 સેનાદિ સર્વ જતાં, સ્વપ્રાણ, ઉગારિ શિવ પાળ્યો પથે^{૧૪};
 સ્મરતો વિરૂપકરણ^{૧૫} તથા, નિજ કૃતપ્રતિજ્ઞાને તદા,
 તત્રે વશ્યો પુરભોજકટ, નામે વસાવી તે સદા. ૮

હીરચંદ.

એમ સર્વતૃપસમાજ જીતિ કૃષ્ણશ્રીપતી,

૧ કમળી. ૨ વિશેષ જ્ઞાનથી. ૩ છુટીને. ૪ ડાહ્યાપણવાળી. ૫ પોતે કરેલું. ૬ મરેલો. ૭ નેષ્ટ.
 ૮ કલ્યાણ. ૯ કનિષ્ઠ. ૧૦ પોતાનો મોહ. ૧૧ થયેલો. ૧૨ નિશ્ચંત. ૧૩ છોડાવેલ. ૧૪ માર્ગ.
 ૧૫ કુરૂપ કરવું.

- રાણી રૂકિમણિને આણિ દ્વારિકાપુરીપ્રતી;
તેણિને વર્યા સુશોભતાદિને વિધાનથી,
સર્વથા ગૃહે ગૃહે થયાં મહોત્સવાદિથી. ૧
- નારિ, નર, મહાવિભૂતિથી સુવેશને ધરી,
પારિખર્દ^૧ દે હરી, રમા, કરે મુદા ધરી;
ચિત્ર, દ્રજ, સુગંધ, ધૂપ, દીપ, તોરણાદિથી,
શોભતી અપાર કરી દ્વારિકા સુભાતિથી. ૨
- આવિયા વિવાહમાં અનેકમિત્રભૂપતી,
લૈષ્મિને પ્રદર્શિ પામિયા ઉરે પરમગતી;
પૂર્ણપારિખર્દ અર્પિ માનિ કૃષ્ણની દયા,
(તે) સકલ નિજ નિજ પુરે પ્રતાપ પામિને ગયા. ૩
- ગીયમાન^૨ રૂકિમણીહરણ દિશાદશે સુણી,
વિસ્મિતાં થયાં નૃપો અપાર નૃપસુતા ગુણી^૩;
કૃષ્ણને રમાસહીત દર્શિ દ્વારિકાપ્રતી,
સર્વલોક પામિયા મહા પ્રમોદ ઉરપ્રતી. ૪
- હે મુનેશશૌનકાદિ એમ યાદવેશ્વરે,
રૂકિમણિને હરણકરિ ભક્તિથી સ્વયંવરે;
કૃષ્ણની કૃપાથિ ગુજરીગિરાવિષે સુચી,
રૂકિમણીહરણ મથુર દ્વિજ રચ્યું કરિ રૂચી. ૫

શાપમોચન.

કુહા.

- એવી પાવન પત્નિને, હે મુનિગણ ગુણવાન:
વિપ્રવાઙ્યથી યદુવરે, પર્દરિ વને નિદાન. ૧
- એમ સુણી સુતને વધા, નેમુનિ વાણિસક્ષીત;
અહો! કૃષ્ણપરમાત્મનો, મહિમા પાર રહીત. ૨
- જે દારણ મુનિનાં મહા, ફર વાઙ્ય નિર્ધાર;
વિમિત ના કરતાં કર્યા. ઉરમાં અંગીકાર. ૩
- નહિ કૌતુક કમલાપતી. કૃષ્ણવિષે કાકાલ:
ધર્મસેતુ^૪ પાલક સદા, બન્નવચન પ્રતિપાલ. ૪

બૃગુઋષિયે અતિરોપથી. કયો ચરણનો ધાત^૧;
 તદપિ ધૃત્યું વદાસ્યતે, બૃગુલાંછન પ્રખ્યાત. ૫
 તે હરિયે મુનિવાઙ્મયી, તજિ નિજ નારિ પવિત્ર;
 તથાપિ (તે) એકલિ વને, કેમ વશિ મમમિત્ર. ૬
 તે સમસ્ત શ્રવણાર્થમાં^૨, અમને આતુર જાણિ;
 વિસ્તારી કર્ણાકરી, કથિયે સૂત પુરાણિ. ૭

દોષકલ્પદ.

એમ ગિરા સુણિ સૂતપુરાણી, શાનકને ઉચર્યા મુદ આણી;
 જે સમયે હરિયે ઉર ધારી, વિપ્રગિરાથિ^૩ તજી નિજનારી. ૧
 તે અખલા નવયૌવનવેશે, એકલિ સઘ વરી વનદેશે;
 તત્ર મહાપરિતાપ સહીતે, કંદ^૪ કરે હરિને ધરિ ચિત્તે. ૨
 શ્રીમુખથી ઉચરે મૃદુવાણી, યોગ્ય નહીં તજવી પતિ રાણી;
 આ યશવંતિકથા ભગવાના, લૌકિક^૫ તુલ્યજણાય નિદાના. ૩
 હે પતિ હેપતિ. એમ કથંતી, નાથવિયોગનું દુઃખ ધરંતી;
 સર્વવને ભ્રમતી હરિકામી, ધાડવિલાપ કરે ભય પામી. ૪

દુહા.

કથે કેમ તમને પતી, અખલાજાતિ અજાણુ;
 ગાગર કેમ કરે મહા, સાગરવારિ પ્રમાણુ. ૧

લલિતલ્લંકાર.

જગપતી તને પામિ આસતી, સખલભાગ્યથી સાધિ સુકૃતિ;
 મુનિનિ વાણિથી એકલી મને, તજવિ ના ધટે નાથ આવને. ૧
 પતિ તને શ્રુતી, શાસ્ત્રથી, મુણી, પુરૂષસર્વમાં પુર્ણસદ્ગુણી;
 મન મણી ગણી યત્નથી વરી, તજવિ ના ધટે નાથ કિંકરી. ૨
 પુરૂષશ્રેષ્ઠની નારિલાલકી^૬, વનવિષે ભ્રમે જન્મ ખાલકી;
 પ્રવિણને^૭ નહી યોગ્ય આકૃતી^૮, તજવિ ના ધટે કિંકરી પતિ. ૩
 ચરણપદને દાસિભાવથી, ઉરવિષે સદા સેવું સ્નેહથી;
 અપરકામનાસર્વ^૯ પર્હુરી, તજવિ ના ધટે નાથ કિંકરી. ૪
 પ્રથમથી તમે યત્ન આદરી, શરણુ સર્વથા ચરણમાં કરી;
 પુનરપી વને એકલી કરી, તજવિ ના ધટે નાથ કિંકરી. ૫

૧ લાત. ૨ સાંભલવા રૂપી અર્થમાં. ૩ ધાસ્યાણના શાપથી. ૪ આકંદ. ૫ લોકના જીવી. ૬ લા-
 ઉકવાઈ. ૭ જાણુ. ૮ આવું કરવું. ૯ ખીલું કામ.

- યુવતિને તજ આલતાં પતી, હણવિ હસ્તથી યોગ્ય તે અતી;
સકલઆપદા મસ્તકે ધરી, તજવિ ના ઘટે નાથ હિંકરી. ૬
- નહિ વિલોકતાં શ્રીપતી તને, નિમિષ યૂગની જાય આ વને;
અહહ આ વ્યથા ક્યાંયિ વિસ્તરી, તજવિ ના ઘટે નાથ હિંકરી. ૭
- સુણિ તમારિ આ કણિકષ્ટદા, જગવિષે થશે હાસ્ય સર્વદા;
પ્રિયતમા^૧ કરી સિંધુમાં ધરી, તજવિ ના ઘટે નાથ હિંકરી. ૮
- કુક્ષિનનારિના ધર્મસંપ્રદા, કરવિ સ્વામિની સેવના સદા;
તવ વિયોગથી લોપ તે થશે, નિયમ સાધવી નારિનો જશે. ૯
- પ્રિય તમે કૃતી યોગ્ય ના સજી, સકલને તજી હું તને ભજી;
પ્રભુ પ્રસન્ન થા પ્રાણના પતી, ધરિ દયા હરે માનિ સન્મતી. ૧૦
- હરિ તમારિ જે ભક્તિ મેં ગૃહી, હરવિચારિ (તે) છેદિયે નહીં;
ચરણપદ્મની દીનદાસિને, કંઈક દૃષ્ટિથી દર્શિયે વને. ૧૧
- વિરહઅગ્નિથી દગ્ધદેહને, વચનઅમૃતે નાથ સિંચને;
વદનપદ્મને મંદહાસ્યથી, ઝટ દિસાવિયે આ વ્યથા મથી. ૧૨
- સિતલહસ્તના સ્પર્શથી હરી, તપિતઅંગનો તાપ લે હરી;
કરસરોજને^૨ મસ્તકે ધરે, ભવઉપાધિની આપદા હરે. ૧૩
- સ્થયિ આવતાં શ્રીપતી તને, વદન દર્શિને હર્ષિતી મને;
નહિ વિલોકતાં તે મુખાબ્જને^૩, મમગતી પતી શી થશે વને. ૧૪
- સકલશ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ ક્યાં તમે, અધમધામમાં^૪ ધામ ક્યાં અમે;
ઘટિત ના યથાયોગ્યસંગતી, જડમતી હું ક્યાં ક્યાં તમેપતી. ૧૫
- કદિ તજી હશે તેયિ નારિને, પણ વિચારિયે ચિન્ન ધારિને;
સકલ ભૂપના સૈન્યને મથી, ગૃહિ મને તમે આરહસ્તથી. ૧૬
- આહહ દૈવ તેં ધારિ દ્વેષતા, મમ વિષે સજી આ વિયોગતા;
વિષમવેદના સર્વથા ભરી, કથિસકાય ના ક્યાંયિ તેં કરી. ૧૭
- સકલવર્ણમાં વિપ્રને કરે, ગુરુ^૫ કલ્યા નહીં દોષ આમિશે;
વચનથી વ્યથા ક્યાંયિ (તે) કરે, પતિપરાયણી^૬ નારિને અરે. ૧૮
- અહહ દૈવ તેં આ દુરાકૃતી, તરુણુચ્ચીવિષે ક્યાંયિ નાખિની;
પતિરતીવિના^૭ કામિની છતાં, સકલસૌખ્ય છે વ્યર્થ જીવતાં. ૧૯

૧ અનિરાય વહાયી. ૨ કૃષ્ણ. ૩ કમલ. ૪ કમલ. ૫ નીચમાં નીચ. ૬ ચેતોદા. ૭ પતીની સેવા કરનારી. ૮ સંજોગારી સુખ.

જપિ રમેશને નિત્ય નીમથી, પ્રથમપુત્રને-પામિ યત્નથી;
 વનવિષે-વશી તેવિના થતાં, મરણુ શ્રેષ્ઠ છે સાર સોધતાં. ૨૦
 અધિક આ વ્યથા પામિ સર્વથા, અધમરીતોથી જીવું તે વૃથા;
 ન સતિનારિને અન્યમૃત્યુતા, શતવશ પતીની વીચોગતા. ૨૧

હરિગીત.

ભાસે નહીં વૈભવથી ભવમાં, ભવનસમ વનમાં પતી,
 વિકાલવ્યાલ^૧, કરાલવ્યાવ્રધ્વની, મુણી નાસે મતી;
 નરધીરનાં મન હાર પામે, દર્શિ દારૂણુવનપ્રતી,
 અવલોકિયે ખલવાન ઉર, અખલાનિ વનમાં શી ગતી. ૧

દુહા.

પતિવિયોગસમ ભવવિષે, સતિને નહિ સંતાપ;
 પતિવિયોગ જને સજ, પ્રકટે બ્યારે પાપ. ૧

વસંતતિલકા.

શ્રીરૂકિમણી, લલિતલક્ષણિ, એણિ રીતે, ભારીવિલાપ કરતી ભયભીતચિત્તે;
 હે નાથ નાથ વદતી કુરરી^૨ સમાને, ભૂમીવિષે પડિ અચેતન^૩ આરૂવાને. ૧
 તેને વિલોકિ જલનાયક^૪ ક્લેશ આણી, તત્રે ગયો પ્રથમજન્મનિ પુત્રિ જાણી;
 ગેશી સમીપ અતિદુઃખવિષે વિચારી, પ્રસ્વેદવારિ^૫ મુખપંકજથી નિવારી^૬. ૨
 યત્ને સચેત કરિ વિસ્મિતભાવ^૭ પામી, કર્તો થયો અધિકશાંતવન શીશનામી;
 તે સંધિમાં પ્રથમ શ્રીહરિને મલીને, શિક્ષાસમસ્ત હરિની મનમાં કળીને. ૩
 શાંતી કરે સતિનિ યત્ર જલેશ^૮ લાવી, આકાશથી ત્વરિત નારદ તત્ર આવી;

દુહા.

શાંતવન કરતા સ્નેહથી, સમુદ્રના અવસાન^૯;
 પ્રણામિ રૂકિમણિને વધા, નારદ ગોધ નિધાન. ૧

ત્રિતાલી ચોપાઈ.

મુણે ભીષ્મકરાજકુમારી, કથું સ્નેહસહિત હીત ધારી;
 તવ નાથ છતાં ભગવાન, કરવો નહીં ખેદ નિધાન. ૧
 થશે આલ્મણુશાપથી દૂર, ધીરતા ધર દેવિ પ્રચૂર^{૧૦};
 તમે કૃષ્ણુનિ પાવન રાણી, જગમાં કૃષ્ણ પુરૂષપુરાણી. ૨

૧ સર્પ. ૨ દીંટોડી. ૩ ચેતના રહિત. ૪ સમુદ્ર. ૫ પસિનાતું પાણી. ૬ લુછીને. ૭ આશ્વર્થ
 ભાવ આ શુ? એમ. ૮ સમુદ્ર. ૯ સમાપ્તિ. ૧૦ અત્યંત.

તમે ભૂમિનો હરવા ભાર, ધરિયા માનવઅવતાર;	
પરમેશ્વર કૃષ્ણ પ્રમાણ, આદિમાયા તમે નિર્વાણ.	૩
ન્યારે તે કૃષ્ણ પરેશ, સંકેલિ સ્વમાયા અશેષ ^૧ ,	
દધિસાગરમાં મુદ્ધચિત્ત, કરે શયન કલાયે સહીત.	૪
પણ તારાથિ તે જગદીશ, પામે ન વિયોગ નિમીષ;	
હરિના જે જન્મ સદાય ^૨ , તે સર્વવિપે તૂં સહાય.	૫
તદપિ તુજથી ભગવાન, કરે યોગ ^૩ વિયોગ ^૪ નિદાન;	
(તે) માનવિને શિક્ષાર્થ, જાણિયે જગમાત સમર્થ.	૬
તમે સર્વસમૃદ્ધિપ્રદાત્રી, તમે ઈશ્વરિ, વિશ્વવિધાત્રી;	
તમને દ્વિજ આદિ મુચિત્ત, પૂજવાને માને ઉચીત ^૫ .	૭
તમને સતિ દેવા શાપ, દિચિત નહિ વિપ્ર પ્રતાપ;	
તદપી નરને આ પ્રકાર, શિક્ષા કરવા નિર્ધાર.	૮
શ્રીકૃષ્ણ વિયોગ તમારો, માનશે જગમાત વિચારો;	
વિપ્રશાપે તમારો ત્યાગ ^૬ , માનશે તે અધિકઅભાગ ^૭ .	૯
હરમાં ધરિ જ્ઞાન અમીત, સતિ દર્શ તું નીતિ સહીત;	
ખહિરંતર ^૮ આ જગમાત્ર, જણે પુરુષું છે નિજ ગાત્ર.	૧૦
તે હરિનો વિયોગ કૃપાલી, તૂં પામી ક્યાંથિ દયાલી;	
તજ તેથી સતી આ ખેદ, ભજ આત્મા સદૈવ અખેદ ^૯ .	૧૧
રામજન્મવૃત્તાંત ^{૧૦} વિચારી, હરમાં સ્મર ભીષ્મકુમારી;	
કરિ સંશય દૂર સમસ્ત, સતિ થા પરિતુષ્ટ ^{૧૧} પ્રશસ્ત.	૧૨

વંશસ્થાનં.

વધા મુની એવિધિ શાસ્ત્ર સારથી, પયોનિધિ^{૧૨} નંતર તે પ્રકારથી;
સુસ્વાદશીલા^{૧૩}, સમયોક્તિ^{૧૪}ધારિણી, વધો ગિરા રૂકિમણિને મુકારિણી. ૧

કાવ્યછંદ.

મુણો દેવિ મુનિદેવ, વદેછે જે શુભવાણી,
નહિ (તે) મિથ્યા જાણિ, ગણો-શુણવંતિ પ્રમાણી;
વિજ્ઞાનસહાનિ^{૧૫} નિત્ય, દેવમાં તમે ગણારો,
ઈશ્વરના ઉરવિપે, સદૈવ તમારો વાસો.

૧

૧ નહિ જાણી. ૨ કાયાસહિત. ૩ મતલબ. ૪ જુદાં થવું. ૫ યોગ્ય. ૬ વિયોગ. ૭ અભાગી. ૮ પારણે તથા અંદર. ૯ નહિ જુદો. ૧૦ વારતા. ૧૧ પ્રસન્ન. ૧૨ સંકુદ. ૧૩ સાદા નસવાળી. ૧૪ જે સમે જાણ્યે તેવી. ૧૫ સદાય કરનારી.

એકપુરુષ પણ ઈશ, સહાય સ્વિકારિ તમારી,
કરે સૃષ્ટિ આ સર્વ, આત્મ ઇચ્છાયે^૧ ભારી;
તેથી તજ પરિતાપ, દેવિ પરમેશ્વરસંગા^૨,
મમ આદેશવશાત^૩, આવશે અન્ને ગંગા.

૨

(તે) વિનોદશે તને, સંગમાં વશી વિલાસે,
સદૈવ સુખદાયિની^૪, થશે તવ વિપિનનિવાસે^૫;
એના સીતલ, મિષ્ટ, જલે, પૂરિત ચિતહારી,
આ પ્રદેશ જન્મશે^૬, અધિકનયનોત્સવકારી^૭.

૩

વિવિધવૃક્ષ, વલ્લરીથિ^૮, શોભિત થશે વધારી,
કરશે વાસ અનેક, પક્ષિનાં વૃંદ અપારી;
નંદનવનથી અધિક, થશે આ વન સુખદાતા,
સકલપ્રકારથિ તને, થશે સુખદાયક માતા.

૪

માત તમે બોધીત, અમો એવા જ પ્રાણી,
કોણ માત્ર સામર્થ્ય, બોધવા તમને રાણી;
અરોપરૂપ^૯ સદૈવ, તમે છો પાવનવાને,
ક્ષમા કરો અપરાધ, ખાલવત^{૧૦} ગણી અમોને.

૫

પ્રસન્ન થા માધવી^{૧૧}, અમારાં પાપ હરીને,
કરિયે તને પ્રણામ, દંડવત^{૧૨} પ્રીતિ ધરીને;

શાર્દૂલવિક્રીડિત હંદ:

એભાંતી જલનાથ, નારદમુની, શ્રીરૂકિમણી રાણિને,
પ્રીતીપૂર્વક બોધ નીતિથિ કરી, શ્રીકૃષ્ણની જાણિને;
વારંવાર પ્રણામિ સર્વ વિધિથી, સ્વસ્વ^{૧૩} ગૃહે (તે) ગયા,
તત્પશ્ચાત પ્રદેશમાં સુરૂચિથી, સર્વે પદાર્થો થયા.

૧

તોટકહંદ.

અતિસીતલ નિર્મલ જીવનથી^{૧૪}, ઝટ આવી મહાનદિભાગિરથી^{૧૫};
નવ^{૧૬} પક્ષ પ્રકાશ થયાં જલમાં, જલજંતુ^{૧૭} અનંત રમે ખલમાં.
સધના^{૧૮} નવઔપધિ ભિગિ રહી, વદનેથિ કદાપિ ન જાય કહી;
તરુરાજ, લતાલલિતાથિ, ઘણી, વનની સૃજ કાંતિ મનોહરણી.

૨

૧ પોતાની ઇચ્છાથી. ૨ સંગવાલી. ૩ મારા કહેવાથી. ૪ સુખ આપનારી. ૫ વનવાસે. ૬ થશે. ૭ નેત્રને સુખ કરનાર. ૮ વેલથી. ૯ રોપ રહીત. ૧૦ ખાલક સમાન. ૧૧ માધવની સ્ત્રી. ૧૨ દંડની પેઠે. ૧૩ પોતપોતાનાં ગૃહે. ૧૪ પાણીથી. ૧૫ ગંગા. ૧૬ નવાં. ૧૭ જલના જીવ. ૧૮ દાટ.

વટ^૧, પીપલ, અંબ, કદંબઅતી, તુલસી મૃદુમંજરિસંગવતી^૨;
 પનસાંમલકી^૩, સદલીકદલી, ગુલબાસ, ગુલાબ, બણીગુલકી. ૩
 મધુમાલતિ, માલતિ, પૂગિક્લ^૪, બહુચંપક, ચંદન, બોરસલી;
 નવદોમલકેતકિ, નાગલતા^૫, તિશિગધિ^૬, લવંગલતાલલિતા. ૪
 બુધ, જાતિ^૭, સિતાદ્રુલિ, જામદ્રુલિ, બિલિ, આંબલી, શ્રીદ્રુલિ, રામદ્રુલિ;
 ધુલરી, મલિયાગર, કુંદકલી, પટ, પાટલ, દાડિમિ, જાંબલી. ૫
 બહુનીંબ, તમાલ, પ્રવાલતર, બકુલી, મુઅશોક, કનેર, સર;
 સુરદાર્સુગંધસહીતસહૂ બદરીતર^૮, દ્રાક્ષ, બદામબહૂ. ૬
 શુભસેવતિ, સેતુકિ, રેદિધણી, કમર, સુરવા, મલિકા, ઠંગણી;
 ઇતિઆદિ લતા, તરની, ગણતી, નહિ ભારતિ^૯ પાર લહે ભણતી. ૭
 બહુધામનહારિણિ વલ્લરિયો, નવપલ્લવ, અંકુરથી, ભરિયો;
 સજિ કુંજ નિકુંજ લલીત અતી, અવલોકનમાત્ર વિલાસવતી. ૮
 શુક, કોકિલ, કોમલનાદ કરે, સુણતાં ચતુરા હિનમાદ ધરે;
 મદમત્તમયૂર કલાપ કરી, બહુનૃત્ય કરે વદતા વિચરી. ૯
 નવરંગિવિહંગમવૃંદ રમે, ચિત્તહારિ અપાર ચકોર ભ્રમે;
 રસભોગિ નિરોગિ ભ્રમે ભમરા, વદતા સ્વરમંજુલસનેહકરા. ૧૦
 ચકલાં બહુચાતક ચિત્ત હરે, અતિસુંદરસારસવૃંદ ચરે;
 કળિ કેલિ રમે ચકવા, ચકવી, કથિ કેમ શકે વદનેથી કવી. ૧૧
 અતિસીતલમંદસમીર વહે, પરિતાપ હરે વનવાસગૃહે;
 વનનાં સુખકારિ અપાર વશી, મથુરેશવિના નહિ તુન્ય કશી. ૧૨

ગીતિછંદ.

એમ સકલઓપધિથી. નંદનસમ સ્ત્રિ વનસ્થલી ભારી;
 સત્વર તત્રનિવાસે, સર્વસંપદા સ્ત્રિ મુદાકારી. ૧
 સ્વરૂપસહિત પ્રવાહે, પાવન કરવા રામસ્તપાપ હરી;
 નિર્મલસીતલજલથી, ગંગા પણ તે પ્રદેશમાં પ્રસરી. ૨
 નારદ, સાગર, વચને, નિત્ય દરાવે. વિનોદ રૂઢિમણિને;
 તેણિની સુંદરતાથી, દિવિતપ્રસન્ન સહુ ક્લેશ હણિને. ૩
 ગંગાથે નિજકરથી, રચી રચીકરપણુંકૃટી^{૧૦} સ્નેહે;
 તત્ર નિવાસે વસતાં, દિવિતદિન ગતથયા દેવિંદ્રે. ૪

૧ વટ. ૨ કોમલ મોતરના સંગવાલી. ૩ પનસ. આંબલી. ૪ નાગલતા. ૫ નાગર વિજ. ૬ શુભ સંખ્યા. ૭ ચમેલી. ૮ રેવદાર. ૯ બોરડી. ૧૦ સરવતી. ૧૧ શુભલી.

તદનંતર કતુરાજ ^૧ , પ્રાપ્ત થયો દૃઢઅનંગશરધારી ^૨ ;	
વન, ઉપવનમાં, વૃક્ષે, પુષ્પસંપદા ધરી મનોહારી.	૫
પુષ્પ, પ્રવાહ, પ્રસંગે, આમ્રતરૂવર ^૩ નમ્ર થયા અતિશે;	
પ્રસરે પુષ્પસુગંધી, સમસ્તવનમાં દિશાદશે વિદિશે ^૪ .	૬
દિંદુકકુસુમ ^૫ વિલાસે, યયાં પ્રકાશિત વિવિધલલિતરંગે;	
મધુકર અંબનકરતા, ગાન કરંતા ભ્રમે મુદા સંગે.	૭
ભરપુરભૂષણ ધરિને, મળી વિપુલવલ્લરી તરૂવરને;	
જેમ ભૂપિતનારી ^૬ , આલિંગન બાહુથી કરે નરને.	૮
ઢાઢિલ કંઠકલાપી, મંજુલ વાણી વદે વિરહકારી;	
વિહંગ ^૭ વિવિધપ્રકારે, કરે કલિરતિમગ્નમનોહારી,	૯
મંદમંદગતિ પામી, સમિર સર્વદા પ્રસરે મદ્યારી;	
વનદેવતા વિલાસે, કરે કુંજમાં ગાન, ગીત, ભારી.	૧૦
એ પ્રકાર કતુપતિની, સર્વ સંપદા મદનકરા ^૮ બાણી;	
રૂઝિમણિ વ્યાકુલ સજિને, ગંગાને વદિ તદા મર્મવાણી.	૧૧

કવિત.

સુણો સુખી ભાગિરથી, નારિયે વિના વિધિથી,	
સ્વમુખે ન જાય કથી, જેનિ ગતી ભારિછે;	
જે સદૈવ છે અનંગ ^{૧૦} , નિત્ય વસે અંગ.સંગ,	
ચિત્તને કરે વિભંગ, ભારિધીર ધારિછે,	
જે આયુધથી રહીત, પુષ્પઆયુધે સહીત;	
દેવઆદિમાં અભીત, સર્વદા શ્રીકારિછે,	
જે કરે ધીરાને દીન, વીરને પ્રતાપહીન;	
તેનાથી સદા અધીન, ^{૧૧} ઢાણુમાત્ર નારિછે.	૧
પુષ્પગંધથી મિલીત, પ્રસરે સમીર ^{૧૨} સીત,	
(તે) વિયોગિનીનાં ^{૧૩} ચિત્ત, નિત્ય દાહકારિછે;	
ઢાઢિલાદિનામધૂર, થાય મોહકારિ સૂર,	
વિયોગિનારિનાં ભર, તેથકી વિકારિછે;	
દર્શ આ કતુવસંત, જેનિ વિભૂતીમહંત,	
વિયોગી વિષે અસંત ^{૧૩} , (તે) કલંકકારિછે;	

૧ વસંત. ૨ મજાનુત કામ બાણુ ધરનાર. ૩ અંબાનાં ઝાડ. ૪ ખુણા. ૫ કે સુડાના કુત. ૬ અલંકારવાળી. ૭ પક્ષી. ૮ ક્ષીડા. ૯ કામ પ્રકાશનારિ. ૧૦ કામ. ૧૧ વશ. ૧૨ વાયુ. ૧૩ પાપી.

તેથિ હે પ્રતાપિમાત, શમે સઘ આ ઉત્પાત,
કથો એવિ શ્રેષ્ઠવાત, તું પરોપકારિ છે.

૨

દુહા.

એમ સુણી વૈદલ્ભિની, વાણી અતીવિચિત્ર;
ધન્ય ધન્ય કથિને વદી, ગંગા ગિરા પવિત્ર.

૧

શિશ્વરિણિ છંદ.

સુણો શ્રીવૈદર્ભી, જગતજનની ક્વેશ હરવા;
ન દો ભાસે શક્યા^૧, યુવતી તમને યોધ કરવા;
તથાપી જે તારું, મુજપર કૃપાલોકન^૨ દિસે,
કથૂ તેનાથી હું, સકલસુખના સાધનવિષે.

૧

ઉપજાતી.

આપત્તિમાં ધીર ધરી વિધીથી, સંપત્તિમાં ગર્વતજ નિતીથી;
ક્ષમા, દયા, શાંતિ, સદા ધરીને, સદ્ભક્તિ ભાવે ભજવા હરીને.

૧

માલિની છંદ.

નિજપુરૂષવિયોગી, નારિયે નીતિ ધારી,
સકલ વિપથિ^૩ વસ્તૂ, ત્યાગવી (જે) વિકારી;
ધરિ રતિ સ્વપતીમાં, પ્રેમની પામિ પૂર્તી,
હરિનિ કથિશ તેવી, પૂજવી રમ્ય મૂર્તી.

૧

વસંતતિલકા.

શોભાસ્વરૂપવતિ, સુંદરધ્યાનવાના, આનંદદાયિનિ, અપારકૃપાનિધાના;
કોટીકલાધર^૪ સમાનકુમારવેષા, માંગલ્યકારિણિ, મનોહરણીવિશેષા. ૧
શોભીતચારણુજધારિણિ, આરૂઢામા, ચંદ્રાનની^૫, જગતમોહિનિ, મેઘશ્યામા^૬;
લીલાવતી, લલિતગોલકયોગગેહા^૭, મંદસ્મિતા^૮, કમલજોયનિ, દિવ્યદેહા. ૨
સૌભાગ્યથી અધિકભાલવિશાલ બ્રાજ, શંખાદિચારકરપંકજમાં વિરાજે;
કેયૂરકંકણકિરીટધરા, વરિષ્ઠા^૯, કોસ્ત્રભૂષણુધરા, કક્ષણપ્રદિષ્ઠા^{૧૦}. ૩
શ્રીબલસૂત્રકટિસૂત્રધરા, કૃપાલી, કૌપેયવસ્ત્ર^{૧૧} પરિધાનકરા, દયાલી;
શ્રીવત્સલક્ષ્મી^{૧૨}, ભૃગુ લક્ષ્મિ, વક્ષશીલા^{૧૩}, જણીનિ ભૂપણુયિ ભૂપિતજોલજીલા. ૪

૧ સમર્થ. ૨ ભોલું. ૩ વિપથવાળી. ૪ ચંદ્ર. ૫ ચંદ્ર જેવા મુખવાળી. ૬ મેઘસમાન કાળી. ૭ પરજ. ૮ મંદહાસ્ય વાળી. ૯ કિન્નર. ૧૦ આપનારી. ૧૧ રેશમી વસ્ત્ર. ૧૨ ભા મુ. ૧૩ વક્ષસ્પર્શ.

શૌભાયમાનવનમાલધરા, વિશાળી, શૌભાગ્યસાધનપ્રદાનકરા, રૂપાળી;
શ્રીમત્સર્વેષ્વરપદપદ્મધરા, સ્વનામા, સંતાપસંશયવિનાશિની, પૂર્ણકામા. ૫

દુહા.

ઝવિધિ પાપાણાદિની, સૃજી મૂર્તિ સાક્ષાત;
સ્નેહ પ્રદાશી તેણિને, સમર્થવી જગમાત. ૧

દોષક.

સ્નેહયિ જાહિ સદૈવ પ્રભાતે, સ્નાન કરી હરિના ગુણ ગાતે;
શુદ્ધ નિવાસવિષે મન ભાવી, પૂજનના ઉપચાર સજાવી. ૧
આસનપ્રત્ય સ્વમૂર્તિ નિવેશી, વૈષ્ણવ વેષયિ સન્મુખ બેશી;
ચંદન, પુષ્પ, તથા તુલસીથી, અક્ષત, ધૂપ, પ્રદિપ, બલીથી. ૨
વેદવિધાનયિ સર્વપ્રકારે, પૂજવિ (તે) બહુધા ઉપચારે;

પૂજા.

વસંતતિલકા.

ધ્યાન.

વિશ્વેશ્વરા, સકલમંગલશીલશીલા, શેષાસના, સુરશિરોમણિ, મેઘનીલા;
નારાયણા, અજ, નિરંજન પ્રેમપાળા, પ્રીતીયિ સ્મર્ણ કરિયે તમને કૃપાલા. ૧

આવાહન.

વૈકુંઠવાસિ, અવિનાશિ, સ્વયંપ્રકાશી, આનંદરાશિ, પરમેશ, રમાવિલાશી;
જાણી સ્વભક્તજનના ભરપૂરભાવો, અત્રે કૃપાધન કૃપાકરિ શિશ્રુ આવો. ૨

આસન.

નાનાપ્રકારનવરત્નજડિતભારી, ચિત્રીત કાંચન રચીત મનોવિહારી;
દિવ્યાસને અધિકસ્નેહ ધરી વિરાજે, ઢાટીકલાધરનિ કાંતિ પ્રકાશિ બ્રાજે. ૩

પાદ.

વિશ્વંભરા, અભયદાનકરા, દયાલા, લોકેશ્વરા, સકલકલેશ હરા, કૃપાલા;
આ દિવ્યપાદ કરૂણાથિ સ્વિકારિ લીજે, સંકટ નષ્ટ કરિને વરદાન દીજે. ૪

અર્ચ્ય.

ગંધાક્ષતા, તુલસિ, કુંકુમ, પુષ્પ, વારી, નાનાસુગંધમયચંદનમિશ્રકારી;
આ અર્ચ્ય અર્પણ કર્યો તમને વિદાસે, પ્રેમે પ્રમાણ કરિયે કરૂણા પ્રકાશે. ૫

આચમન.

સ્વાદિષ્ટ મિષ્ટ અતિ નિર્મલ સીત વારી, સોનેરિદુંભથદિ ચોજીત^૧ ચિત્તહારી;
આ દિવ્યઆચમનને ગૃહિયે સુસ્નેહે, દીજ તમારિ દૃઢભક્તિ સ્વભક્તગેહે. ૬

મધુપર્ક-

ગોવિંદ, વેદવિદ, ઠાવિદ^૨, વાસુદેવા, નિત્યે કરે સકલદેવ તમારિ સેવા;
લોકાધિશા દધિ, મધુ, ઘૃત, મિશ્રકારી, સદ્ભાવનાથિ મધુપર્ક લિજ સ્વિકારી. ૭

પંચામૃત.

ગૌજાતિનાં ઘૃત, પયો^૩, દધિ સ્વાદધારી, સ્વાદિષ્ટસાકર તથા મધુમિષ્ટભારી;
આ પંચઅમૃત પ્રમાણુ કરિ સ્વિકારો, સંસારનાં સકલબાધ, વ્યથા, નિવારો. ૮

શુદ્ધોદક.

ગંગાદિતીર્થનદિનાં ભવલીતિહારી, જનાસમસ્તજગમધ્ય પ્રતાપભારી;
સ્નાનાર્થ શુદ્ધજલને ગૃહિયે પરેશા, હૂં પ્રેમપૂર્વક પ્રણામું તને પરેશા. ૯

વસ્ત્ર.

જની સુશોભિતિ અતી જરિનીકિનારી, જેમાં ઘણાંલલિતચિત્રમનોવિહારી;
આ પીતવસ્ત્ર^૪ પરિધાન કરો પ્રતાપી, સંસારના સકલ પાપ, વિલાપ, કાપી. ૧૦

યજ્ઞોપવીત.

આનંદકુંદ, જગવંદન, જ્યોતિરૂપા, સત્યસ્વરૂપ, ભયનાશકરા, અનૂપા;
યજ્ઞોપવીત ગૃહિયે મનમોદ આણી, કીજ મનોપરિ^૫ કૃપા અતિરંક જાણી. ૧૧

અલંકાર.

નાના વિધાનમણિ, મૌક્તિક, હાર, માલા, ડેયૂર, કંકણ, કિરીટમહારૂપાળા;
કાંચીહિરણ્યમય, કુંડલમોહકારી, આભણું સર્વ ગૃહિયે કમલાવિહારી. ૧૨

ચંદન.

શ્રીખંડચંદન, સુગંધઅનેકજાતી, કસ્તૂરિ, કેશર, સુદુંકુમ, ભાતિ ભાતી;
એ આદિ ચંદનસમસ્ત વિલેપનાર્યે, યોગેશ્વરેશ^૬ ગૃહિયે મમ કામનાર્યે. ૧૩

અક્ષત.

આરક્ત^૭દુંકુમથિ રંગિતચિત્તહારી, સૌભાગ્યદાયક અપારમનોવિહારી;
આ શ્રેષ્ઠઅક્ષત સ્વિકાર કરો સુભાળા, વંદૂ સદા તવ પદાંબુજ વિલપાળા. ૧૪

ગુણ્પ.

રાજીવ^૮, માલતિ^૯, ગુલાબ, ખટ્વણિ^{૧૦}, જાતી, પુન્નાગ^{૧૧}, કેતકિ^{૧૨}, કનેર, સદા સુખાતી;
સ્વામી સુગંધમયગુણ્પ ગૃહો વિલાસે. અર્ચ્યા અપારમનમોદ ધરી સ્વદાસે. ૧૫

૧ ચોળના કરેલું. ૨ જુહિવાન. ૩ દુધ. ૪ પીતામ્બર. ૫ મારા કંપર. ૬ યોગીશિના નવામી.
૭ રાતું. ૮ કમલ. ૯ મોરો. ૧૦ ખોરસલી. ૧૧ સોપારી. ૧૨ કેવરો.

અવીર, ગુલાલ.

વેદાંગ, વેદવિદ, નિશ્વસ, વિશ્વયંત્રા, અભાંડ નાયક, ચિરંતન આરૂતંત્રા;
ભાવે પ્રણાતું તમને ભય નાશ કીજે, ભક્તિપ્રભાવથિ અખીર, ગુલાલ, લીજે. ૧૬

ધૂપ.

શ્રીખંડગુણજનીતદશાંગભારી, કસ્તૂરિકાગર^૧ સમેતસુગંધધારી;
આ દિવ્યધૂપ ગૃહિયે મનમોદ લાવી, મારા સમસ્તઅપરાધ સદા શમાવી. ૧૭

દીપક.

ગોઆન્ય^૨, વર્તિ,^૩ યુત પૂરિત હેમપાત્રે, અગ્નીથિ યોજીત પ્રકાશિતજ્યોતિમાત્રે;
આ દિવ્યદીપક ગૃહો જગદીપરૂપા, પ્રીતીથિ નિત્ય પ્રણમું તમને અનૂપા. ૧૮

નૈવેદ્ય.

મિષ્ટાન્નપાવનચતુર્વિંધસ્વાદવાળાં, સર્પિં,^૪ પયો, દધિ, સમેતમહારસાળાં;
સ્વાદિષ્ટવ્યંજન^૫ સુશોભિતશાકસર્વે, નૈવેદ્ય અર્પણ કર્યા ગૃહિયે સુપર્વે. ૧૯

મધ્યેપાનીય.

અત્યંતસીતલ અપારમનોવિહારી, કર્પૂરથી અતિસુવાસિત તૃપ્તિકારી;
નૈવેદ્યમધ્ય જલને ગૃહિયે પ્રકાશી, હું નિત્ય સેવું તમને કમલાવિલાસી. ૨૦

ઉત્તરાપાશન.

યોગેશ્વરેશ્વર, ધનેશ્વર, વિશ્વસ્વામી, ત્રૈલોકપાલક, કૃપાલ, અનેકધામી;
મારા સમસ્તભવખંધનને નિવારો, પ્રીતીથિ ઉત્તરઅપોશનને^૬ સ્વિકારો. ૨૧

મુખપ્રક્ષાલન.

માયાવિહારિ, હિતકારિ, સ્વધર્મચારી, કલ્યાણકારિ, અશુભારિ પ્રતાપ ધારી;
સ્નેહેકરી વદનક્ષાલનને^૭ સ્વિકારો, હું સર્વથા કૃપણદાસ સદા તમારો. ૨૨

હસ્તપ્રક્ષાલન.

દામોદરા, અવનિભારહરા, અનંગા, ભૂમીધરા, સકલશોકહરા, અભંગા;
શ્રીહસ્તક્ષાલન ગૃહો ભરપૂર ભાવે, નિત્યે તને પ્રણમું હું અતિદીનદાવે. ૨૩

કરોદ્વર્તન.

માયાતિતા, પતિતપાવન, મેઘશ્યામા, લીલાવિલાસિ અવિનાશિ, અખંડધામા;
શ્રીખંડચંદન ગૃહો સ્વમનોભિરામે^૮, શોભીતહસ્તઉદ્વર્તનના^૯ સુકામે. ૨૪

૧ અગર. ૨ ગાયતું ધી. ૩ વાટ, બતી. ૪ ધી. ૫ કઢી. ૬ ઉત્તરાપોશન. ૭ ધોવું. ૮ પોતાના મનમાં આનંદથી. ૯ કરોદ્વર્તન.

નારીકેલ.

આ નારિકેલદ્રવ્યઆદિ દ્રવ્યોસહીતે, (મેં) સ્થાપિયાં તવ સમીપ અપારપ્રીતે;
તેને ગૃહી અચલશ્રેય સદૈવ આપો, સંસારનાં અશુભ હેદિ સમીપ સ્થાપો. ૨૫

તાંબૂલ.

એલા^૧, લવંગ, અહિવત્તરિપત્ર^૨સંગે, કર્પૂર, પૃગિદ્રવ, કેશરથી, ઉમંગે;
તાંબૂલને અધિકપ્રેમ ધરી સ્વિકારો, થાશે અપારઉપકાર મને તમારો. ૨૬

દક્ષણા.

(મેં) શક્તિપૂર્વક સમર્પિ તને પ્રતાપી, આદક્ષણા અવશ યોગ્ય નહીં તથાપી,
અત્યંતવિત્તહિનપ્રાણિમને પ્રમાણી, કીજે સ્વિકાર ચતાઈચિત^૩ રંક જાણી. ૨૭

આરાતિકા.

કર્પૂરના જ્વલિતદીપકથી સુવેષે, દીપે મહાકનકપાત્રવિષે વિશેષે;
આરાતિકા અધિકરનેહ ધરી સ્વિકારો, આ આપદાથિ સુરનાથ મને ઉગારો. ૨૮

પ્રદક્ષણા.

સંસારના અધમસ્વાર્થથી બાધકારી, જે જે કર્યો અહિત (મેં) મતિનીચ ધારી;
તેને વિનાશ કરિ શુદ્ધરધ્યાનવાને, કીજે સ્વિકાર કરૂણાથિ પ્રદક્ષણાને. ૨૯

નમસ્કાર.

નાઅન્યથા શરણુદાયક દેવ મારો, નિત્યે તમે શરણુ મારૂં હરે વિચારો;
તેથી સ્વિકાર કરિ સઘ પ્રણામ મારો, આ આપદાથિ સુરનાથ મને ઉગારો. ૩૦

પ્રાર્થના.

નિત્યે જજે તવ પદાંબુજને સુદેવા, નિત્યે કરે સહસ્રલોક તમારિ સેવા;
સદ્ભાવનાથિ પ્રણમું તમને કૃપાલા, અપો કૃપા કરિ સુસિદ્ધિ ત્રિલોકપાલા. ૩૧

પૂજ કરી હરિ તમારિ અપારપ્રીતે, (તે) અંગિકાર કરિયે કરૂણાસહીતે;
તેમાં મધૂરજડયુદ્ધિયિ નૃત્યતાને, કીજે કૃપાલ પરિપૂર્ણ કૃપાનિધાને. ૩૨

દોષક.

એવિધિ પૂજિ સમસ્તપ્રભાવે, તુષ્ટવવી અતિનમ્રસ્વભાવે;
વાચિત^૪ નામથિ ત્યાગિ ઉપાધી, અંગલિને કરિ લોચન સાંધી. ૧

માલિનીહંદ.

અકલસહસ્રપાલં, દીનગંધું, દયાલં, પ્રણુજનકૃપાલં. સોબનં, જન્યબાલં;
અકલ, મજા, મનંતં, હંસકાલં, રમેશં; સહસ્રજુવનકાંતં, ત્યાં, નગાગિ સુરેશં. ૧

વિપ્રમળયહરંતં, બૃહર્વઃ સ્વઃ સ્વરૂપં, અકલિતખલરૂપં, આદિદેવં, અનૂપં;
 અગણિતગુણધામં, ઈશ્વરં. નિર્વિશેષં, સકલભુવનકાંતં, ત્વાં, નમામિ, સુરેશં. ૨
 જગજનક, મલીતં, સચ્ચિદાનંદ, મીશં, ત્રિગુણમય, મજ્જતં, કંજનેત્રં, મહીશં;
 અવનિર્ધરધરંતં, જ્ઞાનવંતં, મહેશં, સકલભુવનકાંતં, ત્વાં, નમામિ, સુરેશં. ૩
 સજ્જલજલદ શ્યામં, પૂર્ણકામં, પ્રકાશં, કલિકલહહરંતં, માનવંતં, પ્રભાસં;
 અભયપદદંતં, માધવં, માધુરેશં, સકલભુવન કાંતં, ત્વાં, નમામિ, સુરેશં. ૪

દુહા.

એપ્રકાર પૂજન, સ્તુતી, કર માધવિ પ્રતિદીન;
 સ્વરૂપકાલમાં^૧ શ્રીપતી, થશે સત્ય આધીન. ૧
 ધરી ધ્યાન મૂર્તિવિષે, કરવું શયન ખચીત;
 જશે વિરહની વેદના, શાંત થશે નિજચિત્ત. ૨
 આ ઉપાય કર માધવી, સમશે નાથવિયોગ;
 જશે ક્લેશ કથું સર્વથા, થશે નાથ સંયોગ. ૩
 સખિની એમ ગિરા સુણી, સતિ સજ્જિ રામાંચીત;
 સત્ય સત્ય કથિને વદી, રૂઝિમણિ વાઙ્મયલલીત. ૪

ગરવી.

સુણ સખિભાગીરથિ તુજને કથું સ્નેહથી;
 ખાલપણામાં સજ્જ હતી તે આજ જો. સુણ સખિ. ટક.
 એકસમે મમ તાતલવનમાં દાસિયો,
 કરતી હતિ લેપનનૂ^૨ સુંદરકામજો;
 ખાલક્રિકા કરતી હું તે સ્થલમાં જઈ,
 તે કૃતિને^૩ દર્શિ પામી અભિરામજો. સુણ સખિ. ૧
 હું પણ (તે) કરવા લાગી પ્રીતી ધરી,
 દાસી સંગે લેપનકામલલીત જો;
 મામા કથતી બોલી સર્વેદાસિયો,
 (આ) અમ કૃતિ તમને નહિ માત ઉચીતજો. સુણ સખિ. ૨
 અતિઆગ્રહથી જાણ કરી મમ માતને,
 તજ તેણિને આણી અતીત્વરીત જો,
 (તે) અતિસત્વર ક્રોધ કરી ઉચરી મને,
 નહિ નહિ રાજકુમારીની આ રીત જો. સુણ સખિ. ૩

- (તે) સુણતામાં કામ તણ હું થાવતી^૧,
ત્વરિત-આવિ અંતઃપુરમાં નિર્ધાર જો;
જેઠી અતિશયરોપ ધરી અકાંતમાં,
તે અવસર સૃજ્યું તે સુણસખિ સારજો. સુણ સખિ. ૪
- એકસમે મમ તાતગૃહે આવ્યા હતા,
સંત, મહંત, મુનીશ્વર, અપરંપાર જો;
તે સર્વે પરમેશ્વરને ગાયા હતા,
પરમમનોહરમૂર્તિ સહીત અપાર જો. સુણ સખિ. ૫
- સ્મર્યું થયું તે હરિનું રોપસમે મને,
તેથી પ્રવેશ્યું તેમાં મનગુણવાન જો;
લેપન કરતાં લિપ્તહતી^૨ જ હસ્તમાં,
ગોમય^૩, મૃત્તિકા, મિશ્રિતગાર નિદાન જો. સુણ સખિ. ૬
- કરથી ઉતારીને તેની કરતી હતી,
કૃષ્ણમૂર્તિને સૃજ તદા એકાથ^૪ જો;
તે સંધીમાં ગગનમાર્ગથી આવીને,
સ્થીર થયા નારદમુનિરાજ મમાત્ર^૫-જો. સુણ સખિ. ૭
- એકપ્રહર ઊભા પણ (મેં) દર્શ્યા નહીં,
તેથી વધા મુનિમનમાં સૃજિને ખિન્ન જો;
દર્શ દર્શ હે અગણા બાલમતી મને,
નથી દર્શતી ખેલવિપે સૃજિ લીન જો. સુણ સખિ. ૮
- પરમેશ્વરિ તું છું તદપી ઇચ્છામલે,
મહિમાં ગૃહણ કર્યો છે આ વતાર જો;
કરિ ઉદ્યોગ યથાઅનુકુલ^૬ જ કૃષ્ણને,
દ્વારામતિઅતિરમ્યવિપે નિર્ધાર જો. સુણ સખિ. ૯
- ઇતિઆદી તવ હિતકથને^૭ આવ્યો છતાં,
માન અર્પતાં અંતર કર્યો અમીત જો;
તે કારણ મુનિના વચનેયિ તને થશે.
પતિનો અંતર નહિ સંશયહિંચીત જો. સુણ સખિ. ૧૦

૧ રાડગી. ૨ લાગેલી. ૩ છાણ. ૪ એકગિચ. ૫ માગ આગલ. ૬ જેમ જેલેયે તેમ.
૭ કહેવા.

દરિગીત.

ચેભાંતિ મુનિનો વજ્રતુલ્ય, સુશાપ^૧ સુણિ અતીત્રાસથી,
 પ્રતિભા કરેથિ પડિ તદા, દર્યા મુની ભાગીરથી.
 ખહુ વિનયથી પ્રણુમી વદી, તે દેવમુનિને તે સમે;
 હે તાત અનઅપરાધિને, દોષિતા દેમ કરે તમે,
 હિતકારણે આવ્યા છતાં, અનહીત કરવું ના ધટે; ૧
 તેથી કયો કરૂણા કરી, આ શાપ જે વિધિથી મટે;
 સખિ દીનવાણીને સુણી, નારદમુની ઉચર્યા તદા,
 મમશાપ થાય ન અન્યથા^૨, પણ કથુ અનુગ્રહ સુખપ્રદા. ૨
 સન્માન દેતાં (તે) મને, અંતર ક્યો જે કારણે,
 તે કારણેથિ થશે તને, આશાપ સત્ય નિવારણે;
 પતિનો વિયોગ થશે તને, જે સમય હે સતિરૂકિમણી. ૩
 ગારની સજ સ્નેહથી, શ્રીકૃષ્ણમૂર્તિ સુલક્ષિણી;
 તેમાં પ્રવેશ કરી હરી, રમશે સદાતવ સંગમાં,
 સમશે વિયોગજનિતવ્યથા, લૌકિકથિ કિંચિતકાલમાં.
 જગમાં પુજશે મૂર્તિતે, રૂકિમણિરમણનામે કરી,
 તજ તાપ હે સતિ એમ કથી, નારદ ગયા ગગનાંતરી^૩; ૪
 તે સ્મરણ આજ થયું મને, હે સખી તવ કરૂણા થકી,
 પતિનો વિયોગ વિદુરકરણ^૪, અવસર પ્રદર્શે આ નકી.

દુહા.

તેથિ આણ સખિ આ સમે, ગોમય, મૃદ, નિર્ધાર;
 અવસર જાય અમૂલ્ય (આ) સજ્જું મૂર્તિ શ્રીકાર. ૧
 નદિયે સમર્પિ (તે) સુણી, ગોમયમૃદમિશ્રીત^૫;
 રૂકિમણિયે કરથી સજ્જ, કૃષ્ણનિ મૂર્તિલલીત. ૨

લાવણી સંઘડી ધરણની.

પરમકૃપાલિ, રમા રમણી, મનમણિ, રમણીક, મનોહરણી;
 કરિ હરિમૂર્તી, સધનધનવરણી જગમોહનકરણી; ટેક.
 લોચનભયમોચનકર ચલકે, વદનમદનમદહર^૬ મલકે,
 શીશવિરાજ, મુકુટમણિમય, કરણે કુંડલ, લલકે;

૧ ધણો શાપ. ૨ મિથ્યા. ૩ આકાશ વિષે. ૪ દૂર કરવાનો. ૫ છાણ માટ્ટીથી મેલવેલી ગાર.
 ૬ કામદેવના મદના મદને હરનાર.

ભાલવિશાલ, લલીતનાશિકા, કંચનતિલકકલાપચતી,
 દુટિલભ્રુકુટી, લલિતઅવલોકન, લોકવિલાસવતી;
 ગોલકપોલ, મનોહરહસણી, રચિરચિયુકચપલાવરણી,
 કરિ હરિમૂર્તી સધનધનવરણી, જગમોહનકરણી; ૧
 કંચનમય કેયૂર, કંકણે, ચતુરભુજ ભયહર બ્રાજ,
 ભૂલયહારી, શંખચાદિકચાચુધસુંદર રાજ;
 કૌસ્તુભમણિ, મુક્તામણિમાલા, ગલે પ્રદર્શિ ઉર લોભે,
 સુંદરઉરમાં, રમાપદલાંછન, ભૂચુલાંછન, શોભે;
 વિદ્યુતકાંતિસમાનપિતાંબર, સુંદરકટિતીરે રાજ,
 રત્નમેખલા, કનકકિંકિણિ^૧ સંગે મંત્રુલ વાજ;
 પાપહરણકરચરણકમલની સકલપ્રભા ભવભયહરણી,
 કરિ હરિમૂર્તી, સધનધનવરણી, જગ મોહન કરણી. ૨

હરિગીત.

કરિ એમ કૃષ્ણનિ મૂર્તિને, નિજસન્મુખે સ્થાપી સતી,
 પૂજી વિવિધ ઉપચારથી, પ્રણમી મુદાયી પદપ્રતી;
 અતિદીનભાવથી ચિત્ત આર્પિ, સ્તવન કરતા માત્રમાં,
 સાક્ષાતકૃષ્ણ પ્રવેશિયા, પ્રતિમાસ્વરૂપીગાત્રમાં. ૧
 મુખકમલથી ઉચર્યા સતી, અભિલાપ ઉરમાં જે હશે,
 તું યાચ યાચ ત્વરીત, આધિન છૂં તને શોભન યશે;
 ના નિમિષ પણ તારાધિ ન્યાશે, હે સદા શોભાવતી,
 તારાવિના આ વિશ્વને, રચવા નહીં મારી ગતી. ૨

દુહા.

એમ વાણિ કૃષ્ણનિ મુણી, રમા પાગિ ઉર સ્નેહ;
 કૃષ્ણ પદાંચુજ વંદિને, ઉચરી તજ સંદેહ. ૧

ચોપાઈ હિંદુસ્થાની.

વાક્ય મુણે પતિજગકરનારા, પંકજલોચન, વિદ્યાધારા;
 શક્તિઅનંતસુકામલવેષા, (જે) અતિશે મારાધિ વિશેષા. ૧
 દાસિ પ્રભાવયિ (તે) મુવિલાસે, આપ પદાંચુજ નિત્ય ઉપાસે;
 બ્રહ્મ, ભવાદિક, પાર ન જાણે, નેતિ નેતિ કરિ નિગમ વખાણે. ૨
 સંત, મહંત, સદા નિજ ચિત્તે, ધ્યાન થંરે અતિન્નેહસહીને;
 હું અપલા, બલહીન, અધીરા. બાલમતી, અવિવેકશરીરા. ૩

નાથ મને ન ત્રિયોગ તમારો, નિત્ય સમાગમછે સુખકારો;
 તોપણ નિજઘ્નછાઅનુસારે, જે કથું તે કરિયે સુપ્રકારે. ૪
 લોકવિષે દ્વિજશાપ પ્રકારે, જ્યાં સુધિ વાસ કરૂં વનવાસે;
 આ પ્રતિમાથિ અપાર ઉમંગે, ત્યાં સુધિ રંગ રમે મમ સંગે. ૫
 એમ સુણી સતિની શુભવાણી, કૃષ્ણ તથાસ્તુ^૧ કથી મુદ આણી;
 મૂર્તિકલેવરથી અતિસ્નેહે રંગ રમે સતિ સંગ સદેહે. ૬
 તેથિ સતી અતિશેસુખ પામી, વ્યાધિ વિયોગનિ સર્વ વિરામી;
 એ વિધિ કૃષ્ણલિલા કરૂણાળી, નારદ જ્ઞાનથિ જાણિ વિશાળી. ૭
 ચિત્તવિષે ચિંતા ધરિ ભારી, પરહિતકારણ પૂર્ણવિચારી;
 આ વિધિ રૂઢિમણિથી વનવાસે, આયુષ પૂર્ણ કરિ સુવિલાસે. ૮
 કૃષ્ણ સ્વધામ જશે જેવારે, લોકનિ શી ગતિ થાશે ત્યારે;
 તેથિ ઉપાય કરૂં પરકામે, જે થકિ કૃષ્ણ ન જાય સ્વધામે. ૯

કવિનામથુરેશેણ વિરચિતે દ્વારિકામહાત્મ્ય ભાષાંતરે રુક્મિણ્યાશ્રમે
 કૃષ્ણમૂર્ત્યોદ્ભવનામ તૃતીયો વિલાસસ્સમાપ્તઃ ॥ ૩ ॥

દુહા.

એમ વિચારી અંતરે, નારદમુની સુખીત;
 દુર્વાસાના આશ્રમે, ગયા ગગનથિ ત્વરીત. ૧

કાવ્યચંદ.

નિજશ્રમે સંપ્રાપ્ત^૨, વિપ્રનારદને દર્શી,
 દુર્વાસા ઉત્થાન, કરી અંતરમાં હર્ષી;
 આણિ તેમને શિષ્ય, સ્નેહ પરિપૂર્ણ જણાવી,
 અતિસન્માન સહીત, કુશાસનપ્રતિ પધરાવી. ૧
 અર્ધ્ય, પાદ્ય, મધુપર્ક, આર્પિ અતિવિનય સહીતે,
 પ્રશ્નિ કુશલવ્યવહાર, વધા દુર્વાસા પ્રીતે;
 નારદ તમે પધારિ મને, પાવન કરિ લીધો;
 સદૃશ દિવસ આજનો, સર્વસુકૃતથી કીધો. ૨
 હે મુનિ તમે નિદાન, સર્વ સુકૃતના સેતુ,
 દુષ્ટા દૃષ્ટિથી કયો, અત્ર અવાગમ હેતુ;

સુણી ટોપિનાં^૧ વાઙ્ય, કપટિ^૨ ઉચાર્યા મુદ્ધારી,
વક્ત્રગાવા લાકટે, માંકડું ચિત્તવિચારી.

૩

દુહા.

સુણો વિપ્રરાજન તમે, દ્વિજકુલવિષે સુખીત;
અહો! જગતમાં દર્શિયાં, વિપ્રવાઙ્યવિપ્રીત.

૧

ગીતિછંદ.

રૂઢિમણિવને વશીને, નિત્ય કરે હરિ સિદ્ધામનોહરણી;
તત્રવને તરૂવરથી, શોભા સજિ છે મહામુદાકરણી.
તે વનથી નંદનની, ઉપમા અનુપમ^૩ થાય સદા દર્શો;
વશી વિહંગમ^૪ તત્રે, મંજુલવાણી વદે ઉરે હર્ષો.
હરિચરણોદકિંગા, તત્ર આવિછે મહાવિમલકૃત્યે;
દ્વારામતિના વાશી, સર્વ જાય છે તે વનમાં નિત્યે.
એમ સુણી દુર્વાસા, ઉરમાં પ્રકાશિ ટોપકલાભારી;
ધતિ^૫ સ્તત^૬ ભ્રમિભ્રમિને, વદા વાણિવિકાલભીતિહારી

૧

૨

કાવ્યછંદ.

અતિનિશ્વલભમવાઙ્ય, સદા જે સમસ્તવીષે,
તેને ટાણસમર્થ, અન્યથા કરવા ભાસે;
સકલદેવને સૃજું, નિમિષમાં ધીરજ ધારી,
તદા પિતામહ^૭ ટાણ, મમાગ્રે સૃષ્ટીહારી.
સુરપતિને કરૂં બ્રહ્મ, દેવપતિપદ્યિ અયાસે,
ભગ્ન કરૂં બ્રહ્માંડ, અંડવર્તગણી વિલાસે;
નથી જાણુતા મને, શુ રોપકપાયિત^૮ વાંતે,
વાઙ્ય અન્યથા કરી, વસે હરિ રૂઢિમણિસ્થાને.
સૃજનવિ નંદનતુલ્ય, વનસ્થલિ કૃષ્ણ હમંગે,
દેમ કરે સંયોગ, રૂઢિમણીસંગે રંગે;
એમ ઉચરતા ગયા, ટોપ ધરી તત્રપ્રદેશે,
કપટિ પલાયન થયા, શિઘ્ર નભપંચવિશેષે.
તદા રમ્યવનવાસ, પ્રદર્શો ઉચાર્યા વાણી,
શાપિત છતાં નિદાન, રમે રતિ રૂઢિમણિરાણી;

૧

૨

૩

૧ દુર્વાસા. ૨ નારદ. ૩ ઉપમા રહિત. ૪ પક્ષી. ૫ અહીં. ૬ તહીં. ૭ પદ્મા. ૮ રોપક પ્રમાણે.
૯ રોપકી ખાટો.

તેથી હેતર. પુષ્પ, પત્ર, ફલ, રહિત વિધાને,
 હંદક સજ્જે સમસ્ત, વસો પ્રતિદિન આ સ્થાને. ૪
 આ ગંગા નહિ શાપ, અર્પવા યોગ્ય તથાપી,
 વસો કલેવરવિના, અત્રસ્થાને મમશાપી;
 એમ કર્યા પશ્ચાત, પર્ણકુટિ દર્શિ અનોપી,
 કર્યા ચરણના ધાત^૧, દ્વારપ્રત્યે બહુકાપી. ૫
 પટ^૨ ઉત્વાટન^૩ થતા, માત્ર પરમેશ્વર પલમાં,
 સત્વર કરી પ્રવેશ, થયાસ્થિત અવનીતલમાં;
 તદા એકલી દર્શિ, રમાને પર્ણકુટીમાં,
 વદા વાઙ્મ્ય વિકાલ, પ્રકાશી દોષ બ્રુકુટિમાં. ૬
 હે સતિ મમ વાઙ્મ્યનું, સર્વઅપમાન કરીને,
 મનહરવન સજ્જ, યત્ર વશી છું ધીર ધરીને;
 તજ્જ ક્ષત્રિના ધર્મ, કુકર્મ કરો વનધામે,
 વિપ્રવાઙ્મ્યઅન્યથા, કરો રતિસેવનકામે. ૭
 ધિક કુલ, ધિક ગુણ, માત, તાત, ધિક પાવનસ્વામી,
 શાપયિ વનમાં વશી, સજ્જ તું અતિશયકામી;
 ક્યાંછે તવપતિકૃષ્ણ, શિઘ્ર કથ યથાર્થવાણી,
 નહિતર પલમાં કરિશ, ભસ્મવત^૪ તને પ્રમાણી. ૮
 નથી બ્રહ્મણી મને, શબ્દ આજગમાં ગાજે,
 દુર્વાસાનામને સુણી, ભવબંધન લાજે;
 કથ કથ અતી ત્વરીત, યદુપતિ ક્યાંછે કામા,
 દેમ મૂઢ સજ્જ કથે, નહીં તું કલ્મષધામા. ૯

મુજંગપ્રયાત.

સુણી એ રિતી દોપિની કૂરવાણી, અતીત્રાસ પામિ વદી કૃષ્ણરાણી;
 સુણો તાત મારિ વિનંતી સ્વિકારી, ભરી સર્વથાદુષ્ટબુદ્ધીથિ નારી. ૧
 તમે સર્વદા લોકમાં શ્રેષ્ઠચારી, જગતના ગુરુ દુષ્ટને દંડકારી;
 તથાપી ધરી ક્રોધ આ કાલ જવો, તમેયે ઘટે ના મને દંડ દેવો. ૨
 તમારો મહાશાપ શીશે ધરીને, વશી આ વને નિત્ય સેવી હરીને;
 તજ્જ રોપ તેથી સ્વચિત્તે વિચારો, નિવારો દિશે દોષ જ યોગ્ય મારો. ૩

પ્રદર્શીવું ડ્યાંથી હરિને હું રામા, સદા ખાલખુદ્ધી મહાકામધામા^૧;
જપે કૃષ્ણને યોગ્યથી યોગિ નિત્યે, કદા પાર પામે નહીં (તે) સ્વચિત્તે. ૪
વરે કૃષ્ણ સર્વત્રમાં સર્વધામે, જજે શુદ્ધભક્તીયિ (તે) પાર પામે;
સદા કૃષ્ણને ચિત્ત મધ્યે પ્રમાણું, તથાપી અણૂ^૨ તેનિ લીલા ન જાણું. ૫
સુણી એમ વૈદર્ભીની શુદ્ધભાષા, તદા તે મુનીરાજ થૈને નિરાશા;
જઈસિંધુતીરે વિરાગ્યા વિચારી, ધરી ધ્યાન વિશ્વેશનું રોપહારી. ૬

હરિગીત.

ઢાપી ગયા પશ્ચાત રૂઝિમણિ, શિવ પર્ણકુટીવિષે,
મુખવક્રથી^૩ દર્શે તદા, નિજ સ્વામિ તત્રે ના દિશે;
પ્રભુની અકલમાયાયિ સજી, સ્મૃતિરહીત અસ્મૃતીને ગૃહી,
ધન અધન^૪ રવખે જમ પામે, જાગને દર્શે નહીં. ૧
તદ્વત અતિશયશોધિ શોધી, પતિનિ પ્રાપ્તીકારણે,
પામી નહીં પતિને તદા, આવી મદૂલી ખારણે;
દર્શે પ્રયત્નયિ ખારણે, દર્શો નહી ગંગા તદા,
સાંધતાં સાત હણાય^૫ તેર, વિધીયિ જન્મી આપદા. ૨
મુખ ઉર્ધ્વ^૬ કરિ દર્શે તદા, મનહારિણી વનવાટિકા,
તત્રે સકલતર, પુષ્પ, પત્ર, વિના પ્રદર્શો કંટકા;
હે નાથ નાથ કરો ન હાસ્ય, વિલાસ સર્વે પહોરી,
આક્રંદ કરતી એમ અતિ, હરિને વદી તે મુંદરી. ૪

લાવણી.

પતિહિતકારી, દીજે દર્શન અશુભારી,
ના દીજે હાસ્ય મુરારી, ચિત્તવિચારી, દીજે દર્શન. ૧૬૬.
અતિશેયત્નયિ પતિ તમને, સોધન કરિયા વન, જાવને;
દર્શે ન દિશા શ્રમયિ મને, કડ્ઘા કારી, દીજે દર્શન. ૧
આ વનમાં આજ કૃપાલા, કને પ્રગ્ઢે તવ ખાલા^૧;
ઉરમાં ભય થાય કરાલા, દર્શો ધારી, દીજે દર્શન. ૨
ગંગા ન દિશે આ વાસે, તરૂ દેવલકંટક^૨ ખાસે;
(તે) દર્શિ દર્શિ મનવાસે, મનોવિહારી, દીજે દર્શન. ૩
હે નાથ પ્રયત્ન કરિ પ્રીતી, નંતર તજવી ધરિ પ્રીતી;
નહિ મુજનનિ એ મુખરીતી, બીગી હારી, દીજે દર્શન. ૪

૧ કામદેવનું રથાન. ૨ શિવિન. ૩ વાંકા મુખપા. ૪ નિષેધ. ૫ દુર. ૬ ઉર્ધ્વ. ૭ કાંચા.

પતિ અમલાન્તતિઅધીરા, અતિશેસુકુમારશરીરા;	
વન ટેમ વસે ખલવીરા, ધીરજ ધારી, દીજ દર્શન.	૫
અગણિતદાસીધિ વિલાસે, વસતી જે રમ્યનિવાસે;	
તે ટેમ વસે વનવાસે, અંતર ચારી, દીજ દર્શન.	૬
વન દર્શિ થાય ભય અંગે, નહિ નહિ કારકસક સંગે;	
ઝટ આવ આવ સખિગંગે, વિપદવિચારી, દીજ દર્શન.	૭
હે વૃક્ષ તમે મનહારી, તજિ શોભામંગલકારી;	
કંટકનિધિ ટેમ સ્વિકારી, અધિકવિકારી, દીજ દર્શન.	૮
નરસિંહનિ વધુ મનહરણી, વનમાં ભટકે જ્યમ હરણી;	
તે યોગ્ય નહી નરકરણી, શ્રીગિરિધારી, દીજ દર્શન.	૯
અપરાધવિના આ રીતે, અખલાનનને અનહીતે;	
ભય ના કર નિર્દયચિત્તે, સર્વ ભયારી, દીજ દર્શન.	૧૦
હે વિધિ તેં સ્વધર્મ લોપી, સુનિયો મમકર્મે કોપી;	
દે દુઃખ સદૈવ અનોપી ^૧ , લિજે ઉગારી, દીજ દર્શન.	૧૧
હે કમલાનાથ રમેશા, કમલાવર શ્રીપરમેશા;	
આ વ્યથા હરે મથુરેશા, મંગલકારી, દીજ દર્શન.	૧૨

દુહા.

એમ રૂદન કરતી રમા, ઉગ્ય સ્વરથિઅપાર;	
પતન થતી છતિ મહિવિષે, ઉરમાં કર્યો વિચાર.	૧
વારંવાર સજ સદા, આ વિધિ વ્યથાઅનૂપ;	
તે કરતાં અતિશ્રેષ્ઠ છે, મૃત્યુ ઔપધરૂપ.	૨
એમ વિચારી કૃષ્ણનું, કરી સ્મરણ નિર્ધાર;	
મન પશેવિ હરિ મૂર્તિમાં, ધ્યાન ધરી ખહુવાર.	૩
તરૂંશાખાએ વસ્ત્રને, બંધન કરી પ્રમાણ;	
કંકપાસ ^૨ કીધો તદા, મરણવિષે નિર્વાણ.	૪
(તે) જણી હરિ ગરૂડથી, સત્વર આવી તત્ર;	
દર્શિ જણિને મરણમાં, આતુરભાવથિ યત્ર.	૫

ઉપજાતી.

કૃષ્ણે સ્વનારી દુરથી નિહાળી, અપાર (જ) વિપ્રિતવેપ વાળી;	
વ્યાહસતાથી પડિ વૃક્ષનીચી, લલીતલીલામય ^૩ નેત્ર મીચી.	૧

૧ નયીન નારી. ૨ અર્ધવિના. ૩ ઉપમા ના આપિ રાકાય એવી. ૪ ગલે ફાંસો. ૫ લીલાવાળાં.

સ્વકંઠના બંધનથી અસીતા^૧, સર્વોગની કાંતિ સ્ત્રી અસીતા^૨;
 વિશાલવેણી ઉરમાં પતીતા^૩, સમસ્તઆબ્રુપણથી રહીતા. ૨
 સ્ત્રી મુખ્યાર્થિદનિ શુષ્ક^૪કાંતી, શ્રમેથી સર્વેન્દ્રિય^૫ પામિ શાંતી;
 સ્ત્રી સમસ્તાંગવિષે અશક્તા^૬, વિયોગથી મૃત્યુવિષે પ્રશક્તા^૭. ૩
 આકુંઠથી (જ) અતિશેઅધીના^૮, પતીવિષે જાણિનિ વૃત્તિ લીના;^૯
 એવી મહાવ્યાધિયકી વ્યથીતા^{૧૦}, સ્વરાણિ જાણી હરિયે રૂપીતા^{૧૧}. ૪

ઈંદ્રવિજય.

કૃષ્ણપ્રિયા^{૧૨} પણ પદ્મિનિ પક્ષયિ^{૧૩} જન્મિત^{૧૪}શબ્દ સુણી મનભાવ્યા,
 અંતરમાં સમજી મમરક્ષણકારણ આ મમનાથજિ આવ્યા;
 પ્રાણ તણા પ્રતિપાલક જાણિ તથાપિ અતીશયરોપ ધરીને,
 લૌકિકચૈદિકને^{૧૫} કરવા ઝટ લાગિ મુખાંશુજવકકરીને^{૧૬}. ૧
 તે સરવે મન જાણિ રમાપતિ પાસથી મુક્ત કરી મુદ્દ આણી,
 હસ્તથી હસ્તગૃહી અતિહામલવાણિવડે જિવતી કરિ રાણી;
 તે સતિનો મનસોચ વિમેચન કારણ લોચન સાંધિ વિધાને,
 સુંદરિ સાહસકામ ઉચીત ન એમ કથી જિયર્થા પ્રમદાને. ૨

જૂલુણાહંદ.

મુણ રમારૂઝિમણી, સકલસૌભાગિણી, કુલવતીનારિમાં શ્રેષ્ઠરાણી,
 ક્વેશ ધરિ અંતરે, આ શુ સાહસ કરે, આણવિચાત્ર રૂચિ જીર આણી;
 દેવિ આ ખેદનો, હેતુ શો ભેદનો, કથ મને સ્નેહ લાવિ સુવેપા,
 બોધ હું સર્વવિદ્યા તુ વરદાયિની, વિષ્ણુ હું વૈષ્ણુવી^{૧૭} તું વિશેષા. ૧
 જીવ તું શુદ્ધિ હું, નૃતક^{૧૮} હું તું નટી, ધરિ હું તું સદા યોગમાયા,
 દેમકરિ આપણી ધાય અનયોગતા^{૧૯} ચિત્તમાં દર્શી આનંદદાયા;
 તારિ માયાવડે, મોહ પામિ શ્રમે, શ્રમરૂદ્રાદિ ના પાર પામે,
 દેમ (તે) તું રમે, મોહનિધિમાં શ્રમે. અંતરે દર્શી વ્યાધીવિરામે. ૨
 સંત, યોગી, યતી, વિપ્ર, વૈષ્ણવ, વ્રતી. સતિતને વિવિધભાવે ઉપાસે,
 (તે) તને આ મિશે શાપદેવાવિષે. અવનિમાં દેમ કરિ યોગ્ય બાસે;
 પણ સ્ત્રી (મં) સ્વયે આ સિલા નિર્ભયે. લોહશિન્ધાર્ય^{૨૦} નાનાવિધાને.
 તેથી આ તવકૃતી^{૨૧}, લોહ ગાત્રે સતી, અધિન કરશે મને તે સુવાને. ૩

૧ પેરાવણી. ૨ કાલી. ૩ પડેલી. ૪ મુદ્દાવણી. ૫ સમસ્તી વરનપાતરિ રૂઢિયા. ૬ મમનાથજિ. ૭ અમ્નિ-
 વાળી. ૮ વરા યથેલી. ૯ લીન યથેલી. ૧૦ પાડીતા. ૧૧ મીસાવણી. ૧૨ રૂઢિયાણી. ૧૩ રૂઢિયાણી. ૧૪ પદા.
 ૧૫ ચેટા. ૧૬ વાંકું. ૧૭ વિષ્ણુની સ્ત્રી. ૧૮ નટ. ૧૯ જીવતક. ૨૦ શિખાવડું મારે. ૨૧ તારે કરવું.

જાપ આપી નેને તાપ પામી મને, મમકથા ગાન કરતો સુભાવે,
આ મુકાપી^૧ મુની, વેદ કરતો ધ્વની, દર્શ આવે અતીદીનદાવે;

દુઠા.

એમ વાક્ય સુણિ કૃષ્ણનાં, રમા તજી સ્વચ્છંદ^૨,
મોહ મુક્ત કરિ અંતરે, પામી પરમાનંદ.

૧

દોષકલ્લંક.

નંતર અત્રિસુતે^૩ નિધિતીરે, ધ્યાન ધરી ગતરૌપશરીરે^૪;
શ્રીહરિને પરમેશ પ્રમાણી, રૂકિમણિને પરમેશ્વરિ જાણી.
ખેદ ઉરે ધરિ સત્વર ગામી, યત્ન હરી વિચર્યા લય પામી;
કૃષ્ણસમીપ જઈ અવિકારે, વંદિ પદાંજુજ દીનપ્રકારે.
કૃષ્ણ, રમા, પદપંકજપ્રત્યે, મસ્તક મૂકિ થવા શુભ કૃત્યે;
કોમલવાણિયિ પ્રેમસજ્જવી, તુષ્ટવવા લાગ્યા મનભાવી.

૧

૨

૩

વસંતતિલકા.

હે કૃષ્ણ, કૃષ્ણ, કમલાવર, દીનખંધો, નારાયણા, ચ્યુત, ચંતુર્ભુજ, શ્રેયસિંધો;
કૈવલ્ય, માધવ, મનોહર, પૂર્ણ કામીન, તે શંકરંચરણકુંજ મહં સ્મરામિ^૫.
માયાવિરક્ત, મધુસૂદન, જ્યોતિરૂપ, આનંદધામ, ધનશ્યામ, દયાસ્વરૂપ;
ગોવિંદ, કોવિંદ, મુકુંદ, અનંત નામીન, તે શંકરંચરણકુંજ મહં સ્મરામિ.
નીલાંજુજનન, નરોત્તમ, ધર્મચારીન, યોગેશ્વરેશ, અધ્યાધવિનાશકારીન;
ગોપેશ, ધીર, ગરુડધ્વજ, શુદ્ધધામિન, તે શંકરંચરણકુંજ મહં સ્મરામિ.
વિશ્વેશ, શ્રીધર, ધરાધર હસ્તધારીન, શ્રીકાંત, શાંત, કલિકમ્ભપનાશકારીન;
ગોપાલપાલક, કૃપાલ, લિલાધિગામીન, તે શ્રીકરંચરણકુંજ મહં સ્મરામિ.
સન્મંગલાંગ, કરુણાંગ, અનંગ, અંગ, વેદાંગ, વેદવિદુષાંગ, વિમુક્તસંધ;
કૃષ્ણાય કૌસ્તુભધરાય, ત્રિવિક્રમાય, નૌમીડય તે યદુવરાય, વરપ્રદાય^૬.
યોગેશ્વરાય, શરણાગતવત્સલાય, શ્રીવત્સલાંછનહૃદાય, દયાધરાય;
શેષાય, દેવકિસુતાય, સનાતનાય, નૌમીડય તે યદુવરાય, વરપ્રદાય.
પાર્મેશ, પદ્મનયનાય, સુરેશ્વરાય, દામોદરાય, દર્ધતાય, જનાર્દનાય;
નર્દીતકાય, હરયે મથુરેશ્વરાય, નૌમીડય તે યદુવરાય, વરપ્રદાય.

૭

૧ ધણો કોધી. ૨ મરજમાં આવે એમ વરતાણુક. ૩ દુર્વાસાએ. ૪ ગયોછે રૌપ એવા. ૫ તમારા એજ કરનારા એવા ચરણકમલને હું સ્મરું છું. પ્રત્યેક એથા પદનો અર્થ એથા શ્લોક સુધી એ રીતે છે. ૬ હે સ્તુતિ કરવાને યોગ્ય, વરદાન આપનાર એવા યદુકુલમાં એજ ભગવાન તમારા કારણે નમું છું—પ્રત્યેક એથા પદનો અર્થ સાત સુધી એવી રીતે.

અનુષ્ટુપ.

કૃષ્ણાય, કંઠનેત્રાય, રૂકિમણિપતયેનમઃ
વાસુદેવાય, વીરાય, નમસ્તે ભક્તવત્સલ.

૧

હરિગીત.

હે કૃષ્ણ તવરૂકિમણિવિષે, અપરાધ કીધો (મેં) અતી,
કરૂણા કટાક્ષયિ (તે) નિવારણ કીજીયે કમલાપતી;
હે દેવ દેવ દયાનિધે, ગોવિંદ શરણાગતમને',
દ્વિજ જાણિ રક્ષણ કીજીયે, અપરાધકાશ સમાનિને. ૧
હે માત રૂકિમણિદેવિસતિ, પ્રણમું તને પ્રમુદા ધરી,
કરિયે ક્ષમા અપરાધ મારો, વિશ્વપાવન સુંદરી;
અજ્ઞાત યુદ્ધિયિ (મેં) કર્યું, દૌરાત્મ્ય^૧ જે તવ કારણે,
તે સકલને પરમેશ્વરી, કરિયે કૃપાયિ નિવારણે. ૨

દુહા.

સ્તુત્યવાક્ય મુનિનાં મુણી, રૂકિમણિસહ ભગવાન;
પ્રસન્નચિત્તયિ તે સમે, વદાગિરા મુણવાન.

૧

હરિગીત.

મુણિયે મહામુનિરાજ, દુર્વાસા રહિતઅનુતાપથી,
આ કૃત્યમાં અપરાધતા, મુનિ તમારી કિંચિત નથી;
મમ અકલધર્યાથી સજ્જે, ભાવીસકલ નિશ્ચલ નદી,
નર નિમિત્તમાત્ર શીરે ધરે, ના થાય મિથ્યા દ્રા ધરી. ૧
તે કારણે મુનિરાજ, તાપ તજી સ્વઅંતરમાં સદા,
અતિશિષ્ટ સ્વસ્થ સજ્જે, વિવેકયિ સર્વ પહુરિ આપદા;
કયિ એમ રૂકિમણિથી હરી, નિજમૂલરૂપ પ્રકટ કરી,
અર્પો પ્રદર્શન ઉચર્યા, મુનિને અતિકરૂણા ધરી. ૨
હે શિવસ્વરૂપિ મુનીશ્વરા, અગિસપિતવર-નાગો તમે,
આ શક્તિ યુક્ત પ્રસન્ન મૂં, તમને મુનીશ્વર આ સમે;
મુણિ એમ વિપ્ર વદા હરી, જે હો પ્રસન્ન તમે મને,
શ્રીરૂકિમણી સહ આ સ્વરૂપથી, નિત્ય વશિયે આ વને. ૩
મુણિ એમ હરિ દર્શિને વદા. દેવિપ્ર (મેં) અવનીવિષે.
દિજ, ધર્મ. પાવનકારણે, આ કૃષ્ણાનન્દ મયો દિશે.

૨

૩

રૂઢિમણી સંગે કીડિતા^૧, મમ રમ્યમૂર્તિ જગતમિશે,
 આ ભૂમિતલમાં ગુમટે, મુનિરાજ પર્ણકુટીવિષે. ૪
 પોડશકલાથી આ સ્થલે, તેમાં પ્રવેશિ વશિશ સદા,
 વૈદર્ભિ, ભામા, સંગમાં, જે લક્ષ્મિ, ભૂલક્ષ્મી, સદા;
 યદુવંશ નાશ થયે છતે, મુનિ વશિશ શંખોદ્ધારમાં,
 શ્રીમતત્રિવિક્રમનામથી, ગાસે મને સંસારમાં. ૫
 તવ વાઙ્મયથી મારી કથાશે, આ સદૈવ અવસ્થિતી,
 આ ભાગિરથિ પણ સ્નાનથી, અથ મુક્ત કરશે યશવતી;
 સુણિ એમ દુર્વાસામુની, આનંદ અંતરમાં ધરી,
 પ્રણમ્યા રમેશ રમા પદે, પરિક્રમણથી પ્રેમે કરી. ૬
 ઉચ્ચા હરી તવ સંગ, રૂઢિમણિનો વિયોગ નહી કદા,
 સત્વર પળો દ્વારામતી, પામો મહાસુખ સંપદા;
 ભરપૂર પામો ભવવિષે, ભવની^૨ કૃપા શોભા ભરી,
 સુત, મિત્ર, અંધુ, કુટુંબમાં, નિત્યે વસો યશ વિસ્તરી. ૭

ચોપાયા.

કમલ નયન, કમલાવર, કેશવ, રૂઢિમણિહૃદયવિહારી,
 વરદાયકવાયક, યદુનાયક, કૃષ્ણ, મુકુંદ, મુરારી;
 એમ વાઙ્મય સુણિ દુર્વાસા, રૂઢિમણિ સંગે શુભચિત્તે,
 ભાગીરથિમાં સ્નાન, દાન, કરિ, અતિઆનંદસહીતે. ૧
 ધરિ ઉરમાં આનંદ રૂઢિમણી, પ્રણમી જલ, સ્થલ, વનને,
 ગરૂડે વિરાજિ મુનીસહીતે, સત્વર ગયાં સ્વભવને;
 સકલપ્રજા રૂઢિમણિને દર્શી, વદે સ્નેહથી વાણી,
 કૃષ્ણ વિયોગથિ મુક્ત સૃજ, અતિધન્ય અહો! આ રાણી. ૨
 હે મુનિરાજસમાજ ત્યારથી, ગંગાગુણાવતિ જાણી,
 સ્નાન કરે તત્રે હરિ મલશે, એમ વદા બલિ વાણી;
 સકલકામના અર્પે તત્રે, રૂઢિમણિ પાપહરિને,
 સત્ય કથૂં કલિમાં તે સ્થાને, મલે સદૈવ હરીને. ૩
 અષ્ટમિ, નવમી, ચતુર્દશીદિન, રૂઢિમણિને અવલોકે,
 પલમાં પાપ દહન કરિ વિચરે, મણીતે પરલોકે;

હે શીનકાદિ એવિધિ રૂઢિમણિ, શાપવિમોચન ધારી,
દ્વારામતિ પ્રતિ વિચરે સ્નેહે, હરિની સ્થિતી વિચારી.

૪

દુહા.

વળી અધિકસ્વેચ્છા શિ છે, શ્રવણાર્થે વિપ્રેશ;
એમ કથી તે સકલને, વધા સૂત અવશેષ.

૧

ચોપાઈ હિંદુસ્તાની.

શ્રીહરિયે નિજલવને આવી, તે મુનિને પૂજ્યા મનભાવી;
તેથિ પ્રસન્ન સજ્જ દુર્વાસા, શ્રીહરિને ઉચાર્યા શુભભાષા.

૧

હે હરિ હું તવ કરુણા પામી, અધિકપ્રસન્ન થયો નહિ પામી;
તેથિ રમેશ તમે ઉર ધારી, ઇચ્છિતવર માગો સુખકારી.

૨

(તે) સુણિ કૃષ્ણ વધા મુદ આણી, અંતરમાં ઉપકાર પ્રમાણી;
વિપ્ર તમે સંતુષ્ટ કદાપી, જે કથુ તે હરિયે સ્થિર સ્થાપી.

૩

નિત્ય વસો મુનિ અત્ર નિવાસે, ત્યાગિ જલુ ન કદાપિ પરશે;
એમ સુણી હરિની શુભભાષા, વાચિ^૧ તથાસ્તુ વધા દુર્વાસા.

૪

હરિગીત.

હે કૃષ્ણ તવ વાણિયિ હું, અત્રે નિવાસ હરિશ સદા,
તદ્વત તમે મમ વાઙ્મયી, વસસો કલાપી સર્વદા;
અત્રસ્થલે તમને, મને, દર્શશે જે સન્નનનરા,
તેને તમે ફલ અર્પશે શું, (તે) કથો કમલાવરા.

૧

અપરંચ સાગરસંગમા, ગોમતી સ્નાનયિ શ્રીહરી,
સુખકારિ ફલ શું થાય તે, કથિયે મને કરુણાકરી;
સુણિ એમ કૃષ્ણ વધા મુની, તવ પ્રશ્નકથા કથવાવિષે,
ત્રૈલોકમાં પ્રભુતા ધરી, ક્વાપી^૨ ન શક્ય મને દિશે.

૨

તદપી કથું જે ગોમતીમાં, સ્નાન હરિને સ્નેહથી,
પૂજી તને પૂજે મને, સુદૃઢનિ નૂત્ય કથી નથી;
કલિ ક્લેશ ક્લેશ રહિત સજ્જ, નિત્યે વસે ગતશોકમાં,
મારી કૃપાથી સંચરે, અંતે નરો પરલોકમાં.

૩

દુહા.

એમ વાણિ મુણિ કૃષ્ણની, દુર્વાસા વિપ્રેશ;
પરોપકાર કરી નદા, પામ્યા પ્રેમવિશેષ.

૧

વચન પરસ્પર અર્પિતે, તે સ્થલમાં સાક્ષાત;	
સદૈવ વશિયા સ્નેહથી, દુર્વાસા, જગતાત ^૧ .	૨
જલેશ્વરે દ્વારામતી, કરી લોપ નિર્ધાર;	
તદપિ થયું વરદાનથી, તે સ્થલ ક્લદાતાર.	૩
તે દિનથી ચદુરિવિષે, વશ્યા સદા ચદુપાલ;	
વિપ્રવાક્યગંધનથી, જાત નહીં હો કાળ.	૪
જ્યારે તન્નુ પ્રભાસમાં, કૃષ્ણે વપુપ્રખ્યાત;	
તદા કલાથી ^૨ મૂર્તિમાં, ધર્યું તેજ સાક્ષાત.	૫
તે કારણુ અન્ય સ્થલે, કલિમાં ન મલે ઇષ્ટ ^૩ ;	
વિચરે તત્રે સન્નનો, મલશે ઇચ્છિતમિષ્ટ ^૪ .	૬
શૌનક એવિધિ દૈત્યનાં ^૫ , સુણી વાક્ય મુનિ વૃંદ;	
ધન્ય ધન્ય કથિ અંતરે, પામ્યા પરમાનંદ.	૭

ચંદ્રાવલા.

સંસ્કૃતથી પ્રાકૃતમાં સ્નેહે, ધામ મહાત્મવિચિત્ર ^૧ ,	
કર્યું કવિતામાં વિપ્રમથૂરે, આશ્રય પામિ પવિત્ર;	
આશ્રય પામિ સદા અધિકારી, શ્રીમન્નરોત્તમનો સુખકારી,	
શાપ વિમોચન નિઃસંદેહે, સંસ્કૃતથી પ્રાકૃતમાં સ્નેહે.	૧
શ્રીમત શંખોદ્ધારનિવાસે, શ્રીસતભામાવાસ,	
તેના નીતિ પ્રવિણ અધિકારી, નામ નરોત્તમદાસ;	
નામ નરોત્તમદાસવિલાશી, અંતરમાં હરિભક્તિઉપાશી,	
કવિને નિમંત્ર્યો કીર્તિ પ્રકાશે, શ્રીમત શંખોદ્ધાર નિવાસે.	૨

ઈંદ્રવિજય.

શ્રીસરદારઉદાર સદૈવ મહાસુખકારિણિપદ્ધતિશાલી,	
ભૂતલમાં હરિભક્તિયદી મલહારિ કરી યશ, કીર્તિ, વિશાલી;	
પંડિતપૂર તપોનિધિજર કલાખલસૂર ઉરે વશિ ભારી,	
પાવનપંથવિહારિપ્રતાપિનરોત્તમદાસ સદા અધિકારી.	૧
શ્રીરણુછોડરમેશનિ અષ્ટવિધાપટરાણિપ્રમાણિસુશામા,	
મધ્ય મહાસતિશીશમણીરમણીગુણુઅગ્રણિ ^૨ શ્રીસતભામા;	

૧ કૃષ્ણ. ૨ સોલ કલાથી. ૩ કૃષ્ણ. ૪ ઇચ્છેલું ગણ્યું. ૫ ખલીનાં. ૬ દ્વારિકા. ૭ મનોહર. ૮ ગુણમાં આગળ.

તે સતિના શુભમંદિરના કવિવિપ્રમથૂરવિષે ઉપકારી,
પાવનપંથવિહારીનરોત્તમદાસપ્રતાપિ સદા અધિકારી.

૨

કવિનામધુરેશેણ વિરચિતે દ્વારિકામહાત્મ્ય ભાષાંતરે સ્ક્રિમણિ શાપવિ-
મોચને શ્રીકૃષ્ણઅવસ્થાતિકથન નામ ચતુર્થો વિલાસસ્સમાપ્તઃ ॥૪૧॥

તીર્થમહાત્મ્ય.

દોષક.

કૃષ્ણ, કૃપાનિધિ, દોષવિનાશી, પંડજલોચન, વિશ્વનિવાશી;
ચંદિ સદૈવ તને શુભાશી, તીર્થ મહાત્મ્ય કથું મુદ પામી. ૧

શાર્દૂલવિક્રોદિત.

શ્રીમત્શૌનકઆદિવાડવજનો, કૃષ્ણસ્થિતી જાણિને,
જોડી ધન્ય પુનાર્પિ પ્રેમથિ વદા, શ્રીસૂતપૌરાણિને;
હે વિદ્વાન તમારિ વાણિથિ અમે, જાણ્યા હરીને ભવે,
તેથી સ્નેહ ધરી સવિસ્તર કથો, શ્રીતીર્થયાત્રા હવે. ૧

સોરઠા.

પામિ ઉરમાં પ્રીત, શૌનકની વાણી મુણી;
તીર્થ મહાત્મ્ય લલીત, ઉચર્યા સૂત મુદા ધરી. ૧

ચોપાઈ ત્રિતાલી.

સુણિયે શૌનકપરમાત્મ, હરિભક્તિથી તીર્થમહાત્મ્ય;
ઉરથી પૂજી યદુવીર, જવું નંતર ગોમતીતીર. ૧

હરિ સાગરસંગમ ભારી, ગરજે જલ જ્યાં અધહારી;
તેના દર્શનથી મુનેશ, ભવપાપ પળે લવલેશ. ૨

અધઝોધવિમર્દનકારી, ભયભંગ અમંગલહારી;
મનવાંચિછતદાયક ભારી, એવું ગોમતિ સંગમ વારી. ૩

પૂર્વપુણ્યથી માનવી પામે, પદમાં ભવભીતિ વિરામે;
સુણી એવિધિ સૂતનિ વાણી, ઉચર્યા શૌનક મુદ આણી. ૪

સુણી વાણિ તમારિ ત્રિચિત્ર, અમને યાય સંસય નિત્ર;
તેથી સૂત સ્નેહપ્રદાય, હરિયે અન સંસય નાશ. ૫

(એ) ગોમતિ સંગમ દોણ. તેણિને ત્રણ લાગ્યો દોણ;
ક્રિયાકાર્યથી (તે) સુનિ વ્યાપ્ત, કેન સાગરનાં યદુપ્રાપ્ત; ૬

દ્યો એ અમને વિસ્તારી, કવિરાજ તમે ઉપકારી;
એમ શૌનકની સુણિ વાણી, વધા પ્રેમથી સૂતપુરાણી.

૭

હરિગીત.

પૂર્વે સકલજલમય^૧ છતાં, નારાયણે નિજ નાભિથી,
વિધિને સજી ઉચર્યા તમે, સૃષ્ટી સજે મમ વાણિથી;
તે ઈશવાણિ સ્વિકારિને, સત્વર વિધી ઉર ધારિને,
સજતા થયા (તે) સૃષ્ટિને, પરમેશવાઙ્ય સ્વિકારિને.

૧

ચોપાઈ ત્રિતાલી.

પૂર્વે નિજ મનથી ચાર, સજિને સનકાદિકુમાર^૨,
ઉચર્યા હે પુત્ર પ્રમાણ, તમે સૃષ્ટિ સજે નિર્વાણ.

૧

સુણિ તાત વચન એ રીત, સનકાદિ સજી ભયભીત;
હે તાત અમે સુખરૂપ, દરશીશું સદા હરિરૂપ.

૨

જગરૂપવિશેષ અહીત, ન અમો અનુસરવા ઉચીત;
પરમેશ્વર નિત્યે સત્ય, આ વિશ્વ સદૈવ અસત્ય.

૩

પરમેશ સદા અવિનાશ, ક્ષણમાં થાય વિશ્વ વિનાશ;
પરમેશથી થાય પવિત્ર, જગથી થાય પાપવિચિત્ર.

૪

તે કારણથી હે તાત, શેવીશું સદા તવતાત^૩,
વિધિને કથિ (તે) એ રીતે, વિચર્યા સનકાદિક પ્રીતે.

૫

જઈ પશ્ચિમસાગરતીર, દૃઢઆસનથી ધરિ ધીર;
તેજોમયમાં^૪ ધરિ ધ્યાન, પરમાનંદ પામિ નિદાન.

૬

તપથી તપતાં નિર્ધાર, ગયાં વર્ષ સહસ્ર અપાર;
જલ ભેદિ દિનેશ સમાન, નિકળ્યુ ચક્ર તેજનિધાન.

૭

અંતરિક્ષ રહ્યું સ્થિર ભાશી, (જે) દાનવવંશવિનાશી;
જેનુ ચક્રસુદર્શનનામ, ભયનાશક પૂરણકામ.

૮

તેને અવલોકિ કુમાર, થયા વિસ્મિતચિત્ત અપાર;
વાર વાર ચક્રને દર્શે, અન્યોન્ય અતિશે તર્પે.

૯

તેમને અતીવિસ્મિત જાણી, થઈતે ક્ષણ ગગનથી વાણી.

૧ સમરત સ્થલે પાણી. ૨ સનક, સનત, સનંદન, સનતકુમાર, એ ચાર. ૩ તમારો પિતા નારાયણ. ૪ તેજોમય ઈશ્વરમાં.

હરિગીત.

હે સનકઆદિકુમાર ના, ઢિંચિત થશે વિસ્મિત તમે,
 અન્ને જનાર્દન પ્રકટશે, તમ કારણે શોભનસમે;
 તેથી તમે વિષ્ણુ પૂજ્યે, અર્ધ્ય^૧ લાવો આસ્થલે,
 તપના પ્રભાવથી તમેને, વિષ્ણુ અતિસત્વર મળે. ૧
 આ વિષ્ણુનૂ આયુધ છે, તેને પ્રસન્ન કરો અતી,
 હરિ પ્રકટશે જ્યાં તમે, (આ) ચિન્હ^૨ માનો ઉરપ્રતી;
 સુણિ એમ ગગનગિરા તદા, સનકાદિ ઉર પ્રમુદા ધરી,
 તે ચક્રને સંતુષ્ટવા, લાગિયા બહુવિનતી કરી. ૨

ઈંદ્રવિજય.

હે હરિઆયુધ, ચક્રસુદર્શન, જ્યોતિસ્વરૂપ, મહાજયકારી,
 અગ્નિસ્વરૂપ, અનૂપમ, દાનવનાશક, આયુધમાં અતિચારી^૩;
 ભૂભયભંજન, માધવરંજન, ધાતકિ ગંજન, નિર્ભય કારા,
 અગ્યુતવત્સલ^૪, સ્વચ્છ, સ્થાંગ, સ્વિકાર કરો સુપ્રણામ હમારા. ૧

ઉર્ષેદ્રવજ્ઞા.

કરી સ્તુતી સ્તોત્રથી એ પ્રકારે, સમર્થિ સ્નેહે વિવિધોપચારે^૫;
 પ્રણામિ સાષ્ટાંગ સહીત ભારી, સ્થાંગને તુષ્ટ કરી અપારી. ૧
 સ્મરી પિતાને^૬ સુસમર્થ જાણી, સ્વઅંતરે ભાવઅપાર આણી;
 હરી પુજા કારણ અત્રધામે^૭, ત્વરાથી પ્રેશે નદિઅર્ધ કામે. ૨

દુહા.

પ્રણામ તદા કુમારનાં, જાણી મન ચિંતીતર્ક;
 મંદાકિનિનદિને વધા, અપારપ્રેમ સહીત. ૧

ચોપાઈ દિંદુસ્તાની.

હે સરિતે અતિપાવનધામે, ભુમિવિષે તું જ હરિ કામે;
 જઈશ ધરાપર તું નદિ જ્યાં, થઈશ મને અતિમાનિતિ તેથી. ૧
 ભૂતલપર તું ગોમતિ નામે, થઈશ પ્રસિદ્ધ સદા હરિધામે;
 પ્રથમ વસિષ્ઠિ સુજિ.અતુગામી^૮, નંતર જ મહિમા હરિકામી. ૨
 હે નદિ જેમ પિતાનિ કુમારી, તેમ વસિષ્ઠની થા તુ વિચારી;
 (તે) સુણિ વિધિને પ્રણામિ સુદૃઢ્યે, સંચરિ (તે) વરૂણાકથ^૯ પ્રત્યે. ૩

૧ આર્ધ આપવા ચોખ્ખ નદી. ૨ લક્ષણ-આસ. ૩ આશ્રય જનાર. ૪ ઈશ્વરને વધારું. ૫ નાના-વિધ પૂજા સામગ્રિથી. ૬ પ્રણામે. ૭ આ રૂઢાણું. ૮ મનથી ધારેલું. ૯ વાણવ જનારી. ૧૦ સમુદ્ર.

પ્રથમ વસિષ્ઠ મિલાપ કરીને, નંતર સંચરિ સ્નેહ ધરીને;
 અત્રે^૧ જય વસિષ્ઠમુનેશા, પૃથ્વે જય નદીગૌવેશા. ૪
 તેને દર્શિ વસિષ્ઠ સહીતે, લોકસકલ પ્રણમે મુદ્ધયિત્તે;
 યત્રતપસ્યિત^૨અલકુમારા, તત્રે પ્રકટી નદિસુખકારા. ૫
 શ્રેષ્ઠવસિષ્ઠ સહિત સરિતાને, દર્શિ અપરિમિતપાવનવાને;
 સર્વકુમાર પ્રમોદ સ્તજાવી, ધન્ય ધન્ય ઉચર્યા મન ભાવી. ૬
 નિકટ વસિષ્ઠ ગયા જે વારે, જીઠિ ત્વરાથિ સકલસુત ત્યારે;
 સન્મુખ જઈ ગૃહિ પાણિથિ પાણી, તે મુનિને સ્વાશ્રમમાં આણી. ૭
 આસન પ્રત્ય નિવેશિ સુમાને, પૂજિ, પ્રણામિ, સમસ્તવિધાને;
 સર્વપ્રકાર પ્રસન્ન કરીને, વાણિ વદા અતિસ્નેહ ધરીને. ૮

હરિગીત.

અત્રે વસિષ્ઠમુનિ તમે, (આ) આણિ સરિતાસુખપ્રદા,
 તેથી સકલ એણિને, કથશે તવકુમારી સર્વદા;
 ગૌરૂપ ધરિને આવી અત્રે, સ્વર્ગથી જે શુભમિશે,
 તેથીકી ગોમતિ નામથી, પ્રખ્યાત થાશે જગવિષે. ૧
 એણિના દર્શનમાત્રથી, જન પામશે પાવનગતી,
 શુભસ્નાન, દાન વિધાનથી, શું? તુન્ય કથિયે દ્વિજપતી;
 કથિ એ પ્રકાર વસિષ્ઠને, સનકાદિ મુનિયે મુદ્ધરી,
 તેણિને અર્ધ સમર્પતાં, પ્રકટીયા શેષાસન^૩ હરી. ૨

છપયછંદ.

ધનશ્યામલવપુવાન, લલિતમુખપંકજ મલકે,
 વિલસિતગોલકપોલ, લોલ^૪ નયનાંબુજ ચલકે;
 મસ્તક મુકુટ, કિરીટ, કંઠ કૌસ્તુભમણિમાળા,
 ઉર અતિ કૃપા નિધાન, રમા ઉત્સંગ કૃપાળા^૫;
 શુભશંખ, ચક્ર, પંકજ, ગદા, ધરણ ચતુરભુજ સુખકરણ,
 લલકે લલિત કુંડલ કરણપર, પરમપૂજ્ય રાજે ચરણ. ૧
 કલાથકિ કલાપીત, પીતઅંબર કટિધારી,
 વનમાલભૂષીત, સીતકર^૬ કાંતિ વિહારી;

૧ આગળ. ૨ જ્યાં તપમાં બેઠેલા. ૩ શેષનાગનું આસન. ૪ ચંચલ. ૫ લક્ષ્મી જેના ઉત્સંગમાં કૃપાવાળી છે. ૬ ચંદ્ર.

આદ્યગંધ ચર્યોત, ચીતહરઅંગ પ્રકાશી,
ધરિ આભર્ણ્યશેષ, શેષઆસને નિવાશી;
ભયભંજન, જનરંજન, અજન^૧, મંગલકારિ મહાયશી^૨,
સનકાદિક નિકટ પ્રકટ થયા, જમ ઉદય ગિરિપર^૩ શશી.

૨

સવૈયા એકત્રિશા.

એવા શ્રીભગવાન હરિને, અવલોકી સનકાદિકુમાર,
અતિ ઉત્કંઠિત સૃજી અંતરે, કરાંજલી કરિને નિર્ધાર;
વેદજનિત શ્રીવિષ્ણુસૂક્તથી, સ્તોત્ર, પૂજન, કરિ અપરંપાર,
વિનયસહિત પદ વંદન કરિને, તુષ્ટ કર્યા હરિને ગૃહીસાર.

૧

સોરઠા.

સ્વિકારિ સ્તોત્ર લક્ષીત, એ પ્રકાર સનકાદિકનાં;
ઉચ્ચાર્ય તદા અજીત, પ્રસન્ન ઉરથી તમને.
હે સનકાદિકુમાર, પ્રસન્ન છું તમને અતી;
મનવાંછિત નિર્ધાર, અર્પુ વર ઉત્તમ સદા.

૧

૨

હરિગીત.

હે વિપ્ર મમ માયા રહિત, સૃજિ જ્ઞાનવાન થશે યતી,
જથી તમે મોક્ષાર્થી^૧ સૃજિ, કરિયો પ્રસન્ન મને અતી;
તેથી થશે આમોક્ષદા, શુભતીર્થ જગમાં ગોમતી,
એમાં સુસ્નાન વિધાનથી, નર પામશે પાવનગતી.
જથી તમારા અનુગ્રહાર્થ, ધૃતિસ્થલે^૨ જલ ભેદિને,
મમચક્ર નિકળ્યું, તેથી, ચક્રતીરથ થશે ભય ભેદિને;
કથુ સત્ય ચક્રતીરથવિષે, સ્નાનાદિથી પાવન થશે;
અંતે મહાગતિ પામિ તે, મમ લોકમાં નિશ્ચય જશે.
હે દ્વિજ તમે અન્ને વસો, નિત્યે સમીર સ્વરૂપ ધરી,
સ્નાનાર્થિનાં ઇચ્છિતસર્વે, પૂર્ણ કરજો અથ હરી;
સુણિ એરિતે હરિચરણસાક્ષિત^૩ ગોમતીજલને તદા,
ધરિ મસ્તકે સનકાદિયે, ભેદી સકલજન આપદા.
તે ગોમતી હરિ ચરણને, પ્રક્ષાલિ ગદી સાગર પ્રતી,
તેથી સગર સંગમાં, સૃજિ પાપ દારિણિગોમતી;

૧

૨

૩

૧ જન્મરહિત. ૨ મોહોદા પરવાન. ૩ હિયાચલ. ૪ મોક્ષના આપદાને. ૫ આ જગોર.
૬ હરિચરણને પ્રક્ષાલન થયેલી.

કથિ એમ શ્રીભગવાન, અંતર ધ્યાન પામ્યા તે પળે,
 સનકાદિમુનિયે અંતરિક્ષ, નિવાસ કરિયો તે સ્થલે. ૪
 બલિરાજની વાણી સુણી, સર્વે પ્રસન્ન થયા ઘણા,
 તેમને ઉર આનંદમાં, ન રહી તદા કિંચિત મણા;
 દે શૌનકાદિક એ વિદ્યા, તે ગોમતી સંગમ સદા,
 જાણી સકલસંશય તજે, સ્નાનથી સમશે આપદા. ૫

ચંદ્રાવલા.

ગોમતિસંગમ સ્નાન કરીને, દાન વિધાન સહીત,
 ચક્ર તીર્થ નંતર સંચરજે, ઉર ધરિ પ્રેમલલીત;
 ઉર ધરિ પ્રેમલલીતવધારે, ચક્રતીર્થમાં શાસ્ત્રપ્રકારે,
 સ્નાન કરો નર સ્નેહ ધરીને, ગોમતીસંગમ સ્નાન કરીને. ૧
 યત્ર સજ્જ હરિચક્રસ્વરૂપી, પ્રસ્તર^૧ ચક્રાકાર,
 તેનાથી હરિ પૂજે નિત્યે, પામો પરમોદ્ધાર;
 પામો પરમોદ્ધાર પ્રસંગે, સેવો ચક્ર રમાવર સંગે,
 તેના કથુ આકાર અનૂપી, યત્ર સજ્જ હરિચક્રસ્વરૂપી. ૨
 એકચક્રથી જે અંકીતા^૨, તેનું સુદર્શન નામ,
 (તે) પૂજન, વંદનથી, નિત્યે, દે મનવાંછિતકામ;
 જે પાપાણુ દ્વિચક્ર સહીતે, તે લક્ષ્મી નારાયણુ નિત્યે,
 દે લક્ષ્મી અર્ચનથી હીતે, જે પાપાણુ દ્વિચક્ર સહીતે. ૩
 તૃતીયચક્રચિન્હિત^૩ (જે) ભાસે, તેનું નામ અચ્યૂત,
 તેના પૂજનથી થાય અંતે, ઇંદ્ર પદ્મિ સંચૂત;
 ચાર ચક્ર અંકિત જે ધામે, તે પાપાણુ જનાર્દન નામે,
 દે ધન, ધાન્ય, સમૃદ્ધિ સ્વકામે, ચાર ચક્ર અંકિત જે ધામે. ૪
 પંચચક્ર વાસુદેવ નામા, ગોત્ર^૪ કીર્તિ દાતાર,
 પટચક્રે પ્રદુમ્ન પ્રમાણે, દે ધન, ધાન્ય, અપાર;
 સપ્તચક્રથી પ્રસ્તર બ્રાજે, તે બલ દેવ સદૈવ વિરાજે,
 પૂજનથી અર્પે શુભકામા, જે પ્રસ્તર બલ દેવજિ નામા. ૫
 અષ્ટચક્ર પુરુષોત્તમ જાણે, અર્પે ઉત્તમકામ,
 નવચક્રાંતિ જે પાપાણુ, તેનું સુરોત્તમનામ;

(જે) દશયજ્ઞથિ શોભિત ભાસે, પાવનકારિ પ્રતાપ વિલાસે,
પૂજનથી સુખ કારિ પ્રમાણે, દશવ્યવતાર સદા (તે) જાણે. ૬

એકદશયજ્ઞથિ અનિરુદ્ધા, દે ધન, ધાન્ય, અનંત,
દ્વાદશયજ્ઞથિ દ્વાદશઆત્મા, સિદ્ધિ પ્રદાન કરંત;
સિદ્ધિ પ્રદાન કરે સુવિલાસે, દ્વાદશયજ્ઞથિ ચિત્રિત ભાસે,
અપે નિત્ય રમાચનવિદ્વા^૧, આરથિ અધિક અનંત^૨ પ્રસિદ્ધા. ૭

હોય કદાપી મ્લેચ્છપ્રદેશે^૩, શિક્ષાયજ્ઞ મુનિરાય,
તેથિ સદૈવ ત્રિયોજભૂમાં^૪, વિષ્ણુક્ષેત્ર મનાય;
વિષ્ણુક્ષેત્ર મનાય મુનેશા, તેથિ ગૃહાદિ પવિત્ર વિશેષા,
તેથી પાવન થાય વિશેષે, હોય કદાપી મ્લેચ્છપ્રદેશે. ૮

પૂજે (જે) હરિયજ્ઞસુકારી, ભક્તિ પ્રભાવ સહીત,
દોષ વિનાશિ સદા તે પ્રાણી, પામે મનવાંચ્છીત;
યજ્ઞ વિના હરિ પૂજન પ્રાણી, થાય નહીં સંપૂર્ણ પ્રમાણી,
યજ્ઞથી પામે શ્રેય અપારી, પૂજે (જે) હરિયજ્ઞસુકારી. ૯

યજ્ઞતીર્થમાં સ્નાન કરીને, દાન સહીત નિદાન.
નંતર સંચરજો નર સ્નેહે, કરવા સાગરસ્નાન;
કરવા સાગર સ્નાન સ્વકાયે, યત્રે ગોમતિ સંગમ થાયે,
તત્ર સ્નાન કરે સ્નેહ ધરીને, યજ્ઞતીર્થમાં સ્નાન કરીને. ૧૦

કરવું સ્નાન વિધાન સહીતે, કૃષ્ણવિષે ધરિ ધ્યાન,
સર્વતીર્થ કૃષ્ણ થાય વિચારે, કરતાં સાગર સ્નાન;
કરતાં સાગર સ્નાન સુકામે, ધર્મ, અર્થ, રતિ^૫, સુક્તી, પામે.
પાવનકારિ પ્રમાણી ચિત્તે, કરવું સ્નાન વિધાન સહીતે. ૧૧

દાન સ્વશક્તિ પ્રમાણે આપી, હરિયે તમન વિશેષ.
જય રત્નાકર, જલનિધિ, નામી, જય ઉદધી, તીર્થેશ;
જય ઉદધી, જગજીવન, ધાતા, સ્નાનથિ સર્વમનોરથ દાતા.
એમ વદી સુજિયે અનપાપી, દાન સ્વશક્તિ પ્રમાણે આપી. ૧૨

સાગર સ્નાન કરી નર નામી, સદૃશ દોષશનનાર્થ.
સંચરિયે તદનંતર સ્નેહે, સમદૃષ્ટ સ્નાનાર્થ:

૧ અપરિચિત ૨ આચાર્ય વગેરે લોકના ઉપર મહા હોય તે સર્વેનું નામ અમન રાખે એવું. ૩ આગળ
રેશમાં—અપરિચિત. ૪ આગળ ક્રીમાં ૫ કામ.

- સમકુંડ સનકાદિ કુમારે, ગંગા આણિ સુખ્યા શ્રુતિ સારે,
તત્ર સ્નાન કર પાપ વિરામી, સાગર સ્નાન કરી નરનામી. ૧૩
- સમકુંડમાં સ્નાન કરીને, પૂજ્યા શ્રીપરમેશ,
તુષ્ટ સૃજ પરમેશે તેને, આર્યો વર સુખદેશ;
વર આર્યો અત્રે જ પ્રાણી, કરશે સ્નાન સદા શુભ જાણી,
પાવન સૃજશે પાપ હરીને, સમકુંડમાં સ્નાન કરીને. ૧૪
- નંતર સંચર રૂકિમણિકુંડે, કરવા સ્નાન વિધાન,
રૂકિમણિયે કર્યું મજ્જન^૧ જયી, રૂકિમણિકુંડ નિધાન;
રૂકિમણિકુંડ ભૃગુચે સેવો, પાપ હરણુ નહિ એના જવો,
અધિક કર્યું ક્ષણશૂં મમ તુંડે^૨, નંતર સંચર રૂકિમણિકુંડે. ૧૫
- કર નર મજ્જન તત્ર પ્રભાતે, ગૃહિ કરમાં કુશવર્ગ^૩,
તિલ, તુલસીદલ, ચંદન સંગે, આર્ય સૂર્યને અર્ધ;
આર્ય સૂર્યને અર્ધ વિલાસે, તાર્ય પિતૃને પ્રેમ પ્રકાશે,
મલસે મનવાંચિછત ભલિલાતે, કર નર મજ્જન તત્ર પ્રભાતે. ૧૬
- નંતર સંચર નર કકલાસે^૪, વિનય સહિત નિર્ધાર;
તે સ્થલમાં પામ્યો નૃગરાજ શરઠવપૂ^૫ ઉદ્ધાર;
શરઠ વપૂ ઉદ્ધાર કરીને, પ્રાપ્ત થયો (તે) કૃષ્ણ હરીને,
એમ વિચારિ સદૈવ વિલાસે, નંતર સંચર નર કકલાસે ૧૭

દુહા.

- એમ સુણી શૌનક વધા, એનૃગ કોણુ પ્રકાશ;
કેમ મળ્યો (તે) કૃષ્ણને, કેમ થયો કકલાશ^૬. ૧

ચોપાઈ ત્રિતાલી.

- સુણી શૌનકઆદિની વાણી, ઉચર્યા પ્રમુદાથિ પુરાણી;
નૃગનામ પ્રસિદ્ધ નરેશ, ગુણ ગંભીર ધીર વિશેષ. ૧
- યશવાન, મહામતિમાન, કૃતિ, ધૃતિ, ધન, કીર્તિનિધાન;
ગજ, ઘોટક, આદિ અમિત, સ્વાંગણે કરે નૃત્ય લલીત. ૨
- નહિ ક્વાપિ પ્રકારે નુન્ય, કરે નિત્ય સુનીતિથિ પુન્ય;
નામથી અન્યનૃપ રહે ધ્રૂજ, વશ કીધા સકલ સુર પૂજ. ૩

૧ સ્નાન. ૨ મુખે. ૩ દર્ભનો જયો. ૪ કકલાસના નામે એક કુંડ છે. ૫ કાચંડાનું શરીર-કાકેડો.
૬ કાચંડો.

ગુરુ, વિપ્રનુ, પાલે માન, દે દાન સેવે વિદ્વાન; એવો નૃગભૂપ પવિત્ર, સ્વપ્રજનનો નિરંતર મિત્ર.	૪
કરે કૃષ્ણુનિ ભક્તિ અજસ્ર, અરપે નિત્ય ધેનુ સહસ્ર; દ્વિજને દિવ્યાસન આપી, કરે પૂજન પ્રેમ કલાપી.	૫
ધન, ભૂપણુ, વસ્રથી, ભારી, કરે તુષ્ટ દરિદ્ર નિવારી; પદક્ષાલિ સદા નિજ હસ્તે, અરચી ઉપચાર સમસ્તે.	૬
દ્વિજ પ્રત્યેકને એ રીતે, અરપે (ગૌ) દ્રવ્ય સહીતે; એમ ધેનુસહસ્ર સુકૃત્ય ^૧ , કૃષ્ણુ પ્રિત્યર્થ અર્પે નિત્ય.	૭
એ વિધી કરતાં શુભ નીતી, ગયાં વર્ષ અતિશય વીતી; એકદા ^૨ નૃગરાજ નિવાસ, આવિયા મુનિ-સત્ય પ્રકાશ.	૮
જેનુ જૈમિનિ પાવન નામ, તેજપૂંજ સદા સુખધામ; તેમને નૃગરાજ પ્રદર્શી, નિજ અંતરમાં બહુહર્ષી.	૯
વિધિપૂર્વક પૂજિ, પ્રણામી, શ્રદ્ધાથિ વધો નૃગનામી; હે વિપ્ર તપસ્વી ઉદાર, કરિયે મુજને ઉદાર.	૧૦
રૂચિથી ગૃહિયે ગૌ મારી, મમ આતુરભાવ વિચારી; નૃગની સુણિ વાણિ વિશેષ, નહિ ઈચ્છા તથાપિ મુનેશ.	૧૧
ઉચર્યા અતિ લન્ગિતચિત્ત, કર રાજન જે ઈચ્છીત; પણ હે નૃગનૃપ હું ખચીત, પ્રતિબહથી સદૈવ રહીત.	૧૨

દુહા.

પરનાં (હીત) સજ્જન કરે, સ્વયે સહન કરિ દંડ ^૩ ; જમ સ્વયે (પ્રત્યક્ષિ ^૪) કરે, પરને સુખ શ્રીખંડ.	૧

ચોપાઈ ત્રિતાલી.

નૃગ (તે) સુણિ સ્નેહ ધરીને, પદક્ષાલન શીશ ધરીને; અતિ સુંદર ગૌ સિતરંગી, તામ્રપૃષ્ઠિ ^૫ , સુકાંચનશૃંગી ^૬ ;	૧
તરૂણી ^૭ , શૈભ્યઘુરિ ^૮ , સવત્સી ^૯ , કાંસપાત્રદુહા ^{૧૦} , રત્નપુચ્છી ^{૧૧} ; સિત વસાભર્ણ ભૂરીતા, બહુ પુષ્પ, મુગંધ પૃષ્ઠતા.	૨
એવિ ઉત્તમ ગૌ મુદવ્યાપી, નૃગે જે નિમિત્તરમાં આપી; (તે) ગૌને ગૃહિ મુનિદેવ, નિજ ગેહ ગયા સત્યમેવ.	૩

૧ સાદી કૃત્રીયી. ૨ એક સમય. ૩ દુઃખ. ૪ પાતે ખચીને. ૫ તેજિની તાંબાની પીઠ. ૬ સો-
નાના સીંગણવાળી. ૭ જવાન. ૮ રૂપાના મુગંધવાળી. ૯ વાહણવાળી. ૧૦ કાંસાના પાત્રથી,
દુધ દેનારી. ૧૧ રત્નગણિત પુષ્પવાળી.

તેણિને બાંધિ વંતસહીત, તૃણથી કરી તૃપ્ત અમીત;
 મધ્યાન્હે તૃપાતુર દર્શો, તેણિને ગૃહિ વિચર્યા મહર્ષો. ૪
 પક્ષે શિદ્ર જલાશય પ્રત્ય, સ્ત્રુત્ય કૌતુક તત્ત અસત્ય;
 માર્ગે ગજ, ઉષ્ણ, પ્રદર્શો, ભય પામિ અતિ ગૌ તર્પો. ૫
 દ્વિજ હસ્તથી દામન તૂટી, ગદ્ય સત્વર ધેતુ વછૂટી;
 અતિ ધાવતિ વ્યાકુલવેષી, નૃગ ગોધનમધ્યે પ્રવેશી. ૬
 નૃગભૂપતિયે અનજાણે, બહુ પૂજા નિત્ય પ્રમાણે;
 તેણિને પરદિવસે પુનર્પો, સોમદત્ત મુનીને સમર્પો. ૭
 જૈમિની મુનિયે જે વાર, કરથી ગદ્યગૌ નિર્ધાર;
 કરિ સોધન યત્નથી શસ્ત, પણ આવી નહીં (તે) હસ્ત. ૮
 નંતર નૃગપુરમાં આવી, કરે સોધન દુઃખ સજાવી,
 પરિતાપ ધરે અતિ ભારી, ક્યાં ગદ્ય ક્યાં ગદ્ય ગૌ મહારી. ૯

કાવ્યછંદ.

સમાય નહિ ઉર સ્વાસ, નિરાશ વિશેષ થઇને,
 વ્યાકુલવાન નિદાન, ભ્રમે પુરવિષે ધઇને;
 પ્રયત્નથી સોધતાં, જૈમિનિ લોકવિશેષે,
 ગયા પ્રચ્છતા શિદ્ર, રાજમંદીરપ્રદેષે. ૧
 માર્ગે જતી સ્વધેતુ, અધિક ભૂષણથી નિહાળી,
 ગંધ પુષ્પ ચર્યોત, સોમશર્માયે જાલી,
 વેગથી તેને વધા, જૈમિનિ ક્રોધ કરીને;
 તિષ્ઠ તિષ્ઠ ક્યાં જાય, અપરના ધનને હરિને. ૨
 પ્રતિગ્રહથી વિમુખમને, તુ શું ? ના જાણે પાપી,
 અતિ આગ્રહથી મને, નૃગે (આ) કાલે આપી;
 કેમ અન્ય ધનવિષે, થયો તૂં અતિઅભિલાષી,
 ના કર તસ્કર કામ, વિપ્ર કુલ દર્શ તપાશી. ૩

સવૈયા એકત્રિશા.

તે સુણિ અતી ત્વરાથી ઉચર્યો, સોમદત્ત આશ્ચર્ય સહીત,
 અનવિચારિ તૂં વદે જૈમિની, વૃદ્ધ થયો પણ યુદ્ધિ રહીત;
 નૃગનરપે (આ) અર્પો મુજને, યદ્યપિ ન ગયો ગૃહે ખચીત,
 ગોલે છે કે બડે જૈમિની, ગળે પડે ગૌ દર્શ લલીત. ૧

(તે) સુણિ જૈમિની સોમદત્તને, ડોપ પ્રકાશી વઘો પ્રમાણ,
 ગતદિવસે^૧ કરિ દ્રવ્યહસ્તને, નૃપથી આ ગૌ ગૃહિ નિર્વાણ;
 ચોર કર્મથી અન્ય દ્રવ્યને, હરી વઢે આ વાઙ્ય પ્રચંડ^૨,
 ભણ્યો ડ્યાંથિ દુલમાં આ વિઘા, જેમ ચોર દે નૃપને દંડ. ૨
 વઘો સોમશર્મા સમન્થો (આ) લક્ષણ તારાં સર્વ પવિત્ર,
 હરણુ હરી ગૌ મારિ એમ શું, વઢે વદનથી વાઙ્ય વિચિત્ર;
 પામ્યો નૃપથી અદ્વુતા આ ગૌ, દર્શ સુઝ્યુ નથિ ભાલ શ્રીખંડ^૩,
 આ ગૌ તને દદાપિ અર્પુ ના, સમન્ત હું તારાં પાખંડ. ૩
 સુણિ જૈમિની તેને ઉચર્યો, આ શુ વઢે અનૃત ધરિ ધીર,
 કેમ અવિઘ્ન^૪ જઠરિ હું જિવતાં, ગૌને ગૃહિ તું નિજ મંદીર;
 સત્ય કથુ મમ ગૌ હરણુર્યે, આ તવ કાર્ય ન સીદ્ધી થાય,
 બલથી હરવા ઇચ્છે તદપી, નહિ નહિ જિવતિમાખિ ગણાય. ૪

કાવ્યચંદ.

એક કથે ગૌ મારિ, અન્ય ઉચરે ગૌ મારી,
 એમ પરસ્પર વાદ, ક્લેશથી કરતાં ભારી;
 રાજદ્વારે ગયા, પરસ્પર શાપ^૧ વદંતા,
 સ્વપ્રાણ નાશ પ્રમાણ, ધોરસંતાપ કરંતા. ૧
 દર્શિ તેમને ક્લેશ, કરંતા અનુચરકામી,
 કર્યું નિવેદન સર્વ, ભૂપને મસ્તક નામી;
 સુણિ વૃતાંત સમસ્ત, ક્લેશ કરતા અતહીતે.
 સત્વર તેડિ સમીપ, તુષ્ટવ્યા વિનય સહીતે. ૨
 વઘા ઉભય દ્વિજ રાજ. ભૂપને ડોપ કરીને,
 હે રાજન તું રાન્ય, કરે ગતશુદ્ધિ^૨ યદ્યને;
 થયા તૃતિય ઉપવાસ, અમોને ક્લેશ કલાપી.
 કર્યું ન સત્ય, અસત્ય, નિરિક્ષણ^૩ તમે તથાપી. ૩
 પ્રજ્ઞાસનૃપધર્મે, અલોનિય છતાં સદાપી,
 મંદિર તજિ આરણે, વિચરે નથી કલાપી;
 તેથી યદ્ય કલકાસ, એમ કથિ ને બુદ્ધરા.
 અર્પી રેતુને ચર્યા, રોપ. કથયી, ગિતગુહા. ૪

^૧ ગયા વિરક્તિ : મોહિણી. ^૨ કપાલનું સંકેત. ^૩ નિરિક્ષણ : અવિચાર. ^૪ અવિઘ્ન : અવરોધ. ^૫ શાપ : કલ્પના. ^૬ ગતશુદ્ધિ : મોક્ષ.

દર્શિ તેમને જતાં ભૂપ, અતિભયભિતવાને,
મૂંઢી તેમના ચરણે, પતિત સૃજિ દંડ સામાને;
ઈદ્રિશિ^૧ ધેનુ અપાર, અર્પુ (આ) શાપ સગાવો,
મમોપરી મુનિરાજ, આજ કરુણા ઉર લાવો.

૫

દુહા.

સદાસુજન (પરહિત) કરે, ખલના^૨ સહિ અપરાધ;
જન્મ બાધ^૩ સહિ^૪ તરવરો, અર્પે (ક્ષો) અગાધ.

૧

કાવ્યછંદ.

સુણી એમ નૃગ વાક્ય, સોમશર્મા ઉરભાવી,
ઉચ્ચો વાક્ય નિદાન, ભૂપને કરુણા લાવી;
દ્વાપર યુગના અંત^૫, વર્ણિયસુદેવજિ ગેહે,
પ્રકાશશે શ્રીકૃષ્ણ, રમાસહ સુંદરદેહે.

૧

તેના કર સ્પર્શથી, થશે (આ) પાપ વિનાશી,
થશે કીર્તિ પ્રખ્યાત, તારિ જગવિષે પ્રકાશી;
એ પ્રકાર વદિ વાક્ય, ગયા (તે) ઉભય સ્વધામે,
રાજ પણ આશક્ત, થયો બહુસુધર્મ કામે.

૨

કર્મા યજ્ઞ અગણીત, વિપ્રને પૂજી પ્રીતે,
અર્પી ધેનુ અપાર, દિવ્યદક્ષણા સહીતે;
પરમ ભોગ ભોગવી, અધિક સત્કીર્તિ વિલાસે;
કાલધર્મ^૬ને પામિ, ગયો યમરાજનિવાસે.

૩

તદા ધર્મરાજને, પ્રચ્છુ તેને રૂચિ આણી,
પ્રથમ પાપ વા પુણ્ય, ભજિશ વદ મિષ્ટપ્રમાણી^૭;
સુકૃતનો નહિ અંત, પાપ યત્કિંચિત^૮ ભાસે,
(તે) ભોગવિલે પ્રથમ, તને જો રૂચે વિલાસે.

૪

એમ વાક્ય સુણિ વધો, ભૂપનૃગ ચિત્ત વિચારી,
પ્રથમ પાપ ભોગવી, શુદ્ધ સન્નુ ધર્મસુકારી;
કથતાં એમ ત્વરીત, થયો કુકલાસ શરીરે,
વર્ષસહસ્ર નિદાન, ગયાં વસતાં હૃદનીરે^૯.

૫

૧ આ ગાય જેથી. ૨ નહારા પુરુષોના. ૩ ખીડા. ૪ સહન કરી. ૫ છેલાં-સમાપ્તિવિષે. ૬ મર્ણુને. ૭ શાર જાણી. ૮ જો કંઈક. ૯ ધરાના પાણિમાં.

કુદા.

એમ ભૂપ વશિ દ્રુપમાં, પામ્યો વ્યથા અપાર,
તેના અનુગ્રહ કારણે, કૃષ્ણે કર્યો વિચાર.

૧

ચોપાઈ હિંદુસ્તાની.

એકસમે યદુવંશ કુમારા, કૃષ્ણ, હસાયુધ^૧ સહિત અપારા;
(તે) મૃગયા રમવા સુવિલાસે, વાહન સહિત ગયા વનવાસે.
તત્ર સમસ્ત કુમાર વિધાને^૨, અધિક તૃપીત થયા મધ્યાન્હે;
આતપથી^૩ અતિવ્યાકુલવેષે, સોધે વારિ સકલવનદેશે.
અધિક પ્રયત્નથી વેગસહીતે, શિખ ગયા જલગ્ગાશયપ્રત્યે;
દ્રુપવિષે નિર્ભય જલ સંગે, દર્શિ શરદ પર્વતસમઅંગે.

૧

૨

૩

હરિગીત.

તે વારિથી કકલાસને, ઉદ્ધરણું કરવા યત્નથી,
ઉદ્યોગ અધિક કર્યો તથાપી, નિસ્તર્યો નહિ વારિથી;
યુક્તીથી આકર્ષણું^૪ કર્યો, તદપી શિક્ષા સમ અંગથી,
ન અગ્યો તદા તે બાલકે, જઈ વાત હરિ બલને કથી.

૧

ચોપાઈ હિંદુસ્તાની.

(તે) સુણિ તત્ર જઈ ભગવાને, દર્શિ શરદને ગિરીસમાને,
અંતરમાં નૃગભૂપતિ બાણી, ઉદ્ધરણાર્થે^૧ સ્વયુદ્ધિ પ્રમાણી.
વામ^૨ કરાંયુજ લંગ કરીને, ચિત્ત વિષે અતિ સ્તેહ ધરીને;
વારિથી નાખિ દિધો સુલિલાયે, (જે) અતિ શુર્યો^૩ શિક્ષાસન દ્રાયે.
શાપ વિમુક્ત થયો નૃગ પ્રાણી, સ્પર્શ થતાં હરિનો વર પાણી;
સુંદર દેહ સજ્જ નૃગનામી, અંગલિથી ઉચર્યો શિશ નામી.

૧

૨

૩

હરિગીત.

હે પતિતપાવન દીન બંધો, દેવ દેવ કયા નિધે,
તવ બ્રુગલ ચરણસરોજને, પ્રણામ સદા બહુધાવિધે;
જયજય રમાપતિ કૃષ્ણ તવ, દાનલકરંયુજ સ્પર્શથી.
અતિનિવ (આ) સકલાસવપુને, મુક્ત કર્યે પાતક મર્યા.

૧

૧ જલગમ્ય. ૨ ભગવાના વિષયને. ૩ તાપથી જ ઉચર્યો. ૪ વિષયસંગે શિક્ષા સમ અંગે.
૫ ગોણેશી. ૬ વિષય.

દોષક.

- (તે) સુણિ કૃષ્ણ પ્રસન્ન સજ્જને, વાઙ્ય વદ્યા નૃગભૂમિપતીને;
 હે નૃગ તુષ્ટ તને હુ અતીશે, માગ મનોરથ જે મનવીષે. ૧
- પામિ પ્રદર્શન, સ્પર્શ, અનૂપી, જા મમલોક સજ્જ મમરૂપી;
 (તે) સુણિ ભૂપ વદ્યો મુદ્ધવ્યાપી, કૃષ્ણ તમે પરિતુષ્ટ કદાપી, ૨
- તો વરદાન દિજે શુભકામે, (આ) હૃદ ખ્યાત સજ્જ મમનામે;
 સ્નાન કરે નર જે શુભચિત્તે, (તે) નર થાય તવાંધ્રિ^૧ સહીતે. ૩
- એ વર થો કરૂણા ઉરલાવી, (તે) સુણિ કૃષ્ણ વદ્યા ઉરલાવી;
 એમ થશે કથિ તત્ર નિધાને, કૃષ્ણ થયા સુનિ અંતર ધ્યાને. ૪
- નંતર ભૂપ વિમાનયિ સ્નેહે, શ્રીહરિ લોક ગયો હરિ દેહે;
 એ અવધીયિ પવિત્ર સુનેશા, કુંડ થયો કકલાસ વિશેષા. ૫

ચંદ્રાવલા.

- સ્નાન કરે નર (તે) સુચિ કુંડે, ધરિ ઉરમાં સંતોષ,
 શક્તિયિ દાન સમર્પી તત્રે, સજ્જયે નિત્ય અદોષ;
 સજ્જયે નિત્ય અદોષ શરીરે, તંધ્યે સ્વપૂર્વજ તેના તીરે,
 કરશે કૃષ્ણ કૃપા તવ મુંડે^૨ સ્નાન કરે નર તે સુચિ કુંડે. ૧
- નંતર ચર વિષ્ણુપદતીર્થે, કરવા સ્નાન સુજન,
 ગંગા સ્નાનતુ પુણ્ય મલેછે, કરતાં સ્નાન વિધાન;
 કરતાં સ્નાન સુની (તે) ધામે, ચારપદારથ પક્ષમાં પામે,
 પ્રાપ્ત સદા તે થાય સ્વઅર્થે, નંતર ચર વિષ્ણુપદતીર્થે. ૨
- પ્રથમ તેનિ ઉત્પત્તિ કથી છે, શાપમોચને જાણુ,
 ગૃહે આણુતાં દુર્વાસાને, રૂકિમણ્યુયાર્થ^૩ પ્રમાણુ;
 રૂકિમણ્યુયાર્થ મહાભયહારી, યત્ર વહે નિર્મલ સિત વારી,
 સતિનિ વ્યથા અવશેષ મથીછે, પ્રથમ તેનિ ઉત્પત્તિ કથીછે. ૩
- નંતર સંચર ગોપિતટાકે, કરવા મજ્જન વિપ્ર,
 કરતાં સ્નાન વિધાનથી સ્નેહે, દોષ વિનાસે ક્ષિપ્ર^૪;
 દોષ વિનાસે સુનિ ગુણ ગોહા, યત્ર ગોપિજન સજ્જ શુભ દેહા,
 શુદ્ધ થાય કથુ શૂં મમવાકિ^૫, નંતર સંચરે ગોપિતટાકે. ૪

દુહા.

એમ સુણિ શૌનક વધા, પતિતપાવની વાક;
સત દેમ (તે) સંભવ્યું, ગોપી નામ તટાક.

૧

ચોપાઈ ચિતાલી.

સુણિ શૌનકથી એ રીતી, ઉચર્યા સૂતંત્ર ધરિ પ્રીતી;
મથુરાપુરિયિ હરિ આવી, રચિ દ્વારામતિ ઉર ભાવી.
વસતાં તત્રે ધરિ નીતી, કેટલાક ગયા દિન વીતી;
હરિને દૃઢસ્નેહથી ભારી, આવિ સ્મર્ણવિષે વ્રજનારી.
જણિયોના મુઠામલસ્નેહ, સ્નેહથી જણિયોના સુદેહ;
સ્વાર્થથી તેમને હરિ ત્યાગ, વશિયો અત્રે હું અભાગ.

૧

૨

૩

દુહા.

(જે) જેને પ્રિય માનિને, ઉરથી ભજ અપાર;
તેને તજિ (જે) હિત ધરે, (તે) નરને ચિકાર.

૧

ચોપાઈ ચિતાલી.

એમ સ્નેહથી ચિત્ત વિચારી, કથિ ઉદ્ધવને વિસ્તારી;
સમજાવિ સકલઅનુકૂળ, પ્રેશિયો તેને ગોદૂળ.
સુણતાં (તે) સજ્જન નામી, રચથી વિચર્યો શીય નામી;
ગયો ગોદુલમાં દિવસાંત', ધરિ ભૂપણ, વસ્ત્ર નિતાંત'.
જઈ નંદ, યશોદા, ધામ, પામિયો મનમાં અભિરામ;
તેને હરિદાસ પ્રદર્શો, નંદે અંતરમાં હર્ષો.
આણિ મંદિરમાં મન ભાવી, માનપૂર્વક બુદ્ધ કરાવી;
નંતર સુખઆસન આપી, ખલ, કૃષ્ણને, સ્મરિ સુદ વ્યાપી.
અતિવ્યાદુલવેષ સ્વિધારી, નયને ધ્રુવતુ હતુ વારી;
અતિપ્રેમપ્રવાહ પ્રભાણી, વધાં નંદ, યશોદા, વાળી.

૫

૨

૪

૫

હરિગીત.

ખલરામ, મન અભિરામ, કનર્યામલ, કુસળ છેડે રસદા,
મમ ખાલ, વ્રજ ખાલક સહીત, અમને સ્મરેછે કે રસદા:
ખલરામ, શ્રીધનર્યામ, (આ) ગોદૂળ આરે આવરે !
આ બવબયાલેવથી, અમને કૃષ્ણ આરે નારે !

ચોપાઈ ત્રિતાલી.

- પ્રગ્ઢી એમ વારંવાર, (તે) કરે આકુંદ અપાર;
એમ પિતૃને દીન પ્રમાણી, વઘો સ્નેહથિ ઉદ્ધવ વાણી. ૧
- દે પિતૃ તમેને પ્રકામ, બલ, કૃષ્ણ, કથેછે પ્રણામ;
પ્રગ્ઢેછે કુશલતા તમારી, પશુ, વગ્ગસહિત, વિસ્તારી. ૨
- આવિ અત્રે હરી, બલરામ, કરશે મનવાંચિછત કામ;
તમ સ્નેહ સમંધ વિચારી, વસે ઉભય ઉદાસ અપારી. ૩
- એમ ઉદ્ધવે કથિ સદેશ, કથીં દંપતિ તુષ્ટવિશેષ;
નંદદ્વારેસ્થિત રથ ભારી, અવલોકિ તેને વ્રજનારી. ૪
- સૃજિયો અતિવિસ્મિત ચિત, કુણુ આ કુણુ કરતી અમીત;
હરિનો ધરી વેપ ઉદાર, આવિયો જ્ઞાનર નંદદ્વાર. ૫
- વારંવાર એમ ઉચરતી, કૃષ્ણ આગમ શંકા' ધરતી;
કૃષ્ણ દર્શન કારણ કામા, મળી એમ પરસ્પર સામા. ૬
- શોકથી અતિદુર્બલવાના, વ્રહ્મગ્ધશરીર વિધાના;
નંદદ્વારપ્રદેશે આવી, હર્ષ, શોક, સમાન સૃજવી. ૭
- ઉદ્ધવને હરીદુત જાણી, (તે) સુંદરિયો વદિ વાણી;

સવૈયાવત્રિશા.

- રે રે કપટ પરાયણ ઉદ્ધવ, કેમ આવિયો અત્ર તુ પાપી,
તારા અતિશય કૂર ઉરથી, શું કારણ છે? કપટ કલાપી;
વેપમનોહર મોહનઅનુચર, તારા ભાસે છલ કરવાને,
આવ્યો શું? ઇચ્છા ધરિ ઉરમાં, અધુના તું અમને હરવાને. ૧
- આવિધિ મનમોહનમોહનને, પ્રથમ ગયો અકૂર હરીને,
લક્ષવંશા ક્ષણમાં તવ લક્ષણ, લક્ષે લલના લક્ષ ધરીને;
અધિકઅધરવિષયાન આપિને, ગયો અદ્ય^૨ સર્વેસુખ સાધી,
રે રે વ્રજ યુવતી જન ધાતકિ, તું વળિ આવ્યો કેમ ઉપાધી. ૨

દોષક.

- એવિધિ તે વદતિ હરિહીતે, કૃષ્ણ વિયોગથિ ક્લેશિતચિત્તે;
સ્નેહ સમંધથિ વ્યાકુલવેષે, મોહિત થૈ પડિ ભૂમિપ્રદેશે. ૧

ચોપાઈ ત્રિતાલી.

- કૃષ્ણઆસક્ત પ્રેમનિમગ્ન, કૃષ્ણમાં જમનાં મન લગ્ન^૩;
તેણિયોને વિલોકિ ઉદાસ, નિકટે જઈ ઉદ્ધવદાસ. ૧

કરિ આશ્વાસના મુદ આણી, ઉચ્ચો રસકારિણિવાણી;
 વ્રજનારિ તમે તજે દુઃખ, કયું (તે) મુણિ પામે સુખ. ૨
 તમ પ્રેમયિ કૃષ્ણ નિદાન, વસે નિત્યે ક્લેશનિધાન;
 તમ કામવ્યથાથી અમીત, કૃષ્ણઅંગ અપારકૃપીત. ૩
 બલહીન વિયોગયિ દેહ, કરે, સ્મરું સદા તમ સ્નેહ;
 મુણી એમ ગિરા લલિતાદી, વદી ગોપી સૃષ્ટ પ્રતિવાદી. ૪

સર્વેયા વત્રિશા.

મમ અગ્રે ના વદ તું ઉદ્ધવ, કપટિકૃષ્ણની કીર્તિવિશેષે,
 (જે) અતિ અસત્યકારિ સ્વનારિ, વિસારિ ગયો દ્વારામતિદેશે;
 ધિકબલ ધિકમતિ કુટિલ કલાધિક, ધિક જણે તજિ નારિપ્રણીતા',
 ધિક શઠ તુજને કૂરનિ સંગે, કૂર ન જાણે કેમ લલીતા. ૧
 બોલિ શામલા લલિત વદનથી, ના કંથ કૃષ્ણનિ કીર્તિ કલાપી,
 અદ્ય ભાગ્ય અતિદુર્ભતિનો યશ, કરણે ના ધર (જે) અતિપાપી;
 અતિ સુંદર હર ધારિણિનાં, અધરામૃત પીતાં. પ્રેમ રૂચીરે,
 ક્યાંયિ ગતી જમુનાજલ તજિ (જે) મોઢો લવણુનિધીનીરે' ૨
 અમિતલલીતલતાનાગૃહમાં, ગૃહિ દામલકરકમલ ઉમંગે,
 કુટિલ કટાક્ષનિપાતયિ' ધાતકરી, પળિયો શઠ અનુચર સંગે;
 મનમણિ પુત ન' પ્રાપ્ત થયોકરિ, અતિપ્રણિતાવ્રજરમણિ અમાન્યા'. ૩
 જેમ અધન કરથી મણિ જાય, ગયો મુદતી' રૂદતી કરિ ધાન્યા.
 દામલ લલનાને નિજ અંક', લેતાં લેશ ન શંકા જેને,
 ના દુલ્લભિર્મલ ના શિળ સંગતિ, ના નીતી પ્રીતી શી ? એને;
 જન્મ પ્રમાણે કર્મ કર્મને, અનુસરિ પ્રસવે' મતિની શાખા,
 જેમ નપુંસકસંગ નિરર્થક, કેમ ન જાણે કૃષ્ણ વિશાખા. ૪
 જગમાં (જે) નિઃશંક પ્રમાણે, હણે નિરંતર પ્રાણી અગાધ',
 તથાપિ (તે) હરમાં ભય ન ધરે, પાપ પ્રકાશથી દિગ્વિતખાધા';
 વૃદ્ધપણે પાલકકંપતિને', તજી ગયો જે નિર્ઝપરાધા.
 તેને શી શંકા સતિ ચુવડી. રતિમતિ રંજનિ હણતાં રાધા. ૫
 મહાભાગ, શ્રીકૃષ્ણ, મહાત્મ, કંથ ઉદ્ધવ મું કામ કરેકે !
 મુરલી ના મેલૂલ સુરથી, મું નતુરનાં ગિત મુરેકે !

૧ નમ્ર. ૨ આય સદુદ્ધવ પ્રણિતાં. ૩ નમ્ર. ૪ નમ્ર. ૫ નમ્ર. ૬ નમ્ર. ૭ નમ્ર. ૮ નમ્ર. ૯ નમ્ર. ૧૦ નમ્ર. ૧૧ નમ્ર. ૧૨ નમ્ર. ૧૩ નમ્ર. ૧૪ નમ્ર. ૧૫ નમ્ર. ૧૬ નમ્ર. ૧૭ નમ્ર. ૧૮ નમ્ર. ૧૯ નમ્ર. ૨૦ નમ્ર. ૨૧ નમ્ર. ૨૨ નમ્ર. ૨૩ નમ્ર. ૨૪ નમ્ર. ૨૫ નમ્ર. ૨૬ નમ્ર. ૨૭ નમ્ર. ૨૮ નમ્ર. ૨૯ નમ્ર. ૩૦ નમ્ર. ૩૧ નમ્ર. ૩૨ નમ્ર. ૩૩ નમ્ર. ૩૪ નમ્ર. ૩૫ નમ્ર. ૩૬ નમ્ર. ૩૭ નમ્ર. ૩૮ નમ્ર. ૩૯ નમ્ર. ૪૦ નમ્ર. ૪૧ નમ્ર. ૪૨ નમ્ર. ૪૩ નમ્ર. ૪૪ નમ્ર. ૪૫ નમ્ર. ૪૬ નમ્ર. ૪૭ નમ્ર. ૪૮ નમ્ર. ૪૯ નમ્ર. ૫૦ નમ્ર. ૫૧ નમ્ર. ૫૨ નમ્ર. ૫૩ નમ્ર. ૫૪ નમ્ર. ૫૫ નમ્ર. ૫૬ નમ્ર. ૫૭ નમ્ર. ૫૮ નમ્ર. ૫૯ નમ્ર. ૬૦ નમ્ર. ૬૧ નમ્ર. ૬૨ નમ્ર. ૬૩ નમ્ર. ૬૪ નમ્ર. ૬૫ નમ્ર. ૬૬ નમ્ર. ૬૭ નમ્ર. ૬૮ નમ્ર. ૬૯ નમ્ર. ૭૦ નમ્ર. ૭૧ નમ્ર. ૭૨ નમ્ર. ૭૩ નમ્ર. ૭૪ નમ્ર. ૭૫ નમ્ર. ૭૬ નમ્ર. ૭૭ નમ્ર. ૭૮ નમ્ર. ૭૯ નમ્ર. ૮૦ નમ્ર. ૮૧ નમ્ર. ૮૨ નમ્ર. ૮૩ નમ્ર. ૮૪ નમ્ર. ૮૫ નમ્ર. ૮૬ નમ્ર. ૮૭ નમ્ર. ૮૮ નમ્ર. ૮૯ નમ્ર. ૯૦ નમ્ર. ૯૧ નમ્ર. ૯૨ નમ્ર. ૯૩ નમ્ર. ૯૪ નમ્ર. ૯૫ નમ્ર. ૯૬ નમ્ર. ૯૭ નમ્ર. ૯૮ નમ્ર. ૯૯ નમ્ર. ૧૦૦ નમ્ર.

પ્રજયુવતીનિ રતી યદુનાયક, કેમ કથે રતિરંગ રચીને,
 પુરરમણીયી રમતાં સ્મરણ, કરે છેકે ? કદિ કૃષ્ણ રચીને. ૬
 વ્રજવલ્લભ, ભવભૂપણ, દૂપણ હર, શ્રીદામોદર, ભયહારી,
 ભક્તાધિન, ભૂધરધર, સુંદર, જગમોહનકર કર્ણાકારી;
 શ્રીધનરયામ કુશલમાં છેકે ? જના અતિસુંદરપદપદ્મા,
 (તે) મનમિષ્ટ કદા મલશે કે ? વા વિસ્મૃત મનથી થઈ પદ્મા. ૭
 કૃષ્ણ, કમલદલલોચન, ભવભય મોચન, અગ્યુત, ગોપિવિહારી,
 મુરલીધર, મધવામદહર, નટનાગર, શ્રીવૃંદાવનચારી;
 નિત્યાનંદ, યશોદાનંદન, પૂર્ણ પ્રેમથી તજિને તંદ્રા',
 રે ઉદ્ધવ ભવનિધિથી ક્યારે, શ્રીહરિ શરણે લેશે ભદ્રા. ૮

દુહા.

એમ સમસ્તવ્રજંગના, જને જવી પ્રીત,
 કૃષ્ણ લિલા સ્મરતી છતી, કરે કંદ અનમિત; ૧
 સ્નેહ, ભક્તિ, વશ તેમને, અવલોકી તે કાળ,
 ધન્ય ધન્ય કથિ ઉચર્યો, ઉદ્ધવ અધિકદયાળ. ૨

હરિગીત.

બ્રહ્મા, ભવાદ્ય દેવ, નારદ, આદિમુનિઅગણિત, સદા,
 હે ગોપિકા હરિ ભક્તિમાં, તમ તુલ્ય પણ કો ના કદા;
 અતિધન્ય યૌવન, ધન્ય જીવન, ધન્ય જન્મ તમે ધર્યો;
 પ્રજયુવતિ તમને ધન્ય જથી, કૃષ્ણ હરિ આધિન કર્યો. ૧

દોષક.

ઉદ્ધવ વાક્ય સુણી વ્રજ નારી; (તે) વદિયો અતિશેમુદ્ધ ધારી;
 હે હરિદાસ વિશેષ કરીને, દર્શવ તૂં અમનેજ હરીને. ૧
 ગોદુળ નારિમનોજ^૨ વિહારી, (જે) વ્રજજીવન, કુંજ વિહારી;
 પ્રાણપતી, પુરુષોત્તમ નામી, (જે) કર્ણાકર, અંતરયામી. ૨
 પંકજલોચન, સોચવિનાશી, (જે) મનરંજન, પ્રેમવિલાસી;
 દેવકિનંદન, પૂર્ણપ્રતાપી, જે ગુણસાગર, સ્નેહ કલાપી. ૩
 તે હરિ નિત્ય વસે પુર યત્રે^૩; હૈ અમને ચર ઉદ્ધવ તત્રે;
 તે હરિને અવલોકિ વિલાસે; આ ભવભીતિ તજી શુ અયાસે. ૪

હરિગીત.

એભાંતિ સદૃશ વ્રજંગનાનાં, શુભવચન શ્રવણે ધરી;
અતિસ્નેહથી વ્યાકૃત સજ્જ, ઉદ્ધવ વદ્યો પ્રીતી કરી;
હે કૃષ્ણભક્તિ વિદ્યાસિની, વ્રજવાસિની નિર્ભય થકી;
આલો સદૃશ મમ સંગ, તમને કૃષ્ણ દર્શાવું નહી.

૧

દોષક.

(તે) સુણિને વ્રજગોપિ ઉમંગે, સંચરિ સત્વર ઉદ્ધવ સંગે;
ગીત અમીત મનોહર ગાતી, મંજુલસૂર અલાપિ સુભાતી.
જાય સુમંદગતી મૃદુવાના, કૃષ્ણ પ્રદર્શનકામ નિદાના;
એ વિધિ ઉદ્ધવ સંગ વિશેષે, તે ગઈયો યદુપૂરપ્રદેશે.

૧

૨

હરિગીત.

તે પરમરમ્યપ્રદેશમાં, યદુપુર સમિપ મનહારિકા;
ખડુ વૃક્ષ; વલ્લરિ, પુષ્પથી; શોભી રહી હરિવાટિકા;
તેણિને દર્શન કરતિ છતિ, ઉદ્ધવ સહિત વ્રજસુંદરી,
માયા સરોવર તીરને, પામી તદા પ્રમુદા ધરી.
તન્ને અધિકશ્રમ પામિ છતિ, અતિરમ્યસરજલવિમલથી,
પ્રણિપત્ય કરિ હરિદાસને, વદિયો તદા આનંદથી;
હે તાત આ સરતીરપર, વિશ્રામ કરિયે શ્રમ જશે,
અન્ને કમલદલનેત્ર, શ્રીપરમેશ, કૃષ્ણ પધારશે.
સિતજલ, કમલ કલહાર, હંસ, કરંડ^૧, કૌમુદ^૨ વૃંદથી,
શોભીત આ સર નિર્મ્યું, કેણે જ્યથિ મન રંજે મથી;
તે વાક્ય સુણિ ઉદ્ધવ વદ્યો, મયનામદાનવ શુભનતી,
પ્રખ્યાત લોકસદૃશવિષે, તણે રચ્યું આ સર સતી.
સુણિ એમ (તે) વદિયો તદા, હે કૃષ્ણસજ્જન આ પયે,
આણી નયનઆનંદનને^૩, દર્શાવ અનને આ રથલે;
સુણિ એમ સત્વર ઉદ્ધવે, અતિશિવ્રગાની^૪ દૂતથી,
તત્ર રથલે તેડા વિગા. હરિને સદૃશ વિનતી કથી.
સંદેશ સુણિ નરવાહને, ચક્રી કૃષ્ણ વિચર્યા નિગિપનાં,
શિર ઉપર રાજે કિરિટ. લલકે લલિતદુંદલ કરણનાં;

૫

૨

૩

૪

બ્રાજ્ઞ અનંગ સમાન અંગ, મહાઅલંકારે ભરી,
પરિધાન પીતાંબર કરી, વનમાલ ધરિ શોભાભરી.
વાદિત્ર, ગીત, દ્વન્ત, પતાકા, છત્ર, ચામર, રિક્ષિથી,
યત્રે વ્રજસ્ત્રી તત્ર આવી, રાગિયા બહુપ્રીતિથી;

દોષક.

તે હરિને દરશી વ્રજનારી, મોહિત થૈ સુવિયોગ વિચારી;
શિશ્ર સચેત^૧ સ્ત્રી ગુણવંતી, (તે) વદિયો સુવિલાપ કરંતી. ૧
અંતરમાં અતિસ્નેહ ધરીને, નમ્ર નિહાળિ પ્રણામ કરીને;
હા અમ નાથ મનોહરવેષા, હા વ્રજનારિનિહારિ સુવેષા. ૨
હા વ્રજજીવન ગોપિ અધીશા, પ્રાણુપતી રતિરંજન ધશા;
ગો, વ્રજ સ્ત્રી, સુત, વત્સ, પ્રસંગે, ખેલિ થયો તુ યુવાવય^૨ અંગે. ૩
નિર્લજ કામ કરી છલિ જને, કેમ વશે શઠ તૂં તજિ તેને;
પાલકને તજિ ગોકુલઆમે, તારિ ગતી શિ થશે ઇહધામે. ૪
ના તવ ધર્મ નહી તવ નીતી, લાજ તને નહિ ના તવ પ્રીતી;
ના તવ સત્ય નહિ તવ જતી, ધોરવને તજિ નારિસુભાતી. ૫
(જે) નિજ ભક્ત સખા પરિ ત્યાગી, (તે) નર નિત્ય અપાર અભાગી;

મદનગ્રાહા છંદ.

અપલાસમયંચલચિત્ત કરી, લલના અતિનિર્મલપ્રેમ ધરી, પરહરિ પરને,
નિજમાત, પિતા, કુલલાજ, હરી, પતિપ્રાણુસમાન પ્રમાણિ વરી, ગુણસાગરને;
અરપી મનમંજુલ ધીર ધરી, વન વન હર, નીશ, સહીત કરી, ગૃહિ ગૃહિ કરને,
તેને છળછેક કરી વિસરી, વન, યોવનમાં, અધથી^૩ ન કરી, ધિક (તે) નરને. ૧

ચોપાઈ ત્રિતાલી.

તેમને વિલપંતીનિહાલી, વદિયા હરિ વાણી કૃપાળી;
મમ વાણિ સુણો વ્રજ નારી, કરવો નહિ ક્લેશ વિચારી. ૧
અવલોકિ સુભક્તિ તમારી, તમથી નહિ દૂર હૂં નારી;
તમ સ્નેહ મહાસુખ પાત્ર, તેથી આધિન આ મમ ગાત્ર. ૨
તમને સતિ કાદિન મારો નહિ થાય વિયોગ વિચારો;
વ્રજ નારિ સદા હું તમારો, મનથી નહી કિંચિત ન્યારો. ૩

હરિગીત.

જગને સદા સૃજનાર હું, વાસવ^૪ સહીત સકલસુરા,

- રવિ, ચંદ્ર, રૂદ્ર, મરુતગણા, વસુ, વિશ્વદેવ, સુનીધરા;
વિધિ, વિબ્રુ, શક્તિ, સરસ્વતી, મન, બુદ્ધિ, મોહ, અહંકૃતી^૧,
ઇન્દ્રિય, સત્વ, રજ, સ્તભોગુણ, કામ, ક્રોધ, મદાકૃતી^૨. ૧
- ગત્યાદિ સર્વ અશેષ, મમ માયાયિ જાણી સુંદરી,
આ શોક મિથ્યા પહોરો, દર્શો સમસ્તવિષે હરી;
સુણિ એ રિતી વ્રજગોપિયો, સુવિવેક અંતરમાં ધરી,
હરિના પ્રદર્શનથી તત્ક્ષણ, શોક હરથી પહોરી. ૨
- હયરી વચન મૃદુવાણિથી, હે કૃષ્ણ કરુણાધન સદા,
તવ દિવ્યદર્શન પુણ્યરહિતમનુષ્ય ના પામે કદા;
પરમેશ પાવન ગોધથી, ગોધી અમોને પહુતમે,
પણ આ સરોવરને તજી, પગવા નહીં ઉચિતા^૩ અમે. ૩
- તે વાક્ય સુણિ ઉચર્યા હરી, હે નારિયો આ સરવિષે,
શુભસ્નાન કરતાં શોક તજિ, નિર્મલ યશો પાવનમિષે;
સુણિ એમ સદસ્યવ્રજંગના, સંતુષ્ટતાથી તે સમે,
સરસ્નાનથી તજિ શોકને, વદિ પ્રેમ પામિ અનોપમે. ૪
- હે કૃષ્ણ તવ દર્શન, સરોવર, સ્નાનથી કમ્બલ^૪ ગયો,
અતિધન્ય મેયઅમુરેશ જ, આ પરમસર કર્તા થયો;
જો હરિ પ્રસન્ન તમે અમોને, તો મનેચ્છિત દીજિયે,
માયા સરોવર નિકટ, અન્યતટાકને હરિ દીજિયે. ૫
- તે યાય ખ્યાત જગતવિષે, ગોપીસરોવર એરિત;
અતિ શ્રેષ્ઠ કીર્તિ યશે અમારી, કૃષ્ણ તવ કરુણાપિતૃ^૫;
તે વાક્ય સુણિ સુંદરતટાક, કરાવ્યું હરિયે સિદ્ધથી,
સિતવિમલ જલ, કમાલાદિથી, શોભા પ્રકાશી સ્નેહથી. ૬
- તમે વશ્યા પરમેશ નિત્યે, ગોપિકા ના વાક્યથી,
બક્તીયિ સદસ્યવ્રજંગના, સંતુષ્ટ હરિ કયું શું કયી;
તે ગોપિકા આનંદ પામી, સર્વ ગઈગોડસપ્રતી,
કમ્બલીત આપી ગોપિને. હરિ પણ ગયા દ્વારામતી. ૭
- હે શૌનકાદિ સુનીધરો, એનાંતિ ગોપીસર તખી,
હરપતિ જાણી સ્નાનથી, સમરો વ્યયા અથકારિહી;

સ્નાન કરે અકૂરતીર્થમાં પાપ વિનાશે,
 વપુમંજન^૧ બલદેવતીર્થમાં કરે વિલાસે. ૭
 ઉચ્ચેનનૂ તીર્થ, તથા અર્જુનનૂ જાણો,
 તદ્વત દેવકિતીર્થ, મુળદ્રાતીર્થ પ્રમાણો;
 ઉદ્ધવતીર્થ તથૈવ^૨, રોહિણી તીર્થસુધારી,
 સારંગાદ્રુમતીર્થ, સત્યભામાનૂ ધારી. ૮
 ભદ્રાતીર્થ તથૈવ, તીર્થજમદગ્ની દર્શો,
 વ્યાસતીર્થ પદ્માત, રામનૂ તીર્થ પ્રદર્શો;
 કર્દમતીર્થ તથૈવ, શક્રતીર્થાશ્રમ જાણો,
 કપિલતીર્થ અપરંચ, સોમનૂ તીર્થ પ્રમાણો. ૯
 એ સંક્ષેપથિ કથ્યાં, તીર્થ દ્વારામતિધામે,
 સ્નાનવિધાન, પ્રદાન થકી, મનવાંચ્છિત પામે;
 સ્મરણ થકી નર સદ્ય. પાપના પૂંજ વિનાસે,
 દર્શન થકી નિદાન, દોષદાવાનળ^૩ નાસે. ૧૦
 છે અધહારિ અનેક, તીર્થ દ્વારામતિતીરે,
 તથાપિ સર્વે લોપ, થયાં રત્નાકરનીરે;
 એ પ્રકાર નિર્ધાર, તીર્થયાત્રા મુનિ કરશે,
 સ્નાન, દાનથી, સત્ત્વર આ બવસાગર તરશે. ૧૧

દ્વારપાલ—પૂજનપ્રકાર.

મુજંગપ્રયાત.

કરી તીર્થયાત્રા મુની એણિ રીતે, યથાશક્તિથી દાન અર્પી મુનિને;
 વસે કૃષ્ણના પાર્ષદો^૪ દ્વારપ્રત્યે, સદા રક્ષણાર્થે મહાબક્તિકૃત્યે. ૧
 સમર્થો મુની નેમને સ્નેહ લાવી. મહાગંધમાલ્યાદિપૂજા સજ્જતી:
 ક્રમે પૂર્વઆદિ ગણાવું વિશેષે, વર્યા નિત્ય (જે) કૃષ્ણદ્વારાપ્રદેશે. ૨

પૂર્વદ્વારપાર્ષદો.

કાવ્યલેખ.

કંદુમારજયંત. સર્વને આજ્ઞાકારી.
 કંદુ દરિસેવાર્થે, સ્વપિયો કરને ધારી;

^૧ સ્નાન. ^૨ દેમળ. ^૩ રોપણી (વનો) એવેન. ^૪ એમનુંયે દ્વારપાલ.

વજ્રનાભ, શ્રીનાભ, વજ્રબાહુબળધારી,
 મહાહત્, વજ્રહા, વજ્રદંટ, વજ્રધારી. ૧
 શ્વેતમુદ્ગિ, વજ્રાક્ષ, શ્વેતમાલી, એ ભારી,
 શસયુક્ત રક્ષાર્થ, સદા જિમુતાજ્ઞાચારી,
 તરુણસૂર્ય, નરનાથવિનાયક^૨, કાર્તિકસ્વામી,
 દ્વિગાંધરેશ્વર, સપ્તમાતરી^૩, તક્ષકનામી^૪. ૨
 ભામ, મહામખ, તથા દીર્ઘનખ, દાનવબતી,
 વિશ્વાવસુગાંધર્વ, મેનકાપ્સરાસુભાતી;
 સનતકુમાર, વસિષ્ઠ, તથા વટતરુવર^૫ ભારે,
 મુનિ (એ) અકત્રિંશ^૬, સમર્થો પૂર્વદ્વારે. ૩

અગ્નિકોણ.

હરિગીત.

જ્વાલામુખો, ત્રાસન, તથા, માંસદ, તથૈવ પ્રભંજનો,
 કથ, રક્તલક્ષક, કૃષ્ણ, કૃષ્ણજટાધરો, હે મુનિજનો;
 અપરં રમશાનાનિલય, (એ) નવરક્ષકા પ્રીતી ધરી,
 નિત્યે વસે હરિદ્વારમાં, અગ્નીકુણે સેવાકરી. ૧

દક્ષિણદ્વાર.

કાવ્યચંદ.

મહાનાદ, ઉગ્રાક્ષ, પાશહસ્ત, દંડપાણી,
 મૌનપ્રિય, અતિવર્તક, આરણ, દુંદુભિ જાણી;
 નિશ્વન, ખરશ્વન, મલ્લિકાક્ષ, ધુર્ધુરો, સુભાતા,
 મહિપસૂર્ય, દુર્દર્શવિનાયક, ચંડીમાતા. ૧
 ભૂપણ્દશ્વર, ઉર્ધ્વબાહુરાક્ષસ અભિધાના;
 ક્ષેત્રપાલપન્નાક્ષ, અશ્વતરનાગ, નિધાના.
 ચિત્રાંગદગાંધર્વ, ઉર્વશી, ગોરજરક્ષો,
 તથા અગસ્ત્ય સહીત, સનાતન, વસાલ વૃક્ષો. ૨
 પંચાર્વિંશ (એ) પાર્ષદ, સ્નેહથિ દક્ષણદ્વારે,
 હરિ સેવાર્થે વસે, અર્ચ્ય નર દિવ્યપ્રકારે;

૧ જમુતની આસાથી ચાલનારા. ૨ ગણપતી. ૩ સાત માતાઓ. ૪ તક્ષક નાગ. ૫ વડનું ઝાડ.
૬ એકત્રીસ.

नैर्ऋतकोण.

हरिगीत.

गीतक, तथा नर्तक, इधनप्रिय, नञ्ज, इण्ड, मुनिजनो,
सहजो, विजृम्भक, श्रुविधरो, नेत्र लंग, तपो धनो;
मुशक्ती, तथा सूर्यक, सदा ओ रक्षक निर्भयगुणो,
नर पूज ओकादश रमावर द्वारमां नैर्ऋतकुणो.

१

पश्चिमद्वार.

सवैया एकत्रिंश.

स्वस्तिक, शाभवशा, शुद्धहस्तक, तथा शंभुगुह्य, ओकादश,
ओकादश, स्थुलशीर, तथा, स्थुलअंध, शुभानन, पिप्पलवृक्ष;
पाशहस्त, परवशस्थित, सुभुभो, क्षिप्रक्षेत्रपात्रो निर्वाण,
तथा पुष्पदंताभ्यविनायक, हर्षणादुग्रादित्य प्रमाण.
सत्राजितध्विरो, तुंगनामा, तथा धृतायीनार,
तथा धेटाकअद्वैत, भट्टादर, नागिन्द्रो, ओ दानवसार;
क्षपालिदेवी, पंचजनाभ्य, परावर, ओ मुनिराज उदार,
पूज नरा (ओ) पंचविंशती, रक्षक हरिना पश्चिमद्वार.

१

२

वायव्यकोण.

हरिगीत.

लंजन, तथा लैरव, धेटादर, क्षालिन्द्र, लक्षक तथा,
मर्दक, तथा इन्द्र, पिंगलो, अश्विणी, सर्व पुत्रे तथा;
(ओ) सर्व ओकादश महापार्षदजनोने सारथी,
नर पूज वायुकोणमां, नानाविधाउपचारथी.

१

उत्तरद्वार.

सवैया एकत्रिंश.

भक्त, विष्णु, स्वक, ओकादश, तथा वेदमंडपुन्यनिधान,
मुक्त इच्छ, इण्ड, जंशुद्रो, अपराजित, हन्मन् निधान;
शावकगणपति, मूलस्थानरवि, इन्द्रेश्वर ध्विर निर्वाण,
वासुकिनाग, तथा इन्द्रनिदेवी, सनत्कुमेश प्रमाण.

१

દેવપાલખંજન, નારદગાંધર્વ, અસરાંસા નામ,
તથૈવ ગોલક, દૂર્ભપૃષ્ઠ, રક્ષસ રક્ષાકર હરિના ધામ;
દ્વપક્ષવૃક્ષ, તથૈવ ચક્ષ, (ઐ) ત્રયોવિંશ રક્ષક નિર્ધાર,
અર્ચ્ય નરા પરિપૂર્ણ પ્રેમથી, પરમેશ્વરના ઉત્તર દ્વાર.

ઈશાનકોણ.

હરિગીત.

કિંકણિક, દુર્ગર, દુર્મુખો, ભૈરવનિનાદ, મહાખળી,
મુક, મેઘનાદ, કરાલ, વિચકો, બલિપ્રયો, બલિભુક, બળી;
આમિપ્રિયો, (ઐ) રક્ષકો, દ્વાદશ રેમશનિવાસમાં,
પ્રીતીથિ પૂજન તેમનું કર, શ્રેષ્ઠનર ઈશાનમાં.

૧

ઐ દ્વારપાલ સમસ્તના, શ્રીકૃષ્ણ અધિપતિ સર્વદા,
પાલકજ્યંત સમસ્તનો, શક્તી શ્રીરુદ્ધિમણિ સુખપ્રદા;
આજ્ઞા જ્યંતનિ પામિને, નિગ્રહ, અનુગ્રહ, (તે) કરે,
પુજવા જ્યંતાદિકથિ જથી, હરિ સકલપૂજ ગૃહે.

૨

શેષાદિનાગપતી તથા, કર્કોટકાદિ મહાયશે,
આજ્ઞાજ્યંતનિ પામિને, હરિદ્વારમાં નિત્યે વસે;
તે સકલનાં નાનાવિધે, ઉપચારથી પૂજન કરી,
નંતર ત્રિવિક્રમ લક્ષ્મિ, ભૂલક્ષ્મી સહીત પૂજે હરી.

૧

દુહા.

કૃષ્ણ ત્રિવિક્રમ મૂર્તિને, શ્રીખલદેવ સહીત;
પૂજન કરી પ્રદર્શતાં, પલે પાપ અનમીત.

૧

મુજંગપ્રયાત.

મુનિદ્રા હરીકૃષ્ણને શાસ્ત્ર રીતે, મહાભક્તિથી પૂજવા પૂર્ણપ્રીતે;
મુચીસ્નાન પંચામૃતેથી કરાવી, સમર્પો મહાવસ્ત્ર, આભર્યું, ભાવી.

૧

વસંતતિલકા.

નાના સુગંધમયચંદન જાતિ જાતી, શ્રીકારપુષ્પ, તુલસીદલ, ભાતિ ભાતી;
શ્રીધુપ, દીપ, બહુ દિવ્ય બલી સહીતે, પૂજ પદાખજ કરવી સ્તુતિ શુદ્ધચિત્ત.

૧

શિશ્વરિણિચંદ.

સદાનંદોદેશં, અતિલલિતવેપં, ચંદુપતિં,

निराधाराधारं, सङ्क्षुब्धसुखसारं^१, शुभमाति;
महावीरं, धीरं, विलसितशरीरं^२, वरतरं,
नमामि श्रीद्वारामतिअधिपतिं, इडिमणिवरं.
कृपा धामं, कामं, सधनधनस्थामं, शरणमुदं^३,
रमाकांतं, शांतं, अणिलयशुभांतं^४, सुखप्रदं;
विशेषं, विश्वेशं, सुमनसरवेपं^५, नटवरं,
नमामि श्रीद्वारामतिअधिपतिं, इडिमणिवरं.

१

२

भुजंगप्रयात.

पक्षीलघने पूजवा ओ प्रधारे, तथा^१ पूजवा द्यपिने शास्त्रधारे;
गण्ठाधीशने पूजवा शुद्धध्याने, महागंधमात्यादि नानाविधाने. १
रमा इडिमण्डीदेवीने स्नेह लावी, इरावि सुपंथाभूते स्नान लावी;
समर्पणं महावस्त्र, आभूषण्णादि, विधाने करी पूजवी (जि) अनादी. २
पद्मांभूजप्रत्ये करीने प्रणामा, तथा पूजवी प्रेमथी सत्यपारा;
द्विजने यथाशक्तिथी दान आपी, इरा तीर्थ जेणी दिने स्नेह व्यापी. ३
भक्षे मोक्ष सर्वे पणे पाप लारी, सृजे लोकमां सर्वदा श्रेष्ठधारी;
शमे उल्लेख पामे अतीशेसमृद्धी, सृजे पुत्र पौत्रादिनी नित्य वृद्धी. ४

दुहा.

द्विज सुधुरे उरमां सदा, जपी कृष्ण परमान्ध.
नरोत्तमा श्रयथी रम्युं, उत्तम तीर्थ महात्म्य.

१

इंद्रविजय छंद.

पावनवेप विशेष रमेशपद्मांभूजभक्तिनिर्दरधारी,
धीरगभीरशरीर प्रभावर नीतिविषे वशि प्रीति अपारी;
उत्तमकृत्य स्वयंत्तरमां धरि, युक्ति अनंत सृष्ट दित धारी.
पावनपंथविहारि, नरोत्तमदान भयूरविषे उपधारी.

१

कविनामधुरेशेण विरचिते श्रीद्वारिकामहात्म्य भाषांतरे तीर्थमहात्म्य
कथन नाम पंचमो विलासस्तमाप्तः ॥ ५. ॥

१ सङ्क्षुब्ध सुखसारः सागर. २ विलसितशरीरः शरीर. ३ विलसितशरीरः शरीर. ४ शरणमुदः शरणमुदः. ५ सुमनसरवेपः सुमनसरवेपः. ६ सङ्क्षुब्ध सुखसारः सागर. ७ सङ्क्षुब्ध सुखसारः सागर. ८ सुमनसरवेपः सुमनसरवेपः. ९ सुमनसरवेपः सुमनसरवेपः.

ત્રિવિક્રમવૃત્તાંત.

ત્રિવિક્રમ વૃત્તાંત યુદ્ધપ્રસંગ.

તોમરછંદ.

જય દેવદેવ, દયાલ, કમલાપતિ, જગપાળ;
પરમેશ, કૃષ્ણ, મુકુંદ, પ્રણમ, તને, સુખકંદ.

૧

દુહા.

એમ શ્રવણ કરિ સ્નેહથી, પાવનતીર્થમહાત્મ્ય;
ઉચર્યા મૂતપુરાણિને, શૌનકાદિ પરમાત્મ.

૧.

ઉપજાતી.

ત્રિવિક્રમીમૂર્તિ અસુરભાવી^૧, હેસૂત પાતાલથિ કેમ આવી;
કૃષ્ણત્વને^૨ પામિ કિયા પ્રસંગે, કુશસ્થલીમાં^૩ વશિ શેષસંગે.
આત્રેયનો^૪, વામનનો સુકારી, ક્યારે થયો દિવ્યભિલાપ ભારી;
તે સર્વ હેસૂત કથો પ્રકાશે, આતૂર જાણી અમને વિલાસે.

૧

૨

સોરઠા.

વાક્ય વિશેષપવિત્ર, સુણીએમ ભૃગુપુત્રનાં^૫;
વદા મૂતજગમિત્ર, પરમકથા શ્રીકૃષ્ણની.

૧

ત્રિવિક્રમોત્પત્તિ.

ચોપાઈ હિંદુસ્તાની.

શૌનકઆદિ મુણે મુનિકાંત^૬, કૃષ્ણત્રિવિક્રમમૂર્તિ વૃતાંત;
પ્રથમ મહીપર કુતયુગઅંતે^૭, યજ્ઞ કરી બલિરાજમહંતે.
ઇંદ્ર યદા^૮ જિતિયો પદવીથી^૯, તેનિ સહાય વિચારિ વિધીથી;
જન્મિતદા^{૧૦} કશ્યપ આદિતીથી, સુજિ પરમેશ ત્રિવિક્રમ ત્યાંથી.
લોક મસ્ત ત્રિપદથી^{૧૧} વિલાસે, સત્વર કરિ આક્રમણ^{૧૨} અયાસે;
કરિ બલિને અવનીતળપ્રથે, તેનિ સુભક્તિ સ્વિકારિ સુકૃત્યે.
તત્ર સદૈવ વશ્યા અસુરારી, દાસપ્રભાવ અપાર સ્વિકારી;

૧

૨

૩

દુર્વાસાસમાગમ.

અત્રિદુમાર^{૧૩} મુનીદુર્વાસા, અંતરમાં ધરિ મુક્તિનિ આશા.

૪

૧ બલીરાજને ભાવેલી. ૨ કૃષ્ણાવતારને. ૩ દારિકામાં. ૪ દુર્વાસાનો. ૫ શૌનકનાં. ૬ મુનિ-
યોના સ્વામી. ૭ સતયુગના અવસાનમાં-સમાપ્તિવિષે. ૮ જ્યારે. ૯ ઇંદ્રપદથી. ૧૦ ત્યારે. ૧૧ ત્રણ
કદમથી-પગલાંથી. ૧૨ ઓલંગીને. ૧૩ અત્રિક્રપિના પુત્ર.

તીર્થ અનેક પ્રમ્યા હર હર્ષી, પણ મુક્તિપ્રદ એક^૧ ન દર્શી;
 તેથી મુચ્છિત્વન ચિત્ત સુખતરી, ધ્યાનવિષે, નદિગોમતિ આવી. ૫
 તે નદિને ભવબંધનહારી^૨, નિશ્ચયપૂર્વક ચિત્ત વિચારી;
 સંચરીયા મુનિ તત્ત્વપ્રદેશે, ધ્યાન ધરી દરિને મુચ્છિવિષે. ૬
 આવિ ત્વરિત આનર્તપ્રદેશ^૩, વિપ્ર દુશસ્થસિમધ્ય પ્રવેશ્યા;
 દર્શિ તદા દુશભૂમિ^૪ વિચિત્રા, મૃતકવિપ્રયિ^૫ અતિગ્રપવિત્રા. ૭
 દાણુકર્મવટે ભયભીતા, યજ્ઞ, સ્વધા, શ્રુતિધોષ, રહીતા;
 મ્લેચ્છ સમૂહયિ પૂર્ણભિક્ષીતા^૬ (જે) દુશદૈત્યપતિયિ પાક્ષીના^૭. ૮
 ચિત્તવિષે ભયદાયિનિ ભારે, સંત, મહંત, વિના હરનારે;
 તત્ત્વ વિચરતાં ધીર ધરીને, ચક્રતીર્થમાં સ્નાન કરીને. ૯
 આ શુભતીર્થ અહો! ભગવાને, આ સ્થલમાં કર્યું દેમ વિધાને;
 ગોમતિસંગમ સ્નાન સ્વિકારી, તત્ત્વે નિત્યનિયમ^૮ પરવારી. ૧૦
 દાન સર્માપિ રમેશ બજીને, શિવ પગિશ આ ભૂમિ તજીને;
 કરતા એમ વિચાર વિશેષા, જય ત્વરાયિ પથે મુનિવેશા. ૧૧
 દર્શિ તદા નદિગોમતિ નામી, ચિત્તવિષે અતિશે રૂચિ પામી;
 તીરે સત્ત્વર વસ્ત્ર ઉતારી, ખાંધિ શિખા મૃદ^૯, ગોમય^{૧૦}, ધારી. ૧૨
 કરમાં દુશ ગૃહિ સ્મરી દરીને, દંડપ્રમાણ પ્રણામ કરીને;
 વેદ ધ્વની કરતાં સુપ્રકારે, પાનિયમધ્ય પ્રવેશ્યા બ્યારે. ૧૩
 તેમુનિને અવલોકિ અનંતા, દોણુ દોણુ કથિ દોશ^{૧૧} કરંતા;
 રાક્ષસધાતકિ તત્ત્વે આવી, શાપ^{૧૨} વદી મુનીને મન ભાવી. ૧૪
 પદપ્રદાર, મુટ્ટીયિ, અતિશે, તાહન કરવા કાળ્યા દીશે;
 (તે) અવલોકિ મહાભય જાણી, વ્યાકુલ સુજિ હૃદયર્થા મુનિ વાળી. ૧૫
 દેમ હણો મુજને અનદોષે, કાલ સમાન પ્રકારી રોષે;
 હું અતિદીન સદા ઉપવાશી, દુર્ધારા મન નામ ઉદારી^{૧૩}. ૧૬
 હે અસુરો સ્નાનાર્થ પ્રમાણી, પ્રાપ્ત થયો અગ્ને અનજાણી;
 કીજે મુક્ત મને દેખાપી, અત્ર પુત્રાપિ ન આવું કદારી. ૧૭
 માહિ માહિ તાહન અતિચારી, પ્રાણ વિનાશ થશે અનુચારી^{૧૪};
 કીજે રક્ષણ દેવધ્યાણા, પ્રાણ હણે આ અનુર કરાણા. ૧૮

૧ મુક્તિ આપનાર મોક્ષ. ૨ સંસાર બંધને હરવાનો. ૩ દાણુક સંજોગે રમવા-સીંચવાનો. ૪ દુશ-
 વિદ્યા. ૫ મરેલા. ૬ મલેહો. ૭ પલેહો. ૮ સ્ત્રીપ્રકાર. ૯ મરેલી. ૧૦ ગાળો. ૧૧ મોઝાન્દાનના.
 ૧૨ ગાળો. ૧૩ શત્રુમિત્ર નદિ મોલો. ૧૪ હે કૌરવના શત્રુ.

એવિધિ કંદ કરંત કપીને, રૂઝ નામઅસુરે દર્શીને;	
હુષ્ઠઅસૂરિયિ ચત્તઅપારે, મુક્ત કરી મુનિને તેવારે.	૧૯
વસ, દર્ભ, નાખી નિધિનીરે ^૧ , નગ્ન કરી અવશેષશરીરે;	
આકર્ષણકરતાં ^૨ પદ, પાણી, શીમાંતે ^૩ કરી ઉચર્યા વાણી.	૨૦
આવિશ અત્ર પુનર્પિ કદાપી, પ્રાણ વિનાશિશુ મસ્તક કાપી;	
રૂ રૂ ^૪ દ્વિજ નૃપ આજ્ઞાહારી ^૫ કાણ ઉચિત તૂં મન્નનકારી ^૬ .	૨૧
ના જાણે અમરાજન જ્યો, મુક્ત તને કરિયે દ્વિજ તેથી;	
ગચ્છ ^૭ ત્વરાથિ સ્વચિત્ત વિચારી, દોષ ક્ષમા કરિયે દ્વિજધારી.	૨૨
એમ કથી પળિયા તે પાપી, વિપ્ર અપારવ્યથાથી વ્યાપી;	
સીમાંતે જલસ્થાન નિહાળી, તત્ર ગયા સ્વાસાંતરવાળી ^૮ .	૨૩

દુહા.

જલાશયે બેશી મુની પામી વ્યથા અપાર;	
કરવા લાગ્યા તે સમે, ઐદિતચિત્ત વિચાર.	૧

કાવ્યચંદ.

તપના વ્યયથી ^૧ કદા, દૈત્યને શાપું જ્યારે,	
તદા માર પુરૂષાર્થ, સુજે શું? ભવમાં ભારે;	
કદા કરું મમદેહ, ત્યાગ આ અવની પ્રત્યે,	
તદા થાય ઉપહાસ ^૨ , વિપ્રમાં અયશ સહીતે.	૧
કરું કેમ આવાર, ઉપાય ન ઉરથી દર્શે,	
આ અપમાનયિ મર્ણુ, સર્વથા યોગ્ય પ્રદર્શે;	
ધિક ખળ, ધિક તપ, ધીક ધીક બુદ્ધી ખળધારી,	
ધિક દ્વિજદેહ સદૈવ, ધિક સત્કીર્તી મારી.	૨
કેનાં શોભનશર્ણુ, પામિ સંતાપ વિરામું,	
કેને શરણે જાવું, જોયિ યશ ઉન્નવલ પામું;	
કાણ સૌખ્ય દે મને, કાણ મમજીવન ^૩ આપે,	
ગોમતિસંગમ સ્નાન, કરાવે કાણ પ્રતાપે.	૩
કરે કાણ રણવિષે, દૈત્યથી યુદ્ધ વિલાસે,	
કાણ સમર્થ વિશેષ, દૈત્યને જિતવા ભાસે;	

૧ સમુદ્રમાં. ૨ તાણતાં-ગસેડતાં. ૩ હૃદય-પરગણા બહાર. ૪ અરૂરે. ૫ હુકમરહિત. ૬ સ્નાન કરનારો. ૭ જા. ૮ અરચથી. ૯ મરકરી. ૧૦ માર આયુષ્ય.

સકલ દેવમાં એક, અકળમધુસૂદન બહુ,
તેનાવિના ન અન્ય, અભયપદદાતૃ^૧ પ્રમાણું. ૪
બ્રહ્માદિક દેવને, શરણુદાતા (તે) ભારી,
સદ્ગુણસુદર્શનચક્ર, ધારિ દાનવભયહારી;
શરણાગતવત્સલ સ્વભાવ સદૈવ પ્રકાશી,
તેના શરણે ચરું, જશે આ સંકટરાશી. ૫
એમ અંતરે ચિતિ^૨, મુની દાનવનાં નાશે,
વિચર્યા (તે) પાતાળ, વાસી પરમેશનિવાસે;
દુધા, તૃપા, વ્યાઙ્ગ, પ્રેવેશ્યા ભૂતળપ્રત્યે^૩,
દર્શ્યું બલિ મંદીર, તદા અતિરમણિકૃત્યે. ૬
ગાન, ગીત, ગાંધર્વ, અપ્સરા, કરે અપારી,
શોભિત સર્વનિવાસ, વિષ્ણુ કાંતિથી ભારી;
સભાપ્રત્ય આવતાં, અત્રિનંદનને^૪ દર્શો,
કરિ ઉત્થાન ત્વરીત, દૈત્યપતિ હરમાં હર્ષો. ૭
કરથી કરને ગૃહી, દિવ્ય આસને નિવેધી,
અર્ધ, ધેતુ, મધુર્પક, અર્પો નાનાવિધ વેધી;
પ્રણમી વારંવાર, વધો બલિ અમૃતવાણી,
કરિયો યાવન મને, તમે મુનિ કદ્દણા આણી. ૮
કથિયે અત્રાગમન, કામ સંશય તજિ પ્રીતે,
મુણી એમ બલિ વાઙ્ય, તદા મુનિ વિનય સહીતે;
તત્રસ્થિત^૫ ભગવાન, ત્રિવિક્રમ સન્મુખ બાળી,
ગદ ગદ કંઠયિ વદ્યા, વાણિ મુનિ દરણા વાળી. ૯
દૈત્યપતિ તવદ્વારવિષે (જે) નિત્ય નિવાસી,
ભયભંજન, અસુરાંતકારિ (જે) નિત્ય પ્રકાશી;
આવ્યો તેને શરણુ, એમ કથિ કંઠ કરીતે,
ત્રાહિ ત્રાહિ કથિ વદ્યા, નેત્રનાં નીર જરીતે. ૧૦

અનુક્રમ સંદે.

ત્રાહિમાં પીડિતાન્માનં દુષ્ટ દૈવચિત્રિવિરનાં:

બ્રહ્માદિનાં ત્વમેત્રાણિ. શરણે મધુસૂદનં.

૧

૧ આપનાર. ૨ ચિંતન કરી. ૩ પાતાળમાં. ૪ પૂર્વભાગે. ૫ તત્ર નિર્ણય. ૬ જે ત્રિવિક્રમ
દુષ્ટ દૈવથી પીડાત છે અત્રાગમ તેનો એવા મન મારણ કરી. ૭ જે મધુસૂદન બ્રહ્માદિને સમગ્ર ર-
નાર તનેજ હો.

ત્રિમંગીચંદ.

સકલાનાંશરણું^૧, કમલારમણું, મંગલ કરણું, પરમેશં,
 મુનિમનસિસ્મરણું^૨, અધમોદ્ધરણું, પરમાચરણું^૩, વિશ્વેશં;
 પ્રભવાણુંવતરણું^૪, કદમ્બહરણું, પાવનચરણું, પાપહરં,
 ત્વાં^૫, તમાલવરણું^૬, કરુણાકરણું, અન્જરાભણું^૭, નમામ્યહં. ૧
 જનકં^૮, જનપાલં, ભક્તકૃપાલં, સુંદરભાલં, સદ્રેષં^૯,
 સકલેષુવિશાલં^{૧૦}, દીનદયાલં, મનસિમરાલં^{૧૧}, સર્વેશં;
 અતુલિતખળવંતં, નિગમનિયંતં^{૧૨}, લિલાચરંતં, શ્રેયકરં,
 અવ્યંગ, મનંતં, ત્વાં, ખલવંતં, કમલાકંતં, નમામ્યહં. ૨
 સંશ્રેયવિધાનં^{૧૩}, પુરુષપ્રધાનં પૂણ્યનિધાનં, ભગવંતં,
 કુટિલેષુકરાલં^{૧૪}, દાનવકાલં, માનવપાલં, શ્રેયગૃહં^{૧૫};
 ત્વાં, મનોભિરામં, અગણિતધામં, સુંદરશ્યામં, નમામ્યહં, ૩
 આનંદસ્વરૂપં, અકલિતરૂપં, અકલ, મનૂપં, સુખસદનં,
 પરમેષુ પવિત્રં^{૧૬}, વેષવિચિત્રં, મહંતમિત્રં, વરવદનં;
 મુમનોહરવેષં, સદ્ગરદેશં^{૧૭}, આદિમહેશં, અધદાહિં,
 ત્વાં શરણુભાગતં^{૧૮}, દૈત્યભયરતં^{૧૯}, વિપ્રમશક્તં^{૨૦}, માં, પાહિ^{૨૧}. ૪

દુહા.

દુઃખિતચિત્ત, સુદીનજન^{૨૩}, નિરાધાર, નિર્ધાર,
 હે દેશવ તેને તમે, સદા શરણુદાતાર. ૧
 પરાધીન, અરિથીવિકલ, ભવથીભીત^{૨૪}, અપાર;
 કમલાવર તેને તમે, સદા શરણુદાતાર. ૨
 સ્વધર્મરક્ષક, ભક્તજન, સદૈવ પરહિતકાર;
 કમલાવર તેને તમે, સદા શરણુ દાતાર. ૩
 દયાવાન, નીતિ પ્રવિણ, પરઉપકારિ, અપાર;
 હે દેશવ તેને તમે, સદા શરણુદાતાર. ૪

૧ સર્વે પ્રાણિમાત્રના શરણુ. ૨ મુનિયોના મનમાં સ્મરણુ. ૩ ઉત્તમ આચરણુ. ૪ સં-
 સારસમુદ્ર તારણુ. ૫ તમને. ૬ મેઘના જેવું વરણુ. ૭ દેવનું આભુષણુ. ૮ હું નમું છું.
 ૯ પિતા. ૧૦ સારો વેષ. ૧૧ સમસ્તમાં મહાન. ૧૨ મનવિષે હંસ. ૧૩ વેદના નિર્ણયતા.
 ૧૪ કલ્યાણનું દેકાણું. ૧૫ પાપીયોવિષે ભયાનક. ૧૬ શ્રેયનું મંદીર. ૧૭ ઉત્તમમાં પવિત્ર.
 ૧૮ સારો વર દેનાર. ૧૯ તમને શરણુ આવેલો. ૨૦ દૈત્યના ભયવાળો. ૨૧ અશક્ત. ૨૨ મને
 રક્ષણુ કરો. ૨૩ અતિશય દીન. ૨૪ ભીતીવાળો.

સવૈયા એકત્રિશા.

હે કેશવ તે જાતિ, દૈત્યના, તાપથી તમ, અધિકકષ્ટીત,
અધિક અધિક અપમાનથી ક્લેશિત, નિત્યનિયમ, સ્વક્રિયાથી, રહીત;
પરાધીન, અપયશથી ખેદિત, ક્રુધા, તૃપાથી, આમ અપાર,
એવો જ હું દીન નિરંતર, તેને તમે શરણુદાતાર.

૧

એ વિધિ નિજ આગમનનું કારણ, કથન કરી શુભસ્તોત્રસહીત,
દર્શાવ્યો તે સમયે હરિને, દૈત્યથી તારિત દેહ કરીત;
પ્રદર્શિ મધુસૂદને વિપ્રતું, કરેલું અપયશથી ઉપહાસ,
ધર્યો અંતરે ક્રોધ અતીશય, કુશનને નિશ્ચય કરવા નાશ.

૨

જ્ઞાનથી મુક્તીતીર્થ જાણિને, યાત્રાકામે ગયો નિદાન,
ચક્રતીર્થમાં સ્નાન કરીને, ગોમતિમાં કરતાં શુભસ્નાન;
તત્ર આવી દૈત્યે પદ્મજાણી, તાડન કરી મને બહુવાર;
વસ વારિમાં નાખિ ચરણથી, આર્ધ્ધણુ કરિ કરી પ્રહાર.

૩

સીમાંતે કરિ મને વધા તે, દાનવ સર્વે વાક્યકરાસ,
પુનર્પિ અત્રે જો આવિશ તો, પ્રાણ વિનાશ કરિશુ તત્કાળ;
તેથી ગોમતિ સ્નાન કરીશ, કરીશ તદા નિશ્ચય જલપાન;
એમ માનિ કરુણાથી કરશે, આ સંકટપ સદૃશ ભગવાન.

૪

આપ પ્રસાદથી સ્નાન, દાન, ભોજન, કરી પ્રસન્ન સર્ગ નિર્ધાર;
ધરે પ્રતિજ્ઞા સદૃશ તદા આ, ભૂતલ ને તગિ બદ્ધિ બદ્ધાર.

શિશ્વરિણીચંદ.

સુણી દુર્વાસાની. અતિ કરુણવાણી^૧ યદુપતી,
કરી વારંવારે, નિગમનવિષે ચિત્તવન અતી;
પ્રણામી પ્રીતીથી. અમિતકરુણાદર્શન કરી,
વધા દુર્વાસાને, વિનયસહ વાચા^૨ શુભજરી.

૧

મુજંગમયાન.

મુતી હું પરાધીન હું આ પ્રદેશે, તથા બંધિવિહીન^૩ હું દાનપેશે;
સદા સર્વથા દૈત્ય આજાણિ ચારી^૪, વશીબન^૫ હું સત્યથી સમજારી.

૧

બસીતી કરે પ્રાર્થના વિપ્ર તેથી. તમારું સુખ કામ સંપૂર્ણ કર્યો;

સુણી વિશ્વનાથપતી એવિ વાણી, મુતી શ્રીબલ્લભિ વધા પ્રેમ આણી.

૨

इंद्रविजय.

હે બલિરાજન યજ્ઞતણા કરનારવિષેજ તમે બહુનામી,
 દાનિવિષે બહુમાનિ તમે પરમેશ્વરભક્તિવિષે અભિમાની;
 શ્રેષ્ઠ વિષે અતિશ્રેષ્ઠ તમે, કરિયા વશ જે કરણીયિ મુરારી,
 દાનવમાં અતિ પાવનવાન હરે હરિભક્તિ સદૈવ વિહારી. ૧
 વિપ્રસહાયક દાનવનાયક, ઉન્નવલકીર્તિ પ્રકાશિ તમારી,
 મોકલિયે હરિને મમઉપર સ્નેહ ધરી કુશનાશ વિચારી;
 પૂર્ણ થશે મમનીમ તમારિ, દયાથકિ હે બલિરાજ પ્રમાણી,
 વિપ્રનિ વાણિ સુણિ અપ્રસન્ન થઈ, ઉચ્ચર્ચો બલિરાજન વાણી. ૨

दुहा.

આ ભવસાગર શ્રમ વિના, જેને જપે તરાય;
 જથિ સકલમંગલ મળે, તેને કેમ અપાય. ૧

छपयछंद.

કાણુ તીક્ષ્ણશસ્ત્રથી, સ્વહસ્તે મસ્તક છેદે,
 કાણુ સુરક્ષણકારિ, કવચને ભાવે ભેદે;
 કાણુ હલાહલ ભક્ષ, કરે આનંદ ધરીને,
 કાણુ સિંહ મુખ વિષે, પ્રવેશે ધીર ધરીને,
 કાણુ અભાગિ કંઠે શિલા, ખાંધિ મહાસાગર તરે,
 હે વિપ્ર કાણુ મથુરેશને, અર્પો જન્મ ભ્રમ્યા કરે. ૧

दुहा.

તીક્ષ્ણ શસ્ત્ર ધારાવડે, છેદી દયો મમ શીશ;
 પણ શુભ નેત્ર સ્વરૂપિ (આ) તજિયે શ્રીજગદીશ. ૧

सवैया एकत्रिंश.

અતિ સંકષ્ઠયિ જે સુરવરને, પ્રાપ્ત કર્યા (તે) કેમ અપાય,
 ના વદિયે આ વાક્ય મુનીવર, શ્રવણ કરી મમ જીવન જાય;
 અન્ય યાચના કરો મુનીવર, સમસ્તમનવાંચિછત અર્પોશ,
 કદાપિ દુર્લભ^૧ હશે તથાપી, નિમિષમાત્રમાં નિકટ કરીશ. ૧
 (તે) સુણિ વધા મુનિ બલિરાજન, મને કદા તૂં લુખ્ય^૨ ન જાણુ,
 અન્ય યાચના ન કરું તારી, પ્રેશ્ય^૩ ધણી રક્ષણુ કર પ્રાણુ;
 એમ સુણી બલિ વધો મુનેશ્વર, જાણુ તમે સમસ્ત વિધાન,
 ભક્તરાજ પ્રલહાદ કારણુ, તૃસિંહરૂપ થયા ભગવાન. ૨

તે વિધિ વામન પ્રથમ સૃજને, ત્રિપદ^૧ જૂથિ યાચી દિચીત,
પુનઃત્રિવિઠમ સૃજિને હરિયાં, મારાથદી ત્રિલોક ખચીત;
પુણ્યથિ પ્રાપ્ત કર્યા વામનને, (મેં) અતિ કષ્ટથિ હે સુનિરાય,
નિમિષ માત્ર પણ તેને ન તજુ, કદા કરો દોષીશ ઉપાય.

૬

સુનિ વદ્યા જે ભૂતલ ગગને, ગગન કદા ભૂતલમાં જાય,
તથાપિ વામનવિના કદાપી, અત્રથિ ના જહીં ખલિરાય;
એમ સુણી બળિ વદ્યો ખેદથી, ન કયો આવાં વાક્ય સુનેશ,
વામનને ન સમર્પું સર્વથા, દિને ન પ્રકટે કદા દિનેશ.

૪

એમ સુણિ સુનિ વદ્યા બલીને, જે હરિને ના પ્રેશિશ બ્રાત,
તદા ગોમતી સ્નાન વિના (આ) અજુક્ત^૨ અંગ કરીશ નિપાત;
બલી વદ્યો જે કરવું હોય તે, હરિયે થવાતુ થાય નિદાન,
પણ સંકલ્પથિ કથું સર્વથા, ન તજુ હરિપદ પુણ્યનિધાન.

૫

છપચલંદ.

નિર્ગલ જલ મંથનેથિ, નવનિત^૩ મળે કદાપી,
શ્રમે ધૂલિ પીલતાં, તેલ કદિ ગૃહે પ્રતાપી;
તૃપામસ્ત^૪ મૃગજળે^૫, કદાપી તૃપા સનાયે,
કદા પુષ્પ ધારથી, શરને છેદે ભાવે;
એ આદિક ન થવાનાં અતી, થાય કદાપિ પ્રયત્નથી,
પણ વામન મનો વિહારિને, ન તજુ પ્રાણપ્રયાણથી.

૧

સર્વથા ણકચિશા.

એમ વિવાદ કરંત ઉભયને, પ્રદર્શિ વિસ્મિત થઈરમેશ,
વદ્યા સ્નેહથી હુર્વાસાને, હરમાં કરૂણા ધરિ વિશેષ;
હે દ્વિજરાજ તજે હર ચિંતા, ગોમતી સ્નાન કરાવિશ સત્ય,
સત્વર નાશ હરિશ મમ હરેતથિ, તત્ર આચિ હુયને સમ્પત્તય.
એમ સુણિ દૃઢ વાક્ય દશિતાં, ગૃહી દશિતા પદ નિર્વાણ,
અધિક રૂદ્ધતથી રાનવ રાન્દ, વિનતી કરતો યયો પ્રનાણ;
હે મન નાથ, અનાથ નાથ, જગનાથ, ત્રિવિઠમ શીખવવાન,
કમલાવર, સુરવર, જગજીવન, કલિ કલ્મષદૂર, નેજનિધાન.
વાહિ વાહિ આ દીનદૈત્યના, પ્રાણ વિનાશ હરિ પરમેશ.

૨

૧ ત્રિપદ પદસંખ્યા. ૨ ગોમતી સ્નાન. ૩ મ. અ. ન. ૪ તૃપાપી મેગજળે. ૫ મેગજળે. ૬ મેગજળે. ૭ મેગજળે.

કેમ જશે આ ભૂતલને તજિ, વિપ્ર કારણે માનિ મહેશ;
 અધિકઅચલ નિજ સદ્ગલાડ્યને, કેમ કરે મિથ્યા આવાર,
 નહિ નહિ યોગ્ય તમોને વામન, કેમ કરે આ કુટિલવિચાર. ૩.
 સકલ લોક ધરિ શોક અંતરે, અતિઅઘટિત કથશે આ કામ,
 તમને કલંક લાગે કેશવ, તેથી મને હણિ જઈયે રયામ;
 કિંચિત પણ અપરાધ વિના આ દર્શે વિપ્રિત કામ વિશેષ,
 તેથી આ અવસર ખલિને તજિ, જાવું ન યોગ તને મથુરેશ. ૪.

હરિગીત.

એભાંતિ તેનાં વાડ્ય સુણિ, પદકમલ ખલિને આપિને,
 વિચર્યા ચતુર્ભુજથી તદા, મુનિ સંગ સ્નેહ કલાપિને;
 હરિને વિચરતા દર્શિને, શ્રીશેષ હળ, મૂશલ ધરી,
 આવી ત્વરિત હરિને મળી, અતિ સ્નેહ લાવથિ વિસ્તરી. ૧.
 વિચર્યા રસાતળ ભેદિને, તે ઉભય કુશ ભૂમી પ્રતી,
 કરિ સન્ન્ય આપ વદા તદા, મુનિને ધરી કરૂણા અતી;
 હે દ્વિજ તમે અભિલાષપૂર્વક, સ્નાન ગોમતિમાં કરે,
 સંકટપૂર્વક નિત્ય નિયમિત, સાધિ બાધ સકલ હરે. ૨.
 સુણિ વાડ્ય હરિ, ખલનાં, તદા, મુનિ સ્નાન કરિ ગોમતિવિષે,
 શુભનિત્ય, નિયમિત, કર્મને, આરંભિયાં પ્રાચીદિશે;
 પામી મહા આનંદ ઉરમાં, દિવ્ય ગોમતિ સ્નાનથી,
 કરતા થયા શ્રુતિ, શાસ્ત્રના, નિર્દોષ ઘોષ વિલાસથી. ૩.

કાવ્યચંદ.

પ્રલ્લઘોષ ધ્વનિ સુણી, અધર્મો દુર્મુખનામે,
 તેસ્થલ વેગથિ આવિ, વદ્ધો દુર્વાસા સામે;
 એકવાર મોચિયો, તને મુનિ શિક્ષા આપી,
 મરણ કારણે વિપ્ર, અત્ર આવિયો તથાપી. ૧.
 વદી એમ અતિરક્ત, નેત્ર સ્તજિ (તે) અતિજામી,
 ધર્યો શિવ મુનિપ્રત્ય, મારવા મુષ્ટિ ઉગામી;
 પ્રદર્શિ તેને ધર્શિ, રીશ અંતરે કલાપી,
 ક્ષણમાં નેનૂ શીશ, ચક્રથી પાકયું કાપી. ૨.
 તેને મૃતક વિદોહી, દૈત્ય દુઃસહ ભયકારી,

કરવા લાગ્યો ઘોરનાદ સંજ્ઞાથી ભારી;
 થયો નાદ હે દૈત્ય, તમે ઝટ આવો એવો,
 નાશ થયો નિર્ધાર, દાનવીદુર્મુખ જેવો. ૩
 દુર્વાસા સાનાર્થ, પુનર્પો શન્ત્ય યદને,
 આવ્યો છે બલરામ, શ્યામનું, સાઘ લલને;
 તે ધ્વનિ સુણિને શિવ, મધ્યા બહુ દાનવવ્રતી,
 ક્રોધન, ગોલક, દુર્મષ્ટ, તાપસકુલધાની. ૪
 દૂપક, યજ્ઞધ, યજ્ઞહંત, ધર્મીતકકારી,
 એ આદીક અનંત દૈત્યજન, હુકૃત ભારી;
 વેપ વિશાળ કરાળ, ચર્મ, મનિલાંબર, ધારી,
 કાળવ્યાસ, નરસુંડ, ધારિ અતિનાંસાહારી. ૫
 મદિરાપાન પ્રશક્ત, ઉચરતા અનૃતવાણી,
 કરતા શરવર્ષાવ, સમસ્ત શસ્ત્રસન તાણી;
 રક્તનેવ સુજિ શક્ત, હસ્તમાં શસ્ત્ર ધરીને,
 આવ્યા મુનિને શાપ, ઉચરતા ક્રોધ ધરીને. ૬
 તદા રામ, શ્યામને, પ્રદર્શો (ને) હિન્માદી,
 તોમર, ભીંદીપાળ, બ્રુમુંડી, મૂસળ આદી;
 એ આદિક શસ્ત્રાસ્ત્રિ ક્રોધપરાયણ પાપી,
 કરતા થયા કરાળયુદ્ધ. મનમાં સુદવ્યાપી. ૭
 વેદન કરી સમસ્તપ્રાંતમાં^૧ ઊભા સર્વે,
 કરે અતીશયધોર, ગર્જના અખર્વગર્વે;
 રાજે હરિ, બલરામ. મધ્યમાં મુંદરવાને.
 લગ મેધછાદીત^૨, દિવાકર. ચંદ્ર, સમાને. ૮
 દર્શિ તેમને થાત, કરતાં સર્વપ્રધરે,
 હસિ હરિ, હલધર. તદા. વધી ગંભીર વધારે;
 ઊભા રહો હે દુષ્ટ, હરું નિઃશૈર્ષ હયાપી,
 એમ કથી કાદંડવિધે, સાચકને સાંધી. ૯
 દાનવની શરવૃષ્ટિ, સ્વચરથી લાણુમાં છેદી.
 તોમર, ભીંદીપાળ. આદિઆયુધને મેદી;

૧ સામર્થ. ૨ નેલો વચ્ચે. ૩ કાલસર્પ. ૪ મનુષ્યના. ૫ મનુષ્ય. ૬ આયુધાનુષ્ટ. ૭ દિવ્યા મત્રિ.
 ૮ મેધથી દેશવત. ૯ સમસ્ત.

- હરિ શરના વર્ષાવ, અતીશયકોપ કરીને,
હણવા માંડ્યા દૈત્ય, સકલને ધીર ધરીને. ૧૦
- પણિયા તે તાડીત, દાનવી દિશાસકલાં,
જમ સિંહને દર્શિ, પળે ગજવૃંદ વિપળમાં;
કૂર્મપૃષ્ઠ, ગોલકે, તમને પળતા ભાળી,
મા મા ખીનો ભ્રાત, એમકથિ પાછા વાળી. ૧૧
- ક્રોધ કરી ગોલકે, ત્રિશર હળધરને મારી,
વ્યથિત કર્યા નિર્વાણ, આણુથી ધરણીધારી;
મુનિયે તેને દર્શિ, વિકલ સ્તબ્ધ આશિશ આપી;
હજે કુશલ બળરામ, થજે ક્ષય દાનવપાપી. ૧૨
- શાપ ઉચરતાં દર્શિ, મુનીને ગોલકદુષ્ટી,
ઉડિને ક્રોધસહીત, શીશમાં મારી મુષ્ટી;
મુષ્ટિધાતથી મુની, કરી આક્રંદ અતીશે,
રામ રામ કથી પડ્યા, તદા રણભૂમીવીષે. ૧૩
- મૂર્છિત મુનિને દર્શિ, તદા હળધર અતિકોપી,
તિષ્ઠતિષ્ઠ હે દુષ્ટ, દેવમરિયાદા લોપી;
એમ કથી અતિવેગથકી ગોલકના શીશે,
મુસલથિ કરી પ્રહાર, હણ્યો તેને અતિરીશે. ૧૪
- પડ્યો વિકળવપુ^૨ ભગ્નશીશ^૩ ભૂતળમાં (ન્યારે),
થયો મર્ણુઆધીન, અધર્મીગોલક ત્યારે;
તથાપિ અતિ ક્લેશીત, વિપ્રને શ્રીહરિજાણી,
કૂર્મ પૃષ્ઠના નાશકારણે બુદ્ધિ પ્રમાણી. ૧૫
- તીક્ષ્ણ શસ્ત્રથી કર્યો, ધાત તેના ઉરપ્રત્યે,
અસ્ત્ર, શસ્ત્ર, પહુરી, પળ્યો અતિવેગસહીતે;
તેને પલતો દર્શિ, સકલ સેના ભય ધરિને,
પળવા લાગી પ્રાણ લઇ દર્શી બલ હરિને. ૧૬

હરિગીત.

સંગ્રામથી શસ્ત્રાસ્ત્રપહુરિ, કૂર્મપૃષ્ઠ પળ્યો છતાં,
સેના સકલ પળિ દશદિશે, ભય પામિ ઉર અધિપતિ જતાં;

બલભગ્ન^૧, ગોલકમર્ણને, દુશ અધિશના દ્વારે જઈ,
આક્રંદથી કથિતો થયો, તે દુર્ભષ્ટ વ્યથિત થઈ. ૧

બલભગ્ન, ગોલકમર્ણને, કંઈ સુણી દુશદાનવી,
સત્રદ્ધને, બલને, વધો, ભયકારિ આજ્ઞા યુદ્ધની;
તે ઉભય આજ્ઞા પામિને, ગજ, હય, રથાદિયિ, વિસ્તરી,
સેના અયુતથી^૨ સંચર્યા, દાનવી પંચ પ્રમુખ કરી. ૨

બહુપ્રમુખરાક્ષસવૃંદથી, તે દુર્ભષ્ટ પળ્યો તદા,
દ્વયઅયુત^૩ રથ, દશ અયુત^૪ હય, ગજ અયુતથી, શૂદ્ધિ સંપદા;
બકદૈત્ય પણ સેના સખલથી, સંચર્યો બહુ ક્રોધથી,
સેનાયિ વિચર્યો દીર્ઘનખ, તે વિધિ સ્વઅંતરને મથી. ૩

દુશમંત્રિપુત્ર ઉભય ચર્યા, સંચામ કારણ સૈન્યથી,
વિચર્યા વિધસને, પ્રધસ દાનવ સૈન્ય સંગ મહારથી;
કંપૂક, ઉદ્મુક, નિશિક, યજ્ઞધ, ઉર્ધ્વગાદ્, દુર્ગરી,
બ્રહ્મ, રાદ્, વક્રમસ્તક, વર્ષરક માનવચરી. ૪

વસુનામ, અન્ય સુનામ, વિચર્યા, જેમની શુદ્ધિ અની,
વિચર્યા મહા હનુ, ઉચ્છ્રેષ્ઠ, સદોદરો^૫ સેનાપતી;
જે આદિ દૈત્ય અનંત વિચર્યા શુદ્ધકારણ ક્રોધથી,
શુદ્ધાભિલાષ ધરી ઉરે, સેના, વિશાળસમૃદ્ધિથી. ૫

દુશ દૈત્યપતિ પણ પ્રીતિથી, નિર્મલજલે મજ્જન કરી,
શુભશુક્લઅંબર^૬, શુક્લમાત્રા, શુક્લઆભપણુ ધરી;
અંતરવિષે ધરિ ધ્યાન, દિવ્યાસન નિર્બંધ કલાપિને.
ગિરિજાપતીને પૂજવા, લાગિયો પ્રેમ પ્રકાશિને. ૬

પંચામૃતે વિધિ પૂર્વસ્નાન કરાવિ ચંદન લેપિને,
શ્રીખંડચંદન, દિવ્યગંધી પૃષ્ઠ પૂજ સુનાપિને;
શ્રીધૂપ, દીપ, નિરાંજની, તાંબૂલ, ફૂલ, પૃષ્ઠાંજલી.
શુભદક્ષણા, સુપ્રદક્ષણા, અર્ચ્યા મહાસ્વાદિતખલી. ૭

મંગલવચન^૮, વાદિચર્મીનયિ, પૂજિ, પ્રણમ્યા પ્રાન્તિથી,
અંજલિ કરી સંતુષ્ટવા, લાગ્યો પરમવેદોક્તથી.

૧ નાસવા લાગેલી સેના. ૨ દશ હજાર. ૩ બેસ હજાર. ૪ લાખ. ૫ અર્ધાંત. ૬ સેના પદ. ૭ મંગલોત્તર ગીત.

નારાચ છંદ.

દૃપાપરં, પરાત્પરં^૧, દયાકરં, દિગંખરં^૨,
 ધરાધરેંદ્રનંદિનીમનોરમં^૩, મહેશ્વરં;
 પતીતપાવનં, મહાલક્ષ્મીતચંદ્રશેખરં,
 નમામ્યહં સદૈવ ત્વાં, સદાશિવં, શિવં, પરં. ૧
 જટાકિરીટમંડિતં, સમસ્તપાપખંડિતં,
 કપાલમાલયાવિભૂષિતં^૪, સિતં^૫, અખંડિતં;
 વિશાળવ્યાલહારસંતિપાસન્કલેવરં^૬,
 નમામ્યહં સદૈવ ત્વાં, સદાશિવં, શિવં, પરં. ૨
 ચતુર્કેશત્પલં^૭, મૃગત્વચાકલાપિતાસનં^૮,
 ગર્જેદ્રયર્મસુંદરાંખરં^૯, સ્વયં પ્રકાશિનં;
 સ્મશાનવાસીનં, ઉમાવિલાસિનં, મૃદેશ્વરં,
 નમામ્યહં સદૈવ ત્વાં, સદાશિવં, શિવં, પરં, ૩
 ચિતાવિભૂતિચર્ચિતં, તપાચરં^{૧૦}, ત્રિલોચનં,
 સમસ્તભૂતરોચનં^{૧૧}. ભવાધિશોચમોચનં^{૧૨};
 સમસ્ત મંગલાનિલં^{૧૩}, પિનાકિનં, ચ શંકરં,
 નમામ્યહં સદૈવ ત્વાં, સદાશિવં, શિવં, પરં. ૪

હરિગીત.

એભાંતિ ગિરિજકાંતને, સંતોષિ ઉરમાં ભાવિને,
 આશ્રીતને દક્ષણા અર્પી, સ્વસ્તિવચન કરાવિને;
 નંતર મહાઅંખર તથા, આભર્ણુ બહુ અંગે ધરી,
 રવિરૂપિ મુકુટ શિરે ધરી, શસ્ત્રાસ્ર ખાંધિ મુદા કરી. ૧
 ભૂષણુચિ અતિ ભૂષિત સૃજ, તે કુશાસુર દાનવપતી,
 કંચનરથે આરોહિ^{૧૪} વિચર્યો, કરિ અધિક વિપ્રિત મતી;
 વસુનામ, અપર સુનામને, ઉચર્યો અતીમત્સરવડે,
 અજ્ઞાનથી સજિ અંધ જમ, પતંગ દીપકમાં પડે. ૨

૧ પરથીપર. ૨ નમ. ૩ પૃથ્વીને ધરનારાપર્વતો તેના ઇંદ્ર હિમાલય તેની પુત્રિના મનવિષે
 રમનાર. ૪ હું સદૈવ સદા કલ્યાણુ રૂપ ઉત્તમ શિવ તમને નમું છું. પ્રત્યેક ચોથા ચરણનો અર્થ
 એવી રીતે. ૫ મસ્તકની માલાથી શોભીત. ૬ શ્વેત. ૭ લાંબા સર્પના હારની કાંતિથી શોભાયમાન
 શરીરવાળા. ૮ ચાર કરકમલ છે જેને. ૯ મૃગની ચામડિનું કલાપ્યું છે આસન જેણે. ૧૦ ગર્જે-
 દ્રના ચામડું છે સુંદર વસ્ત્ર જેને. ૧૧ તપને આચરવાવાળા. ૧૨ સમસ્ત પ્રાણીઓમાં રૂચિકર.
 ૧૩ સંસારની વ્યાધિનો શોચ હરનાર. ૧૪ મંગલનું ધર. ૧૫ ખેશીને.

બલ રહિત વામન, રામ, અંત્રે આવિયા શા કારણે,
 આ દૈત્યબલને ઢેમ (એ) હણુશે અહો! રણપારણે;
 તે વાઙ્ય સુણિ હુશને વઘો, રૂરદૈત્ય પ્રણયિ વિવેકથી,
 ગતદિનવિષે^૧ આઁયો હતો, આત્રેય ગોમતિ સ્નાનથી. ૩
 દૈત્યથી અતિ અપમાન પામિ, ગયો ગૃહે તે દ્વિજપતી,
 તેણે સ્વરક્ષણ કારણે, આણિયા આ બળ, સુરપતી;
 તેથી આપણુ સર્વને, હણુશે નિમિષમાં આ હરી,
 મમ વાઙ્ય માનો સર્વથા, તમને કંઠૂ વિનતી કરી. ૪
 અવિનાશિ એ છે વિશ્વવાસી નિત્ય અંતરમાં વસે,
 તજ તેમને જિતવાનિ આશા હે અસુર દુજ ક્ષય થશે;
 તે સુણિ સુનામ વઘો તદા, દ્વિજ-સ્નાન કરિ ગોમતિ વિષે,
 બલ, હરિ, સહિત સત્વર જશે, વિચલનું કામ તથા દિશે. ૫

હુદા.

અસ્થ પ્રયાસથી સજે, કદાપિ ઉન્નમ કામઃ
 સઘ મરે સાકર થકી, નો વિપન્નું શું કામ ? ૧

હરિગીત.

અસુરેશ આ રૂરવાઙ્યને, માની પ્રમાણુ તમે કરો.
 હરિ સંગ વ્યર્થવિરૂદ્ધથી, શું કામ કથિયે ઉર ધરો;
 સુણિ એમ સુમન ગિરા વઘો, હુશ કોય ઉરમાં ધારિને,
 ના રૂરે જાય કર જનહવી જલ જેમ મદિરા ધારિને. ૧

હુદા.

આહંકારિ ઉપદેશથી, અધિક અધિક કાપાયઃ
 તમે^૨ તેલ જલમિહથી, જે વિધિ જ્વાલા થાય. ૧

હરિગીત.

તે મૂઠ ગોલક મારને, ના મારે ઢેમ કયા ધરી.
 કથિ એમ સત્વર સેન્યને, રક્તાઘ સહિ આજા કરી;
 જય શબ્દ, મેરિ, મૃદંગ, હુંદુનિ, વાગ્દનાદયિ કાગનાં,
 સંધ્યાગ બૃન્નિવિષે થયો (તે) પ્રાપ્ત મેનયિ કાવનાં. ૧
 કર્શી તદા બલમદ્ર. દુર્વીસા. મુદ્યૈનપાણિને,^૩
 કરનો ધયો સ્વરૂપે વિચાર. વિશેષ જાન પ્રમાણિને:

સોરઠા.

ઉભય અજીત અશેષ, આ અનાદિ ઈશ્વર સદા;
એ છે શેષ, મહેશ, ના હણાય દેથી કદા.

૧

કાવ્યચંદ.

સત્ય વિષ્ણુને જાણિ, સર્વ રાક્ષસને યુદ્ધે,
આજ્ઞા કરિતકાળ, કુશાસુર ઉચ્ચર્યો કુદ્ધે;
હે અસુરો યત્નથિ, મૂકવો ના હરિવરને,
ના મૂકવો અવશ્ય, ખંધુહર^૧ ધરણીધરને.

૧

જેના અગ્રથિ કૃષ્ણ, દર્શતાં જશે સમરમાં,
ક્ષણમાં તેને નાશ કરીશ અસિ ગૃહી મમ કરમાં.
હઠશે (જે) કૃષ્ણથી, સમરમાં દાનવ પાપી;
નહિ તે સુત, નહિ બ્રાતૃ, નહી તે મિત્ર કદાપી.

૨

કૃષ્ણ વિના (જે) અન્ય સંગમાં વિગ્રહ કરશે,
તેને નાશ કરીશ, રાજ વૈરી (તે) ઠરશે;
કૃષ્ણ ગૃહણુ^૨ કારણે, સમર્થ થશે (જે) રણમાં
તેને વૈરિ પ્રમાણ, પ્રમાણી આણું મરણમાં.

૪

કૃષ્ણ ગૃહણુની કલા, ખાલ પણ ધ્રુવજી જાણે,
દૈત્ય પુત્ર ખલિરાજ, કૃષ્ણતું ગ્રહણ પ્રમાણે;
કૃષ્ણ ગૃહણ કિંચીત, વિભીષણ જાણે ભોગી,
સદૈવ શ્રીખલિરાજ, કૃષ્ણગ્રહણાર્થ પ્રયોગી.

૪

તે વિધિ નિજ પુરુષાર્થ, સર્વથા કરી હરીને,
ગૃહણ કરિશ હું, ઈશિપ્રસાદથિ ધીર ધરીને;
એ વિધિ શિક્ષા સુણી, દાનવી બહુ બળવંતા,
વેદન કરિ સમસ્તપ્રાંતમાં મળ્યા અનંતા.

૫

અતિઉત્તંગમત્તંગ^૩ સંગતી કરી અપારા,
કન્નલવર્ણ^૪, કુકર્ણ^૫, નિશાયર સ્વમર્ણયરા^૬;
રંગ રંગિ કરિ સંગ તુરંગ નિશાયર પ્રાણી,
શ્યામસ્ચંદનારૂઢ^૭, મૂઠ બહુ મત્સર આણી.

૬

અધિક ઘોરગર્જના, જોરથી કરે કુચારી,

૧ ગોલકને મારનાર. ૨ પકડવું-બલવું. ૩ ઘણા ઉંચા હાથી. ૪ કાન્નલ જેવા કાળા. ૫ ન-
દારા કાનવાળા. ૬ પોતાના મરણવિષે જનારા. ૭ કાળા રથમાં બેઠેલા.

વાદ ધરી નાદથી, કરે ઉન્માદ અપારી;
કરવા લાગ્યા યુદ્ધ, કુદ્ધ સુઝિ સર્વઅધર્મો,
દયા, દાન, જ્ઞાનથી, રહિત સર્વદા અધર્મો.

૭

શસ્ત્ર, અસ્ત્ર, પાપાણુ, વૃક્ષથી તાડે રીશે,
તાણિ સરાસન મોર્ચિ^૧ કર્ણપર્યંત અતીશે;
કરે ખાણના પાત, શેષ, પરમેશ્વર, અંગે,
અપાર શસ્ત્ર પ્રહાર, કરે અતિક્રોધતરંગે.

૮

એમ ધોરસંગ્રામ, દેવ, દાનવનો, દર્શો,
ગગનવિષે સુર સકલસમાજ પ્રદર્શો તર્ષો;
દૈત્યપ્રચંડસમૂહયિ છાદિત^૨ યુદ્ધપ્રસંગે,
રાજ મનોભિરામરામ, ધનસ્થામ, ઉમંગે.

૯

તદનંતર બલરામ, ગિરા ગંભીર કરીને,
ધીર વીર, બળવાન, હસ્તમાં મુસળ ગૃહીતે;
પ્રવેશિ સેનાવિષે તદા દાનવને તાડયા,
ગણી ગણી અગ્રણી^૩, દૈત્યને પ્રથમ પછાડયા.

૧૦

ચરણ ધાતથી પાત, કર્યા કેચિત^૪ અતિપાપી,
સુષ્ટિ ક્ષિણથી^૫ પિષ્ટ, કર્યા કેચીત પ્રતાપી;
ભરાવિને હળશળ, કર્યા નિર્મૂલ્ય વિશેષે,
ભરપૂર કીધા ચૂર, મુસલથી યુદ્ધપ્રદેશે.

૧૧

એમ અધિક ધરિ ક્રોધ, દૈત્યદલ લાગ્યા દળવા,
કરતા (તે) પોકાર, દિશા દશ લાગ્યા પળવા;
રથ, માતંગ, તુરંગ, વૃંદ પળવાને લાગ્યો,
ધીર તણ પણ ફૂંસ, અતીશય સત્વર ખાગ્યો.

૧૨

પળતા તે સર્વને, દર્શિ દિગ્વિત ધિર ધારી,
યજ્ઞ દ્રોષ, બદ, વેદહુપદ, બ્રહ્મજ્ઞ કુન્વારી;
મહાનુષ્ય, બંજનક, વધશિર, રાહુ, અધર્મો.
એ આદિક અગ્રણી દૈત્ય. કરનાં સુઝિ નર્મો.

૧૩

અતિશય તાડિત છતાં, શેષ, પરમેશ્વરિ. પાપો.
કરવા લાગ્યા યુદ્ધ, એમ છે વ્યથિત તપશ્ચિ:

દુહા.

કુટિલ કુટિલતા ના તજે, કરે યત્ન પરિપૂર;
પયથી સિંચે પણ કદા, નિખ ન થાય મધૂર.

૧

કાવ્યચંદ.

ક્રોધથી રક્તાક્ષ^૧ સજી, અતિ ધીર ધરીને,
શસ્ત્ર, અસ્ત્ર, અશ્મથી^૨, તાડતા થયા હરીને;
ધર્શિ તેમને રામ, જનાર્દન ક્રોધ પ્રબલથી,
કરતા થયા વિનાશ, સૈન્યમાં ચક્ર મુશળથી.

૧

ચક્રથી બકશીશ, રીશ કરિ છેલું ધારી,
કર્યો મુસળથી ચૂર્ણ, યજ્ઞહંતકને મારી;
રાહૂનો સંસાર, ચક્રથી ક્ષણમાં કીધો,
મુશળ થકી દેહાંત દંડ, અન્ય તને દીધો.

૨

હણ્યા દૈત્ય અતિ દુષ્ટ, ચક્રથી હય, ગજ, સંગે,
હલ, મુસળથી હણ્યા અમુર સંગ્રામ પ્રસંગે;
હણ્યા એમ દાનવી, સૂન્યા જે પર્વતવાને,^૩
ક્રોમળખાળકીશોર, તથાપિ બળ, ભગવાને.

૩

દુહા.

તેજથી રાજ (તે) બલી, નિર્બલ સ્થૂલ શરીર;
જેમ સુક્ષ્મ^૪ પણ દીપકલિ, હણે અપાર તિમીર.

૧

કાવ્યચંદ.

હણતાં (જે) અવશેષ, રહ્યા તે વ્યથા ભજીને^૫,
પણ્યા દિશા દશ સર્વ, આપ, શસ્ત્રાસ્ત્ર, તજીને;
દશે દિશે વેગથી, દોડતા દર્શિ અનિકને^૬,
વધો કુશાસુર તદા, ક્રોધથી રથ વાહકને^૭.

૧

તિષ્ઠ તિષ્ઠ હે વીર, એમ કથિ ધીર ધરીને,
જઈશિવ હરિ, રામ, સમીપે નમન કરીને;
આત્માને વિશ્રામ, આર્પિને હૃય્યો વાણી,
ક્રમ-હણો મમદૈત્ય તમે હે રથાંગપાણી.

૨

૧ રાત્રી આંખવાળો થઈને. ૨ પાપાણ. ૩ પર્વતના જેવા. ૪ કિંચિત-નહાતો. ૫ ભોગ-
વીને. ૬ સેનાને. ૭ સારથીને.

હરિગીત.

કુશનાં વચન સુણિ મેધ, ગંભિરવાણિથી ઉચર્યો હરો,
હે દૈત્ય તેં અતિદુષ્ટદાનવના, સમાજ વડે કરી;
આ પરમ જોમતિતીર્થને, શોધન કર્યું છે જે થકી,
તારા અધર્મો દૈત્યનો (મેં) અંત કીધો તે થકી.

૧

સર્વેયા એકત્રિશા.

આ સ્થલમાં આવેલમને તું, દાનવ હણવા કારણુ જાણુ,
દર્શી પરિક્ષા રણે અચલ રહિ, આ મમ એક સહન કર આણુ;
(તે) સુણિ કુશ ઉચર્યો હે હરિ તેં, યદ્યપિ દર્શ્યો નથિ મમદુરત,
છવિત તને નમુદ્દ હરિ આ, શ્રાવ સહિત અત્રે કરે અસ્ત^૧.

૧

હરિગીત.

કથિ એમ હરિને અસુરપતિયે, ક્રોધની ધરિ સંપદા,
સેનાસકલ સાવધ કરી, સંગ્રામ આરંભ્યો તદા;
ધનગર્જનાથી પંચવિંશતિ, શરથિ હરિને તાડિયા,
ખલરામને અતિક્રોધથી, શર અષ્ટ સત્વર મારિયા.
અવિનાશિ જાણિ તેમને, આવેચસન્મુખ^૨ દર્શિને,
ઉચર્યો વચન હે વિપ્ર અત્રથિ ગચ્છ^૩ કર્યું દ્વિજ જાણિને;
કુશજાણથી પરમેશ ક્રિત્ર થયે છને અતિક્રોધથી,
ક્રોધકનો ટંકાર કરિ, ગંભિર ગિરા તેને કથી.

૧

૨

હે દુષ્ટ પાપથિ પુષ્ટ તેં, કરિયા પ્રહરે પ્રથમથી,
મારે સગય છે તું હવે, અવસોક હણુ રણમાં મથી;
કથિ એમ રથના ચાર હયને, મારિયા શર ચારથી,
શુભ અર્ધચંદ્રધૃવડે^૪, શિર છેદિ માર્યો સારથી.
ક્રોધક એક શરથિ છેલી, એકથી દ્વજ છેદિયો,
દ્વય જાણથી નિર્વાણ ચૂર્ણ, પ્રમાણુ રથને બેદિયો;
તે દૈત્યપતિ શર, આપ, સારથિ, રથ, તુરંગ, વિના થઈ.
શૂનિ અરણ કરમાં ક્રોધથી, ઉચર્યો હરીનિહરે જઈ.
દશે અપારઅરિષ્ટ^૫ પણ, મનના તજે ના (તે) કદા.
પાને નિરંતર આપદા, નિજ દુષ્ટિસદૃશ્યિ સર્વદા:

૪

દુહા.

દુષ્ટ (વ્યથા) પામે તથા, ન તજે દુષ્ટસ્વભાવ,
પક્ષ થાય પણ તુંખિ કૃળ, ન તજે કટૂપ્રભાવ^૧.

૧

ઉપેદ્રવજ્ઞા.

હણેશ જો કૃષ્ણ તને કદાપી, થશે સુકીર્તી જગમાં પ્રતાપી;
કદાપિ તૂં કૃષ્ણ મને હણીશ, તથાપિ તારાથિ ગતી લઈશ.

૧

કાવ્યચંદ.

તિષ્ઠ તિષ્ઠ આવાર, મને છે તુષ્ટ પુરારી,^૨
કરૂં સઘ સંહાર, બ્રાતૃસહ તને મુરારી;
એમ કથી કૂરવાડ્ય, શક્ય સૃજિ કોવિ કરીને,
પ્લવંગ^૩ ભરિ વિકાળ, મારવા ધર્યો હરીને.

૧

સમિષ આવતા માત્ર, વામને કોપ કલાપી,
ચક્રથિ તેનૂ શીશ, નિમિષમાં નાખ્યૂ કાપી;
તેને મહિપરપતિત, પ્રદર્શી વિપ્રિત વેષી,
ખંજનનામા દૈત્ય, લઈ ગયો રથે નિવેષી.

૨

નાશ કુશાસુર થયે, છેતે હરિ નિવૃત્તિ પામી,
હલધર, મુની, સહીત, થયા સંતુષ્ટ સુકામી;
કુશશબ્દને અતિશિઘ્ર, શિવાલયપ્રત્યે સ્થાપી,
શિવપૂજનકારણે, મહાઉપચાર કલાપી.

૩

ગંધ, પુષ્પ, ધુપ, દીપ, બલી, આદિકથી ભારી,
પૂજિ પ્રણામી કર્યા, અપારપ્રસન્ન પુરારી;
શભુ પ્રસાદથિ સઘ, કુશાસુર જીવન પામી,
શિવ શિવ કથતો, શિઘ્ર ઉઠી (તે) વિગ્રહ કામી.

૪

દયા, ક્ષમા, હરિસ્નેહ, તજી અતિપાપીપ્રાણી,
નીચપ્રમાણે નીચ, વઘો વદનેથી વાણી;
ક્યાં છે શ્રીભગવાન, ક્યાં ગયો ધરણીધારી,
કરૂં સઘ સંહાર, સમરમાં ધિરતા ધારી.

૫

દુહા.

તજી શ્રેષ્ઠને દુષ્ટજન, સદૈવ દુષ્ટથિ તુષ્ટ;
કાક^૪ જમ તજિ દ્રાક્ષને, વિષાથી સંતુષ્ટ.

૧

કાવ્યચંદ્ર.

તેને હવિત દર્શિ, વધો સુમનાસુર નામી,
હજે દેત્યપતિ તમે, કુશલ આ વપુધન પામી;
ગોમતિસંગમવિપે, વિપ્રને સ્નાન કરાવી,
રામ, કૃષ્ણ, થી સઘ, વદાય કરે મનભાવી.
હે રાજન આ વ્યર્થ, વિરૂદ્ધિ કામ શું તારે,
અન્યરત્ન ના મલે, અંગસમ વારંવારે;
તેથી તજ આ ગર્વ, સર્વથા કથું વિચારી,
એ છે શેષ, મહેશ, નિરંતર ભૂભયહારી.

૧

૨

દુહા.

ધન, સુત, મિત્ર, રમા, મહી, પામે વારંવાર,
યત્નથી રક્ષણ કર વપુ, ન મલે વારંવાર.

૧

કાવ્યચંદ્ર.

શ્રેય માનિ સૃજિ સ્વસ્થ, સંચરે રાજ્ય નિવાસે,
ખલીપૃથી દૈત્યેન્દ્ર, ક્લેશ આ ચોગ્ય ન ભાસે;
શિવપ્રસાદથી તમે, પામિયા હવનભારી,
ન મલે વારંવાર, એમ અંતરે વિચારી.

૧

સર્વેયા ઇકાન્તિશા.

અનુચિતકર્મીરંભ^૧ તથા, ખસવાન સહિત વિચલની આશ,
નિજાનવિપે^૨ વિરોધ તથા, અંચલઅખસાનનો વિધાસ;
પૂર્વશત્રુથી^૩ સ્નેહ, શસ્ત્રપાણિથી વિવાદ^૪, અર્હીથી^૫ આર,
હે સજ્જન અભિમાનવાનથી, (એ) નિશ્ચય મૃત્યુનાં દ્વાર.

૧

છપયચંદ્ર.

નર અભિમાનયિ, માનખંડ અધિકાધિક પામે,
નર અભિમાનયિ સુજે, અધિક અપદીર્ઘધામે;
ન થાય હિતમદામ, નામ અભિમાનયિ એકે,
નર અભિમાનયિ થાય, જામતમાં રહિત વિરોધ;
માનવ, દાનવ, અભિમાનયિ, ગદિમાં ગયા અધિક મરી,
માન માન મધુરેશ પલમાં, તુલને પવન લેશે ધરી.

૧

૧ પદ ન રહે એવા કામનો આરંભ—એ એ નહિ એવ કામનો. ૨ પોતાના નિવેશ. ૩ પા-
મના શત્રુથી સ્નેહ. ૪ તેના બાદમાં તાલ્યાર વિરોધ હોય તેવો. ૫ સારે કામને અરહ.

ઉર્વેદ્રવજ્રા.

વસે સદા જ નર નમ્રવેશે, સદૈવ પામે પ્રભુતા વિશેષે;
સુનીતિથી દર્શ સમસ્તકામે, નમ્યાવિના કુંભ ન પાણિ પામે.

૧

હરિગીત.

સુણિ એમ કુશ અસુરેશ, સુમનાને વધો ભય લાવિને,
જ દ્વિજસહાયકને વધાય તુ, કર યથેષ્ટ^૧ કરાવિને;
સુણિ એમ સુમના સંચર્યો, નિજ અધિશઆજ્ઞા પામિને,
યત્રે હરી તત્રે જઈ, ઉચર્યો વિનયયિ પ્રણામિને. ૧
હે ઇશ પ્રેર્યો છે મને, દૈત્યેશ્વરે શુભકામથી,
માની મને તવ દાસનો અતિદાસ વામન સર્વથી;
હે નાથ તવ અપરાધ અધિક કર્યો અમોચે જ થકી,
સિંહાર દાનવનો તમે, કરિયો રમાવર તે થકી. ૨
તજિ રોષ આત્રેયને ગોમતિતીર્થ સ્નાન કરાવિને,
બલભદ્ર સહિત પધારિયે, સ્વસ્થાન કરણા લાવિને;
શિવના પ્રસાદયિ દૈત્યપતિ, અમરત્વ પામ્યો હે હરી,
ધત્યાદિ શ્રવણ કરી વધા, પરમેશ તેને વિસ્તરી. ૩
આ તીર્થ ગોમતિ દુષ્ટથી, રોધાયલી છે જ થકી,
મુનિ, સંતને, સ્નાનાર્થ પ્રાપ્ત ન થાય જગમાં તે થકી,
મમ ભક્ત દુર્વાસાનુ કર્યું, અપમાન દુષ્ટ તમે અતી,
તે કારણે આવ્યો હુ અત્રે, સકુંભ^૨ હણવા તવપતી. ૪
જે હોય આશા જીવવાની, તો તમે કથુ (તે) કરો,
તિલ, દર્ભ, મુનિના સિંધુજલથી આણિ મમ અત્રે કરો;
પરિવાર, જ્ઞાતિ, કુટુંબ, આદિક સર્વને સંગે કરી,
ગોમતીને તજિ સંચરો, પાતાલમાં પ્રીતી ધરી. ૫
એભાંતિ હરિનાં વાક્ય સુણિ, સુમના ઉરે મમતા ધરી,
સત્વર વધો કથવા પ્રમાણે, થાય નહીં નિશ્ચય કરી;
સાવધ સજ્જે સંગ્રામ કારણ, એમ કથિ સત્વર પડ્યો,
ક્રોધાક્ષ સજ્જિ સત્વર કુશાસુરને અસુર આવી મળ્યો. ૬
હરિયે કથિત અસુરેશને, તેણે કથ્યું વિસ્તારથી,
સુણિને કુશે મંત્રી સકલને, તેડિયા આજ્ઞા કથી;

જગદીશ સંગે સ્નેહને, કરવો તજી (ને) દુષ્ટથી,
નિજ મરણ-કારણ યુદ્ધની, કરતો થયો સત્વર વિધી.

૭

દુહા.

ન રૂચે નિયતે હિતવચન, રૂચે સદા વિપવાદ;
જેમ મહાવિપવ્યસનિને, ન કરે સાદર સ્વાદ.

૧

હરિગીત.

કુશનાં વચન ધરિ મસ્તકે, મંત્રીજનો અતિયત્નથી,
સેનાસહસ્રને સાવધાન, કરી-સમરતપ્રકારથી;
પરિવાર, જ્ઞાતિ, કુટુંબ, આદિકને કરી નિજ સંગમાં,
(ને) આવિયા સેના સહિત, કુશના સમીપ ઉગમાં.
સેના સહસ્રને દર્શિને, કુશ અંતરે મત્સર ધરી,
સ્વરથે પ્રેરાહી સંચર્યો, સંચામમાં મમતા ધરી;
હે શૌનકાદિક સૈન્યસંખ્યા, કથન કરું શું વદનથી,
કથતાં ન આવે અંત પાપુ વાગન, બલે, પક્ષમાં મથી.

૧

૨

દુહા.

કરે લક્ષ્યા યત પાણુ, જો નહિ હરિ અતુલ્ય,
ધાય નિમિષમાં સર્વથા, યત સહસ્ર નિર્મૂળ.

૧

દુમિલાહ્લદ.

અતિતુંગપ્રમત્તમતંગ^૧ તણી, ગત્યવિશઅયુત^૨ તણી ગણુતી.
તન્મધ્યમદઅ્યુતગંડપ્રચંડગર્જનિ^૩ શોનિતપંક્તિ અતી;
રણમાં કરણી કનકાભરણે બરિ^૪, ઘોડસાદન્ન સિલાકરણી.
હરિ સંગતિમાં ગતિમાં મલતી, વરણાવરણી મિસિતાચરણી^૫.
નવલક્ષ સપદા વિદિગમતી ગતીના અતુરંગતુરંગ અતી^૬,
મનવેગિ નવાયુત વાગિનિ રાગિત રાગિ^૭, દયાયુત વાયુમતી^૮.
જલવેગિ નવાયુત આધિનિ સંગતિમાં^૯ અનિચ્ચંચસન્ધારિ ધણા,
અધિકાધિકાભયભુખિત^{૧૦} તેમનિ ચંચલસન્ધારિ^{૧૧} ન મળ્યા.

૧

૨

૧ મહા કિન્ના—પ્રમત્ત ભરિતી. ૨ અદ્યવિશ અયુત—તે કાળે નિર્મિત થયેલ. ૩ તેમને ગાળી
સુતા ગંજરકાલ મેલણાણા હાસીતી. ૪ વાગિનિ મિત્રાના નામકુંડી. ૫ વરણાવરણી મેલણી.
૬ પાંખવાળા પંક્તિની મલિતા. ૭ રાગરંગી મેલણ. ૮ મનવેગી અવચલક મેલણી. ૯ મેલણી. ૧૦
૮ વાગિ અયુત કાલુજીમાન જવામાં. ૧૧ નવચલક મેલણી. ૧૨ મેલણી કરતો મેલણી. ૧૩
વરણી મેલણી.

અયસમદશાયુત સારથિ મારથિ યુથ સહીત મૃધીવરણી^૧,
 ચમદે બહુ તેપર દંડપ્રચંડથિ બદ્ધવજ બહુધાવરણી^૨;
 હયચંચલયોજિત પંચદશાયુત સ્યંદન^૩, ગંત્રિ^૪ અમીત દિસે,
 નવવિંશસહસ્ર મહામહિપાસુરના સમ માહિષ^૫ સન્યવિષે.
 અતિવક્રકલેવર અષ્ટદશાયુત ઉટ્ટ બલિષ્ઠ વરિષ્ઠ ઘણા^૬,
 પદચારિ ચતુર્દશલક્ષ^૭ તણા બલમાં નહિ કિંચિતમાત્ર મણા;
 મદ, મત્સરથી, અતિદુષ્ટ મહાભટ અષ્ટદશાયુત નેષ્ટમતી^૮,
 પટાવિંશસહસ્ર સશસ્ત્ર મહાશઠ નિંદક દાનવિ સૈન્યપતી^૯.

૩

૪

ઘતિઆદિ મહાબલવાન નિશાયર સાવધ સૈન્ય સમસ્ત કરી,
 કરમાં અસિ, ખડ્ગ, ત્રિશૂલ, ગદા, પરશૂ, શર, તોમર, ચાપ, ધરી;
 મદિરા, મદ, પાનથિ માદધરી, કરિ આમિષ ભક્ષ મદાંધ સૂચ,
 ખર, શ્વાન, વરાહ, મહીષ, મુખા, કરતા અતિધોર દયાદિ તણ.
 મલિનાંખર^{૧૦} ધારિ મહામદ્યારિ વિકારિ અપાર કલેવરથી,
 નખ, દંત, નશા, કરણાદિકથી, ભયકારિ જણાય ભયંકરથી;
 અતિવેગ સહીત મહાપદધાતથિ ધૂજવતા ધરણીતળને,
 વિચરે કરિ જોર કલાહળ ધોર કલાપિ કલાપિ કલા, બળને.
 ઉડતા પદરેણુ વડે કરિ આદિત છાદિત^{૧૧} છેક કર્યો ગગને,
 રણ વાઘ ભયંકર નાદ વિવાદ સહીત અમીત વિધી વજડે;
 ભુભુ ભં ભુભુ ભૂં ભુભુ ભૂં ભુ ભયંકર ભેરિ ભૂભૂં ભુભુભૂં ભભડે,
 કટધીં કટધીં ધિધિધીંકટ ધીંકટ કુંકુભિ ધીંકટ ધીં ધધડે.
 દિડિડીં દિડિડીં દિડિડીં દિડિ નૌખત ડીં દિડિ ડીં દિડિડીં ગગડે,
 તુતુતૂ તુતુતૂ તુતુતૂ તુ તુરાઈ તુતૂ તુતુતૂ તુતુતૂ તડડે;
 ચલકે કરમાં ચપલા સમ શૂલ ભુખુંડિ નિશાન મહા કૂકડે,
 ધન તોપ અવાજ મહા ધધડે નભમાં ભયકારક દ્રુમ્ર અડે.
 કુશ દાનવ એમ મહાબલથી મદ, મત્સર પૂર્ણ સ્વચિત્ત ધરી,
 રણભૂમિ વિષે ઝટ પ્રાપ્ત થયો હરિહસ્તથિ મસ્તક મર્ણુ ધરી;

૫

૬

૭

૮

૧ સત્તર અયુત સારથી મારથીના ટોલાંથી સહીત કાળા રંગવાળા. ૨ સ્તંભ મહોટાથી ખાં-
 ઘેલિયો ધ્વજયો ઘણા રંગી. ૩ ઘોડા ચંચલ જોડેલા પંદર અયુત રથ. ૪ ગાડિયો. ૫ યોગ-
 તરીશ હજાર મહિપાસુર જેવા પાડા-ભેંસા. ૬ બહુ વાંકા શરીરવાળા અરાઠ અયુત ઉંટ બ-
 લવાન શોભતા ઘણા. ૭ પાંચદળ ચક્ર લાખ. ૮ બહુ દુષ્ટ શુર વીર અરાઠ અયુત તઠારી બુદ્ધી-
 વાળા. ૯ ઇન્દ્રીશ હજાર શસ્ત્રવાળા મહાનિંદક રાક્ષસ સેનાપતી. ૧૦ મેલાં કાળાં વસ્ત્ર. ૧૧ ઢંકા-
 ચલો-છવાયલો.

દુશ-

નહિ કરવા કરવા અપર, કરવા ઇચ્છા સમર્થ;
ઈશ્વરમળ આગળ મનુષ, પ્રયત્ન સર્વે વ્યર્થ.

૧

સર્વેનાં એકત્રિશા.

એ પ્રકાર નિર્ધાર મરતકે, ધરી અપારઅચુરમલ ભાર,
રણુ ધરણીમાં પ્રાપ્ત થઈ, દુશ સ્વમર્ણુ કારણુ કરિ નિર્ધાર;
કૂર ઉરમાં શંકરતૂં ભરપૂર સ્મરણુ, કરિ (તે) અન'યુક્ત',
કરવા લાગ્યો દેશવ સંગે, રામ પ્રહર્ષણુકારક યુક્ત.

૧

દુશ.

દેશવનો દુશઅચુરનો, પ્રલય સમાન પ્રકાર;
અન્ય અચુરનો શેષનો, સુન્યો ધોર સંશ્રામ.

૧

કાવ્યચંદ.

દેશવપ્રત્યે ધર્યો, દુશાચુર નિંદિકટ્યે,
અન્ય દાનવો દશ્યા, તદા ધરણીધરપ્રત્યે;
યજ્ઞધૈત્યે ગદા, તદા હલધરને તાડી,
તેને સુસળથિ મર્ણુ, કર્યો મહિતલમાં પાડી.

૧

વેદદૃષ્ટે વૃક્ષ ગૃહી, હલધરને તાડ્યો,
તેને પણ હળવડે, શિવ્ર દણિ મર્ણુ પમાડ્યો;
નંતર શ્રીગણરામ, કૃષ્ણુની આજ્ઞા સાધી,
કરતા થયા વિનાશ, દૈત્યની સકલઉપાધી.

૨

અનંત ગજના પાત, કર્યો જે ભાગ કરીને,
કરિયાં રચનાં ચૂર્ણુ. સુસલથી ધોર ધરીને,
દેવિત ઓણિતવગન, કરતાં પળે અસરા,
નશા, કર્ણુ, છેદીત, પળે દેવિત ચિત ચૂરા.

૩

દેવિતના દરચરણુ, કનકથી ઝલિત અપાર,
પડયા પૃથ્વીનાં જન. પંગસુગ્નિઅદિના આરાધ;
કિરિટ સહિત છેદીત, દૈત્યશિશ અપરંપાર,
રણુભૂમીમાં જન, જન કંદુક પ્રકાર.

૪

કર્યો બંગઅચંગ, અપરિમત પિટ પ્રમાણે.
ધરી મેધ પ્રલયાંતક કાળે પ્રમાણે બધે;

ગૃહી હસ્તમાં હસ્તિ, વેગથી હસ્તી પાડયા,
 અન્વથી અશ્વ અપાર, ગૃહી પદ, ચરણ, પછાડયા. ૫
 રથથી રથનાં યૂથ, અધિક સૂરાથી સૂરા,
 પાદચારિથી પાદચારિને કીધા પૂરા;
 માહિપથી માહીપ, ઉષ્ઠથી ઉષ્ઠ પછાડી,
 સેના એમ સમસ્ત, હલધરે નાશ પમાડી. ૬
 તક્ષક, ઉદ્યૂક, આદિ, અતીશયદાનવજન્તી,
 હણ્યા વામને ઢોપ, કરી (જે) અતિઉત્પાતી;
 હલધર, હરિયે, કરિતદૈત્ય નાશક જલરાશી,^૧
 તેને પ્રદર્શિ થયા, વિસ્મિતા ગગનનિવાશી.^૨ ૭
 જમાં આમિષ રૂપ, થયો કર્દમ^૩ અતિભારી,
 તરંગથી શ્રોણીત રૂપ છે જમાં વારી;
 જમાં માહિષ રૂપ, અપરિમિત નક^૪ પ્રકાશ્યા,
 કર, પદ, રહિત અસૂર, દૂર્ભવત^૫ જમાં ભાશ્યા. ૮
 કર, પદ, રૂપ વિવીધ, તરે જમાં જલનંતૂ,
 જલધોટક^૬ હય રૂપ, મત્સરૂપી ગજદંતૂ;^૭
 દૈત્યશીશ, ગજશીશ, પ્રકાશ્યાં શિલાપ્રમાણે,
 જમાં અતિ ઉતુંગ હસ્તિ રૂપ પર્વત જાણે. ૯
 બહુ વિધીદંત સ્વરૂપ, દિશે શંખાદિક જમાં,
 સિખારૂપ શેવાળ, સૃજ ના સંશય એમાં,
 જણાય જમાં રત્ન, વિવિધ આભૂષણરૂપી,
 મુક્તાના બહુહાર, દિશે મૌક્તીક સ્વરૂપી. ૧૦
 જમાં નૌકારૂપ, તરંતા રથબહુ રાજે,
 તેના ઉપર ધ્વજરૂપ, શઠ ચંચલ બ્રાજે;
 ભૂત, ભૈરવાદીક, તીરપર આવી નાચે,
 માંસ, રક્ત^૮, ભક્ષિને, હરી, બલના, યશ વાચે. ૧૧

દુહા.

પ્રદર્શિ એવિધિ અસુરનો, નાશ સમુદ્ર પ્રભાવ;
 ઢોપ ધરી કરતો થયો, કુશ અતિશર વર્ષાવ. ૧

૧ દૈત્યના નાશરૂપી સમુદ્ર. ૨ દેવતાઓ. ૩ કાદવ-ગ્રીચ્ચડ. ૪ મધર. ૫ કાચપાની પેડે. ૬ જલધોડા. ૭ હાથીના દાંત-દંતુસર. ૮ રૂધીર-લોહી.

કાવ્યચંદ્ર.

પંચગાણુ નિર્વાણુ, કૃષ્ણને તાડ્યાં કાપી,
દશશરથી તાડિયો, અસુરને તે શર લોપી;
કુશે રોશ કરી વીશગાણુ કૃશવને તાડ્યાં,
તે શર છેદી ત્રીશગાણુ, પાપિને પમાડ્યા.

૧

(તે) પ્રદર્શિ કંબૂક, કૃષ્ણપર ધસિયો પાપી,
ક્ષણમાં તેનું શીશ, ચક્રથી નાખ્યું કાપી;
તદા કુશે શતગાણુ, મુંચિયા હરિને રીશે,
સત્વર તેશર છેદિ, દ્વિશત શર મુંચ્યા ઇશે.

૨

નંતર શરવર્ષાવ, કુશે કરિયો ભયકારી,
હરિયે (તે) સર્વને, પંચગાણુથી નિવારી;
એકગાણુથી શીઘ્ર, દૈત્યદ્વજ નાખ્યો કાપી,
(તે) પ્રદર્શિ મંત્રાન્ન^૧, મુંચ્યા લાગ્યો પાપી.

૩

અતિસત્વર અગ્ન્યાન્ન^૨, મુંચિયું વામનપ્રત્યે,
કૃષ્ણે પર્જન્યાન્ન^૩, મુંચિ કર્યું શાંત સુકૃત્યે;
પર્વતાન્ન મુંચિયું, કુશે અંતરના દ્રેષે,
હરિયે વલ્લભથી, છેદિયું દોધાવેષે.

૪

કુશાસુરે નાગાન્ન, મુંચિયું કાપ કલાપી,
અતિસત્વર ગરુડાન્નયિ, તેને નાખ્યું કાપી;
એમ કર્યો મંથાન, સમદિન દૈત્ય, રમેશે,
નંતર ધર્યો કરાળહોધ, વામને વિરોષે.

૫

રથ, શર, સારથિ, ચાપ, વિના કરિ દૈત્યપત્નીને,
કરવા તેનો નાશ, દોધથી કરી મત્તીને;
હણુશે વામન એમ. જાણિ કુશ યથો અદૃષ્ટી,
ગગને જઈ ભયકારિણિ કરવા લાગ્યો ધૃષ્ટી.

૬

માંસ, રક્ત, પાણાણુ, અસ્તિ, આદિઃ ભયકારી,
નાખે દોધયિ રામ. કૃષ્ણ. પર ધારી ધારી:
શિક્ષા પ્રદારયિ કરે, વિષ આર્દ્ર અતીરે.
પાગી અતિઆદર્યો, હરી તેને ના રશે.

૭

વ્યથિત થયા બહુરામ. અતીશય ક્રોધાવસ્થે.

૧ મંથનો ગાણુ. ૨ અગ્નિહોત્ર ગાણુ. ૩ પર્જનિહોત્ર ગાણુ. ૪ મંથન-પ્રત્યે નિરોષે.

(તે) પ્રદર્શિ ભગવાન, ક્રોધ ધરિ યુદ્ધપ્રસંગે;
 માયા કરી વિનાશ, દૈત્યની સાયક સાંધી,
 આકર્ષણ કરિ શિવ્ર, ભૂમિપર આણ્યો ખાંધી.
 શૂળ ગૃહી મારવા, ધર્યો હરિને યશઆશે,
 હરિયે તેનું શીશ, છેદિયું લિલાવિલાસે;
 સત્વર પામી મર્ણુ, પડ્યો પૃથ્વીમાં ન્યારે,
 તેનાં કર પદ આદિ, વામને છેઘાં ત્યારે.
 કર્યા ખંડતિલતુલ્ય, અંગના ચક્રપ્રહારે,
 ગયા રામ, મુનિ નિકટ, કરી હરિ એજ પ્રકારે;
 માની કુશનોનાશ, યથાર્થ મુની, હલધારી,
 થયા અંતરે સ્વસ્થ, દૈત્યસૈન્યને નિવારી.

૮

૯

૧૦

હરિગીત.

તિલતુલ્ય દૈત્ય શરીરના, નિઃશેષ ખંડ^૧ પ્રદર્શિને,
 રથથી પુનર્પો લેગયા, અવશિષ્ટ^૨ રાક્ષસ હર્ષિને;
 તે દૈત્ય પતિવપુખંડને, નાખી ઉમાપતિ ગૃહપ્રતી,
 પૂજી પ્રણામી પૂર્વવત, શિવને પ્રસન્ન કર્યા અતી.

૧

દુહા.

શિવ પ્રસાદથી દાનવી, જીવીત સ્ત્રિ તત્કાળ;
 ક્રોધ કરીને પુનરપી, વધો વાક્ય વિકાળ.

૧

ચોપાઈ ત્રિતાલી.

કુશ જાહી મહાધ્વની કરતો, કૃષ્ણ ક્યાંછે એમ ઉચરતો;
 ઉરમાં અતિક્રોધ સંભરપી, વિચર્યો યુદ્ધાર્થ પુનરપી.
 હસ્તમાં ધરિ ગુર્ધિ^૩ ગદાને, ગયો સત્વર કાળસમાને;
 આવી કૃષ્ણ સમિપ તત્કાળ, ઉચર્યો કરિ ક્રોધકરાળ.
 હરિ તે હણ્યા દૈત્ય અમીત, કુલખંધુ, કુટંબ સહીત;
 મમ વચ્છલંમિત્ર અપાર, (તે) કર્યા ક્ષણમાં સંહાર.
 અતિતુંગમતંગઅનંત, કરિયા (તે) રણમાં અંત;
 હય, રથ, કરિયા અહુચૂર, હણ્યા માહિપ, ઉટ્ટ પ્રચૂર.
 કરિયું બળ સકળ નિપાત, તેથી થાય મને અતિતાપ;
 પૂર્વસુકૃતથી હે ધર્શિ, તને હસ્તથી આજ હણીશ.

૧

૨

૩

૪

૫

દુહા.

મિત્ર, પુત્ર, પરિવારનો, નાશક (જે) નિર્વાણ;
તેને હણવો યત્નથી, જ્યાંસુધિ થટમાં પ્રાણ.

૧

ત્રિતાલી ચોપાઈ.

રણમાં મમદર્શનમાત્ર, ઢાણમાત્ર ધરાધરઆત;
હરિ તું પુરુષોત્તમ ગાત્ર, પણ મમ અગ્રે કુણમાત્ર.
જગમાં તું સદૈવ પ્રશસ્ત, પણ આજ કંઈ હું નિરસ્ત;
આ સમય દિશે જયધારી, કંઈ નાશ તને ધીર ધારી.

૧

૨

દુહા.

મહિ, તળ, ગગનવિષે સદા, રવિ, શશિ કરે પ્રકાશ;
પણ અવસરથી થાયછે, રાહુમુખમાં આસ.

૧

ત્રિતાલી ચોપાઈ.

રણમાં મમ સન્મુખ વીર, નહિ થોડ્ય તું મુક્ત શરીર;
તેથી રક્ષણ કારણ સાર, કર ચિત્તવિષે તું વિચાર.

૧

દુહા.

કંકર જેમ ગિરી નિકટ, વૃક્ષ નિકટ તુલુ જેમ;
પદ્મવત્ જેમ નદી નિકટ, મગ નિકટે તું તેમ.

૧

ત્રિતાલી ચોપાઈ.

આગદાથી નાશ કરીશ, રણથી જઈ જ્યાં તું વશીશ;
તવ સ્થાનથી હું છું વિદીત, હણુ ત્યાંથી આણી અચીત.
કથી જેમ ગદાને ઉગામી, ધણિયો હરિપ્રત્યે કામી;
હરી તેને દર્શિ હાવીત, થઈ વિરિમત ચિત્ત અગીત.

૧

૨

ઉચ્ચાર્ય દુર્વાસા પ્રત્ય, કેમ મરનો નથી (આ) અસન્ય;
નિહતુલ્ય ક્યોં શીશ કાપી, તદથી, હવનો થાય પાપી.

૩

વારંવાર હવે અસુરેશ, તેનું કારણ કયિયે સુનેશ;
હરિની સુધિ એ વિધિ વાણી, સુની જાનથી સર્વે જાણી.

૪

કુશ હવિત હેતુ પ્રમાણ, ઉચ્ચાર્ય હરિને સુનિઝાણ;
ગિરિજાપતિયે શુભચિન્ત, કરિયો કુશ મર્જરદીત.

૫

નિહતુલ્ય શરીરહેદીત, ને હેતુથી થાય હાવીત;

સુનિની મુખી એ વિધિ વાણી, ચલા વિરિમત પુરુષરાણી.

૬

(મેં) કેમ થશે (આ) નાશ, જગતમાં સૃજશે ઉપહાસ;	૭
કરૂં તે થકી શિદ્ધઉપાય, જીવતો (આ) પુનર્પો ન થાય.	
હરિયે કર્યો એમ વિચાર, કુશને હણવા નિર્ધાર;	
કુશે પણ ધરિ ક્રોધ કરાળ, હરિને હણવા ભરિ કાળ.	૮
તિષ્ઠ તિષ્ઠ હણુ આ વાર, કરિયો કથિ એમ પ્રહાર;	
ગદા પકતી પ્રદર્શિ પ્રચંડ, હરિયે કરિ (તે) શતખંડ.	૯
અતિ વેગથિ ફેડ્યું ત્રિશૂળ, હરિયે કર્યું (તે) પ્રતિકુળ ^૧ ;	
અસુરે ધરિ ક્રોધ અપાર, હરિને કરિ શક્તિ પ્રહાર.	૧૦
તેથિ વ્યથિત સજી જગદીશ, ઉરમાં ધરી અતિશય રીશ;	
ઉચર્યા હે દાનવ દુષ્ટ, તૂં થયો અતિપાપથિ પુષ્ટ.	૧૧
તેથિ આજ કરૂં તને નાશ, ગોમતિ થાય જથિ પ્રકાશ;	
કથિ એવિધિ વાણી પ્રશસ્ત, તેનાં છેદી શસ્ત્ર સમસ્ત.	૧૨
અકથી ઝટ જગ ઉત્પાત, શીશ છેદિ કર્યો મહિપાત ^૨ ;	
તેને અવલોકી પતીત, નિકટે જઈ વેગ સહીત.	૧૩
બલથી ગૃહી તેનું શરીર, નાખિ ગર્તવિષે ^૩ ધરિ ધીર;	
શખઉપર શિવનૂ બાણ, વામને સ્થાપિયૂ નિર્વાણ.	૧૪
કરિ એ વિધિ સત્વર કામ, થયા સન્મુખ સ્થિત ધનશ્યામ;	
શિવને દર્શો વપુસ્થીત ^૪ , પામિ ઉરમાં તાપ અમીત.	૧૫

દુહા.

સ્વદેહ સંસ્થિત શંભુને, પ્રદર્શિ કુશઅસુરેશ;	
ગદગદ કંઠ થઇ વદો, હરિને વાણિ વિશેષ.	૧

દોષક.

હે હરિ તેં છલસાધિ વધારે, આજ મને હાણિયો નિરધારે;	
શંકરલિંગ અલંધ્ય ^૫ વિચારી, સ્થાપ્યું મમોપરિ તેં અસુરારી.	૧
જથિ મને રણમાં શિશ કાપી, સત્ય તમે હણિયો શિવસ્થાપી;	
તેથિ તમારિ સુબુદ્ધિ ગણાય, બુદ્ધિવિના મમ નાશ ન થાય.	૨

દુહા.

પામે નર શુભબુદ્ધિથી, સદૈવ મનઘચ્છીત;	
બુદ્ધિવિના નરમસ્તકે, સજી આપદા નિત્ય.	૧

છપચછંદ.

શુદ્ધિ મહાખલવાન, સર્વદા સંકટ કાપે,
શુદ્ધિ મહાખલવાન, માન મહિપતિમાં આપે;
શુદ્ધિ મહાખલવાન, વાન શોભાવે ભારી,
શુદ્ધિ મહાખલવાન, સર્વસંપદા વિહારી;
આ ભવસાગર નરશુદ્ધિથી, ચલવિના નિશ્ચય તરે,
સદ્શુદ્ધિવિના ભવમાં મથુર, પશુસમાન જમતો મરે.

૧

દોષકછંદ.

એમ મુણી કુશવાણિ મુરારી, વાઙ્મય વદ્યા કુશને હિતકારી;
હે કુશ ચંજી પ્રસાદ પ્રસંગે, પામી મહાખલ (તે) મમસંગે. ૧
શુદ્ધ કર્યું અતિ કીર્તિ પ્રકાશે, અન્ય બધી તવ તુલ્ય ન ભાસે;
તેથી તને હું પ્રસન્ન અસોચે^૧, ભાગ મનોરથ (જે) ઉર રાચે. ૨
એમ મુણી હરિની શુભવાણી, દૈત્ય વધો મનમાં મુદ્ધ આણી;
કૃષ્ણ તમે પરિતુષ્ટ કદાપી, તો અરપો કર્યું (તે) મુદ્ધ વ્યાપી. ૩
જેમ વસે ઘટમાં શિવ નિત્યે, તેમ તમે વસશે મમચિત્તે;
ભેદ હરી, હરમાં, નવ જાણું, નિત્ય નિરંતર એક પ્રમાણું. ૪
તેથી અનંતથી^૨ આ શુભધામે, સ્નેહથી નિત્ય વસો મમકામે;
તે વિધિ શંકરલિંગ તમોચે, સ્થાપ્યું વિનાશથી (જે) મમકામે. ૫
તે શિવલિંગ સદા ઇહધામે^૩, ધાય પ્રસિદ્ધ કુશેશ્વર નામે;
એ વરને અરપો મુવિલાસે, જ્યાં સદા મમકીર્તિ પ્રકાશે. ૬
એમ મુણી ઉચ્ચાર્યા અવિનાશી, દાનવને કદ્દુરૂપ^૪ પ્રકાશી;
હે કુશ હું પરઆધિન ભારી, તેથીજે જે કર્યું તે મુણી ધારી. ૭
શેષ સદા મમ રૂપ પ્રકાશી, અવ સદા વસશે મુખરાશી^૫;
કૃષ્ણકલેવર પામિશ ન્યારે, આવી વશીશ ઇહસ્થલ ત્યારે. ૮
એમ કર્યા કુશને મુદ્ધવ્યાપી, તુષ્ટ કર્યો મનઃચ્છિન્ન આપી;
મોક્ષ ગયો કુશ નિર્મલચિન્તે, દેહ રજો શિવગાણ સર્જીતે. ૯
અન્યતઃ^૬ દાનવજનિ કુવેશા, શિવ સમન્ત નસાનજી^૭ પ્રચર્યા;
રૂચિત દાનવ આશ્રય સાધી, તવ વર્યા તરિ સર્વઉપાધી. ૧૦
એમ કુશાદિક દાનવ મારી, વિપ્ર, અનંત સર્જીત. મુરારી;
વેપ મનોહરથી બહુ ગ્રાહ્ય, મોખનિ સંગમનીર વિનાહ્ય. ૧૧

૧૧

૧ સોચવિના. ૨ અસંગ. ૩ આ રૂપે. ૪ કદ્દુરૂપ. ૫ મુખરાશી. ૬ અન્યતઃ. ૭ નાશ. ૮ મોક્ષવા.

ચિત્ત વિચારિ પુરૂષ પુરાણી, શ્રીખલને ઉચર્યા શુભવાણી;
હે ખલરામ તમે યશકારી, પાવનકારિ અમંગલ હારી.

૧૨

રાગ રામગિરી.

શ્રીખલરામ, મહાયતી, ભયભંજન કારી; ગંભીર, ધીર, દયાનિધો, ધરણીતલ ધારી.	શ્રીખલરામ;	૧
બ્રહ્મ, ભવાદિક, દેવતા, તવપાર ન જાણે; આ વસુધાને ધરી તમે, કર પુષ્પ પ્રમાણે.	શ્રીખલરામ;	૨
નામ અનંત ધરી તમે, સચરાચરવ્યાપી; દેવસમસ્તવિષે નહી, તવતુલ્ય પ્રતાપી.	શ્રીખલરામ;	૩
શેષસ્વરૂપ તમે સદા, જગમાં અવિનાશી; આદિનિરંજન, સર્વદા, પરિપૂર્ણપ્રકાશી.	શ્રીખલરામ;	૪
તવ ખલ, મહિમા, તેજને, કથનાર્થ વિલાસે; સંત, મહંત, અમરવિષે, કાચ યોગ્ય ન ભાસે.	શ્રીખલરામ;	૫
દાનવ વંશ વિનાશિને, જગનૂં હિત જાણી; મોચન આજ કરી તમે, આ ગોમતિરાણી.	શ્રીખલરામ;	૬
આ સ્થલના અધિપતિ થઈ, ખલરામ દયાલા; પ્રીતિથિ નિત્ય વસો તમે, મથુરેશકૃપાલા.	શ્રીખલરામ;	૭

હરિગીત.

કથતા છતા હરિ એમ ખલને, દેવ વૃંદ ગગન વશી, વામન તથા ખલરામ પર, ખડુ પુષ્પવૃષ્ટી કરે હશી; ગાંધર્વ ગીત લલીત પ્રીતી, સહિત ગાય મુદા ધરી, રતિરંગરંજનિ અપ્સરા, નાચે રચિરલીલા કરી.	૧
શુભ પટહ, ચંગ, મૃદંગ, પણુરવ, આદિવાદ્ય વિવિધ વિધે, વાજે મહા મંજુલ સૂર, પુરીત. વામન સન્નિધે; ઋષિ, સિદ્ધ, યોગિપ્રસિદ્ધ, વૃંદ સ્તુતી કરે સંતોષથી, વિધિથી વિરંચિ ભવાદિ દેવ, કરે સ્તવન શ્રુતિધોષથી.	૨

ગાંધર્વ સ્તુતિ હુમરી હરીની.

જાય જાય જાય જગજનક, કમલદલનયન, સખલ, અસુરારીરે; અરિગંજન, દધિનંદિનિરંજન, ભવભયભંજનકારીરે.	જાય જાય જાય. ૧

શોભત અમિત લક્ષીતતનૂ^૧, ધનશ્યામલ કલિમલ હારીરે;
 વદન મદનમદહર અતિસુંદર, રાજત મનોવિહારી રે. જય જય જય. ૨
 કિરિટ, મુકુટ, મહરાટ્ટ કુંડલ, કોસ્તુભ ભૂપળ બારી રે;
 ભાસત સત્વ સહીત, ચતુર્ભુજ, ચક્રગદાદિકધારીરે. જય જય જય. ૩
 લોલ લસિત વનમાળ વિશાળ, પિતાંબરકી છવિ ન્યારી રે;
 નમોનમો પદ પાવનધર, જય જય મધુરાંતર^૨ ચારી રે. જય જય જય. ૪

હુમરી વલ્લરામની.

જય જય મનોભિરામ, રામ, બલરામ, સદૈવ દયાલારે;
 પૂરણકામ, મહાગુપ્તધામ, વિહારવિરામ, કૃપાલારે. જય જય મનો. ૧
 રટત નામ નિરંતર સુરમુનિ, કરમાં ગૃહિ જપ માલારે;
 હલ મૂસલ ધર રાજત ખલખંડન બુજદંડ વિશાલારે. જય જય મનો. ૨
 ધીર, વીર, ધરણીધરવેષમનોહર શોભનભાલારે;
 દાનવ ભયમોચન અતિઆયતલોચન ચિત્તમરાલારે. જય જય મનો. ૩
 શેષસ્વરૂપ અનૂપ ત્રિભૂવનભૂપ પ્રતાપપ્રપાલારે;
 નમો નમો બલભદ્ર ત્રિવિક્રમ, જય મધુરાંતર ચાલારે. જય જય મનો. ૪

વંદીજન સ્તુતિ દરિ. કવીત.

શ્રીહરી મુરારી, જય કૃષ્ણ દાનવારી^૧,
 કમલા મનોવિહારી, જગમેં કૃતી સુધારી રે;
 ધર્મમાર્ગચારી, બહુધા પદોપધારી,
 યશ, કીર્તિ, નિર્વિકારી, ગુનસિંધુ પારહારી રે;
 રમ્યરૂપ ધારી, અવિનાશિ નિર્વિકારી,
 વશ કીર્તિ પ્રજનારી, છવિ રાજમાન ન્યારી રે;
 વિશ્વવેદનારી^૨, કક્ષા પ્રકાશ કારી,
 મુનિ, દેવ, આપદારી^૩, મધુરેશ કીર્તિ બારી રે. ૫

વલ્લરામ કવીત.

નામ સેં નિરાણા, બલદેવ દેવપાણા,
 જગમેં મહા દયાણા. હરમેં મનીકિ આણા રે;
 દિવ્ય દીર્ઘ બાણા, સવ દેવ્યનંદે પ્રાણા,
 સુરસર્વમેં મરાણા^૪. અનિરમ્યમેં રૂપાણા રે.

૧ શશીર. ૨ મધુરાંતર મંદરમેં રાજાચ. ૩ મહાસેના સ્ત્રી. ૪ જગમેં દેવનાથ મહા.
 ૫ આપાણા મંદી. ૬ હરે.

વૈરિએ કરાલા, યશ કીર્તિસે વિશાલા^૧,
હલસે પ્રતાપ પાલા, યશકી વિશાલજલા હે;
રાહિની ઢે લાલા, કિનિ શ્રીલિલાકી શાલા,
અધિવાસ હું પતાલા, મથુરેશ તૂં કૃપાલા હે.

૧

બ્રહ્મસ્તુતિ હરિગીત.

કરુણાધનં, ધનશામલં, અજનં, જનં, જગવંદનં,
નરકંસવંસનિકંદનં, ચસુનંદનંદન નંદનં;
જગમંગલં, પરમં, પરં, પરમેશ્વરં, પ્રભુતાગૃહં^૨,
જગજીવનં, મધુસૂદનં, સુખદં, સદૈવ નમામ્યહં^૩.

૧

વિદુષાંવરં^૪, વરદં, દયાસદનં, શિવં, વસુધાવરં^૫,
વિમલં, ખલં, પ્રખલં, કમલદલલોચનં, કમલાવરં;
ધર્માચરં, અચરં, ચરં, અચલાધરં^૬, વિધુરાપહં^૭,
હરિ, મચ્યુતં, ચ ચતુર્ભુજં, ભુજગં સદૈવ નમામ્યહં.

૨

રતિરંજનં, જનકં, જનાંતરમંજનં^૮, ભયભંજનં,
અજરં, જરં, અવ્યંગ, મંખરગામિનં અધગંજનં^૯;
જલજનનં, જયદં, જનાર્દન, મંભગં^{૧૦}, ચમહાર્તિહં,
બ્રહ્માંડ રૂપ, મનાદિ, મંખરવાશિનં^{૧૧} પ્રણયામ્યહં^{૧૨}.

૩

ગુણુર્વર્જિતં, અજિતં, ગુણામિતપાલકં, ચગુણાતિતં,
અપરાજિતં, દ્વધતિં^{૧૩}, સુરાસુરસેવિતં, ચગુણુર્જિતં^{૧૪};
નરકાંતકં, નારાયણં, દુરિતાંતકં^{૧૫}, કરુણાગૃહં,
સચ્ચિદાનંદસ્વરૂપ, માદિ, મનૂપમં પ્રણયામ્યહં.

૪

આનંદકંદ, મનાદિદેવ, મધિશ્વરં પુરૂષોત્તમં,
સતતં^{૧૬}, સનાતનં^{૧૭} મીશ્વરં, અવિનાશિનં, ચ નરોત્તમં;
જગસુંદરં, સુંદરવરં, વ્રજવાશિનં, વિશ્વેશ્વરં,
પ્રણયામ્યહં કૃષ્ણં, કૃપાલં, વામનં, મથુરેશ્વરં.

૫

૧ ખહુ. ૨ પ્રભુતાનુધર. ૩ હું નમું છું. ૪ પંડીતોવિષે એક. ૫ પૃથ્વી ધરનાર. ૬ પૃથ્વી ધરનાર.
૭ કંઈ હરનાર. ૮ અંતરને મંજન કરનાર. ૯ પાપને નાશ કરનાર. ૧૦ પાણિમાં રહે-
નાર. ૧૧ આકાશમાં વસનાર. ૧૨ હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૩ મનોહર. ૧૪ ગુણને કરનાર—ગુ-
ણથી સંપાદન. ૧૫ દુરિતાના નાશક. ૧૬ નિરંતર. ૧૭ અનાદિ.

सोटक—शिवस्तुतिः

अञ्जनं, जलदं, कमलारमणं, इन्द्राक्षरं, परमाक्षरं;
 इक्षिदाक्षरापवित्रापर्याप्तं, परमेश भद्रं प्रणुयामि हृदि. १
 अभयेश, भद्रेश, भक्तं, भक्तं, भवभीतिहृत्, दृढधर्मद्वन्द्वं;
 मुनिमानसहृत्, भवभीतिहृत्, प्रणुयामि सदा परमेश, भद्रं. २

सुधरा—ब्राह्मणस्तुतिः

क्षेत्रे क्षीराविशाली, सक्षयपुरशाली, धीरगंभीरवेषी,
 व्याधी, व्याधी, विनाशी, अतिविभवयशी, धर्मभागोपदेशी;
 पापी, पापंशु, द्वेषी, प्रणतजनवशी, आश्चर्यनिप्रदाशी,
 नानाआनन्दराशी, मुण्डभक्तशशी, नित्य चित्ते निवाशी. १

हरिगीत—समस्तनी प्रार्थना.

हे हृदि शेष संहित तमे, दुःख आदिने भर्तुन हरी,
 आ भोक्षदयिनि गोयनि. गोयन हरी इन्द्रा धरी;
 तेशी सृज्युं अतिभद्र, ओम हृथी सक्षय पापी मुदा,
 गोमती स्नान हरी गया हृदि, समने, प्रणुमी तदा. १

काव्यछन्द.

तदनंर वागने, मुनीने मन मुद लावी,
 अक्षतीर्थ गोमती संगमे स्नान करावी;
 करावि गोवन, पान, हरी अतिप्रसन्न प्रीति,
 रथापी ते रथसविधे. सदा भक्तशम सङ्गीते. १
 सृष्ट रथसुखवि रथ्यभूति श्रीसुन्दरीवृत्ती,
 शान्ता रथ्या धरी, सर्व अपिस्तथद्वन्द्वनी;
 वैविध्यरी रथनेत्र, सन्निपा तेनां व्यापी,
 गया शिवा भानाग. समने तेन रथापी. २
 ओम विविध. रथ सङ्गीत भानासवि व्यापी,
 दुर्वासा धारणे. यस्या तेन मुद लावी;
 मुनिभि हृत् मुने. भावि मुन वाग्यवि गरी,
 व्यापी यस्या रथ्य. द्रविडाक्षरी यस्यापी. ३
 मे विवि अतीप्रसन्न. यस्या दुःखजनन हरी,
 सृज्युं नाम गोमती. यस्या दुःख रथ्ये विधि:

સંભવ એ વિધિ થયો, અત્રિસુત, વામન, કેરો,
 પૂજો શ્રીપરમેશ શેષ, સુખકારિ ધણેરો.
 જસે સત્ર કલિકાળવ્યાળસમકલેશ વિપલમાં,
 કૃષ્ણ, કુશસ્થવિ, તુલ્ય, અન્ય નહિ ધરણીતલમાં;
 જે જન પૂજે પ્રેમથિ હરિ, હલધરને, ભાવે,
 (તે) પામે કલ્યાણ, પુનઃલવમાં ના આવે.
 થાય સર્વકામના, કલેશ અવશેષ વિરામે,
 જન્મ ધરી જે પ્રાણિ, જાય દ્વારામતિધામે;
 શ્રીમત શંખોદ્ધાર, દારિકાવિષે સુકારી,
 સતીસત્યભામાના મંદિરના અધિકારી.
 યથાયોગ્ય સરદાર, નરોત્તમદાસજિ નામે,
 સદૈવ શંખોદ્ધાર, વાશિ પરમેશ્વર કામે;
 કૃષ્ણ ભક્તિ આશક્તચિત્તથી ઉરમાં ભાવી,
 કવિને હંકપુરીથિ, નિમંત્રી પ્રેમ જણાવી.
 શ્રીદારિકામહાત્મ્ય, શુંજરીભાષાવીષે,
 રચવાને અર્પિયો, યોગ્યઆશ્રય હરિમીષે;
 ત્રીવિક્રમવૃત્તાંત, પૂર્ણ કર્યું વશિ આ પૂરે,
 કૃષ્ણ દારિકાનાથ, કૃપાથી વિપ્રમથૂરે.

દુહા.

કૃષ્ણ ત્રિવિક્રમિભૂર્તિને, શ્રીખલભદ્ર સહીત;
 દર્શિ નર પૂજન કરે, શમશે પાપ અમીત.

વસંતતિલકા.

પ્રીતા ધરી ઉરવિષે નર જે વિચારી, સંસારમાં હરિવિના નહિ ભીતિહારી;
 તેથી તમે મન મુદાથિ ભજો હરીને, આ માનવીનિ પદવી ન મળે ફરીને.

કવિત.

મલ્લરંગકો લઢૈયા, પક્ષીપર્તકો ચઢૈયા,
 પ્રીતી, રીતીકો, ખઢૈયા, નીર્તીકો પઢૈયા હું;
 ધી, સાખનકો, ખઢૈયા, ખલભદ્રજીકો ભૈયા,
 બ્યાકી જસોદાજી મૈયા, ગંડાકો ગઢૈયા હું;
 વૃંદાવનકો ચરૈયા, ચરાઈ હું બ્યાને ગૈયો,

नंदरायछोटैया, लीलाछवनैया हं;
गिरीराजछा भैया, रिद्धि, सिद्धि, छा छैया;
ज्योत्सा प्रतापीकनैया, जीतीछा दुइयाहं.

कविनामयुरेशेण विरचिते श्रोद्धारिकामहात्म्य भाषांतरे कुशासुरवधे
त्रिविक्रममूर्तिः श्रोद्धारिकागमन नाम षष्ठो विलासस्तमाप्तः ॥ ६ ॥

इथाप्रसंग—पित्रोद्धार.

इतविलंबित.

सकलभंगसद्धारि विनायका, अशुलनाशकरा दुर्गा धना;
विमलवाष्पिविज्ञास दिजे भते, अदिक्प्रेम धरी प्रलम्भं तने.

इहा.

સુષો શ્રીનંદાદિકમુની, પાવનકથાપ્રસંગ;
પાપ ત્રિનાશિ સદા સુજ. ઉરમાં પૂર્ણઉત્તમંગ.

चंपारि.

ઉજ્જયિની નગરી સાક્ષાત, તેમાં વસે સદા પ્રખ્યાતઃ
 વિપ્રચંદ્રશર્માચ્ચિદાન, 'વેદવિદિત' અનિશ્ચયુગવાન.
 શંકરભક્ત મહાસુખધાન, અન્ય દેવનું ન જાણે નામ;
 સર્વ મનથી સેવે શીવ, એવો ચંદ્રશર્મા એ હવ.
 હરિદિવસે ન હરે ઉપવાસ, સદૈવ શિવવ્રત હરે પ્રદાશ;
 વિષ્ણુભક્તથી હરે વિદાય, ન ધરે કરણે કોનો ખેલ.
 યત્ર યત્ર શિવનાં સંસ્થાન, તત્ર જાય યત્રાર્ય નિધાન;
 પ્રતિયોગે (તે) હરે પ્રભાસ, સોમનાથ દર્શન નિર્ધોગ.
 સોમપર્વે તેનું શ્રી વાર, અન્ય ન જાય હજી નિર્ધાર;
 શિવભક્તી કરતાં મેરીન, તપતિર્ધર્મ' વલ્લિ ગયાં અમીન.
 હવાચીત પદ્મવિરે વિપ્ર, એવો સોમનાથને સીધો;
 વિવિધ દેવતા જુદા અમીન, આરોગ્યમાનવિધાન સહીન.
 સોમનાથ દર્શી તે પદ્મ, ગયાં હારિદાસજી સરે;
 મુખે ચંદ્રશર્મા તે સંગ, જે અનિર્દેશિયભક્ત નિધાન.

જેકરી.

- કર્યો તેમણે આગ્રહ અતી, પણ (તે) ન ગયો દ્વારામતી;
 સુભવૈશાખનુદિદ્વાદશી, કૃષ્ણ નિકટ જે અતિશયયશી. ૧
- એમ જાણિ સ્વજને મુદ્ધ ધરી, બોધ્યો પણ મતિ તત્ત્વ ન કરી;
 સ્વજન સર્વને ઉચ્ચર્યો રિશે, મને શંભુસમ અન્ય ન દિશે. ૨
- શંકરક્ષેત્ર વિના દશદિશે, અન્યક્ષેત્ર નહિ અવનીવિષે;
 (તે) સુણિ સ્વજનો તેને તજી, ગયાં દ્વારિકા હરિને ભજી. ૩
- આગ્રહ જાણી તેનો અતી, સકલ થયાં ખેદિત ઉરપ્રતી;
 વિપ્રચંદ્રશર્મા શઠમતી, અન્યદિને વિચર્યો ગૃહપ્રતી. ૪

દુહા.

- માર્ગે ચરતાં સ્વપ્રમાં, સૃજ્યો અતી ઉત્પાત;
 સ્વપિતામહ અતિસોરથી, કરતા ધોરવિલાપ. ૧
- શ્રુધા, તૃષા, પીડિત અતી, પ્રેતરૂપ નિર્ધાર;
 માંસ, અસ્થિથી, જેમના, ભીતિકારિ આકાર. ૨
- દર્શિ તેમને કંપતો, વિસ્મિત સૃજી અપાર;
 વિપ્રચંદ્રશર્મા વધો, ભીત ભીત ઉચ્ચાર. ૩

ચોપાઈ.

- ઢાણ તમે આ વિકૃતીકાય^૧ દર્શો મને મહાભય થાય;
 જગમાં તમજેવા આકાર, દર્શ્યાં, સુણ્યા, ન (મેં) ઢા વાર. ૧
- એમ સુણી ઉચ્ચર્યાં તે પ્રેત, કથિયે તે સુણ સુત સંકેત;
 ના કર તૂં ભય કિંચિત ચિત્ત, પૂર્વજ તરા અમો ખચીત. ૨
- સુણી ચંદ્રશર્મા તત્કાળ, ઉચ્ચર્યો વિસ્મિત સૃજી વિશાળ;
 કરિયાં તપ (મેં) શુદ્ધચાર, જેથિ પિતૃ પામે ઉદ્ધાર. ૩
- શિવભક્તી કરિ અપરંપાર, સદૈવ જે અતિસુખદાતાર;
 પ્રેતયોનિનૂં કારણ જેહ, કથો મને જન્મે સંદેહ. ૪

દુહા.

- (તે) સુણિ સર્વ પિતામહો, ઉચ્ચર્યાં સૃજી મુદ્ધીત;
 સુણો પુત્ર પ્રેતત્વનૂં, કારણ જે નિંદીત. ૧

इंद्रवज्रा.

‘पूर्वं दुरीवासर’ वेधसंगे, श्रीयां अभ्याये अनिशेडभंगे;
शेभ्यां निशाब्जगर विद्धं कथी, प्रेतत्वं भाभ्या अनिशेष्ट नेथी. १

नोटकलंद.

न इरी हरिनी शुभभक्ति रती, न इरी अनवेधव्रतादिहृती;
शिवभक्तिविषे धरि नित्य रती, सुदृढ नेधि अभारि पिशाचगती. १
इरि आग्रहयो शिवभक्ति सदा, इरणे न धरू दुरिनाम उदा;
सुत नेधि त्वयासद’ सत्यदिशे, अभ वास निरंतर नईविषे. २

उपेन्द्रवज्रा.

सुप्री वधो सत्वर अंद्रशर्मा, इरी सदा (मै) शिवभक्ति प्रभो;
आवश्य आप्रेतगती तमारी, विनाशसे शिघ्र उभाविदारी. १

सौरठा.

इरता अति आदृढ, अभ वाड्य सुणि पुनतां;
समस्त पूर्वजवृद्ध, नादि नादि इयतो वधो. १

हरिगीत.

हे पुत्र हरिभक्ती तथा, द्वादशित्रनेशविना उदा,
प्रेतत्वं नाश न थाय यद्यपि, इद्रभक्ति इरे सदा;
हरित्रत सवेध इर्याधि न, संनचित दोष विपनज्यती,
हे पौत्र प्रायश्चित्त विना, ना थाय प्रेतनि सङ्गती. १
विधियुक्त प्रायश्चित्त विना, जे शिवनि पूज्य अदृ इरे,
देशय समर्थन विना, जेवध’ पापने भस्मः धरे;
देशयपूज्य इरवी प्रथम, नंतर उभापति पूज्यदा,
पश्चात् संवेदेवता, अक्षीति नित्य समर्थया २
श्रीविभक्तु भूय, भवेश शाण्या, नुर प्रशाभ्या सर्वदा;
हरिभक्त पूज्यनयी सङ्गपूज्य शिवादि भूदे सदा;
आ विनम्रपदेशने, पूरि भद्राभयदा वरी,
प्रेतत्वं नाश यशे तदा, हे पौत्र पूज्य सदा दरी. ३
सामेशन् दर्शन इरी, श्रीपूज्यन् दर्शन इरे,
याया सङ्गन् इरी तदा, सिद्धांत नर इरणो धरे;

ને કારણે હે પુત્ર હરિ હરવિષે ભેદસકલ તજી,
 આનંદથી સંચર ત્વરિત, દ્વારામતી હરિને ભજી. ૪
 અનવિદ્ધદ્વાદશિવ્રતદિને, સંયમસહિતજગર કરી,
 શ્રીગોમતીસંગમવિષે, કર પિતૃશ્રાદ્ધ મુદા ધરી;
 શ્રીકૃષ્ણ દર્શન પુણ્યથી, આ પાપઝોધ સકલ પળે,
 પદસ્પર્શ, પૂજન, ભજનથી, શુભચારકૃણ પલમાં મળે. ૫
 શક્તી પ્રમાણે દાન અર્પી, પૌત્ર સૃજ ઉજ્જ્વલ યશે,
 આ કૃત્યથી ક્ષણમાં અમારી, પ્રેત આ ચોતી જશે;
 અતિનિંદ્ર આ પ્રેતત્વને, તજિ પામિશું હરિને અમે,
 (તે) પુત્ર તારિ દયાથકી, કર કામ આ મનમાં ગમે. ૬

ચોપાઈ.

સુણી ચંદ્રશર્મા એ રીત, જણિ પિતૃને પ્રેત ખચીત;
 ગયો શિવ દ્વારામતિ ધામ, ઉરમાં સ્મરણ કરી ધનશ્યામ. ૧
 પ્રદર્શિ નયને પુરીલલીત, દર્શિ જણિને શમે દુરીત;
 વસે યત્ર કમલાવરદેવ, કરે સકલસુર જની શેવ. ૨
 સંત, મહંત, મુની, ગુણવાન, વશી સદૈવ ધરે હરિ ધ્યાન;
 સાગર વારીનો કરિ સંગ, ગળે યત્રે ગોમતિગંગ. ૩
 યત્ર વસે ધરણીધર વીર, સૃજ્યું યત્ર સૌભાગ્ય રચીર;
 તત્રે જઈને તે દ્વિજનંદ, પામ્યો ઉરમાં પરમાનંદ. ૪
 ધન્ય ધન્ય મમજીવન, કાજ, કૃષ્ણપ્રદર્શન પામ્યો આજ;
 એ વિધિ ઉરમાં ધરિ સંતોષ; થવા કૃષ્ણપુરિમાં નિર્દોષ. ૫

જેકરી.

જ વૈશાખશુદ્ધિદ્વાદશી, વિપ્ર ચંદ્રશર્મા મનવશી;
 આવિ ગોમતિસંગમતટે, કૃષ્ણધ્યાન ધરિ નિર્મલધટે. ૧
 સ્નાન, દાન, કરિ પામી મુદા, કરી પિતૃની તૃપ્તી તદા;
 પાવન પિંડોદકઅંજલી^૧, અર્પિ પિતૃને પ્રીતી કળી. ૨
 ચક્રતીર્થમાં પણ તે રિતે, સ્નાન વિધાન કરિ શુભ ચિત્તે;
 નંતર વેદવિધાને કરી, બલ, રૂકિમણિ સહ, પૂજ્યા હરી. ૩
 ગંધ, માલ્ય, તુલસીદલ અતી, ધૂપ, દીપ, તાંબુલ; આરતી;
 દિવ્ય દાન, અંબર, દક્ષણા, મિષ્ટ નિવેદ વિવિધલક્ષણા. ૪

સવે સમર્પો પ્રવૃત્તી પદે, તુષ્ટવત્તા સાચ્યો મનમદે;
પિતૃવાક્યનાં પ્રેરી મતી, નેતર પૂજ્યા ગિરિન્દ પતી. ૧
જગર કર્યું નિદ્રા પડેરી, શુદ્ધબક્તિથી દરિને રમરી;
રમરતાં અર્ધનિશા ગઈ ચલા, વિપ્ર વચો વિનતીથી તલા. ૨

વર્ણનતિલ્કા.

હે કૃષ્ણ, કેવળનયનાનન^૧, નિર્વિદારા, બક્તાધિનાયક, કૃપાધન, કૈયસારા;
સ્વામી મને અધિકઆનુર, દીન, જાણી, કીજે નિવારણ કૃતાગર^૨ પ્રેમ આણી. ૧
સંસારસિંધુ તરવા તરને આપણે, નીકા તમે પદવિના તદિ અન્ય આણે;
સેવેસદા તવપદાંશુજ જે પ્રતાપી, તેને બવાણુવનિ જીતિ તદિ કદાપી. ૨
દોષો કર્યા તવદિને^૩ મનપૂર્વજ જે, તેને કૃપા કરિ નિવારણ નાથ કીજે;
હે નાથ પૂર્વજનિ પ્રેમગતી નિવારી, અર્પો મદાસદગતી કમલાવિદારી. ૩
(મં) અણુશુદ્ધિયિ^૪ દરી તવ પૂજનાદી, કીધાં નથી દરનિશા સુજિને વિવાદી;
દર્શો નથી તવ પવિત્રપુરી કદાપી. (મં) પ્રીતિથી કરિ નથી તવબક્તિ ક્ષાપી^૫. ૪
સોમેશ દર્શિ નિજયેદ જતાં વિદુષી, નામે મહ્યા મમપિનામદપ્રેમદુષી;
તે સર્વનો સુદૃષ્ટેશ શૂઢી વિલાસે. આચ્યો દરી મુદયિ હું તવ આ નિવાસે. ૫
તે કારણે પતિતપાવન પ્રેમ સાધી, કીજે વિનાશ મનપૂર્વજની કષાપી;
નિત્યે કદો નિશ્ચયસંમતે તમારો, અર્પો મદાબજન સંચરિપાર તારો. ૬
(જે) વિશ્વમધ્ય તવદુરંતયિ મર્ણુ પાગ્યા, (તેથી) મૃતુક્તિપદ પાનિ વ્યથા વિરામ્યા;
તો નાથ બક્તજન કેમ ન મુક્તિ પામે, કીજે વિચાર ધનસામગ્ર રંદ કામે. ૭
આયા, વિમોહ, તદિ બક્તિ સુદીન ચિને, આ આન્દિયી^૬ પ્રત્યક્ષેય કરીય નિત્યે;
(મં) જે કરી તવપૂજન મનમોહ સાધી, (તે) અંગિદાર કરિ દોષ દિને સમાધી. ૮

ગુર્જંગપ્રયાન.

સુખી મંદ્રશર્માનિ એ રીનિ વાણી, વચા શિવ શ્રીકૃષ્ણ પ્રીતી પ્રગાણી;
મદાબાગ હે મંદ્રશર્મા મુનેશા, તમે નિત્ય સંતુષ્ટ હું હું વિરોશ. ૧
તમે મન્ય છે મન્ય છે વિપ્રજની, કમાદાંત પૂજ કરી દિવ્ય બ્યાલી;
પિતાપિતનાં વાક્ય ચિને રિવદારી. કરી સર્વેથા અર્ચના (તે) દગારી. ૨
જસે વિપ્રવૃક્ષોદ પિતાપિત તલા. થશે સન્ય તારી મતી તે પ્રમત્ત;
મદેડે મારી જાય ને પિતૃ તારા, તજ પ્રેમ પેતી સજી મુદ્દસારા. ૩

૧ કમલસમાન મેર, કૃષ્ણ. ૨ કલેશ સમસાર. ૩ તમારું કલનું વિરમે. ૪ અપાવણી.
૫ કમાવણ. ૬ સમીપનો વાસ. ૭ હે જગ. ૮ વિવરણ.

તથા વાચતાં' પિતૃ તેના અનૂપી, ઉભા સન્મુખે આવી વિધ્યુસ્વરૂપી;
 વધા સર્વ સંતાનને શુદ્ધ વાણી, તને ધન્ય છે ધન્ય છે પુત્રપ્રાણી. ૪
 અહો! પુત્ર તારા પ્રસાદે કરીને, તજી શિવ પ્રેતત્વ પામ્યા હરીને;
 અહો! પાપના પુંજ જે નેષ્ટ કરી, થયા સર્વથા તારા તે પ્રીતિ તારી. ૫

વસંતતિલકા.

પિંડ પ્રદાન શુભગોમતિગંગવારી, શ્રીકૃષ્ણદર્શન સદા ભવભીતિહારી;
 તેથી થયા સકલ પ્રેતગતીરહીતા, હે પુત્ર ધન્ય તુજને કલ્પમાં સવિતા.^૧ ૧
 શ્રીસોમનાથ શિવશંકરને પ્રદર્શી, શ્રીદ્વારિકા પુરી પ્રદર્શિ અપારહર્ષી;
 પ્રેતત્વતા કરિ વિમોચન (તે) હુમારી, તેથી સદૈવ સજ્જે સુખકારી તારી. ૨

ચોપાઈ.

કરે કૃષ્ણયાત્રા નિર્ધાર, ધન્ય ધન્ય તે વિધવાનાર;
 સોમેશ્વર દર્શી સિદ્ધાંત, દર્શે દ્વારામતી નિતાંત. ૧
 તે નર ભવનાં હરી અસત્ય, પરમમુક્તિક્ષણ પામે સત્ય;
 જે સંન્યાસી ધરી વિલાસ, કરે નિત્ય દ્વારિકા નિવાસ. ૨
 હરિ લોહિ (તે) સજ્જ મહંત, વસે કલ્પદ્રોટીપર્થત;
 સોમનાથને પ્રદર્શિ સૂર, ના દર્શે દ્વારામતિપૂર. ૩
 ધિક બળ, ધિક કુળ, ધિક શિલ સાર, વઢે દેવ તેને ધિકાર;
 સર્વતીર્થ જ્યાં કરે નિવાસ, (જે) સજ્જો સુખકારિ નિવાસ. ૪
 પ્રેતનર્કગતિ વારણ અર્થ, હરિ પુરિવિના ન અન્ય સમર્થ;
 પ્રથમ સોમયાત્રા કરિ સાર, હરિદર્શન કરવું નિર્ધાર. ૫
 તદા મલે યાત્રાક્ષ સર્વ, કરે નરો જે પહરિ ગર્વ;
 સજ્જે પુત્ર તારું કલ્યાણ, પામ્યા હરિપદ અમો પ્રમાણ. ૬
 કરે તને કરુણા પરમેશ, જગમાં પ્રસરો કીર્તિ વિશેષ;
 એમ કથી તે પિતૃ પ્રશસ્ત, ગયા સઘ હરિલોક સમસ્ત. ૭

કાવ્યચંદ.

વધા કૃષ્ણ તત્કાળ, ચંદ્રશર્માને વાણી,
 વિપ્ર તને સંતુષ્ટ, સદા હું ભક્તિ પ્રમાણી;
 હરિ હમાં તજિ ભેદ, વેદ મરિયાદા રીતે,
 કર સદૈવ મમ ચરણ, ભક્તિ દૃઢસ્નેહ સહીતે. ૧

नयतिवर्षेपर्यन्त, इतीना अस्ति इधारी,
 दर्शितमात्र विशेष, मणी सद्वर्णी तथाभी;
 द्वारागनिसमधान, अन्य नदि अवनीप्रत्ये,
 इधारीप्रदर्शन तुल्य, पुण्य नदि इतिशब्दये. २
 गोमति संगम तुल्य, तीर्थ नदि इत्यमदारी,
 समस्तव्रतमां तिथी, द्वादशीव्रत पुण्यदारी;
 अन्यतीर्थ अवशेष, दर्शनमपुत्रि ना येणे,
 न्त्य सर्वद्वय व्यर्थ, गृहे यमराय न वेणे. ३
 अन्यतीर्थ ना दर्शि, इध द्वागमति दर्श
 सर्वतीर्थद्वय थाय, देवगणु डरमां डये;
 इतिथुगमां नदि इति, तथा नदि मयुरानगरी,
 नदि माया, नदि इति, नदि इत्यन्तनी, गदरी. ४
 नदि गद्विदि, नदि गया, नदी इतिक्षेत्रप्रतापी,
 नृक्षेत्रनदि, नदी प्रयाग, प्रयास तथाभी;
 गंगासंगम नदी, नदी इतिद्वार विशेषे,
 इतिमां द्वागमती तुल्य नदि धरणिप्रदेशे. ५
 तेथि विप्र मगपुत्री, तथा मगदर्शन पाणी,
 छविश तृ शतवर्ष, निरंतर पावनधर्मी;
 थरे तने संन्यास, प्राम नम स्नेह प्रकाशे,
 अतिउत्तम वैशाख, शुद्ध तृतीया शुद्धवार. ६
 दिवसविषे अप्रत्य, सत्य नम सन्मुख पाणी,
 मक्षसे मगपदपत्र, संगती अनिरुणधानी;
 अधुना न निजआम, सर्वमनवांछित मगसे,
 मगद्विदि वरात, सद्यसंदर्शनि मग मगसे. ७
 ओ प्रकाश इति वाद्य, यथा इति अंतरध्यान,
 पाणी परमानंद, मंदवर्मा मगवाने;
 पूजि प्रजाभी इधारीवन्दने अनिरुणधीनि,
 स्नेह, अस्ति, इतिवृत्त, नमन इति स्नेह सदीनि. ८
 मयो सद्य स्वज्ञान, मतीमगम्यादर जावी,
 यत्नपदे आगमि, इधारीवाराधन आदी;

વેધરહિતદ્વાદશી, વ્રતાદયસર્વ કરીને,
કરી પૂર્ણશતવર્ષ, અંતરે સ્મરી હરીને.
આવિ દ્વારિકાવિષે, ગૃહી સંન્યાસ સુભાતી,
ગયો મોક્ષ સિદ્ધાંત, ચંદ્રશર્મા દ્વિજજતી;
એમ દ્વારિકાપુરી, મહાત્મ્ય સદૈવ પ્રમાણી,
સ્મરણ કરો મથુરેશ, રામ, શૌનકાદિ જાણી.

૯

૧૦

ગોદાવરી તાપનિવારણ.

દુહા.

શૌનકાદિ મુનિવર સુણો, ધરી અંતરે પ્રીત;
અન્યકથા અદ્ભૂત કથું, સણતાં શમે દુરીત.

૧

સુજગમયાત.

મહાપાપહારી સદા ચામ્યદેશે, ઇતીહાસ ગોદાવરીનો વિશેષે;
સદાશ્રેષ્ઠકારી ભયો પુણ્યભાસે, સુણી સદા સંસારના તાપ નાસે. ૧
ગુરુસિંહરાશી થયા પ્રાપ્ત જ્યારે, નદી ગૌતમી^૨ પામિ સૌભાગ્ય ત્યારે;
પ્રદર્શી મહાસિદ્ધિ તેણીનિ ભારી, પળ્યાં સર્વ સ્નાનાર્થ ચિત્તે વિચારી. ૨
અવંતી અયોદ્ધા, કુરુક્ષેત્ર, કાશી, પુરીકાંચિ, માયા, મથૂરાપ્રકાશી;
નદીનર્મદા, તાપિ, ગંગા, રવીજ^૩, તથા સર્સ્વતી, ગદ્ગદી, શુદ્ધખીજ. ૩
સિતાકાંતનદ્યાદિ^૪ સર્વેસરીતા, ધરા, સ્વર્ગ, પાતાલ, વાશી અમીતા;
તથા નૈમિષારણ્યઆદીવિશેષે, સમસ્તાશ્રમો^૫ પુણ્યદાતારવેષે. ૪
હરીદ્વારઆદી મહાક્ષેત્ર સર્વે, તથા પુષ્કરાદી સહીતે અગર્વે;
સુમેરુમુખાપર્વતો^૬ પાપહારી, મહાસિદ્ધ, યોગી, મુની, બ્રહ્મચારી. ૫
તથા અર્યમાદીકપિત્રોયશસ્વી, મહામાનવી, નીતિશાળી, તપસ્વી;
ઇતીઆદિ સ્નાનાર્થ સર્વે સુકૃત્યે, વશ્યાં આવિ ગોદાવરીતીરપ્રત્યે. ૬
મુનીનારદાદિમુની, વિપ્રરાજ, સુદાથી નદીતીર આવિ વિરાજ્યા;
કરી સ્નાન, દાનાદિ, સંપૂર્ણસ્નેહે, હણી પાપસર્વે થયાં શુદ્ધદેહે. ૭
સ્વધામે જવા તેમણે 'સિંહઅંતે', નદી ગૌતમીને નિમંત્રી મહંતે,
તદા તે નદી સત્વરે તત્ર આવી, વહી સર્વને વાક્ય સંતાપ લાવી. ૮

૧ દક્ષણ દેશવિષે. ૨ ગોદાવરી. ૩ જમુના. ૪ સરયૂ. ૫ સમસ્ત આશ્રમ બદ્ધિકાશ્રમ આદિ.
૬ મેરપર્વત આદિ. ૭ સિંહના ગુરુ ઉતરતાં.

તોટક છંદ.

સુગ્રિયે સુનિનારદ આદરથી, ગહુદર્જન સંપરકાદિકથી^૧;
પરિતાપ સૂઝ્યો મમ અંગવિષે, શુભઔપધ તેતુ મને ન દિસે. ૧
શુભઝનન્દવિઆદિ મહાસરિતા, ગિરિ, સાગર, સમપુરીકલિતા;
મધવાદિક^૨, દેવ સમસ્ત નરા, અતિપાવનતીર્થ, વિપત્તિહરા. ૨
સુચિશેષ, અરાણ્ય, સમસ્તવતી, વિધિ, ડ્રુઢ, મહા સુનિ, યોગિ, યતી;
વસુ, પદ્મગરાજન, પિતૃગણા, સરિતાપતિ, આશ્રમ શ્રેષ્ઠગણા. ૩

વસંતતિલકા.

ઇંદ્રાદિ સર્વ મમ પાવન સ્પર્શ સંગે, સૌભાગ્ય ઉન્નવલ વિશેષ ધરી સ્વઅંગે;
જથી સ્વધામ વિચરે મનમોહ વ્યાપી, તેથી વિરામ મલિયો સુજને તથાપી. ૧
દુષ્ટાત્મના અશુભસ્પર્શજનીતપાપે^૩, સંતાપ અગ્નિ સૂજિયો વપુશાં અમાપે;
તસ્માત્^૪ આ જનિતતાપ ઉતારવાને, હે વિષ્ણુ કેમ કેરૂ આજ અશક્યવાને. ૨
મારા પ્રસાદયદિ (જે) સૂજિયાં સુભાસે, (તે) કેમ શુદ્ધ કરશે સુજને પ્રકાશે;
તેં કારણે વિધિકુમારપ્રતાપધારી, પ્રીતીથી જેમ કથું તેમ કથો વિચારી. ૩

સોરઠા.

સર્વદેવમાં દેવ, સર્વ તીર્થમાં તીર્થને; કથો મને સુનિ દેવ, સર્વ ક્ષેત્રમાં ક્ષેત્રને. ૧

ચોપાઈ હિંદુસ્તાની.

ગૌતમિની સુણી એ વિધિ વાણી, નારદ દિગ્વિત ધ્યાન પ્રમાણી;
(તે) વદિયા અતિખેદિતચિત્તે, દર્શિ સમસ્તસુસાદિકપ્રત્યે. ૧
તીર્થ સમક્ષ છતાં અનમીતા^૫, આ સરિતા સૂજિ પાપસહીતા;
આ અતિકૌતુહ હે સુરધીરા, જયિ સૂજી નદિ સ્થાનસરીરા. ૨
કેમ થશે અતિઉન્નવલવાને, તાપવિનાશિ અદો ! આરધાને;
જતા સ્પર્શયિ પાપ વિનાશી, આપણ સર્વે થયાં મુખરાશી. ૩
તે નદિના પરિતાપ વિનારો, કેમ થશે હરમાં બચવાસે;
એમ સુણી સુરઆદિ વિધાને, સર્વે થયાં અનિવિરિમ્ભવાને. ૪
ગૌતમિનો કુળ તાપ ઉતારે, એક ધરે કયિ એમ વધારે;
ને અવસર ગૌતમ સુનિરાજ, સ્નેહયિ તજિ આપિ વિરાગ્યા. ૫
તેને દર્શિ સમસ્તસુસારે, માન સમર્પિ મહાઉપવારે;
પૂજિ, પ્રણામિ, પ્રસન્ન કરીને. સર્વે વધાં પરિતાપ ધરીને. ૬

૧ સંસર્ગ-સ્પર્શ. ૨ હંદાદિક. ૩ નેષ્ટના સ્પર્શયા પહેલા પાપે કચીને. ૪ તેથી. ૫ અનિવિરમ્ભ.

હે મુનિરાજન આપ કૃપાથી, સર્વ અમે સુચ્યાં સુકૃતાર્થી;
 કથિ તમે મુનિ આ ભયભંગા, આણિ ધરાપર ગૌતમિંગા. ૭
 તેથિ કૃતાર્થ થયા બહુપાપી, તીર્થ, મુરદિ, થયાં સુપ્રતાપી;
 અથપિ દુર્જનસ્પર્શપ્રસંગે, તાપ થયો ગૌતમિના અંગે. ૮
 તે પરિતાપ વિનાશવિધાને, એક ઉપાય દિશે ન અમોને;
 એમ વદ્યા (તે) ખેદ કરીને, તે સુણિ ગૌતમ ક્લેશ કરીને. ૯
 નારદમુનિના સન્મુખ દર્શો, વાણિ વદ્યા ઉરમાં બહુતર્શો;

હરિગીત.

નદિ, તીર્થ, ક્ષેત્ર, અરણ્ય, આશ્રમ, દેવ, મુનિ સર્વોપરી,
 એ આદિના અધઝોધને, હરનારિ આ ગોદાવરી;
 એણિના જન્મીત પાપને, હરવા સમર્થ ન હો દિસે,
 ગુરુ સિંહને પામે છતે, ના તીર્થ પણ હો જગવિષે. ૧
 એ ભાંતિ ગૌતમ વાક્યને, સુણિ સકલ સ્તબ્ધ થયાં છતાં,
 ગૌતમ વદ્યા ગોદાવરીને, વાણિ સર્વ પ્રદર્શતાં;
 હે દેવિ (મેં) આણી તને, શિવનૂ મહાતપ આચરી,
 તેને ઉપાસી તાપ તારો, છેદું હું યશ વિસ્તરી. ૨
 એ રીતિ કથિ ગૌતમ તદા, આરાધવા ગિરિજપતી,
 બેઠાદૃઢાસન ખાંધિને, શિવમાં પ્રવેશ કરી મતી;
 (તે) દર્શિ સુરઆદિક સકલ, આશ્ચર્ય અંતરમાં ધરી,
 અવસર^૧ નિરક્ષણ કારણે, (તે) સ્થિત થયાં સ્નેહે ભરી. ૩
 ગૌતમ મુનીની ભક્તિથી, શંકર પ્રસન્ન થયે છતે,
 સહસા થઈ આકાશથી, વાણી તદા સ્વરશોભતે.

વંશસ્થાવર.

અહો ! તને ધન્ય સદૈવ ગૌતમી, મહાનદી આદિવિષે તું ઉત્તમી;
 સમક્ષ છે તીર્થ તથાપિ સંપ્રતી, દિસે અતીક્લેશિત જે મહામતી. ૧
 અહો ! મુની, જ્ઞાનિ, વિવેકિ સર્વથા, તથાપિ તેથી ન હણાય આ વ્યથા;
 અહો ! મહાપુણ્ય, પ્રતાપ ધારિણી, ત્રિલોકના તાપવિનાશકારિણી. ૨
 સદૈવ એવી યશવંતિ સર્વથી, અહો ! તમે તે પુરિ જાણતાં નથી;
 અહો ! મુનીગૌતમ ધન્ય આ સમે, સ્વિકારિ જણે મતિ આ સુચીમને. ૩

૧ એમ છે તો પણ. ૨ ગૌતમીનો તાપ કેવિ રીતે નાશ થાયછે; તે સમય બેવા કારણ.

અહો ! નદીગૌતમિ ધન્ય જોણિયે, અથા મયી સિદ્ધગૃહે શુર્યયે;
અહો ! મુનીનારદ આદિકારણે, સુણો કથું ગૌતમિ તાપવારણે.

૪

વસંતતિલ્લકા.

પશ્ચીમ સાગર તટે ભવભીતિ હારી, દ્વારામતીપુરિ અથારમનોવિહારી;
તેમાં ત્રિવિક્રમ રમેશ સદા વિરાજે, ધર્મર્થ, કામ, ગતિ, દાયક નિત્ય પ્રાજે. ૧
યત્રે પયોનિધિયિ ગોમતિગંગ ગાજે, સંપત્તિ દાયક જહાં નિધિસર્વ રાજે;
દ્વારામતી પુરિ સમાન સદા સધન્યા, આલોકમાં પરમભોક્ષપ્રદા ન અન્યા. ૨
હે નારદાદિક તમે સુદિતા થઇને, તત્રે ચરેત્વરિત ગૌતમિને લઇને;
શ્રીકૃષ્ણ દર્શન, સુગોમતિગંગ સ્નાને, આ ગૌતમી અથ વિનાશિ થશે સુવાને. ૩

ચોપાઈ.

સુણી ગગનવાણી એરીત, તે સર્વે સૃષ્ટયાં હર્ષીત;
જાણિ તીર્થે પાવન, હરિનામ, વદાં ગર્જના કરી પ્રકામ. ૧
અહો ! ધન્ય ગૌતમ મુનિરાય, જોયિ ગૌતમિ થશે સુકાય;
અહો ! ધન્ય અમને આ વાર, સર્વસારમાં જાણ્યો સાર. ૨
એવિધિ વદતાં અન્યોઅન્ય, એક એકને કથતાં ધન્ય;
તીર્થ, મુની, સુર, ક્ષેત્ર, સમય, ગૌતમિને કરી સર્વે અય. ૩
ધરી અંતરે હર્ષ વિશેષ, જવા સર્વ દ્વારામતિ દેશ;
કદા દર્શિ શું હરિનું સદા, કદા દર્શિશું હરિમુખપદ. ૪
કદા દર્શિશું હરિ સંસ્થાન, કદા કરીશું ગોમતિ સ્નાન;
કરતાં એમ અનંતવિચાર, ગાન, ગીત, કરતાં હન્યાર. ૫
કરતાં ઉત્સવ પાની પ્રીત, વદતાં વેદ ધ્વની અતનીત;
દર્શિ તેમના દિવ્ય વિનોદ, ગૌતમ, નારદ, પામી મોદ. ૬
કરતાં એમ કલોલઅપાર, વિનયી દ્વારામતિ નિધાર;
તદા વદાં નારદને સર્વ, તજી ચિત્તથી સમસ્તગર્વ. ૭
હે વિધિમુત નારદ અમવાન, તમે સર્વમાં અતિમુખવાન;
સદા કર્મના તમે મુક્ત, તમે કૃષ્ણનું ચિત્ત નિધન. ૮
યજ્ઞ, દાન, વ્રત, તપસ્યમેન, તે સમસ્તનાં તમે મદન;
અમને સુકૃતપદનીત, (જિ) અમને તે નમારિ પ્રીત. ૯
તે દારણ મુનિ કરી વિનાદ, કોણ અમે કયિયે તે સાન;
યાત્રાને વિધિદેશે અમાન, નિયમ દિવ્ય ધર્મ નિર્માન. ૧૦

તગવી શી વસ્તુ ગણિદોષ, શ્રવણ કરવું શું ધરિ સંતોષ;	
ભજન શ્રવણ કરવું શું નિત્ય, કિયો જપ જપવો ગૃહિચિત્ત.	૧૧
કરવો ઉત્સવ કિયો રસાળ, પંથવિષે શુભ યાત્રાકાળ;	
(તે) અમને કથિયે મુનિરાય, જથિ સર્વ યાત્રાકાળ થાય.	૧૨
પામીશું દ્વારામતિદેશ, એ તમારિ અતિકૃપા મુનેશ;	
એમ શ્રવણ કરિ પ્રશ્નપવિત્ર, વદા તેમને નારદમિત્ર.	૧૩

તોમરચંદ.

પ્રમુદાથિ જીદિ પ્રભાત, તજિ અન્ય ^૧ નિંદકવાત;	
કરિ શૌચઆદિ વિધાન, તદનંતરે કરિ સ્નાન.	૧
પરિધાન કરિ શુભવસ્ત્ર, કરથી તજી શર, શસ્ત્ર;	
કરિયે સ્વઆશ્રમ કર્મ, ત્રિવિધી વિચારિ સ્વધર્મ.	૨
ઉરમાં ધરી દૃઢધ્યાન, ભજિ પૂજિયે ભગવાન;	
ધરિ નમ્રભાવ વિશેષ, કરિયે પ્રણામ મુનેશ.	૩
કરિયે નહી મદ, માદ, તજિયે સદૈવ વિવાદ;	
હરિભક્તને મુદયુક્ત, દિજિયે સ્વશક્તિથી ભુક્ત.	૪
હરિની કૃપા ધરિ શીશ, કરિયે કદાપિ ન રીશ;	
કરિયે મહોત્સવ નિત્ય, સજિ અંતરે હરપીત.	૫
કુસવૃધને શુણવાન, દિજિયે સદા સનમાન;	
ધરિયે સદોદિત સત્ય, વદિયે કદા ન અસત્ય.	૬
પરઅંગના જન પ્રીત, કરિયે ન માનિ અહીત;	
અવલોકિ નીતિ પ્રસંગ, નહિ સેવિયે રતિરંગ.	૭
શુણવાનના કરિ સંગ, ધરિયે સદૈવ ઉમંગ;	
કરિયે ન કોથિ વિરોધ, મુણિયે સદા શુભબોધ.	૮
નર, નારિનાં, કરિ કામ, નહિ કીજિયે અભિમાન;	
હરિદિવ્યનામ સહસ્ર, ભણિયે મુદાથિ અજસ્ર ^૨ .	૯
હરિનામના મુણિવોષ, ધરિયે ઉરે પરિતોષ ^૩ ;	
જનની, પિતા, ગુરુ, દેવ, નર તેમના પદસેવ.	૧૦
વદિ વાણિ સ્નેહસહીત, કર સંધને મુદચિત્ત ^૪ ;	
કથતાં હરોશુણવાન, ચર માર્ગમાં શુણવાન.	૧૧

હરિ ચિત્ત નિત્ય પ્રસન્ન, દિનને દિને શુભઅન્ન;	
નિશિમાં દિને વિશ્રામ, અવલોદિ ઉત્તમ આમ,	૧૨
નિજશક્તિથી ધન દાન, હરિયે વિલોદિ સુખન;	
સહસા દિને નહિ કામ, હરિયે વિચારપ્રકામ ^૧ .	૧૩.
સમજી કુટિલ ^૨ સંકેત, નિશિમાં વચીશ સચેત;	
અનજાણુમાર્ગ ન ચાલ, ધન આદિ નિત્ય નિહાળ.	૧૪
તજ પંથમાં ઉપહાસ, પ્રકટે કદાપિ નિવાસ;	
નર નામ, કામ, નિવાસ, સમજી દિને વિસવાસ.	૧૫
વયવૃદ્ધને શુણવાન, સ્વકરેયિ દે જલ પાન;	
પરઅન્ન, ભોજન, પાન, તજ પંથમાં મતિમાન.	૧૬
ન તમે કદી ધનવાન, ભજિયે તદા ભગવાન;	
કર સંત, વૈષ્ણવ, કામ, કરશે કૃપા ધનશ્યામ.	૧૭
પંથમાં ^૩ હરીસ્થલ ^૪ , પૂર, અવલોદિયે ભરપૂર;	
સુણિયે મહાઘંતિહાસ, હરમાં પ્રદાશિ વિલાસ.	૧૮
હરિ સ્તોત્ર, પાઠ અનેક, ભજિયે વિચારિ વિવેક;	
હરિગાન, તાન, મધૂર, કથિયે કદાપિ સુસૂર.	૧૯
હરિ કૃપણમાં મન લગ્ન, સ્ત્રિયે સુપ્રેમનિરંગ;	
હરિયે સ્વશક્તિયિ સર્વ, ધરિયે ન દિવિતમર્વ.	૨૦
પ્રતિનિત્ય ^૫ જોજ પ્રકાર, કર પંથમાં ગૃહિ સાર;	
સમશે વિપત્તિ વિશેષ, મક્કશે સદા મધુરેશ.	૨૧

ચોપાઈ.

જો પ્રકાર નારદનાં બાસ, સુણિ સર્વ પામ્યાં ઉદ્ધાસ;	
પંથવિષે સ્ત્રિ પરમાનંદ. કરવા કામ્યાં દુરિતા ઘંદ.	૧
દેવિત સુણે કયાદિ પ્રસંગ, દેવિત ધ્યાનયિ ધરે ઉચ્ચંગ;	
કરે નામ કીર્તન દેવીત, દેવિત દુરિતાં કરે યતોત.	૨
કરે કેટલા શ્રુતિના તાદ, દેવિત દુરિતા કરે વિલાદ;	
કરે નૃત્ય દેવીત લક્ષીત, દેવિતનાં બર્જીવશાચિત.	૩
દેવિત સ્નાન જાપે ધરિ સ્નેહ, દેવિત નિપજ કરે મુગ્ધદહ;	
દેવિત કરે મહેમત્તવ સાર, ગાય ગીત દેવિત નિર્મલ.	૪

વાઘ વન્તવે દેવિત દેવ, દેવિત કરે હરિની શેવ;	
હરિ યાત્રા કારણુ ઐરીત, સુન્યાં સર્વપરમાનંદીત.	૫
એમ નિત્ય ચરતાં ધરિ ધીર, દર્શ્યું દૂરથી હરિમંદીર;	
ધ્વન્ત, પતાકાથી, ભૂખીત, નાનાવિધ ચિત્રે ચિત્રીત.	૬
કનકકલશ શિખરે શોભીત, જથિ દ્વારિકા સૃજી અભીત;	
શોભે જમ મહાગિરિ રાજ, દર્શિ તેણિને સર્વ સમાજ.	૭
પરમાનંદ સૃજી નિર્ધાર, જય જય શબ્દ કરી ઉચ્ચાર;	
તજી છત્ર, વાહન, પદત્રાણુ પડી ભૂમિપર દંડ પ્રમાણુ.	૮
લોટન કરવા લાયાં સર્વ, દૃઢ ભક્તિથી તજિ ઉરગર્વ;	
ગંગા આદિક નદી સમસ્ત, પુષ્કર આદિક તીર્થ પ્રશસ્ત.	૯
મેરૂ આદિ પર્વત આકાર, પ્રયાગ આદિક ક્ષેત્ર ઉદાર;	
ઇંદ્રાદિક દેવતા પ્રમાણુ, કાશિકાદિ નગરી નિર્વાણુ.	૧૦
સિદ્ધ, મુનીજન, યોગિ, મહંત, જમાં ગૌતમિ સુકૃતવંત;	
એ સર્વે દર્શો મંદીર, ઉરમાં પામી પ્રેમ રૂચીર.	૧૧
થયાં સર્વ આનંદિત દેહ, વધા તદા નારદ ધરિ સ્નેહ;	
અહો ! તમે આ અવસર સિદ્ધ, કર્યા સફલ નિજ જન્મ પ્રસિદ્ધ.	૧૨
દર્શો આ દ્વારામતિધામ, યત્રે વસે સદા ધનશ્યામ;	
દર્શો ધરિ ઉર પ્રેમ રૂચીર, પરમાનંદ ત્રિવિક્રમવીર.	૧૩
દર્શો આ શુભ ગોમતિગંગ, ધરી અંતરે પરમઉમંગ;	
કૃષ્ણ પ્રદર્શન તુલ્ય ન પુન્ય, કરે ભક્તિ તેને નહિ નુન્ય.	૧૪
દર્શે (જ) દ્વારિકા ત્રિચિત્ર, ધન્ય ધન્ય તે નરના પીતૃ;	
દ્વારામતિ નગરી નિર્વાણુ, કલિમાં શ્રીવૈકુંઠ પ્રમાણુ.	૧૫
કથતાં નારદ સુણુતાં સર્વ, ગયાં ગોમતીપર તે પર્વ;	
પૂર્વે કર્યું ગૌતમિયે સ્નાન, ધરી કૃષ્ણને ઉરમાં ધ્યાન.	૧૬
તાપ પહરી તત્રનિવાસ, સૃજી તદા રવિતુલ્ય પ્રકાશ;	
તદનંતર સર્વે કર્યું સ્નાન, તીર્થ, ક્ષેત્ર, મુનિવર, શુણુવાન.	૧૭
સરિતા, સાગર, સિદ્ધ, મહેશ, અરણ્ય, આશ્રમ, ગિરિ, વિપ્રશ;	
સ્નાન કરી ધરિ પ્રેમ અમીત, વિચર્યાં હરિચશ ગાતાં ગીત.	૧૮
કરી અશ્રમાં ગૌતમિગંગ, પૃષ્ઠે વિચર્યો સમસ્ત સંધ;	
ગોમતિને વર્ણવે અપાર, જણિ જણિનો મહિમાસાર.	૧૯

જેકરી.

- ધન્ય ધન્ય જગમાં ગોમતી, વરણવતાં શ્રમ પામે મતી;
એજ ભાગિરથિ એ ગૌતમી, એ યમુના એ સર્વોત્તમી. ૧
- એજ પ્રયાગ ગયા સર્વદા, સ્નાનમાત્રથી મુક્તી પ્રદા;
અન્ય નદી નહિ ગોમતિસમા, જે સદૈવ સાગરસંગમા. ૨
- જાય એમ કથતાં (તે) વ્રતી, નંતર દર્શો દ્વારામતી;
પાવનરચના અતિયશવતી, નિત્ય ત્રિવિક્રમ જેના પતી. ૩
- દર્શિ દિવ્યશેભા મુખપ્રદા, વદાં સર્વ નારદને તદા;
અહો ! ત્રિપ્ર આ ભૂતળવિષે, દ્વારામતિસમ અન્ય ન દિશે. ૪

સોરઠા.

- પાપહરા નિર્ધાર, યદુપુરિ તુલ્ય નહિ પુરી;
હલિમાં અધમોદ્ધાર, મહિતક્ષમાં મહિભાવતી. ૧

શિશુરિણી હંદ.

- મહાશેભાધાત્રી^૧, અતિમુખવિધાત્રી^૨, ભયહરા,
સદા સિદ્ધીદાત્રી^૩, શરણાગતમાત્રી^૪, જયહરા;
કૃપાધામાદામા, હલિમલ્લવિરામા, મુગ્ધતી,
ધરામાં શ્રીદ્વારામતિ, જગનમાત્રી^૫, યશવતી. ૧

કાવ્યહંદ.

- નેત્રપદ્મથી દર્શિ, સર્વ કથતાં એ રીતે,
ગયાં તદા મંદપદ્મદ્વારપ્રતિ પ્રેમ સહીતે;
તત્ર દર્શિ દ્વારિકાદેવિને અતિમુખદાતા,
સ્તનરચિતગ્રાસને, વિરાજી (જે) જગમાતા. ૧
- અતિહિન્વલવપુવેશ, સૂર્ય સમ કાંતિ પ્રકાશે,
દિવ્ય વસ્ત્ર આભર્ણ, કર્ચી પરિધાન વિદાશે;
આરૂંધયચ્ચિતા, અંગઆકૃતી અનૂપા,
નાનાવિધપુષ્પથી, ભૂષિતા દિવ્યસ્ત્રવદ્યા. ૨
- હંચતકંકણુધરી, ગાર શોભિત ભુજ રાજે,
મહિમાભાષિ વિશાળ, હર ભરપૂર વિરાજે;
પ્રસન્નવદનથી સઘ, દોષદાવાનક દરખી,
હિરિટ, સુકુટથી, શીઘ્રકાંતિ અનિકટશ્ચા કરખી. ૩

૧ શરણાગતી. ૨ મુખને સુજનાતી. ૩ આપનાતી. ૪ શરણુ ગરેલાની માતા. ૫ જગનની માતા.

શંખાદિકઆયુધ, સદા શોભે કર સંગે,
છત્ર, ચમર, રિક્ષિથી, પ્રકાશિત અધિકઉમંગે;
ચક્રથકી ચિન્તિતા, સકલવપુ સુંદરવેષે,
દર્શિ તેણિને સર્વ, પામિયા પ્રેમ વિશેષે.

૪.

વંદિ તેણિને વદા, બ્રહ્મસુત મંબુલવાણી,
ગંગાદિકનદિ કરે, પ્રણામ તને સુદ આણી;
દર્શ દેવિ પુરિ, ક્ષેત્ર, તીર્થ, પ્રીતિથી પ્રણામે,
દર્શ પર્વતા, રણ્ય, આશ્રમો, તને પ્રણામે.

૫.

દર્શ દેવિ સુર સર્વ, પ્રણામે તેને સુવેષે,
સંત, વિપ્ર, યતિ, યોગિ, પ્રણામે તેને વિશેષે;
દર્શ દેવિ આદિવ્ય ગૌતમી પ્રણામે પ્રીતે,
સૃજ પાપિ સંપર્કથકી (જ) તાપ સહીતે.

૬.

ગગનગિરા સુણી, અમો સહીત તવ નિકટે આવી,
દોષ નાશ કારણે, પ્રણામે તેને સુભાવી;
દોષઅગ્નિદગ્ધથી, કલેવર કબ્જલરૂપે,
તવ માર્ગે આવતામાત્ર સૃજિ સૂર્યસ્વરૂપે.

૭.

ધત્યાદીક સમસ્ત, નમે તવ પાવનચરણે,
તેથિ દેવિ કરિ કૃપા, લીજિયે અમને શરણે;
સુણી વાક્ય સિદ્ધાંત, દ્વારિકાંચે શુભ ચિત્તે,
આપિ માન સર્વને, અતિશયસ્નેહ સહીતે.

૮.

યથાગ્રોગ્ય અધિકાર, સર્વને પૂજ પ્રણામી,
વિનયયુક્ત સંતુષ્ટ સર્વને કર્થી સુકામી;
(તે) દર્શિ અજ, ઇંદ્ર આદિ સુર અતિશયહર્ષા,
કરી તદા પુષ્પની, ગગનથી નિર્મલ વર્ષા.

૯.

હયર્થા દેવ સમસ્ત, ધન્ય દ્વારામતિદેવી,
ગર્જે ગોમતિ યત્ર, અન્ય નહિ એના જગી;
વસે યત્ર ભગવાન, કૃષ્ણ ધનશ્યામલવાને,
અવનીમાં દ્વારિકા, નિરંતર સ્વર્ગસમાને.

૧૦.

બ્રહ્મ ભવાદિકદેવ, સર્વને તત્રે દર્શી,
વિસ્મિત થયા અપાર, નારદાદીક મહર્ષી;

પ્રણમ્યા વિધિ સંજીવે, સર્વ અતિ સ્નેહ સહીતે,
દર્શિ તેમણે સૂર્ય તુલ્ય ગૌતમિને પ્રીતે. ૧૧

દ્વારામતિના ચરણ, પ્રણામી પ્રેમ ધરીને,
ગયાં કૃષ્ણ દર્શને, હ્રભયને^૧ અથ કરીને;
દર્શિ તત્ત્વ પશ્ચિમાભિમુખકૃષ્ણને^૨ સુધામી,
પ્રણમ્યાં દંડ પ્રમાણ, પ્રેમથી ગસ્તક નામી. ૧૨

કૃષ્ણ, કૃષ્ણ, જય કૃષ્ણ, કૃષ્ણ, જય અંતર્યામી,
કૃષ્ણ, કૃષ્ણ ગોવિંદ, કૃપાધન, હ્રમલાસ્વામી;
નારાયણ, નરસિંહ, નરોત્તમ, રમાવિલાસી,
માધવ, બાલ મુકુંદ, પરાત્પર, સ્વયંપ્રકાશી. ૧૩

ભયભંજન, અગ્ન્યુત, અતુર્ભજ, કરુણાકારી,
અનાથનાથ, કૃપાલ, હરી, વૃંદાવનચારી;
પ્રણમે વારંવાર, ઐમ કથિ કથી વિશેષે,
શ્રવે પ્રેમનાં અશ્રુ, સર્વને હર્ષોત્તરેષે. ૧૪

નંતર પંચામૃતે, કૃષ્ણને સ્નાન કરાવી,
હરી દિવ્ય અભિષેક, તીર્થજલથી મનભાવી;
દિવ્યવસ્ત્ર, આમણી, સમર્પી તાના બાતી,
અર્પી ચંદન, હાર, તુલસિદલના બહુજતી. ૧૫

ધૂપ, દીપ, નૈવેદ્ય, સમર્પી પૂરણપ્રીતે,
અર્પી કૃષ્ણ, તાંમૃત, દિવ્યદક્ષણા સહીતે;
હરી દિવ્યઆરતી, કૃષ્ણમુખપંકજ દર્શી,
પ્રદક્ષણા કરિ પુણ્ય અંજલી અર્પી હર્ષી. ૧૬

એ વિધિ વિધિ, શિવ, તીર્થ, લેવ, આદીક અર્ચન,
પૂજિ પ્રણામી પૂર્ણ, નારદાદિ સદિત સંઘ;
હરંજલી હરી નમ્રશીશથી સન્નિપૂજ બાળી,
હરતાં ધયાં સમસ્ત, સ્નેહથી સ્તુતી વિશાળી. ૧૭

મદનપ્રાદાનંદ.

જય દેવકિનંદન કૃષ્ણ હરી. જગન્નૈમલ દાનવવંશચારી, હ્રમલાસ્વામી,
મનશ્યામ કૃપાધન પાપહર, હસિદાસકરાલકલેહહર. પાવણુરસજી;

ગિરિધારિ વિકારવિનાશકરા, સુખસાગર શ્રીગિરિરાજધરા,	અધમોધારણા,
કમલાયતલોચન ^૧ , સોચહરા, સુરરાજસમાજવિષેષવરા,	કરુણાકરણા. ૧
જય દીનદયાળ વ્યથાહરના, શરણાગત વત્સલ, શુભનયના,	અજરાભરણા ^૨ ,
પુરુષોત્તમ પાવન ગુણગહના, વિધિ વેદ વિધાન સદા વહના,	ભવભયહરણા;
પરમેશ પરાત્પર ધર્મધના, જગજીવન સકલઅશુભદમના,	અજરામરણા,
વરદાયક વિશ્વવ્યથાશમના, જગમોહનવર સુંદરવદના,	ધરણીધરણા. ૨
જગવંદન પરમાનંદનિધી, અવિનાશિ સનાતન વેદવિધી,	ભવનિધિતરણા,
જગભૂષ અનૂપમ ભૂતિવિભૂ, યદુનાયક પૂર્ણપ્રતાપિ પ્રભૂ,	બહુધાવરણા;
નરકાંતક નિર્મલ જગમદના, જગજનક સકલકલ્મષનિધના ^૩ ,	પરમાચરણા,
વ્રજવાશિ વિલાશિ જગજીવના, ભગવાન નિદાન અભયભવના,	નિજજનશરણા. ૩
જય અંતર્યામિ અનંતયશા, અસુરાંતક કૈશવ ભક્તવશા,	નટવેષધરા,
અવિનાશિ પ્રકાશિ સદા સકલા, રતિરંગ લિલાંગ અકલ સકલા,	અપરાધહરા;
જગમંગલ નિર્મલકર વિશદા ^૪ મુનિમાનસહસ રમેશ સદા,	પરિપૂર્ણમતે,
જયન્પાપનિવાશિ વિલાસગૃહ, અતિકામિ સનામિ નમામિ અહં,	મથુરાધિપતે. ૪

સુજંગમપ્રયાત.

સુણી સર્વની શ્રીગિરા એ પ્રકારે, યદુનાથ સંતુષ્ટ પામી વધારે,	૧
વદા સર્વને પ્રેમ પામી વિધાને, અહો! ધન્ય દેવાદિ સર્વે તમોને.	
અહો! નારદાદિમુની ધન્ય ધન્યા, અહો! શ્રીમતી ગૌતમી ધન્ય ધન્યા;	૨
ધરી નમ્રતા જણિના શ્રેષ્ઠ કામે, તમો સ્નેહથી આવિયા આ સુધામે.	
અહો! ધન્ય ગંગાદિ જે પુણ્યશીલા, અહો! ધન્ય યોગી મહાજનિ લીલા;	૩
અહો! આશ્રમા, પર્વતારણ્ય ધન્યા, અહો! સાગરા, તીર્થ, શ્રીક્ષેત્ર, ધન્યા.	
તમો સર્વને આજ હું તુષ્ટ ભારી, મનેચ્છીત માગો વિશેષે વિચારી;	૪
સુણી એરિતી વાણિને સ્નેહ પામી, વદાં (તે) યદુનાથને શીશ નામી	
તમારી મહાભક્તિ શ્રીકૃષ્ણ આપો, દયાથી પદાર્વિદમાં નિત્ય સ્થાપો	૫
સુણી (તે) તથાસ્તૂ કથીને રમેશે, ગૃહી અર્યના તુષ્ટ કીધાં વિશેષે.	
તદા તેમણે સ્નેહથી તેણિ રીતે, બલીરામને પૂજિયા સ્નેહ ચિત્તે;	૬
સમર્થો રમારુકિમણીને વિધાને, તથા સત્યભામાદિને તે વિધાને.	
પુજી સર્વને રૂદ્ર, બ્રહ્મા, સુવાને, વદા સર્વ અગ્રે રહી દ્વારિકાને;	૭
અહો! દ્વારિકા તું સદા વિશ્વમાત્રી, મહાતીર્થમાં ક્ષેત્રમાં પુણ્યદાત્રી.	

૧ કમલ પત્ર સમાન લાંબાં નેત્ર જોનાં. ૨ દેવનું જ્વણ. ૩ સમસ્ત પાપને નાશ કરનાર. ૪ મહા પુદ્ગિમાન.

ગિરી સર્વમાં જન્મ મેઢ વધારે, નદીમાં નદીનાથ^૧ જે ભાતિ ભારે;
સદા દેહમાં પ્રાણુ જે રીતિ જાણે, યથા ચિત્ત સર્વેદ્રિયોમાં પ્રમાણે. ૮
તથા તેજમાં જન્મ અગ્ની પ્રકાશે, સદા સત્ત્વમાં^૨ જન્મ ચૈતન્ય^૩ ભાસે;
સમસ્તેગૃહોમાં રવી જન્મ રાજે, મહા જ્યોતિમાં જે રિતિ ચંદ્ર બ્રાજે. ૯
પ્રકાશીવિષે જેવિ રીતે દિતેશ, સદા દેવમાં જન્મ વિષ્ણુ વિશેષ;
તથા તીર્થમાં, ક્ષેત્રમાં, સર્વવાસે, મહાશ્વેદ્રશ્રીદ્વારિકા સત્ય ભાસે. ૧૦
કથી જન્મ બ્રહ્માદિદેવે વિચારી, કર્યો દ્વારિકાને અભીષેક ભારી;
કરી દિવ્યપૂજા સમસ્તોપચારે, પ્રણામી મહાનમ્રતાથી વધારે. ૧૧
નિકાલી પૂજા દ્વારિકાની વિશાલા, તદાતત્ર આગ્યા હરીદ્વારપાળા;
વિધીથી પુન્યા તેમને શુદ્ધ સ્નેહે, કર્યા માન અર્પો મહાતુષ્ઠદેહે. ૧૨

હરિગીત.

પૂજા પ્રણામી સર્વને, વિચર્યા સમસ્ત ધરી સુદા,
તમે પ્રદર્શી તેમને, હરિ પાર્ષદો હવચ્યા તદા;
અતિ ધન્ય તમને આ સમે, દર્શી તમે દ્વારામતી,
તપ, જ્ઞાન, યજ્ઞ, સમાધિથી, હરિ કૃષ્ણ દર્શનમાં મતી. ૧
ના થાય કૃષ્ણ કૃપાવિના, દ્વારામતિનિ યાત્રા કદા,
વિધિ, વેદ, યજ્ઞ, તપાદિને, સમે કદાપી સર્વદા;
મન, કર્મ, વચન થકી કરી, યાત્રા તમે હે શુભમતી;
તે કારણે તમ સર્વની, હરિપદવિષે વસજે મતી. ૨
તે વાક્ય સુણિ શંકર વદા, હે તીર્થ ક્ષેત્રાદિક તમે,
દ્વારામતીને સેવત્રા, યમે વસો જો મન ગમે;
જો ભાંતિ ચિવનાં વાક્ય સુણિ, સર્વે મદોત્સવ હર ધરી,
ગંગા, પ્રયાગ, સરસ્વતી, જસુના, તથા ગોદાવરી. ૩
સરયૂ, તથા ગંડકી, સિંધૂ, વેતવતિ, શ્રોણીસરી,
જો આદિ વસિ ઉત્તર દિશા, પંચાસોદાટિયિ વિસ્તરતી;
મંદાકિની, ઝરુયાનદી, ક્ષિપ્રા, તથા નદિનર્મદા,
તાપી, સિતા, જદ્રાદિ, ષષ્ટિકોટિ^૪ વસિ પૂર્વ સદા. ૪
તપતી, પગોળી, ગદગદી, કાનેરિ કૃષ્ણ, ભીમડી,
જો આદિ નવકોટી વસી, દક્ષિણવિષે તમે નડી;

સમેદ્રિપનિ સરિતા તથા, શુભ સમસાગર સુખપ્રદા,
શતકાટિતીર્થ સહીત, પશ્ચિમમાં વશ્યા તત્રે સદા. ૫

બવ ભીતિહારિ અનંતતીર્થ, વશ્યાં ચતુષ્કાણાપ્રતી,
શ્રીમેદ્ આદિ ગિરી વશ્યા, ઉત્તરવિભાગવિષે અતી;
નારાયણાશ્રમ, બદ્રિકાશ્રમ, પુષ્કરાદિ, ગયા તથા,
ધેનૂકઆદિક સમવન, તત્રે વશ્યાં હરવા વ્યથા. ૬

કાશિકા વશિ ઇશાનમાં, ઉજ્જયિનિ પુરિ વશિ પૂર્વમાં,
મથુરા વશિ દક્ષિણવિષે, કાંતીપુરી વશિ અગ્નિમાં;
માયા વશી નૈર્ઋતમાં, વશિ અયોદ્ધા પશ્ચીમમાં,
કુરુક્ષેત્ર વાયૂકાણમાં, હરિદ્વાર ઉત્તરભાગમાં. ૭

શિવક્ષેત્ર વશ્યું ઇશાનમાં, હરિક્ષેત્ર વશ્યુ પ્રાચીદિશે,
અગ્નીવિષે ભૃગુ ક્ષેત્ર, પુણ્યપ્રભાસ શ્રીઉત્તરવિષે;
શ્રીરંગ દક્ષિમાં વશ્યૂ, શ્રીલોહદંડ વશ્યૂ પરે,
વાયુમાં શ્રીનરસિંહ, કોકાસુખ નિરંતર ઉત્તરે. ૮

કામાક્ષિ, રેણુકઆદિક્ષેત્ર અપાર ઉત્તરભાગમાં,
શ્રીરામ, ઋષભ, મહેંદ્ર, આદિકતીર્થ, દક્ષિણભાગમાં;
અન્યત્ર પુણ્યગિરી સદા, સર્વે મુદ્ધા ઉરમાં ધરી,
દ્વારામતીના પ્રાંતમાં^૨, વશિયા સદા સુખ વિસ્તરી. ૯

શ્રીકૃષ્ણ વદનસરોજને, દર્શો વશ્યા મુદ્ધ ચિત્તથી,
માતી સધન્ય સ્વઆત્મને, શ્રીકૃષ્ણ ભજતાં પ્રીતિથી;
એ સર્વ વશિયાં દ્વારકાને, પ્રાંતમાં વેષ્ટન કરી,
નક્ષત્રથી વેષ્ટીત રાજે, જમ શશિ ગગનાંતરી. ૧૦

શિવ, બ્રહ્મ, સનકાદીકથી, પ્રથમાવરણ^૩ જાણે સદા,
શ્રી લોકપાલ સમસ્તથી, દ્વિતિયાવરણ સૃજિયાં તદા;
સુરના સકલનાયક^૪ થકી, તૃતિયાવર તત્રે ભણે,
ઋષિ વૃંદથી ચતુરાવરણ, ગંગાદિથી પંચમ ગણે. ૧૧

પદ્મમાવરણ પ્રયાગ આદિક તીર્થથી શેભે અતી,
કાશિકાદિક સમમાવરણથી દારિકા શેભાવતી;

૧ પશ્ચીમ. ૨ ચારે તરફ-ફરતા. ૩ આવરણ એટલે આચ્છાદન-કાંકણ-વેષ્ટન-પડદો. ૪ દે-
વના રવાનીથી.

કથાપ્રસંગ—વજ્રલેપનાશ.

લાવણી.

પતિતપાવની દ્વારામતિપુરિ, ભૂતલમાં ભારી;
 કૃષ્ણ રમાવર પતી જણિના, સકલપાપ હારી. ટેક.
 જે જન ગમન કરે પ્રતિવર્ષે, દ્વારામતિ ધામે,
 તેના પદરજ સ્પર્શથકી, પાતકિ સદ્ગતિ પામે;
 ગોમતિસ્નાતક^૧, કૃષ્ણમુખાંચુજદર્શક^૨, (જે) ભાસે,
 તેના દર્શનથી શતજન્મનું, સકલ પાપ નાસે;
 સત્ય સત્ય નહિ અનૂત, હે શોનક પાતક હારી,
 સુણેા પૂર્વ ઇતિહાસ કથૂ, સંસારઅશુભહારી;
 શ્રવણમાત્રથી ભવભય નાશે, કલિકદમષકારી,
 પતિતપાવની દ્વારામતિ પુરિ, ભૂતલમાં ભારી. ૧
 દ્વિલિપ, વસિષ્ઠમુનીનો (આ) સંવાદ સદા જાણો,
 વજ્રલેપ^૩ અતિપાપવિનાશક કારણ (જે) જાણો;
 કાશિ પ્રયાગાદીક તીર્થનો, મહિમા બહુ જાણી,
 વસિષ્ઠને (તે) ઐદિત ચિત્તથિ, વધો તદા વાણી;
 હે મુનિ રાજન ક્રિયા તીર્થથી, વજ્રલેપ નાસે,
 કથો મને કરૂણાકરિ જથી, આ સંશય જાસે;
 (તે) સુણિ વદાવસિષ્ઠ અંતરે, ધર્મમતી ધારી,
 પતિતપાવની દ્વારામતિ, પુરિ, ભૂતલમાં ભારી. ૨
 વસે એક ગંગાના તીરે, પાવન સંન્યાસી,
 મોક્ષધર્મ સેવે (તે) નિત્યે, કાશિમાં વાશી;
 તને આવી એક કાશિની, અતિકામલઅંગી,
 ગજગામા^૪ શશિચિંમુખી, સુંદર ભૂષણ સંગી^૫;
 તટે વસ્ત્ર અવતારી જલમાં, પ્રવેશિ તે રામા;
 કરવા લાગી જલમાં ક્રીડા, નગન થઈ શામા;
 દર્શિ તેણિને સ્તબ્ધો યતીને^૬ શિવ કામ ભારી,
 પતિત પાવની દ્વારામતિ પુરિ, ભૂતલમાં ભારી. ૩

૧ ગોમતીમાં સ્નાન કરેલો. ૨ કૃષ્ણના મુખને દર્શેલો. ૩ છુટે નહીં એવું પાપ. ૪ હાથી જેવી આક્રમણી. ૫ સંગવાળી. ૬ સંન્યાસીને.

કર્મમાર્ગે તજિ મોહિત ચિંતયિ, સુજિ સત્વરગામી,
તે નારી નિહટે જઈ અતિશય, કથી વાણિ કામી;^૧
પાપકર્મથી કરી સંગતી, તે સ્ત્રીને સાધી,
તે દિનથી સુજિયો યતિઅંગે કામરૂપ વ્યાધી^૨;
જપ, તપ, સંયમ; તજી તેણિની, બાંધી દૃઢપ્રીતી,
કરવા લાગ્યો નીચ યાચના, તજી સદકનીતી;
ચાંડાલોથી કરે પ્રતિચક્ર, અતિશય સુજિ જરી,
પતિતપાવની દ્વારામતિપુરિ, ભૂતલમાં બારી.

૪

છપચંદ્ર-

નર ત્યાંસુધી નિદાન, પ્રીતિથી નીતિ પાળે,
નર ત્યાંસુધી નિદાન, ધર્મના માર્ગે ચાલે;
નર ત્યાંસુધી નિદાન, ધરે હર લગ્નત બાળે,
નર ત્યાંસુધી નિદાન, માન, ળલ, કલા સુજાળે;
નર ત્યાંસુધિ ધીર હરે ધરી, પરચપદવિ ઉપર ચઢે,
પણ બ્યાંસુધિ અંચલ નારિનાં, કમલનયનશર^૩ ના પડે.

૧

દુહા.

કરે કામ, નીતિ સજી, પાળે ધર્મ પ્રમાણ;
બ્યાં સુધી અંચલનારિનાં, ન પડે લોચનમાણ.

૧

ત્રિતાલી ચોપાઈ.

પ્રતી વાસર તે સંન્યાસી, સુજિયો અનિકામ વિહારી;
તજી જપ, તપ, ગંગાસ્નાન, લલનાનુ ધરે હર ધ્યાન.
તજી ધર્મ, કર્મનો, દ્વંધ, અબલામાં ધયો મદઅંધ;
તજી આશ્રમ ધર્મ વિચારા, વર્ષી અંતરમાં દૃઢધાર^૪.
તજી દિવ્ય સમાધિ સ્વરૂપ, ધયો નારિવિષે તદ્રૂપ;
કરે નિત્ય અમલાભક્ત^૫, ધરિ ચિત્તવિષે રતિપક્ત.
કરે ચૌરિનૂ કામ અપાર, કરે ચૌર સમાગમ સાર;
એમ આચરતાં ધરી હર્ષ, ગયાં પુનઃકળ નિહક વર્ષ.
એક અવસર તે યનિ પાપી, વિચર્યો વનમાં સુદ બ્યાપી;
ચરતાં તેણે મૃદુ અંગી, દર્શો પ્રમદ માનંગી.

૫

૧ લેખાંથી કામ હિતવન થાય એવી. ૨ કામ રૂપેથી બ્યાપી. ૩ કમલ નયન શર નેવડો નેવડો. ૪ કો
બાણ. ૫ સ્ત્રી. ૬ નહીં ખાતરનું. ૭ કામ પદ.

મદ ધૂણિતઘોચનવાના ^૧ , અતિમન્મથધામનિધાના ^૨ ;	
પ્રથમાવયવાન વિશેષે, તેણિને દર્શી વનદેશે.	૬
યતિયે ધરી પાપ ઉભંગ, કર્યો તેણિનો તત્રે સંગ;	
તેણિથી કરિ પ્રેમ પ્રકાશ, વનમાં કરિયો અધિવાસ.	૭
સૂણ સંપટચિત્ત અતીશે, અન્ન, પાન કર્યા વનવીષે;	
તે નારિથી પામિ વિહાર, કરિયો ગોમાંસાહાર.	૮
સેવે મધપાન અપાર, કરે અતિશયનિધપ્રકાર;	
યતિ એ રિતિ કરતાં આચર્યું, તે નારિ ગૃહે ગયો મર્ણુ.	૯
પણ કાશિ પ્રભાવથી પાપી, (તે) ગયો નહિ નર્ક તથાપી;	
વજ્રલેપ થકી થઈ વ્યામ, કુર યોનિવિષે થયો પ્રાપ્ત.	૧૦
વ્રક ^૩ , વ્યાઘ્ર, વરાહ ^૪ , ભુજંગ, શ્વાન આદિક પામ્યો અંગ;	
યાતના ^૫ પામિ એમ દુરંત ^૬ , કર્મ લેશ ન આળ્યો અંત.	૧૧
ગયા એ ત્રિવિ જન્મ અપાર, અધનો નહી આળ્યો પાર;	
માતંગિ સંગનૂ પાપ, ના મોચન થાય અમાપ.	૧૨
ગયા એમ અયુતયુગસાર ^૭ , તદા શશક ^૮ થયો નિર્ધાર;	
અતિનિદક જેનૂ ગાત્ર, કરે લક્ષ સદા જીવ માત્ર.	૧૩
પામિ વિંધ્યાચલમાં વાસ, થયો નંતર (તે) કંકલાસ;	
શુદ્રી સંગ પાપ પ્રસંગે, થયો નંતર (તે) કમિઅંગે ^૯ .	૧૪
એમ પામે વ્યથા વારંવાર, પણ આવે નહિંચિત પાર;	
એ વિધી લક્ષ યુગ પર્યંત, પામિયો યતિ કષ્ટ અનંત.	૧૫
નંતર (તે) પાપયિ વ્યામ ^{૧૦} રાક્ષસની યોનિ થયો પ્રાપ્ત;	
કરે પાપ નિરંતર ભારી, અતિશે મૃગઆદિક ભારી.	૧૬
થયું તત્રે કૌતુક એક, સુણ ભૂપ વિચારિ વિવેક;	
(તે) અધિક અલૌકિક ભાસે, સુણિ પાપ સમસ્ત વિનાસે.	૧૭

ચોપાઈ.

કૃષ્ણુલક્ષ્મ કશ્વિત ^૧ મતિમાન, વૈષ્ણુવવાન મહાગુણવાન;	
કૃષ્ણુવદનને દર્શી નિદાન, ગોમતિસંગમમાં કરિ સ્નાન.	૧
પાવનવિંધ્યાચલના તીર, પ્રાપ્ત થયો તે વૈષ્ણુવવીર;	
કૃષ્ણુકૃપા પામી પ્રખ્યાત, સ્કંધે જણે ધરી સ્વમાત ^૨ .	૨

૧ મધ્યો ભ્રમતાં નેત્ર તેણિનાં. ૨ કામદેવનું હૃદાયું. ૩ દીપડો. ૪ ભૂડ-કુકર. ૫ યાચના. ૬ પાર નહી. ૭ દશ હજાર યુગ. ૮ શશકો. ૯ કીડાના અંગે. ૧૦ યાપી ગયેલો. ૧૧ કાઈક. ૧૨ પોતાની માતા.

- પળે પંથમાં કરતો જાપ, તમે દર્યો રાક્ષસપાપ;
તેણે પણ દર્યો તે ભક્ત, વધો સમિપ જઈ વાઙ્ય પ્રશક્ત. ૩
- અહો! આજ અતિદોષભક્ષ, આખો કર્તીયે કરિ પક્ષ;
એમ સુણી તે હરિનો દાસ, સમિપ ગયો પામી ઉદ્ધાસ. ૪
- તેને દર્શોને તત્કાળ, વજ્ર લેપ જે પાપકરાળ;
કાશિવાસથી જનિત^૧ પ્રમાણ, કાણુમાં દબ્ય થયો નિર્વાણ. ૫
- શતકોટી જન્મનુ સંચીત, દાહણુપાપ મહાભયભીત;
હરિ^૨ દર્શકના દર્શનમાત્ર, થયો દૈત્ય અતિપાવનગાત્ર. ૬
- ત્વરિત આવી પંથી સન્મૂળ, પ્રદર્શી મુખ જહુ પામ્યો સુખ;
માનિ મહોત્સવ અપરંપાર, નમી દંડવત વારંવાર. ૭
- વિંધ્યાચક્રના તીરપ્રદેશ, ધરી અંતરે પ્રેમ વિશેષ;
ઉચ્ચો (તે) સુઝિ વિસ્મિત ચિત્ત, ધન્ય દ્વારિકા પંથી સુખીત. ૮

આર્યાછંદ.

- પંથી તવ દર્શ નથી, નથી દર્શ તો વજ્રલેપ અંગે;
સ્નેહયિ કયિયે તેથી, કાણુ તમે આ જનનિ સંગે. ૧

જેકરીછંદ.

- અહો! પંથિ તવ દર્શન વડે, વજ્રલેપ જેવા ના જોડે;
પામ્યો જેથી તવ સન્નિધી, સૂઝ્યો આજ મન પાવનવિધી. ૧
- અકસ્માત પામ્યો આ ગતી, વિનાશિ પાપ સૂછ સુખમતી;
વજ્રલેપ જે અતિશયગળી, તવ દર્શને ગયો પ્રત્યક્ષી. ૨
- તેથી હે પંથીજન સુચી, કાણુ તમે કયિયે કરિ રૂચી;
એમ દૈત્યની વાણી સુણી, સૂછ અધિકવિસ્મિત તે શુણી. ૩
- ઉચ્ચો તે રાક્ષસને તદા, ધરી પ્રેમ અંતરમાં સદા;
હે રાક્ષસ શ્રીદાસમતી, તમે ગયો હતો સંમતી. ૪
- હરિમુખની સુંદરઆકૃતી, દર્શિ તેણિને અર્પી મતી;
સકૃત^૩ સ્નાન કરી જોમતી, આખો અત્ર જતાં મૂઢમતી. ૫
- તેના પ્રણયપ્રભાવે મળી, ગયો વજ્રલેપક પ્રત્યક્ષી;
પાપહારિણી જૂતલવિષે, દાસમતિ સગ અન્ય ન દિશે. ૬
- સુણી એમ વાણી મસમરી, તે રાક્ષસ ઉચ્ચાં મુઠ ધરી;
વધો વાણિ અનિકરૂણા, ધરી, તે પંચાંનં વંદન કરી. ૭

અહો ! પંથિ તારાં જગવિષે, સમસ્ત લક્ષણ પાવનદિસે;
આ જનનીને સંકેષે કરી, યાત્રા કરી સ્વપદથી ચરી'.
પ્રવિણ પુત્ર તે કારણ તમે, મોક્ષમાર્ગ તમને બહુ ગમે;
જે શુભલક્ષણ ભરિયાં યશે, (તે) સમસ્ત તારામાં વસે.

૮

૯

છપચછંદ.

ગણાય પુત્ર પ્રવીણ, સ્વકુલની લાજ ન લોપે,
ગનાય પુત્ર પ્રવીણ, સ્વજનને કદા ન કોપે;
મનાય પુત્ર પ્રવીણ, કરે નિજ પિતૃનિ સેવા,
કથાય પુત્ર પ્રવીણ, સુકાર્ય કરે યશ લેવા;
અતિપ્રવિણ પુત્ર જગમાં સદા, મદ, માદ, વાદ, તજિ સ્નેહથી,
પરમાર્થકામ કરિ હરિ ભજી, સ્વર્ગે જાય વ્યથા મથી.

૧.

જેકરીછંદ.

એમ કથી પંથીને નમી, ગયો દ્વારિકા (તે) મન ગમી;
ગોમતિસ્નાન કરી હરિ ભજી, હરિપદકમલસમિપ વંપુ તજી.
પણ્યો વિમાનથિ પાતક મથી, પ્રદર્શિ તેને સુરસ્નેહથી;
કરે પુષ્પની વૃષ્ટિ ઘણી, વાજે હુંદલિ કીર્તી તણી.
એ પ્રકાર તે પાપી યતી, ગયો વિષ્ણુના મંદિરપ્રતી;
એવિ પાપહારિણિ દ્વારિકા, સર્વ સિદ્ધિ ક્ષણમાં દાયકા.
દ્વારામતિ યશ દે ના કળે, જના નામથિ પાતક પળે,
ચક્રપતિયે મહિમાં દ્વારિકા, સજી મહાભીતી હારિકા^૨.
એમ વસિષ્ઠ ગિરા સુણિ સતી, થયો પ્રસન્ન દિલિપ ભૂપતી;
વજ્રલેપદહની^૩ પુરિ સુણી, શ્રીદ્વારિકા ગયો (તે) ગુણી.
કૃષ્ણમુખાંયુજ દર્શી તદા, ગોમતિસ્નાન કરી સુખપ્રદા;
પામ્યો સિદ્ધિ અધિક ઉજ્જ્વલા, લેદી ભવભીતી નિશ્ચલા^૪.

૧

૨

૩

૪

૫

૬

દુહા.

એમ આનિ શૌનકમુની, દ્વારામતિ નિર્ધાર;
સ્નેહ સિવકારો સર્વદા, કરો પાપ ઉદ્ધાર.

૧

કવિનામથુરેશેણ વિરચિતે શ્રીદ્વારિકામહાત્મ્ય ભાષાંતરે

સતમો વિલાસસ્સમાપ્તઃ ॥ ૭ ॥

માધવપૂર.

ચુલ્લણાલંકર.

નર દર્શને પરમેશમાધવને પ્રકાશિ ઊસંગ,
ભગવાન રૂકિમણિ સંગ યત્ર^૧ રમે સદા રતિરંગ;
શુભગ્રહદુંડસુતીર્થ ન્યાં અતિપાપહારિ નિદાન;
ઉત્પત્તિ તેનિ કથૂ સુણો ઉરથી મનુષ્યસુવન.

૧

સુજંગમયાત.

કરી હણી રૂકમીણિને કૃષ્ણ ન્યારે, પલ્યા પંથપ્રત્યે ત્વરાથી વધારે;
તદા તેમને દર્શિ રૂકમી નરેશ, યથો શિશ્રુ પૃષ્ઠે ધરી ખૂણેદ્રવ. ૧
સમીપે જઈ(તે) વધો ફૂરવાણી, મહાવેગથી ઘોરકાદંડ^૨ તાણી;
અરે! તું પળે ક્યાં કરી ભગિનિ હણી, તને ખડ્ગથી હું કદં આજમણી. ૨
સુણી એમ તેની મહા ફૂર વાણી, હરી અંતરે ક્રોધ અત્યંત આણી;
કર્યો ઘોરસંગ્રામ તત્ર પ્રદેશે, હણી આદિથી તેનિ સેના વિશેષે. ૩
પછીથી કરી ક્રોધ તેને ગૃહીને, રથે વચ્ચથી બાંધિ શિક્ષા દધને;
ત્વરાથી કરી બુદ્ધિ તેના વિનાશે, વધી રૂકિમણી (તે) પ્રદર્શો મુગ્ધાસે^૩. ૪
અરે! નાથ આ શું કરે? ના વિચારે, મહાદુષ્ટ એ તઘપી પ્રાત્ ભારે;
કૃપા નાથ મૃત્યુથિ એને ઉગારે, કરે મુક્ત એ નાથ સાળો તમારે. ૫
સુણી રૂકિમણીની ગિરા એ વિધાથી, કરી મર્ણુથી મુક્ત તેને દયાથી;
હરીયે કર્યો ચિત્તથી મંત્ર^૪ તત્રે, વિવાહાર્થ^૫ કામે કદં યજ્ઞ અત્રે, ૬
કદા દ્વારિકા રૂકિમણીથી જઈશિ, તદા સર્વદા વિશ્ર થાશે અનીશ^૬,
બહુઅંગનાનો મને નિત્ય યોગ, નહી થાય આ નારિનો તેથી ભોગ. ૭

છપવલંકર.

ધણી નારિનો નાથ, સદૈવ અનાથ પ્રમાણો,
ધણી નારિનો કાંત, કદાપી શાંત ન જાણો;
ધણી નારિનો પતી, મતીહિન સર્વ પ્રસંગે,
ધણી નારિનો ધર્મ, દિવાનિશ કલેશિત અંગે;
ધણી નારિવનિ (જે) તરુદે, સુખી નહી સંસારમાં,
પરિ તાપ અગ્નિ બ્યાસાવટે, અથે સદા (તે) અંગમાં. ૧

૧

૧ તે રૂકાણિ-પ્રસંગ. ૨ મનુષ્ય. ૩ મહિમા યાસ. ૪ મનુષ્ય-વિવાહ-નિબંધ. ૫ વિવાહ રૂકા અર્થે
કે તેમાં એવા કામે. ૬ અનીશય.

શૈલચંદ.

રમેશે કરી અંતરે એમ શોધ, કસ્યો રૂકિમણીને તદા તેમ બોધ;
 સુણી નાથની વાણીને એણિ રીત, વધી રૂકિમણી સર્વથા ખેડ્યીત. ૧
 અરે! નાથ અત્રે કરો વાસ નિત્ય, નહી આવું હું દ્વારિકામાં ખચીત;
 સુણી રૂકિમણીની ગિરા એ વિધાન, વચ્ચું શિષ્ઠ કૃષ્ણે વિધાતાનું^૧ ધ્યાન. ૨
 તદા તત્ર સ્થાને અતીશે ત્વરીત, વિધી આવિયા સર્વદેવો સહીત;
 વદ્યા તેમને કૃષ્ણ પ્રીતીપ્રવાહ^૨, કરો અત્ર લૈખ્મીથિ^૩ મારો વિવાહ. ૩
 સુણી એમ બ્રહ્માજિયે શુદ્ધવેશ^૪, કસ્યો લગ્નઆરંભ તત્ર પ્રદેશ;
 તદા વિશ્વકર્માજિયે તત્ર સ્થાન, રચી વેદિકા^૫ પૂર્ણશોભાયમાન. ૪
 વિધીથી લિપ્યાં ચિત્ર જામાં અભંગ, કલાને કલાપી પુત્યા દિવ્ય રંગ;
 મુરોના સહીતે વિધી પામી શર્મ^૬ કરંતા થયા વેદથી યજ્ઞકર્મ. ૫

હરિગીત.

વિધિથી વિવાહ કરાવતાં, દિનનાથ અસ્ત થયે છતે,
 તેને પ્રદર્શિ વિરંચિ ઉચર્યા, કૃષ્ણ ને મુખ શોભતે;
 હે કૃષ્ણ સંધ્યાવંદને, આ કાલ સ્ત્રિયો જથકી,
 જ્યાં તીર્થ પતિ પુષ્કર સદા, તત્રે જઈશ હું તેથકી. ૧

શૈલવૃત્ત:

જઈ આ સમે પુષ્કરક્ષેત્ર યત્ર, કરી તત્ર સંધ્યા હું આવીશ અત્ર;
 મહીમાં મને પુષ્કરક્ષેત્રપર્મ, કરું હું નહી તેવિના બ્રહ્મકર્મ. ૧
 વિધીની સુણી એમ વાણીદૃઢીત, વદ્યા તેમને કૃષ્ણ પ્રીતી સહીત;
 વિરંચી કરો ના તમે ખેદકૃત્ય, સ્વયે આવશે અત્ર તીર્થેશ^૧ સત્ય. ૨
 તવાજ્ઞા કરે સર્વ તીર્થો સ્વિકાર, તમે સર્વદા સર્વકર્તા ઉદાર;
 સુણી એમ વાણી સૃજી પૂર્ણશાંત, અજ તત્ર આણ્યો સ્મરી તીર્થકાંત. ૩
 કરી સ્નેહથી (તેથિ) સંધ્યા નિદાન, કર્યો કુંડ તે તીર્થનો તત્રસ્થાન;
 કરાવી વિધીથી વિવાહાર્ય પૂર્ણ, ગયા સ્વાશ્રમે બ્રહ્મઆદીક તૂર્ણ. ૪
 કર્યો તે સ્થલે પંક^૨ કૃષ્ણે અપાર, વ્રજ સ્ત્રી ન આવે જહાં કો પ્રકાર;
 કરી એરિતી રૂકિમણી કામ યોગ, કર્યો તેણિનો સ્નેહથી દિવ્યલોગ. ૫

હરિગીત.

તે કારણે માધવપુરે, વૈદલ્મિથી માધવહરી,

૧ બ્રહ્માનું. ૨ પ્રીતીના પ્રવાહથી. ૩ રૂકિમણિથી. ૪ પવિત્ર વેશ કરીને. ૫ ચોરી. ૬ મુખ
 ૭ પુષ્કર. ૮ તમારી આસા. ૯ કાલ-કિચરડ.

નિત્યે વસે તેને વિલોદ્ધા, કુંડમાં મજ્જન કરી;
 અથગ્ગાથ સર્વ જશે તને, માધવ પ્રસન્ન થશે સદા,
 નારિયો તને રૂકિમણીને, પૂજિ તજશે આપદા. ૧
 પૂર્વેમધૂનામાચ્ચસુરને, મારિ નારાયણ પ્રભુ,
 માધવપુરે આવી થયા, અતિશેતૃપાતુર તે વિષ્ણુ;
 સત્ત્વર તૃપાશમનાર્થથી, ભાગીરથી સ્મરિ તે સ્થલે,
 આવી તદા ગંગા ત્વરિત, પરમેશ નિકટે તે પળે. ૨
 સ્નેહે તૃપાને શાંતકરિ, હરિવાક્યને મસ્તક ધરી,
 (તે) બ્રહ્મકુંડવિષે પ્રવેશી, અંતરે પ્રીતી કરી;
 તેણીને ઈશ વદા તદા, નદિ તૂં મને અતિ માનિતી,
 મમ કામ આવી અત્ર તેથી નામ તારૂ મધુમતી. ૩
 નર, નારિ સ્નાન, વિધાનથી, સંતાપ તજિ નિર્મલ થશે,
 દિવિતસુર્વણ સમર્પશે, તેની સમસ્તવ્યથા જશે;
 તે કારણે માધવ નિકટ, મધુમતી સ્નાનવિધી કરી,
 ભવમાં સુજે પાવન સદા, ભવ જનિત બાધ સકલ હરી. ૪

રેવતિકુંડ.

મત્તમચૂરચંદ.

આનર્તદેશે' નૃપતી રેવત નામી, રાજે (તે) નિત્યે અતિશેપાવનકામી;
 તેના ગેહે વિપ્રરથા સુંદરનારી, જે લીલા વાળી, યુગ્મ, કાવચુપયિ, બારી. ૧
 તેણીના સંગે રમતાં રંગ ઉમંગે, તેનામી રાજ સુજિયો વૃદ્ધ સ્વઅંગે;
 તેની નારીથી પ્રસવી રેવતી કન્યા, તેણીના તુલ્યે અવનીયાં નદિ અન્યા. ૨
 દર્શો કન્યાને નૃપ પાસ્યો મુદ્ધ ચિત્તે, આર્થ્ય તે કાળે દિવને દાન અમીને;
 શોભીતા કાળે, સુજિ (તે) અષ્ટ સમાતી. ના ઈચ્છે દેને નિજ તુલ્યે મન માતી. ૩
 તે કન્યા તુલ્યે નદિ દેવિ રૂપાળી, તેણીના તુલ્યે નદિ ગાંધર્વેનિ વાળી;
 (તે) આવી ગેહી નૃપ અંદર, દિન એકે, લીલા લક્ષ્મીથી પરિ (તે) સર્વવિવેક. ૪
 તેણીને દર્શો નર નાથે મૃદુવેષા, જેણીના અંગે પ્રકટી ધાનિ વિશેષા;

ગીતિચંદ.

કામલકલવિમનહરણી, હરિણુનયનિ યુગ્મ, રૂપ, લીલા, સદાની;
 સદાચરણ આચરણી, અંબકનરણી સદાચંદ્રવદની. ૧

૧ આનર્ત નામે દેશવિષે. ૨ ગેહી છંદ આઠ લીલા. ૩ દિવસમાં કોઈકાળે. ૪ કાવચ અ. મા. ધને આચરનારણી.

પીનપયોધરધરણી ^૧ , ધરણીધરની સદૈવ જગૃહણી;	
મંજુલ લાપણ કરણી, ચંપકવરણી મહામનોહરણી.	૨
લાવણ્યાર્ણવધરણી ^૨ , ધરણી તલમાં નહી અપર એવી;	
ગિરિજા, દધિજા, જેવી, ઉદાર સુંદરિવિષે અપરદેવી.	૩
મંદરિમતે કરીને ^૩ , કુંદકલી ^૪ સમદંતપંક્તિ શોભે;	
જણિનુ ઉદારવેપે, ભરપુરઉર વરવિષે અધિક લોભે.	૪
કટિતટ છટા સમાને, ન ઘટે ઉપમા મૃગેંદ્રની ^૫ તેવી;	
રચી રચીરવિકાસે, જણિનિ, વેણી અહીકૃણા જેવી.	૫
દીપકકલી સમાને, દીપે સુંદર નશા મોતિ સંગે;	
ગોલ કપોલ વિરાજે, રાજે રચિકરઅધરલાલરંગે ^૬ .	૬
લલિતલલાટ પ્રદેશે, કાંતિ વિશેષે અર્ધચંદ્રવષે;	
અતિમન હરણી આપે, શ્યામબિંદિ ભૃકુટિના મન્યદેશે ^૭ .	૭
શનિનિકાંતિ સમાને, રચિકરચિયુકે શ્યામહિરે ચલકે;	
રમણિકુંડલ કરણે રશિ સમ મુક્તાદામ ^૮ સહિલ લલકે.	૮
કુંચનમયકંકણથી, કમલકોશ સમ કરપંકજ રોજે;	
કંઠ સમાગમ પામી, માલા હારાવલી ^૯ ઉરે બ્રાજ.	૯
ઉપરોપરિ ત્રિવલીથી ^{૧૦} , જણિનુ સુંદરઉદર મનોહારી;	
કટિમેખલા પ્રસંગે, શોભે પુષ્ટનિતંબ ^{૧૧} રચીકારી.	૧૦
રંભાગર્ભસમાને ^{૧૨} , કામલવાને ભુગલઉર ^{૧૩} આપે;	
રક્તકમલદલ જેવી ^{૧૪} , ચરણ કાંતિ અવલોકિ વ્યથા લોપે.	૧૧
નાના ^{૧૫} વિંધ અંપરથી, આભણેથી અલંકૃતા ^{૧૬} ભારી;	
આવિ યુવાવય ^{૧૭} જેને, ધરણીધરની થનારિ (જ) નારી.	૧૨

દુહા.

દર્શિ-એવિ નિજ પુત્રિને, નરપતિયે નિર્વાણ;	
જણાય નહિ (વર) જણિનો, નૃપમાં યોગ્ય પ્રમાણ.	૧
અર્પિશ કિયાનરેશને, આ કન્યા નિર્ધાર;	
એમ અધિક ચિંતા ધરી, કરતો થયો વિચાર.	૨

૧ કઠિન સ્તનને ધરવા વાળી. ૨ લાવણ્યના સમુદ્રને ધરવા વાળી. ૩ મંદ હારચે કરીને. ૪ કુંદ પુષ્પની કલી જેવી. ૫ સિંહની. ૬ નચેતો ઝોઠ. ૭ વચમાં. ૮ મોતીની દામણી. ૯ માલાની હારની પંક્તિયો. ૧૦ ઉપરા ઉપર ત્રણ પાટલિયોથી. ૧૧ ભારે ઢગરા. ૧૨ કેસના ગર્ભ જેવી. ૧૩ મેયુંગાયો. ૧૪ રાતા કમલના પત્ર જેવી. ૧૫ અલંકાર કરેલી-રોશીત. ૧૬ યૌવન અવરથા.

ઉપજાતિ.

વદે સ્મૃતી, શાસ્ત્ર, સદૈવ વાણી, દેવી સ્વકન્યા વરયોગ્ય જાણી;
અયોગ્યને દે સ્વસુતા કદાપી, માતા, પિતા, થાય અપારપાપી. ૧
સેથી (સુતા) શીલ, સ્વરૂપ, વાણી, દેને સમર્પૂ જગમાં નિહાળી;
નિત્યે વસે એમ વિચાર પ્રત્યે, તથાપિ સિધાંત^૧ ન થાય ચિત્તે. ૨

દોષક.

તેડિ પુરોહિતને હિત જાણી, (તે) ઉચ્ચો અતિશેભય^૨ જાણી;
હે ગુરુ આદુહિતા, મમગેહે, રૂપવતી અતિસુંદરદેહે. ૧
આવિ યુવાવય સુંદર જેને, તેથી કથો અરપૂ ગુરુ કને;
નીચકરે નિજનંદિનિ^૩ આપે, તે નર નર્ક વસે અતિપાપે. ૨
આપિ અયોગ્ય કરે નિજ કન્યા, તે પુરૂશે કરિયો હરિ અન્યા;
જ નર નીચ ગૃહે સ્વસુતા દે, તે નરને હરિ દંડ સદા દે. ૩
એમ વિશેષ સ્વચિત્ત વિચારી, પ્રગ્છુ ગુરુ તમને હિતધારી;
તેથી યથાર્થ કથો ગુરુ દેવા, આ ભય નાશક ના તવ જેવા. ૪
એમ સુણી નરનાથનિ વાણી (તે) ઉચ્ચાર્યા ઉચ્ચી નહિ જાણી;
હે નૃપતી તવ પુત્રિ સમાને, જાણુ નહી વરને હું વિધાને. ૫
અનૃત જોલુ કદાપિ મુખેથી, આજગમાં સજી પાતકિ તેથી;
અનૃતથી પરને ઉપદેશે, (તે) વિચરે અતિ નર્કપ્રદેશે. ૬

દુહા.

પ્રવિણ જાણિ (જે) ભક્તિથી, પ્રગ્છે મંત્ર, ઉપાય;
અનૃતથી (તેને) છળે, તે નર નરદે જાય. ૧

દોષક.

પુત્રિ સહીત તું જા વિધિવાસે^૪, જથિ તને વર યોગ્ય જાણશે;
(તે) સુણિ ભૂપતિ ઉત્તમકામે, પુત્રિ સહીત ગયો વિધિયામે. ૧
ગીતક, નૃત્યકથી મન હારી, સંત, મહંત, સમાજધિ બારી;
ગજનિવાસ સુશોભિત દર્શો, દેવતભૂષ ઉરે બહુદર્શો. ૨

હારિગીત.

ગિત, નૃત્યના અવસાનમાં^૫, દેવતવરેશ સુદા ધરી,
સાદાંગ પ્રણમી સન્નિધે, સંરિધત^૬ યથો અંજલી કરી;

૧ નિવૃત્ત-નશી. ૨ આકાન્શા દેને આગ્રહ એવિતરે સ્વ જાણીને. ૩ કુચી-સન્ન-નિહિતા. ૪ અ-
જાના નિવાસે. ૫ સમાધિમાં. ૬ ઉચ્ચે-મ્લે.

- તે ભાંતિ રેવતિ સ્નેહથી, સાષ્ટાંગ પ્રણમિ નિકટ જઈ,
લગ્ન ધરી મૃગલોચની, નિજતાતપાર્થે' સ્થિત થઈ. ૧
- તે ચંદ્રવદનીપુત્રિને, અવલોકિ વિધિ વિસ્મિતમને,
નૃપને વધા હે ભૂપતી, આગમન કારણ કથ મને;
સુણિ એમ નૃપ વિધિને વધો, લગવાન આ મમ રેવતી,
સૌભાગ્ય, શીળ, સ્વરૂપથી, (જે) જગતમાં શોભાવતી. ૨
- એણિના સમ અવનીવિષે, સદૃશપતી ન મળ્યો તદા,
આગ્યો તમો શરણે પિતા, છેદિયે આ મમ આપદા;
તે કારણે આ કન્યકા, સદૃશપુરૂષ જણાવિયે,
જથિ પિતા કરૂણા કરી, મમ નર્કવાસ નિવારિયે. ૩
- આ પુત્રિ પણ સદૃશપતી, નહિ દર્શિ ઉર ચિંતા ધરે,
જથી સદા મમ મસ્તકે, અપરાધ, પાધ, સ્થિતી કરે;
સુણિ એમ વિધિ તેને વધા, તવ પુત્રિનો વર (જે) થશે,
તેને પ્રણામૂ પ્રથમથી, જથી સકલપાતક જશે. ૪
- હે નૃપ મને કથ લોકમાં, (તે) જે વિલોક્યા નરપતી,
સુણિ એમ તેણે વર્ણવી, બહુ નૃપની જતી શોભતી;
તેને વધા હસિને વિધી, લોકમાં તેમનિ સંતતી,
(જે) તું કયૂછૂ (તે) જગતમાં, નથિ જણાતી સંપ્રતી. ૫
- આ લોકમાં યુગનાં સદા, બહુ પરીવર્તન થાયછે,
મમ લોકના સુપ્રભાવથી, તત્રે મરણ નહિ થાયછે;
એ ભાંતિ તાતનિ વાણિને, સુણિ બહુ કાલ ગયા છતાં,
અતિત્રાસ પામી (તે) વધો, ઇચ્છીતકામ નહી થતાં. ૬
- હે તાત મારે આ સ્વપુત્રી, અર્પવી દેને તદા,
આ ઘોરકલ્મષકારિણી, શી રિતિ સમશે આપદા;
સુણિ એમ નૃપની વાણિને, બ્રહ્માન્નિ ધ્યાન ધરી તદા,
આનંદ પામી અંતરે, રેવતિ સહિત નૃપને વધા. ૭
- આ ભૂમિમાં સાક્ષાત ઇશ્વરઅંશથી સૃજિ સંપ્રતી,
બલભદ્રનામ પ્રસિદ્ધ છે, તે થશે તવ પુત્રી પતી;
માધવથિ મધુમતિના તટે, નિત્યે વિરાજે તે હરી,
તેને વિનયથી અર્પજે, આ કન્યકા વિનતી કરી. ૮

- આ કન્યકા તેનાથકી, પામશે દેવીની ગતી,
સાક્ષાત (તે) પરમેશ પણ, જણે પ્રકાશિ નરાકૃતી;
સુણિ એમ વિધિને વંદિને, દેવત સ્વદુહિતાને લઈ,
યત્રે સદા બલબદ્ર તત્ર ગયો અતીહરિત થઈ. ૯
- તત્રે પ્રણામી રામને, ઉચ્ચો વિનયથી ભૂપતી,
ભગવાન કરુણાથી ગૃહો, મમ કન્યકા આ દેવતી;
વિધિયે સમાધિયિ આ સ્થલે, તમને મુદાયિ જણાવિયા,
સુણિ આ સુતામંગે મને, મમ અંતરે બહુ ભાવિયા. ૧૦
- તે કારણે કરુણાનિધી, કરુણાથિ ના નહિ કીજિયે,
પ્રીતીથિ આ મમ પુત્રિને, નિજ હસ્તથી ગૃહિ લીજિયે;
તે વાક્ય સુણિ તત્રસ્થલે, વિધિને ત્વરાથિ નિમંત્રિને,
વિધિપૂર્વ તે દુહિતા ગૃહી, રામે વિવાહ કરાવિને. ૧૧
- એણી રિતે બલરામને, કન્યા સમર્પો ભૂપતી,
આનંદથી સ્વાશ્રમ^૧ ગયો, બલરામને પ્રણામી અતી;
ચતુરાનને વિધિથી ગયા, તીર્થને તત્રે આણિને,
દેવતિ કામે દુંડ કરિયો, તેણિને સાધવિ જણિને. ૧૨
- ધરિનામ દેવતિ દુંડ તેનૂ, પ્રેમથી બ્રહ્મા વધા,
સંસારની આ દુંડમાં, સ્નાનથી શમસે આપદા;
દેવતી સંયુત રામને, પૂજશે અત્રે સ્નેહથી,
પામશે મનવાંચિત સદા, સંસાર તાપ, વ્યથા, મથી. ૧૩
- બલરામના પદકમલને, પૂજી મહાપાવન થશે,
સર્વેઅશુભ સંહારિને, અંતે પરમગતિ પામશે;
જ નારિ, નર. સંકટપથી^૨, બલદેવના પદ પૂજશે,
પુત્રાદિ સર્વે પામશે, ભવમાં કદા દુર્લભ હશે. ૧૪
- કરિ તીર્થ એમ કથી ગયા, બ્રહ્મા સ્વધામે સ્નેહથી,
(તે) જણિ નર. નારી ભજે, બલરામને આગ્રસ મથી;
હે શૌનકાદિક એમ કન્યા અર્પો તૃપ પાવન થયો,
એલાતિ દેવતિદુંડથી, પરિનાપ અંતરને ગયો. ૧૫

માધવપુરમહિમા.

સોરઠા.

અતિપાવનઘતિહાસ, સ્નેહ સહિત શૌનક સુણો;
યાય પાપનો નાશ, સુણતાં એકનિમીપમાં.

૧

ચોપાઈ ત્રિતાલી.

કુરુવંશવિષે મતિમાન, ધર્મરાજ મહા ગુણવાન;
તેનો બ્રાતા રણધીર^૧, અતિપાવન અર્જુનવીર.

૫

તેનો સુત અભિમુન્યુનામ, અવનીમાં (જે) બલધામ;
તસ્ય પુત્ર પરીક્ષિતભૂપ, જાણ્યુ જણે આત્મસ્વરૂપ.

૨

(જે) ન્યાયવિષે અધિકારી, ધર્મમાર્ગથી (જે) યશકારી;
એક અવસર તે નૃપનામી, વનમાં વિચર્યો મૃગકામી^૨.

૩

વનની સૃજ શોભા અપારી, અતિઅદ્ભૂત ચિત્તવિહારી;
મૃગ, ખેચર, વ્યાઘ્ર, હુજંગ, વશિયા જેમાં કરિસંગ.

૪

ખડુ ઔષધિ ઊગિ રસાળી, નવ પદ્મવ, અંકુર, વાળી;
સજી વૃક્ષધટા મનહારી, ફલ, પુષ્પાદિથી ભરિ ભારી.

૫

અતિ લીલિલલિત વદ્ધરિયો, ફળ, અંકુર, પુષ્પયિ ભરિયો;
સજી દુંજનિ દુંજ અપારા, અધિવાસથી^૩ (જે) સુખકારા.

૬

સ્થલ સ્થલ વશિયાં મુનિ વૃંદ, વ્રત, નિયમયિ પરમાનંદ;
સેવે અગ્નિ ઉષ્ણકાળે^૪ વસે વારિવિષે સિતકાળે^૫.

૭

વૃષ્ટિમાં વસે અવકાસે^૬, એમનિત્ય હરિને ઉપાસે;
તે વનમાં વસે વિપ્રએક, (જે) હરિને જપે સવિવેક.

૮

દેવશર્મા જેનૂ નામ, મતિમાન મહાગુણઆમ;
(તે) વિપ્રનિ પુત્રિ રૂપાળી, નવ યોવન વાળિ કૃપાળી.

૯

શશિબિંબમુખી મનહરણી, ચપલાસમ ચંપકવરણી;
મૃગલોચની લક્ષણશીલા, જણિની મનહારિણી લીલા.

૧૦

જણિની છવિ દામળ સોભે, ધીરનાં મન જણિથી લોભે;
તેણિને વનમાં મુનિગેહ, તે નરેશે વિલોકી મુદેહ.

૧૧

૧ યુદ્ધમાં ધીર. ૨ મૃગયા રમવાને કામી. ૩ વાસ કરવાથી. ૪ ઉનાળે. ૫ શિયાળે. ૬ આધાર વિના-ઉપર આકાશ એજ છાપર.

ચોપાઈ.

પ્રદર્શિ દ્વિજ દુહિતા નૂરૂપ, થયો સઘ મદવિન્હલ ભૂપ;
અહો ! અરણ્યવિપે નિર્ધાર, ક્યાંથી આ કન્યકા ઉદાર. ૧
થાય કદા એણિનો મિલાપ, તદા થયાં શુભકાર્ય અમાપ;
થયા મનોરથ આજ અચલ^૧, મલે કદા આ કન્યારત્ન. ૨

છપચછંદ.

ચારૂવદન ચંદ્રમાં, અરણ્ય અધરોષ્ટ^૨ વિરાજે,
કુટિલ કટાક્ષસહીત, ચપળ નયનાંજુજ રાજે;
મંદહાસ, ભાસથી, દંત અતિ શોભન ભાસે,
આતુરતાથી ભરી, ભૂકૃટિ ભરપૂર વિલાસે;
અતિ પીનપયોધર ધારિણી, સિદ્ધાસતિત પદથી પળે,
અવનિમાં એવિ નવયોવના, પુણ્યસ્વી નરને મળે. ૧

ચોપાઈ.

એમ વિચારી વારંવાર, થયો બ્રાંત તજિ શુદ્ધવિચાર;
પડયો અથથી મુચ્છિત વાન, ગયાં સર્વગુણ, લક્ષણ, જ્ઞાન. ૧
અતિઆતુરતા સાગી ચિત્ત, ગયું કન્યકામાં વપુ, ચિત્ત;
થયો કામથી અતિશય અંધ, સાગ્યો વિપય સમંધીદ્રંધ^૩. ૨
કામાધિનથી કર્યો વિચાર, મુનિ દુહિતા ભોગવું નિર્ધાર;
એમ વિચાર કરી દૃઢચિત્ત, ગયો સ્વગેહે ભૂપ ત્વરીત. ૩
અતુચરને (તે) કથ્યુ નિદાન, (જે) અતિ નિંદકકામ વિધાન;
જ તને તું દાસ ત્વરીત, સંધિનિરિદાણ^૪ કરજે નિત્ય. ૪
શિશ્ય સહિત ન્યારે મુનિરાય, સ્નાન આદિ નિજ કામે જાય;
તદા ત્વરાથી કરજે જાણ, આ મન શિક્ષા ગૃહી પ્રજાણ. ૫
શિક્ષા એમ મુણી તે દાસ, ગયો ત્વરાથી ન્યાં મુનિ વાસ;
પ્રજાતમાં શિષ્યધિ તે વિપ્ર, ગયા જ્ઞાસાય પ્રત્યે કીપ્ર^૫. ૬
તદા એકલી દર્શી દુભાર, બધી કન્યો નૃપને તે સાર;
મુણી દાસનાં વાક્ય નરેશ, ગયો એકલો તન પ્રદેશ. ૭
યુક્તાણુક્ત^૬ ન કરિયો શોધ, કર્યો રમણે નહિ શ્રુતિનો યોધ;
અધર્મનો કરિ પૂર્ણપ્રકાશ, મંદમંદ^૭ બધી સુન્યાનિવાસ. ૮

૧ પત્નિના-સાધવવિતા. ૨ નયનના ચિહ્ન. ૩ કષ્ટ. ૪ ભગવત-ગણ-ને સ્નાનને યોગ સમયે એવો સમય. ૫ વગાધી. ૬ મહિત, અપદિત. ૭ પોતે જાણે. ૮ શ્રુતિવદા મનિત.

દર્શિ એકલી કન્યા રમ્ય, વધો ભૂપ નહિ જાણિ અગમ્ય ^૧ ;	
તવ કારણ હે વિપ્ર કુમાર, આઁયો હૂં અત્રે નિર્ધાર.	૯
તે કારણ કન્યા ભજ મને, સત્ય કરી અખલા કથુ તને;	
ન ભજ મને કદા તૂં ખાળ, તદા પ્રાણુ ત્યાગિશ તત્કાળ.	૧૦
સુણી એમ નૃપ વાક્ય અહીત, તે કન્યકા સજ્જ ભયભીત;	
જમ વ્યાથ્ર દર્શનથી અજ, સજ્જ તેમ નૃપથી વિપ્રજ ^૨ .	૧૧
વાયુથિ પિપ્પલ પત્ર પ્રકાર, થર થર કંપતિ છતિ અપાર;	
ધીર ધરી તે કામલવેષ, વધી તદા નૃપને ઉપદેશ.	૧૨

દુહા.

ભૂપતિ ઉચિત નહી તને, આ અતિનિંદક કામ;	
વિપ્રકન્યકા સંગથી, પ્રકટે પાપપ્રકામ.	૧

રાજા.

આ વનમાં ખાલા તને, વિલોકિ કામલદેહ;	
તેથિ સંગકરવાવિષે, સજ્જો અંતરે સ્નેહ.	૨

કન્યા.

શ્રેષ્ઠ દર્શિ પરધનવિષે, લેવા કરો ઉપાય;	
વિચારિયે નિજ અંતરે, એ નહિ નૃપનો ન્યાય.	૩

રાજા.

સુંદરિ ના વદ આ વિધા, કામી નરને જ્ઞાન;	
વિચારિને નિજ અંતરે, દે અધરામૃતે પાન.	૪

કન્યા.

પરસ્ત્રિઅધરામૃતવિષે, ન કરો સ્વાદ નરેશ;	
સજ્જ હલાહલ ^૩ સર્વથા, વિચારિયે ઉપદેશ.	૫

રાજા.

વિલંબને તજિ અંગના, દે આલિંગન દાન;	
દહન થાય કામાગ્નિથી, આ મમ અંગ નિદાન.	૬

કન્યા.

પરાંગનાના સ્પર્શથી, તાપ, પાપ, બહુ થાય;	
તેના અનુગ્રહ કારણે, મલે ન એક ઉપાય.	૭

રાજા.

કરુણામિપે સુલોચની, તવ સ્તનમર્દન આપ;
સજે હીત સંસારમાં, વાધે અધિકપ્રતાપ.

૮

કન્યા.

પ્રમદા એજ અરણ્યમાં^૧, સ્તનગિરિવિપે^૨ સુન્નણ;
કામચોર મદ્યાણથી^૩, હણશે સત્વર પ્રાણ.

૯

રાજા.

તવ કરણ આઠ્યો અહીં, આશા ધરી અપાર;
એમ વિચારિ સુલક્ષણી, અર્ધ્ય જધન^૪ નિર્ધાર.

૧૦

કન્યા.

જધન એજ શૈ શૈ વિપે^૫, પતન થતાં નરપાળ;
ક્રમિકાયાથી પામશે, સદા વ્યથા વિદ્યાળ;
યદ્યપિ અન્ય નરો કરે, પર નારિથી વિલાસ;
સદૈવ તેને દંડ દે, જે નૃપ નીતિ પ્રકાશ.

૧૧

૧૨

નૃપતિ તમે શિક્ષક છતાં, કરો અધર્મ પ્રકાર;
તદા પ્રજા કને કયે, કરો સ્વચિત્ત વિચાર.

૧૩

ધર્મ તજી જે ભૂપતી, કરે અધર્મધિ કામ;
સ્વલ્પ કાળમાં સર્વથા, ઢાપે તેને રામ.

૧૪

સ્વદેશની કન્યા સકલ, નૃપને પુત્રિ સમાન;
(તે) સંગે રતિ સેવતાં, ઢાપે શ્રીભગવાન.

૧૫

તાત તમે નિજપુત્રિથી, ઇચ્છો વિપ્રિત કૃત્ય;
તેથી ઢાપે શ્રીહરી, વિચારિયે હર પ્રત્ય.

૧૬

તમે પિતા કન્યા અમે, એમ છતાં વ્યવહાર;
કેમ ધર્મો (આ) હરવિપે, કલંક કારિ પ્રકાર.

૧૭

તાત આશ્રમે નહિ છતાં, આવ્યા કેમ નરેશ;
ન્યાય પ્રદર્શો હરવિપે, સત્વર પળ્યો સ્વદેશ.

૧૮

સત્ય કથૂ હિત કારણે, જા નરપતિ તનિ પાપ;
તાત આધુના આવશે, તને અર્પશે શાપ.

૧૯

૧ સ્ત્રી એજ અરણ્ય તેમાં. ૨ સ્તન એજ પર્વતવિષે વસનાર. ૩ કામચોર એજ ચોર મદદથી ખાણે કચીને. ૪ યોનિ-અન્ન. ૫ ગૌરી નામનું નર્મ.

ચોપાઈ.

કંઈયો એમ દુહિતાયે ન્યાય, તથાપિ ભૂપ ગૃહી અન્યાય;
 તેણીને બલથી નિર્ધાર, વશ્યો સ્પર્શ કરવા અવિચાર. ૧
 કરે સ્પર્શ હસ્તથી નરેશ, તે અવસર આવિયા મુનેશ;
 દર્શિ તેમને ભૂપત્વરીત, થયો પલાયન સૃજિ ભયભીત. ૨
 પળતો તેને દર્શિ નિદાન, ધસ્યું દેવ શર્માયે ધ્યાન;
 દમ આવિયો અત્ર નરેશ, નથી સૈન્ય સંગે લવલેશ. ૩
 બાણી ધ્યાનમાં તેનાં કૃત્ય, એણે કન્યા સ્પર્શો સત્ય;
 વધા કોપથી તેને શાપ, અરે ભૂપતી સુણુ તૂં પાપ. ૪
 મમ કન્યા અતિપાવન દેહ, વશી નિરંતર (જ) મમ ગેહ;
 આન્યો તેને કરવા ભોગ, તેથી તને થશે ક્ષયરોગ; ૫
 થશે નાશ ધન, ધાન્ય, સમસ્ત, થઇશ, શત્રુવશ કીર્તિનિરસ્ત.
 એમ શાપિ નૃપને સાક્ષાત, કન્યાને શાપી પશ્ચાત; ૬
 શક્ય છતાં કન્યા તે ભૂપ, શાપ્યો નહિ થા શિલા સ્વરૂપ.
 વને સદા વશ પ્રસ્તર કાય, કદા શાપ ના મિથ્યા થાય; ૭
 એમ શાપને સુણી નરેશ, પામ્યો મનમાં ભીતિ વિશેષ.
 અંતરમાં ધરિ અતિશય તાપ, બહુ વિધિ કરતો છતો વિલાપ; ૮
 નમી મુનીને દંડપ્રમાણુ, પદપંકજ ગૃહિ ઉચ્ચર્યો વાણુ.

ઈંદ્રવજ્રા.

હે દેવશર્મા મુનિ ધર્મ ચારી, (મેં) આપનો દોષ કર્યો વિચારી;
 કીધી મહાદુર્મતિ પ્રેમ આણી, કીજે કૃપા તદ્દપિ શર્ણુ બાણી. ૧
 સદ્ધર્મ સેવે ઉરમાં વિચારી, સ્વમે પ્રદર્શે નહિ અન્ય નારી;
 અત્યંત નીતીયિ સદૈવ ચાલે, યુદ્ધી ભ્રમે તદ્દપિ નાશ કાળે. ૨
 સિદ્ધાંતના સાર સમસ્ત બાણે, વિશ્વેશને અંતરથી પ્રમાણે;
 ચાલે નહી નીતિ વિના કદાપી, ભાવી પ્રથા થાય નહી તથાપી. ૩

ચોપાઈ.

તે કારણ મુનિરાજ સુબાણ, (મેં) તવદોષ કર્યો નિર્વાણ;
 પણ શરણાગત બાણી સિદ્ધ, થશે દયાયિ પ્રસન્ન પ્રસિદ્ધ. ૧
 કરૂણા દૃષ્ટિ થકી મુનિરાજ, કરિયે શાપ અનુગ્રહ આજ;
 સુણી ભૂપતી વાણી દીન, વધા મુનીશ્વર ભક્તિ અધીન. ૨

કર્યો ભૂપ તેં અતિઅપરાધ, સજ્જ ગોત્રમાં જયી બાધ;
તથાપિ તવ કૃતિ ન ધરી ધ્યાન, અનૂપહાર્યે કથુ વિધાન.

૩

હિંદુસ્તાની ચોપાઈ.

પશ્ચિમસાગરના સુપ્રદેશે, માધવપૂર મનોહરવેષે;
જે અતિપાવન કીર્તિથિ ગાજે, યત્ર મધૂમતિતીર્થ વિરાજે. ૧
તત્ર વસે યદુનાથ ઉમંગે, માધવનામયિ રૂકિમણિ સંગે;
શ્રીબલરામ મહાયશરાશી, રેવતિ સંગ નિરંતર વાશી. ૨
તે પુરમાં જઈ ભૂપ પ્રતાપી, માધવને જપિ યા અનપાપી^૧;
તત્ર વશી પ્રમુદાયિ પ્રભાતે, પૂજિશ માધવને બહુભાતે. ૩
શ્રીધરણીધરને તે રીતી, પૂજિશ અંતરમાં ધરિ પ્રીતી;
રેવતિ, રૂકિમણિને, નૃપનામી, તે વિધિ પૂજવિ મસ્તક નામી. ૪
તેથિ યદૂપતિ પૂર્ણ વિલાસે, દોષ હણી તવ રોગ વિનાસે;
સ્મરણિય સત્વર પાતક છેદે, દર્શનથી ભવબંધન ભેદે. ૫
તીર્થ મધૂમતિ (મેં) કથિ જને, બ્રહ્મદુંડમાં માનિશ તેને;
રેવતિદુંડવિષે તે ધામે, પૂર્વજ તર્પણથી ગતિ^૨ પામે. ૬
આ મમ શાપ કરાલ વિશેષે, નાશ થશે નૃપ તત્રપ્રદેશે;
એકવર્ષપર્યંત વિધાને, માધવને જપ જે તે સ્થાને. ૭
માધવમંદિરને ધન આપી, કરજે જીર્ણોદ્ધાર પ્રતાપી;
નાશ થશે ક્ષયરોગ નરેશા, પામિશ રાજ્ય, પ્રતાપ, વિશેષા. ૮
કીર્તિ, તથા વંદ્યે બહુભુક્તી^૩, અંતવિષે મલસે શુભમુક્તી;
એમ સુણી મુનિને શુભકૃત્યે, તે નૃપ વંદિ ગયો પુરપ્રત્યે. ૯
સર્વ વૃતાંત વિશેષ કરીને, સજ્જને કથ્યુ ખેદ ધરીને;
જાણિ ન (મેં) હરિની ગતિ અન્યા^૪ દર્શિ સ્વદુર્મતિથી મુનિકન્યા. ૧૦
(તે) સુણિ સર્વ વદા શુણવંતા, જ્ઞાન ધરી તનિયે નૃપચિંતા;
યત્ર કરે અગણીત કદાપી, નાશ ન થાય ભવિષ્ય તથાપી ૧૧
કલેશ કરો નહિ (જે) સુચ્યું કાળે, સ્વકૃત^૫ ભોગવશે સિખ્યુ બાળે;
જ્ઞાનથી એ વિધિ યોધિ વિધાને, શાંત કર્યો નૃપને શુણવાને. ૧૨
નંતર તે નૃપ નીતિવિહારી, શાપ નિવારણ દારમુ ધારી;
રક્ષણ દારણ રાજ્ય ત્વરાથી, સાંપિ સ્વમંત્રિ કરે પ્રમુદાયી. ૧૩

૧ પાપ રહીત. ૨ મોક્ષ-મુક્તિ. ૩ લક્ષ્મી-સમૃદ્ધિ. ૪ બીજી. ૫ એને કરેલું.

- સંચરિ સર્વ સમૃદ્ધિ સહીતે, માધવપૂર ગયો નિજહીતે;
તત્ર જઈ હરિના ગુણ ગાતે, મધુમતિમાં કરિ સ્નાન પ્રભાતે. ૧૪
- માધવને પ્રતિનિત્ય પ્રદર્શે, પૂજિ પ્રણામિ જપી બહુહર્ષે;
દ્વિપ્રહરે શુભરેવતિદુંડે, સ્નાન કરે હરિને જપિ તુંડે'. ૧૫
- શ્રીબલ્લને પ્રસુદાયિ અમર્યે, તેવિધિ રૂકિમણિને બહુઅર્યે;
રૂકિમણિકુંડવિષે પ્રતિનિત્યે, સ્નાન કરે હરિને જપિ ચિત્તે. ૧૬
- એ વિધિ વર્ષસુધિ દૃઢસ્નેહે, ભક્તિ કરી સજવા શુભદેહે;
તે નૃપની દૃઢભક્તિ પ્રમાણી, તુષ્ઠ થઈ ઉચર્યા હરિ વાણી. ૧૭

ઇંદ્રવિજયચંદ.

- હે નરપાળ, દયાળ તને શુભભક્તિથિ હૂં પરિતુષ્ટવધારે,
તેથિ સ્વપાપ નિવારક (જે) રૂચિકારક (તે) વર યાચ વિચારે;
ભક્તિથિ આધિન નિત્ય તને નિજ ભક્તનિપાવનસંતતિ^૧ જાણી,
પ્રેમથિ અર્પું તને મનઃચ્છિત સંશય સર્વ તજી વદ વાણી. ૧
- (તે) સુણિને નરનાથ વધો પરમેશ્વરના પદપદ્મ પ્રણામી,
નાથ સુણો દ્વિજશાપથિ અંતરમાં ક્ષયરોગનિ ભીતિ પ્રકાશી;
તે ક્ષયરોગ ન થાય રમાવર એમ ઉપાય કરો મુદ્ધ ધારી,
તે સુણિ-કૃષ્ણ વધા ક્ષયરોગ તને નહિ થાય કદા ભયકારી. ૨
- નંતર રામ વધા સુખધામ તને નૃપ શત્રુ કદાપિ ન જીતે,
પામિશ તૂં મનવાંચ્છિત, પુત્ર, ધનાદિક, નિશ્ચલકીર્તિ, સહીતે;
એ વિધિ પામિ મહાવરદાન નૃપે હરિમંદિર શ્રેષ્ઠ કરાવી,
ગો, ધન, ભૂમિ, તુરંગમ, દ્વાદશઆમ, સંતંગ, દિધાં મન ભાવી. ૩
- અગ્નિનિવાસવિષે બહુયજ્ઞથિ અગ્નિ પ્રસન્ન કર્યા એવશેષે,
ભક્તિથિ તુષ્ઠ સજી ઉચર્યા નૃપને અતિસત્વર તત્રપ્રદેશે;
માગ મનોરથ જે મનમાં નૃપ (તે) તુજને અરપૂં સુખકારી,
યદપિ દુર્લભ હોય તથાપિ સમર્પું તને ક્ષણમાં ઉર ધારી. ૪
- તે સુણિ ભૂપ વધો મંખરાજન^૨ નિત્ય નિવાસ કરો ઇહવાસે,
આ સ્થલમાં શુભ તર્પણ, દાન, નિરંતર અક્ષય થાય પ્રકાશે;
(તે) સુણિ અગ્નિ તથાસ્તુ કયી ઝટઅંતરધ્યાન થયા મુદ્ધ પામી,
માધવ, રામ, પદાંબુજને પ્રણામી વિચર્યો સ્વગૃહે નૃપ નામી. ૫
- માર્ગવિષે નૃપને શુભદર્શન આપિ વધા પરમેશ્વર હર્ષી,

હે નૃપતી તવ જહ્નિ સમાન કદાપિન (મેં) નર અન્યનિ દર્શો;
 તેથિ તને કથુ સત્ય સ્વક્ષોક તથા વસુ નિત્ય ચદ્ધુરિવાસે,
 સત્ય મને નૃપ તવ પ્રદર્શન તું કરજે પ્રતિવર્ષ વિદ્યાસે. ૬
 એમ કથી હરિ અંતરધ્યાન થયા અવજ્ઞાન નરેશ સુદેહે,
 પામિ વિદ્યાસ સ્વઅંતરમાં પરિ તાપવિનાશિ ગયો નિજ ગેહે:
 સર્વ વૃતાંત કથ્યું સચિવાદિકને^૧ વિધિપૂર્વક સુકૃત સાચી,
 તે સુણિ સર્વ થયાં બહુભોદિત કીધિ વિનાશ સમસ્ત ઉપાધી. ૭
 એ વિધિ નારિ, નરેશ, અભિગ્રાપ ધરી હરમાં પરિપૂર્ણ વિચારી,
 શ્રીમથુરેશ્વરમાધવને અવક્ષોદિ કરે જગમાં જયકારી;
 જે અપજ્ઞા બલરામપદે નમસે મદને તજિ પ્રેમ પ્રદક્ષી,
 (ને) ધન, ધાન્ય, દુઃખારથિ, નિત્ય થશે અતિશે નિજનાથવિદ્યાસી. ૮

દામોદરકુંડ.

કુહા.

સજ્જન દસો રનેહથી, દામોદરપરમેશ;
 દૈવતગિરિ^૨ પ્રત્યે વસે, હરે સદા બવક્ષેશ. ૧

કાવ્યછંદ.

કરિયો કંશે મલ્લરંગ શુભ ઉત્સવ ન્યારે,
 શ્યામ, રાગ, રનેહથી, ગયા મથુરામાં ત્યારે;
 આયુર, મુષ્ટિકમલ, મારિ અનિપૂર્ણપ્રતાપી,
 પાદિ મંચથી હાથે, કંસને શિક્ષા આપી. ૧

દારાથકથી તાત, માનને, મોચન કીધાં,
 ઉપસેનને રાજ્યધાનિ આપી સુખદીધાં;
 કૃષ્ણુયિ કંસવિનાશ, જરાસંધે સુણિ કહ્યો,
 પ્રેર્યો દાસ ત્વરીત, કૃષ્ણુયી વિચરદુર્ગે^૩. ૨

ત્વરાયિ મથુરાપ્રત્ય, આવિને દેવ પ્રમાણી,
 વધો તદા તે દૂત, કૃષ્ણને બચદ્રવાણી;
 મથુરાને તથા કૃષ્ણ, જહ્નય નદિ અન્યનિવાસે,
 જરાસંધ આવશે, આજ તવ પ્રાણ વિનાસે. ૩
 સુણી એમ કીકૃષ્ણ, દારાથી ઉતારા તેને.

વિચહકર્ણે શક્તિ, હોય તો જ કથ એને;
એમ કથી દૂતને, વદાય કરી ઉર જાણી,
શિશ્રુ સર્વમંત્રિને, નિમંત્રી^૧ ઉચર્યા વાણી.

૪

જરાસંધનો દ્રેષ, મથૂરાપ્રત્યે ભારી,
કરવો દેમ ઉપાય, કથો મતિમાન વિચારી;
નિશ્ચય કરિ સર્વથી, કૃષ્ણ મથુરાહિત કામે,
મંદ મંદ ગામિથી, પળ્યા મનઃશ્ચિતધામે.

૫

રૈવતગિરિતટપ્રત્ય, કયો વિશ્રામ વિચારી,
દર્શિ તત્ર રમણીય સ્થાન વસવા મતિ ધારી;
સમસ્ત લોક સહીત, મધૂપુરિને^૨ મન ભાવી,
આકર્ષણથી આણિ, પયોનિધિતટે વસાવી.

૬

ગયા શિશ્રુ સ્વયમેવ^૩ કૃષ્ણ રૈવતગિરિપ્રત્યે,
વશિયા કિંચિતકાળ^૪, તત્ર અતિશોભનકૃત્યે;
જાણિ કૃષ્ણને, સિદ્ધ, મુની, યોગી, તે ધામે,
આવ્યા દેવ સહીત, સર્વ આરાધન કામે.

૭

પૂજ પ્રણમી વદા, સર્વ અંજલીયિ સ્નેહે,
વસો સદા ભગવાન, અત્ર આ પાવનદેહે;
આ રૈવતગિરિપ્રત્ય, આવિયા તમે અયાસે,
તથી વસો સદૈવ, કૃપાથી અત્રનિવાસે.

૮

(તે) સુણિ ઉચર્યા કૃષ્ણ, તેમને પ્રેમ પ્રકાશે,
દેવ આદિ તમ વાક્ય, કદા નહિ વિપ્રિત થાશે;
ત્રેતાયુગના દ્વિતિયચરણમાં રૈવત ભૂપે,
મમ સેવના અપાર, કરિછે શુદ્ધસ્વરૂપે.

૯

દામોદર નામથી, મને જપિયો શુભ કૃત્યે,
તીથી હે સુર સદા, વશિશ હૂં આ ગિરિપ્રત્યે;
તમારિ વાણી વડે, વશીને અત્ર પ્રદેશે,
દામોદર નામથી, પ્રસિદ્ધ થઈશિ વિશેષે.

૧૦

ષોડશઅંશયિ સત્ય, વશીશ સદા આ ધામે,
અત્ર દર્શશે મને, તદા અતિસુકૃત પામે;

- કરશે મમ સન્નુખે, શ્રાદ્ધ (જે) સ્નેહ સહીતે,
પૂર્વજનો ઉદ્ધાર, યશે સુખદાયિનિ રીતે. ૧૧
- સુવર્ણરેખા નામ, તદી આ પાવનકારા,
કરશે એમાં સ્નાન, જશે ભવપાપ અપારા;
કરશે અત્રે બ્રહ્મસોબ્ય, શ્રાદ્ધાદિક, ભાવે,
મમ પ્રસાદથી સત્ય, પુત્ર નહિ ભવમાં આવે. ૧૨
- સત્ય સત્ય મુનિ, દેવ, આજથી અત્રિનિ વારે,
દામોદરનામથી, સદૈવ વશીશ વિહારે;
એમ સુણી મુનિ, દેવ, કૃષ્ણને પૂજિ, પ્રણામી,
ગયા સ્વવાસે સર્વ, પ્રેમ અંતરમાં પામી. ૧૩
- જાણી સન્નજન સાર, વાર ના કરતાં સ્નેહે,
વિચરે જ્ઞાન વિચારિ, તત્ર આ માનવિ દેહે;
દામોદર કૃષ્ણને, વિગોડી પાપ વિનાસે,
આ ભવમાં સાક્ષાત, પૂર્ણપ્રણયસ્વી ભાસે. ૧૪

પિંડારક.

દુહા.

- પિતૃશ્રાદ્ધ પિંડારકે, શ્રીગોમતિમાં સ્નાન;
દર્શન શંખોદ્ધારમાં, સદૈવ શ્રેય નિધાન. ૧
- સુણો શીતકાદિક મુની, પિંડારકનું મહાત્મ્ય;
સુર રક્ષાધારી જોની કરે, પામે પરમશુભાત્મ. ૨

ચોપાઈ.

- માધવ, પુરૂષોત્તમ ભગવાન, દેવકિ સહિત વસે જે સ્થાન;
ચાર ભુવનધારી પરમેશ, પૂજે નર તેમને વિશેષ. ૧
- પરમતીર્થપિંડારક નામ, જગમાં (જે) અતિ પાવન ધામ;
પ્રદર કરે પિંડારક વાસ, પાપ પર્વરી થાય પ્રદાસ. ૨
- તમે રૂઝમવતીનદિ નામ, ગર્જે પિતૃ લેહીના દામ;
અતિઉત્તમ એ તીર્થ પ્રસીદ્ધ, સ્નન્યું ધર્મ સન્દાયે સિદ્ધ. ૩
- તેને સેવે ધરી વિહાર, યમની બીની થાય વિનાશ;
જે નર તમે સ્નાને વ્તય, પૂર્વજ તેના પુરૂષ થાય. ૪

માનિ ધન્ય તે નરનાં કૃત્ય, પૃષ્ઠે વિચરે કરતાં તૃત્ય;	
એમ જાણિ તત્રે કરિ શ્રાદ્ધ, મુક્ત કરો પૂર્વજના આધ.	૫
તત્રે પિંડ તરે નિવાણું, સદ્ગતિ પોમે પિતૃ પ્રમાણ;	
પ્રેત યોનિમાં પામી વાસ, કરતા (જે) અતિરૂદ્ધન પ્રકાશ.	૬
મહાનર્કગતિથી (જે) વ્યાપ્ત, પિશાય યોનીમાં (જે) પ્રાપ્ત;	
ધત્યાદિક યોનિગતવાન ^૧ , પૂર્વજ જેના દુઃખનિધાન.	૭
(તે) સર્વે તત્રે નિર્ધાર, થાય શ્રાદ્ધ કરતાં ઉદ્ધાર;	
પામે તૃપ્તી વિનાશિ શોક, જાય વિમાનથી વિષ્ણુ લોક.	૮
જૂત પ્રેત, ભય જાય નિધાન, પ્રસન્ન થાય સદા ભગવાન;	
કુંભિપાક આદિક અધભાવ ^૨ , થાય નહીં પિંડાર્ક પ્રભાવ.	૯
શ્રેષ્ઠભાસવૈશાખ વિશેષ, શુક્લ ચતુર્દશિવિષે સુનેશ;	
તત્રે સર્વતીર્થ કરિ વાસ, પાપ વિનાશી થાય પ્રકાશ.	૧૦
જંખવતીનદિમાં કરિ સ્નાન, તત્ર થાય અતિપુણ્યનિધાન;	
કપાલભોયનતીર્થપવિત્ર, જેનો મહિમા અતિવિચિત્ર.	૧૧
કરી અગસ્ત્ય સરોવર સ્નાન, સુજે તત્ર અતિપાવનવાન;	
ધત્યાદિક પિંડારકપ્રત્ય, અપારતીર્થ મહાશુભકૃત્ય.	૧૨
તત્ર પાપનાશાર્થસમસ્ત, હરિયે છેદન કર્યાં સ્વહસ્ત;	
યજ્ઞવાટ ^૩ તત્રે શુભસ્થાન, તે અધનાશક પૂર્ણ નિધાન.	૧૩
(તે) બ્રહ્માયે નિમ્ન્યું સત્ય, માની પરોપકારીકૃત્ય;	
શ્રી પિંડારક તીર્થઅભીત્ય, સેવે દુર્વાસામુનિ નિત્ય.	૧૪
તત્રે વશી સકલમુનિવૃંદ, માધવને સેવે સ્વચ્છંદ;	
સુણો સર્વશ્રોતાજન સિદ્ધ, પુરાતનીઘતિહાસ પ્રસિદ્ધ.	૧૫
ચંદ્રમુખીપુરિ પરમરચીર, વિંધ્યાચલના દક્ષણતીર;	
તે પુરિનો મહિપતિ ગુણવાન, વિજયબાહુનામા મતિમાન.	૧૬
વિષ્ણુભક્ત અતિપાવનવેષ, સ્વધર્મ સેવે નિત્ય વિશેષ;	
જેને સુત, ધન, નારિ, અપાર, ગૃહે વાજિ, ગજનો, નહિપાર.	૧૭
ન્યાય પ્રવિણ જાણે સુવિવેક, આજ્ઞા પાલે મંત્રિઅનેક;	
તે નૃપ નિત્ય ધરી હરિધ્યાન, અર્પે શતયેનૂનાં દાન.	૧૮
સમર્પતાં ગોદાન વિશાળ, નિર્ગત થયા સુશોભિત કાળ;	
કદાચીત તે નૃપના ગેહ, આળ્યો દ્વિજઅતિઉજ્જ્વલ દેહ.	૧૯

- माधवशर्मानाग सुनीत, तद्गुणेषु श्रुति, शास्त्र, विहीतः
ते द्विज नृपते वधो विशेष, आर्घ्यं भने गोदान नरेश. २०
- ज्येष्ठे सुपुत्री द्विजवाणि रसाग्र, नृपे धरी हर प्रेर विशाग्र;
आणी तत्र धेनुवदीत, सुकलरंगि शुभवत्ससङ्गीत. २१
- विशेष वस्त्राभर्णु सङ्गीत, गंध, पुष्पधौ, अहु पूजितः
व्यतीपातपर्यणिमां सत्य, साधौ सर्वशुभोन्नतिनृत्त्य. २२
- ते धेनू दक्षणा सङ्गीत, अर्घ्यं माधव करे सुनीतः
सवच्छिन्नौने गृहिते विप्र, भार्गो विनयौ अतिशयक्षीप्र. २३
- भार्गविषे-स्थित यद्य ते गाय, न यरे करे अपारउपाय;
क्षोधकरी अहुताडन करी, तथापि (ते) क्षिप्र ना यरी. २४
- तदा वच्छ गृहि विनयौ अग्र, वेगयि द्वाडी (ते) सृजि व्यग्र;
क्षोध करी माधवनायंग, अक्षधौ ताडन कर्षी स्वशृंग. २५
- शृंगप्रहारयि दुःखित अंग, तत्र पडयो माधव गतिभंग;
शृणु तुल्य वागियां विवाह, तेयौ तनयो प्रहुरगां प्राण. २६
- दक्षि गृतकद्विजने (ते) गाय, सृज सद्य दन्तवत्सम डाय;
भानि प्रहादृत्य, निर्धार, विकल सृज (ते) अपरंपार. २७
- दक्षि निजधायाने श्याम, करवा लागी दूदन प्रधान;
त्राहि त्राहि हे अक्षरलु शार्ङ्ग, कर्षी व्याज (ते) द्विजने नार्ण. २८
- पडी प्रहादृत्या नमसीश, कर्षु दम हूं हे नगदीश;
ठने शरणे नडि निराश, कथि धाय आ पाप विनाश. २९
- ज्येष्ठ करति आर्द्र अनीश, नक्ष, नृप, तच्छ अने दिननीश;
नंतर विचारि विज सुनार्थ, गडि सिद्ध अंगारनातार्थ. ३०
- ज्येष्ठवर्ष तत्र धरि ध्यान, हरिगां अंगारवर्गां नतानः
यद्यपि नाश धर्म ना पाप, तेयौ हरगां धरि संताप. ३१
- प्रदक्षि धया दन्तवत्सम, पुनर्दक्षी यदुपनिने नमार्ण;
गया, गौतमी, पुनर्दक्ष, अनी तदपि ना सृज नृत्त्य. ३२
- कर्षी लीयि, दोषादि, सनन्त, तथापि राय धर्म ना अन्त;
पाणि नंदरे ताप नान्त, नमरी प्रहादृत्या निर्धार. ३३

વસંતતિલકા.

તે ગૌ બ્રમ્હી સકલ તીર્થ વિષે સુકામે, બ્રહ્મદાપ ન ગયો પણ દોષ ધામે;
 તેથી સ્વઅંતરવિષે પરિતાપ આણી, શ્રીપાર્વતી પતિનું ધ્યાન ધર્યું પ્રમાણી. ૧
 નિદ્રા, તૃપ્તા, અશન^૧, આદિ તજી વિશેષે, એકાગ્રતા શિવવિષે કરિ ચિત્તદેશે;
 પ્રાણુવસાનસમયે^૨ વદિ તત્રવાસે, ખેદીતચિત્તથિ પરીપુર એકમાસે. ૨
 હે પાર્વતીપતિ મને અતિ દીનજાણી; આ પાપનાશકઉપાય કથો પ્રમાણી;
 હું જ્ઞાન, વાણિયી, રહીત અપારપાપી, ના જાણુ પાપકૃતિ, પુણ્યગતી, તથાપી. ૩
 પૂર્વે હું કાશિપુરિમાં દ્વિજની કુમારી, મેધાવિનામ દ્વિજની વ્રતશીળ નારી;
 તત્રે ઉમાનુ વ્રત આચરતાં વિધાને, સ્નેહે કસ્યો પતિચિ ભોગ વ્રતા^૪વસાને. ૪
 તેથી ઉમા અધિકદોષકલાપ્રકાશી, સ્વમાંતરે વદિ મને બહુદુઃખરાશી;
 હે નારિ તે વ્રતવિષે રતિ સેવિ જથી, પામીશ સત્ય પશુયોનિ નિવાસ તેથી. ૫
 જાણી હિતા, હિત, વ્રતે સજિ તું અસત્યા, તેથી થશે સતિ તને, દ્વિજધાતહત્યા;
 રૂદ્રાણિની અકરૂણા સુણિ એણિ રીતે, સર્વેકથી સ્વપતિને ભયભીતચિત્તે. ૬
 તેનો^૫ પવિત્રઉપદેશ ગૃહી સ્વધામે, સેવી પુનર્પિ ગિરિજા વ્રતપૂર્ણકામે;
 તેથી ઉમા અનુગ્રહાર્થ વદી સુચિત્તે, આરાધ જ અશુભમાં શિવને સ્વહીતે. ૭
 (તે) પાપનાશક ઉપાય ઉરે પ્રમાણી, દર્શાવસે સતિ તને પશુજાતિ જાણી;
 નારી તને પ્રથમજન્મનુ જ્ઞાન થાશે, મારા પ્રભાવચક્રિ પાપસમસ્ત જશે. ૮
 એ હેતુથી પ્રથમજન્મનુ જ્ઞાન પામી, (મેં) સેવના કરિ તમારિ ભવાનિ સ્વામી;
 તેથી પુરારિ ઉરમાં અતિસ્નેહ લાવી, આ પાપનાશક ઉપાય કથો જણાવી. ૯
 એ ભાંતિ તેણિનિ ગિરા સુણિને પુરારી, તે ઘેતુના નિકટ આવિ વધા વિચારી;
 હે શ્રેષ્ઠ ગૌ યદુપરી નિકટે વિલાસે, પિંડારકે ત્વરિત જ નિજ પાપ નાશે. ૧૦
 તત્રે પયોનિધિ વિષે અતિ પાપહારી, છે શ્રીવિરંચિકૃતકુંડ^૬ મનોવિહારી;
 (તે) સિંધુના જલચિ લોપિત છે તથાપી, દેશે તને ઉદ્ધિ માર્ગ પ્રમોદ બ્યાપી. ૧૧
 તન્મધ્ય સ્નાન કરજે સજિ શુદ્ધમત્યા^૭, આ દેહ ઉજ્જલ થશે શમિ બ્રહ્મ હત્યા;

દુહા.

એમ કથી શંકર થયા, તત્રે અંતરધ્યાન;

સુણી તર્થપિંડારકે, તે ગૌ ગઘ નિદાન. ૧

ચોપાઈ.

અવલોકી પિંડારકધામ, પામી અંતરમાં અભિરામ;

પ્રવેશિ સાગરવિષે સુભાગ, શિવ સાગરે આર્થો માર્ગ. ૧

૧ બ્રહ્મણ મારવાથી યથેલો દોષ. ૨ ભોજન. ૩ પ્રાણુ જતી વેળા. ૪ વ્રતની સમાપ્તિવિષે.
 ૫ પોતાના સ્વામીનો. ૬ વ્રત પુરું કરવા. ૭ બ્રહ્માચે કરેલો કુંડ. ૮ શુદ્ધ મતિ વાળી યધને.

દુંડ સમીપે જઈ નિદાન, દર્યો તને શિવભગવાન;	
પૂર્ણ ધરી અંતરમાં ધ્યાન, કરૂં દુંડમાં સ્નાન વિધાન.	૨
કૃતદ્વિજહૃત્યા ^૧ પામી નાશ, સૃજી જેમ પરમૃત્યુપ્રકાશ ^૨ ;	
હરે ધરી આનંદ વિશેષ, વંદિ તને શિવને શુભવેષ.	૩
આવી હુર્વાસાના સ્થાન, તમી તેમને અર્પો માન;	
દર્શિ તેણિને દિવ્યશરીર, વિસ્મિત થયા મુનીગંભીર.	૪
મુખી સર્વ તેણિનું વૃત્તાંત, તે મુનિ અંતરમાં થઈ શાંત;	
ધેનુ અંગથી વારિ શ્રવીત ^૩ , તેને દર્શિ વિચારી ચિત્ત.	૫
કર્યો દુંડ તને નિર્વાણ, તે જલનો પરમાર્થ પ્રમાણ;	
તે ગૌ મુનિને કરી પ્રણામ, વિચરી હર પામી અભિરામ.	૬
દ્વારામતિમાં કરી નિવાસ, જપી કૃષ્ણને પામિ વિલાસ;	
અંતે (તે) પામી હરિલોક, તજી બ્રહ્મહૃત્યાનો શોક.	૭
હે શૌનક હર જાણી સાર, તને સ્નાન કરે નિર્ધાર;	
શમસે ભવ ભીતી વિકાસ, દર્શનથી હરિ થશે દયાળ.	૮

ફલશ્રુતિ.

લાવણી.

અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી,
જણીના પતી ધનશ્યામ, મનોરથ કારી, ૨૬.
હે સજ્જન શાસ્ત્ર સમસ્ત, સદા યથ વાચે,
દ્વારામતિને અવલોકિ, દેવ, મુનિ, રાજે;
મહિમા જેનો સુર, સિદ્ધ, યોગિજન જાણી,
સેવે ધરિ સ્નેહ અપાર, પ્રેમ હર આણી;
પાપી, પશુ, કીટ, પતંગ, આદિ પ્રાણીને,
દ્વારિકા મુક્તિ દે સદા. શરણ જાણીને;
ધન ધન્ય કયે સર્વદા, દેવ, મુનિ, પારી,
અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.
સેવનાયિ શ્રીદ્વારિકા, શ્રેષ્ઠનરનાભી.
મુક્તી નહિ હુર્લભ જગે, શ્રેષ્ઠમતિ પામી;
સદ્ગુણિય કૃષ્ણ સર્વોપ, હરે જપ સાધી,

૧ કૃતદ્વિજહૃત્યા. ૨ પામી પરમૃત્યુપ્રકાશ થયો એમ. ૩ શ્રવીત અર્થેથી મળતું જાણે નિદાન પાણી.

(તે) વસે કૃષ્ણપદવિષે, વિનાશી ઉપાધી;
પ્રીતીધિ ગોમતી તટે, વસે જ પ્રાણી,
તેને શરણે લે સદા, સુદર્શન પાણી;
કથતાં હરિ હરિ ઉચ્ચાર, જય ભયકારી,
અતિ ધન્ય દ્વારિકા ધામ, ભૂમિમાં ભારી.

૨

અદ્વાયી અર્પે અન્ન, દ્વારિકા ધામે,
તે પ્રાણી મન ઇચ્છત, સર્વદા પામે;
સત્પાત્રીને દે દાન, દ્વારિકા વાસે,
શ્રીકૃષ્ણ કૃપાથી સદા, સુકીર્તિ પ્રકાશે;
પૂજે ઉરમાં ધરી પ્રેમ, કૃષ્ણને ભાવે,
તે નર આ ભવનિધિવિષે, પુન નાં આવે;
સમગ્ર નર સજ્જન જપો, કૃષ્ણ અસુરારી,
અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.

૩

(જ) કરે ગોમતી સ્નાન, પ્રમોદ ધરીને,
તે નર પામે સિદ્ધાંત, સદૈવ હરીને;
દ્વારામતિના વાયુથી, ઉડેલી ધૂલી,
તે સ્પર્શ થતાં છેદાય, પાપની મૂળી;
ગોમતી સ્નાન કરિ વસે, દ્વારિકા આમે,
શતજન્મનુ પાપ વિનાશિ, દિવ્યગતિ પામે;
નર જપો દ્વારિકા પતિતપાવિની ધારી,
અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.

૪

જ જ દ્વારામતિ એમ, વહે જ વાણી,
તેના દર્શનથી થાય, સુપાવન પ્રાણી;
શ્રીકૃષ્ણવદનપદ્મને, દર્શિ (જ) રાચે,
તે પુણ્ય સકલદેવથી, કદાપિ ન વાચે;
અદ્વાયિ કૃષ્ણમુખપદ્મ, પ્રદર્શે પ્રીતે,
(તે) પામે પુણ્યઅપાર, તપાદિ સહીતે;
શ્રી કૃષ્ણ ચરણ રજ અહો! સદૈવ ત્રિહારી,
અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.
અદ્વાયિ વિલોકે કૃષ્ણ, વદન વરવેષે,
તેણે સુકૃતથી કર્યા, દાન અવશેષે;

૫

વૈશાખ, માધ, ફાલ્ગુન, ચૈત્ર, એ માસે,
 કૃષ્ણાનનને અવલોકિ, સુપુણ્ય પ્રદાશે;
 એકાદશિ, દ્વાદશિ, પુર્ણી^૧, અમા^૨ સંકાંતી,
 એ તિથિમાં પુણ્ય અપાર, દર્શિ હરિકાંતી;
 શ્રીકૃષ્ણ પૂજિ પામશે, સુકૃતિ નર નારી,
 અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.
 રોહિણી, પુનર્વસુ, પુષ્ય, પાત^૩, રવિષેવ^૪,
 હરિવદન દર્શિ પામશે, મનોરથ સર્વે;
 (જે) મહા પુત્ર કૃષ્ણની, કરે ઉપચારે,
 પામે (તે) ભવનિધિવિપે, પદાર્થો આરે;
 જે કરે ગીતથી નૃત્ય, રમેશસમીપે,
 પામે આનંદ અપાર, જંથુના દ્વીપે;
 પુણ્યમાં ન દિવિત નુન્ય, સુભક્તિ વિહારી,
 અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.
 રાત્રી જગર કરી જાગે, કૃષ્ણને સ્નેહે,
 અપરાધ, બાધ, પહરી, સજ્જે શુભદેહે;
 કલિમાં દ્વારામતિવિપે, જય (જે) દેહી,
 (તે) સજ્જે કાટિકુલ સહિત, કૃષ્ણને સ્નેહી;
 સિંહસ્તવિપે^૫ ગૌતમી, પૂર્ણદ્વગદાત્રી,
 દ્વારિકા તેથી લક્ષ્યા, પૂર્ણદ્વગદાત્રી;
 જે દાન દ્વારિકાવિપે, મહે જય કરી,
 અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.
 વૈશાખશુક્લ દ્વાદશિમાં જગર સંગે,
 કૃષ્ણને પ્રદર્શી વસે, અનામયઅંગે;
 નર્મદા, કાશિ, કુરુ કાનવિપે, કૃષ્ણ સાથે,
 દ્વારામતિમાં તે પુણ્ય, નિનિષ્ઠામાં વાપે;
 કલિયુગમાં સેવે સમસ્તનીર્ય તથાપી,
 દ્વારિકા વિના હૃદયે, ન પિતૃ કદાપી;
 અવનીમાં દ્વારામતી, વિષ્ણુની દારી,
 અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.

રવિ શ્રવણ યુક્તદ્વાદશી વિષે કરિપ્રીતી,
 પૂજે કૃષ્ણને ન હોય, જન્મની ભીતી;
 કરી સ્નાન, દાન, ચક્રતીર્થ રૂઝિમણિકુંડે,
 દર્શે હરિમુખને વદ્ધ શુ ? સુકતતુંડે;
 જે જાય દારિકા વિષે, માધ સ્નાનાર્થે,
 હરિવદન વિલોકી થાય, સમસ્તશુભાર્થે;
 દારિકા દર્શને કરો, સ્વયુદ્ધિ ઉદારો,
 અતિ ધન્ય દારિકાધામ ભૂમિમાં ભારી.

કલિકાલવિષે નર વસે, કૃષ્ણના ધામે,
 કેવલ ભક્તિયિ ત્વરીત, કૃષ્ણને પામે;
 જે નર મંદિરમાં નહી, કૃષ્ણની ભક્તી,
 ધિક તે નરની ધન, ધાન્ય, ધરાદિક, શક્તી;
 પામે હરિવ્રતથી સદા, સ્વભવને મુક્તી,
 હરિ ચરણ સમિપ શૂં, કથે કવી કૃણ યુક્તી;
 નર એમ વિચારી ભજે, દારિકાચારી,
 અતિ ધન્ય દારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.

યદુપરિમાં પામે મુક્તિ, કદાપી કામી,
 (તે) જાય સત્ય હરિલોક, વેદનાવામી;
 મર્ણે કાશિકા, પ્રયાગ, મોક્ષગતિ આપે,
 ગોમતી સ્નાન માત્રથી, સકલ ભય કાપે;
 પામે જે કૃણ શતઅશ્વમેધયિ વિવેકે,
 પામે તે કૃણ દારિકાવિષે દિન એકે;
 કલિકલ્મષહારિણિપુરી, પ્રદર્શો ધારી,
 અતિ ધન્ય દારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.

જય દેવિ, ગોમતી, સતી, વશિષ્ઠહીતા,
 એ નામ સ્મરણથી સમે, સદા અનહીતા;
 જ્યાં વસે સત્યભામાપતિ, ગોમતિ નિત્યે,
 મુક્તી કૃણ તને મલે, કૃષ્ણના પ્રીતે,
 રૂઝિમણિ રતિ વલ્લભ વસે, નિરંતર યત્ને;
 નર પામે ભદ્ર અપાર, ભૂમિમાં તને,

૧૦

૧૧

૧૨

ગોમતીતીર્થ મહિવિષે, વિપત્તિ હારી;
અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.

૧૩

તર્પણાદિ ગોમતિવિષે, કરે સંતોષે,
તેના પૂર્વજ સર્વથા, થાય નિર્દોષે;
ન કર્યા પૂર્વજને તૃપ્ત, ગોમતીતીરે,
ધિક ધિક તેને સર્વથા, મનુષ્યશરીરે;
દ્વારામતિમાં કુપ, વાપિ, તટાક, કરાવે,
તેના યશનો નહિ પાર, કૃષ્ણને ભાવે;
ધરિ બોધ સર્વદા થશે, દ્વારિકા ચારી,
અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.

૧૪

દ્વારિકાવિષે (જે) કરે, સ્વગુરુની અર્ચા,
ના કરે તેનિ યમદૂત, કદાપી ચર્ચા;
(જે) કરે કૃષ્ણ સાનિધ્ય, યજ્ઞ, તપ, ગીતા,
તેને સદૈવ હંદિરા^૧ થાય, અતિપ્રીતા;
(જે) કરે કૃષ્ણ સાનિધ્ય, ચિદાત્મી સંધ્યા,
તેની કદાપિ ન થાય, વાણી યશર્ચિધ્યા^૨;
હરિને જપિ સજ્જન તરો, સંસ્તી પારી,
અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.

૧૫

ખાલ્યત્વ, યુવા, વૃદ્ધત્વ, જનિત અપરાધી,
હરિવદન પ્રદર્શન માત્ર, સમસ્ત વિનાશી;
શ્રીશંખોદ્ધાર સદૈવ, દ્વારિકા માથે,
દર્શનથી વસે સદા કૃષ્ણાથ વિનાગે;
જય કૃષ્ણ, કૃષ્ણ જય કૃષ્ણ, જપે (જે) વાણી,
તેના સમ અવનીવિષે, અન્ય નહિ પ્રાણી;
હરિનામ જપીને સુજો, સદા અવિકારી,
અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી.

૧૬

દુર્વાસાને પુરિવિષે, પ્રેમથી પૂજ,
તેને અવગ્રાહી પાપ, દુર્યોધન;
જે કૃષ્ણ પામે મહાદે, તીર્થ પ્રયાગે,

પલમાં તે કૃળ પામે, કૃષ્ણાય વિભાગે;
 દ્વારામતિમાં જે વિપ્ર, થાય સંન્યાસી,
 (તે) કાટિકદંપ પર્યંત, કૃષ્ણ અલિલાશી;
 જે સ્થલમાં વસે સદૈવ, કૃષ્ણ અશુભારી,
 અતિ ધન્ય દ્વારિકા ધામ, ભૂમિમાં ભારી. ૧૭
 જે યોગી સાધે યોગ, કૃષ્ણમુખ દર્શી,
 તને અર્પે શુભમુક્તિ, રમાવર હર્ષી;
 જે મુની, સિદ્ધ, હરિસમીપ, સદા જપ જપે,
 (તે) પામે પરમાનંદ, દોષ દ્વ કાપે;
 ક્ષણભંગુર જાણી અંગ, કરે હરિ પ્રીતી,
 તેની ગવાય સુરવિષે, સર્વયશ ગીતી;
 શમસે આપદા સદૈવ, મહાભય કારી,
 અતિ ધન્ય દ્વારિકા ધામ, ભૂમિમાં ભારી. ૧૮
 (જે) કરે ભાગવત પાઠ, કૃષ્ણને સેવી,
 (તે) નરને થાય પ્રસન્ન, ઇંદિરાદેવી;
 સેવી વૈષ્ણવનો સંગ, વિવેક પ્રસંગે,
 દ્વારિકા વાસથી પામે ભદ્ર ઉમંગે;
 (જે) શ્રવણ કરે દ્વારિકા મહાત્મ્ય વિકાસે,
 તે નર પામે બહુ માન, સમશ્રનિવાસે;
 ધરણીમાં દ્વારામતી, સદા અશુભારી,
 અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી. ૧૯
 જે ધરે કંઠમાં નિત્ય તુલસિની માળા,
 તેના સન્મુખ દર્શી નહિ યમના પાળા;
 ગોપીચંદન (જે) કરે, નિરંતર ભાળે,
 તેને કમલા ના તજે, કદાપી કાળે;
 ના બાધ કરે ગ્રહ, રોગ, પિશાચ, અસૂરા,
 અગ્ની, ચૌરાદિક ભીતિ, વસે અતિ દૂરા;
 કલિમાં આનંદથિ ભજે સદા અસુરારી;
 અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, ભૂમિમાં ભારી. ૨૦
 ધરિ વૈષ્ણવવેષ વિશેષ, કૃષ્ણને લોકે,
 તે વસે સર્વદા લોકવિષે ગત શોકે;

(જ) કૃષ્ણ સમિપ દ્વારિકા મહાત્મ્ય પ્રવાસે,
તેને દર્શો વિધિ, રૂદ્ર, આદિ સુર રાજે;

(જ) દાન કરે દ્વારિકામહાત્મ્ય સુસ્નેહે,
તેને શરણે લે કૃષ્ણ, થાય શુભદેહે;

અર્પો દ્વારિકા મહાત્મ્ય, સુજે જ્યારી,
અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, જ્ઞાનિમાં ભારી.

૨૧

(જ) કરે દ્વારિકા વિષે, હરીની જયંતી,
તે નરની થાય અપાર, કીર્તિ જયવંતી;

(જ) કરે દ્વારિકાવિષે, ઉત્તમ પ્રીતે,
તેને કૃષ્ણ મળે અપાર, સુકીર્તિ સહીતે;

જ કરે હોલિકા ઉત્સવ, કૃષ્ણ નિવાસે,
તે નરને પરમાનંદ, સદૈવ પ્રદાશે;

સેવો નર તંદ્રા તણ, સ્વચિત્ત વિચારી,
અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, જ્ઞાનિમાં ભારી.

૨૨

દ્વારિકાવિષે વટ, પિંચપલ, તુલસી, રોષે,
(તે) પામે હરિપદ સ્થાન, પાપને લોષે;

અર્પે યદુ પુરિમાં ધાન્ય, ધનાદિક, પ્રેમે,
(તે) પામે ચતુર્પદાર્ય વશી દૃઢનેમે;

હે વિપ્ર વૃંદ અપરાધ, હરો હર ધારી,
અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, જ્ઞાનિમાં ભારી.

૨૩

ગોપી ચંદન ચર્ચીત^૧ દ્વારિકા ધામે,
તે પદે પદે ગોદાન, સર્વદા પામે;

ગોપી ચંદનની કરે, લલાટે મુદ્રા,
નિશ્ચલદ્વય પામે ત્યાં મુદિ વસે મુમુદ્રા;

ગોપી ચંદન ના કરે, નરો જે જાણે,
તેનૂ મુખ દર્શો નહી, કૃષ્ણ કો કાળે;

જણિના નિરંતર કૃષ્ણ, કૃપાસ વિદારી,
અતિ ધન્ય દ્વારિકાધામ, જ્ઞાનિમાં ભારી.

૨૪

ચોપાઈ ત્રિતાલી.

- પુરીમાં દે દ્વિજને ભુક્ત, (તે) માનવી જીવનમુક્ત;
 દે ભોજનદાન યતીને, (તે) પામે પરમ ગતીને, ૧
 નિજ શક્તિથી જે ધનવાન, રંકને દે ભોજન પાન;
 (તે) પામે પુણ્ય વિશેષ, જ્યાં સુધી મહિમા દિવશેષ. ૨
 કૃષ્ણુવદન પ્રદર્શે પ્રભાતે, ધન, ધાન્યાદિ, પામે સુભાતે;
 શુક્લપક્ષમાં કાર્તિકમાસે, કૃષ્ણ સુખને વિલોકે વિલાસે. ૩
 (તે) પામે કીર્તિ અપારી, ધન, ધાન્ય, સહિત હીતકારી;
 પુરિમાં (જે) કાર્તિક માસે, કરે પૂર્વજશ્રાદ્ધ વિલાસે. ૪
 થાય નાશ મહાભવભીતી, માને સુર સકલ સુનીતી;
 લોકમાં કથે વૈષ્ણવ જને, દ્વારિકાં જાય નહિ ધિક તેને. ૫

હરિગીત.

- અક્ષય, અમર કુલ દ્વાદિથી, કૃષ્ણને જપિ સુજવા યશે,
 શ્રીકૃષ્ણ દર્શન કારણે, દ્વારિકામાં નિત્યે વસે;
 શ્વાતા, બહિર્ષદ, સોમપા, આડધ, અગ્નિ, મહાયશા,
 એ આદિ એકત્રિંશ પૂર્વજ, કૃષ્ણ નગરિવિષે વશ્યા. ૧
 વિશ્વો, સનાતન, વિશ્વભુક્, આરાધ્ય, ધર્મા, ધર્મદો,
 ભૂતીદ, ભૂતિ, ભૂતિકૃત, એ નવ ગણો તરે વદો;
 કલ્યાણ, કલ્પદ, કલ્પનાવિદ, કલ્પતરુઆશ્રય તથા,
 કર્તા, અનંધ, એ ષટ ગણો, નિત્યે વશ્યા સમેવા વ્યથા. ૨
 ધાતા, વરો, વરદો, વરેણ્યો, પુષ્ટિદો, તુષ્ટિપ્રદો,
 શ્રીવિશ્વપાતાસહિત સમ સદૈવ તે સ્થલમાં વદો;
 મહિમા, મહાન્, મહિતો, મહાત્મ, મહાખલો, પ્રીતી ધરી,
 એ પંચ પિતૃ ગણો વશ્યા, દ્વારિકામાં ભજવા હરી. ૩
 ભૂતીપ્રદો, ધનદો, તથા, ધર્મદો, સુખદો, સ્નેહથી,
 એ ચાર પૂર્વજ ગણુ વશ્યા, પુરિમાં સદા પાતક મથી;
 તે કારણે હે સજ્જનો, દ્વારાવતીનગરીવિષે,
 પિંડાદિ અર્પે પિતૃને, તૃપ્તી કરે કરુણામિષે. ૪
 અર્પે મહાઆશીશ, પૂર્વજ તૃપ્તિ પામી સર્વદા,
 ધન, ધાન્ય, કુલદીપક સુતાદિ, મલે સુશોભિતસંપદા;

એ ભાંતિ દ્વારામતિમહાત્મ્ય, સદૈવ નર હરણે ધરે;
 શ્રીકૃષ્ણ, કમલા, રામતી, કંઠા સદા મસ્તક ધરે.
 દ્વારિકા સદૃશિ, મોક્ષદા, નગરી નદી અવતીવિષે;
 શ્રીગોમતીસંગમ સમાને, અન્ય તીર્થ નદી દિશે;
 નિજગૃહવિષે વશિ કૃષ્ણને, ભજતાં મહાપાતક રમે,
 પ્રત્યક્ષ હરિને દર્શિને, શી નુન્ય કથશે નર તમે.
 શ્રદ્ધા વિના હરિભક્તિમાં ના થાય આતુરમતિ કદા,
 તે કારણે શ્રદ્ધા ધરી, દશો હરી પુરિને સદા;
 પસશે અશુભ મળશે હરી, પસનાં સકલમંગલ થશે,
 શ્રીકૃષ્ણવદન વિલોકિને, ભવની વ્યથા સર્વે જશે.
 અંતે મહાગતિ પામશે, શ્રીકૃષ્ણને નિત્યે ભજી,
 દ્વારામતીને દર્શિને, વસશે સમસ્તવ્યથા તજી;
 નિત્યે મહાત્મ્ય શ્રવણ હરી, સુજશે સદા પાવનગતી,
 હવરે મથુરદ્વિજ સર્વની, હરિપદવિષે વસજો મતી.

કુદ્દા.

એ પ્રકાર દ્વારામતી, મહાત્મ્ય અધ્યમોદ્ધાર;
 સુખી સૌનદાદિક થયા, પરમાનંદ અપાર.
 તે કારણ નર રનેદથી, પળે દ્વારિકાદેશ;
 કૃષ્ણસુખાંશુજ દર્શિને, નારા કરો ભવક્ષેય.
 અવશ્ય દશો દ્વારિકા, ધરી રનેદ હરનીયા;
 નિર્ભયઅંતરમાં જશે, નિત્ય દ્વારિકાધીય.
 ગૃહી સાર ગિરીગુનો, જપી કૃષ્ણ પરમાત્મ;
 ગુર્જરિ ગિરાવિષે રચ્યું, આ દ્વારિકા મહાત્મ્ય.

નોંધ.

અમુસાગર નાગર એકમતી, અધિકારિતરોનમદાસ વતી;
 રમણીક દિષે હરનીય વસે. સુજિ જેનિ કૃતી અનિચ્છેદ્યયે.
 અનિષ્ઠમણિ તે હુદયે સુધની. અરણી મુગઆપરની પદવી;
 કમલાર્ચ મહાત્મ્ય અપાર મુનિ. સુરિ તેણિ મહાર કલ્પનિકરની.

નર વાંચિ ડંથા મમદોપ તળે, ગૃહિ સાર નિરંતર કૃષ્ણ ભજો;
પરમેશ્વરના ગણિ પૂર્ણ ગુણો, અધુના શુભશંખિ મહાત્મ્ય સુણો. ૩

કવિનામયુરેશેણ વિરચિતે શ્રીદ્વારિકામહાત્મ્ય માષાંતરે દ્વારિકાસમંતે
તીર્થક્ષેત્રકથનનામ અષ્ટમોવિલાસસ્સમાપ્તઃ ॥ ૮ ॥

શ્રીશંખોદ્ધારમહાત્મ્ય.

મંગલાચરણ.

માલાહંદ.

મતિ, રતિ, સદગતિ, પ્રદ ગજવદના, વરદવચન વરવપુ સુખસદના;
સકલઅશુભહર અશરણશરણા, જય ગણપતિ નમું તવ જુગચરણા. ૧

દ્વૈતાલીહંદ.

ગણનાથ અનાથનાયકા, વરદાયા વરદાન વાયકા;
જગમંગલ વિદ્યગંજના, જય માંગલ્યકરા ગજનના. ૧

દોષક.

પાવન, પંકજલોચનશાળી, સોચવિનાશક, શ્રીવનમાલી;
મંગલદાયક, માનવવેષા, વંદુ તને રણછોડ, રમેશા. ૧

દેવકિર્તનદન, નિર્મલનાભી, શ્રીપુરુષોત્તમ, અંતરયામી;
ચારણજીવર, સુંદરવેષા, વંદુ તને રણછોડ રમેશા. ૨

શ્રીમુરલીધર, ભૂધરધારી, કેશવ, માધવ, કુંજવિહારી;
સંકટનાશકરા, પરમેશા, વંદુ તને રણછોડ રમેશા. ૩

શ્રીનટનાગર, સાગરવાશી, વિશ્વનિવાશિ, હરી, અવિનાશી;
ભૂભયનાશકરા, ઋષિકેશા, વંદુ તને રણછોડ રમેશા. ૪

દુહા.

વંદી તવ પદપદ્મને, સ્મરી સદા પરમાત્મ;
વરણવું ગુર્જરિવાણિમાં, શંખોદ્ધારમહાત્મ્ય. ૧

શ્રવણ કરો નર સ્નેહથી, શમસે ભવભય ક્લેશ;
નિર્મલ નિજ અંતર થશે, મલશે શ્રીમથુરેશ. ૨

શૈલહંદ.

મહાત્રેષ્ઠ શ્રીશૈનકાદિ શુભાત્મ, સુણી એમ દ્વારામતીનૂ મહાત્મ્ય;
પુનર્ધી વદા સૂતને (તે) શુભાત્મ, કથો આધુના સૂત શંખી મહાત્મ્ય. ૧

હરિગીત.

રણધીર અર્જુનવીર રણમાં સર્વ ધૌરવને હણી,
 શ્રીકૃષ્ણના નિકટે ગયો, (તે) સકલભૂપશિરોમણી;
 શ્રીકૃષ્ણને પ્રણામી વધો, શુભઅંગત્રી કરની કરી,
 યદુનાથ કૃષ્ણ કૃપાનિધે, કથું (તે) કથો કરણા ધરી. ૧
 હે કૃષ્ણ મમ અંતરવિષે, યદ્યપી બહુ સંશય વસે,
 તેને નિર્વાણ કીર્જિયે, યશ વાધશે સ્વ દિશા દશે;
 તત્ત્વ તૂલ્ય કો નહિ દેવતા, નિજ ભક્ત બીનિ નિવારવા,
 નહિ અન્ય દેવ ધરાવિષે, નિજભક્તને પ્રતિપાત્રવા. ૨

શાર્દૂલવિક્રીડિતછંદ.

શંખોદાર સદા પવિત્ર અતિશે, કુત્રે વસે ભૂતલે,
 તત્રે પૂજિ, પ્રણામિ શંખિહરિને^૧, કલ્યાણ કેવાં મલે;
 તત્રે તે પરમેશ કેમ વશિયા, શ્રીશંખિનાને કરી,
 તેનાં સર્વમહાત્મ્ય આ સમયમાં, વાગ્યો મને વિસ્તરી. ૧

દુહા.

એ વિધિ અર્જુન વાણિને, સુણી વિશેષકચીર;
 ધન્ય ધન્ય કથિતે વધા, કૃષ્ણ ગિરા ગંભીર. ૧
 અન્ય પુણ્ય નહિ અવનિર્મા, પરોપકાર સમાન;
 પરોપકારીનર મને, વત્સલ સદા નિદાન. ૨
 જન્મી ન કલ્યો જે નરે, પરોપકારે પ્રેમ;
 વ્યર્થ જન્મ (તેનો) સદા, અન્તગતસ્તનરે જેમ. ૩
 સુકૃત સર્વવિષે મને, વત્સલ પરોપકાર;
 તેને સ્નેહયિ (જે) કરે, (તે) મન પ્રણાધાર. ૪
 નરપતિ તે હરમાં ય્યો, પરોપકાર પવિત્ર;
 એમ વિચારિ તને કથું, શંખોદાર ચરિત્ર. ૫

ચોપાદ.

શોભનિંગગયિ શંખોદાર, અણકેસ અંતરે હિદાર;
 દક્ષણદિશાવિષે નિર્વાણ, (તે) દુર્ગમદારિદા પ્રમાણ. ૧
 રમણ દિષ્ઠ તેનું અનિયાન, સર્વ દેવ દે જેને આન;
 શૈલેય^૨ તે શંખોદાર^૩, પુણ્યપ્રદાયક અર્ધનિદાર. ૨

- રાજ સાગરવિષે વિશેષ, વર્ણવતાં શ્રમ પામે શેષ;
 સર્વ દિશા વેદિત ગંભીર, રત્નાકરસાગરનૂ નીર. ૩
 ગર્ભે લોલલલીતતરંગ, દર્શિ અંતરે સૃજ ઉમંગ;
 રત્નાકર સૃજિ દુર્ગસમાન, રક્ષણ કરે સદૈવ નિદાન. ૪
 કરે સદા મમ ચિત્ત પ્રસાદ, કદાપિ લોપે નહિ મરીયાદ;
 યત્ર વક્ષ, વલ્લરી, અમીત, પ્રસરે પુષ્પ સુગંધ અમીત; ૫
 સર્વ જલાશયનાં શુભકામ, શોભે અતિસુંદરઆરામ;
 તત્ર વશ્યો હૂં પાવનધામ, ધરી શંખનારાયણ નામ. ૬
 જન્મ, મર્ણુ, નહિ છતાં અપાર, ભક્તકારણે ધરિ અવતાર;
 કર્યું અનંતનિવાસે વાસ, અગુણ છતાં સૃજિ સગુણ પ્રકાશ. ૭
 કેવલ છતાં નિરંતર ભૂપ, નાનાવિધી પ્રકાશી રૂપ;
 સચરાચરમાં મારે વાસ, મારાવિના નહિ અવકાશ. ૮
 અધિક, તુન્ય, ના મને કવચીત, સર્વ સ્થલે મમ વાસ સુભીત;
 તથાપિ જન્મ વિભૂતી ભેદ, વદે નિરંતર જને વેદ. ૯
 તેચિ અંતરે ધરી વિલાસ, શંખોદ્ધારે કંઈ નિવાસ;
 અતિપાવન તે ક્ષેત્ર અભીત, સુણ મહિમા ભૂપતી લલીત. ૧૦

લાવણી.

- શંખોદ્ધાર સમાન નહી, ભૂતલમાં પાવનધામ,
 દર્શનમાત્ર મળે મનવાંચિત, પામે પાપ વિરામ;
 રમણ દ્વીપસમ તીર્થ ધરામાં, પાવનકારિ પ્રમાણ,
 સૃજ્યું નથી અઘપી કદાપી, સૃજશે નહિ નિર્વાણ. ૧
 પ્રભાસ આદિક તીર્થ ગયાદિક, પાવન ક્ષેત્ર સમસ્ત,
 ગંગા, સૂર્ય સુતાદિકસરિતા, સમ સમુદ્ર પ્રશસ્ત;
 પુણ્ય વનસ્પતિ સર્વ, અશ્વમેધાદિક યજ્ઞવિધાન;
 વેદ, પુરાણ, સમસ્ત શાસ્ત્ર, ઇંદ્રાદિક દેવ નિદાન. ૨
 નારદ, ભૃગ્વાદિક, ભારદ્વાજાદિકસમુનેશ,
 સિદ્ધ સમાજ મુમુક્ષુ, મહાજન, યોગીવૃંદ, વિશેષ;
 તુંબરૂ આદિ સકલગાંધર્વો, કુળેર આદિ ધનેશ;
 સૂર્ય આદિ ગ્રહરાજ, તથૈવ, અનંતાદિક નાગેશ, ૩
 અશ્વન્યાદિકરક્ષ, તથા, રંભાદિક નારિ સુવેપ,
 વિશ્વકર્મેન સમસ્તગણો, ચતુરાનન, વિષ્ણુ, મહેશ,

એ આદીક સમસ્ત લોકના, પાવન તીર્થ પ્રમાણ,
 વચે સર્વદા શંખોદારે, દશેનાર્થ નિર્વાણ, ૪
 શંખોદાર સમસ્ત તીર્થનૃ, મસ્તકરૂપ મનાય,
 તેને સ્મરે સ્વલવને તદ્દપી, પદ્મમાં પાવન થાય;
 જે નર સ્મરે સદૈવ શંખિને, હરમાં ધરિ સંતોષ,
 જાય વિપ્લવલોકે કુલકોટિયિ, સદૃશાં સુજિ નિર્દોષ. ૫
 નીકા સંસ્થિત ચરતાં દશે, કદાપિ શંખોદાર,
 વત્સલ-સદા મને તે પ્રાણી, જેમ શંભુ-અવતાર;
 રમણદ્વીપના માર્ગે જતાં, કદાપિ પામે મર્ણુ,
 સત્ય સત્ય (તે) વત્સલ સુજને, પ્રાપ્ત થાય મમશર્ણુ. ૬
 તે દારણે પ્રયત્નયિ વિચરે, સર્વેશંખોદાર,
 જન્મ સદૃશ કરશે અતિ સ્નેહથી, કાણમાં જગદોદાર;
 કાશિ, કુદ્દેશમાં, ગયેથી, શંભવશે શું? ઈષ્ટ,
 શંખીને સ્મરતાં નીજલવને, મહે સદા મન મિષ્ટ. ૭
 જે દૃગ્ સૂર્યચંદ્રણપર્વણિમાં, થાય સરસ્વતિવાસ,
 તે દૃગ્ શંખોદારવિષે, મદ્મમાં દરિ કરે પ્રકાશ;
 તન્ને જે નર એક વર્ષ પર્યંત, કરે શુભચરનાન,
 પામે તે નર પરમેશ્વરના, પદનૃ પાવનસ્થાન. ૮
 એક વર્ષ તન્ને યોગીને, અપે બોજન, પાન,
 વિચરે (તે) પરમેશ્વર ધામે, સુખ મદાનુષ્ઠવાન,
 લક્ષ્યેતુ વિપ્રને સનર્ષો, પામે જે દૃગ્ પાત્ર,
 તે દૃગ્ પામે નિમિષમાત્રનાં, શંખોદારેશતમાત્ર. ૯
 તત્ર પિતૃ, સુર સર્વે, પામે, પરમવૃત્તિ નિર્ધાર,
 પામે તન્ને પરમવૃત્તિ સુનિ, યોગી, અપરંપાર;
 પ્રભાષે અવતીમાં સુનિયાં, પરમતીર્થ અગમ્યીત,
 તીર્થ તીર્થ અનુનાનયિ તેનાં, કરિયાં પ્રુષ્ટ મલીત. ૧૦
 તથાપિ શંખોદારવિષે, શંખીને દશે સંત,
 તેનિ પ્રુષ્ટ્યસંખ્યાનો મન્તયિ, પાન્યા નદિ વિવિ અંત;
 ત્યાં સુધિ શંખીને ના દશે, ત્યાં સુધિ જમે સ્વપ્રદ,
 ત્યાં સુધિ શંખીને ના દશે, ત્યાં સુધિવ્યા અપ્રદ. ૧૧
 શંખીને દશે જે પ્રાણી, પાવન પરી નિવ મિત,

સત્ય સત્ય તે પુનર્ન પામે, ગર્ભવાસ ભયભીત;
 ભૂતલમાં કામના પ્રદાયક, સરિતા, તીર્થ અનેક,
 તથાપિ શંખોદ્ધાર તુલ્ય, સદ્ગતિદાયક નહિ એક. ૧૨
 હે કુંતિસુત અર્ધસમેત ત્રિદોષીતીર્થ^૧ પવિત્ર,
 શંખોદ્ધારે વસે સર્વદા, પામી પ્રેમ વિચિત્ર;
 ખાલ, વિપ્ર, ગૌ, ધાત આદિનાં, નિંદિત પાપ વિશેષ,
 રમણુદ્ગીપના દર્શન માત્રથિ, સર્વ થાય નિઃશેષ. ૧૩
 તત્રે સ્નાન વિધાન આદિથી, કરે પિતૃનાં શ્રાદ્ધ,
 વસે વિષ્ણુ અધિવાસવિષે નિજ પૂર્વજ પહારિ ખાધ;
 દર્શે નહિ (જે) જન્મ ધરીને, શંખીને જપિ જપ,
 તે નરને નરકે વશિ પૂર્વજ, અર્પે દારૂણ શાપ. ૧૪
 જે નર શંખોદ્ધાર જવા ઉરવિષે ધરે ઉદ્ધાસ,
 પૂર્વજ તેને આશિશ આપે, પામી સ્વર્ગનિવાસ;
 તત્રે તર્પણ કરે પિતૃને, એકાદશિદિન ભૂપ,
 અક્ષયતૃતી પામી થાય, પૂર્વજ (તેના) મમ રૂપ. ૧૫
 સ્નાન કરી શંખીને દર્શી, અર્પે દ્વિજને દાન,
 પામે તે માનવ પરલોકે, અતિ ઉત્તમ સન્માન;
 ભૂષણ, ગૃહ, અંબર, ગો, કંચન, આદિક અર્પે તત્ર,
 વસે કૃષ્ણપુરિવિષે નિરંતર, ધરે દેવતા છત્ર. ૧૬
 તત્રે અર્પે અન્ન દીનને, જે નર ભાવ સહીત,
 થાય સદા (તે) મમપદવાશી, વિનાશિ સર્વ અહીત;
 અન્ન દાન સમનહિ ભૂતલમાં, મહાદાન અન્યત્ર,
 તે કારણે નિરંતર સજ્જન, અન્ન અર્પણો તત્ર. ૧૭
 જપ, તપ, સંયમ, નિયમ, કદાપી કરે પામવા અર્થ,
 તથાપિ કૃષ્ણ પદાંબુજ ભક્તિ વિના (તે) થાય નિરર્થ;

દુહા.

પ્રભાસમાં રવિગ્રહવિષે, પામે જે ફલ પાત્ર;
 તેથિ લક્ષ્મી ફલ મળે, શંખી દર્શન માત્ર. ૧
 તીર્થવિષે શતકન્યકા, સમર્પિ પામે સાર;
 તે ફળ પામે વિપલમાં, દર્શી શંખોદ્ધાર. ૨

હરિદિવસે મધુમતિતટે, અર્પે ધેનુ સહસ્ર;	
શંખી દર્શનમાવધી, તે ફલ સુજે અગ્રજ.	૩
મણે ગંગા વારિધી, જે ફલ થાય પ્રસરત;	
શંખીદર્શનમાવધી, તે ફલ થાય સમસ્ત.	૪
સ્નાન કરી ગોમતિવિષે, અર્પે ધન, ગોદાન;	
તે ફલ પામે નિમિષમાં, પ્રદર્શિ શંખીસ્થાન.	૫
સદૈવ જમુના સ્નાનથી, જે ફલ થાય પ્રકાશ;	
તે ફલ પ્રસવે નિમિષમાં, પ્રદર્શિ શંખિનિવાસ.	૬
પ્રભાસમાં રવિચંદ્રવિષે, જે ફલ થાય નિદાન;	
પામે તે ફલ વિપલમાં, પ્રદર્શિ શંખીસ્થાન.	૭
ગોમતિ સાર સુસ્નાનથી, પાનથી ગંગા સાર;	
દુરક્ષેત્ર સંવાસથી, દૃષ્ટિથિ, શંખી સાર.	૮
શંખોદ્ધાર પ્રતાપથી, પાપી થાય પવિત્ર;	
સ્નાન, દાન, દર્શનથી, જવમાં સુજે વિચિત્ર.	૯
તમે જે નર સ્નેહથી, કરે સદા મમ સેવ;	
સદૈવ તે નરને નમે, બ્રહ્મ, જવાદિક, દેવ.	૧૦
સ્નેહથી તમ મને સદા, પૂજે વિવિધપ્રકાર;	
મમ કરુણાથી દાદિયા, પ્રજાને પાપ અપાર.	૧૧
સાગરમાં દ્વારામતી, શંખોદ્ધાર નિદાન;	
તમે તેને દર્શિને, પામે પુણ્ય નિદાન.	૧૨
મમ દર્શનથી તે સ્થલે, શમે લક્ષ્યા દોષ;	
મમ લોકે અંતે વસે, સુજે સર્વ સંતોષ.	૧૩
સત્ય સત્ય કથુ સર્વથા, તે અર્જુન ગુણવાન;	
અન્ય તીર્થ નહિ અવનિનાં, શંખોદ્ધાર સનાન.	૧૪
એ વિધિ અર્જુન, કૃષ્ણને, સુણી પરમસંવાદ;	
વધા મૂતને સ્નેહથી, શૌનકાદિ ગૃહિ સ્વાદ.	૧૫
તમે કેમ વરયા કરી, સદૈવ શંખી શાંત;	
કમે સુત કરુણા કરી, અમને મે વૃન્તાંત.	૧૬
અણે! કેણ નરનાં સદા, સમસ્તદેહ સંતોષ;	
ગર્વયિતા અણિ સ્નેહથી, કરે અપરનાં શ્રીત.	૧૭

સન્નન (સમૃદ્ધિથી) ધરે, નમ્ર સ્વભાવ અપાર;
જમ મેઘ, તર, રિદ્ધિથી, નમી કરે ઉપકાર.

૧૮

હરિગીત.

શ્રીસૂત એમ સુણી વધા, અતિ ધન્ય ધન્ય કથી તદા,
હે શૌનકાદિ તમારિ હરિ, પદમાં વશી ભક્તી સદા;
તે કારણે તમને કંથૂ, પરમેશની કરુણા ધરી,
દ્વિજ રાજ સર્વ શ્રવણ કરે, શ્રદ્ધાથી આલસ પહરી. ૧
પૂર્વેશિવે ક્રોધાગ્નિથી, સ્મરને^૧ દહન કરિયો છતાં,
તેની સુકોમલ અંગના, રતિ તાપ પામિ પતી જતાં;
તે દેવ, મુનિ રાજન સહિત, શિવને વધી આકંઠથી,
હે શિવ તને આ દુષ્ટ કૃતિ, કરવી કદાપિ ઉચિત નથી. ૨
મમ નાથ નાશ થયે છેતે, આવિશ્વ સર્વ વિનાશસે,
આ સૃષ્ટિની રચનાવિષે, સ્મરવિના યત્ન વૃથા જશે;
રતિ, કામના, સંયોગથી, જન્મે સકલ જગ સર્વદા,
મન્મથ વિના ઉત્પત્તિ થાય નહી, વિચાર કરે સદા. ૩
ભગવાન સકલપુરૂષવિષે, પુરૂષાર્થ સર્વે કામથી,
પુરૂષાર્થ નાશ થયે છેતે, નર નામ પુરૂષવિષે નથી;
હે વિશ્વનાથ અનંગ દગ્ધ થયે છેતે વસુધાવિષે,
રતિનો લલિત અવતાર લક્ષપ્રકાર સર્વ પ્રથા થશે. ૪
રતિમાં અનંગ અનંગમાં, રતિ નારિ વાસ કરે સદા,
ના થાય ભવમાં કામનો, રતિનો વિયોગ વિપલ કદા;
તે કારણે ગિરિજા પતી, અખલાવિષે કરુણા કરી,
કરિયે ત્વરાથી કામને, જીવીત યશથી વિસ્તરી. ૫
એ ભાતિ રતિના વાક્યને, સુણિને વધા ગિરિજાપતી,
તવ નાથ પુનરપિ જન્મશે, જ શોક, મોહ, તજી રતી;
એ ભાતિ શિવનાં વાક્ય સુણિ, રતિ સ્વાશ્રમે ગઈ મુદ્ધ ધરી,
તેણિને કિંચિત કાળમાં^૨, સંખરા સૂર ગયો હરી. ૬
રતિ પાકશાસ્ત્રવિષે પ્રવિણ હતિ તેથી દાનવિ શંખરે.
તેણિને જિજ્ઞાસાથી, પાકાર્થ રાખી મંદિરે;

ते क्षमदेव स्वदेहने, सृजया दर्शने पाणिने,
 इक्षिमणी वर्जयी जन्मियो, प्रद्युम्न नाम प्रभाणिने. ७
 श्रीकृष्णु वीर्ययी सर्वदा, प्रत्यक्ष कृष्णु स्वदृष यथो,
 अत्यंत रवि, शशि, द्रतिना, अंघी शरीर विषे यथो;
 ते आसने दशदिवसमां, शंकर स्वशत्रु प्रभाणिने,
 हरि हर्षु नायि समुद्रमां, स्वगृहे यथो सुष्यन्तणिने. ८
 ते आसने तटकाय सागर वारिमां मत्से गजयो,
 ते मत्स जलधि अन्य मत्स^१ सदीन धीवरने गजयो;
 ते मत्सने धीवरने, अत्यंतसुंदर दर्शने,
 अर्धो उपायन^२ मानिने, शंकरासुरने हर्षिने. ९

चोपाई.

प्रदर्शि ते मत्सने लक्ष्मीत, पाभी शंकर मनमां प्रीत;
 क्षिप्त जन्ने सृष्ट प्रसन्न, अर्धो वृषणु अंगर, अन्न. १
 मानी (तेने) अशन^३ सुशीत, हरियो शस्त्रवटे अंडीत;
 तेना उदरे दर्शो आण, (ते) पाभी आश्चर्य विशाण. २
 तेने अर्धो रतिना हस्त, हरी निवेदन वात समस्त;
 ते संधीमां नारद विप्र, गगनधि तमे आवि क्षीप्र. ३
 आसदनी उत्पत्ति अशेष, तेना मत्सेादरे^४ प्रवेश;
 ते समस्त रनिने हरि जल, गया शिव नारद निर्वाण. ४
 संप्रौदन^५ साधनता क्षम, शशि शंकरे (रि) निज धाम;
 पतिनी प्राप्तीने हरि प्रीत, अवज्ञादन हस्ती (रि) नीत्य. ५
 ते रति पतिनो दर्शो देह, नारदयी धर्ष निःसंदेह;
 मानी ते आसदने क्षम, पाभी अंतरमां अगिराम. ६
 स्वदृषकाणमां सुस्ताव्याम^६, यथो आस ते योवन प्राप्ति;
 अतिमनहर्षिणि क्षीता हरे, पक्षमां माननिना मनदरे. ७

कवीत.

शोभतो दुभार देव, मन्त्रेष्टुष्टीत देव,
 श्याम अंगनी विशेष, दानि भादप्रदिशी;
 अन्यआस, नेमसास, व्यासना सनात आस.

१ समुद्राय, २ जोरत मन्त्रेष्टुष्टीत, ३ नमस्-नमस्सिद्धि-जेट, ४ मत्सेादरे, ५ संप्रौदन देहमां,
 ६ सास, आस, ७ संश्लेषी व्यास.

શોભતી ભૂજ વિશાળ, વૈરિને નિવરિણી;
મંદ હાસ્યથી નિદાન, ચંદ્ર બિંબના સમાન;
શ્રીમુખાવિદ્વાન, વાણિ સ્નેહ વારિણી,
સર્વ લક્ષણેયિ વીર, લોકમાં સદા રૂચીર;
દર્શિ થાય સ્ત્રી અધીર, જમનો વિહારિણી.

૧

દુહા.

ઇશ્વરને પણ કામની, ઉપમા સદા અપાય;
તો પ્રત્યક્ષ અનંગને, વરણુવ કેમ કરાય.

૧

ચોપાઈ.

એમ દર્શિ પતિને પ્રખ્યાત, કામદેવ બણી સાક્ષાત;
તદનંતર રતિ રૂપ પ્રભાવ, સુરતાનો^૧ કરિ (તેને) ભાવ.
મંદ મંદ કરતી મુખહાસ, રચી કુટીલ ભૂક્ટિ વિલાસ;
ધરી પ્રેમ લજ્જાપરિપૂર્ણ, કામવેગથી સૃજિ ચિતચૂર્ણ.
ભોગ વાંગ્મના ધરી અપાર, ઉભી સુન્મુખ (તે) નિર્ધાર;
તેણિનિ શોભાનો નહિપાર, (જે) સાક્ષાત રતી અવતાર.

૧

૨

૩

વામછંદ.

શુભગચંગ, ધવલ રંગ, વિમલવેષ, અસિત કેશ.
બહુવિધાન, ગુણુનિધાન, શશિસમાન, વદનવાન.
નયનલોલ, મૃદુકપોલ, ચિયુકગોલ, મધુરબોલ.
વિપુલભાલ, અધરલાલ, લલિતનાક, રસિકવાક^૨.
ભુકુટિભાસ, ધનુપ્રકાશ, સ્મિતમધૂર^૩, મૃદુરઉર.
રૂચિર દંત, દિપ્તિમંત, ગલનિવાસ^૪, કંથુભાસ,
કર અનૂપ, નખ સુરૂપ, સ્તનલલીત, કટિકૃષીત.^૫
ઉદરસ્થાન, પદ્મપાન, પૃષ્ઠ પુષ્ઠ^૬, અધિક તુષ્ઠ.
ઉરલસીત^૭, અધિકસીત^૮, અપલ ચરણ, કમલવરણ.

૧

૨

૩

૪

૫

૬

૭

૮

૯

વસંતતિલકા.

શૃંગાર, શર્ગ^૧, પરિધાન કરી સ્વચંગે, ચારકપોલપર હસ્ત ધરી ઉમંગે;
પાદાંગુલીયિ^૨ મહિને ખનતી કૃપાલી, ઊભી રતી સ્વપતિ સન્મુખ નમ્રભાળી. ૧

૧ સંભોગ સમંધીના. ૨ જીહ્વા. ૩ હસવું મધુર. ૪ કંઠસ્થાન. ૫ કેડ પાતલી. ૬ ઢગરામારે. ૭ જંઘા શોભતી. ૮ ગોચી. ૯ રંગ. ૧૦ પગની આંગળીયા.

કુદા.

ઉમા, રમાદિક દેવિને, રતિની ઉપમા બય;
તેા પ્રત્યક્ષરતીવિષે, વર્ણવ કેમ કરાય.

૧

ચોપાઈ.

પ્રદર્શિ તેણીને નિર્વાણ, વધો શિવ પ્રવૃત્ત પ્રમાણ;
માતૃ ભાવને તજિ તું આજ, ઇચ્છે કેમ અધર્મી કાજ.
સજી કેમ કામી ધરિ ગર્વ, તજી શાસ્ત્ર મર્યાદા સર્વ;
પ્રદર્શિ માતૃ તને આવાર, સજી ઉરે સંશય નિર્ધાર.

૧

૨

કુદા.

દુષ્ટયુદ્ધિથી (જે) કરે, નિજ માતાથી સંગ;
તે પાપી નરકે વસે, તજે નહી કમિઅંગ.
પાસક, ગુરુ, સુત, મિત્રની, રમે નારિથી સંગ;
નર્કનિવાસ કરે સદા, તજે નહી કમિઅંગ.

૧

૨

ચોપાઈ.

(તે) સુણિ ઉચરી રતી નિદાન, સુણિયે કામ પત્ની ભગવાન;
કૃષ્ણ, કુન્દિમણીનો તું અપત્ય, અત્ર શંખરે આરુઝે સત્ય.
તેથી નાથ તમે છે કામ, તું તમારિ નારી રતિનામ;
તને કરી દશદિનમાં હણી, કર્યો શંખરે સાગર શણી.
મત્સ્યે પ્રશેા તને પતિ તત્ર, મત્સ્યોદરથી આવ્યો અત્ર;
સર્વે સોચકરે તવ માતૃ, તેથી આ રિપુને કર ધાત.

૧

૨

૩

વસંતતિલકા.

સ્વામી તને તવજનિત્રિ વિનષ્ટ^૧ જાણી, નિત્યે કરે અધિક દોહન સોન આણી;
પ્રેમપ્રબંધનથિ વ્યાકુલિ (જે) અમીતા, જે રીતિથી મુરનિ^૨ વન્સવટે ચડીતા.

૧

દરિગીત.

એ જાંતિ કથિ રતિયે તદા, અતિ સફલ વિદ્યા આપિને,
યુદ્ધાર્થથી તત્પર કર્યો, તે કામ દેવ પ્રતાપિને;
નંતર સફલ શસ્ત્રાસ્ત્રથી, શંખર નિકટ ગઈ દેવથી,
તેણે કર્યો મંથીત તે, અતિ દુષ્ટિલ વાક્ય દશાવથી.
(તેને) વિદોહિ ધર્યો અમુર, મોખથી કરમાં મૂકી ચલા,
નિજયુદ્ધિ નિરંતરિ વરતથી, અનૂપગિણ વરતો તલા.

૧

પ્રદુન્નને બલથી ગદા, તાડન કરી કરિયો ધ્વની,
તે ગદાને તૃહિ કાઢિયે^૧, તાડી અસુરને મર્મની.

૨

પ્રદુન્ન, શંખરના, માહાસંગ્રામને દર્શન કરી,
સંતાપ કરવા લાગિયા, સુર સર્વ બચથી વિસ્તરી;
ઉરમાં મહા આશ્ચર્ય ધરિ, ઉચરે પરસ્પર પરવશે,
આબાલ, કાલ સમાન શંખરને અહો ! શૂં ? જીતશે.

૩

શંખર સ્વમાયાને કરી, આકાશમાં સત્વર વશી,
કરતો થયો શસ્ત્રાસ્ત્રથી, દારણુવૃષ્ટિ ધનુષ કશી;
પ્રદુન્ન તેને દર્શિને, સાત્યકીવિદ્યા^૨ સાધિને,
ક્રોધે કરી કરતો થયો, શંખરનિ સર્વ ઉપાધિને.

૪

ગાંધર્વ^૩, ગૌહકી^૪, રાક્ષસી, પૈશાચકી^૫ માયાદિને,
કરિ શંખરે ગગને વશી, હણુવા અનંગ અનાદિને;
કૃષ્ણાત્મજે તે સકલમાયા, નાશ કરી અતિશિઘ્રથી,
અવની ઉપર આણી હણુયો, ઝટ શીશ છેદી ખડ્ગથી.

૫

(તે) દર્શિ પુષ્પનિ વૃષ્ટિને, કરતાછતા વિદ્યાધરો^૬,
પ્રદુન્નને પ્રણમી વદા,તને સકલસુર,સુનિવરો;
હે વીર તં સામર્થ્યથી, આ પાપિ હણિયો જ થકી,
આ સૈકતેય^૭ પવિત્ર અતિ, ઉદ્ધાર પામ્યો તે થકી.

૬

એનો સુશંખાકાર છે, સાગર વિષે જથી કરી,
અવનિમાં શંખોદ્ધાર એમ પ્રસિદ્ધ થાશે વિસ્તરી;
અત્રે જનિત શુભશંખથી, પરમેશને (જ) પૂજશે,
શ્રીશંખિની કરણાવડે, તેની સમસ્ત વ્યથા જશે.

૭

રતિ સંગ રમણ તમે કસ્યું, તેથી રમણ દ્વિપ (આ) થયો,
સુર, સિદ્ધ, યોગિ, તપસ્વિનો, સંતાપ વ્યાપ સકલ ગયો;
પરમાર્થ કામે આ સ્થલે, ઈશ્વરનિ કરિયે સ્થાપના,
આસ્થલવિષે બ્રહ્માદિકે, તપથી વિનાશી વેદના.

૮

તે વાક્ય સુણિ કૃષ્ણાત્મજે, પરમેશને સ્થાપન કરી,
સર્વે સુરાદિકને વધો, આનંદ અંતરમાં ધરી;

૧ પ્રદુન્ન. ૨ માયાને નાશ કરે એવી વિદ્યા. ૩ ગાંધર્વની. ૪ મલીન. ૫ પિશાચની.
૬ ગાંધર્વો. ૭ બેટ.

જે ભાંતિ નારાયણ દરી, રાજ સમુદ્રવિષે થશે,
 (આ) અત્ર રાજ તેમ તેથી, શંખનારાયણ થશે. ૯
 દ્વારામતીને જે સમે, પ્લાવીત કરશે નદિપતી,
 તે સમય આ સાગરવિષે, સજશે સદા દ્વારામતી;
 (જે) પૂજશે શંખી દરીને, પ્રેમપૂર્વક આ સ્થલે,
 શ્રીશંખિની કંઠપાવડે, તેની સકલભીતી પળે. ૧૦
 આ શંખિસરમાં સ્નાનથી, શંખી દરીને પૂજશે,
 તે માનવીના પૂર્વજે, ઉદ્ધાર સત્ત્વર પામશે;
 પ્રદુષ્ઠ એમ કથી તદા, સુનિ, દેવને, સંતોષિને,
 પ્રીતિયિ શંખોદારને, (ને) પાવન અપાર વિજોદિને. ૧૧
 પદ્માત રતિયે નિજ પતી, પ્રેરે ચઢાવી ગગનથી,
 અંતઃપુરે જઈ મુદિયો, દ્વારામતીમાં શિશ્રથી;
 તે વીર અંતઃપુર વિષે, શ્રીકૃષ્ણની શોભા ધરી,
 શોભવા લાગ્યો તે સમે, ઢાઢીઅનંગયિ વિસ્તરી. ૧૨

વસંતતિલકા.

શોભે શરીર ધનશામલકાંતિધારી, લીલાયિ અંચલસુદોચનસોચદારિ.
 જેની મનોહરમુદ્રિ ભરી વિલાસે, શોભાયમાનમુખપેદજ જેતુ ભાસે. ૧
 શ્રાજે વિશાળ જુગદંડ મહાપ્રતાપી, આભાને, વસ, પરિધાન કર્યાં કલાપી;
 કાળા તથા દુટિલ કેશવરે વિશેષે, આપે મુખાંસુજ અપારસલીતવેષે. ૨
 તેને વિજોદિ અવરોધનિ^૧ સર્વરાણી, લલ્લયમાન સુજિયો મહુનાય જાણી;
 ઉચિદ્વિલક્ષણયિ^૨ નિશ્ચયતા કરીને, તેના સમીપ ગઈયો પ્રસુદા ધરીને. ૩

દુહા.

પ્રદર્શિ (તેને) હાસિને, વરે પરસ્પર સર્વ;
 અરો! ધન્ય આ ખાસને, દર્શિ પદેરે ગર્વ. ૧
 અરો! ધન્ય આ ખાસની, સાધવિ માત નિધાન;
 હલ્લેએ સર્વ જણિયે, આર્થુ સદા સ્તનપાન. ૨
 ધન્ય શીળ, દુલ, તાનને, ધન્ય ધન્ય પરિવાર;
 અર્થો જેણે વીરિયી, આ નરને અવતાર. ૩
 અરો! ધન્ય આ પ્રદુષ્ઠની, પ્રવસા શીલિ પ્રસવ;
 ક્યો જણિયે સ્નેહથી, મેલિ એમ વિશ્વસ. ૪

૧ જોનર-જોનરો વિનસ. ૨ એ જુગ દે હાલ ખરે મેલો જોનરો.

એ પ્રકાર અવરોધમાં, વદતી છતી સમસ્ત;
તત્રે આવી રૂઝિમણી, વિસ્મિત સૃજ પ્રશસ્ત.

૫

હરિગીત.

તેને વિલોદિ વિલોદિને, નિજ નષ્ટ આત્મજને સ્મરી,
સહસા જુગલ કુચ દુગ્ધથી, શ્રવતાં થયાં સ્નેહે કરી;
અતિદિવ્યલોચનપદ્મથી, અશ્રુનિ વૃષ્ટિ થતી છતાં,
ગદ ગદ ગિરાથી તે વદી, સુંદરિ સકલ સુણતી છતાં.

૧

ચોપાઈ.

અહો! ધન્ય આ નર અવતાર, જણાય કુલદીપક નિર્ધાર;
પ્રસન્નૌ કેના પાવન વંશ, જણાય (જે) નારાયણ અંશ. ૧
કઈ નારિયે ધરિ હરિ ધ્યાન, ધર્યો ગર્ભમાં આ સંતાન;
મમ બાલક પણ આવો સ્પષ્ટ, થયો સૂતિકા ગૃહથી નષ્ટ. ૨
જણાય તેના તુલ્ય લલીત, પરંતુ (તે) ક્યાંથી જીવીત;
પણ એણે શ્રીકૃષ્ણ સમાન, ક્યાંયિ પામ્યું સારૂપ્ય^૧ નિદાન. ૩
સમસ્તઅવયવથી નિર્વાણ, જણાય કૃષ્ણ સમાન પ્રમાણ;
કૃષ્ણ તુલ્ય ગુણ, લક્ષણ ભાસ, કૃષ્ણ તુલ્ય મુખમાં મૃદુહાસ. ૪
તે કારણ આ દિવ્ય કુમાર, ધર્યો ગર્ભમાં (મેં) નિર્ધાર;
દર્શિ પ્રકાશે પ્રેમ પ્રશસ્ત, ફરકે મારો ઉત્તરહસ્ત. ૫
રૂઝિમણિ ઉરમાં પામી પ્રીત, એમ ઉચરતી છતી અમીત,
દેવિ દેવકી, શ્રીધનશ્યામ, તથૈવ આનકકુંડલિ, રામ. ૬
તત્ર આવિ તેમણે સુચિત્ત, દર્શો તે સંતાન લલીત;
સ્વપુત્રને જણી ભગવાન, પણ ન વદા કિંચિત અવદાન^૨. ૭
તદા વદા નારદ વિપ્રેશ, શંખરથી હરણાદિ વિશેષ;
કથી પ્રથમથી સર્વ વૃત્તાંત, કયાં સર્વને અતિશયશાંત. ૮
સકલ નારિયો સુણી નિદાન, ઉરમાં સૃજિયો વિસ્મિતવાન;
અહો! ધન્ય પ્રદુન્ન કુમાર, પુનર્પિ આવ્યો મર્ણુપ્રકાર. ૯
એમ ઉચરતી છતી સમસ્ત, ઉરમાં પામી પ્રેમ પ્રશસ્ત;
રામ, કૃષ્ણ, દેવકી, વસુદેવ, પ્રેમ પામિયાં ઉરે સુધવે^૩. ૧૦
રૂઝિમણિ તે દંપતિના દેહ, આલિંગી પામી બહુસ્નેહ;
નષ્ટ પુત્ર આગમન નિદાન, સુણી પ્રજા સૃજિ પ્રેમ નિધાન. ૧૧

અહો! બાલ આ મૃતક વિધાન, આઘ્યો પુત્ર દુઃશલ સ્વસ્થાન;
સકલભદ્ર સુખ્યું શમિયા શોક, કથી એમ મુખ પામ્યા લોક.

૧૨

હરિગીત.

હે શૌનકાદિ મુનીશ્વરો. તમને સકલ જગના દિતે,
ઉત્પત્તિ શંખોદ્ધારની, રમણિક દિપતિ કયિ એ રિને;
આનંદથી શ્રવણે ધરો, સંતાપ, પાપ સકલ, જશે;
સાક્ષાત તમે દર્શતાં, સંતુષ્ટ શ્રીશંખી ધરો.

૧

સોરઠા.

દર્શો કરી વિલાસ, તે કારણ નારી નરો;
શંખોદ્ધાર નિવાસ, પરમરમણદિપ દારિકા.

૧

શ્રીસત્યભામા વિવાહ.

વસંતતિલકા.

હે શૌનકાદિમુનિ કૃષ્ણ વિષે તમારી, ભાસે અપારકરુણામય ભક્તિ બારી;
તેથી તમે સકલને કથુ સ્નેહ આણી, શ્રીકૃષ્ણની અધિકશ્રેષ્ઠકથા પ્રમાણી.

૧

ચોપાઈ.

સત્રાજિત યાદવ મતિમાન, પરમપવિત્ર મહાશુભવાન;
તેણે દિનકર સેવી નિત્ય, કરી ભક્તિ હરમાં ધરિ પ્રીત.
તેનિ પ્રદર્શો ભક્તિ વિશાળ, સૃષ્ટ દિવાદર અધિક દૃષાળ;
આર્થ્યા મણીસ્યમંતકનામ, (જિ) સદૈવ પરિપૂરણ કામ.
ધરિ હોં તે મણી લક્ષીત, સૃષ્ટ શોભિતો સત્રાજીત;
જમ સકલઅવનીતલવાસ, યથો અપર આદિત્ય પ્રકાશ.
એમ પ્રકાશી ઉન્નવલવેષ, કયાં દારિકાવિષે પ્રવેશ;
દર્શિ દૂરથી (તને) સર્વે દ્વારામનિવાશી તે પર્વ.
આ રવિ એમ વિચારી ચિત્ત, હરમાં સૃષ્ટ સકલ શંકીત;
કરતા ઝના પ્રદર્શનદંધ', સૃષ્ટ તેજથી નયને અંધ.
કૃષ્ણ નિકટ (તે) જઈત્વરીત. પ્રભુમી ઉગર્યા જે મંદીત;

૧

૨

૩

૪

૫

ઉપજાતિ.

હે કૃષ્ણ. નારાયણ. વિષ્ણુચામી. મનુર્જનદાદિ, અનંતનામી;
ગોવિંદ, રામોદર, યાદવેશ. રમેન્દ્રા, દરિદ્રિયાદે વેશ.

૧

ચોપાઈ.

હરિયે તમને અમો પ્રણામ, સદૈવ જાણી સુખનાં ધામ,
આ આવે આદીત અનૂપ, તવ દર્શન કામે જગભૂપ. ૧
કિરણજલથી નરનાં ચક્ષ, હણતો આવે આપ સમક્ષ;
જનાં તેજ સહન ના થાય, જની શોભે ઉન્નત કાય. ૨

હરિગીત.

હે પદ્મલોચન કૃષ્ણ તમને, પામવાની પદ્મતી,
ઈચ્છે નિરંતર દેવ, મુનિ, યોગેશ્વરે અંતરપ્રતી;
ચંદુકલલિષે તમને હરી, અતિ ગુપ્ત જાણી સંપ્રતી,
આવે પ્રદર્શન કારણે, આકાશથી આ દિનપતી. ૧

હિંદુસ્તાની ચોપાઈ.

એ વિધિ ખાલકની સુણિ વાણી, સત્વર કૃષ્ણ વદા તે જાણી;
એ નહિ આદિત અંબરવાશી^૧, સત્રાજીત મણીયિ પ્રકાશી. ૧
(તે) સુણિ સર્વ ગયા સ્વનિવાસે, સંશયને તજી પૂર્ણ વિલાસે;
સત્રાજીત મુશોભિત દેહે, સ્નેહસહીત ગયો નિજ ગેહે. ૨

હરિગીત.

તેણે સ્વલવન વિભૂતિથી, નાનાવિધે ચિત્રિત કરી,
આરંભિ ઉત્સવ શોભતો, વાદિત્ર, ગીતયિ વિસ્તરી;
વેદાંત તત્ત્વ વિદીત દ્વિજથી, દિવ્ય દેવ સદન વિષે,
તે સ્થંભતકમણિ સ્થાપિયો, આનંદથી પ્રાચીદિશે. ૧

ચોપાઈ.

પ્રસવે તેમણિ નિત્ય પ્રમાણ, અષ્ટભાર^૨ કાંચન નિર્વાણ;
તે પૂજિત મણિ યત્રે સ્થીત, તત્રે અભદ્ર નહિ કિંચીત. ૧
કદાચીત દુર્લિક્ષ ન થાય, દુષ્ટ વ્યાધિ ના પીડે કાય;
ભૂત, પ્રેત, ભય નહિ લવ લેશ, અદ્ય મૃત્યુ ભય નહિ તે દેશે. ૨
ન ચૌર, સર્પાદિકનો, ત્રાસ, કદાચીત નહિ ક્લેશ પ્રકાશ;
કદાપિ નહી વિપત્તિ વિલાપ, એવો સદૈવ મણી પ્રતાપ. ૩
તે મણિ કૃષ્ણે સ્નેહ સહીત, ઉગ્રસેનનાં માની હીત;
સત્રાજિતથી કરિ ઉપહાસ. માગ્યો ઉરમાં ધરી વિલાસ. ૪

મુણી કૃષ્ણ યાચના નિદાન, અંતરમાં ધરિ દોષનિધાન;
મણિને ન અર્પિ સત્રાહત, વધો વાઙ્ય કૃષ્ણને અહીત.

૫

દરિગીન.

અતિયલથી આદિત્યને, સેવી નિરંતર અંતરે,
ચિતાહરણુ, મંગલકરણુ, પામ્યો મણી હું નિજકરે,
પરિપૂર્ણ (જે) મમ પ્રાણુસમ, ઇચ્છીતપ્રદ પાવન અતી,
(તે) યાચતાં હરમાં તને, લગ્ન નથી શું! આવતી.

૧

ચોપાદ.

એમ વાઙ્ય વદિ વત્સમાન, હરી યાચના ભંગ નિદાન;
સત્રાહિતનો ઇનિષ્ઠ ધ્રાતૃ. પ્રસેન નામ ધરી પ્રખ્યાત.
(તે) મણિ હંઠે ધરિ શોભીત, પ્રકાશિ રવિસમ વેપ લહીત;
સહ મહાશસ્ત્રાત્ર નિદાન, હરી દિવ્યદુયપ્રત્ય પદાન.
ગયો કદાચિત (તે) વનવાસ, મૃગયા કામે ધરી વિલાસ;
તેને તને મણીસહીત, હણી દેસરી અતીત્વરીત.
ગૃહી મણીને (તે) બલવાન, પર્વતપ્રત્યે પગથો નિદાન;
પ્રવેશતાં (તેને) નિર્વાણ; બંધુવાને હણુયો પ્રમાણ.
અતિસત્ત્વર તે બાહુકબૂપ, હરમાં ગૃહી મણી રવિરૂપ;
જઈ બીજમધ્યે^૧ તત્કાળ, ધરી અંતરે પ્રગવિશાળ.
નિજ કન્યાને રમવા કામ, આખો તે મણિ ઉત્તમધામ;
સૂર્ય સમાન પ્રદર્શો મણી. કન્યા પાની પ્રીતી ધણી.

૧

૨

૩

૪

૫

૬

દુહા.

પ્રસેન હરથિ ગયો મણી, એમ દેસરી દુરંત;
દેસરી દુરંતથિ એવિયા, ગયો બંધવતિ દુરંત.
હરે દાદિધા યત્નપણ, ધન, કન્યા, મુખ, કાચ;
દરિ ઇન્દ્રધી સર્વેયા, જવાનિ તને જાચ.
ચોચ તથાપિ અયોગ્યને, હરી ન ચોચ જાણુય;
એમ સુપાપાનથિ યયો, (સહ) ચીરદિનકાલ.
અયોચ તથાપિ સમર્થને, સર્વે ચોચ જાણુય;
(ગરકપાન^૨) પણ યેનંત. જાણુ દેપ મજાલ.

૧

૨

૩

૪

૧ મિત્રનો મળ-વ્યવહાર. ૨ હરમાં-સામના. ૩ બિન્દુ-રેત.

કરે અનેક ઉપાય પણ, પામે ભાગ્ય સમાન;
જમ (કલસ) નદિ, કૂપમાં, વારી ગૃહે સમાન.
ના સુજવાતુ સુજે નહી, કરે અપારઉપાય;
ભાગ્યલિખિત શ્રદ્ધાદિથી, કદાપિ ના ભૂપાય.

રુચિરાચંદ.

ન્યારે આઁયો નહી સ્વધામે, પ્રસેન દિવસાંતે^૧ વનથી,
તદા સોધવા લાગ્યો તેને, સત્રાજિત તતુ, મન, ધનથી;
વને વને સોધન કરિયો પણ, નમજ્યો બ્રાતા, નમજ્યો મણી,
તેથી (તેને) પ્રકાશિ ઉરમાં, ચિત્ત ચૂરણી વ્યથા ધણી.
વધો સકલજનને સત્રાજિત, નિજ અંતરમાં નિશ્ચય કરી,
મણિ કારણ હણિયો મમ બ્રાતા, વનમાં કૃષ્ણે ધિરતા ધરી;
એમ શ્રવણ કરિ દ્વારામતિમાં, સર્વલોક ઉર ધરી વ્યથા,
કર્ણે કર્ણે કથે પરસ્પર, અપયશકારિણિ કૃષ્ણ કથા.
તે અપયશ સુણિને યદુનાયક, ઉરમાં ખેદિત થયા અતી,
અહો! સુજન નરને અપયશ સમ, નહી અન્યથા મૃત્યુગતી;
એમ વિચારિ હરી અપયશને, ધોવા કારણ ધારિ મતી,
પ્રસેન પદવી^૨ સોધન કારણ, લોક સહીત ગયા વનપ્રતી.
કસરિયે હય સહિત હણેલા, પ્રસેનને અવલોકિવને,
તે કશરિ, ભાલુકે હણેલો, ભ્રમતાં દર્શ્યો ગિરીકને;
નંતર ભાલુકની પદવીને, પ્રદર્શતાં સંતાપ ધરી,
ગયા મહાભયભીત ભાલુના, ખીલ સમીપે ધીરહરી.
ઘોર અંધથી વામ ખીલને, પ્રદર્શી નર બલહીન થયા,
સ્થાપિ તેમને દ્વારે સત્વર, કૃષ્ણ એક તન્મધ્ય^૩ ગયા;
તત્રે ખાલક ખેલવિષે કીધેલ મણીને દર્શિ હરી,
હરવા બુદ્ધી કરી સન્મુખે, સ્થીત થયા અતિધીર ધરી.
અપૂર્વનર^૪ તેમને પ્રદર્શી, અંખવતી અતિશય ભયથી,
ઘોર કંદ કરવાને લાગી, તે સુણિ રક્ષપતી^૫ ક્રોધથી;
માનિ કૃષ્ણને પ્રાકૃત નાસમ, સ્વામિ છતાં (તે) પૂર્ણ બળી,
કૃષ્ણથિ કરતો થયો ત્વરાથી, દ્વંદ્વયુદ્ધ^૬ અતિક્રોધ કળી.

૧ સાયંકાળે. ૨ પગલું-પાયર. ૩ તે ખીલમાં. ૪ કાઠ વેળા ન દેખેલા. ૫ રિંછનો સ્વામી.
૬ બે નરનું યુદ્ધ.

કાવ્ય છંદ.

ધરી અધિક્ષણભાર, વેગથી ધર્યો વિરોધે,
 વિનાશિ સર્વે સાર, વાર ના કરતાં દોષે;
 માનિ કૃષ્ણને તુચ્છ, પુચ્છ મસ્તકે કરીને,
 કરી નાદ ગંભીર, ધીર અંતરે ધરીને. ૧
 કરી વાન વિકાસ, પડ્યો યદુનાયકપ્રત્યે,
 તેને દાર્શી રમેશ, આવતો દોષિતકૃત્યે;
 વેગ સહિત સન્મુખે, ધર્યા અતુલિતગણધારી,
 કરી મેઘગંભીર, ગર્જના ભીતીકારી. ૨
 એમ પરસ્પર વીર, ધીરથી સન્મુખ આવી,
 કરતા થયા વિરોધ, દોષ અંતરે સજ્જવી;
 જગમાં સદા અછત, એકથી એક વધારે,
 સ્વભ્યું તેમણે ઠંદૂ યુદ્ધ, પ્રાણાંત પ્રદારે. ૩
 નહી તત્ત શસ્ત્રાસ, ખાલુગળગોષ પ્રદારી,
 જમ માંસ કારણે, મૃગેન્દ્ર મહાવનવાસી;
 નાદ વાદથી ગાય, વેગથી ભરે વિશેષે,
 ચરણધાતથી પાત, કરે વસુમતીપ્રદેશે. ૪
 કરે સુદૃઢી ચૂર, હાર હપર ચદિ રોષે,
 મદે અધિક શરીર, શીરને ગૃહી સદોષે;
 સમૂહ વૃક્ષ ઉપાડિ, હડીને અંગે તારે,
 પર્વતના વર્ષાવ કરી, અવનીમાં પાડે. ૫
 ત્વરાયિ કર, પદ, ગૃહી. પછાટે પર્વતસંગે,
 કરે સુસુદિ પ્રદાર, અંગમાં વલ્લપ્રસંગે;
 કરે દંતથી ભક્ષ, રક્ષા કૃષ્ણને સરીશે.
 નખથી સર્વેઅંગ, દુધિરમય કર્યું અતીશે. ૬
 કૃષ્ણ અંશુવાનને, અધિક્ષણવાન પ્રમાણી.
 કરતા થયા વિરોધ, દોષ અંતરમાં આવી;
 કર, પદ, ગૃહી. ખાલુથી, જ્વનિતસવિરે પછાડી,
 સત્વર ચદિ હરપ્રત્ય, અધિક્ષણથી તાડી. ૭
 અપાર કરિ પદધાત, અંગમાં ધારી ધારી,
 કર્યો રક્ષ મતિનંગ, રહ્યો બદવાન વિચારી;

કરતાં એ વિધિ યુદ્ધ, અહોનિશિ ધીર ધરીને,
અષ્ટવિંશતી દિવસ, ગયા ભાલુકે, હરીને.

હરિગીત.

શ્રીકૃષ્ણ મુષ્ટિ પ્રહારથી, વપુસંધિ શિથિલ^૧ થયા છતાં,
ઇંદ્રીય સકલ વિકલ થયાં, બલ, બુદ્ધિ, શૌર્ય, ગયાં છતાં;
આશ્ચર્ય પામી અંતરે, પરિપૂર્ણ પામી આપદા,
પ્રીતીથી કરઅંજલિ કરી, ઉચ્ચો યદૂપતિને તદા.

વસંતતિલકા.

હે વિશ્વનાથ તમને પરબ્રહ્મ જાણી, પ્રેમે તને પ્રણમિ હૂં વડુ સત્યવાણી;
ત્રૈલોકના સુબલવાન તમે વિધાતા, આદી નિરંજન તમે બલ, બુદ્ધિ, દાતા. ૧
સાક્ષાત ઇશ્વર તમે કમલાવિલાશી, નિત્યે પરાત્પર તમે પરબ્રહ્મ ભાશી;
આત્માવિષે હરિ તમે પરમાત્મરૂપી, વિધાવિષે પરમતત્ત્વ તમે અનૂપી. ૨
જે સર્વવિશ્વસૃજનાર મહાસુરાદી, તેને સદૈવ સૃજનાર તમે અનાદી;
આ લોકમાં મમ સમાન નહીં પ્રતાપી, તેને કસ્યો શિથિલ મુષ્ટિથી તેં તથાપી. ૩
તેથી દયાલ તમને રધુનાથ માની, વંદુ સદૈવ તમને સૃજિ હૂં વિમાની.

સવૈયાણકત્રિશા.

જેના કિંચિત રોષ કટાક્ષથી, નકરે, તિમિંગલરે, દુઃખિત જાણી,
અર્પ્યો માર્ગ પ્રણામિ જલશે, અંતરમાં અતિશેલય આણી;
મહિમાં પાત કસ્યાં શરધાતંથી, રાવણનાં શિશ સેતુ રચાવી,
(તે) લંકા દાહક કુલદૈવત, તમને પ્રણમૂ પ્રેમ સૃજાવી. ૧

દુહા.

એવિધિ જાણી જ્ઞાનથી, રક્ષેશ્વરે નિદાન;
પ્રેમલક્ષિતથી સર્વથા, કસ્યા તુષ્ટ લગવાન. ૧

ચોપાઈ.

માનિ રક્ષની લક્ષિત વિશેષ, તદા પ્રસન્ન-સૃજ પરમેશ;
તેને નિજ કરથી મુદ્ધ ધરી, સ્પર્શ કરી ને વ્યાધી હરી. ૧
અમૃતમયદૃષ્ટીથી ધીર, ઉચ્ચા વાણી ધનગંભીર;
મિથ્યા લાંછન જે લયલીત, મમ મસ્તકે ચઢ્યું અનહીત. ૨
(તે) આ દિવ્યમણીથી નિદાન, નાશ થશે હે અંપૂવાન;
સુણી એમ હરિવાણિ વિચિત્ર, પામિ પ્રેમ ભાલુકે પવિત્ર. ૩

બંધવતી નિજ પુત્રિ લક્ષ્મી, અર્પિ કૃષ્ણને મળી સમીત;
 ખીલ આરણે નરો સમસ્ત, વિચારિ કૃષ્ણાગમનો પ્રશસ્ત. ૪
 પ્રદર્શિ દ્વાદશદિવસ સુનેય, જઈ દ્વારિકાવિષે અશેષ;
 કથ્યું સર્વને દુષ્ટવૃત્તાંત, (તે) સુણિ દુઃખિત થયાં નિનાંત. ૫
 રૂકિમણિ, દેવદિ, શ્રીવસુદેવ, જ્ઞાતિ, સહોદર, દુલ, શતમેવ;
 કરી આદંદ, અપાર વિલાપ, સત્તાજિતને અર્પે શાપ. ૬
 નંતર સર્વ જને સાક્ષાત, આરાધી દેવી જગમાત;
 લેતુ ચંદ્રભાગા શુભનામ, સદા જોણિનાં પૂરણકામ. ૭
 તે દેવિયે સુશેણિત ચિત્ત, અર્પો આશિષ મનઃમચ્છીત;
 તદા તત્ર સ્થાને ભગવાન, પ્રદાશિયા સ્ત્રી સહિત નિદાન. ૮

હરિગીત.

સ્ત્રી તથા મણિથી, કૃષ્ણને, અવલોકિ સર્વ જનો તદા,
 આનંદ પામી અંતરે, સર્વે વિનાશી આપદા;
 વૃત્તાંત ખીલતુ કૃષ્ણથી, સુણિ વડે નર વિસ્મિત થઈ.
 આવ્યા અહો! હરિ જેમ પુનરપિ જન્મથી બિલમાં જઈ. ૧

ચોપાદ.

નંતર હિચસેન સમીધ, સત્તાજિતને તેડી સિદ્ધ;
 સભાવિષે મણિ પ્રાપ્તિ વૃત્તાંત, શ્રવણ કરાવિ સમસ્ત સર્વાંત. ૧
 સમર્પિયો તેને તે મળી, વિલોકિ પામ્યો લગ્નન ધર્મી;
 નમ્રવદનથી લોભિતદેહ, (તે) મણિ મૃદ્વી ગયો નિજમેદ. ૨
 હરે વિચાર હરે ધરિ દુઃખ, કેન દિસાવું પુરમાં મૂખ;
 કલ્યો કૃષ્ણ અપરાધ અપાર, અનૃતવાચ્ય વદી નિર્ધાર. ૩
 કથશે મને સુજન ધીકાર, પડ્યો મરનદે દુર્બેટમાર;
 સમર્થથી (મેં) કહિયો કાય, સ્વયે મર્ણુનો સોધી બાય. ૪

હુદા.

અન્ય વિદ્ય જવમાં નદી, રસોં વારંવાર;
 અનવિચારિણી જે કૃતી, એવજ વિદ્ય નિર્ધાર. ૧
 નદી અન્ય જગ જવવિષે, સ્વપ્રભાવદરિ વિષ્ણુ;
 સમર્થ સંગે પેર (જે) નેજ નાચેતુ જગ. ૨

ચોપાંડે.

કેમ વિનાશ આ ઉત્પાત, સૃજૂં કેમ નિષ્કંચતજાત;
 પ્રસન્ન કેમકરી હરિ થાય, કેમ સ્વઅંતરનો ભય જાય. ૧
 સદૈવ હું જડબુદ્ધિ સહીત, નીચ, દ્રવ્યબુધ્ધક, નિંદીત;
 અદીર્ઘદર્શન^૧ દોષિતચિત્ત, નહી હીતજ્ઞાતા કિંચીત. ૨
 શો ઉપાય કરિ વસૂ અશોક, જથી નિંદે ના પુરલોક;
 એમ તાપ ધરિ અપરંપાર, ખેદિતઉરથી કસ્યો વિચાર. ૩

દુહા.

અન્ય નહી અવની વિષે, સુકીર્તિ, ધન, દાતાર;
 દર્શો નિર્મલ ચિત્તથી, અવશ્ય યોગ્યવિચાર. ૧

ઉપેદ્રવજ્ઞા.

સુતા રમારૂપિણિ સત્યભામા, સુલક્ષિણી કામલકાંતિધામા;
 મનોહરા ચંદ્રસુખી કૃપાળી, સુગૌરદેહા ધનકૂચવાળી^૧. ૧
 સુમધ્યમા^૨ ચંચલનેત્રશીલા, મહામનોહારિણિ જનિ લીલા;
 વિશેષલાવણ્યવતી લલીતા, કલાવતી ગાયન, જ્ઞાન, વિત્તા^૩. ૨
 અપારસૌભાગ્યવતી સુગાત્રી, સુકોમલા સર્વવિલાસદાત્રી;
 શુચિસ્મિતા^૪ શોભનદંતવેષા, મનોરમા માનિતિ લંબ કેશા. ૩
 મણી સહીતે અરપૂ હરીને, ત્વરાચિ ઉદ્વાહવિધી^૫ કરીને;
 હરી સ્વજન્માત્ર થશેજ સાધી, જશે તદા અંતરનો ઉપાધી. ૪

દુહા.

અન્ય નહી અવની વિષે, વિરૂદ્ધનાશક યતન;
 દર્શો સુજન વિવેકથી, કનક, કામિનીરતન. ૧
 એ પ્રકાર નિજ અંતરે, વિચારિ બુદ્ધિપ્રવાહ;
 કરતો થયો સ્વપુત્રિનો, કૃષ્ણ સહીત વિવાહ. ૨

હરિગીત.

શુભલગ્નદિવસ વિલોકિને, વાદિત્ર, ગીત લલીતથી,
 આરંભ્યો અતિ શોભતો, ઉદ્વાહ પ્રીતિ અમીતથી;
 મંડપ વિષે રચિ વેદિકા, વેદોક્તકર્મ વિધાનથી,
 સ્વસ્તીવચન, ગ્રહમખ, કરી, બહુવિપ્રરાજ સમાજથી. ૧

૧ નહિ લાંબી નજરવાળો. ૨ ભારે સ્તનવાળી. ૩ સારો જણિનો કટિભાગ. ૪ જાણનારી.
 ૫ મંદહાર્યવાળી. ૬ લગ્નવિધી.

દીગરાજને સંતોષિને, યદુ સહિત હરિને આણિને.
 પધરાવિ મંડપ મધ્યમાં, અત્યંત પ્રેમ પ્રમાણિને;
 શુંગાર સર્વથિ શોભતી, સ્વપ્રમારિ લોક સમન્તમાં,
 તે મણિ સહિત સુસમયવિધે, અર્પો યદુપતિ હસ્તમાં. ૨
 દ્વિજના સમાજે સ્નેહથી, શ્રુતિ, શાસ્ત્રના શુભસારથી,
 અર્પો મહાઆશિષ તદા, સુખમાં વસો સંસારથી;
 અવલોકિ દંપતિને સદ્ગુણ, પરિવાર, પુરુષ, પ્રેમદા,
 બહુપારિજાત સમાર્પિને, આનંદ પામ્યાં (તે) તદા. ૩
 તે શીલ, ગુણ, લક્ષણવતી, શ્રીસત્યમામાને વરી,
 મણિ અર્પિ સત્રાજીતને, નિજવદનથી વદિયા હરી;
 રવિયે તમેને આર્પિયો, નથી ઇચ્છતા મણિને અને,
 તે કારણે મણિથી થતાં, ક્ષણ ભોગવો નિત્યે તમે. ૪
 કથી એ વિદ્યા નિજ શ્વશુરને, શ્રીકૃષ્ણ સદ્ગુણવનપતી,
 બહુ લક્ષ્મીને ગૃહિ આવિયા, વાદિત્ર, ગીતથિ, ગૃહપતી;
 અત્યંતસત્યપરાયણી, શુભસત્યવાણિવિદ્યાસિની,
 વ્રત સત્ય, સત્ય વિચારિણી, સત્યમાં નિત્ય નિવાસિની. ૫
 તે પતિથી યદુનાથકે, સુરના નિરંતર સેવિની,
 આનંદનિધિ હરમાં ધરી, પદ્મિ હરિ તે દેવિને;
 તે દેવિનાં પાવન ચરિત્ર, શ્રવણ કરો તર ને થડી,
 શ્રીકૃષ્ણ શંખોદ્ધારમાં, પ્રત્યક્ષ વસિયા ને થડી. ૬

કવિનામધુરશેણ વિરચિતે શ્રીદ્વારિકામાહાત્મ્ય ભાષાંતરે શ્રીશંખેન્દ્રાર

ઉત્પત્તિકથનનામ નવમોવિલાસરસમાસઃ ॥૩॥

પારિજાતકદર્શન.

દુષ્ટા.

ગિરિજાનંદન ગજવદન, ગણપતિ સદ્ગુણધેય;
 ત્વગમંગલ હરિગુણદન, ત્વય વરદાયકેય.

ચિત્તલંકર.

શણિ રૂડિયણી સહીત, કૃષ્ણમંદ્ર મેઘદા;
 દેવતગિરિપ્રત્ય ગયા, હરવિષે ધરી મુદા.

તેણિના વ્રતાવસાનમાં^૧ મહામુદા ધરી,
 પૂજિ, તર્પિ, વિપ્રને, ગૃહે ગયા સ્વયે હરી.
 બ્રહ્મ પુત્રના વચનથિ, યાદવેશ્વરે તદા,
 તત્ર પેશિયા કુમાર, બ્રાતૃ, આર્પિ સંપદા;
 કૃષ્ણ યુક્ત, કૃષ્ણ શક્તિ તુલ્ય સર્વરિક્ષિથી,
 તે સ્થલે ગયાં સમસ્ત, નારિ વૃંદ પ્રીતિથી.

૧

૨

હરિગીત.

શ્રી રૂક્મિણી રાણી સહિત, સર્વે સ્ત્રિના વ્રતપારણે^૨,
 કૃષ્ણે મુદાથિ નિમંત્રિયા, બહુવિપ્રને હિતકારણે;
 વસુ, વસુ, રત્ન, હિરણ્ય, ભોજન, દાનઆદિ, સમૃદ્ધિથી,
 કરિયાં સકલદ્વિજવૃંદને, સંતુષ્ટ ચિત્તવ્યથા મથી.
 પ્રિયવાદી^૩, બંદીજન તથા, શુભઆર્થિજન, આદિકને,
 જ્ઞાતી, કુટુંબી, મિત્રને, સંતુષ્ટ કરિયાં બહુધને;
 ઉપવાસઅંતે ભૌસ્મિને, માની પ્રિયા અંતરપ્રતી,
 તેણિના સહિત વિરાજિયા, યત્રે મુદાથિ યદૂપતિ.
 તત્ર સ્થલે આવેલ નારદ દેવમુનિને દર્શિને,
 અતિશિઘ્ર અભ્યુત્થાન કરિ, પરમેશ ઉરમાં હર્ષિને;
 અર્પી સુખાસન માનથી, વૈભવથિ બહુપૂજન કરી,
 અતિશે પ્રસન્ન કસ્યા તદા, ભક્તી, વિવેકથિ, વિસ્તરી.
 મુનિયે મહાસંતોષથી, શ્રીકૃષ્ણ પ્રીતી કારણે,
 અર્ધ્યું મનોહરપારિજાતક પુષ્પ પાપ નિવારણે;
 તે પુષ્પ શ્રી પરમેશ્વરે, અંતરવિષે પ્રીતી ધરી,
 પાર્શ્વેસ્થિતા^૪ વૈદાર્ભિને, અર્પિયું બહુકરૂણા કરી.
 તે પુષ્પને ગૃહી રૂક્મિણી, નિજ મસ્તકે સત્વર ધરી,
 સજ્જિ વિશ્વમોહનકારિણી, કાંતિથી સહસા વિસ્તરી;
 ધરિ પુષ્પને નિજ મસ્તકે, પ્રત્યક્ષ તે નારાયણી,
 શશિ, સૂર્યની, શોભા ધરિ, તત્રે સજ્જ શોભિત ધણી.
 તેણિને નારદ મુનિ વદા, હે પતિવ્રતા ભૂતલપ્રતી,
 આ પુષ્પ એક ઉચિત તને, જેના અમિતગુણ સુણ સતી;

૧

૨

૩

૪

૫

આ પારિજાતકપુષ્પનો, મહિમા સમસ્તપ્રકારથી,
ઇંદ્રાણિ, વૈષ્ણવિ, પાર્વતી, ઇચ્છે સદા મનને મથી.

૬

મહિદીપ.

સકલઅલંકાર સહિત, આ કુસુમ વિરાજે,
આકુસુમથિ નારિમાં અપારપૂજ્ય રાજે;
આ કુસુમન થાય મ્હાન, માનની કદાપી,
સકલકષ્ટહરણકરણ, આ કુસુમ પ્રતાપી. ૧
હે મૃગાક્ષિ એકવર્ષ, પરમકાળ એનો,
સકલદેવ વદનથી વહે પ્રતાપ જનો;
આ કુસુમ વિવિધસુગંધ, અલિલપીત^૧ આપે,
આ કુસુમ સદૈવ પાપ, તાપ, શિઘ્ર કાપે. ૨
હે સદૈવ ઇચ્છિતાર્થ, નિમિષમાં ઉમંગે,
વાંછનાથિ વિધિરસ શ્રવે સુસ્વાદ સંગે;
રિદ્ધિ, સિદ્ધિ સહિત હે સદૈવ ભાગ્ય ભારી,
સંશ્રવે સકલસુગંધ, ભીષ્મની કુમારી. ૩
દેવિ તું સ્વધ્યાનમાં ધરીશ પુષ્પ જવાં,
આ કુસુમ સમર્પશે સદૈવ પુષ્પ તેવાં;
અર્પે ધન, ધાન્ય, પુત્ર, પુષ્પ આ વિલાસે,
આ કુસુમ સદૈવ, પરમશુદ્ધિગત પ્રકાશે. ૪
ઇચ્છે વપુ વર્ણ જેવું તેવું વર્ણુ ધારે,
સ્તૂત^૨, સુદમ^૩, થાય પુષ્પથી સકલપ્રકારે;
સ્વકિય તુલ્ય સર્વદા સુગંધને વધારે,
નેષ્ટગંધ નાશ કરે, નિજ સુગંધસારે. ૫
રાત્રિમાં સદૈવ દીપ દર્શને દલાપે,
આ કુસુમથિ શયનમાં રતીવિલાસ વ્યાપે;
પુત્ર, મિત્ર, વિજા, મંચ^૪, દાર, પુષ્પમાલા,
અર્પે ઇચ્છિત ગાત્ર, હે રત્ના કૃપાલા. ૬
અંગ, સંગ, આનિ^૫, હુમ^૬, કુપ^૭, જરા^૮. પિપાસા^૯,
દેવસભ સ્વતંત્રથી ધરે હરી વિલાસા;

૧ ઇચ્છિત. ૨ શુદ્ધ. ૩ ભારીક. ૪ પદ્મ. ૫ આલસ-મોચની. ૬ ધર્મ. ૭ અન્ન. ૮ વરુણ. ૯ વરુણ.

- ગીત, ગાન, રાગ, તાલ, વાદ્ય નાદશાળી,
 દે સ્વતંત્રથી સદૈવ, પુષ્પ આ કૃપાળી. ૭
- પુષ્પથી સ્વભાવ સર્વને રચીર લાગે,
 યશ પ્રકાશમાન થાય, પુષ્પના પરાગે;
 પૂર્ણ વર્ષ થયે છ તે, આ કુસુમ વિલાસે,
 તવ સમિપથિ પારિજાતવૃક્ષપ્રત્ય જાશે. ૮
- આ મહાનપુષ્પ અદિતિના હિતાર્થ કામે,
 તાત કશ્યપે સુન્દર્ય નિર્ગર્થી સ્વધામે;
 પાર્વતી, રમા, પુલોમિ, આદિ દેવનારી,
 વર્ષકાળ પુષ્પને ધરે હિતાર્થ ધારી. ૯
- સર્વ નારિમાં તને હરીપ્રિયા પ્રમાણી,
 પુષ્પની ક્લોન્નતી કથી પ્રમોદ આણી;
 તવ સકલ સપતિ^૧ એક, પુષ્પથી વિશેષે,
 આજ તે કરી અપાર, માનહીન વેષે. ૧૦
- આ કુસુમ તને સમર્પ્યુ, તેથી નિજવિલાસે;
 દેવિ આજ તવ સુભાગ્ય, સર્વથા પ્રકાશે;
 પણ હરીનિ માનિતી સતી સુભાગ્યધામા,
 આત્મને વરિષ્ઠ જાણનારિ સત્યભામા. ૧૧
- (તે) કુસુમ સમંધિવાત, જાણશે કદાપી,
 સાધસે વિરોધ પુષ્પ કારણે કલાપી;
 આજ દેવિ તવ સુભાગ્યતા બહુ પ્રકાશી,
 જ રિતી ગગન વિષે દિવામણી નિવાશી. ૧૨
- કૃષ્ણુનો દ્વિતીય જીવ, તું સદૈવ કામે,
 તારૂ ભદ્ર થાવ આજ, હું જઈશ સ્વધામે;
 પુષ્પ રત્ન અર્પ્યુ તને, તેથી કૃષ્ણુકામા,
 આજ તું અપારઆયુ, પામિ દિવ્યધામા. ૧૩

ચોપાયા.

એમ નારદે અતિ સુખદાયિનિ, કથિ રૂકિમણિને વાણી,
 ભામાની પ્રેષેલિ દાસિયે, તત્ર તેણિને જાણી;

સત્વર તે કિંકરીજને, હરવિધે ઈર્ષ્યા આપી,
અન્ય નારિની અનુચરિયાને, ઈર્ષી સમસ્ત વખાણી.
તે પ્રતાંત સુણિ અનુચરિયાયે, સ્ત્રી સ્વભાવ હરધારી,
અંતઃપુરમાં પ્રકાશ કરિયું, અધિક અધિક વિસ્તારી;
કણે કણે કરે દેવિયો, વાત વિશેષ વખાણી,

૧

કુલ લાંછન સમ કરે પરસ્પર, સર્વ વિચાર કમાણી.
સુણી સુણી રૂકિમણી ગુણોદય, હર ધરિ દ્રેષ નિતાંતે,
પુત્ર, બ્રાત્ર, દુહિતાદિ, મક્કીને, કરે મંત્ર એકાંતે;
બાલપણે જાણિયે સર્વવશકરણી વિદ્યા સાધી,
તે કારણે પતી સમજ નહિ, એના ગુમહપાથી.

૨

કરી પ્રશંસા મુનિનિ એણિયે, પુખ્તપાણંડી પામી,
તેથી અધિક થશે શું? બચમાં, કેમ થશે વશ સ્વામી;
ધૂર્ત સર્મીયે બેસિ બોલતાં, સમસ્ત એને છાજે,
સુગમ નહી પર સંગે વદતાં, ચિત્ત આપણાં લાજે.

૩

દ્વિજ, મુનિ, ધૂર્નક સદસ કલા, હરમાં એણિયે સમાવી,
એમાં નવિત દિસે શું એને, મલે વસ્તુ મનગાવી;
જને પતિનૂ માત નિરંતર, તેને સર્વે યાચે,
સમસ્તમનત્રાંચિતને પામે, સર્વજનો યશ યાચે.

૪

લાગ્ય પ્રભાવધિ નિજ મંદિરમાં, મનગમતાંનુખ માણે,
પણ એણિતાં અવાચ્યચરિયા, પતિ અંતરમાં જાણે;
સર્વ પતિથી ગુમ વસ્તુ (એ) પામી પ્રયંચ દાયે,
તેથી પુખ્તયિ થતાં સદસદસ, (એ) બોલવજે યાચે.

૫

તદપિ સત્યભાષા નિજબચને, વાત બાબરી ન્યારે,
એના વિતા ન અન્ય એણિતો, સમસ્તતાદ ઉતારે;
એમ દ્રેષથી કુખપણિયો, વડે અતંતપ્રકારે,
પુખ્ત કારણે રૂકિમણિને, અપમાદ મસ્તકે ધારે;

૬

જર્જ કિંકરીજને સ્વગમને, અર્સસ્વભાવ વિસને;
નારદ કવિત નિવેદન કરિયું, સર્વ સત્યભાષને.

૭

ચરિત્રીત.

(૨૨) કુખણી નિતરે પ્રિય, અનિમલવતિ કોસલની,
સૌભાગ્ય, યોગવત, રૂપથી, પુણ્ય મર્જિત બાબત સતી;

જે કૃષ્ણભક્તિવિદ્યાસિની, જેણિયે અનૂતતા તજી,
સુણિ (તે) સપત્નિવરિષ્ઠને^૧, અતિશિઘ્ર ઈર્ષ્યાવશ સજી.

૧

વસંતતિલકા.

આલર્ણ, અંખર, તજી સજિ તે સુગાત્રી, નક્ષત્રથી રહિત જે વિધિ શેષરાત્રી^૨;
શ્રી અંગમાં ત્વરિત ક્રોધ પ્રકાશિ ભારી, પેરી મહાધવલવસ્ત્ર અશભકારી. ૧
ઈર્ષ્યાગ્નિથી અધિક દગ્ધ કરી સ્વકાયા, સર્વે વિનાશિ ઉરમાં સજિ પુષ્પમાયા;
જણીનિ કાંતિ સજિ મેઘસમાનવેષી, વ્યાકૂલભાવ ધરિ ક્રોધગૃહે પ્રવેષી. ૨
ખાંધી તદા વસનપટ^૩ લલાટદેશે, લોહીતચંદન^૪ વિલિપ્ત કરી વિશેષે;
દર્શાવવા રૂપિતચિન્હ^૫ સ્વનાથપ્રત્યે, કાંતી વિનાશ કરિ અંગનિ ક્રોધકૃત્યે. ૩
ઉત્છીર્ષક^૬ શયનને કરિ ક્રોધકામા, કંપીત શીશ કરતી છતી પુષ્પકામા;
નિઃશ્વાસ મુંચતિ છતી ઉરથી અપારા, પદ્માક્ષિણીયિ શ્રવતી છતિ અશ્રુધારા. ૪
લંબીતવેણિ ઉરપ્રત્ય કરી પતીતા, કાયા અકારણ કરી અતિશેકૃષીતા;
દાસી સહસ્ર નિકટે તદપી કૃપાળી, (જે) પામતી છતિ વ્યથા વપુમાં વિશાળી. ૫
શોભાયમાન મુખને નખથી વધારે, ક્રોધે વિચૂર્ણ^૭ કરતી છતિ વારવારે;
નિઃશ્વાસ મુંચતિ છતી મૃદુકુંઠ શોષે, એભાંતિ ભામિનિ સજી ભરપૂર રોષે. ૬

ચોપાયા.

રૂક્મણિ નિકટે સુગોધ કરતા, નારદમુનિને જણી,
તદા કૃષ્ણ ભામાના ઉરનો, ભાવ સમસ્ત પ્રમાણી;
કપટઘાટ નારનો નિત્યે, વિગ્રહ કરણે દર્શો,
સુજવશે સિદ્ધાંત આજ (એ) ગૃહમાં ક્લેશ અતીશે. ૧
એમ વિચારિ સમસ્ત અંતરે, સમસ્તઅંતરયામી,
(જે) સદૈવ અવિનાશિ સર્વના, સાક્ષી પાવનધામી;
અતિસત્વર સંચર્યા, સત્યભામાના પરમનિધાને,
રચી વિશ્વકર્માયે જની, રચના લક્ષવિધાને. ૨
અભીમાનવતિ પ્રાણપ્રિયાને, જણી કૃષ્ણ પ્રતાપી,
મંદ મંદ ગૃહવિષે પ્રવેશ્યા, સેવક દ્વારે સ્થાપી;
નારદના ઉપચાર કારણે, પ્રલુપ્તને પ્રયોજી,
ભીત ભીત તત્સમીર્ષ ગયા, બ્યાં સૂતી વદન સરોજ^૮. ૩
હર્ષ રહિત તેણિને દૂરથી, દર્શો વિપ્રતવાને,

૧

૨

૩

સોકના સારાને. ૨ ખાકી રહેલી રાત્રી. ૩ ઘોલા વસ્ત્રનો પાટો. ૪ રક્ત ચંદન. ૫ રોષનાં લક્ષણ. ૬ જાંચ ઉશીકે. ૭ વલ્કુરતી છતી, ખંજવાલતી છતી, ૮ તેણીના સમીપ. ૯ મુખરૂપ કમલવાળી.

होषणवनमां दक्षिणुदय (७) सुती दीर्घउपधानेः

वार वार निःश्वासं सुंयती, होषणवनापन्नं साधी.

वदनपत्रने विष्णुं करती, नभ्यधी धरी उपाधी.

करि नेणिना वदनपत्रने, स्पर्शां विनयप्रकारे,

प्रिये प्रिये इयि इयि गोलाची, यत्रयि वारंवारः

हृण्णुदस्तने निरस्तार करि, स्वकरे अस्तक स्थायी,

सुंदरमुष्मशिवक करिने, सुती अघिउपिवापी.

हृण्णु तदा दक्षिणा दस्तधी, चंदन गृही विज्ञासे,

मर्दन करता यथा नेणिना, अंगे प्रेम प्रकाशे:

स्तुत्यवाणिधी शुणु, यश, आतां, वारंवार मनाये,

पुनर्पि चंदन केंद्रि होषधी, सुती विप्रितधाने.

वारंवार करे उत्थापन, हृण्णु गदाधम पागी,

पुर्न पुर्न (ते) पडे पृथ्विपर, नगणे अंतरयात्री:

प्रियानि नेते सर्वेशपत्रय, वेष्टा प्रपन्न निदाणी.

अंतरमां आश्रये पागिया, तत्रे श्रीवनगाणी.

वरधी शुभ आच्छादि सती, उपधाने सुती ज्यादे,

आ अवकाश यथार्थ अंग वदणी यहुनंदन त्याचे:

मने वदित नदि अंग दक्षिणे, संवाधी अमानवधी.

संक्षित गतिधी अण्णवा पृष्टे, त्वरायि वद करवापी.

पार्थे होषारही अमरधी, मंदसगीर सुवदधी.

पारिव्रत संसर्गयि तत्रे, जहु सुगंध प्रसन्नधी:

होषणवन अतिरिच्यगंधधी, प्रदायिषुं तत् प्रये.

प्रसरे पवन दिशा दक्ष प्रये, प्रपन्नमुंयसामे.

सुगंध गृहि नासिकाविधी, अतिरिच्यन सुनि जाभा,

वदन होषाही वही त्वराधी. आहुं ! आहुं ! इयि राभा:

पृष्टेनियन हृण्णुने दक्षिणी, करि इत्यान हृण्णुही,

साभि प्रच्छाया अस्तुमरिने (त्या) सुगंध दक्षयि दक्षणी.

सनितां पाश्य सुगंध अस्तुमरिने, स्वदस्तसोपृष्टणीही.

गदिपर जलुंही गेहि अस्तुमरी, वदितो अंतर्गन्धही:

અપૂર્વ^૧ અશ્રુત^૨ આ સુગંધને, પ્રસવે મહિ આ કાળે,
પણ મહિનો આ સુગંધ ડ્યાંથી, (જે) ઉરક્લેશ પ્રજાળે.
(તે) સુણિ ત્યારે આશું ? એમ કથિ, દર્શિતિ છતી સ્વપ્રાંતે,
ભામાયે સહસા સ્વપતીને, પ્રદર્શિયા એકાંતે;

૧૧

મહિદીપછંદ.

નિકટ નટ સુભટ સ્વકીય, નાથને નિહાળી,
તે સમે સરોજ વદનિ, નારિ રોષવાળી;
હિત રહીત મોહ પામિ, ઉરથી (જે) અપારા,
નયનકમલથી શ્રવે અપાર અશ્રુધારા. ૧
રોષ ક્રોધ સહિત તદપિ, દોષને વિનાશી,
ઉરવિષે અપાર વિનયભાવના પ્રકાશી;
શામ ધિંદુસહિત અધરબિંબ સ્ફુરિત^૩ રાજે,
વદનને નમાવિ સ્થિર થઈ અપાર લાજે. ૨
અર્ધપ્રહર ધંતરમુખી^૪ રહિ તદા ચતૂરા,
ચિત્રના સમાન ચિત્રણી વિચિત્રચૂરા^૫;
કુટિલભૂકુટિ ખાંધિ ચંપલનયનકમલ સાંધી,
વદનને સ્વકરવિષે કરી ધરી ઉપાધી. ૩
બોલવા સ્વનાથ સહિત, બચછે તથાપી,
સ્વરસનાથિ ના વદાય, (જે) સૃજ પ્રલાપી^૬;
ક્રોધવશનયનથિ શ્રવે, અશ્રુ બહુવિકારી,
નીલ કમલપત્રથી શ્રવીત જેમ વારી. ૪

સોરઠા.

પ્રદર્શિ હર્ષરહીત, એ પ્રકાર નિજ પલિને;
યુક્તિ કલાપિ લલીત, એદિતચિત્તથિ શ્રીહરી. ૧

મહિદીપ.

તેણીના વિશાલનેત્રથી પતીતવારી,
પ્રીતિથી સ્વહસ્તમાં ગૃહી ત્વરા સ્વિકારી;
મદુરઉરવિષે પતીતવારિને નિવારી,
રસિલિવાણિથી વધા રમામનો વિહારી. ૧

૧ ક્રોધ વખત દેખેલો નહીં. ૨ સાંભલેલો નહીં. ૩ ફરકતા. ૪ ખીબના સામી રહીને. ૫ ક્રોધક-
થી ચૂર. ૬ આદર રહીત.

- હે મનોરમે સદૈવ, તવ મનોવિદ્યારી,
આજ દેમ નેત્રથી થયે વિદ્યારિવારી;
જે રિતી પ્રભાતમાં નિશાપતી અદાશે,
જેમ મધ્યદિવસમધ્ય^૧, નીલકનઠ બાશે. ૨
- તેમ આજ નારિ તારૂ, વદન મ્હાન બાશે,
અંગતી વિનાશિ ડાંતિ, તેં દિયા પ્રયાસે;
આજ રક્ત, પીત, આદિ વચ્ચને તજીને,
દેમ આ ધવલવસન^૨ ધર્યું વ્યથા બજીને. ૩
- નારિને સદૈવ રક્તવચ્ચ શ્રેષ્ઠકારી,
દેવ પૂજનોપરાંત^૩, શુદ્ધ નેષ્ઠનારી;
વિવિધરત્નભૂષણાદિથી રહીત નારી,
તવ શરીર શુન્ય દેમ, આજ બીતિકારી. ૪
- જે સુગંધથી વિસિમ, ગૌર મહલ તારા,
આજ દેમ અશ્વથી વિસિમ ખેદકારા;
શ્વેતવસ્ત્રપટ સહિત, તવ લલાટ નારી,
આજ દેમ રક્તગંધથી વિસિમધારી. ૫
- હે મનોરમે રસીક કામતા પ્રસંગે,
આજ દેમ યોગતી નથી તું મારી સંગે;
આજ નારિ તારૂચિત્ત, અપલ દિયા લોભે,
(તે) વિલોકિ નારૂ ચિત્ત, આજ અધિક લોભે. ૬
- મૃદુલપોલપર હસાપિ, નયિ સુગંધલેખા,
તેથી તારિ શોભતી નથી સ્વરૂપરેખા;
રત્નથી રહીત કુંબુદંત નારિ તારા,
આજ દેમ શોભનો નથી હરે વિચારો. ૭
- જે વિધી નિશાપતી વિનાનિ શરદ રાત્રી,
તેવિ આજ તવ વન પ્રકાશિ કોણપત્રી;
પદગંધધારિ વદનપદ્મથી વિદ્યારે,
આજ દેમ તું વંદે નર્મી હસા પ્રકાશે. ૮
- અર્ધ મિલિન નેત્ર હમલથી મનો વિદ્યારી,
દેમ હરીતી નથી મને હરે વિચારી;

આજ દેવિ આ કરાલ, રૂદનથી સમાપ્તી.
 નેત્રજલ ન મુંચ્ય આજ, કર ક્ષમાનિ પ્રાપ્તી. ૯
 જગપ્રસિદ્ધ હું તથાપિ, નિત્ય દાસ તારો,
 માનવંતિ નારિકર ક્ષમાપરાધ મારો;
 નારી આજ તું મને કરે ન દેમ આજ્ઞા,
 ઉર વિચારિ દર્શ (મેં) કરીશિ તવ અવજ્ઞા. ૧૦
 દેહ માત્ર ભીન્ન દેવિ, નાશવાન મારો.
 હું સદૈવ શુદ્ધભાવથી, નિદાન તારો.
 માન નારિ સર્વથા, સમસ્ત સત્ય સાચું,
 દેવિ તવ વદનમયંકને? વિલોકિ રાચું. ૧૧
 માનિતી સમસ્ત નારિમાં તું માનવાળી.
 તવવિના ન ધતિરવિષે, મમ પ્રિતી વિશાળી.
 હું મૃતક થઈશિ તદપિ કામદેવ મારો.
 નહિ તજે તને કદાપિ, કર વિચાર સારો. ૧૨
 ભૂમિમાં ક્ષમા, ખમધ્ય^૨ શબ્દ, જમ ધારો;
 તેમ દેવિ તવવિષે સદૈવ સ્નેહ મારો,
 જમ રવિવિષે પ્રકાશ, અગ્નિવિષે જવાલા;
 તેમ મારિ પ્રીતિ દેવિ, તવવિષે વિશાલા, ૧૩

ઉપેદ્રવજ્ઞા.

ગિરા સુણી નાથનિ એમ ભારી, સુનેલના પાનિયને નિવારી;
 સરોષ મંદ સ્વરથી સુધામા, વદી પતીને સતિ સત્યભામા. ૧

ગરવી.

અંતરયામી અગણિનામી, પાવનધામી સકામી જ;
 ભવભય ભંજન મુનિજન રંજન, પાપ પ્રલાપ વિરામી, પ્રિયતમ સ્વામીજ, ૧
 નાથ સદૈવ તમે મમવલ્લભ, પ્રાણ તમે પતિમારો જ,
 એમ છતાં સાધારણ પામી, સ્નેહ સમંધ તમારો. પ્રિયતમ સ્વામીજ. ૨
 પૂર્વે પુરૂષોત્તમ પતિ તમને, ગણતી સદ્ગુણ આમી જ,
 પણ કંઠ્યાનિધિ આજ તમોથી, હું લૌકિક ગતિ પામી, પ્રિયતમસ્વામીજ. ૩
 મર્ણુવિના પરમેશ્વર-મારો, આજ ખિન્ને ભવધારુંજ;
 અધિક કથેયિ અધિક શું? તદપી, જાણ્યું હેત તમારું. પ્રિયતમસ્વામીજ. ૪

વચનમાત્ર માધુર્ય^૧ તમારો, સ્નેહ નિરંતર જાણેછ;
 નિર્મલનારી તેને દર્શો, સ્નેહ સર્વ પ્રકારો. પ્રિયતમસ્વામીજી. ૫
 મારામાં પતિ સ્નેહ તમારો, સર્વદૃષ્ટિમં દર્શેછ;
 અન્યનારિજનને અવલોકી, હૃદય તમારૂં હવે. પ્રિયતમસ્વામીજી. ૬
 તમે મને દામલગ્નંતરથી, મિથ્યાલક્ષ્મ પ્રમાણીછ;
 આજ કપટની વૃત્તિ તમારિ, (મેં) અંતરમાં જાણી. પ્રિયતમસ્વામીજી. ૭
 નાથ આજ પર્યંત વિરોધે, દર્શ્યું દિસાવ્યું સર્વેછ;
 મુણ્યો મુણ્યાઓ સ્નેહ કલોદય, આ અતિપાવનપદ્ય. પ્રિયતમસ્વામીજી. ૮
 મૃદી મને જો નાથ તમે તો, અર્પો આજ્ઞા પ્રીતેછ;
 વને વશી તપથી તપિ સેવું, તવ પદ નિર્મલચિતે. પ્રિયતમસ્વામીજી. ૯
 ભવમાં નિજ પતિની આજ્ઞાથી, મત, તપાદિ, ક્ષણ આપેછ;
 સ્વતંત્રથી નિષ્કલતા પામી, અમલા વસે વિલાપે. પ્રિયતમસ્વામીજી. ૧૦

હરિગીત.

કથિ જોમ શ્રીપરમેશના, શોભીતઅંચલને^૧ ધરી,
 અમલા મુદ્રામલહસ્તથી, મુખપ્રત્ય પટઅંતર કરી;
 નિઃશ્વાસ મુંઝવિતિ છતિ સતિ, અતિરોપથી ક્ષણ સાધવા,
 શોભીત નેત્રયિ પૂર્વવત, લાગી હૃદય વર્ષાવવા. ૧

મદિદીપ છંદ.

જો પ્રકાર તેણિની મુણી, વિલાપિ વાણી, શ્રીયદ્ પતી વદા અપારપ્રેમ આણી;
 શોધ આ મને દહન કરે, વિરોધ નારી, તસ્ય હેતુ કથ મને વિરોધને નિવારી. ૧
 જોયિ દેવિ શોધ મળત, તું અપાર જાણે, તેયિ આજ મન હરે, મદા વ્યથા પ્રકારો;
 શાપિ હોય જોણિયે તને કુવાચ્ય આપી, તેણિનાં અલિન માનુ, કથ મને કલાપી. ૨
 જોણે અપમાન તારું. કીધું હોય નારી, તેને ખલુદંડપાત્ર માનુ દેવ પારી;
 વાત જો અવાચ્ય^૨ હોય. તદપિ તે વિવેક, નારિયે સ્વનાયનેજ, કથયિ મેઠ અંક, ૩
 સ્વામિયે સ્વપત્નિની સમસ્તવાત સાચી, અવળુ દરિ સર્વથા હરે સર્વ સર્વો;
 વશદૃષ્ટિથી તને વિલોકિ હોય જોણે, અંતરે પ્રમાણુ અધિક, અલિન કીધું નેણે. ૪

રંગિગીત.

મુણિ જોમ પતિની વાણિને, તે રાત્રિ સત્ય પરાયણી.
 સુનિ જોણિને મંદારની^૧. નિર્ધર હરે કમળા પર્ણી:

નિજ વદનપદ્મ નમાવિને, નમ્રતા ધરિ અંતર પ્રતી,
પતિને વદી ગદગદ ગિરાયિ તદા રૂદન કરતી સતી.

૧

ગરવી.

વિશ્વનિવાશી, પૂર્ણપ્રકાશી, કરુણાકર અવનિનાશીજી;

યશઅલિલાધી, કંસવિનાશી, પ્રિયજનપ્રેમવિલાશી.

નાથવિચારોજી. ૧

નાથ તમે સૌભાગ્ય પ્રથમથી, આર્ધ્યું મને યશશાલીજી;

(જે) અવનીમાં આજ વિરાજે, પામિ પ્રસિદ્ધિ વિશાળી.

નાથવિચારોજી. ૨

નાથ તમારિ દયાયિ સજી (જે) પ્રૌઢ પ્રતાપ સહીતાજી;

આજ સજી (તે) સકલનારિમાં, અતિઅપમાનસહીતા.

નાથવિચારોજી. ૩

કિંકરિયોયિ યથાર્થ સુણી હૂં, સજિ અતિ ક્લેશિત ચિત્તેજી;

પુષ્પપારિજાતક પતિ તમને, આર્ધ્યું નારદે પ્રીતે.

નાથવિચારોજી. ૪

તમે આર્ધ્યું (તે) ઇષ્ટમનુષને, માનિ મિષ્ટ મનહારીજી;

મુખથી કથતાં નાથ વિચારે, ઉરથી મને વિસારી.

નાથવિચારોજી. ૫

પુષ્પદાનથી તે માનવિમાં, સ્નેહ સમસ્ત સમાવીજી;

સ્નેહ તથા સન્માન વિનાશી; મને સજીવી આવી.

નાથવિચારોજી ૬

તે જનને મુનિયે તવ નિકટે, કરિયો તુષ્ટ વધારેજી;

તે અવલોકિ તમે નારદને, કર્યો તુષ્ટ શ્રુતિસારે.

નાથવિચારોજી. ૭

નારદથી સંતુષ્ટિતચિત્તે, મિષ્ટવસ્તુને ધારીજી;

કેમ વધો નહિ (તે) દુર્ભાગી, અન્યવિલાગ વિચારી.

નાથવિચારોજી. ૮

આજ મિષ્ટ ઇષ્ટને સમર્પી, કરિયે ના સંતાપજી;

અર્પો મને તપાર્થે આજ્ઞા, સજીશે પૂર્ણપ્રતાપ.

નાથવિચારોજી. ૯

સોરઠા.

કરતી કંદ અપાર, એમ વદી લામાસતી;

શ્રીહરિ વિશ્વાધાર, તેને શ્રવણ કરી વધા.

મહિદીપ છંદ.

તું મૃગાક્ષિ વદનથીન, વદિશ એણિ રીતે,

કર વિચાર પ્રાણુશ્વરી પ્રમાણચિત્તે;

અધિક કથે અધિક શું? અધિકકૃપાકટાક્ષે,

તું મમોપરી ત્વરિત પ્રસન્ન થા મૃગાક્ષે.

૧

દેવિ મમ હિતાર્થ નારદે પ્રમોદ લાવી,

પારિજ્ઞતપ્રકરણ અર્પિયું અપારજાવી;
તેણિના દિતાર્યેયી નથી સમર્થું નારી,
સત્યમાન અંતરે વિરોધને નિવારી. ૨

દિંકરીજને ઉરે અપ્રદ્યુભાવ ધારી,
ભવનમાં દર્યું પ્રદાશ, સર્વથા વધારી;
નારિજ્ઞતિમાં સૃજવવા વિરોધ રાખી,
તે રિતી તને દર્યું સખીજને વખાણી. ૩

દિંકરીકથીત અંતરે અસત્ય જાણી,
સત્ય માનિ તજ વિરોધ, સ્નેહભાવ આણી;
આ મમાપરાધ કર ક્ષમા સ્વચિત્ત ભાવી,
આ પ્રકારના કર્મ પુનર્પો નીતિ લાવી. ૪
અંતરે સ્વનાથ વચન, સત્ય માનિ સર્વ,
નારિયે વિરોધને નિવારણે અગર્વે;
પ્રાણના સમાન નાથને પ્રમાણી ભાવે,
દ્વેશને નિવારિ નિત્ય, વસતું દીનદાયે. ૫

કુદા.

એ પ્રકાર નિજ નાથની, વાણિ શ્રવણ કરિ દીન;
વધી સત્યભામા તદા, અર્થવિરુદ્ધાધીન. ૧

ગરવી.

દેવકિનંદન કુંડનિકુંદન, જગવંદન અમુખારીછ;
ભવભયભંજન આદિનિરંજન, દાનવગંજનધારી. ચિત્તવિહારીછ. ૧
જયી નાથ હિરનાં ભાસે, પ્રેમપ્રસિદ્ધિ તમારીછ;
સ્વપ્ને પણ તેણિને દશોવા, શ્રદ્ધામતિ નદિ મારી. ચિત્તવિહારીછ. ૨
નારદની પ્રીતી તેણીમાં, હોય તદા હો ! નિત્યેછ;
પણ પતિ એમ સુજે તવ નિહટે, પ્રકટે દ્રેષ સ્વચિત્તે. ચિત્તવિહારીછ. ૩
સુજન સદા માનાર્થે હવે, માન મદાયન બહારીછ;
જગમાં માન વિના હવિતને, દરિયે તજી પ્રમાણી. ચિત્તવિહારીછ. ૪
જોયે યતાં મન રસણ તેથી, આજ આય જય બારેછ;
(તે) મન રસણ નિત્ય હરે (તે) આજ વિનાય વિચારે. ચિત્તવિહારીછ. ૫
નિજ પતિથી વર્ણિત હું આવજા, પાનિય ધેવિગર્વિનેછ;
મેંદરવિના કુસુધીને મતીથી, આજ હું પાનિ પતીને. ચિત્તવિહારીછ. ૬

રેરે પુરુષોત્તમનિ પ્રિયા હૂં, પ્રિયને શી ગણતીમાંજ;
 નિત્યપ્રિયા સ્ત્રિ આજ સજી (જ) અતિ અપ્રિયાનિ ગતીમાં. ચિત્તવિહારીજ. ૭
 રેરે નાથ પ્રિયા જ નારી, (તે) અપમાન ધરીનેજ;
 કેમ દર્શશે રૈવતગિરિને, ઉરથી હર્ષ કરીને. ચિત્તવિહારીજ. ૮
 પુષ્પગંધ, દ્રાક્ષિલ્ધ્વનિમિશ્રિત, દિવ્યપવન હિતકારીજ;
 તેને સેવે કેમ તમારી, જ સ્ત્રિ વૈરિણિ નારી. ચિત્તવિહારીજ. ૯
 બેશિ તવાંકે (જ) જલકીડા, સાગરવિષે કરીને જ;
 (તે) સાગરને કેમ દર્શશે, આજ અભાગ્ય ધરીને. ચિત્તવિહારીજ. ૧૦
 તમે મને કથતા તારા સમ, પ્રિયા નહી દો નારી જ;
 ગયાંવચન તે સ્મરણ કારિશ ક્યાં, ઉરે દુઃખ આધારી. ચિત્તવિહારીજ. ૧૧
 માન સહિત સ્વસુરાદિક કથતાં, મને મહાગુણવાળીજ;
 આજ તમે પતિ તેણિની તૃણથી, કરિ લઘુતા વનમાળી. ચિત્તવિહારીજ. ૧૨
 નાથ તમે તેણિને પ્રદર્શો, ગુપ્તપ્રેમથી ચિત્તેજ;
 તે મનમાનિ સમાન મને ના, દર્શો સ્નેહ સહીતે. ચિત્તવિહારીજ. ૧૩
 હૂં ન જાણતી પૂર્વે તમને, કપટી, ધૂર્ત, પ્રપંચીજ;
 યથાર્થ તમને આજ જાણિયા, નિદક, શઠ, સુખ સંચી. ચિત્તવિહારીજ. ૧૪
 નાથ તમે મન, કર્મ, વચનથી, નિત્ય તેણિના પક્ષીજ;
 નિત્ય અન્યમાં વચન માત્રથી, નાથ તમે પરિલક્ષી. ચિત્તવિહારીજ. ૧૫

દુહા.

એમ વાણિ નિજ રાણિની, શ્રવણે ધરી પ્રમાણ;
 સવિનય કૃષ્ણ વદા તદા, સ્નેહ સહિત નિર્વાણ. ૧
 મહિદીપ.
 નારિ હૂં સકલપ્રભાવથી સદૈવ તારો,
 આજ કીજીયે ક્ષમા જનીત દોષ મારો;
 સત્ય માન શપતથી કયું તને કૃપાળી,
 તવ સમાન દો પ્રિયા મને નહી વિશાળી. ૧
 તવ વદન વિલોકિ, લવ સમંધિ કામ રૂચે,
 તવ ગિરા સુણી મને સદૈવ કામ સૂચે;
 તારા આધારથી વસે સમસ્ત પ્રાણી,
 ધાન્ય, ધન, વિભૂતિ આદિ, ધારિણી તુ રાણી. ૨

સર્વને નિવાસદાયિની તું સત્યબામા,
નારિ તું અનાદિની જગતવિષે સુધામા;
ભૂરમા' તું ભોગદાયિની સ્વરૂપશીલા,
જગતમધ્ય એક તું સદૈવ આરિ લીલા.
દેવિ તું અનાસિની વિલાસિની વિશેષા,
તું સમસ્તદેવિવૃંદમાં વિશુદ્ધવેષા;
દેવિ ગંગા સમાન, તું રૂચીરદેહા,
તું સમસ્ત સૌખ્યદાયિની સ્વરૂપગેહા.
પુષ્પની તને કદાપિ, વાંછના સુસ્નેહે,
દેવિ તે દુશુભ તને સમર્પુ આણિ ગેહે;
પારિજાતને સુરેશના ભવનથિ આણી,
ઈચ્છાપર્યંત સ્થાપું, તવ ગૃહે પ્રમાણી.

૩

૪

૫

સોરઠા.

વાણી સ્નેહ સહીત, એમ સુણી નિજ નાથની;
ઉચિતરોપ રહીત, વધી સત્યબામા તદા.

૧

ગરવી.

બરદાયકવાયક યદુનાયક, સંતસદાયક સ્વામીછ;
ભવનિધિતારક કરુણાકારક, અતુલિતભલ, ગુણ, ગ્રામી.
નાથ વિના અખલાજન કેને, વાતક યે મન કેરીછ;
ભવમાં નાથવિના અખલા જન, નિત્ય અનાય ધરણેરી.
નિત્ય નિરંતર સકલસમૃદ્ધિથી, રાત્રે રમણિકસ્થાનેછ;
પણ પતિ માનવિતા અખલાને, ભવમાં બરમસમાને.
નાથ કયો છે એમ હોય તો, તે તરૂં મમ અભિલાષેછ;
નાથછ સત્વર અમ આણુશે, બરપુર સ્નેહ પ્રમણે.
આ મમ રોષ વિનાયિ જલ્મરો, કોઈવિષે સુખ્યામીછ;
નાથ તમારી નારિજાતિમાં, સુજયો દીપ્તિવિલાસી.
અવનીમાં અખલાનાં જીવન, નાથ સર્વેય બાસેછ;
નાથવિતા અખલાની આશા, સ્નેહવિ કાણુ પ્રમણે.
તે કાણુ નારાયણુ સ્વામી, સંતરવિષે પ્રમાણેછ;
હયિત વાસ્ય હરુણથી ખાસે, અજ, સુરગેનમાણી.

બરજનમામીછ. ૧

બરજનમામીછ. ૨

બરજનમામીછ. ૩

બરજનમામીછ. ૪

બરજનમામીછ. ૫

બરજનમામીછ. ૬

બરજનમામીછ. ૭

હરિગીત.

સુણિ એમ તેણિની વાણિને, યદુનાથ સુખકારી સદા,
તેને પ્રથમ સાંત્વન ઉપાય, તથાસ્તુ એમ વદા તદા;
સુણિ એમ પતિની વાણિને, (તે) ક્લેશને સત્વર હરી,
આનંદ અંતરમાં ધરી, યશના પ્રકાશયિ વિસ્તરી.

૧

પશ્ચાત્ હરિયે સ્નાન પૂર્વક તત્ર નિત્ય ક્રિયા કરી,
અંતર વિષે સ્મરિયા તદા, નારદ મુનીને મુદ્ધ ધરી;
નારદમુની સાગરવિષે, શુભસ્નાન કરિ નિર્મલમને,
આવી વિરાજ્યા આસને, બહુધા પ્રકાશિ તપોધને.

૨

શ્રીકૃષ્ણ લામાના સહિત, મુનિને પ્રમોદિતચિત્તથી,
નાના વિધાને પૂજવા, લાગ્યા મહાશ્રુતિસારથી;
લામા તદા મુનિચરણને, પ્રમુદાથિ પ્રક્ષાલન કરે,
અર્પે કનકભૂંગારથી,^૧ વારી હરી કામલકરે.

૩

મુનિના પદોદકને તદા, ભક્તીયિ નિજ શીશે ધરી,
આનંદ પામ્યા અંતરે, લામા પ્રસંગે શ્રીહરી.

નંતર મહામિષ્ટાન્ન, પાન, સ્ત્રાવિ દિવ્ય વિધાનથી,
પ્રીતીયિ મુનિને અર્પિયાં, આદર સહિત સન્માનથી.

૪

લોજનનથિ તૃપ્તી પામિ, મુનિયે, અર્પિ આશિશ યશવતી,
તેણિને ગૃહિ પરમેશ્વરે, આનંદથી અંતરપ્રતી;
મુનિ સંવ્યહસ્ત^૨ પ્રસારિને, પશ્ચાત્ લામાને વદા,

મમ તપપ્રભાવથી પતિવ્રતા, સુભગા, સતી, થા સર્વદા.

૫

આશીશ સુણિ લામા સતી, ઉત્થાન કરિ નમિ પ્રેમથી,
શેષાન્નને યદુનાયકે લોજન કસ્યાં સદ્ભાવથી;

સર્વે અવશ્યકકૃત્ય કરિ, લામા સ્વપતિ આજ્ઞા લઈ,

આનંદ અંતરમાં ધરી, અંતઃપુરે સત્વર ગઈ.

૬

વસ્ત્રાભરણ પરિધાન કરિ, આજ્ઞા હરીની પામીને,

આવી વિરાજ્ય કૃષ્ણના, વામાંકપ્રત્ય પ્રણામિને;

તને મૂહુર્ત^૩ વિરાજ્ય નારદ, કૃષ્ણને ઉચ્ચત્વા તદા,

હે કૃષ્ણ ઇંદ્રભવન પ્રતી, હું આજ જઈશ ધરી મુદા.

૭

તન્ને પ્રણામી સોમને, ગાયત્રી, સુર, સુનિ, આશ્રય,
વાદિત્ર, મંગલ ગીતથી, કરશે મહોત્સવ યુગકરા;
આ પરમમંગલ તે સ્થલે, પ્રત્યેકમાસે થાયછે,
અવલોકિ ઇંદ્રિનિ ભક્તિને, શંકર હરે હર્ષાયછે. ૮
ઇંદ્ર પ્રથમદિવસે' મને, આમંત્રિ પુણ્યપ્રકારથી,
મંદાર પુષ્પ સમર્પિયું, સુનિ માનિ પ્રેમ ઉદારથી;
તે પુષ્પ સ્વર્ગથી આણિ (મેં) તવ કારણે આનંદથી,
ઉપભોગ કારણે દેવને, અતિયોગ્ય (ઠે) પ્રાચીનથી. ૯
એ ઇષ્ટવૃક્ષવરિષ્ઠને, ઇંદ્રાણિ બહુપ્રિતી ધરી,
સૌભાગ્ય કામધિ સર્વદા, સેવે સહસ્રવ્યાધી દરી;
અદિતિના પુણ્ય વ્રતાર્થથી, સુનિ કર્યપે આનંદથી,
સુજિયો સદૈવ સ્વઆશ્રમે, તે પારિજાતક આદિથી; ૧૦
પૂર્વે અદિતિના તપવડે, સંતુષ્ટ સુજિ કર્યપ પતી,
ઉચ્ચ ત્વરાથી તેણિને, વર માગ મનવાંચિછત સતી;
સુણિ એમ (તે) વદિ આર્પિયે, અગિલાપપૂર્વક જે યદી,
સૌભાગ્ય, વસ્ત્રાભાર્ણથી, શોભાવતી સ્તુતું હું નહી; ૧૧
વાદિત્ર, ગીત, લક્ષીત, યૌવન, નૃત્ય, મન વાંચિછત મળે,
સ્તુતુ ધર્મ શીલા, ખતિવ્રતા, સંતાપ, પાપ સહસ્ર, પળે.

ચોપાવા.

સુણી પત્નિનાં વાક્ય કર્યપે, ઉરમાં રનેદુ સ્વિકારી,
સર્વસાર મંદારવૃક્ષનો, ગૃહી સહસ્રવિધિ ધારી;
સુજ્યો ત્રિશાખા સદિત પારિજાતકનરૂપ પ્રતાપી,
દર્શે જેનાં જાતિ જાતિનાં, પુષ્પ પ્રતાપ કલાર્પી. ૧
મણે જાણિ તે વૃક્ષ પુષ્પને, કર્યપસુની સ્વગેરે,
સમર્પિયો સૌભાગ્ય કારણે, મને તેણિયે રનેદે;
નિષ્કલયથી' (મેં) કર્યપ સુનિવર, મોગ્યન પરિગે નારી,
બલ સમર્પિ જેનાં અગણિત ફળ, મું ફળુ નને વિચારી. ૨
પ્રતદ રિદિયે, શશિ રોદિણિયે, રાત્રિયે ઇંદ્ર સ્વહીત,
સમર્પેયા સૌભાગ્ય કારણે, મને નારિ તે રીતે;

તેમ મને તું અર્ધ માનની, પતિને પુષ્પે બાંધી,
પરમપુણ્ય, સૌભાગ્ય, પામવા, ઉરમાં પ્રીતી સાંધી.
સર્વસિદ્ધિપ્રદ પારિજાત તરૂરાજ નિરંતર જાણી;
કાવિદાર, મંદાર, પારિજાતક, નામથી પ્રમાણી;

૩

દોષક.

એમ ગિરા સુણિ શ્રીઅવિનાશી, નારદને ઉચર્યા સુખરાશી;
હે મુનિ દેવ તમે વ્રતચારી, બ્રહ્મકુમાર પરાર્થવિહારી.

૧

ચોપાયા.

જઈ સ્વર્ગમાં ગિરિજાવરના, દર્શિ મહોત્સવ પ્રીતે,
સત્વર મમ વાઙ્મયી ઇંદ્રને, બોધો વિનય સહીતે;
(જ) કશ્યપે સજીત વૃક્ષ સૌભાગ્ય, પુણ્ય, યશ, કારી,
સમર્પિયો સૌભાગ્ય કારણે, જને ચિત્ત વિચારી.

૧

અદિતિઆદિયે પુણ્ય કારણે, દત્તવૃક્ષને જાણી,
મમ પત્ની સત્રાંજિતિયે, અર્પવાનિ ઇચ્છા આણી;
તેયિ દાન, પુણ્યાર્થ, તથા, મમ પ્રત્યર્થે ઉર ધારી,
દ્વારામતિ પ્રત્યે તે તરૂને, પ્રેષો એમ વિચારી.

૨

દાન સમર્પણ થયે છે તે, તવ વૃક્ષ રાજને રનેહે,
પુનર્પિ નિઃસંશય લેવાને, યોગ્ય તમે નિજ ગેહે;
એમ વિદિત કરવો સુર રાજન, વિપ્ર તમોયે બોધી,
પ્રયત્ન કરવાં સ્વાર્થ સાધને, બુદ્ધિ સર્વથા બોધી.

૩

જ જ યત્ને ઇંદ્ર મમાર્થે, અર્પે તરૂને હસ્તે,
દેવમુનેશ વિવેકચિ કરવાં, તે તે યત્ન સમસ્તે;
જ્યાં સુધિ વૃક્ષ સમંધિ કૃત્યમાં, વસસો મુનિવર મારા,
ત્યાં પર્યંત પ્રદર્શિશ પ્રેમચિ, દૂતગણો^૧ હું તારા.

૪

દુહા.

સદાકર્મ, મન, વચનથી, સજી પ્રયત્નવિચિત્ર;
કરે કાર્ય નિજ મિત્રનાં, એ જગમાં સન્મીત્ર.

૧

દોષક.

એમ યદુપતિની સુણિ વાણી, નારદજી ઉચર્યા હસ આણી^૨;
સર્વપ્રયત્નચિ દેવમુરારી, હું તવ વાઙ્મ્ય સ્વિકારિશ ધારી.

૧

યથાપિ ઇંદ્ર પ્રયત્ન વિશેષે, કટ્ટપિ કટ્ટપતરૂ નહિ પ્રશે;
એ તરૂરાજવિષે ઉર ધારી, (જે) ક્યુ (તે) સુખિયે અનુરાસી.

૨

કાવ્યછંદ.

મૂર્ધ્વે સાગરવિષે, દિવ્યમંદરગિરિપ્રત્યે.
હર્મ્યે કરી નાંખિયો, વૃક્ષ તે દૈત્યઅસત્યે;
તે તરૂને આજુબા, મંદરાચલથી ખાવે,
શિવ ગયો સુરરાજ, યુદ્ધથી પૂર્વપ્રવાને.

૧

(તે) નિષ્કૃત્ત પામિને, મહેશ્વર નિહટે આવી,
કટ્ટ્યું નિવેદન સર્વ, વિનયથી ખેદ સૂઝતી;
નંતર સ્વયે મહેશ, તમ બધે ક્રોધ ધરીને,
તે તરૂને લાવિયા, દૈત્ય સંહાર કરીને.

૨

તેને પ્રદર્શિ ઇંદ્ર, શંખને વધો પ્રભાગી,
આ શશિનો તરૂરાજ, આંખિયે ગિરિજાસ્વામી;
એમ સુખી શંખયે, કટ્ટપતરૂ (તેને) લીધો,
નહી મંદરદ્રિના, રમ્યકંદરપ્રતિ^૧ લીધો.

૩

ઇંદ્રે સ્નેહ સહીત, શશીના શુભહવાને^૨,
કીકાર્યે તેવૃક્ષ, દાપિયો વિવિધ વિધાને;
ગિરિનંદિનિયે તદા, વૃક્ષની સ્પૃહા બાજુથી,
તેણે તેણે દારણે, શિવે નિજ ઉરમાં ખાસી.

૪

મંદરકંદરપ્રત્ય, નિરંતર મિનચિહારી,
નિર્મૂર્ધ વન સાદ્યાત, પારિજાતકનૂ ખારી;
શતભયુતિવિસ્તિત્તી^૩, સર્વસંપત્તી ધારી,
યથે શશિ, સૂર્યની, પ્રભા નહિ વિપન્નિહારી.

૫

ગિરિજાનાકંડથી, તમ નિત, આતપ. પ્રપે,
સ્વયે સુરે મંદીર. સુદાશિવ તેજસ્વિશાય;
ગિરિજા શિવને દર્શિ, વર્તે બહુસ્નેહ રહ્યાથી,
તે શિવ આ વન મને, લાડ ના બધા કદાચી.

૬

દમિજાત વસ્ત્રામળો, કુમ્ભ, કુદ, પૂર્વપ્રવાને,
આ તરૂ કુંડ સર્વેય. મહિ દમ્ભપ્રતિ સુદર્ભક

એ પ્રકાર ગિરિજાનિ, અવણુ કરિ કોમલવાણી,
 અનંત ગણને વધા, સદાશિવ પ્રેમ પ્રમાણી. ૭
 શિવની આજ્ઞા ગૃહી, સમસ્તગણો ખલવંતા,
 સકલવૃક્ષવૃંદના, થયા (તે) રક્ષણવંતા;
 સ્ત્રીયા સર્વતરંગ, મૂર્તિધર તત્ર નિવાસે,
 શિવા સહિત શંભુને, તુષ્ટવે હર્ષ વિલાસે. ૮
 શિવે સ્વતેજથિ એમ, ઉમાના પાવન કામે,
 નિર્મ્યૂવન સાક્ષાત, પારિજાતકનૂ ધામે;
 અંધકનામા દૈત્ય, પ્રવેશી તે વનવાસે,
 સ્ત્રીયો મહાખલવાન, સર્વથા પાપ પ્રકાશે. ૯
 શિવે હણ્યો તે દૈત્ય, અંતરે કોપ પ્રજ્વળી,
 (જે) વૃત્રાસુર થકી, સદા દશગુણખળશાળી;
 એમ જાણિ લગવાન, કોટિધાયત્ન પ્રતાપે,
 સકલકષ્ટથી ઇંદ્ર, પારિજાતને ન આપે. ૧૦
 શયી સહિત સુરરાજ, કારણે તે તરૂ નામી,
 સદા કામ, કલ્યાણ, સજે ઉરમાં મુદ પામી;
 ભવસંબંધિ સંતાપ, વિનાશી પૂર્ણવિલાસે,
 સદૈવ મંદિરવિષે, પરમઆનંદ પ્રકાશે. ૧૧

દોષકલ્પ.

નારદની સુણિ એ વિધિ વાણી, કૃષ્ણ વધા અતિકૌતુક જાણી;
 વિપ્ર વિચાર કરો ઉરધામે, કીર્તિ પ્રકાશિ શિવે પરકામે. ૧
 તે તરૂને શયિ કારણ લીધો, શ્રેષ્ઠ વિચારિ સ્વયે નહિ લીધો;
 આ શુભકામ કર્યું ધરિ પ્રીતી, જથિ સજી ઉપકારનિ રીતી. ૨
 જ્યેષ્ઠનિ શ્રેષ્ઠકૃતી ઉરભાવી, આ જગમધ્ય શિવેજ સ્ત્રીવી;
 તેથિ પળો મુનિ સ્વર્ગપદેશે, આ મમ કામ કરો અવશેષે. ૩
 બ્રાતૃ કનિષ્ઠ^૧ હું દેવપતિનો, તસ્ય કુમારજયંત પ્રતીનો^૨;
 હે મુનિ એમ કથી મધવાને^૩, આ મમ કાર્ય કરોજ વિધાને. ૪
 (મે) કરિ આ અખલાયિ પ્રતિજ્ઞા, અર્પિશ વૃક્ષ તને સુકૃતિજ્ઞા;
 સ્વર્ગથિ આણિ સમસ્તપ્રકારે, રોપિશ નારિ સદા તવ દ્વારે. ૫
 એ વિધિ મેં મુખથી કથિ વાણી, કેમ કરાય ત્રથા ઉર જાણી;

- જે તર વ્યર્થ કરે કથિ વાણી, પિતૃ ગૃહે નહિ પિંડ પ્રમાણી. ૬
(જે) સુખથી કથિ વાણિ ન પાળે, (તે) બધામાં નિજ ધર્મે પ્રબળે;
વાચિતવાચ્ય તથા કરનારા, તે ગણવા પશુજાતિ પ્રકાર. ૭
થાય કદા મમ વાચ્યવિમાની, આ વગમાં પ્રસરે યશદાની;
(જે) સુખધર્મે સુજે શ્રુતિસારે, દેમ તથા વદિ (તે) યશ હારે. ૮
શ્રેષ્ઠિ એમ વિચારિ સુનીતાં, આ સુખધર્મ કરો ધરિ પ્રીતી.

હરિગીત.

- ગાંધર્વ, દેવ, મદેશ, રાક્ષસ, યક્ષ, પતંગ, સુનિ, યતી,
મમ વાચ્યને જોલંબવા, ડા થોડ્ય નહિ ભૂમીપતી;
મમ ચાચનાથી વૃક્ષ (તે,) પ્રીતીથિ અર્પે નહિ કદા,
નંતર પુરંદના મહુરમુંદરદરે સુંઘિયશ ગદા. ૧
જે સામપૂર્વક કથનથી, અર્પે નહી મગના ધરી,
તો સ્વર્ગ પ્રત્યે જઈશ હું, સુનિરાજ કહું નિધાય કરી;
ત્યાં સુધી વિનય સહિત તમે, સુખસાગ, બેઠ, પ્રકારથી,
આ ધર્મ કરશે દ્વિજ પતી, મમ આર્તિ કારણુ સ્નેહથી. ૨

દુહા.

- વાચિતવાચ્ય તથા થતાં, તરતાં છવન વ્યર્થ;
અર્ગાલ્ય પણ પાણી જતાં, સુક્તા મોલ્ય નિરર્થ. ૧

ઉપજાતી.

- વાણી સુખી કૃષ્ણુનિ એ વિધાને, ગયા તદા નારદ કંઠસ્થાને;
તે રાત્રિમધ્યે વસિ તત્ર વાસે, જ્યાં ગીત, નૃત્યાદિ, ધયાં પ્રકાશે. ૧
પ્રદર્શિયો હસ્તવ સોમ કરે, સંદિપે (જે) દેવ યદી મળેશ;
પૂજ, પ્રણામી, શિવને સુકૃત્યે, ગયા છતાં સર્વે સ્વર્ગોદ્ગમ-રે. ૨
ધીસોમને વંદિ મહાવિદ્યાસે, ગયા સુની વાચવતા નિવાસે;
સુરેશ્વરે તે સુનિરાજ પ્રદર્શી, સત્ગાન આર્થી કરમાં પ્રવર્ધ. ૩
ત્વરાયિ દર્શીશવપ્રત્ય સંવામી, પૂજ, નમી, ચીત મહુર્વક અર્ચી;
વદી વિનતીયિ વિનીવવાણી, કરક મહાતુલ્ય પ્રભાવ જાણી. ૪
વત્તા તદા વાચવને સુમેશ, સ્વપ્નનેરે પ્રીતિ ધરી વિશેષ;
હે કંઠ જે આજ ધરી વિદ્યાવ, સતે પ્રમાણુક કોટિપત્ત. ૫
કોટિની આર્તિ વિલાસ રમે, જે આજ મહામે, તપ કેવલમે;
સુનિની વાણી સુનિ ને જો, મેળા, વદી તત્ર મેઢ વાચયે પ્રીતી. ૬

ઉપેન્દ્ર શું કાર્ય કયે? સ્વઆશે, મુની મને (તે) કથંશો વિદોસૈ;
 સ્મરે મને દીર્ઘદિને' મુરારી, મનાય ભાગ્યોદય આજ ભારી. ૭
 મહેન્દ્રની એમ ગિરા સૂણીને, વધા તદા નારદ તે ગુણીને;
 હે ઇન્દ્ર તારે કનિયાનબ્રાતા, સદૈવ (જ) આ જગનો વિધાતા. ૮
 (જ) સત્યચારી કમલાવિહારી, અનાદિ યોગેશ્વર ધર્મધારી;
 પ્રદર્શવા તે હરીને વિશેષ, હું દ્વારિકા પ્રત્ય ગયો સૂરેશ. ૯

હરિગીત.

નિજ પત્નિ સંયુત કૃષ્ણને, રૈવત ગિરી પ્રતિ બાણિને,
 તન્ને જઈ મંદાર કુલં, (મેં) અર્ધ્યુ પ્રીતિ પ્રમાણિને;
 તે કામદાયકપુષ્પને, અવલોકિ સર્વેસુંદરી,
 આશ્ચર્ય પામી ઉરવિષે, તેની અધિકવાંચ્છા ધરી. ૧
 તે પુષ્પના (મે) સર્વથા, પૂર્વોક્તગુણ વર્ણન કસ્યા,
 (તે) સત્યભામાનારિયે, પુણ્યાર્થથી શ્રવણે ધસ્યા;
 તે નારિયે મંદિરવિષે, પતિથી વિરોધ અધિક કરી,
 અંતરવિષે તે પુષ્પની, કામના અતિનિશ્ચલ ધરી. ૨
 તે કારણે તવ બ્રાતરે, હે સુરપતી તવ પક્ષથી,
 મંદારં સ્વર્ગયિ આણુવા, કરિ દૃઢપ્રતિજ્ઞા તૈણિથી;
 તેથી મને તવં મંદિરે, પ્રશયો વિનયથી વિસ્તરી,
 (તે) શ્રવણ કરિયે સુરપતી, (જ) પ્રીતિથી વદિયા હરી. ૩
 હે જ્યેષ્ઠ બ્રાતૃ પિતા સમાન, પ્રણામપૂર્વક કંથુ તને,
 મંદાર અન્ને પ્રશસો, કંઙ્કણ પ્રકાશ કરી મને;
 તારી સ્તુષાની^૨ કામના, જથી થશે પર્વતચરી^૩,
 હે બ્રાતૃ (તે) તવ પત્નિના, સૌભાગ્ય પુણ્ય યશે કરી. ૪
 નર, દેવ, યોગિ, મુનેશ, આ કલ્યાણ દર્શિ દિશા દર્શૈ;
 મારા પ્રભાવયિ સર્વથા, કલ્યાણ તારૂ માનશે.

દુહા.

એમ કૃષ્ણની વાણિને, શ્રવણ કરી અમરેશ;
 વધો વિપ્રને કૃષ્ણનો, પ્રતિઉત્તર સંદેશ. ૧
 વિલોકિ નિજ બલ, વીર્યને, ધરી અંતરે હર્ષ;
 વક્રદૃષ્ટિ કરિ વેગથી, ગર્વ સૃજી ઉત્કર્ષ. ૨

તે દરિને મુનિ સ્નેહથી, પ્રવન પ્રચિછ કહ્યાનુઃ	
કૃપા કરી ક્યશે તમે, કથિતયાગ્ય નિર્માણ.	૩
કૃપ્યુ મમાજ્ઞાથી તમે, તમે સુઝિ પરમેશ;	
સર્વપ્રાણિનાં સ્નેહથી, કરે કાગ અવશેષ.	૪
મમ સમાન સુરસંકલમાં, નદી સમર્થ રમેશ;	
સ્વર્ગસ્તને હું સદા, બોક્તા સ્વર્ગપ્રદેશ.	૫
તમે બાર દરવા ગયા, બૃત્તલમાં ધનચ્યામ;	
નરાકૃતી ધરિ સુધિમાં, કરે સર્વનાં કાગ.	૬
તમે પ્રતીજ્ઞા કરિ છતાં, પુર્નપ્રાપ્તિ સ્વર્ગ;	
તવ સ્ત્રીના પૂરિશ તદા, સર્વમનોરથવર્ગ.	૭
સ્વર્ગસ્ત સ્વદ્યપાર્થથી, મૃત્યુજોડના પ્રત્ય;	
ન લેવિ એવી પ્રથમથી, સુછ પદ્ધતી સત્ય.	૮
દૈવિરિયતિ' ઉત્પાટિ હું, પ્રવર્તીતું વિપ્રીત;	
પ્રજાપતીના ગણુમને, ક્યશે કેમ ઉચીત.	૯
અતુરતને ત્રિજોડના, નિયમ કહ્યા નિર્માણ;	
તેનાં તુન્યાધિક કદા, કરાય નદિ નિર્માણ.	૧૦
પ્રજાપતીના માર્ગને, તજી વિચરતામાત્ર;	
અવણ કરી મમ મસ્તકે, અર્થે અપયશપાત્ર.	૧૧
સેતુખંધ મરિયાદને, કરિયે સ્વયે નિષાત્ર;	
પ્રદર્શિ કેમ કરે નદી, દુષ્ટજનો ઉત્પાત્ર;	૧૨
સી નિમિત્ત મંદારને, કરતાં બૃષિ સદીત્ર;	
સ્વર્ગસ્થાન સુરમાં સુરે, અનિચ્છાપમાનનિહીત.	૧૩
વિધિયે અનુગમે કહ્યા, સ્વર્ગભોગ અનહીત;	
એમ વિચારી યદુપતી, કરિયે નિત સુદીત.	૧૪
ધસે સ્વર્ગમાં પણ સુર(જે) મમ અતુર; અત્ર;	
તદા સ્વર્ગમુખ બોમરે, પામે નદિ અન્યત્ર.	૧૫
માંસ બહી અગ્નિમાનથી, પ્રદર્શિ પૂર્વપ્રેતાસ	
સ્વર્ગપ્રવેશ પર પરે, નેથી પ્રસવે પાપ.	૧૬
મદિતવમાં મંદારને, કરાવિ સર્વ કલ;	
કેમ માનસે સ્વર્ગમાં, અનરે મને અરિય.	૧૭

દર્શિ વૃક્ષને પૃથ્વિમાં, પહરિ નરો અનિષ્ટ;	
ન કરે સ્વર્ગની સુકૃતી, મહિમાં વિલોકિ મિષ્ટ.	૧૮
પારિજાતગુણ પૃથ્વિમાં, ભજે મનુષ્ય રમેશ;	
તદા દેવ, માનવવિષે, દર્શો નહી વિશેષ.	૧૯
મહિપ્રદે મંદારનું, ગમન ન યોગ્ય જણાય;	
કરો નિવેદન કૃષ્ણને, એ પ્રકાર મુનિરાય.	૨૦

હરિગીત.

મમ બ્રાતૃ જ જ ધરિછશે, નિજ અંતરે આગ્રહ ધરી;	
તે તે સમર્પૂં નિમિષમાં, દુર્લભ તથાપિ કૃપા કરી.	
(જે) સ્વર્ગમાં નહિ યદ્યપી, અર્પૂં પ્રયત્નથિ સર્વદા;	
અર્પૂં નહી પ્રાણાંતથી, આ પારિજાતકને કદા.	૧

ઉપજાતી.

ગિરા સુણી કૃષ્ણની એ પ્રકારે, વદા પુનર્પી મુનિ સામસારે;	
હે ઇંદ્ર આવૂં વદવૂં પ્રકારે, તને અવશ્યે કરિ યોગ્ય ભાસે.	૧

મહિદીપચંદ.

(મૈં) વિનયથિ તવ હિતાર્થ, કથિ અપારવાણી,	
સર્વદા તમે મનેજ, માન વજ્રપાણી;	
(મૈં) સ્વઅંતરે વિચારિ, સકલમત તમારા,	
કૃષ્ણને કરી વિનંતિ, વિનયથી અપારા.	૧
પારિજાત પ્રથમ તમે, શંભુને ન દીધો,	
હેતુ તે સમાસપૂર્વ (મૈં) પ્રકાશ કીધો;	
પણ કયો નહી સ્વિકાર, એક દે પ્રકારે,	
આપને વદા આવશ્ય, રોષથી વધારે.	૨
હૂં મહેંદ્રથી ઉપેંદ્ર, લાલનીય ^૨ નિત્યે,	
જાણુવો મને જયંતના સમાન ચિત્તે;	
આ જગત વિષે અપાર, વિધિભવાદિ જવા,	
પ્રેમ ભક્તિથી કરે સદૈવ મારિ સેવા.	૩
યાચનાથિ બ્રાતૃ પારિજાત તૂં ન આપે,	
તો અવશ્ય તવ ઉરે ગદા ધરિશ પ્રતાપે;	

એમ સામ, બેદ, પૂર્વ, દરિયચનયિ બોધી,
પુનર્ગો વધા ગુનીય, અધિકનીતિ સોધી. ૪
હે મદેદ્ર તું ઉપેદ્રને સ્વશ્રાતૃ ધારી,
ન્યાય વાત આ રિવકાર અંતરે વિચારી;
મારૂં તત્ત્વ વાઙ્મય શ્રવણ, કરિ સુઘ્ન અરોચે,
પ્રેશ વૃક્ષ દ્વારિકા તને કદાપિ રોચે. ૫

હુદા.

સકલકાર્યમાં નીતિથી, વિલોકિયે પરિણામ;
પ્રયામાન, મત્સર, તથા, કરિયે સદા સ્વકામ. ૧

ચોપાયા.

એ પ્રકાર નારદથી કૃષ્ણાનિ, શ્રવણ કરીને વાણી,
મુરપતિ અતિશયકાપયિ હચચો, નિજ અતુલિતગણ અબી;
કૃષ્ણે પૂર્વે કરિયાં મારાં, પ્રતિકુલકાર્યોં દર્શો,
તથાપિ સર્વે સદન કર્યાં (મે) કનિષ્ઠપ્રાતા દર્શો. ૧
અર્જુનના રથને ચલાવતાં, (તે) અતુલિતગણકાર્યા,
ખાંડવ વનમાં જ્વલિતઅગ્નિશામક^૧ મમ મેય નિવાર્યા;
મજ રક્ષણ કારણ ગોવર્ધન, કર્યાં ધરી વિલાસે,
સકલજગતમાં કર્યું મારથી, મમ અપમાન પ્રકાસે. ૨
અધિક હચેયું થાય એમનાં, બદ્ધ આગર્યાં નિત્યે,
કર્યો તહી પ્રાતૃથી કંદેશ (મે) વિપ્ર વિનાદો ચિન્તે;
મમ ઉરપ્રત્યે મદા સૂઝવા, હરિ હચોમી બાસે,
તે મુણિ શશિના શનક ઉરનાં, હરિમુખ ડેમ જણાસે;
રજ, તમ, વ્યાપે કનિષ્ઠ પ્રાતૃ નિજ પત્નીવાઙ્મય પ્રતાપે;
જ્યેષ્ઠ પ્રાતૃને નેષ્ટવચનથી, આદા ! આજ સંતાપે;
વિદ મનમગ્ન્ય અરિદ વિદ મનિના, વિદ મહતા મનમાની;
આજ મને વ્યાધીમાં નાખે, હયિ કૃષ્ણ અગ્નિમાની. ૪
વચન, કમે, મનથી, કેસવની, પત્ની કરી નિર્મલ;
આજ મેલુ કૃષ્ણ સકલ પ્રકાર્ય, હે મુનિ સર્વજ્ઞજેન;
ખાસ, કલનિય મેમ મનુષ્યો (મે) મેલુ મેનિ કૃતીયો;
આજમિ અપમાનિત મનુષ્યો (મે) મેલુ મને નીતીયો. ૫

૧ મને અતુલિત ગણી મેલે કરે, ૨ મનના મનને મેલે મનના મનને.

જયંત તુલ્ય કનિષ્ઠાત્ હૂં, એમ જણાવે પ્રીતી;
 માતૃ, પિતૃથી, કૂર વદી સંતાપે એ શી રીતી,
 નરમાં શ્રેષ્ઠ વિશેષ કૃષ્ણ પણ, એ મમ શત્રુ પ્રકાશે;
 એ કૃત્રિમનરવિષે સર્વથા, સ્નેહ નાશ કર શાસે;
 જ કથ નારદ મારા વચને, કૃષ્ણ શત્રુના સામે;
 ત્વરાથિ આવી અત્ર કરે, સંગ્રામ વિરામ ન પામે.
 એ ઇચ્છા હર વિષે હશે તો, અત્રે આવી અયાસે;
 પૂર્વે ઇચ્છિતને હરિ નંતર, કર સંગ્રામ વિલાસે.
 હણતાં હણિશ તને હે સ્ત્રીવશ, રણમાં શક્તિ પ્રમાણે;
 રણે મને કદિ વ્યથિત કરે નહિ, થિક તૂં સ્નેહ વખાણે.
 જ્યાં સુધિ જીતે નહિ ત્યાં સુધિ હૂં, તરૂને ન અર્પું પ્રીતે;
 વૃક્ષ કેમ સ્ત્રીવશને અર્પું, યુદ્ધ વિના આ રીતે.
 અધુના શ્રીદ્વારામતિ પ્રત્યે, શિવ્ર જવ મુનિદેવા,
 કૃષ્ણ વિવાદે સઘ પ્રવેશે, એમ કથો યશ લેવા;
 સત્ય સત્ય કથુ સ્નેહ સહીતે, તમને વિપ્ર પ્રતાપી,
 કૃષ્ણ પત્નિપ્રીત્યર્થ વૃક્ષને, નહી સમર્પું કદાપી.

હરિગીત.

જીત્યા વિના અર્પું નહી, પતાર્થમાત્ર^૧ તને કદા,
 હરિને કથો મુનિ એ વિધી, જથી તમે મમ પ્રિય સદા;
 માયાથિ હણ્યું કરે નહી, કથશો પુનર્પી એ વિધી;
 અમ સન્મુખે મંદારને, રણમાં હરે કરિ યશનિધી.

દુહા.

એ પ્રકાર સુરરાજનાં, વચન સુણી નિર્વાણ;
 તેને નારદ વિનયથી, વદા બોધમય વાણ.
 પ્રવિણ પુરુષ નૃપને કથે, સદા કામવશ ચિત્ત^૨
 કથે સુજન અનહીત પણ, (પ્રાપ્તકાલને^૩) હીત,
 પરકાર્યમાં કથ્યા વિના, ઉચિત નહી કિંચીત;
 સુલોક ગતિજ્ઞાના^૪ કથે, મહિમા જય લલીત,
 પ્રવિણનરે નિજ અંતરે, દર્શિ વિવેક વિશેષ;
 દુરાચહી, અજ્ઞાનિને, ઉચિત નહી ઉપદેશ.

૧ અરધું પાન પણ. ૨ કામવશ છે ચિત્ત જ્ઞેમનાં. ૩ આવેલી વેળાને. ૪ સ્વત્યંત જરાતન્દ્રી ગતીને જાણનારા.

કાર્યોકાર્યવિષયે મને, પ્રચ્છે તમે નિદાન;	
તેથી ક્યું પણ જે રૂચે, નો મુદ્ધિયે સુખવાન.	૫
દિતરિવયે સ્યદિતરિવનો, વિદોહિ વિપ્રિતકાળ;	
(તે) ન ક્યે પણ સ્નેહથી, ક્યયો ન્યાય વિશાળ.	૬
પરઉપકારિતરે ઉરે, પ્રદર્શિ પરઉપકાર;	
(શ્રુતિદટ્ટ ^૧) પણ ક્યવું સદા, પરિણામે દિતકાર.	૭
અશ્રણુવન, ^૨ અનૂત ^૩ , તથા, સ્વધર્મભજન ^૪ , અહીત ^૫ ;	
એ (ચતુર્થમાં) જ્ઞાનિયે, કદા ન ક્યવું હીત.	૮
વક્તામાં ઉત્તમનરે, સર્વ ક્યવું હીત;	
શ્રોતામાં શોભનજને, સુણવું સ્નેહસહીત.	૯
મમ પ્રિયવચન શ્રવણ કરી, કર સ્વદિતાર્ય મુદ્દેશ;	
પરિરિ ક્લેશ સ્વધાનુથી, કર આનંદ વિશેષ.	૧૦
જે કૃતિના અવસાનમાં, પ્રસવે પદાત્તાપ;	
તે કૃતિને સેવે નહી, (જે) ક્યે સ્વપ્રતાપ.	૧૧
આ કૃતિના અવસાનને, દુર્ગો કદા ન ક્યે;	
તેનૂ ઠારણ ક્યુ તને, પ્રદર્શિ તવ ઉત્કર્ષ.	૧૨

વસંતનિલકા.

(જે) એક આ સકલવિશવિયે નિવાશી, (જે) ન્યોનિરૂપ અવિનાશિ સ્વયંપ્રકાશી;	
આપાથિ(જે) સકલક્ષેત્ર પ્રકાશિ જાણે. (જેને) અન્તરિક્ષુર અંતરમાં પ્રભાણે.	૧
તેને પુરાણ પુરષોત્તમ કૃષ્ણજ્ઞે, વેદોભ્યાદિઅપદા પ્રકૃતી પ્રભાણે;	
સાક્ષાત કૃષ્ણ સચરાચરનો વિધાતા, સદ્ભક્તિથી પરમભંગસ નિત્ય દાતા.	૨

દુહા.

તે હરિ દ્વારાગતિવિષયે, ક્લેશે તવ મંદાર;	
સત્ય ક્યું દિતકારણે, હરમાં સદા રિવકાર.	૧
કદાપિ મમ પ્રિયવાક્યને, તું ન ધરે નિવશન;	
તદા પ્રચ્છ તવમંચિને. (જે) મનિ, નીતી, યાન.	૨

દોષકલંદ.

નારદની મુનિ એરિયાણી, એવધિ કંદ્ર વધો અનજાણી;	
તે મુનિ કૃષ્ણનિ કીર્તિ વિદેશે, આવિધિમે મુનિ અવપ્રદેશે.	૧

૧ કાનને કહ્યું તરે જેવું જણે તેવું નહીં તેવું એવાનું. ૨ હું વિદ્યોત્તમ. ૩ રાજાનો પુત્ર. ૪ પદ્ય પદ્ય હોય ત્યાં. ૫ સહુએ.

માગધ, ખંદિજનાદિ, વિલાસે, કૃષ્ણુનિ કીર્તિ કરે ધનઆશે;
 જો હરિ એમ હશે ખલધારી, તો તરૂં અર્પું નહીં સુખકારી. ૨
 કારણ કિંચિત્ કાર્યપ્રસંગે, સજ્જન દ્વેષ ધરે નહિ અંગે;
 અન્યવરિષ્ઠ વિલોકિ વિલાસે, પાપિવિના કુણુ દ્વેષ પ્રકાશે. ૩
 આજ થયો હરિનો ગુણજ્ઞાતા, ભદ્ર તમારૂં સુજો મુનિતાતા;
 સંત, મહંત, વદે શ્રુતિસારે, સુજ સદૈવ સહિષ્ણુ વધારે. ૪
 આજ વિલોકિ મહંતની રીતી; જ્યેષ્ઠથિ વૈર કરે ધરિ પ્રીતી;
 વૃક્ષ ન અર્પું વિચાર કરીને; ગચ્છ મુની કથ સર્વ હરીને. ૫

હરિગીત.

એ ભાતિ સર્વ પ્રકારથી, સુરરાજનો નિશ્ચય સુણી,
 સન્માનપૂર્વક વિચરિયા, દ્વારામતી નારદગુણી;
 રૈવતગિરીપ્રતિ આવિને, તને રચિરમંદિરવિષે,
 ભામાસહિત અવલોકિયા, શ્રીકૃષ્ણુને કરુણામિશે. ૧

કાવ્યછંદ.

વિણાપાણિને દર્શિ, દૂરથી રથાંગપાણી,
 સત્વર કરિ ઉત્થાન, પ્રણમિ પાણી ગૃહિ આણી;
 સમર્પિ આસન, માન, અધિકઅર્ચના કરીને,
 કરાવિ ભોજન, પાન, અંતરે સ્નેહ ધરીને. ૧
 વધા કૃષ્ણુને મુની, વદનથી હાસ્યવિલાસે,
 કથો પારિજાતનૂ, સમસ્તવૃતાંત પ્રકાશે;
 સુણી એમ નારદે, નિવેદન કસ્યું વિશેષે,
 (તે) સુણિ ઉચ્ચત્યા કૃષ્ણુ, જઘંશ હૂં સ્વર્ગપ્રદેશે. ૨
 એમ કથી વિધિપુત્ર, નારિયો, સહીત મુરારી,
 રૈવતગિરિથી શિઘ્ર, દ્વારિકા જઘં વિચારી;
 નારદમુનિને વધા, પુનર્પી અંતરયામી,
 પુનર્પિ સ્વર્ગે જઘં, ઇંદ્રને કથો પ્રણામી. ૩
 રણમાં મમ સન્મુખે, પુરંદર ધીર ધરીને,
 સ્થીર થવા નહિ યોગ્ય; કથું સિદ્ધાંત કરીને;
 પારિજાતતરુરાજ, લાવવા નિશ્ચય આરો,
 (તે) ન થાય અન્યથા, વિપ્ર અંતરે વિચારો. ૪

એમ સુણી સુનિરાજ, જઈ અમરાવતિપ્રત્યે,
 વિનયયિ કૃણુકીત, ઇંદ્રને કહ્યું સુદૃઢ્યે;
 (તે) સુણિ સુરરાજને, કહ્યું સુરગુરુને ભાવી,
 સુરગુરુ (તે) સુણિ વધા, અંતરે કલેશ સુખવી. ૫
 આદો ! આજ હું ગયો, છતાં સતકનુતા^૧ કામે,
 આ મદાન હૃદય^૨, ઇંદ્રને સુખ્યું સ્વધામે;
 મને નહી પ્રચ્છતાં, સુજ તે વિખિતકણી,
 ક્રિયા કારણે નિર્મિત, આજ છે અતિસુખદણી. ૬
 દુહા.

ભવિષ્યકર્મે જતીતથી^૩; થાય કૃત્યવિપ્રીત;
 (તેને) વિનાશવા નહી, જગમાં કાપિ હચીત. ૭
 પ્રવિણુનરે કરવું નહી, કદાપિ સદસાકર્મ;
 સદસા કર્મયિ સર્વથા, થાય પરાજય સર્વ. ૮

ચિત્તાલી ચોપાદ.

ગુરુની સુણી એ વિધિ વાણી, સુરરાજ વધો બય જાણી;
 સુખ્યું એમ છતાં જગવાન, અધુના કરવું શું ? વિધાન. ૧
 કથિયે ઉરમાં ધરી અર્થ, તમે સર્વમાં અધિકસમર્થ;
 સુણિ એ વિધિ ઇંદ્રની વાણી, ગુરુદેવ અપારપ્રમાણી. ૨
 મતિમાન સ્વધર્મવિહારી, યશવાન સદા ઉપકારી;
 સ્વસુખાંશુજ નમ્ર કરીને, મનમાં સુવિચાર કરીને. ૩
 તેને વધિયા દિત ધારી, પ્રાપ્તકલ વિશેષવિચારી;
 તું જ્યંત સહીત સુદેશ, યદુનાયથી યુદ્ધ કલેશ. ૪
 આજ હું યત્ન સાધિય તેવો, ન્યાય લોકવિષે યશે રહેવો;
 કથી એમ બ્રહ્મસ્થિતીર, જઈ સાગરના મુખતીર. ૫
 પ્રણામી કર્યપને નિતાંત^૪ કહ્યું સ્નેહયિ સર્વદ્રુતાંત;
 સુણિ કર્યપ કાપ પ્રદાશી, ગુરુને ઉમર્યા સુખગાથી. ૬
 કહ્યું આ અતિ અનલિત ભયી, યશે હંદ પરાજય ભયી;
 નહિ સંશય એમાં લેશ, હરે નિરિતમાન સુદેશ. ૭

દર્શનાંત.

મૈત્રેયનિ રત્નમ નારિયી, મનિર્મય રત્નમુખે મળે,

તેથી પુરંદર મસ્તકે, (આ) દોષ અતિદારણુ થયો;
 મુનિને મનુષ્ય ગણિ કીધું નિંદિત તેથી મુનિ તેને વધા,
 નરથી પરાજય પામજે, હે ઇંદ્ર પામી આપદા. ૧
 તે દોષના શમનાર્થ (મેં) ઉદ્ધાસ આ દારણુ કર્યો,
 નિજ પુત્રના હિતકારણે; (જ) દોષકોષ સદા ભર્યો;
 અદિતી સહિત સંગ્રામમાં, હું જઈશ ગુરુ તવ વચનથી;
 મધ્યસ્થ થઈ તે ઉભયને, વારીશ તાતપ્રભાવથી. ૨
 એ ભાંતિ સુણિ સુરગુરુ વધા, આ પ્રામકાળ કૃપા કરી;
 કરવો નિવારણુ સર્વથા, કશ્યપ તમે યશને ધરી;
 (તે) સુણિ તથાસ્તુ કથી, ગુરુને સ્થાપિ તત્ર ધરી દયા,
 અદિતી સહિત ગિરિજશને, (તે) પૂજવા કારણુ ગયા. ૩
 તત્રે ભવાનિઅધિશને, પૂજી, નમી, ઉપચારથી;
 કરિ અંજલી સંતુષ્ટવા, લાગ્યા વિવિધવેદોક્તથી.

વસંતતિલકા.

વિશ્વેશ્વરં, વસુધરાધરપુત્રિકાંતં, કૈલાસવાસિન, મજન્મ, મપારશાંતં;
 કૈવલ્ય, માપદહરં, કરુણાખિધ, મીશં, ત્વાં શંકરં, શિવ, મહં પ્રણયામ્યહીશં. ૧

મહિદીપ.

એ પ્રકાર સ્તુયમાન^૧, શિવ વિલાસ આણી;
 અદિતિ સહિત સૃષ્ટિકારને^૨ વધા સુવાણી;
 જ વિધિયિ વિપ્ર તેં મને પ્રસન્ન કીધો,
 તે સમસ્ત સાર(મેં) ઉરે પ્રમાણિ લીધો. ૧
 કૃષ્ણ, ઇંદ્ર, પામશે સમાનતા વિશેષે;
 તદપિ સત્યધારિ કૃષ્ણ, પારિજાત લેશે;
 હારશે અધર્મથી મહેંદ્ર પાપકારી,
 જીતશે અવસ્ય યાદવેંદ્ર ધર્મચારી. ૨
 અદિતિથી તમે મુનેશ, જવ સ્વર્ગપ્રત્યે,
 શ્રેય થશે ઉભયપુત્રનાં, સુજ્ઞે-સુકૃત્યે;
 શિવ વચન સુણી ગુરુ, અદિતિ સહિત પ્રીતે,
 તાત સ્વર્ગપ્રત્ય ગયા, નિજ કુમારહીતે. ૩

ત્રીપાદ.

- તદનંતર યદુનાથ રમેશ, મુદ્ગર્ત ઉદિત યથે દિવ્યેશ;^૧
સાત્યકિયાદય સદિત નિદાન, વિરાજ્ય એકરથે જગવાન. ૧
- દર્શાવી મૃગયાનૂ મીશ, દેવતપ્રત્યે વિવશ્યા ઇશિ;
પ્રધુનમ્ને કથી સંકેત, મમ પૃથે આવજે સચેત. ૨
- દેવતપ્રત્યે નઈ નિદાન, વદ્યા સારથીને જગવાન;
આ મમ રથ ગૃહિ અવપ્રદેશ, અથ વારનો છતો વિશેષ. ૩
- મગાગમન દર્શજે મુખન; મધ્યદિવસપર્થન નિદાન;
રથથી હું દ્વારાગતિપ્રત્ય, પામી છત પ્રવેશિત સત્ય. ૪
- એમ સૂતને કથિ ઉપદેશ, તદનંતર યદુનાથ રમેશ;
ગરૂડે પ્રસાદિ સાત્યકિસંગ, પળ્યા ગગનપંથે શ્રીસંગ. ૫
- પ્રથકરથેયિ, સ્વતાતપૃથ, પળ્યો પ્રધુમન અતિઉત્કૃષ્ટ;
નંદનવનપ્રત્યે પરમાર્થ, નઈ પારિવ્રજનકથરણ્યર્થ. ૬

હસ્તિનીત.

- તને મદ્યા મંદારતા, પ્રિતીથિ પાલન દારણે,
આયુધ સંયુત યૌધનાં, સમુદાય નંદનપારણે;
કૃષ્ણે વિચાર કર્યો ઉદે, અવસોદિ તને તેમને,
અન્યત્રથી છતાય નહિ, બલ, શૌર્ય, જ્ઞેતાં જમને. ૧

ત્રીપાદ.

- દર્શો એવિધિ નંદન પાળ, કૃષ્ણે ચત્તવિના તત્કાળ;
પારિવ્રજન ઉત્પાટિ અકષ્ટ,^૨ આરોગ્યે વિનિતાનુપૃથ. ૧
- હરિ પ્રત્યે તે વૃક્ષપ્રયાન, યથો ઉપસ્થિત વિશ્વપ્રયાન;^૩
તેને શાંત કદી પરમેશ, વરિયા વિનયધિ વાશ્યવિશેષ. ૨
- તે તદ્વાચન પ્રૌઢપ્રતાપ, તું ના કર દિગ્વિતસંતાપ;
એમ મુણી હરિવાશ્યલક્ષીન, યથો તદા તે વૃક્ષ મુહીન. ૩
- (તેને) પ્રસ્થિત^૪ પ્રદર્શિ સ્થાન, અંતરનાં પામી અભિસાર;
નંતર હરિ અમરાવતિપ્રત્ય, કરતા યથા પરિક્ષનકૃત્ય^૫. ૪
- દર્શિ તેમને વનગોમાર,^૬ નઈ મંદ્રપ્રત્યે નિર્ગર;
પારિવ્રજનકથાત્ હરણ્ય, જેમ વરે, સત્વર સમુદાય. ૫

^૧ સત્યા સિંધા મુ. રમેશ તત્કા. ૨ મુદ્ગર્તથી. ૩ કિલિષ્ઠ કર્મે. ૪ રથે. ૫ તાર દરજ મરૂડી તોડે. ૬ પ્રાજ્ઞા. ૭ જન મંદ્ર પ્રત્યાગ.

સુણી ઇંદ્ર ધરિ ઠાપકરાળ, ઐરાવતે ચઢી તત્કાળ;
 સેનાથી સંચરિયો સૂર, યુદ્ધ કારણે સ્તબ્ધ મદ્યૂર. ૬
 તત્પટ્ટે રથથી બલવંત, સંચારિયો યુદ્ધાર્ય જયંત;
 પૂર્વદ્વારપ્રત્યે ભગવાન, સંસ્થિત અભ્યાગતકનિયાન^૧. ૭
 પ્રદર્શિ તેને વઘો સુરેશ, આ શૂં? આશૂં? હે કમલેશ;
 પ્રણમી (તેને) વધા રમેશ, સુણિયે તાત વરિષ્ઠ વિશેષ. ૮
 તવવધુના પાવન કાર્યાર્થ, હસ્યો પારિજાતક સત્યાર્ય;
 (તે) સુણિ મહેંદ્ર વઘો ત્વરીત, ઉચિત નહિ આ (તને) અજીત. ૯
 રણમાં યુદ્ધ કરી ભગવાન, લેવો તરૂં એ યોગ્ય વિધાન;
 મારા વિષે પ્રથમ બલવાન, કર પ્રહાર બ્રાતાકનિયાન. ૧૦
 ગદા મુંઝિય મમ ઉરે પરેશ, કર સ્વપ્રતિજ્ઞા સફલ વિશેષ;

દુમિલાછંદ.

સુણિ એમ હરી હશિ આપ કશી, અશનીસમ^૨ ઉન્નવલસાર્યકથી,
 સુરરાજનના ગજરાજનને, તાડન કરવા લાગ્યા બલથી;
 સુરનાયક ઉન્નવલ સાયકથી, ખગનાયકપ્રત્ય પ્રહાર કરી,
 ક્ષણમાં હરિના શર નાશ કરે, સ્વ શરેયિ ઉરે બહુધીર ધરી. ૧
 સુરનાયક સાયક પાત કરે, યદુનાયક (તે) છેદે પલમાં,
 દ્વય બંધવના ધનુના ધ્વનિથી, ભયભીત થયા અમરો નભમાં;
 રણદારણ એમ પ્રવર્ત્યુ છતાં, ગરૂડસ્થતરૂવરને^૩ હરવા,
 જયવંત જયંત ત્વરાયિ ધર્યો, બલિમાં બલિ યશનિર્મલ કરવા. ૨
 પડતાં (તેને) અવલોકિ હરી, સત્ત્વર ઉચ્ચા પ્રધુન્નપ્રતી,
 સકુમાર નિવાર નિવાર દર્શી, નિર્ધાર જયંત પ્રતાપિઅતી;
 પ્રધુન્ન તદા (તેને) શરથી, વારવા લાગિયો ધીર ધરી,
 બાણથી જયંત હરીસુતને, હણવા લાગિયો વિરોધ કરી. ૩
 પ્રધુન્નરથસ્થ^૪ જયંતપ્રતી, શરવૃષ્ટિ કરે બલથી રણમાં,
 સ્તબ્ધો સંગ્રામ ઉભયસુતનો, અતિશે તરૂવરના કારણમાં;
 સુર, સંત, મહંત, અનંતયતી, ગાંધર્વ, મુનીજન, યક્ષપતી,
 સંગ્રામ કરાલ વિલોકિ તદા, ઉરમાં સ્તબ્ધિયા ક્લેશીત અતી. ૪
 નંતર સુરપતિનો મિત્રસદા, જે પ્રવરનામથી ખ્યાત અતી,
 સ્તબ્ધિયો વરપામિ અવધ્ય સદા, તરૂ હરવા ધશિયો વિપ્રપતી;

તેને અવલોકિ અપારખણી, સાત્યકિને વદિયા વિશ્વમણી,
 એને નિજઆણુધિ વાર ન નિર્દય આણુધિ મારીશ વિપ્રગણી. ૫
 એ વાહવનાં આપલ્ય સદા, આપણે સહન કરવાં યશથી,
 મુણિ એમ પ્રવર પટ્ટીશરથી, સાત્યકિને હણતો થયો મથી;
 ધરિધીર ઉદાર શરીરવિપે, સંગ્રામ કરે બહુશીર્ષે ભયો,
 છેદી તેનાં શર, આપ, રણે, સત્વર સાત્યકિ મુખથી ઉચ્ચો. ૬
 દ્વિજને હણ્યો નહિ યોગ્ય પ્રવર તૂં તિષ્ઠ તિષ્ઠ નિજમાર્ગવિપે,
 મુણિ એમ પ્રવર હસિને ઉચ્ચો, અતિસત્વર સાત્યકિને અતિશે;
 નરની ક્ષમાયિ પરિપૂર્ણ સૂર કર યુદ્ધ સમરમાં તનુ, મનથી,
 નામથી પ્રવર મમનામ મહા, રામનો શિષ્ય કથુ તને કથી. ૭
 યુદ્ધાર્થ ઈતરને ઇચ્છુ નહી, હરિને માનૂ સંતાપ તથ,
 મમમિત્રઇંદ્રના પક્ષથી, આવિયો અત્ર બલ, શૌર્ય, સ્ત્રી;
 કથિ એમ પરસ્પર તે દ્વયનો, સુનિયો સંગ્રામ કરાલબલે,
 દ્વિજ, સાત્યકિના, શરધાતથી, વસુધા, વિદિશા, આકાશ, અગ્ને. ૮
 સંગ્રામ પરસ્પર એવિધિથી, નિર્ધાર પ્રવર્ત્યુ તુમૂલ અતી,
 પામે નહિ હાર પ્રહાર કરે, એકથી એક રણપ્રવિણમતી;
 શસ્ત્રાસ્ર પ્રહારયિ યલકરે, વિજયાર્થે તત્ર પરસ્પરમાં,
 વદિવાદ વદનથી નાદ કરે, ગળે ધ્વનિધોર ચરાચરમાં. ૯
 અતિઉન્નવલશર શયિના તનુજે, પ્રવુન્નપ્રતી મુદિયો બલથી,
 કાળિયુએ સ્વશરથી તે શરને, સત્વર સ્તંભીત હેયો કલથી;
 તે પ્રન્નવલીતશર પતિત થયો, પ્રવુન્નમસ્તકે સમરવિપે,
 તેથી તેનો રથ દગ્ધ થયો, નહિ (તે) યદુનાયકકૃપાનિપે. ૧૦
 પ્રવુન્ન તદારથ રહિત સ્ત્રી, ઉચ્ચો હે જયંત દિવ્યમની,
 તૂં આણુ મુંચને ઉચિત તદપિ, મમ નાશવિપે નહિ તારિ ગતી;
 કર શક્તિયિ યત્ન સદૃશ તદપી, તૂં દર્શ આજ મમ યત્ન રણે,
 મમ યત્નતુલ્ય તત્ર યત્ન નહી, રણમાં હે વીર કલાકરણે. ૧૧
 દિવ્યાણુધથી રથસ્વીતને, દર્શો હું બીત નહી ઉરમાં,
 તૂં આજ યત્નથી દર્શ બલાબલ કોણુતરે રણુસાગરમાં;
 આ પારિજાત મનથી સ્મરવા, કરથી સ્પર્શવા તું શક્ય નથી,
 માયામય મમ રથ દગ્ધ હયો (તે) સમરવિપે ઉન્નવલશરથી. ૧૨

એવા રથ અમિત સ્વમાયાથી, હું સજવાવિધે સમર્થ અતી,
અવલોક જ્યંત તું યલ કરી, અધુના મમ ખલ રણભૂમિપ્રતી;

મોતિદાયછંદ.

- હરીસુત એમ વદો ધરિ ધીર, સુણી જ્યવંત જ્યંતગભીર;
પ્રકાશિ મહાખલ, શૌર્યપ્રભાવ, થયો કરતો શરના બહુશ્રાવ. ૧
- રતીપતિ તે શર છેદિવિશાળ, થયો કરતો શરવૃષ્ટિ કરાળ;
રાથી સુત તે શર છેદિ સમસ્ત, કરે શરના બહુપાતપ્રશસ્ત. ૨
- દિશાદશ તે શરથી થઈ રૂઢ, અલે નભવાસ વિલોકિ વિરૂઢ;
ભયંકર થાય અપારપ્રભાસ, થયો અતિસ્તેશિત સ્વર્ગનિવાસ. ૩
- રતીપતિયે કરિ તે શર અંત, કસ્યો સ્વશરેથિ વ્યથીત જ્યંત;
વિલોકિ હરીસુતનો પુરૂષાર્થ, કસ્યા અમરે જ્યનાદ શુભાર્થ. ૪
- ધરી ખલ સાત્યકિયે પરિપૂર, શરેથિ મુનીતુ કસ્યું ધનુ ચૂર;
તદા પ્રવરે ગૃહિ અન્યતચાપ, કરી શરમારથિ સત્વર તાપ. ૫
- શરાસન છેદિજ સાત્યકિવીર, કસ્યો રણમધ્ય વ્યથીતશરીર;
ગૃહી ધનુ અન્યત સાત્યકિશૂર, થયો કરતો દ્વિજને વપુચૂર. ૬
- પરસ્પર સાત્યકિ, વિપ્રવરિષ્ઠ, થયાં શરમારથકી અતિવિલષ્ઠ;
શ્રવે મૃદુમર્મથિ શ્રોણિતધાર, સૃન્યાં વપુ આમિષાપિંડપ્રકાર.^૧ ૭
- પુનઃ પ્રવરે શર મુંઝિય અભંગ, શરાસન સાત્યકિનૂ કસ્યું ભંગ;
ધરી બહુકોપ સ્વઅંતરપ્રત્ય, કસ્યા ત્રયસાયક તાંડન સત્ય. ૮
- તદાગૃહિ સાત્યકિ અન્યતચાપ, થયો કરતો દ્વિજને પરિતાપ;
ગદાથિ તદા પ્રવરે ધરિધીર, કસ્યો બહુતાડિત સાત્યકિ વીર. ૯
- તદા ગૃહિ સાત્યકિયે અસિ, ચર્મ, કસ્યાં દ્વિજને બહુ તાંડન કર્મ;
મુની પ્રવરે શતખાણુથિ સાર, કસ્યો બહુ સાત્યકિપ્રત્ય પ્રહાર. ૧૦
- વ્યથામય સાત્યકિને રણદેશ, વિલોકિ વિહસ્ત સમાન^૨ વિશેષ;
તદા રતિનાપતિયે તતકાળ, ત્વરાથિ સમર્પિયુ ખડ્ગકરાળ. ૧૧
- દ્વિજે શતખાણુથિ ક્રોધ સહીત, કરી ઝટ તે પણ ખડ્ગ પતીત;
ગૃહી કરમાં અસિ, ચર્મ, ત્વરીત, કસ્યાં બહુધા વપુમર્મ વ્યથીત. ૧૨
- સૃન્યો બહુવિઠ્ઠલવ^૩ સાત્યકિવીર, તદા દ્વિજ નાદ કરી ધરિ ધીર;
રથેથિ ધરયો કરિ એ વિધિ કૃત્ય, તરૂ હરવા ખગનાયકપ્રત્ય. ૧૩

તદા ગરુડે હરિ પદાયિ ^૧ ધાત, હસ્યો દ્વિજ ગવ્યુતિમાત્ર ^૨ નિપાત;	
થયો ગતિભંગ દ્વિજેશદુરાર, અમુદ્ધશરીર વ્યયીત અપાર.	૧૪
વિલોદિ શયીતનુજે ધરિ રનેહ, હયો ધ્રમવારણુવાહવદેહ;	
ત્વરાયિ પ્રશેહિ રથે અતવધ્ય, તદા હરિયો રણુસાગરમધ્ય.	૧૫
રતીપતિયે ધ્રમ વારિ નિધાન, હસ્યો હરિમિત્ર રથારુદવાન;	
રમાપતિયે હર સ્પર્શી સુલીત, હસ્યો નિજમિત્ર વ્યથાયિ રહીત.	૧૬

દુહા.

એવિધિ ઇંદ્રાત્મજ તથા, કૃષ્ણાત્મજપ્રસધામ;	
સાત્યકિ તથા પ્રવરસુની, હરી ધોરસંધામ.	૧

હરિગીત.

હરિના ઉભયપાર્શ્વે જઈ, પ્રવ્રુક્ત, સાત્યકિ, સ્થિત થયા,	
તેવિધિ જયંત, પ્રવરસુની, સુરરાજના પાર્શ્વે ગયા;	
તત્રે પુરંદર તેમને, ઉચસ્યો અતીશયદ્વેષથી.	
પ્રવ્રુક્ત, સાત્યકિ, સન્સુખે, રણુમાં સગર્થ તમે નથી.	૧
સુણિ એમ (તે) અતિહંસેશથી, સુરરાજને ઉચસ્યા તદા,	
હે ઇંદ્ર ગરુડસ્થિતતરૂપતિ, ના જવાય અમે હદા;	
આ પક્ષિનો પતિગરુડ અતિ, બલવાનમાં અતિશેષગ્રી,	
હથિ એ વિધા (તે) સ્થિત થયા, યત્રે મહાભયરણુસ્થળી.	૨
નંતર પુરંદર વજ્રમયસાયકથી, ખગતાયકપ્રતી,	
બલ, શૌર્ય, દ્વેષ, પ્રહટ હરી, કરતો ધયો તાડન અતી;	
તેના મહાદૃઢબાણને, છેદી ચઢનાયક રણુ,	
ગજરાજને હાણુતા થયા, સત્વર વિશેષપ્રવિગ્નુપણુ.	૩
ખગ, ગરુડ, કરવા લાગિયા, સંધામ બહુરણુરંગમાં,	
તંખ, દંત, શુંહા, ચંચુથી, તાડન કરે નિજઅંગમાં;	
ખગ, ગજથિ, તમયયો ^૧ છતાં, તેને સ્વપક્ષ પ્રભાવથી,	
જંચુદિયે પરિયાતગિરિપર, પતન હરિયો કોવથી.	૪
હરણુથિ વાસવ હસ્તિના પૃષ્ઠે પડ્યો હૃદયથી,	
તેને વિલોદી ગરુડથી, શીઘ્રજીવિચર્યા વેગથી;	
ગજવ્યથા નાસ થયે જને. પરિયાતગિરિપ્રત્યે તદા,	
સંધામ કરવા લાગિયા. તે ઉભયબંધન બચપ્રતા.	૫

અગના મહાખલભારથી, તે ગિરિ નિમગ્ન થતો છતાં,
કરતો થયો મહિતલવિષે, સત્વર પ્રવેશ વ્યથા થતાં;
તે પર્વતે હરિના તદા, ગુણ ગાનકરિયા માનથી,
તેને તદા રાખિયો દ્વિચિતશેષ હરિયે પ્રીતિથી.

૬

યદુનાથ તદનંતર વધા, પ્રધુમ્નને સુવિવેકથી,
હે પુત્ર દ્વારામતિ જઈ, તું આણુ મમ રથ વેગથી;
સુણિ એમ (તે) દ્વારિકા જઈ, વૃત્તાંત હલધરને કથી,
સારથીયુક્ત રથે ચઢી, આવિયો તન્ને સ્નેહથી.

૭

તે વિજયકારકરથવિષે, સત્વર વિરાજી યદુપતી,
યત્રે ગરૂડસ્થિતસુરપતી, તન્ને ગયા શોભનમતી;
પરિયાત્રપર્વત શાણુપાદસમાન સૃજિ' તત્ર સ્થલે,
અવલોકિ આગત કૃષ્ણને સત્વર પ્રવેશ્યો મહિતજે.

૮

સંગ્રામમધ્ય પ્રવેશ કરતા, કૃષ્ણને દર્શી તદા,
તેમના પૃષ્ઠે સંચર્યો, ગરૂડસ્થિતરૂપર ધરિ મુદા;
પ્રધુમ્ન સાત્યકિ વૃક્ષના, રક્ષણે ગરૂડસ્થિત થયા,
રાત્રી પ્રવેશ થઈ તદા, દિનનાથ અસ્તગૃહે ગયા.

૯

સંગ્રામ અતિદારૂણ સજ્યો, વાસવ, હરીનો, વિસ્તરી,
તન્ને પ્રહારથિ પાખિયો, બહુહાર ઐરાવતકરી;
તેને વિલોકિ વધા હરી, બલથી ત્વરીત સુરેશને,
નિજઅંતરે કરૂણા ધરી, ઉરથી ન દર્શી દ્વેષને.

૧૦

હે ભ્રાતૃ પૂર્વે આ કરી, ગજરાજથી તાડિત અતી,
તેથી સમર્થ દિસે નહી, રાત્રીવિષે આ રણપ્રતી;
સુણિ એમ વાણી કૃષ્ણની, વાસવ તદા તત્ર સ્થલે,
કલ્પી ગિરીમય ઠાકુને, અધિવાસ કરિયો ગતબજે.

૧૧

બ્રહ્માદિદેવ, અદિતિ સહિત, કશ્યપ, સમસ્તમુનીવરો,
ઇત્યાદિ તન્ને આવિયા, આદિત્ય, શશિ, વિદ્યાધરો;
સુત, મિત્ર, સહિત યદૂવરે, તે વિધિ નિવાસ કર્યો તદા,
નિજ ભક્તના કલ્યાણથી, બહુ પ્રીતિની ધરિ સંપદા.
તન્ને સુભક્તિથિ શાણુપાદ સમાન પ્રાપ્ત થયો ગિરી,

૧૨

તેને તદા યદુનાયકે, વર આપિયો ભીતી હરી;
 નિત્યેપ્રસિદ્ધ થઈશું, ગિરિશાણુપાદ સ્વનામથી,^૧
 હિમગિરિ સમાન સદૈવ થા, મારા પ્રભાવે સર્વથી. ૧૩
 વરઆપિ ગિરિને યદુવરે, ચિત્તવન કરી ગંગાસરી,
 (તે) આવિ તમે નિમિષમાં, હરિનાનિકટ પ્રીતી ધરી;
 પૃથ્વ, પ્રણામી, તેણિને, શુભસ્નાન કરિ કમલાવરે.
 પ્રીતીથી બિલ્વ^૨, હ્રદય^૩ સહિત, શિવને સ્મર્યા નિઃશ્ચિંતરે. ૧૪
 સ્મરતાં સદાશિવ સ્નેહથી, તે ગિરિશુભામાં આવિયા,
 હરિ પારિજાતયિ પૃજિને, સંતુષ્ટ કરવા લાગિયા;

વસંતતિલકા.

ત્રૈલોક્યપાલક, કૃપાળ, કપાલમાલ, સન્મંગલાંગ, વૃષભદ્રજ, સર્વપાલ;
 કર્પૂરગૌર, ત્રિપુરાંતક, વિશ્વરૂપ, વિશ્વેશ, તે પદમહં પ્રણયામ્યરૂપ. ૧
 સુજંગમયાત.

સુશી સ્તોત્ર સંતુષ્ટ ચિત્તપુરાતી, વદા કૃષ્ણને સવ્યપાણી પ્રસારી;
 થશે કામ સર્વે તમારાં અપારે, તમે આજ મંદાર લેશે વિલાસે. ૧
 તમારો મનોભંગ ના હો ! કદાપી, તમે સર્વદેવોવિષે હો ! પ્રતાપી;
 તમે મારિ આરાધના કીધી જથી, બવે પામશે સર્વકલ્યાણ તેથી. ૨
 તમે મારિ આશીર્વાદી ધર્મચારી, થશે સર્વદા સર્વમાં હૃતકારી;
 મને ચિત્તમધ્યે તમે પાપહારી, સદાસર્વથા પૂર્ણ આનંદકારી. ૩

હરિગીત.

જથી મને અત્રે તમે, હરિ સ્થાપિયો આનંદથી,
 તેથી પ્રસિદ્ધ થઈશું, બિલ્વોદ્દેશર નામથી;
 અત્રે મને (જે) પૂજશે, (તે) સર્વસિદ્ધી પામશે,
 આ ભાગિરથિ અત્રે આર્યાના નામથી આના થશે. ૧
 અપરંપ આ ગિરિમસ્તકે, ના અંતરે^૪ કમલાવતી,
 પટપૂર નામયિ પૂર છે, તેમાં વસે સદાસ અતી;
 વિધિના મહાવરદાનથી, બલવાન જાણી જગને,
 જથી તમે મનુષ્યાંતરિત. તેથી વિનાશો તેમને. ૨
 સર્વોવિષે કથિ એ વિદ્યા, પ્રીતીયિ સોન ગયે હને,
 પ્રાતઃસમે તે અમરને^૫, હિમર્યા દરીમૃષ્ય સોનને;

હે શ્રેષ્ઠગિરિ બહુરાક્ષસો, તવ અધમભાગ^૧વિષે વસે,
 વરદાનથી બલવાન (જે) ભરિયા અપારઅશુભભિષે. ૩
 તેથી સદા (મેં) રોક્યા, પણ મુખનિરૂદ્ધ થયે છતે,
 તને મમાજ્ઞાથી થશે, (તે) નાશ હે પર્વતપતે;
 અવલોકશે મમ રૂપને, તવ શિરે આરોહણ કરી,
 શતધેતુનાં ફલ પામશે, ભવતાપ, પાપ, સકલ હરી. ૪
 તવ અશમથી મમમૂર્તિને, કરિ અર્ચશે સદ્ભાવથી,
 ભવભય વિનાશ કરી સદા, પામે સુગતિ મમવાઙ્મયથી;
 કથી એમ કૃષ્ણ રથે ચઢી, શ્રીસોમને પ્રણુમી ગયા,
 યત્રે પુરંદર દેવ, મુનિજન, વૃંદથી સંસ્થિત થયા. ૫
 નંતર મહેંદ્રરથે ચઢી, આવિયો રણુમાં વેગથી,
 સંગ્રામ સૃજિયો ઉભયનો, મંદારજનિત ભવિષ્યથી.

છપચંદ્ર.

મેરૂ મસ્તકે જાય, વારિઅંતરે પ્રવેશે,
 ભૂપતિના યશ ગાય, થાય ગુણવાન વિશેષે;
 કરે વૈરિથી જીત, બ્રમે આકાશ પ્રદેશે,
 સેવે કૃષી સદૈવ, ભણે ભારતી વિદેશે;
 પણ ભાગ્યથિ (જે) નથવાનુ (તે), ન થાય બહુશુભ આચરે,
 અતિસમર્થ સૃજિ સંસારમાં, ભવિષ્ય દ્રાણુ વ્રથા કરે. ૧

તોમરચંદ્ર.

કરવા કરે તરૂરાજ, કમલાપતી, સુરરાજ;
 ઉરથી સજી અતિકૃદ્ધ, કરતા થયા રણુયુદ્ધ. ૧
 અતિશે સજી પ્રતિકૂળ, સૃજિયો વિરોધ તુમૂલ;
 રણુમાં પરસ્પર બ્રાતૃ, શરથી કરે નહિ ધાત. ૨
 ગજ, પક્ષિ, ઘોટક, પ્રત્ય, કરતા થયા બહુકૃત્ય;
 ધનુને ધુનાવિ અપાર, હરિયે કસ્યા શરમાર. ૩
 અમરેશ્વરે ધરિ દ્રોપ, હરિના શરો કરિ લોપ;
 ખગપ્રત્ય દ્રોધ સહીત, શર તાડિયા અગણીત. ૪
 હરિયે કરી બલપૂર, કરિ ઇંદ્રના શર ચૂર;
 રવિતેજતુલ્ય પ્રમાણુ, દશ બાણથી નિર્વાણ. ૫

સ્થના ચતુરંગ, રાશુમાં કર્યા ગતિભંગ;	
મુકિ અન્યગાણુઅમીત, કરિયા મતંગવ્યથીત.	૬
અમરે કરી બસ પૂર્ણ, કરિ કૃષ્ણના સર સુર્ણ;	
રવિતુલ્ય દ્વાદશગાણુ, મહતાયિ મૂકિ પ્રમાણ.	૭
હરિના તુરંગઅછત, કરિયા અપારવ્યથીત;	
મુકિ અન્યગાણુ વિશેષ, કરિયા વ્યથીતખગેશ.	૮
કરિ એમ યુદ્ધ વિશેષ, તદનંતરે ધરિ દ્વેષ;	
રાશુમધ્ય તે દ્વય બ્રાતૃ, કરતા થયા ઉતપાત.	૯
સરથી ધરાતલ દેશ, સરકે સરસીર શેષ;	
મહિકૃષ્ પામિ સ્વકાય, થર્થથર્થર થાય.	૧૦
સરધર્ષણે ભયભીત, બહુઅગ્નિ થાય શ્રવીત;	
ધકધક સમસ્ત દિગેશ, પ્રજાળે, ઉરે ધરિ ક્લેશ.	૧૧
અક્ષતાં થયાં ગિરિપ્રાત ^૧ , તરૂંદ થાય નિપાત;	
ગતિમંત, સંત, અમીત, અવલોકિ આ અનહીત.	૧૨
ઉરમાં ધરી બહુકૃષ્, પડતા થયા મહિષૃષ્;	
શિવ, યોગિ, સિદ્ધ, અમીત, સુનિયા સમાધિ રહીત.	૧૩
બહુતારકા અક્ષહીત, ગગનેથિ થાય પતીત;	
સરિતા, પયોનિધિ, નીર, સુનિયાં સ્થલે સ્થલ સ્થીર.	૧૪
સ્થ ગર્જનાથિ પ્રભૂત, ભય પામિયા બહુભૂત;	
સર અગ્નિથી દશદેશ, જલ દગ્ધ થાય વિશેષ.	૧૫
અહથી અહો સુલુ હુલ્લ, ગગને કરે બહુયુદ્ધ;	
પ્રતિલોભ ^૨ વાય સગીર, તનિયા મદાન્તર ધીર.	૧૬
ધરણી તલે ભુજગેશ ^૩ , કરતા થયા બહુક્લેશ.	
દિશિપ્રત્ય સર્વદિગેશ, કરતા થયા ઝટ દ્વેષ.	૧૭
સરથી થયું નભ બીજ, સુરતાં થયાં વપુષ્છિન્ન;	
વરસેજ શ્રોણિત અરમ ^૪ , ઉડતાં થયાં રજ, બરમ.	૧૮
પશુ, પદિના, સસુદાય, સરથી નિપાત ન થાય,	
બવને વશી નરયોધ, કરતા થયા બહુદોષ;	૧૯
ન ધરા, ન સ્વર્ગ, ન વ્યોમ ^૫ , સુનિયાં સમસ્ત વિલોભ ^૬ ;	
અવલોકિ એ વિધિ ક્લેશ, સુનિ, યોગી, સિદ્ધ, મહેશ.	૨૦

જગના હિતાર્થ નિદાન, કરતા થયા હરિધ્યાન;
કરુણા કરી જગકાંત, કરશિઘ્ર આ ભય શાંત.

૨૧

મહિદીપછંદ.

દર્શિ એમ બ્રહ્મદેવ, યુદ્ધવિશ્વહારી,
કશ્યપમુનિને વધાજ, ઉરવિષે વિચારી;
ગચ્છ મહાભાગ અદિતિ સહિત પૂર્ણપ્રીતે,
તવ ઉભય કુમારને નિવાર વિશ્વહીતે.

૧

(તે) સુણી રથે વિરાજિ, અદિતિ સહિત સ્નેહે,
(તે) ઉભયકુમાર સમિપ, સ્થિત થયા સુદેહે;
માતસહિત તાતને સમરવિષે પ્રદર્શી,
રથથિ અવરી ઉભય સમિપ ગયા પ્રહર્ષી.

૨

શસ્ત્ર, અસ્ત્ર, પર્હરી કરાંજલી કરીને,
વિનયથી સ્વપિતૃને નમ્યા મુદા ધરીને;
તેમને શિરે સ્વહસ્ત સ્પર્શિ અદિતિમાતા,
કરથિ કરગૃહી વદી ગિરાહિતાર્થદાતા.

૩

સુત તમે પરસ્પરે વિનાશને વિચારી,
આ શું આચરો અબ્રાતૃતુલ્ય કૃત્યભારી;
સ્વલ્પ સ્વાર્થ કારણે કુમાર આ તમારો,
આ વિરોધ યોગ્યના દિશે ઉરે વિચારો.

૪

તાત, માત વાઙ્મયને તમે કદા સ્વિકારો,
શસ્ત્ર, અસ્ત્રને તજી વિરોધને નિવારો;
કથિ તથાસ્તુ તે ઉભય પરસ્પરે વદંતા,
ગંગામાં સ્નાનને ગયા પ્રતાપવંતા.

૫

તત્ર સ્નાન, દાન, કરી, નિત્ય નિયમ સાધી,
પામિયા અપાર પ્રેમ, પર્હરી ઉપાધી;
ઇંદ્ર વદ્યો કૃષ્ણતમે, પ્રથમ પૂર્ણમાને,
સ્થાપિયો મને સદા ત્રિલોકરાજસ્થાને.

૬

સ્થાપિને પુનર્પી સ્નેહભાવ તજિ સમસ્તે,
કેમ માન હીન કરો હરિ તમે સ્વહસ્તે;
બ્રાતૃભાવ પામિ વૃક્ષ કામના સ્વિકારી,
કેમ જ્યેષ્ઠતા વિનાશશે તમે હમારી.

૭

- એ પ્રકાર વાચતાં યુસ્માનકરિ વિધાને,
આપિયાંસુ માન, તાત, સગિપ તત્તથાને;
ઇંદ્રને તદા રમેશ્વરે ઉરે વિચારી,
અભયપદ સમર્પિયું સ્વપિતૃ નિકટ ભારી. ૮
- ઇંદ્ર, કૃષ્ણ, પિતૃ, સુર, સમેત સદ્વિલાસે,
શોભતા વિમાનથી ગયો સ્વસ્વર્ગવાસે;
શયિ અદિતિ સહિત સ્વસુરને મહોપચારે,
લાગિ પૂજવા તદા પ્રણામિ વારવારે. ૯
- ધર્મસેતુધારિણી અદિતિ ઉરે વિચારી,
કૃષ્ણને વધી નિશાવિશે પ્રભોદ ધારી;
ગચ્છ કૃષ્ણ પારિજાતને ગૃહી સ્વધામે,
જયિ સત્યપત્નિવ્રત કરી અભિષ્ઠ પામે. ૧૦
- પુણ્ય પ્રાપ્ત થયે છતે, વૃક્ષને વિધાને,
નંદને પુનર્પી રોપવોજ, પૂર્વ સ્થાને;
કૃષ્ણ (તે) સુણી તથાસ્તુ, કથિ સ્વસૈન્ય સંગે,
પિતૃ, ઇંદ્રને પ્રણામિ, સંચર્યા ઉમંગે. ૧૧
- ઇંદ્રપત્નિયે તદા સુદા ઉરે ધરીને,
વિવિધ વસ્ત્ર, દિવ્યરત્ન, આર્પિયાં હરીને;
પ્રતિગૃહ્ણ કરી રમેશ, અતિહારકૃત્યે,
પુત્ર, મિત્ર, યુક્ત આપિ, દેવતાદ્રિપ્રત્યે. ૧૨
- તત્ર વૃક્ષ સ્થાપિ વદા, સાત્યકિને ર્નેદે,
ગચ્છ મિત્ર તૂં ત્વરીત. દારિકા સ્વગેદે;
પારિજાત વૃક્ષરાજ, આવિયો અયાસે,
એ પ્રકાર કથજ બલરામને પ્રકાશે. ૧૩
- આજ વૃક્ષને પુરે પ્રવેશશે વિધાને,
તેયિ પુરવિયે હરે પ્રકાશ સદસ્તથાને;
શોભતાં ધ્વજાદિ ચિન્હ, રોપવાં વિદેયે,
સદસજવન, માર્ગે, સોધવા સદસ પ્રદેશે. ૧૪

સુજંગમયાત્ર.

સુણી કૃષ્ણની એવિધા સુહવાણી, ગયો મિત્ર (તે) દારિકા ર્નેદ આપી;
ધરી રામને તત્ર કૃષ્ણોક્ત રીતે, પ્રતીઆવિયો શાંત આવી સહીને. ૧

૧ કૃષ્ણ કૃષ્ણ તે રીતે, રાખાડો આપ્યો.

- ત્વરાથી ગરૂડે તરૂરાજ સ્થાપી, રતીનાથ અગ્રે ચત્વો સ્નેહ વ્યાપી;
હરી, સાત્યકી, શાંખઆદી, વિશેષે, વિરાજ રથે સંચર્યો પૃથ્થદેશે. ૨
- ગન્ધર્વાદિપ્રત્યે વિરાજ સુસ્નેહે, ચર્યા અન્ય વૃણી સજ્જ દિવ્યદેહે;
કરે અગ્રમાં નાયકા નૃત્યભારી, વહે ગાયકા કૃષ્ણ કીર્તિસુકારી. ૩
- મૃદંગાદિવાદિત્ર વાજે વધારે, કરે પ્રીતીથિ ગીત નાના પ્રકારે;
સુણી વૃક્ષવૃક્ષાંત નાનાવિધાને, સજ્જા દ્વારિકાવાશિ વિસ્મીતવાને. ૪
- વિલોકી તરૂરાજને પૂર્ણપ્રીતે, થયા માનવી સર્વ શોભાસહીતે;
મહાનેત્રને પામિયા અંધપ્રાણી, યુવાવેષને પામિયા વૃદ્ધપ્રાણી. ૫
- મહા રોગથી (જ) સદા પૂર્ણરોગી, તજ્જરોગને (તે) થયા પૂર્ણ ભોગી;
કરી સ્પર્શ મંદારને તે પ્રસંગે, જરા, મર્ણથી, મુક્ત પામ્યા ઉમંગે. ૬
- કરે ગાન તેવૃક્ષ મંજૂલ ભારી; સમીપે સુણે માનવી સ્નેહધારી;
થયા સિદ્ધ સંકલ્પથી સર્વપ્રાણી, સમર્થે રમાનાથને સ્નેહ આણી. ૭
- પુરીમાં પ્રવેશ્યા હરી પૂર્ણપ્રીતે, કરી જણિને સર્વશોભા સહીતે;
વિલોકી મહાવૃક્ષને સર્વરામા, વિશેષે સજ્જ પૂર્ણઆનંદધામા. ૮
- ચદૂનાથ ચિત્તે મહાસ્નેહ લાવી, પિતામાતને વૃક્ષ દર્શાવિ ભાવી;
જઈ શિશ્રુ શ્રીસત્યભામાનિવાસે, તરૂને સમર્થો અતીશેવિલાસે. ૯
- ગૃહીવૃક્ષને તેણિયે સ્નેહ પામી, પતીને સમર્થ્યા પ્રણામી પ્રણામી;
પતીના પદે શીશ મૂકી અગર્વે, વદી દીનવાણી તજ્જ કલેશસર્વે. ૧૦
- અહો ! નાથ કીજે ક્ષમા દોષ મારો, મતી હીન હૂં નારિજતી વિચારો;
તમોને કચ્ચો નાથ સંતાપજથી, મને આજ ચિત્તે વ્યથા થાય તેથી. ૧૧
- કથી નાથને એવિધા શીશનામી, ગૃહે રોપિયો વૃક્ષને હર્ષ પામી;
સજ્જ સુક્ષ્મ તેવૃક્ષરાજ કદાપી, કદા થાય (તે) પ્રોઢવાને પ્રતાપી. ૧૨
- કદા દ્વારિકાને પ્રછાદે' વિશેષે, કદા થાય અંગુષ્ઠથી સુક્ષ્મવેષે;
કરે સર્વને એમ આનંદકારી; સંકાતૂકિવૃક્ષે' સ્વશોભાવધારી. ૧૩
- પ્રિયાના વ્રતાર્થે રમેશે રિતીથી, કરી સર્વસામગ્રિ નાના વિધીથી;
વ્રતાંતે મહાવૃક્ષ પુણ્યાર્થ દેવા, સ્મર્યા બ્રહ્મનાપુત્રને પુણ્ય લેવા. ૧૪

હિરછંદ.

સ્મર્ણુમાત્ર બ્રહ્મપુત્ર, અંતરે પ્રમાણિને,
આવિયા ત્વરાથિ દ્વારિકા પ્રમોદ આણિને;
યાદવેશ્વરે તદા સ્વપત્નિ સહિત પ્રીતિથી,
પૂજિયા અપાર તે મુનેશ શાસ્ત્ર રીતિથી. ૧

પારિજાતપુષ્પહાર, કંઠ આંધિ હરિયતી,
 તેણિયે સમર્પિયા સુદાનમાં ધરી રતી;
 દેમ, રોમ્ય, ગિરિસમાન, ગો સહસ્ર, સિદ્ધિદા,
 સમધાન્ય, રત્ન, તિલ્લમિલિત^૧ સમર્પિયાં તદા. ૨
 તે સમસ્તને ગૃહી મુની વધા મુદા ધરી,
 આજથી મને અધિન થયા કથૂં કરો હરી;
 (તે) સુણી હરી વધા યથાર્થ મુનિ તમે વધા,
 લક્તના વચનથી ચરતું ઉચિત છે મને સદા. ૩
 ગચ્છ ગચ્છ તિષ્ઠ તિષ્ઠ એમ કથિ કથી અતી,
 તે સમે કરે અપારહાસ્ય, હરિ, મુની, સતી;
 પુષ્પહાર કંઠથી વિમુક્ત કરિ વધા વ્રતી,
 નિષ્ક્રિયાર્થ કપિલગૌસવત્સિ આર્પિયે પતી. ૪
 તેલથીપૂરીત કૃષ્ણઅગ્નિન,^૨ કનક, દીનિયે,
 શામ્રના પ્રમાણથી અનંતપૂણ્ય લીછણે;
 કૃષ્ણ ઉક્તવત^૩ સમર્પિ, વિપ્રરાજને તદા,
 સર્વથા કરીપ્રસન, પામિયા સ્વયે મુદા. ૫
 સર્વપત્નિવૃંદને નિમંત્રિ તત્ર પ્રીતિથી,
 સન્નિયોગ^૪ તેમને સમર્પિયાં મુરીતિથી;
 પારિજાત અર્પિતોછતાં સમસ્ત સંપદા,
 તે સ્થલે વર્યો નિદાન, કૃષ્ણવશ થઈ તદા. ૬
 તેનિ સર્વપરમસિદ્ધિના પ્રદર્શનાર્થથી,
 પંડવાદિ મિત્રને નિમંત્રિયા પ્રમોદથી;
 તે સમસ્ત પારિજાતને પ્રદર્શિ પ્રીતિથી,
 પામિયા પરસ્પરે વિચિત્ર ચિત્તને મથી. ૭
 સર્વથા મનોબિલાપ પુછી સર્વના થયા,
 જ્યો દોષ દોષ, પાપ, તાપ, સર્વથા ગયા;
 વર્ષ પૂર્ણ થયેછતે, વૃક્ષને ગૃહી હરી,
 સ્વર્ગપ્રત્ય સંચર્યા, હરે મહામુદા ધરી. ૮

દરિગીત.

તેમુદા મૃદિ વાસવમૃદે, ચરતા વિદોહી નિન્નપતી,

૧ તિલસહોત. ૨ કાગાચમનું આમનું. ૩ કનકપ્રમાણે. ૪ નાના પ્રમાણે વસ્ત્રાનુસાર.

- અતિશિઘ્ર ક્લેશસમુદ્રમાં, વશિને વદિ ભામાસતી;
હે નાથ વૃક્ષવિપે તમે, કથવા પ્રમાણે કીજિયે,
અત્રેયિ આ મંદારને, અમરાવતી ના લીજીયે. ૧
- કરુણાથિ પત્નિહિતાર્થ શંખોદ્ધારપ્રત્યે સ્થાપિયે,
હે નાથ મમ ઉરના સકલ, પરિતાપને ઉત્થાપિએ;
સુણિં એમ વાણી તેણિની, કૃષ્ણે નિમિષમાં તેસ્થલે,
અન્યત્ર વૃક્ષ સ્તબ્ધવિયો, નિજનારિના પ્રીતી બળે. ૨
- તે વૃક્ષને રમણદ્વિપે, રોપી વદા યાદવપતી,
હે દેવિ તારા સહિત હું, અત્રે વશીશ ધરી રતી;
અત્રે મને તારાસહિત (જે) પૂજશે પ્રીતી ધરી,
(તે) પામશે ફલ સર્વથા, કથુ સ્ત્રી તને નિશ્ચય કરી. ૩
- પૂજી મને દેવી તને, પૂજે નહીં (જે) આસ્થલે,
મારા પ્રભાવથિ સર્વથા, તેને ન કિંચિત ફલ મલે;
કથિ એમ હરિ તે વૃક્ષને, લઘ શિઘ્ર ઇંદ્રગૃહે જઈ,
રોપી પ્રથમવત નંદને, પ્રતિઆવિ બહુહર્ષિત થઈ. ૪
- વશિયા સદા રમણદ્વિપે, શ્રીસત્યભામા સંગમાં,
(તે) પામિ પરમાનંદને, હરિ સંગ રમતાં રંગમાં;
હે શૌનકાદિક એવિધી, શ્રીકૃષ્ણ તત્ર વસે સદા,
પ્રીતીયિ જનર પૂજશે, તેની જશે ભવઆપદા. ૫
- મંદારસંયૂત પૂજશે, ભૂલક્ષ્મિને જે સુંદરી,
તે પામશે સંસારમાં, ધન, પુત્ર, સુખ, બહુ વિસ્તરી;
મંદારથી ભૂલક્ષ્મિને, ષટમાસ જે સ્ત્રી પૂજશે,
તે સ્ત્રી મનેચ્છિત પામશે, ભવની સમસ્તવ્યથા જશે. ૬
- શ્રીમન્નરોત્તમ દાસનો આશ્રય લઈ હરિ શક્તિથી,
આ પારિજાતકહર્ણની, પાવનકથા મથુરે કથી;
વાચી, ભણી, કર્ણેધરી, આનંદ સર્વે પામજો,
કાવિદ કવી કરુણા કરી, મમ દોષઘાત નિવારજો. ૭

શંખોદ્ધારનાં તીર્થ.

ગરવી.

જગમધ્યરમણદ્વિપધામ, પાપસકલહારી;	
હરિ, હલધર, દર્શનમાત્ર, જન્મસકલહારી.	જગમધ્યરમણદ્વિપ. ૨૬.
રામ, રમેશાદિકે, દર્શી, સજ્જન સર્વ ઉમંગેરે;	
ચરણુ ગોમતીતીર્થે વિચરે, ભદ્રિતપ્રભાવ તરંગે.	પાપસકલહારી. ૧
કૃષ્ણે ન્યારે શિવા સહીતે, દ્વારામતિથી આવીરે;	
યત્ર કથ્યો વિશ્રામવિલાસે, ઉરમાં સ્નેહ સુજની.	પાપસકલહારી. ૨
શ્રીહરિને અવલોકિ સમુદ્રે, વારિ તરંગધિ નામીરે;	
ચરણુસ્પર્શ કર્યાં યદુપતિનાં, અંતરમાં સુખ પામી.	પાપસકલહારી. ૩
કૃષ્ણ વધા (તેને) કરુણાથી; અત્ર સ્નાન (જે) કરશેરે;	
મમ પ્રભાવથી ભવસાગરને, તે નર પલમાં તરશે.	પાપસકલહારી. ૪
તત્રેસ્નાન કરે નર તેથી, દાનવિધાન કરીનેરે;	
આ ભવબંધન લેદિ પામશે, સત્વર કૃષ્ણહરીને.	પાપસકલહારી. ૫
થાય સુશોભિતશંખ અતીશે, ચરણુગોમતીજલમારે;	
શંખોદ્ધટ્યભિપેક્ષધિ પૂજે, હરિને જણિ સકલમાં.	પાપસકલહારી. ૬
નંતર પ્રાચિનશંખતટાકે, પુણ્યસ્વીજન આલોરે;	
તત્રે નારાયણપૂર્વાશ્રમે, પૂજિ, પ્રણામિ, નિહાળો.	પાપસકલહારી. ૭
તત્રે સ્નાન કરી યતિકંચિત, દાન સમર્પો સ્નેહેરે;	
શમશે દોષ સમસ્ત નિમિષમાં, શુદ્ધ થયો નિજદેહે.	પાપસકલહારી. ૮
નંતર પદ્મતીર્થપ્રતિ વિચરે, પાવન મહિમા જણીરે;	
યત્રે પદ્મ સુજ અસ્થીનાં, નિષ્કંચન સુજિ પ્રાણી.	પાપસકલહારી. ૯
તત્રે સ્નાન કરી નર સ્નેહે, દાન સર્ગાપિ વિધાનેરે;	
વ્યાધિ વિનાશિ સુજે આ ભવમાં, નિર્મલપાવનવાને.	પાપસકલહારી. ૧૦
પદ્મોદરશંકરને પૂજે, તત્રે સર્વપ્રકરેરે;	
જયી શ્રીહરિ સ્નેહ ધરીને, આ ભવસાગર તારે.	પાપસકલહારી. ૧૧
તદનંતર વૈષ્ણવજન વિચરે, તીર્થઆણુગંગાયેરે;	
યત્રે કૃપવિષે ગંગાજી, રાજે નિર્મલકાયે.	પાપસકલહારી. ૧૨
હે નર તત્રે કૃપોદ્ધવી, કર, પદ, શુદ્ધ કરીનેરે;	
ખાણુધર શંકરને પૂજે, મગશે કૃષ્ણહરીને.	પાપસકલહારી. ૧૩

રમણસમે કૃષ્ણે ભામાને, અધિકતૃષીતા બાણીરે;	
આણુથિ પૃથિવીતલને ભેદી, તત્રે ગંગા આણી.	પાપસકલહારી. ૧૪
નંતર પ્રેમધરી પુણ્યસ્વી, વિચરો કૃષ્ણવિલાસેરે;	
યત્રે રમણ કરે ભામાથી, શ્રીહરિ પ્રેમ પ્રકાશે.	પાપસકલહારી. ૧૫
યત્ર કલ્પ તર કામપ્રદાયક, રામકુંડસુચિ રાજરે;	
કૃષ્ણ તથા ભામાપદપંકજ, મંદિરમધ્યે બ્રાજ.	પાપસકલહારી. ૧૬
તત્રે કુંડવિષે કર પૂજનન, સજ્જન સ્નેહ સ્વિકારીરે;	
કલ્પવૃક્ષથી દંપતિપદને, પૂજે શ્રેષ્ઠ વિચારી.	પાપસકલહારી. ૧૭
તત્ર અષાઢ અમાવાશ્યામાં, માનવિ સંગમલેછેરે;	
યત્રે શુભ મહાપ્રાચિનનો, ઉન્નવલનાગ વસેછે.	પાપસકલહારી. ૧૮
નંતર સંચરજે નરનામી, વ્યાસકોટડીપ્રત્યેરે;	
યત્ર વ્યાસભગવાને કરિયાં, કૃષ્ણભજન શુભકૃત્યે.	પાપસકલહારી. ૧૯
તત્ર પ્રદેશે સાગરમધ્યે, સ્નાન કરી શુભચિત્તેરે;	
વેદી' ઊપર વ્યાસચરણને, પૂજે પ્રેમ સહીતે.	પાપસકલહારી. ૨૦
તદનંતર હતુમાનદાડિયે, સ્નેહસહિત સંચરજેરે;	
તત્રે માણત સુતને દર્શી, પૂજન, વંદન, કરજે.	પાપસકલહારી. ૨૧
તદનંતર વિચરો ચતુરાસિતિ સિદ્ધરનિ ધૂણીપ્રત્યેરે;	
તત્રે ધૂણિ સમસ્ત વિલોકી, સઘ થશે કૃતકૃત્યે.	પાપસકલહારી. ૨૨
નંતર શંખોદ્ધારતટાકે, સંચર જો ગુણઆમીરે;	
તત્રે સ્નાન કરી ભવસાગર, પાર તરો યશ પામી.	પાપસકલહારી. ૨૩
નંતર પ્રેમલતીયે વિચરો, સ્નેહયિ સર્વપ્રતાપીરે;	
તત્રે સ્નાન વિધાન કરીને, ભવમાં સજે અપાપી.	પાપસકલહારી. ૨૪
એ વિધિ શંખોદ્ધારે સજ્જન, તીર્થ કરી હિત સાધારે;	
શ્રીમથુરેશપદાંબુજ શેવા, અંતરથી આરાધો.	પાપસકલહારી. ૨૫

હરિગીત.

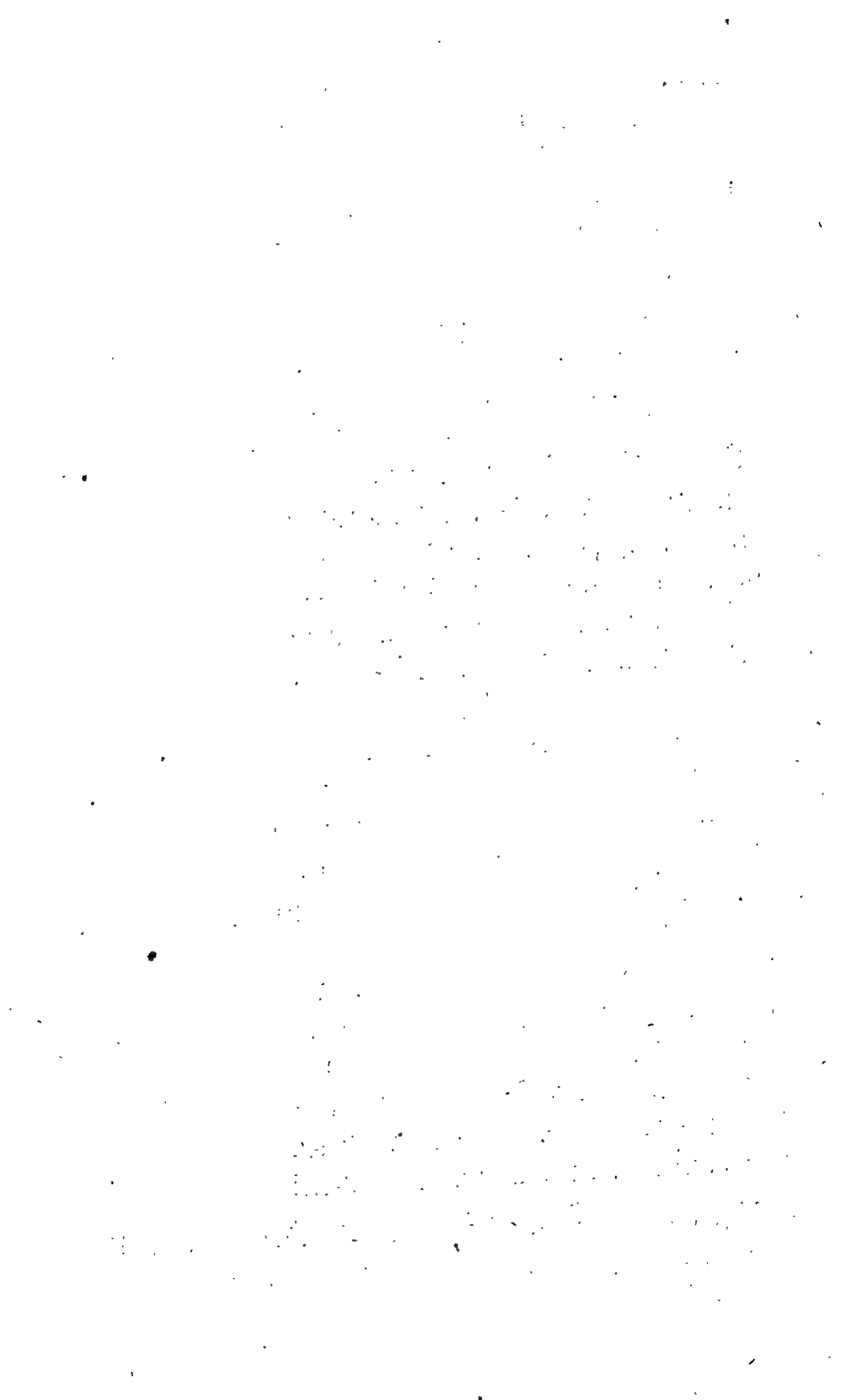
નિર્વાણ આ ગિર્વાણનો, સર્વેસુસાર ગૃહણ કરી,
રૂચિકારિ ગુર્જરિ વાણિમાં, રચ્યું આ મહાત્મ મુદા ધરી;
જમાં સમસ્તપ્રકારથી, સર્વે કથા મનહારિણી,
ભવભયસમંધિ વિનાશમાં, પ્રત્યક્ષઔષધ કારિણી.

અજ્ઞાનને જ્ઞાનાંજની, સજ્જનવિષે મનરંજની,
 શ્રદ્ધાથિ સ્મરતા માવમાં, મદ, માદ, મત્સર, ભંજની;
 પામે મહાદક્ષ પદનથી, પુણ્યસ્તિવજન ભવમાં સદા,
 શ્રદ્ધ, ભૂત, ભૈરવ આદિથી, ભય થાય નહિ ભવમાં કદા. ૨
 શ્રીકૃષ્ણની કરુણાવડે, પામે શ્રવણથી સંપદા,
 અંતે રમેશપદાંજુજે, વિચરે વિનાશી આપદા;
 તે કારણે પદનાદિમાં, નિત્યે નરો પ્રીતી ધરો,
 શ્રીકૃષ્ણમાં આસક્તિ ધરિ, કલિકાલકલ્મષને હરો. ૩
 હે સજ્જનો અતિ મંદ મતિ, હું અધિક શૂં કથુ વદનથી,
 ભવમાં હરી ભક્તી વિના, નર અન્યશુભસાધન નથી;
 કરિ વાસ શંખોદારમાં, સત્તાજિતીના મંદિરે,
 નવ, રામ, નવ, શશિ, સંવતે, શોભીતસાગરના તિરે. ૪
 શ્રીકૃષ્ણની કરુણાવડે, શ્રીમન્નરોત્તમઆશ્રયે,
 વાકવ પિતાંબર આત્મજે, મથુરેશ્વરે કર્યું નિર્ભયે;
 પ્રીતીથિ વાગિ કવીશ્વરો, મમ જનિતદોષ સકલ તજે,
 અવલોકિ શ્રદ્ધા, ભક્તિથી, યદુનાથને નિત્યે ભજે. ૫

ઇંદ્રવિજય.

ઉન્નવસ્રવેશવિશેષ રમેશપદાંજુજભક્તિ સદોદિત કારી,
 ગંભિર ધીરશરીરપ્રભાધર વીરસમાજવિષે અતિચારી;
 પાવનપંથવિહારિ અંતરમાં સુજિયા હરિભક્તિઉપાય અપારી,
 પાવનપંથવિહારિ નરોત્તમદાસ ત્રિવિક્રમના અધિકારી. ૧
 પૂર્ણમયંદસમાન સુધાસમ આનનમાં વશિ વાણિ પ્રમાણી,
 માનિવિષે બલશીળ વિશાળ વિરાજત દાનપરાયણપાણી;
 લોચન શોચવિમોચનકારિ વિલોકન નીતિ નિરંતર ધારી,
 પાવનપંથવિહારિ નરોત્તમદાસ ત્રિવિક્રમના અધિકારી. ૨
 ભવ્યજુહંતર માધવભક્તિયિ પૂરિત ભૂયસિશોભન બારો,
 સામદક્ષણથી કરુણામય નિર્ભયસુંદરઆદૃતિ બારો;
 નીતિ વિવેક અનેકથિ રાજત સુંદરશીર સદા ઉપકારી,
 પાવનપંથવિહારિ નરોત્તમદાસ ત્રિવિક્રમના અધિકારી. ૩

કવિનામયુરેશેણ વિરચિતે શ્રોદ્ધારિકામહાત્મ્યભાષાંતરે શ્રીશંભોદ્ધાર
 મહાત્મ્યે પારિજાતકહર્ણનામ દશમોવિલાસસ્તમાસઃ ॥

શ્રી શંખોદ્ધારનું સેવાપ્રકાર નાટક.

પ્રસ્તાવના.

અત્રે મુખ્યપટ્ટરાણિયો શ્રીલક્ષ્મીજી, ભૂલક્ષ્મીશ્રીસત્યભામાજી, શ્રીજંબવતીજી, તથા બાલસિલાસંગિની શ્રીરાધિકાજી, એણિયોના ચારમંદીરોથી અંદરના મંદીરમાં વિરાજમાન શ્રીદ્વારિકાનાથજી, અત્રેના અધિષ્ઠાતા શ્રીત્રિવિક્રમજી, તથા શ્રીમાધવજી, પુરુષોત્તમજી, શ્રીકલ્યાણજી, શ્રીદેવકીજી, એમનો મંગલાસમયથી રાત્રિનાં શયનપર્યંત અમુકસેવા ક્રમ અમુકમનુષ્ય નિત્ય નીરંતર કરેછે (તે) વૈષ્ણવવર્ગને ધ્યાનમાં લેવાને ઉચિત બણી ગદ્યપદ્યાત્મક છપાવિ પ્રસિદ્ધ કર્યોછે—

પાત્રો.

મુનધાર.....	નાટક કર્તા.
નદી.....	મુનધારની સ્ત્રી.
ભંડારી.....	શ્રીરાધિકાજીનો મુખ્ય અધિકારી.
બ્રહ્મચારી.....	શ્રીસત્યભામાજીનો પુત્ર.
ખવાસ.....	શ્રીદ્વારિકાનાથજીનો.
ખવાસ.....	શ્રીરાધિકાજીનો.
સેવક.....	શ્રીરાધિકાજીનો.
પટાવાલો.....	શ્રીરાધિકાજીનો.
હવાલદાર.....	ગાયકવાડી સીપાઈ.
ખવાસ.....	બ્રહ્મચારીનો.
છતરિયો.....	દ્વારિકાનાથજીનો.
કંચુકી.....	છડીદાર.
ચામરવાદક.....	ચમર કરનાર.
રસોઈયા.....	સત્યભામાજી, લક્ષ્મીજીના.
અધિકારી.....	સત્યભામાજી, લક્ષ્મીજીના.
પ્રજ્ઞાલક.....	સત્યભામાજીનો સેવક.
ગર્વિયા.....	
વાદવાદક.....	
રાત્રચર્ચયા.....	

ખીન્ન ષ્ટસાંક સેવક, ખવાસ, છતર મંદીરના રસોઈયા, બ્રહ્મચારી, ઇત્યાદિ,

સેવાપ્રકાર.

પ્રથમાંકઃ ૧ મંગલાચરણ.

કુમરી.

જય જય કૃષ્ણ કમલદલલોચન, કલિમલમોચન કંસચરીરે. જય જય.
જય જગવંદન દેવકિનંદન, પરમાનંદ સુકુંદ હરીરે; જય જય.
જય વરદાયક ચક્રકુલનાયક, દાનવનાશક સખલહરીરે. જય જય,
જય કમલાવર જગમંગલકર, તવ ચરણે નમુ પ્રેમ ધરીરે, જય જય. ૧

(મંગલાચરણ કરિ રહ્યા નંતર સુત્રધાર આવિને કહેછે :)

સુત્રધાર—વારંવાર વિસ્તારપૂર્વક કથનથી શું અધિક ? વિવેકકરી નિર્મલ-
તાને પ્રાપ્ત થયેલા મનરાજ્યે મને આજ્ઞા કરી છે કે ! પૂર્વના અત્યંતસુકૃતયોગે
કરી “આ” અમૌલ્યરત્નરૂપી મનુષ્યજન્મ પ્રાપ્ત થયો, તેમાં પણ આર્યનો !
યદ્યપી (તેને) સંસાર સમંધી આહાર, વિહારાદિક, મિથ્યાસુખાર્થે કાચના પ્રમા-
ણમાં સમાવેષ કરી, તનમધ્યેથી વિદ્યુલ્પતા જ્વં ચંચલજીવન ભોગવી પરેતરાજ્ઞ-
ના મહાવ્યથાદાયકહસ્તમાં જઈ, કેવાં કરાણકષ્ટ ભોગવવાં પડેછે ! આહા !
દ્વાદશસૂર્યથી સંતપ્ત અસિપત્રની ભૂમી ઉપર ચાલવું ” પ્રજ્વલીતઅગ્નિથી ત-
પ્તલોહસ્તંભને આલિંગન કરવું ” માંસ, શ્રોણિત, અસ્થી, જેમાં પરિપૂર્ણ ભરેલાંછે
એવી વૈતરણીનદીમાં ગોતાં ખાતાં પાર તરવું ” વિકાલ છે વદન જેમનાં એવા
નિર્દયમદૂતના દુઃખદાયકકરથી વજ્રદંડનાં તાડન સહન કરવાં ” એવાં અનંતકષ્ટ (જે)
અમોઘે નાનાશાસ્ત્રથી શ્રવણ કરેલાં (તે) વિસ્મર્ણ થઈ ગયાછીયે ! કેમ કે ! અ-
જ્ઞાનના પાર રહીત પયોનિધિમાં પ્રવેશી વિષયભોગાદિકના લોભથી અત્યંતદૂષી-
ત દિવસો ગત કર્યા ! પરંતુ સંપ્રતી સંજ્ઞનપુરૂષના સંભોગમંથી હૃદયમાં જ્ઞાનાં-
જન અંજન કરી દર્શમાન થયાછીયે કે ! પરેતરાજ્ઞના હસ્તમાં જઈ “જે”
કષ્ટ ભોગવવાં પડેછે, (તેને) વિનાશ કરણાર્થે વિશ્વનિયંતા કૃષ્ણચંદ્રભગવાન
વિના અન્યત્ર શક્તિમાન નથી—જીઓ ! સમસ્ત શ્રુતિ, શાસ્ત્રઃ—

માલિનીચંદ.

સુજનનર પ્રદર્શો, ચિત્તમાં શુદ્ધભાવે,
ધન, સુત, વનિતાદી, સંગ અંતે ન આવે;
યમનિ અધમભીતી, ભેદવા અલ્પથાસે,
સદયહૃદયશાળી, એક શ્રીકૃષ્ણભાસે. ૧

તેથી તે પરમકૃપાળુ પરમેશ્વરની કરુણા સંપાદનાર્થે ઉત્તમપ્રકારની ભક્તી કર-

વાતો અભિલાષ પ્રાપ્ત થાયછે, ! યદ્યપી અત્યંતપાપકર્મથી વ્યાપ્ત એવા કલિયુગમાં સેવા, સ્મરણ, પ્રમુખ કથાયછે કે જથી શ્રદ્ધા, ભક્તિનો, ઉદય થાય, એ હેતુથી શ્રીકૃષ્ણેન્દ્રધામપ્રત્યે વિરાજમાનસાક્ષાતશ્રીકૃષ્ણચંદ્રભગવાન, તથા શ્રીત્રિવિક્રમજી, એમનો રાજ્યનીતિથી ચાલતો સેવાપ્રકાર તમોયે નિરિક્ષણ કસ્યોછે (તે) યથાર્થ અભિનીત કરવો ! અમો દર્શન, શ્રવણ, મનન, કરણાર્થે ઉત્કંઠીત છિયે ! વાસ્તે ત્વરાથી મંદીરપ્રત્યે જઈ અંગનાને બોલાવી “આ” અપૂર્વસંગીતકર્મનો આરંભ કરું ! (પટાંતરપ્રત્યે નિરિક્ષણ કરી) પ્રિયે ? અહીં આવો !

નટી—(નિકટમાં આવિને) પ્રાણપતી ? કયા સંગીતપ્રસંગનો આરંભ કરું ! એ આપ આજ્ઞા કરો !

સૂત્રધાર—પ્રિયે ? તમે ક્યાં વિદિત નથી ! જુઓ ! સમુદ્રમાં શંખાકારથી શોભીતઘેટપ્રત્યે મનોહરમંદિરમાં સુવર્ણખચિતસિંહાસને શ્રીદ્વારિકાનાથજી પશ્ચિમાભિમુખે વિરાજમાન, તેમના ઉત્તરપાર્શ્વે શ્રીત્રિવિક્રમજી, દક્ષણપાર્શ્વે શ્રી કલ્યાણજી, વામનેત્રકટાક્ષે શ્રીમાધવજી, દક્ષિણનેત્રકટાક્ષે શ્રીપુરુષોત્તમજી, સન્મુખે શ્રીદેવકીજી, મંદિરના ઉત્તરભાગમાં શ્રીલક્ષ્મીજી તથા શ્રીરાધિકાજી, દક્ષિણ વિભાગમાં શ્રીસત્યભામજી, તથા શ્રીજંબવતીજી છે; પૃથ્વિભાગમાં અતિઉત્તંગ સ્તંભ મસ્તકે ચિત્રવિચિત્રધ્વજ, પતાકા, સ્ફુરણમાન થઈ રહ્યાંછે, અગ્રભાગમાં મુખ્ય દ્વારમસ્તકે સમયે સમયે નાનાપ્રકાર વાદિત્રના નિર્દોષઘોષચિત્તને આનંદ આપેછે. આહાહા ! ઘેટની શોભા ઠેવી ! સમસ્તપ્રાંતભાગમાં અલેખકિલ્લારૂપ લોલકલ્લોલનેકલાપી રલાકરસાગર ગર્જના કરિ રહ્યોછે!! કિનારે કિનારે પવનથી પ્રસરતા રંગરંગી મનોહર વાવટા, તથા ઉત્તુંશઢની શોભા ધારણ કરનારી ચલાયમાન નૌકાની સમૃદ્ધિ “જમ સત્ય, શીળ, ક્ષમા, દયાથી, પરિપૂર્ણ ભવસાગરતારકમહાન પુરુષ તુલ્ય સાગરપાર તારણાર્થે વિરાજમાન થઈ રહીછે; નિરંતર જય જયના ધ્વનિ ઉચ્ચાર કરતાં છતાં યાત્રાર્થીનાં સમુદાય આવેછે તથા મનોરથ પૂર્ણ કરી જાયછે; સગસ્ત પ્રદેશ આવળ, ગુગળ, બોરડી, કંટરાદિ કંટક વનસ્પતીયોથી સંકીર્ણ છે; યદ્યપી પ્રદેશપ્રત્યે ચરતાં વિલક્ષણ વનસ્પતી આદિને નિરિક્ષણ કરી આશ્ચર્ય પ્રાપ્ત થાયછે, દૂપ, વાપી, સરોવર, વાટિકાઓ, નિર્મલ જલથી, તથા વૃક્ષ, વલ્લરી-ગ્રોથી, શોભા ધારણ કરિ રહ્યાં છે,” પશ્ચિમે સંલગ્ન થયેલા ગુગળી લોકની ધામધૂમથી અનન્તજુથા યાત્રાર્થીનાં ચિત્ત વ્યથ દર્શવામાં આવેછે:—(ઇત્યાદિ)

નટી—જે સ્થલમાં “ સર્વ શક્તિમાન શ્રીરામ, કૃષ્ણ પરમાત્મા, નિરંતર નિવાસ કરે ” તે સ્થલમાં શી નૃત્યતા હોય !

સૂત્રધાર—પ્રિયે ? હિચિત નહી !

નટી—પ્રાણપતી ! તમે યથાર્થ કથોછો !

સૂત્રધાર—ભક્તિરસના અભિલાષીપુરુષોયે (તે) પરમાત્માનું રાજ્યનીતિથી

વહન થતું સેવા પ્રકરણ અભિનિતકરણાર્થે મને આજ્ઞા કરી છે, તેથી પ્રિયે ! નટોને નાનાપ્રકારના ઉચિત વેપ ધારણ કરવાની આજ્ઞા કરો ?

નટી—અહો ! પ્રાણનાથ ? આ સમયમાં તમને ધન્ય ! ધન્ય ! તમારા અનુકુળ ભાગ્યનો ઉદય આજ ખલવાન જણાય છે !!

દુહા.

ભાગ્યવિષે જીવીરિતે, થવા કાળ નિર્ધાર;
ઉદય થાય અંતરવિષે, તેવા સર્વવિચાર. ૧

સૂત્રધાર—એમાં શો સંશય !

નટી—સંસારમાં શુભાશુભ થવાનો આભાસ પ્રથમથીજ પડે છે, પરમેશ્વરની આપણા ઉપર કરૂણા પ્રદર્શે છે, ઉદર નિર્વાહાર્ય નાશવાન પ્રાણીની પ્રશંસા કરતાં આપણે અઘાપી પર્થત ધણા દૂષીત દિવસો નિર્ગમન કસ્યા !

સૂત્રધાર—પ્રિયે ? તમે સત્ય કથોછો, ઇશ્વર ભક્તિથી વિમુખ જ દિવસ નિર્ગત કસ્યા તે દૂષીતજ કથાય !

નટી—પ્રાણપ્રિય ? ધર્મના કામમાં શો વિલંબ ! મંગલા સમય થયો ! એકાગ્રતાથી સેવાકૃત્યમાં પોહોચિ શકવું જોઈશે ?

સૂત્રધાર—(પટાંતર પ્રત્યે નિરિક્ષણ કરીને) પ્રિયે ? જુઓ ? હરિના દાસ:—

પ્રવેશ ૧ પ્રથમ.

મંગલાસમય.

સ્થલ, અંદરનું મંદિર, તેમાં.

શ્રીદ્વારિકાનાથજીનું, શ્રીત્રિવિક્રમજીનું, શ્રીકલ્યાણજીનું, શ્રીમાધવજીનું,

શ્રીદેવકીજીનું, શ્રીપુરુષોત્તમજીનું,

આ પ્રવેશમાં શ્રીદ્વારિકાનાથજીના મંદિરમાં જ સેવા કૃત્ય ભંડારી કરશે (તે) શ્રીત્રિવિક્રમાદિ અંદરના મંદિરોમાં તથા શ્રીલક્ષ્મીજી, શ્રીસત્યભામાજી, શ્રીજંબવતીજી, શ્રીલક્ષ્મીનારાયણજી, શ્રીસાક્ષીગોપાળજી, શ્રીગોવર્ધનનાથજી, એમના મંદિરમાં નિજનિજના ખવાસ કરશે, શ્રીરાધાજીના મંદિરમાં શ્રીદ્વારિકાનાથજીનાં મંગલાસમંધી સેવાકૃત્ય સંપૂર્ણ કરી ભંડારી કરશે.

હવાલદાર—(શ્રીરાધિકાજીના દ્વાર સમીપ રહિને) મહારાજકી જય ? અનુચર હાજર હુયા હૈ ? શ્રીજીકા ખવાસ આયેને ખહુતવિલંબ હુયા ? આતુરમનસે દર્શનાર્થો લોગનકા સમુદાય શ્રીજીકે દ્વારપે કલાહલ કર રહે હૈ ?

(અવણ કરીને)

ભંડારી—(સુંદર કેશ બંધન કરી, ઉપરણો ઓઢી, ખાજઠ ઉપર બેસીને) ક-ટછા લાવો !

શ્રીરાધાજીનો ખવાસે—(ઘૂતદીપકથી પ્રજ્વલીત ચાંદીની કકછા આપી) શ્રી-જીના મંદીરની ડુંચી, કાકડા, ખત્તીયો, લઈ:—

શ્રીરાધાજીનો સેવક—(સાંકલથી સાથેલી ઉલાળા ડુંચી, તાલા ડુંચી લઈ:—

શ્રીરાધાજીનો પટાવાળો—(એક હસ્તથી મયૂરપિચ્છ ગૃહી) સર્વના અગ્રે:—

(સર્વે પરિક્રમણુ કરી શ્રીજીના દ્વાર પ્રત્યે જાયછે.)

શ્રીરાધાજીનો સેવક—(મુખ્ય દ્વાર પ્રત્યે જઈ) હવાલદાર સમક્ષ તાલાં, કપાટ, ઉઘાડી, અંદર પ્રવેશેછે:—

(તેમના પૃષ્ઠે)

ભંડારી, શ્રીરાધાજીનો ખવાસ, શ્રીજીનો ખવાસ, અગ્રે પટાવાળો એક હસ્તથી ખીજ હસ્તમાં મયૂરપિચ્છ તાડન કરતો છતાં પ્રવેશ કરેછે:—

(તેમના પૃષ્ઠે)

દર્શનાર્થીનાં સમુદાય—(જય જયના ધ્વની ઉચ્ચારતાં છતાં) અતિ ત્વરાથી પ્રવેશેછે:—

શ્રીરાધાજીનો સેવક—(શ્રીજીના નિજમંદીર સમીપ જઈ) લોઢાની આંકડી વાળી લાકડી ધંત્રેલી સુતરની દોરીયે ભરાવી, શ્રીજીના નામોચ્ચાર કરતો છતાં, ટં ટં ટં ટં ટં ટં ધંટા નાદ કરી, કપાટને ઉલાળા ડુંચી આપી' શ્રીત્રિવિક્રમાદિ શ્રીલ-ક્ષ્મીજી પર્યંત, તે પ્રમાણે કરી શ્રીરાધાજીના મંદિરમાં પ્રવેશેછે:—

(તત્પૂર્વે)

શ્રીરાધાજીનો ખવાસ—(સંચની ડુંચીથી કપાટ ઉઘાડી) ભંડારી, શ્રીજીના ખવાસ સહીત નિજમંદિરમાં પ્રવેશેછે:—

કુંચુકી—(રકુંધે ચાંદિની છડીયો ધારણુ કરી) રાજધિરાજને ધણી ખમા ! ધણી ખમા ! એમ સુચક શબ્દો ઉચ્ચારતા છતા રોષ્ય જડીત ઉભય દ્વારશાખાએ ઉભા રહેછે.

ચામર વાહક—(કનકદંડથી શોભીત ચામરને વિજતા છતાં) રંગરંગી આરસ પ્રસ્તરગયજગમોહનમાં સ્થાપીતસ્તંભની ડુંભીયોપ્રત્યે ઉભયપાર્શ્વે ઉભા રહેછે.

જાતી જાતીનાં નર, નારિનાં, સમુદાય—(જાતી જાતીનાં વસ્ત્રાદિક ધારણુ કરી) પ્રીતીથી શ્રીજીનું સ્વરૂપ પ્રદર્શનાં છતાં, કરાંજલી કરીને, જેમઃતેએ તેમ અતેક નામ.

વસંતતિલકા.

શ્રીનંદનંદન, જનાર્દન, જ્યોતિ રૂપા, આનંદકંદ, જગવંદન, વિશ્વભૂપા;
કંસારિ, કૈશવ, રમાવર, યાદવેશા, શ્રીકૃષ્ણ, કંજનયનાનન, દ્વારિકેશા. ૧

(હચ્ચાર કરેછે.)

સુદરીનાં વૃંદ—(સુંદરસુંગાર પરિધાન કરી) શ્રીજીના સુંદરવદનકમલપ્ર-
ત્યે નેત્રકટાક્ષ સાંધી, મધુર મુરને આલાપી;

શુલ્કનાચંદ પ્રમાતિજં.

કૃષ્ણ કરુણા કરી, જાગિયે શ્રીહરી, માનની માન આપી જગાવે;
આંગણે આવિને, ઉરવિષે ભાવિને, પામિ આનંદ યશ, કીર્તિ ગાવે. કૃષ્ણ કરુણા કરી ૧
કનકઆસનપ્રતી, અધિકશોભાવતી, તારિ સૂતી મનોહારિ શોભે;
લલિત વદને વશી, શશિકલા શોભતી, લોકિને આ સકલ લોક લોભે. કૃષ્ણ કરુણા કરી ૨
નયન શોભા ઘણી, હૃદય ભેદે અણી, રત્નકંકણયિ ભુજચાર બ્રાજે;
હાર, માલા, મણી, દિવ્યઘૃસ્તુભમણી, વિપુલવક્ષસ્થલે રુચિર રાજે. કૃષ્ણ કરુણા કરી ૩
આ રમણદ્વિપવિષે, અધિકકરુણામિષે, દ્વારિકાનાથ રણછોક રાયા;
નિત્ય પ્રાતઃસમે, જુગલ પદપદ્મને, દર્શવા લાગિ ભરપૂરમાયા. કૃષ્ણ કરુણા કરી ૪

પરસ્પર ગાન કરતી છતી સ્થીર થાયછે;

(તે પ્રમાણે વિક્રમના મંદિર પ્રત્યે.)

નટી—અહા ! પ્રાણનાથ ! અંતઃકર્ણ સંલગ્ન કરી શ્રીજીનું સ્વરૂપ નિરીક્ષણ
કરતાં (એમ કથી અટકી જાયછે,

સૂત્રધાર—પ્રિયે ! શું ! શું !

વિદૂષક—શું ! શું ! શું ! તારૂં કર્મ ! જોતો નથી ! અણિની ગતી મતી !

નટી—મને એમ થાય છે કે ! તુલસીની મંજુલ મંજરીથી પૂજીત શ્રીજીના મ-
નોહર જુગલ ચરણકમલને મારા મૃદુરઉરપ્રત્યે આલિંગન કરું !

સૂત્રધાર—પ્રિયે ? તમને એમ થાય તેમાં વિચિત્ર નથી ! જુઓ ! વિશ્વમોહિની
એવી કમલા જના પદકમલને કામલહૃદયપ્રત્યે નિરંતર સેવેછે, તદ્દપી કિંચિત
પારપામતી નથી ! તેા તમારા જીવી સાધારણ સ્ત્રીયો તે ભગવાનનું મહામનોહર
સ્વરૂપ વિલોકી મોહિત થાય એમાં શું અધિક !

નટી—સત્ય ! સત્ય !

(ઇતિ અંગના અભિપ્રાયઃ)

યાત્રાર્થી—(મંગલા દર્શનાર્થે) વેગથી દરવાજાઅંદર પ્રવેશ કરવા જાયછે;

દ્વારપાલ—કહાં જતેહો ! કાન લોક હો ! અંદર મત જયો ! એમ કહી (તે-
મને) અટકાવેછે;

યાત્રાર્થી—અમે યાત્રાર્થી છીએ ! મંગલાદર્શન કરવા જઈએ છીએ:—

દ્વારપાલ—મંગલાદર્શનકા કરલ ગતા હૈ !

યાત્રાર્થી—દર્શનનો કરતો અહીં જાયો ! આવો અન્યાય તો કોઈ ધામમાં નથી !

દ્વારપાલ—નહી જાતે હો ! દંડ, મુંડ, ને કાંમ, એ રણુછોકજીનાં કામ:—

યાત્રાર્થી—હીક ! શું લાગેછે ! કે !

દ્વારપાલ—દોષધસે ?

યાત્રાર્થી—(પૈસા આપિ આપિ અંદર જાયછે જેની પાસે નથી (તે) મંગલા
યતા પર્યંત દ્વારપ્રત્યે સંતાપ કરતાં છતાં બેસી રહેછે, દેટલાક દોડતા દોડતા ઉતારે
સેવા જાયછે:—

ભંડારી—(શૈખજડિતભોંગલપ્રત્યે કડછાને સ્થાપી) સુવર્ણમયસિંહાસને
વિરાજીતશ્રીજીને મસ્તકથી પ્રણામપૂર્વક આશિકા લઈ, દીપક ? દીપક ?

શ્રીરાધિકાજીનો ખવાસ—(શ્રીજીના સન્મુખે) ઉભયપાર્શ્વે દીપક પ્રન્વલીત
કરેછે:—

ભંડારી—(શ્રીરાધાજીના ખવાસને) ચપટીથી સમજાવી નીચાનમીહસ્ત ધરેછે:

શ્રીરાધાજીનો ખવાસ—(ઉત્તર પાસાની ભીંતની ખીંટીયેથી જલભરેલ ક-
રવો લઈ) હસ્ત પ્રક્ષાલન કરાવી સ્થીર થાયછે:—

ભંડારી—(શ્રીજીના સન્મુખે) સિંહાસનનીચે સ્થાપેલાં સુવર્ણમયપાદુકા,
તેના નીચેની ગાદી, તેના નીચેની શૈખજડિત પેટી, તેના નીચેની શૈખજડિત
ચરણગોઢી, ઉત્થાપી દક્ષણપાસાની ભીંત સમીપ સ્થાપી, પુનર્પો હસ્ત ધરેછે:—

રાધાજીનો ખવાસ—પુનર્પો હસ્ત પ્રક્ષાલન કરાવી સ્થીર થાયછે:—

ભંડારી—(સિંહાસનભૂમીપ્રત્યે) સ્થાપેલાં ગંટાભોગ, જલ ભરેલી ઝારી, કલ-
સ, ઉત્થાપી કલસનું જલ સિંહાસનનીચે ટુંડીમાં નાખી, સર્વને ભોંગલપ્રત્યે સ્થા-
પી, પૂર્વવત્ હસ્ત ધરેછે:—

શ્રીરાધાજીનો ખવાસ—(ત્રીજી વાર હસ્ત પ્રક્ષાલન કરાવી) કાકડા, અત્તિ-
થો, શ્રીત્રિવિક્રમાદિ શ્રીલક્ષ્મીજીપર્યંત સમર્પો, શ્રીરાધાજીના મંદીરમાં પ્રવેસેછે:—

ભંડારી—(સિંહાસનપ્રત્યે) ખેડનાર્યે સ્થાપેલાં કુંચનમયચતુરંગીસોટકાં,
પાસા, પ્રથમ એકયેલીમાં ભરી, ચોપટ, તેના નીચેની ગાદીયો, નાના ચતુ-
રસ્તકીયા, તેના નીચેનાં પરિસ્તર કહેલાં અમૌલ્યઆસ્તર, ઉભય પાર્શ્વે ઉપરા-
પરી સ્થાપેલા સુવર્ણપુષ્પથી શોભતા વર્તુલકીયા ઉત્થાપી પૂર્વવત્ સ્થાપેછે:—

(તત્પર્યાન્ત)

શ્રીજીનો ખવાસ—(ઉત્સંગના ઠાકર ગોપાલજીને) જાગૃત કરણાર્થે, નૈર્ઝીત દાણમાં ખાંધેલા ઘંટને ટંટં ટંટં ટંટં વજવી નાદ કરેછે:—

કુંડુકી—(પ્રથમ પ્રમાણે) ખારણેના ઘંટને વજવી નાદ કરેછે:—

(ઘંટાનાદ થવણુ કરીને)

ગાયક, વાદ્યવાદક—(વાદિત્રાલયપ્રત્યે) હુંકુલી, નૌખત, ભેરી, ઝાંઝ, મંજીરાદિને ધીં ધીં ધીં કટધીં ધીંકટધીં ભુભુ ભૂં ભૂં ભૂં ભુભુભૂં વજવે છે, મંજુલ સુરથી ભરપૂર પ્રભાતરાગમાં શરણાધિના નાદ કરેછે:—

ભંડારી—(પરિક્રમણુ કરી) સિંહાસનની દક્ષણપદ્ધતીપ્રત્યે ચઢી તેજ પાર્શ્વે પરિસ્તરણુ કરેલા પર્યંકમાંથી ગોપાલજીને જાગૃત કરી રજતપત્રથી જડીત્ર સુક્ષ્મ સિંહાસને પંધરાવી, શ્રીજીનાવામહસ્તસમીપ સ્થાપી, શ્રીજીના ચરણકમલને સ્પર્શી, સન્મુખે આવી, કડછાઆરાતિકા અવતારી, અગ્રમાં પટાવાલો પ્રથમ પ્રમાણે મયુરપિચ્છ તાડન કરી, માર્ગની યોજના કરતો છતાં, શ્રીત્રિવિક્રમાદિ શ્રીલક્ષ્મીજી પર્યંત, કડછાઆરાતિકા અવતારી શ્રીરાધાજીના મંદીરમાં પ્રવેશેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(પર્યંકાદિ સર્વને) ઉત્થાપી વ્યવસ્થાપૂર્વક સ્થાપેછે:—

શ્રીરાધાજીનો સેવક—(શ્રીજીને સ્નાન કરણાર્થે) ચાંદીની કુંડી આપી, ઝારી લઈ શ્રીરાધાજીના મંદીરમાં જાયછે:—

શૈયી મંદીરમાં દીપક પ્રજ્વલન કરનાર સેવક—(શ્રીજીના સિંહાસનસ્તંભે ઘૂટદીપક પ્રજ્વલિત કરી જાયછે:—

દ્વિતીય ૨ પ્રવેશ.

સ્થલ, પૂર્વોક્ત.

શ્રીસત્યભામાજિનો વારોતેથી.

આ પ્રવેશમાં શ્રીજીના મંદીરમાં જે સેવા કૃત્ય પ્રત્યયારી કરશે (તે) શ્રીત્રિવિક્રમજીમાં પ્રત્યયારીના અભાવે રસોઘ્યા, શ્રીદેવકીજી, શ્રીલક્ષ્મીજીમાં શ્રીસત્યભામાજીનો વારોતેથી સત્યભામાજીના રસોઘ્યા, શ્રીકલ્યાણજી, શ્રીપુરુષોત્તમજીમાં નિરંતર લક્ષ્મીજીના રસોઘ્યા, શ્રી-માધવજીમાં નિરંતર સત્યભામાજીનો રસોઘ્યા કરશે, ખારણેના સમસ્ત મંદીરમાં નિજનિજના ખવાસ કરશે:—

છતરિયો—(શ્રીજીના નિજમંદીરમાં પ્રવેશી) દીપક પ્રકાશીત કરવા, હસ્ત પ્રક્ષાલનાર્થે જલ આણવાં ઇત્યાદિ નિજવિકારના કામની યોજના કરેછે:—

(તે પ્રમાણે ત્રિવિક્રમમાં ત્રિવિક્રમનો છત્રિયો)

પ્રત્યયારી—(સુશોભીત કેશ બંધન કરી, ઉપરણો ઝોઢી, શ્રીસત્યભામાજીની આજ્ઞા લઈ, શ્રીજીના અંગશુદ્ધ કરણાર્થે અંગુચા ૪ ગાયત્રી જપાર્થે રૂમાલ ૧ દૈય-

રામોગ સંપુટક ૧ એ સર્વેથી પુરીત રજતપત્ર જડીત્ર કાંખીવાળા કરંડીયાને દક્ષણ હસ્તથી ગૃહી, પરિક્રમણ કરેછે:—

તેનોખવાસ—(અગ્રમાં) ચલો ! ચલો ! મહારાજ આવેછે ! એમ વારંવાર ઉચ્ચારી માર્ગની યોજના કરેછે:—

બ્રહ્મચારી—(નિજમંદીરમાં પ્રવેશી) કરંડીયાને સિંહાસનપૃષ્ઠસ્તંભે ભરાવી (શ્રીજીને) મસ્તકથી પ્રણામપૂર્વક આશીર્વાદઈ, હસ્ત પ્રક્ષાલન કરી, સિંહાસનની ઉત્તરપદ્મતીએ ચઢી, કાકડા આરાતિકા લાવો ?

છતરિયો—હ મહારાજ ! હાજર ! લો ! તૈયાર ! એમ કથી મથુરાકાર આરાતિકામસ્તકે કાકડો પ્રબલ્લીત કરી, આપેછે:—

બ્રહ્મચારી—(પદ્મતી ઉપર રહી) આરાતિકા અવતારણ કરેછે, પૂર્વોક્ત ધંટાદિ નાના પ્રકાર વાદિત્ર વાજેછે:—

દર્શનાર્થીનાં સમુદાય—(જગમોહનમાં રહી) જય જયનાદ્વની ઉચ્ચારતાં છતાં, શ્રીજીના જગમોહનસ્વરૂપને પ્રદર્શન કરેછે:—

રંગરંગી સાડી, ચોળીથી, શોભતાં અંગનાનાં યૂથ ઉમંગથી ?

રાગ, રમાગિરી.

શ્રીરણછોડ રમાપતી, જગમંગલકારી;
સુંદરશ્યામ દયાનિધી, કલિકટ્મપહારી. શ્રીરણછોડરમાપતી. ૧
ચારભુજધરઆકૃતી, ધનશામલ રાજે;
મંજુલ હાસ વિલાસથી, મુખપંકજ બ્રાજે. શ્રીરણછોડરમાપતી. ૨
લોચન સોચહરણ સદા, ભયમોચનકારી;
ચંચલદૃષ્ટિ સિલાવતી, ચતુરાચિતહારી. શ્રીરણછોડરમાપતી. ૩
ભાલ વિશાળ વિષે તપે, અતિ ઉન્નલરેખા;
ભૂપણ, વસ્રધિ, ભૂષિતા, વપુકાંતિ વિશેષા. શ્રીરણછોડરમાપતી. ૪
રાજત ચરણસરોજની, છવિ પાવનવેષા;
નિત્ય નરોત્તમ અંતરે, વશિયે મથુરેશા. શ્રીરણછોડરમાપતી. ૫

ગાન કરેછે:—

(તત્કાલ ત્રિવિક્રમ મંદિરપ્રત્યે.)

બ્રહ્મચારી—(આરાતિકા અવતારણ કરી) પટાંતર કરો ? પટાંતર કરો ?

શ્રીજીનો ખવાસ—(પટાંતર કરી) સિંહાસનની દક્ષણપદ્મતીએ ચઢી, ઉભો રહેછે:—

છતરિયો—(આરાતિકાને અસ્ત કરી) લોગણપ્રત્યે સ્થાપી, સ્વકામમાં સા-
વધાન રહેછે:—

યાત્રાર્થો—(ઘોતી પુજા, મહાપુજા, ચરણસ્પર્શ, કરણાર્થે, ઘોતી, વાગો, સુ-
યન, પટકા, પગિયા, ઉપરણા, પંચામૃત, હાર, માલા, આદિ કરમાં લઈ, નિજમં-
દીરમાં પ્રવેશી, એકાગ્રતાથી શ્રીજીનાં સન્મુખ ઉભા રહેછે:—

પ્રથમાંક સમાપ્ત.

દ્વિતીયાંક.

પ્રવેશ ૧ પ્રથમ, શૃંગાર સમય.

સ્વલ પૂર્વોક્ત.

આ પ્રવેશમાં શ્રીજીના મંદીરમાં જે સેવા કૃત્ય બ્રહ્મચારી, તથા શ્રીજીનો ખવાસ
કરશે (તે) શ્રીત્રિવિક્રમાદિ સમસ્ત મંદિરમાં રસોદય, તથા નિજનિજના ખવાસ
કરશે:—

છત્રધારક—(શ્રી અંગ પૃથ્વી) ગાદી, તકીયા, ઉત્થાપી ચરણચોડી ઉપર
પ્રથમ ગાદી પરિસ્તર્ણ કરી, નંતર શ્રીજીના નિકટથી ગોપાલજીને ઉત્થાપી તેણિના
ઉપર સ્થાપી, વસ્ત્રાભર્યું અવતારણ કરેછે:—

બ્રહ્મચારી તથા શ્રીજીનો ખવાસ—(શ્રીજીના સુંદરઅંગથી) વસ્ત્રાભર્યું અ-
વતારણ કરેછે:—

રાજ્યગવૈયા—(જગમોહનના નિચેના ચોકમાં) નરધા, સારંગી, વીણા, વાં-
સળી, મંજરા, કરતાળ, આદિ વાદ્યત્રી.

વેરાઢી રાગ અષ્ટપદીનો.

સધનધન શ્રીધના, સકલજગજીવના, સંત ઉર આનંદરાશી,
ગહનભવનિધિતરણ, પતિપાવન કરણ, રૂચિરકમલા રતિવિલાશી;
અજરગણરંજના, અવનિભયભંજના, કમલદલનયન અવિનાશી;
રામ, રણછોડ જય, મથુર ઉરમાં અભય, પરમ રમણ દ્વિપ અધિવાશી ૧

રાગદ્ધોરિનો.

જય જય રણછોડ રૂપાળા, કમલાવર ભૂતલપાલા, જય જય ટેક,
જય જગપાવન, કૃષ્ણ કૃપાધન, અંતુલિત શોભન ભાલા;
અંગ અનંગ સમાન વિરાજત, રાજત ઉર મનિ માલા,
સધનધનશ્યામ કૃપાળા, જય જય રણછોડ રૂપાલા. ૧

મુંદરવદનકી કાંતિ મનોહર, ભાસત પરમવિશાળા,
 ઓપત દુંડલ કાંતિ સંગસે, ગોલ કપોલ નિરાલા;
 મહાજન ચિત્તમરાલા, જય જય રણછોડ રૂપાલા. ૨

પંકજલોચનસોય હરનકર, ઓપત કંસકરાલા,
 પરમલિલાકર વિશ્વમનોહર, લોલ વિલોકન વાલા;
 બ્રુકુટિ વશકરણિ વિશાલા, જય જય રણછોડ રૂપાલા. ૩

દુંચિતદુંતલસે^૧ ચિતહારિણિ, ચૂરકિની વ્રજખાલા,
 વશિમુખપંકજમેં સુખકારિણિ, મંજુલ હાસ્યકિ જલા;
 સદોદિત દેવકિખાલા, જય જય રણછોડ રૂપાલા. ૪

ગૃહિકરમેં મુરલી મનમોહિનિ, મોહન દેવદયાલા,
 રાજત વક્ષસરોરહપ્રત્યે, સર્વ વિલાસકિ શાલા;
 સદૈવ યશોમતિ લાલા, જય જય રણછોડ રૂપાલા. ૫

નખ, શિખ, વેષ વિશેષ વિલાસિત, કમલાનાથ કૃપાલા,
 પૂર્ણકૃપા કર છે મથુરેશ્વર, કૃષ્ણરમણ દ્વિપવાલા;
 વાસો ઉરમાં યદુપાલા, જય જય રણછોડ રૂપાલા. ૬

ગાયન કરેછે:—

(તે પ્રમાણે સાધુ, સંત, ગાયછે.)

શ્રીરાધાજીનો જલધરીયો—(મંદિર, હસ્ત, પ્રક્ષાલનાર્થે) ખારણેની તથા અંદરની દુંડીમાં જલ નાખી જાયછે:—

(તદ્દત ઓત્રિવિક્રમાદિ પ્રત્યે નિજ નિજના જલધરીયા)

શ્રીજીના અંગથી વસ્ત્રાભર્યું અવતારણ કરતાં પરિધાન કરાવેલી એક ધોતી રોપ રહેછે, (તે અવસરમાં)

ભંદારી—(ઉપપાત્રયુક્તજરી, સુગંધમયતૈલ, ચંદનપાત્ર, દંતધાવનકાષ્ઠ, કરમાં લઈ પૂર્વવત શ્રીજીના મંદીરમાં આવી સમસ્તવસ્તુને લોગણપ્રત્યે સ્થાપી, સિંહાસન સમીપ ઉભો રહેછે:—

(તદ્દત ઓત્રિવિક્રમાદિ પ્રત્યે રાધાજીનો સેવક.)

બ્રહ્મચારી—(ઉપપાત્રમાં જલ લઈ) શ્રીજીને પ્રથમ ૩ ગંદુક^૨ કરાવી, નંતર દંતધાવન કરાવી, પુનર્થી ૩ ગંદુક કરાવી મુખાર્ચિદ, પ્રક્ષાલન કરેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(અંગુઆથી) શ્રીજીનું મુખાર્ચિદ સ્વચ્છ કરી રોપ રહેલી ધોતી અવતારણ કરેછે:—

(તે સંધ્યામાં.)

શ્રીરાધાજીનો સેવક—(પ્રથમ ત્રિવિક્રમાદિપ્રત્યે) ઉષ્ણોદક સમર્પ્યા પશ્ચાત્ શ્રીજીના કારણે વ્યવસ્થાપૂર્વક સમર્પિ, સિંહાસન સમીપ ઉભો રહેછે:—

છતરિયો—(સુગંધમય તૈલપાત્ર) ભોગલપ્રત્યે સ્થાપી, દંતધાવન કાષ્ટની ચીર જની તેને અર્પના વ્યવસ્થા કરેછે:—

બ્રહ્મચારી તથા શ્રીજીનો ખવાસ—(શ્રીજીના સકલસુધરાંગે તૈલોન્મર્દન કરેછે:—

(તત્પૂર્વે.)
આશ્રીતવિપ્રનાં સમુદાય (શ્રીત્રિવિક્રમને) સ્નાનકરણાર્થે વેદના નિર્દોષ ઘોષ ઉચ્ચાર કરેછે:—

પરદેશી યાત્રાર્થીનાં સમુદાય—(પદકમલને) સ્નાન કરાવવા કારણે દોડ દોડ કરેછે:—

(શ્રીજીના અંગે તૈલ મર્દન થયા પશ્ચાત્)
ભંડારી—(ગોપાલજીને) ચરણચોકીથી ઉત્થાપી, શ્રીજીના સમીપ વિરાજમાન કરેછે:—

બ્રહ્મચારી—(ગોપાલજીના તથા શ્રીજીના) ચરણારવિંદે, મસ્તકે પ્રથમ દુગ્ધથી સ્નાન કરાવ્યા નંતર રજતકશલથી ઉષ્ણોદકની ધારા કરેછે:—

ભંડારી—(ગોપાલજીને) સર્વાંગે સ્નાન કરાવેછે:—

(તદ્વત શ્રીજીનો ખવાસ શ્રીજીને)

ઉત્સવના દિવસે તથા યાત્રાર્થીની મહાપુજના દિવસે, શ્રીઅંગે પંચામૃતથી સ્નાન થાયછે.)

નરનારિનાં સમુદાય—(જમ પ્રકૃષ્ઠિત કમલના આસમંતે મકરંદ લોભી બ્રમરાવળી, બ્રમતી હોય તદ્વત શ્રીજીના ચરણકમલપ્રક્ષાલનજલવિષે લોભી થઈ, સ્નાન કરાવી, સ્વસ્વમસ્તકે માર્જન કરતાં છતાં આવા ગમન કરેછે:—

કેટલીક સ્ત્રિયો—(ખારણેથી) જ ! મહારાજ ! એમ કથી જાયછે:—

ભંડારી—(ગોપાલજીને) ચરણચોકીપ્રત્યે વિરાજમાન કરી, (છતરિયો) વિભાગની દંતધાવનકાષ્ટચીર, તૈલપાત્ર, ખંટાભોગસંપુટક, આપે તેમને લઈ, (તૈલપાત્ર) શ્રીલક્ષ્મીજીપ્રત્યે અર્પી, સ્વાશ્રમે જઈ, રાધાજીને સેવા, શૃંગાર, કરેછે:—

શ્રીરાધાજીનો સેવક—(શ્રીજીને) સ્નાન કરતાં રહેલા શેષજલથી, ચલાયમાન ગરૂડજીને સ્નાન કરાવી, કુંડી, કલશ, લઈ રાધાજીના મંદીરમાં જાયછે:—

(તદ્વત શ્રીત્રિવિક્રમપ્રત્યે શેષ જલથી હનુમાનને)

(સ્નાન કૃત્ય થયા નંતર)

બ્રહ્મચારી, તથા શ્રીજીનો ખવાસ—(શ્રીજીના ધનશ્યામઅંગને) કરંડી-યામાં આણેલા અંગુચાથી, સ્વચ્છ કરેછે:—

છતર લોક—(અન્યત્ર અંગુયાધી) સિંહાસનભૂમીને શુદ્ધ કરેછે:—

શ્રીરાધાજીનો ખત્રાસ—(જે વારમાં, જે તિથીમાં) જેવા રંગનાં વસ્ત્ર શ્રીજી અંગે ધારણ કરેછે, તેવાં વસ્ત્ર લઈ, નિજમેદીરમાં પ્રવેશી, બ્રહ્મચારીની આજ્ઞા પ્રમાણે અધિક નુન્ય વ્યવસ્થા કરી આપી, પ્રથમ દિવસે પરિધાન કરેલાં વસ્ત્ર લઈ સ્વાશ્રમે જાયછે:—

પંચદશતિથિનાં વસ્ત્ર.

ગરવી.

સદા રણછોડ રમણદ્વિપવાશીરે	ટેક.	
અતિ નૌતમ લીલા પ્રકાશી,	સદારણછોડ,	
પ્રતિપદમાં આપરઉમંગેરે, ધર્યાં ધાતિ, ઉપરણો, સુરંગેરે,		
ધનશામળસુંદરઅંગે,	સદારણછોડ.	૧
દ્વિતિયાયે ધર્યો વપુવાનેરે, સુંગાર વિલાસ સમાનેરે;		
મલકાય, ટપારે, વિધાને,	સદારણછોડ.	૨
અતિપ્રેમ ધરી તૃતીયારે, ધરિયો શૃંગાર લીલાયે;		
કૃતની, ટાપી, નિજકાયે,	સદારણછોડ.	૩
તિથિ ચોથે રૂચીથી નિહાળો, સૃજિયો શૃંગાર રૂપાલોરે;		
ખુલાખંધ, અમૌલ્યધુમાલો,	સદારણછોડ.	૪
તિથિ પંચમિયે ચિત ચોડીરે, શૃંગાર ધર્યો રૂચિ જોડીરે;		
શિરપાધ, અમૌલ્યપિછોડી,	સદારણછોડ.	૫
પૃથ્વીમાં સ્નેહ આરોપિરે, ધરિયો શૃંગાર અનોપીરે;		
પટસૂત્ર, સુંદરટાપી,	સદારણછોડ.	૬
સ્નેહથી સમમીમાં નિહાળોરે, સૃજિયો શૃંગાર વિશાળોરે;		
પગિયા, વાગો ઘેરવાળો,	સદારણછોડ.	૭
તિથિ અષ્ટમિમાં ઉર ધારોરે, શૃંગાર ધર્યો બહુસારો;		
વાગો ચાકધાર, ટપારે,	સદારણછોડ.	૮
નવમીતિથિમધ્ય વિહાળીરે, ખિડકીદારપાધ રૂપાળીરે;		
પટની કૃતની જરિ વાળી,	સદારણછોડ.	૯
દશમીમાં ધર્યો ઉર ધારોરે, શિરપેચ મહારૂચિકારીરે;		
વાગો ચાકધારવિનારી.	સદારણછોડ.	૧૦
ગણિએકાદશી યશઘરીરે, ધરી કાચનિ, દુંડલ બારીરે;		
દિવ્યમુદ્ર મધુરપિચ્છધારી,	સદારણછોડ.	૧૧

ધર્યો દ્વાદશિમધ્ય ધણેરો, નવરત્ન જડિત સહેરોરે;		
વાગો વરઅંખર ઢેરો,	સદારણુછોડ.	૧૨
ત્રયોદશિમાં વિશેષવિચારી, શૃંગાર ધર્યો અતિભારીરે;		
ફતની, ટોપી બહુસારી,	સદારણુછોડ.	૧૩
તિથિચૌદશે ઢેસરીવાગોરે, અતિદિવ્યકુલેય સુરાગોરે;		
દરશી નર ભવભય ત્યાગો,	સદારણુછોડ.	૧૪
પૂર્ણમાસિવિષે અતિપ્રીતેરે, ધર્યાં કાચનિ મુકટ સહીતેરે;		
કરો દર્શન પાવન ચિત્તે,	સદારણુછોડ.	૧૫
ધરિયો શૃંગાર અમાસેરે, શુભજમો, કિરીટ વિલાસેરે;		
દરશો નર પ્રેમ પ્રકાશે,	સદારણુછોડ.	૧૬

સાતવારનાં વસ્ત્ર.

પુરૂષોત્તમ શ્રીરણુછોડ હરી અવિનાશી,
 નિજભક્ત કારણે નિત્ય રમણુ દ્વિપવાસી;
 રવિવાર દિને આરક્તવસ્ત્ર રૂચિકારી,
 પરિધાન કર્યાં શ્રીઅંગવિષે ઉરધારી;
 ધરિ પ્રેમ નિરંતર ચંદ્રદિને બહુ ભાતી,
 કીધાં પરિધાન સમસ્ત વસ્ત્ર સિતજતી;
 નિજભક્ત કારણે ભૌમદિને ધરિ પ્રીતી,
 રક્તાંખરઅંગે ધર્યાં સ્વિકારી નીતી;
 બુધદિવસે ધરિયાં લીલાં વસ્ત્ર વિલાશી,
 પુરૂષોત્તમ શ્રીરણુછોડ હરી અવિનાશી.

૧

શુક્રવારદિને ધનશ્યામશરીરે શોભે,
 પીતાંખરનાં પરિધાન દર્શિ ઉર લોભે;
 શુભશુક્રદિને સાક્ષાત સ્વયંભૂઅંગે,
 ચિત્રાંખર ધારણુ કર્યાં સમસ્તઉમંગે;
 શનિવારવિષે નિર્ધાર શ્યામવપુવાને,
 શામાંખર ધારણુ કર્યાં સમસ્તવિધાને;
 ધરિ સપ્તવારનાં વસ્ત્ર મથૂરઉપાશી,
 પુરૂષોત્તમ શ્રીરણુછોડ હરી અવિનાશી.

૨

શ્રીભનો ખવાસ—(શ્રીભતું શ્રીઅંગ સ્વચ્છ થયા પશ્ચાત્) ચરણાવિંદ સ-

મીપ ગાદિ પરિસ્તરું કરી, પૂર્વ, દક્ષણ, ભોંતોયે આંઠ આંઠ ખાનાવાળા સંય છે તેમાંથી નાના લાતી જડીત આબૂપણ છાપમાં પુરી, ગાદી ઉપર સ્થાપેછે:—

છતરીયો—(ગોપાલજીને) વસ્ત્રાભરું ધારણ કરેછે:—

બ્રહ્મચારી તથા શ્રીજીનો ખવાસ,—(શ્રીજીને) પ્રથમ ધોતી ધારણ કરાવ્યા પશ્ચાત્ આબૂપણ:—

દુમિલાછંદ.

અતિશેમુંદરઅંખર મનહર, સૂચનકંચનમય સુત્ર તણી,
શેલિત વાગો ચપલા વરણી, ભરિ વિવિધ વેલિ વરણા વરણી;
અણુવટ, વિછવા, મુક્તા જડિ મોઝડિ, ઝાંઝર, ઝેર, જડિત્ર તણા,
પદપત્ર, કડાં, તોડા, લંધર, ઉપરોપરિ, ધૂધરિગુચ્છ ધણા. ૧

માદળિયા, પૂતલિ, માલાવલિ, માદલિયાસાંકલિ, ચંપકળી,
જવમાલાવલિ, હીરાસાંકલિ, કંચનસાંકલિ, જેવી વિજળી;
મુદ્રાવળિ, મુક્તાવળિ, ઉત્તરિ, બહુવિધપદકાવળિ, સંગમળી,
ચૂડામણિ, ચિંતામણિ, નિલમણી, વિદ્રુમણિ, માણિક માળાવળિ. ૨

મુક્તાદ્વજમાળ વિશાળનિજલહજનલજનનિત જ્યોતી અમિતા,
શશિ, સૂર્ય, મીનઆકાર પદકમાલાવળિ જનિત પ્રભા લલિતા;
કટિ કનકમેખલા, ચિનમાળા, એકાવલ, લલંતિકા, લલકે,
માણુવકહાર, હારાવળિ, ચંદન, અર્ધચંદ્ર આવળિ ચલકે. ૩

તરમનિ, મણિ, માણિક, પુષ્પરાગ, હિર, પાચ, પિરોજ, હારઅતી,
કમલા પદલાંચન, ભગુલાંચન, કૈસ્તુભભૂપણ વિભુતીમહતી;
કાંચનમયઉપવિત, ચોદિહાર, મણિમોહનમાલા, વ્યાઘ્રનખા,
નવરત્નકંઠી, મણિકંઠિ, પવિત્રાકંઠિ, પિરોજકંઠિ, સખા. ૪

મુક્તાકણકંઠિ, હિરારાકંઠી, લીલમકંઠી ધરિ કંઠતટી,
હિરહંસ, હંસલી, નવચહકંઠી, તુસિ, તરમનિયા, કંઠપટી;
નવવૈજયંતિ, ગુંજતમાલાવળિ, પુષ્પમાળ ઉપરાઉપરી,
નખભૂપણ, દશઅંગુલિભૂપણ, કરતલભૂપણ દ્રુતિદિમિભરી. ૫

કંકણ, રક્ષા, સાંકળાં, કડાં, મણિઅંધ, હિરા પાંચિયો અતી,
નવરત્ન રચિત શંખાંજીવ, ચક્ર, ગદાદિ, પ્રભા મલતા મલતી;
બહુપુષ્પ રાગમયપ્રાદુઅંધ, મણિપ્રાદુઅંધ ઉચોત બળી,
મનમોહનકારિ હિરણ્યકંઠી, કિંકિણિ સંયુત સુંદરનુરલી. ૬

હીરામયચિત્રક, કપોલપત્ર, નકવેસર કરણકુંશુમ લલિતા,
મકરાકૃત કુંડલ, વાક, તિલક, અલકાવણિ, દામ પ્રભા સહિતા,
પટ પાદ, કિરિટ, શિશિપુષ્પ, પેચ, મુક્તાલર, તોરા, ગોદ્ધ ઘણા,
શુભમુકુટ મયુરપિંક, ઉત્તરિયાંખર, જરિપટકાદિવિપે, ન મણા. ૭

એ પ્રકારે નખથી શિખા પર્યંત ધારણ કરાવેછે:—

(તે અવસરમાં)

અનેકજાતી, અનેકભાતી, અનેકવેષ, અનેક ભાષાવાળાં યાત્રાર્થીનાં સમુદાય
આવા ગમન કરેછે !! તેમાં કેચિત માખણ, મિશ્રી, કેચિત પુષ્પહાર, કેચિત તુ-
લસીમાલા, કેચિત ધૂપ, કેચિત દીપ, કેચિત ગંગાજલ, કેચિત જમુનાજલ, આદિ
કરમાં લઈ, દ્વારિકાનાથાદિના મંદિરમાં પ્રવેશ કરવા જાયછે:—

(તમને)

છડીદાર—કોન લોક હો ? પુછતે નહી ! અંદર જાનેકા સરકારી કર લાગતા-
છે ! શું કરવા ઉભા છૈયે ?

(એમ કહી, અટકાવેછે.)

હિંદુસ્તાની—પહિયાનતા નહી ? હિંદુસ્તાની ખોપડી ! હમ પલટણકા હ-
વાલદાર !! રજલેકે જાતે હું "

દક્ષણી—આહી દક્ષણી ગ્રાહણ ? ખુદપુણ્યાચે રહાણાર ? કેવળ ઇશ્વરાચે દર્શનાર્થ
ધયે આહી, મધે તું જીગીચ કસાલા રોકતો ? હર ! હર ! હર ! દેવાચે દ્વારિ હા તરિ
દેવડી પરાકાષ્ટા !! કસે મનુષ્ય કેવલે ! કાય લણાવા !

કચ્છી—અસી કચ્છ રજિતા ? તોજ કુધકિમ ? અસાંકે મંજવિનણુદે !! તોજે
જકીં લાગો હુંદો ! સેદિધાસિં ! !

ખિજવાસી—લૈયા ? હમતો દર્શન કરવા જાય હું ! હમ ખિજવાસી ! હમપે
કાયકો કર ? ઠાકુર ' હમારી મથુરાતે ભજકે આયેઈ ! ઠાકુર ' હમારોઈ ! હ-
મ ઠાકુરજી દે !

ગુજરાતી—ભાઈ ! અમને શું કરવા રોકછો ? અમે દર્શનકરાવા આવ્યાં છીયે,
આ પેલો ભાઈતો મહિથી આવેછે, અમને મહિં પેસવા દો ?

મારવાડી—અરે ! ઠાકીરા કાંઈ કેરે ? માકે અઠે કરહર દોઈની ! મેં મિરા
ખઈરા સાધ હાં ! માનેં મિરાખઈરા ખીચ ખાધોતો સંગપાયો "

કાઠીયાવાડી—હું કર લાગેસેં ? જ લાગહે ! "એદેહું" બિનુહું ! એહ ! એમાં
હું ! જતું કેહ એ ઠાકરના પગ પાહે મેલહું "

સંધી—જાતો ચંચ ? અસી દસ્તુર કી ન દીધાંસીં ! અસીગરીખમાહું ! છાઈ

ધાસી " મીસર ? દીઠો મુખ ત યિયો મુખ " તોજો ધન ભાગ ! અસાંજ સભી મનોરથ પુરણ થીયા ?

વાઘેર—અસાંજે કેરો દેતો ? ઠાકરતાં અસાંજે આય ! ગાયકવાડ દેર આય ! અંગેજ દેર આય ! જમ સાલ દેર આય ! કાલમારિ ઉખિધારેં !! અસી ઠાકરને મેલમંજ પેલ થ્યા અઘ્યું !!

(એમ છડીદાર તથા યાત્રાચીનાં પરસ્પર ભાષણ થાયછે)

નરનારીનાંવૃદ્ધ—(કરઆપી) ચરણસ્પર્શ કરી, તથા કરવા આવાગમન કરેછે:—

કેટલાંક—(ખારણે રહી) જ ! મહારાજ ? સાડ કરજો ? એમ કથી, પલાયન થાયછે:—

ગુગલી—(તેમના હસ્ત ગૃહી) જુઓ ! આ દ્વારિકા નાથજી, આ ત્રિકમજી, આ કલ્યાણજી, આ લક્ષ્મીજી, દર્શન કરો ! તમારી પાસે શું છે ? જે લાગ્યા હો ! તે અમને આપો ! અમે ગોમતીપુત્ર ! હમારા હાથથી તુલસીદલ લે ! તોજ યાત્રા સફલ થાય !! એમ કથી, અનન્તણ યાત્રાચી પાસે જે કાંઈ હોય (તે) લઈ, ધકા મારેછે:—

અખોટી—(કુલના હાર, તુલસીની માલા સહીત હસ્ત હંચો કરીને) એ ભા ! એ ભાઈ ! એ ભાભુ ? એ ખાઈ ? હે શેઠાણી ! એ શેઠ ! આ માલા લ્યો ! રાયવેલની છે ! દ્વારિકાનાથજીને ધરવા જવી છે ? આ મોગરનો હાર ધણે સારો છે ! જુઓ ! ત્રિકમજી ધરે એવો છે ! ધરેતો પૈસા દેજો !! એમ કથી, યાત્રાચી પૃથે ભ્રમતા હોય છે,

સેવક—શું ગડબડ મચાવીછે ! દર્શન નથી હોતાં છે ! પછે હોશી ! સખડું કાડવો !!

(એમ અનેક પ્રકારનાં મનોરંજન કૃત્ય સુંગાર સમયે થાયછે)

મારવાડી મેવાડી—દ્વારિકાનાથરિજ ! ત્રિકમજી રીજ ! મિરાબા રીજ ! જુરીયા ખાવા રીજ ! એમ કયતાં છતાં આવાગમન કરેછે:—

(શ્રીજના સુંદર અંગે સુંગાર ધારવ્યા નંતર)

બ્રહ્મચારી—તેલ ચંદનનો ધંટ વન્તવો !!

છતરિયો—(અંદરના ધંટને) વન્તવી, નાદ કરેછે:—

(ધંટનાદ અચણ કરીને)

શ્રીરાધાજીનો સેવક—(દેસરચંદ, તૈલપાત્ર) આંદીના પાત્રનાં પુરી, હસ્તનાં લઈ, પરિક્રમણ કરી, શ્રીજના નિઝમંદીરનાં પ્રવેશી, પાત્ર સહીત દર હંચો કરી, સિંહાસન સમીપ હોમો રહેછે !!

બ્રહ્મચારી—(શ્રીજીના મહામનોહરવંદનકમલ પ્રત્યે) તૈલભુશી, શોભીત કરેછે:—

સર્વેજનો—(જય ! દ્વારિકાનાથ ! જય' અશરણુ શરણાત્મક ! કરૂણા નિધાન ! ભક્તવત્સલ ! રાજરણુછોડ ! એમ નામોચ્ચાર કરતા છતા ચરણાવિંદપ્રત્યે તુલસીદસ અર્પણુ કરેછે ! !

શ્રીરાધાજીનો સેવક—(શ્રીજીના, ગોપાલજીના) શંખ, ચક્ર, ચરણાવિંદ પ્રત્યે તૈલ ભુશી, ચંદન સમર્પી, શ્રીત્રિવિક્રમાદિ લક્ષ્મીજીપર્યંત તે પ્રમાણે સમર્પી, શ્રીરાધાજીના મંદીરમાં પ્રવેશેછે:—

છતરીયો—(શ્રીસત્યભામાજીના મંદિરમાંથી) શ્રીજીને સંધ્યાવંદનાર્થે ઉપપાત્ર સહીત કલસ લરી આણી, ભોગલપ્રત્યે સ્થાપેછે:—

બ્રહ્મચારી, શ્રીજીનો ખવાસ—(શ્રીજીના લલીત ગોલકપોલપ્રત્યે) કમલપત્રાકાર અથવા વેલ્યાકર ચંદનલેખા ચિત્રેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(શ્રીજીને સંધ્યોપાસનાર્થે) કંચનમયસંધ્યાપાત્ર આણી નિકટમાં સ્થાપેછે:—

છતરીયો—(પાત્ર, મંજન કરી આપેછે:—

બ્રહ્મચારી—(શ્રીજીને) વિધિપૂર્વક સંધ્યોપાસન કરાવી) કરંડીયાવિષે આજેલા રૂમાલથી, શ્રીજીના કરને તથા સ્વકરને આચ્છાદી, અષ્ટોત્તરશતગાયત્રી મંત્ર જપેછે:—

(તત્પચ્ચાત)

શ્રીજીનો ખવાસ—(સંધ્યાપાત્રને) સ્વસ્થાને સ્થાપેછે:—

(સંધ્યા' વંદન કરાવ્યા પચ્ચાત)

બ્રહ્મચારી—(ખાલભોગની) હાકલ કરે !

છતરીયો—(ગોપાલજીને) પૂર્વોક્ત સુક્ષ્મસિંહાસને પંધરાવી, શ્રીજીના નિકટ વિરાજમાન કરી, દેહલી' પ્રત્યે રહી ” શૃંગાર ખાલ ભોગ શૃંગાર ખાલભોગ !

છટ્ટીદાર—(એક શ્રીલક્ષ્મી ગૃહપ્રત્યે—એક શ્રીરાધા ગૃહપ્રત્યે જઈ, શૃંગાર ખાલ ભોગલેકે ચલોહો ! શૃંગાર ખાલ ભોગ લઈ, ચાલો હો !

(હાકલ સાંભળીને)

ઉભયમંદીરના રસોઈયા—રૂપાના ભાજનમાં ઘૃતપદ્મવસામચી પુરી, ઉપર રૂમાલ આચ્છાન કરી, કરતલમાં લઈ, પુગીફલચૂર્ણપાત્ર સહીત ઝારી વામ કરાં-ગુળ્યાંતરે ગૃહી પરિક્રમણુ કરી, નિજ મંદીરમાં પ્રવેશી, સિંહાસનભૂમીપ્રત્યે શ્રીજીના ઉત્તર દક્ષણ પાર્શ્વે. પટ્ટરાણીના અધિકાર પ્રમાણે સ્થાપી, ઉભા રહેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(સિંહાસન આસમંતે) અન્યત્ર પટાંતર કરેછે:—

અભ્યાસ—(શ્રીજીના દક્ષણહસ્ત સમીપ) શ્રીસત્યભામાજીનો દૈયરાભોગ-સંપુટક “ તેના નીચે શ્રીલક્ષ્મીજીનો ખાલભોગ ” વામહસ્ત સમીપ શ્રીરાધાજીનો ખાલભોગ સ્થાપી, તે પ્રમાણે નિજ નિજની ઝારીયો તથા પુગીદ્વય ચૂર્ણ તાંબુલ સ્થાપી વારીથી પ્રોક્ષણ કરી, તન્મધ્યે તુલસીદલ મુકી, વિધિવત્ અનુક્રમથી સમર્પણ કરી, પટાંતર ખારણે નીકલી, કરંડીયાવિના સ્વાશ્રમે જઈ, અષ્ટોત્તરશતગાયત્રીમંત્ર જપેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ આદિ સર્વે—(નિજમંદીર ખારણે) નીકલી કપાટ સંપુટ કરેછે:—

શ્રીસત્યભામાજીનો રસોઘયો—(શ્રીત્રિવિક્રમને) દૈયરાભોગ-ખાલભોગ તે પ્રમાણે સમર્પી, કપાટ સંપુટ કરી, શ્રીસત્યભામાના મંદીરમાં જઈ, ગાયત્રીમંત્ર જપેછે, માધવવજ્ર, દેવકીજી, લક્ષ્મીજી, પ્રત્યે માત્ર દૈયરાભોગ, “ સત્યભામાજી મંદીરથી તે પ્રમાણે ”

પુરુષોત્તમજી, કલ્યાણજી, પ્રત્યે, લક્ષ્મીમંદિરથી માત્ર ખાલભોગ તે પ્રમાણે—ખારણેના સર્વે મંદીરમાં દૈયરાભોગ તદ્વત્

નટી—સ્વામીનાથ ? “આતો લીલા અપાર છે”

વિદુષક—શું તારે પાર પામવોછે ? ઇશ્વરની લીલાવિષે યદ્યપી જાણીતી નથી થઈ શું ? આગળ નિરીક્ષણ કર !! પછી હર્ષ ઘેલી થજ !!

સૂત્રધાર—પ્રિયે ? ઇશ્વરની લીલાથી અહ્લાનંદમગ્ન થઈ, મહાત્મા, કાલક્રમણ કરેછે” યદ્યપી લીલાની સીમાની દિશા સ્વપ્ને પણ જાણતા નથી !!

(ઇતિ લોકાભિપ્રાય)

પ્રથમ પ્રવેશ સમાપ્ત.

દ્વિતીય ૨ પ્રવેશ.

સ્થલ, પૂર્વોક્ત.

આ પ્રવેશમાં શ્રીજીના મંદીરમાં જે સેવાકૃત્ય અભ્યાસ કરશે (તે) ત્રિવિક્રમાદિ સમસ્ત મંદીરપ્રત્યે રસોઘયા કરશે:—

અભ્યાસ—(ગાયત્રીમંત્ર જપ્યા પદ્યાત્) સ્વાશ્રમથી પરિક્રમણ કરી, કપાટ ઉત્પાટન કરી. નિજમંદિરમાં પ્રવેશી, પૂર્વવત્ પદ્મતી ઉપર ઉભો રહે છે:—

(જપ્યાત)

શ્રીજીનો ખવાસ. લક્ષ્મીજીના. રાધાજીના રસોઘયા. પૂર્વવત્ પ્રવેશી, સિંહાસન સમીપ ઉભા રહેછે:—

બ્રહ્મચારી—(શ્રીજીને) ઉપપાત્રમાં જલ લઈ, શુદ્ધાચમન, હસ્તપ્રક્ષાલન, મુખપ્રક્ષાલન, કરાવ્યા પશ્ચાત્, પૂર્ણાંજલિ, તાંબુલ, સમર્પી, દૈત્યરાભોગ સંપુટક તથા ઉદકપાત્ર ભોગપ્રત્યે સ્થાપેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(સિંહાસનઆગ્રજાદીતપટાંતરને દૂર કરેછે:—

રસોઠયા—(ખાલભોગ, ઝારી, પ્રથમવત્ હસ્તમાં લઈ, પ્રણામપૂર્વક પરિક્રમણ કરી, રાધાજીનો રાધાજીને, લક્ષ્મીજીનો લક્ષ્મીજીને સમર્પ્યા પશ્ચાત્ પ્રસાદી ભંડારમાં સ્થાપેછે:—

(તત્પશ્ચાત્)

છતરીયો—(નિજમંદિરમાં પ્રવેશી) સ્વાધિકારકૃત્યમાં સાવધાન થાય છે !!

(નિજમંદિરમાં સર્વે આવાગમન કરેછે.)

શ્રીજીનો ખવાસ—(સંપુટકવિષેથી) દૈત્યરા નિકાલી, ૬ વિભાગ કરી સંપુટકને કરંડીમાં મુકેછે:—

રાધાજીનો સેવક—(ધૂત, વર્તીથી, પુરીત રોપ્યાર્તીકાને, તથા ધૂપપાત્રને, કરમાં લઈ, નિજમંદિરમાં પ્રવેશી, ભોગપ્રત્યે સ્થાપી, આરાર્તીકાને પ્રજ્વલીત કરેછે:—

શ્રીત્રિવિક્રમાદિ લક્ષ્મીજી પર્યંતની આરાર્તીકાર્યો, ત્રીવિક્રમની ત્રિવિક્રમનો છતરિયો, ધતિરની ધતિરના ખવાસ, રાધાજીના મંદીરથી આણી, ભોગલપ્રત્યે સ્થાપી, પ્રજ્વલીત કરેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(રજતપત્રથી જડીત દર્પણને સિંહાસનપ્રત્યે) સ્થાપી, પટાંતર દૂર કરેછે:—

(પટાંતર દૂર થતાં માત્ર)

નારીનરનાં વૃંદ—(દર્શનાર્થે) જયજયના ધ્વની ઉચ્ચારતાં છતાં, જગમોહનમાં ઉપરા ઉપરી તલખેછે:—

બ્રહ્મચારી—(શ્રીજીને) દર્પણવિષે મુખપ્રદર્શન કરાવી, કનકમય જ્યેષ્ઠિકા, તથા મુરલી, કરકમલપ્રત્યે ધારણ કરાવી, પદ્મતીથી સન્મુખે આવી ઉભો રહેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(પૂર્વવત્ ઘંટાનાદ કરેછે):—

છડીદાર—(પ્રથમ પ્રમાણે) ખારણેનો ઘંટ વાજવી, નાદ કરેછે:—

ગાયક—વાદ્યવાદક—(વાદિત્રાલયપ્રત્યે) પૂર્વવત્ વાદિત્ર વાજડેછે:—

છતરિયો—(કનકપત્રજડિત શંખમાં) ઉદક પુરી, બ્રહ્મચારીને આપી, દેહલીને પ્રક્ષાલન કરી, તેના ઉપર ભોગલપ્રત્યે સ્થાપીત ગરૂડજીને સ્થાપેછે:—

(તત્પશ્ચાત્)

નિજમંદીરમાંથી ખારણે ખારણેથી નીજમંદીરમાં, આવાગમન પ્રતીગમન થતું નથી ” તદ્વત્ ત્રિવિક્રમપ્રત્યે હનુમાનજીને નિરીક્ષણ કરે !!

બ્રહ્મચારી—(શ્રીજીને) ત્રિવાર શંખાવતારણ કરી તેમાંથી ઉદ્ધ સ્વમસ્તકે તથા દર્શનાર્થે ઉપર, માર્જન કરી (છતરિયાને) આપે છે:—

રાધાજીનો સેવક— સુગંધમયધૂપ જમાંથી પ્રસરેછે, એવા ધૂપપાત્રને શ્રીજીના સન્મુખે સ્થાપેછે:—

બ્રહ્મચારી—(શ્રીજીને) ધૂપપાત્ર ત્રિવાર અવતારણ કરી, (છત્રવારકને) આપેછે:—

રાધાજીનો સેવક—(ઘૃતદીપકની પંચ પંક્તિયો જમાં ચક્રપ્રમાણે પ્રજ્વલીત છે એવી ઘૃક્ષાકાર આરાતિકા શ્રીજીના સન્મુખે પ્રણામપૂર્વક સ્થાપેછે:—

બ્રહ્મચારી—(શ્રીજીને) મસ્તકથી પ્રણામી, આરાતિકાને ઉભય હસ્તથી ગૃહી શ્રીજીનાં નામોચ્ચાર કરતો છતાં

આરતી.

જયદેવ જયદેવ જય કરૂણા કરણા

યદુનાયક સુખ દાયક, જય કમલારમણા,

તવ ધનશામલપ્રતિમા, જગમંગલકારી;

કનકાસને વિરાજે, રવિ, શશિ, રૂચિધારી.

કરૂણામય સુખપંકજ, મલકમલકમલકે.

કમલદલાયત લોચન, અતિચંચલ ચલકે,

મણિમયકુંડલ કરણે, ચલક ચલક ચલકે;

અતિસુંદર અલકાવણિ, લલક લલક લલકે.

કરૂણામય ઉરપ્રત્યે, માલાવલિ રાજે;

કમલાપદ, ભૃગુલાંચળ, કૌસ્તુભમણિ બ્રાજે.

ઓપે કુંકણ ટેયૂર, ચારભુજ સંગે;

પીતાંબર કટિતીરે, બહુ શોભિત રંગે;

શ્રીસર્વાંગિની કાંતી, સ્તબ્ધ અતિશે લલીતા;

પદપ્રત્યે જયમાલા, લલકે અતિ સસિતા.

પદપંકજરજ મહિમા, વિધિ, શંકર, વરણે;

શ્રીસનકાદિ નિરંતર, સેવે વશિ ચરણે.

નિકટે નારદ, સરસ્વતિ, વીણા ગૃહિ નાચે

ઉરમાં પ્રીતી પામી, યશ નિર્મલ વાચે,

આ આરાતિક સમયે, પ્રેમયિ પરમેશા;

સદૈવ દર્શન દીજે, યદુવર નયુરેશા.

જયદેવ જયદેવ, ટેક.

જયદેવ જયદેવ. ૧

જયદેવ જયદેવ. ૨

જયદેવ જયદેવ. ૩

જયદેવ જયદેવ. ૪

જયદેવ જયદેવ. ૫

જયદેવ જયદેવ. ૬

જયદેવ જયદેવ. ૭

જયદેવ જયદેવ. ૮

જયદેવ જયદેવ. ૯

અવતારી, મસ્તકથી પ્રણામી, શ્રીજીના સન્મુખે સ્થાપી, નીચો નમી હસ્ત ધરેછે:—

રાધાજીનો ખવાસ—(પ્રણામપૂર્વક) ઉત્સ્થાપી ભોગલપ્રત્યે સ્થાપેછે:—

છતરિયો—(બ્રહ્મચારીને) હસ્તપ્રક્ષાલન કરાવી પૂર્વવત્ શંખ આપેછે:—

બ્રહ્મચારી—(પૂર્વવત્) શંખાવતારણુ કરી, શંખોદક પ્રોક્ષણુ કરી, (છતરિયાને) આપેછે:—

છતરિયો—(શંખને) સ્વસ્થાને સ્થાપી, દેહલીથી ગરૂડજીને ઉત્સ્થાપી, ભોગલપ્રત્યે વિરાજમાન કરેછે:—

(તત્ પશ્ચાત્તનિજ મંદિરમાં અવાગમન પ્રતીગમન થાયછે)

(તે પ્રમાણે ત્રિવિક્રમ પ્રત્યે હનુમાનજી ઉત્થાપન થયા નંતર)

શ્રીરાધાજીનો સેવક—(આરાતિકા, ધૂપપાત્ર) પ્રત્યેક કરમાં લઈ, રાધાજીના મંદિરમાં જાયછે:—

દર્શનાર્થી—(આરાતિકાને) પ્રણામી, નેત્રે, કણે સ્પર્શેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(દૈથરાભોગરહિત સંપુટક, પૂગિક્ષ્ણચૂર્ણપાત્ર, દંતધાવનકાષ્ઠની ચીર, જયમાલા, અંગુચા, એ સર્વે કરંડીયામાં પૂરી બ્રહ્મચારીના વામ-હસ્તમાં આપેછે:—

છતરિયો—(એક અંગુચો) ચરણામૃતની કુંડીમાં ભીજવી બ્રહ્મચારીના દક્ષણ હસ્તમાં આપેછે:—

બ્રહ્મચારી—(શ્રીજીને) મસ્તકથી પ્રણામી, પરિક્રમણુ કરી, શ્રીસત્યભામાજીના નિજમંદિરમાં પ્રવેશી, કરંડિયો ભોગલપ્રત્યે સ્થાપી, પ્રણામપૂર્વક કરાંજલી કરી, “ શ્રીસત્યભામાજીને ” આપની આજ્ઞા પ્રમાણે શ્રીજીનું સમારાધન કરી આવ્યો ” એમ કથી, જયમાલા, ચરણામૃત, તેમને સમર્પી, (તેમનો ખવાસ) દંતધાવનકાષ્ઠની ચીર, પૂગીક્ષ્ણચૂર્ણ, અર્પે (તે) લઈ, સ્વાશ્રમે જાયછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(દૈથરાભોગના ૬ વિભાગ કરી) તેમાંનો એક વિભાગ તથા ચરણામૃત, અચલ ગરૂડજીને, સમર્પી શ્રીજીના દેહલીપ્રત્યે રહી, રૌધ્ય પાત્રથી સર્વને ચરણામૃત અર્પેછે:—

શ્રીત્રિવિક્રમની જયમાલા, દૈથરાભોગવિભાગ, ચરણામૃત, પ્રથમ ચોકી હનુમાનને અર્પી, નંતર ગરૂડજીને અર્પી (શ્રીત્રિવિક્રમનો ખવાસ) દેહલીપ્રત્યે રહી, દર્શનાર્થીને, ચરણામૃત અર્પેછે:—

(તદ્વત્ લક્ષ્મીજી, કલ્યાણજી, નાં ચરણામૃત દૈથરાભોગવિભાગ (ગરૂડજીને) અર્પી દર્શનાર્થીને ચરણામૃત અર્પેછે)

(ખારણનાં તથા અંદરનાં ઇતર મંદિરનાં ચરણામૃત, દૈથરાભોગ, ગરૂડજીને અર્ચ્યાવિના દર્શનાર્થીને ચરણામૃત અર્પેછે)

દર્શનાર્થો—(શ્રીજીના અલોકિક સ્વરૂપને) દર્શન કરતાં છતાં પરસ્પર અહા ! આનની નંખી અતિ અદ્ભૂત !! કિરીટ મુકુટનો શૃંગાર છે ”

હીયો—જે ! મારા વાલા ! ઠાકરજી મહારાજ ! પ્રાણુ આધાર તમે છો ! ત્રિ-કમતારી ! કૃષ્ણમુરારી ! સમર્થ ધણી તમે છો ! મુધમુધના દેનહાર તમે છો ! અં-તકાલના બેલી તમે છો ! આસરો આધાર તમારો છે ! તોધારના આધાર તમે છો ! અમે તો અપરાધિ છિયે, ' શરણુમાં રાખજો !

ભાટિયાણીયો—(જે ! મુજે વાલા ! શ્રીનાથજી ખાવા ! જે ! જે ! જે ! પ્રાણુ આધાર ! જે ! આંજી ભલાઈસેં મુકે દર્શન ડિના “ આંઉ મહાઅપરાધીજીવ અ-ધ્યાં. મુજે અપરાધ ખમા કળ ” આંજે ચરણાવિંદમે ચિત્ત રખજ. શ્રીમહા પ્રભુજી ! શ્રીવિકૃલ નાથજી ! અસાંજ તો મડે આંધ અયો ” આંજે ચરણાવિંદમે પીંઅધ્યાં. સગ્યા ધણી અધ અયો !! આંજી લીલાને પાર કે નાંધ ગડે !! હી સંસાર ' આલ પંપાલ આય. અસી માયામે વિટયાધ્યા અધ્યું !! અધ તારી પાર કરજ ! હે મુજે વાલા !!

(એમ પરસ્પર સ્તુતી કરતી છતી શૃંગાર વર્ણવેછે.)

નારિયો ! ખઈ !! વાલાને શૃંગાર કેડો આય ! નિરખિને મુજ હીયા ઠંઠા થીયેતા ! વાલે કેડો મુગટ ધર્યો આય ! વાલાજી ડુંડલ કેડો શોભંતા ! વાલે ગંઠો કેડો ધર્યો આય ! વાલેજી આભૂપણુ કેડો ખુલંતા ! વાલે સૂધન કેડી ધરીઆય ! વાલે શામ વાગો ધર્યો આય ! વાલે કેસરી પટકા ધર્યા આય ! વાલાજી ચરણા-રવિંદમે લંધર ધર્યા આય ! કેડા ખુલતા ! વાહ ! મુજ વાલા !! આંકે નિરખિ ને-અસાંજ અખીયું ઠઠી ધીતિઉ !!

નટી—પ્રાણુનાથ ? જુઓ ! મારા વામહસ્ત સમીપે શ્રીજીના આનંદદાયક અંગને દર્શન કરતી છતી આ કોમલાંગી અંગનાની પંક્તી ચિત્રસમાન સ્તબ્ધ થઈ રહીછે !!

સૂત્રધાર—પ્રિયે ! એમાં શું આશ્ચર્ય ! જુઓ “ આ ચંદ્રવદની સુંદરી ” જણિયે સુંદર અંગે નારંગીરંગની સાડી પરિધાન કરીછે ' (તે) જેમ (ગંગા) જુગંગવે-છીત શિવલીંગ ઉપર અભિષેક કરતી હોય, તેમ પટલા કાળાખમજેવા શામ તથા લાંબા કેશથી સંલગ્ન થયેલા કપૂરજેવાગૌર જુગલપયોધરપ્રત્યે કમલપત્ર સમાન દીર્ઘ નેત્રપ્રાંતથી શ્રવતાં આનંદાશ્રુતાં બીંદુ સિચેછે:—

નટી—આશ્ચર્ય ! આશ્ચર્ય ! (શ્રીજીના મનોહર સ્વરૂપનો આભાસ) (મેં) મંગલા સમયે, આલભાવમાં, નિરીક્ષણ કર્યો છતાં. આ સમય, કુમારભાવમાં, નિરીક્ષણ કરી, મારું અંતઃકર્ણ પ્રમિત થાયછે:—

સૂત્રધાર—પ્રિયે ! જમાસો નહી ! આ સ્વરૂપનો આભાસ મંગલા સમય આલ-ભાવમાં “ શૃંગાર સમય કુમારભાવમાં ! મધ્યાંતકસમય તરજુભાવમાં “ રા-યત્રસમય વૃદ્ધભાવમાં “ નિરંતર પ્રદર્શેછે:—

નટી—સ્વામીનું? સત્ય? સત્ય! (શ્રીજીના સ્વરૂપવિષે) “જ” (મેં) ધક્કા શીલ્યી, પ્રથમ કથન શ્રવણ કયાં હતાં? (તે) આજ પ્રત્યક્ષ પ્રદર્શન કરી, પરમાનંદ પ્રાપ્ત થાયછે! પરંતુ એમ દર્શાયમાન થવાનું શું કારણ હશે?

સૂત્રધાર—પ્રિયે? તમે લક્ષણવંતાં ધર્મ, કેમ અનન્ય થયાં? પરમાનંદ મળ્યો છે મન જેમનાં એવા વિધિ, ભવાદિદેવ, જેના શ્રીપૂજ્યપદાંશુજનું અહોનિશા ધ્યાન ધરેછે તથાપી ક્ષિયિતમાત્ર પાર પામતા નથી! તો જ પરમાત્માયે નટવેષધરી, આ વિશ્વનાટકયંત્રવિષે. માયાસૂત્રથી જુએલા આપણે નાસવાન પ્રાણી’ તે પુરૂષોત્તમનો પાર કેમ પામિયે વાડું?

નટી—સત્ય? સત્ય? ઈશ્વરની માયા અકલીત છે?

સૂત્રધાર—પ્રિયે? જુઓ!! શ્રીજીના અનંગસમાન અંગે પાદાંશુલિથી સીખા પર્થિત નાનાલાતી આલણું ધારણ કરેલા છે. પણ તેમને વનમાલા તથા પુષ્પહાર શોભાવેછે. કારણ!! તેમણે સમસ્ત આભૂષણના વિખરાતા તેજની સીમા બાંધી દીધીછે:—

નટી—(સ્વામીનાથ? તમે કથોછો તેમ છે) પરંતુ ચીકુકે દીપકસમાન ચલતા હીરા, તથા સુરેખનાશિકાયે મુક્તામયનકવેસર કરતાં, મસ્તકે ધારણ કરેલાં જ-મણાકર્ણ ઉપર ઢલકતાં મયૂરપિચ્છની શોભા નિરીક્ષણ કરી, માડું અંતઃકર્ણ મોહિત થાયછે:—

(ચરણોદક અર્ચ્યાપશ્ચાત્)

શ્રીજીનો ખવાસ—(શૃંગાર બાલલોગની હાકલ કરે!!)

(શ્રવણ કરીને)

છડીદાર—(જાયછે:—)

દ્વિતીયપ્રવેશ સમાપ્ત.

તૃતીય ૩ પ્રવેશ.

સ્થલ પૂર્વોક્ત.

આ પ્રવેશમાં જંબવતીનો તથા રાધાજીનો બાલલોગ આવશે:—

છડીદાર—(પરિક્રમણ કરી) જંબવતીના મંદીરમાં જઈ, મહારાજ કી જ ! બાલલોગ લઈ, પધારો!!

બ્રહ્મચારી—(પૂર્વોક્ત વિધાને) બાલલોગપાત્ર, ઝારી, કરતલમાં-લઈ, પરિક્રમણ કરેછે:—

(તેમના અગ્રમાં)

છડીદાર—(ચલો! ચલો! બાલલોગ આતેછે! દેખતા નથી છે)?

બ્રહ્મચારી— (રસોઘયા સહીત નિજમંદિરમાં પ્રવેશી,) (ખાલભોગને) શ્રીજીના વામહસ્ત સમીપ સ્થાપેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ— પટાંતર કરેછે:—

બ્રહ્મચારી— (પૂર્વોક્તપ્રકારે) ખાલભોગ સમર્પી, શ્રીજીના ખવાસ સહીત શૈયામંદિરમાં જઈ, દ્વિતીયગાયત્રીમંત્ર જપેછે:—

રસોઘયો— (નિજમંદિરમાંથી) નિસ્તરી, કપાટ સંપુટ કરી, શ્રીજીંબવતીના મંદિરમાં જઈ, શ્રીજીના ખાલભોગ પ્રમાણે, શ્રીત્રિવિક્રમાદિ ચંદરના મંદીર દેવતાને (ખાલભોગ) સમર્પી, સ્વાશ્રમે જાયછે:—

બ્રહ્મચારી— (ગાયત્રીમંત્ર જપી) શૈયામંદીરમાંથી નીચે આવી, શ્રીજીને હસ્તપ્રક્ષાલનાદિ કરાવી, પુગીફલચૂર્ણ, તાંબૂલ સમર્પેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ— (કપાટ ઉઘાડી) પટાંતર દ્વરકરેછે:—

(તત્પચાત્)

સસોઘયો— નિજમંદીરમાં પ્રવેશેછે:—

બ્રહ્મચારી— (ખાલભોગને લઈ) રસોઘયાસહીત; પરિક્રમણુ કરી, શ્રીલક્ષ્મીજીપ્રત્યે જઈ, વિધિપૂર્વક શ્રીલક્ષ્મીજીને સમર્પી સ્વાશ્રમે જાયછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ— (પૂર્વવત્) ચરણોદક અર્પેછે:—

રસોઘયો— (શ્રીત્રિવિક્રમાદિને) હસ્તપ્રક્ષાલનાદિ કરાવી, પુગીફલચૂર્ણ, તાંબૂલ, સમર્પી, ખાલભોગને લઈ, શ્રીજીંબવતીના મંદીરમાં જઈ, પ્રસાદીભંડાર સ્વાધીન કરેછે:—

બ્રહ્મચારી— (લક્ષ્મીજીને) હસ્તપ્રક્ષાલનાદિ કરાવી, ખાલભોગને લઈ, સ્વાશ્રમે જઈ, પ્રસાદીભંડાર સ્વાધીન કરેછે:—

નિજનિજના ખવાસ—(સર્વે મંદીરપ્રત્યે) પટાંતર દ્વરકરી, દર્શનાર્થેને ચરણોદક અર્પેછે:—

છડીદાર— રાંધાજીના મંદિરમાં જઈ) ખાલભોગ લેકે ચલો હો !

રાંધાજીનો રસોઘયો—(પૂર્વોક્ત વિધાને) ખાલભોગપાત્ર, ઝારી, કરમાં લઈ, પરિક્રમણુ કરી, નિજમંદિરમાં પ્રવેશી, શ્રીજીના વામહસ્તસમીપ સ્થાપેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ— પટાંતર કરેછે:—

રસોઘયો— (શ્રીજીને વિધિવત્) ખાલભોગ સમર્પી. સ્વાશ્રમે જાયછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ— (કપાટ સંપુટ કરી) બારણે જાયછે:—

(દ્વિતીય મંદીરમાં ખાલભોગ આપતો નથી !! ચરણોદક પાનકરો !!)

(આ સમયમાં)

ગુગલી—(અનન્તજી આચાર્યોને) ચંદનસ્તંભ સમીપ, અથવા મંદિર પૃથ્થે લઈ જઈ, જાયો કરાવેછે:—(જાયો) હાથનાં હુલસીદલ આપી, આચાર્યોનો હાથ પો-

તાના એક હાથથી ગૃહી, બીજા હાથની આંગળી તેમાં વારંવાર મુકતો છતાં !! બોલો ! શ્રીરણ છોકરું. શ્રીત્રિકમળ. કલ્યાણી. માધવ. પુરુષોત્તમ. લક્ષ્મી. સત્યભામા. રાધા. જંબવતી. લક્ષ્મીનારાયણ. ગોવર્ધનનાથ. સાક્ષી ગોપાલ. ચંદનસ્તંભ. ગણપતી. કુશેશ્વર. શંખનારાયણ. આઘનારાયણ. કૈશવરાય. રામ. રૂઘુનાથ. ભક્તવત્સલ. શ્રીમહાપ્રભુ. ઘાંડિના હનુમાન. ચોડીના હનુમાન. નામશું. રતનો. સંધરે. પાપબળે. માતાની. પિતાની. ગુરૂની. ગોવીંદની. શ્રીરણછોકરુંના દર્શને. ગુગળીના વચને. યાત્રા, પૂજા, લયો !! લયો !! લાવો ! શું લાવ્યાછો !! દક્ષણ આપો ! એમ કથી તેના ખભા થાપડેછે:—(કેટલાકને) ચંદનસ્તંભસમીપ લઈ, બુઝો ! આ ચંદનસ્તંભ !! એના અંદરથી પાર નીકલે ! (તેને) પુનર્પી જન્મમર્ણુ નથી ” એમ કથી. સ્તંભ તથા ભીંત, એ ઉભયના અંતરથી નીકલવાની અવશ્યરણતા મનાવી, કેટલાક બડા મનુષ્યને કહના યંત્રમા યંત્રેછે:—

રાધાજીનો રસોઢયો—(એક ઘટી પશ્ચાત્) કપાટ ઉઘાડી, નિજમંદીરમાં પ્રવેશી, પૂર્વોક્ત વિધાને (શ્રીજીને) હસ્તપ્રક્ષાલનાદિ કરાવી, બાળભોગને લઈ, પરિક્રમણુ કરી, રાધાજીને સમર્પેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(પટાંતર દૂર કરી) ચરણોદક અર્પી અર્ધઘટી પશ્ચાત્, પડદાનો ઘંટ કરો !!

છડીદાર—(બારણેના ઘંટને) પૂર્વવત્ વજવી નાદ કરેછે:—

તૃતીય પ્રવેશ સમાપ્ત.

તૃતીય ૩ અંક. પ્રવેશ ૧ પ્રથમ.

સ્થલ, પૂર્વોક્ત.

મધ્યાન્હ સમય.

આ પ્રવેશમાં જ સેવાકૃત્ય શ્રીજીને થશે (તે ધતિર દેવતાને થશે નહીં) માત્ર ત્રિવિક્રમને સત્યભામાજીનો બાલભોગ આવશે:—

(ઘંટાનાદ થવણુ કરીને)

બ્રહ્મચારી—(પૂર્વોક્ત વિધાને) શ્રીજીના મંદિરમાં પ્રાપ્ત થયે છતે, પટાંતર થયા પશ્ચાત્ દંતધાવનવિના તૈલમર્દનવિના જગમોહનમાં રાજ્યગવૈયા વિના, શ્રીસત્યભામાજીના બાલભોગ સહીત શેષકૃત્ય દ્વિતીયાંકના પ્રથમપ્રવેશવિધે યથાર્થ નિરીક્ષણુ કરો !

છતરિયો—(આરાત્તિક સમયે) શ્રીજીના સન્મુખે છત્ર ધરી, જગમોહનમાં ઉભો રહેશે:—

પ્રવેશ ૨ દ્વિતીય.

સ્થલ, પૂર્વોક્ત.

આ પ્રવેશમાં શ્રીજીના મંદિરવિષે, સત્યભામાજીનો સેવક પ્રક્ષાલકનો અધિકાર પામેલ જે સેવાકૃત્ય કરશે (તે) ત્રિવિક્રમમાં ત્રિવિક્રમનો પ્રક્ષાલકી સેવક, દેવકીજી, માધવજીમાં, ત્રિવિક્રમનો છતરિયો, કલ્યાણજી, પુરુષોત્તમજીમાં લક્ષ્મીજીનો પ્રક્ષાલકી સેવક " આરણેનાં પૂર્વોક્ત મંદિરમાં નિજનિજના ખવાસ સેવક કરશે "

પ્રક્ષાલક—(સત્યભામાજીના મંદિરમાંથી) આંદીનો કલશ, પ્રક્ષાલનવસ્ત્ર, અંગુચા, હસ્તમાં લઈ, પરિક્રમણ કરી, શ્રીજીના મંદિરમાં પ્રવેશી, પ્રક્ષાલન જલની ટુંડી ઉપર કલશાદિકને સ્થાપી, (શ્રીજીને પ્રણામી, ઝારી લાવો ! ઝારી લાવો !

છતરિયો—(ઝારી આપી) કલશ, કલસડી, ઉપપાત્ર ચમચા, કનકનાં ધૂંટણિયાં, સંચમાંથી ચરણચોડી ઉપર સ્થાપી, સાક્ષી ગોપાલના મંદિરમાં જાયછે:—

પ્રક્ષાલક—(સત્યભામાજીના મંદિરમાં જઈ) ઝારીને પ્રક્ષાલન કરી, શુદ્ધ વારીથી ભરી, પુનર્ધિ શ્રીજીના મંદીરમાં આપી, નિકલો ! નિકલો !

શ્રીજીનો ખવાસ—(નિજમંદિર પ્રક્ષાલકના સ્વાધીન કરી) સંપુટકમાં ચરણોદક ભરી, સત્યભામાજીના પ્રક્ષાલકી ભંડારમાં આપી સ્વાશ્રમે જાયછે:—

(તત્પૂર્વે શ્રીજી આદિસન્નત મંદીરમાં પ્રક્ષાલકવિના આગમન પ્રતિગમન પતાં નથી)

પ્રક્ષાલક—(વામહસ્તે ઝારીને ગૂઢી) તન્મધ્યેના વારીથી, દક્ષણહસ્તે પ્રથમ સિંહાસન પ્રક્ષાલન કરી, નંતર ચરણચોડી ઉપર સ્થાપેલી સમસ્તવસ્તુને પ્રક્ષાલકી ભોગલપ્રત્યે સ્થાપી, તદનંતર ગૂઢેલી ઝારીને સ્થાપી, પ્રક્ષાલનવસ્ત્રથી, સ્થાપેલી સમસ્તવસ્તુને તથા સિંહાસનભૂમીને સ્વચ્છ કરી, શ્રીજીના ઉભયપાર્શ્વે ધૂંટણીયાં સ્થાપી, પ્રક્ષાલનટુંડીમાંથી કલશમાં જલ લઈ, નિજમંદિરની આરસપ્રસ્તરમયભૂમી, તથા દ્વારશાખા, પ્રક્ષાલન કરી, નંતર જલની ધારા કરતો છતાં સન્માર્જનીથી રજને દૂર કરી, પ્રક્ષાલન વસ્ત્રથી સ્વચ્છ કરી, તે વસ્ત્રને દેહડીપ્રત્યે મૂકી, ઘંટાનાદ કરી, દર્શનાર્થે ચરણોદક અર્પેછે:—

(એ પ્રમાણે સર્વેમંદીરમાં ક્ષાલન કર્યું નિરિજલ કરે)

તત્પૂર્વે ઉવાસના એટલે લક્ષ્મીજીના સ્વાધીનતાં, ગોવર્ધનનાથજી, પુરુષોત્તમજી લક્ષ્મીજી, કલ્યાણજી, એમના મંદીરમાં અનુક્રમે રાજભોગ આવેછે:

(ઘંટાનાદ ચરણ કરીને)

છતરિયો—(વામહસ્તમાં મૃતિકા લઈ) શ્રીજીના દ્વારે આવી, ઉભેરહી દક્ષણ હસ્ત ધરેછે:—

(તદનંતર ત્રિવિક્રમમાં ત્રિવિક્રમનો છતરિયો)

પ્રક્ષાલક—(પ્રક્ષાલન ટુંડીમાંથી) કલશમાં જલ લઈ, છતરિયાનો કલશ

હસ્ત પ્રક્ષાલન કરાવી, તેજ હસ્તમાં, શેષોદક સહીત (કલશ) આપી પોતે હસ્ત ધરેછે:—

છતરિયો—(પ્રક્ષાલના હસ્તમાં) મૃતિકા આપી કલશોદકથી, પ્રક્ષાલન કરાવી, (કલશ) પાછો આપી, પ્રક્ષાલનવસ્ત્ર હસ્તમાં લેછે:—

પ્રક્ષાલક—(કલશોદકથી) વસ્ત્રને પ્રક્ષાલન કરાવેછે:—

છતરિયો—(વસ્ત્રને પ્રક્ષાલન કરી, દેહલીપ્રત્યે મૂકેછે:—

પ્રક્ષાલક—(કલશને) પ્રક્ષાલનકુંડીઉપર સ્થાપી, પ્રક્ષાલનવસ્ત્રને દેહથી, શ્રીજીના સિંહાસન પર્યંત પરિસ્તર્ણ કરી, અંગુચાના અંતરે ઝારીને ગૃહી, વારીથી પુનર્પી છતરિના હસ્ત પ્રક્ષાલન કરાવી, વસ્ત્ર સહીત ઝારી આપેછે:—

છતરિયો—(ઝારીના વારીથી) પ્રક્ષાલકના હસ્ત પ્રક્ષાલન કરાવી, નંતર અંગુચાને પ્રક્ષાલન કરી, આપેછે:—

પ્રક્ષાલક—(અંગુચાને ભોગલપ્રત્યે મૂકી) ઘૂંટણીયાં, તથા આમચા, વિના સમસ્ત વસ્તુ છતરિયાને આપી, ગોપાલજીને શયન કરણાર્થે રજતપત્રથી જડિત પર્યંકઉપર નાનાભાતી આસ્તર્ણથી, શૈયાની રચના કરેછે:—

(તે અવસરમાં શ્રીદેવકીજી, માધવજીના, મંદીરમાં રાજભોગ આવેછે)

છતરિયો—(શ્રીસત્યભામાજીના મંદીરમાં જઈ) સમસ્તવસ્તુને મંજન કરી શુદ્ધવારીથી ભરી પ્રથમ રાજભોગની સ્થાલી મૂકવાની આંદિની ચોકી, મસ્તકે મૂકી, સુખાર્વિદ, હસ્ત, પ્રક્ષાલન જલને નાંખવાનો આંદીનો પારો ” કરમાં ગૃહી આપી જાયછે:—

પ્રક્ષાલક—(ચોકીને) શ્રીજીના સન્મુખે સ્થાપી, પારાને સિંહાસન નીચે સ્થાપેછે:—

છતરિયો—(ઉપપાત્ર સહીત ઝારીયો આપી જાયછે:—

પ્રક્ષાલક—(પ્રત્યેક વસ્તુને) છતરિયાના હસ્તથી, સ્વહસ્તમાં લઈ, અંગુચાથી સ્વચ્છ કરતાં, તેમાં તુલસીદલ મૂકતાં, ઝારી, શ્રીજીના વામપાર્શ્વે ગોપાલજી સમીપ સ્થાપી ઝારી, શૈયામંદિરમાં સ્થાપેછે:—

છતરિયો—(કલશ, કલશલી, ઉપપાત્ર) આપી, સ્વકામમાં સાવધાન રહેછે:—

પ્રક્ષાલક—(ઉપપાત્ર સહીત કલશને) શ્રીજીના દક્ષણ પાર્શ્વે સ્થાપેછે:—

સત્યભામાજીનો અનુચર—(શ્રીજીના, તથા ત્રિવિક્રમજીના, જગમોહમાં સ્તંભના આધારે કનાત ખાંધી જાયછે:—

(તત્પર્યાત્ કનાતના પડદામાંથી (સર્વે દર્શનાર્થો નિકલી જાયછે)

પ્રક્ષાલક—(ઘંટાનાદ કરી) નિજમંદીરમાંથી નીકલી, પ્યારણે ઉભો રહેછે:—

(તત્પૂર્વે પૂર્વોક્ત ઉવારાના મંદીરના રાજભોગ લઈ જાયછે)

(ઘંટાનાદ ત્રણ કરીને)

શ્રીસત્યભામાજીના રસોઘયા—(સખીવેપથી) નાનાવિધશાક, પાક, ઘૂત, દુ-
ધ્ય, સૂપ, ઓદન, વ્યંજન, એક ચાંદીની સ્થાલીમાં પુરી એક સ્થાલીમાં ઘૂતપકવ
સામગ્રી પુરી, તેમના ઉપર આર્દ્રવસ્ત્ર આચ્છાદન કરી, વામકરમાં લઈ, વારીની
ઝારી, દક્ષણ કરાંગુલ્યાંતરે ગૃહી પરીક્રમણ કરેછે:—

(અગ્રમાં)

સત્યભામાજીનો જલધરીયો—(માર્ગ શુદ્ધ કરણાર્થે) પાકગૃહથી નિજમં-
દિર પર્યંત જલની ધારા કરેછે:—

(તે પ્રમાણે સર્વે મંદીરમાં રાજભોગ જતાં, આવતાં, જતા તેના જલધરીયા
માર્ગ શુદ્ધ કરેછે)

ત્રિવિક્રમનો છડીદાર—શ્રીદ્વારિકાનાથને ઘણી ખમા !! શ્રીત્રિક્રમલાલ વાક-
ડાને ઘણી ખમા !! એમ ઉચ્ચાર કરેછે:—

રસોઘયા—(નિજમંદિરમાં પ્રવેશેછે:—

પ્રક્ષાલક—(કપાટ સંપુટ કરેછે:—

રસોઘયા—(શ્રીજીના સન્મુખે સ્થાપેલી, ચોડી ઉપર) સુપોદનની સ્થાલી,
નીચે ઘૂતપકવસામગ્રીની સ્થાલી, ઝારી, સ્થાપી, સખીવેપ ધરનાર રસોઘયો ઓ-
ઢેલા પટનો પોતાના પૃષ્ઠે પટાંતર કરે ! તત્પશ્ચાત્ એક રસોઘયો મંદમંદ ઘંટાનાદ
કરેછે:—

(ઘંટાનાદ શ્રવણ કરીને)

પ્રક્ષાલક—(કપાટ ઉઘાડેછે:—

(કપાટ ઉમડતા માત્ર.)

રસોઘયો—નિજમંદીરમાંથી નીકળી) સત્યભામાજીના મંદિરમાં જઈ, શ્રીસ-
ત્યભામાજીને રાજ ભોગ સમર્પિ, (શ્રીજીના વિધાને) રાજભોગ લઈ, શ્રીત્રિવિક્રમના
મંદિરમાં પ્રવેશી, ચોડીઉપર સ્થાપે (તત્પશ્ચાત્) ત્રિવિક્રમનો ખવાસ ત્રિવિક્ર-
મનાં દ્વાર સંપુટ કરેછે:—

(શ્રીજીના મંદિરમાંથી રસોઘયો નિકલતા માત્ર)

પ્રક્ષાલક—(દ્વાર સંપુટ કરેછે:—

(જે વિધાને શ્રીજીને રાજભોગ સમર્પશે તે વિધાને સમસ્ત દેવને સમર્પેછે પ-
રંતુ શ્રીજી, ત્રિવિક્રમજી, કલ્યાણજી, એ ત્રણ વિના છતર મંદીરમાં રસોઘયો રહેતો
નથી)

(પુનઃપ કપાટ સંપુટ થવા પશ્ચાત્)

રસોઘયો—(પટાંતરને મસ્તકે ઓઢી) ઉત્તરપદ્મતિપ્રત્યે ચઢી, પ્રથમ તુ-
લસીદલનિઘ્નજલથી સમસ્તપદ્મર્થને પ્રોક્ષણ કરી, નંતર સમસ્તનાં તુલસીદલ
મૂઢી, પંચ આસ તિદાસનપદ્મનિપ્રત્યે આર્પિ, (શ્રીજીને) આચમન કરાવી દુધ્યો-

દનત્રિશ્ચ પંચગ્રાસ કરાવી શ્રીજીને નેત્રે કર્ણે ઉદક સ્પર્શી, સૂપપાત્રમાં, ઘૂતપાત્રમાં, ચમચા મૂકી, હસ્ત પ્રક્ષાલન કરી શૈયામંદિરમાં જઈ ગાયત્રીમંત્ર જપેછે:—

રાજ્ય ગદૈયા (નાના પ્રકારે ગાયન કરેછે:—

પ્રવેશ. ૩ તૃતીય

સ્થલ પૂર્વોક્ત.

રસોઘયો— (શ્રીજીના વિધાને) શ્રીત્રિવિક્રમને રાજભોગ સમર્પિ, શૈયામંદિરમાં જઈ, શત ગાયત્રિ જપ્યા પશ્ચાત્ નીચે આવી, ત્રિવિક્રમની આજ્ઞા લઈ, પદ્મપ્રત્યે ચઢી, પ્રથમ સ્થાલીમાંથી પંચઅલિ ભાગ કહાડી, નંતર શુદ્ધાચમન સુખપ્રક્ષાલન, હસ્તપ્રક્ષાલન, કરાવી, કલશમાંથી જલપાન કરાવી, પૂગિક્લ, તાંબૂલ, સમર્પી, પંચગ્રાસ, અલી ભાગ, પંચ ભાગાન્ન, અન્ય પાત્રમાં ભરી, હસ્તપ્રક્ષાલન કરી, ઉક્તવત્ કરતલમાં લઈ, મંદમંદ ઘંટાનાદ કરેછે:—

શ્રીત્રિવિક્રમનો ખવાસ— (કપાટ ઉઘાડેછે:—

રસોઘયો— (મંદીરમાંથી નીકળી) સત્યભામાજીના મંદિરમાં જઈ, પાક ગૃહમાં સ્થાપી, તદ્વત્ સત્યભામાજી, દેવકીજી, માધવજી, એમના રાજભોગ અનુક્રમેથી પાક ગૃહમાં સ્થાપી શ્રીજીના દ્વારે આવી, ઉભો રહેછે:—

છતરિયો— (અંજલી કરી, મસ્તકથી પ્રણામી, દ્વારિકા નાયકી જય ! એમ ઉચ્ચાર કરેછે:—

(તત્પૂર્વે)

રસોઘયો— (શ્રીત્રિવિક્રમનો ઘંટાનાદ શ્રવણ કરી) યથાસંખ્યા ગાયત્રિમંત્ર જપી, શૈયામંદિરમાંથી નીચે આવી, ત્રિવિક્રમ પ્રમાણે શ્રીજીને શુદ્ધાચમનાદિ કરાવી, સાવધાન થયેલો હોય તત્પશ્ચાત્ જય શબ્દ સુણી, ઘંટાનાદ કરી પ્રથમ પ્રમાણે પટાંતર કરી, ઉભો રહેછે:—

(ઘંટાનાદ સુણી.

પ્રક્ષાલક— (પ્રણામ પૂર્વક) કપાટ ઉઘાડેછે:—

રસોઘયો— (નિજમંદિરમાં પ્રવેશેછે:—

પ્રક્ષાલક— (કપાટ સંપુટ કરેછે:—

રસોઘયો— (સિંહાસન દક્ષણપદ્ધતિયે ચઢી) પરિસ્તર્ણ કરેલી શૈયામાં શયન કરાવી, ઋતુ પ્રમાણે વસ્ત્ર, વા રજઈ ઓરાઢી, ઉભય જનો નિજનિજની સ્થાલિયો પ્રથમ પ્રમાણે કરતલમાં લઈ, ઘંટાનાદ કરેછે:—

પ્રક્ષાલક— (પ્રણામપૂર્વક) કપાટ ઉઘાડેછે:—

રસોઘયા— (નિજમંદીરમાંથી નીકળી,) પરિક્રમાણ કરી, અગ્રમાં માર્ગ શુદ્ધ થતો છતાં શ્રીસત્યભામાજીના મંદિરમાં જાયછે:—

પ્રક્ષાલક—નિજમંદીરમાં પ્રવેશેછે:—

સત્યભામાજીનો અનુચર—(સ્તંભપંક્તિયે ખાંધેલી કનાત મોચન કરી) સત્યભામાજીના મંદિરમાં લઈ જાયછે:—

(તત્પચાત્)

દર્શનાર્થીનાં સમુદાય—(જયજયના ધ્વની ઉચ્ચારતાં છતાં આતુરમનથી (શ્રીજીને) નિરખેછે:—

પ્રક્ષાલક—(પ્રથમવત્ વામહસ્તે કલશલી ગૂહી) દક્ષણ હસ્તે ગોપાલજીનું સિંહાસન, ઘૂંટણિયાં) પ્રક્ષાલન કરી, પંચગ્રાસાદિ દર્શનાર્થિવિષે શ્રદ્ધા શીલને અર્પી પ્રક્ષાલન જલથી ભરેલો પાશે, ચોદી, (છતરિયાને) આપેછે:—

છતરિયો—(ચોદી આદિ લઈ) સત્યભામાજીના મંદીરમાં જઈ, મંજન કરી, જનાં તેને સ્વાધીન કરેછે:—

પ્રક્ષાલક—(કલશ, કલશલી, ભોગલપ્રત્યે મૂકી, ગોપાલજીની શૈયા નીચે ગોપાલજીની ઝારીને સ્થાપી, સિંહાસન પ્રક્ષાલન વચ્ચેથી સિંહાસન સ્વચ્છ કરી, સિંહાસન નીચે અચ્છલાગમાં, ચરણચોદી, ગાદી, પેટી, પાદુકા, અનુક્રમે ઉપરોપરી સ્થાપી, સિંહાસન ભૂમી પ્રત્યે પલ્લવથી લલકતી સાલ, આસ્તર્ણાદિ અનુક્રમે ઉપરોપરી પરિસ્તર્ણ કરી, નાનાચતુરસ્ર, મહાનગોલ, તકીયા સ્થાપી, મધ્યમાં ચોપટ પરિસ્તર્ણ કરી, ઉપર કનકની, વા આંદીની, વા કાચની, રંગરંગી સોટકીયો માંડી, પાસા શ્રીજીનાકરે સ્પર્શી, ત્રણ વાર ખેલાવી, ચોપટ ઉપર ધરેછે:—

(તે અવસરમાં)

છતરિયો—(ચમચાને લઈ, શ્રીજીના દ્વારે આવી, ઉભો રહેછે:—

પ્રક્ષાલક—(તેમને લઈ) અંગુચાથી સ્વચ્છ કરી મુગસ્થાને સ્થાપી, કલશ, કલસલી, આપેછે:—

છતરિયો—(સત્યભામાજીના મંદિરમાં જઈ) મંજન કરી, શુદ્ધ વારીથી ભરી શ્રીજીના દ્વારે આવી, આપેછે:—

પ્રક્ષાલક—(કલશ, કલસલીને) અંગુચાથી સ્વચ્છ કરી, ભોગપ્રત્યે સ્થાપી, ઉત્તર પદ્ધતિયે ચઢી, ઉપપાવમાં જલ લઈ, અંગુચાના અંતરે (શ્રીજીને) ત્રણ વાર મુખપ્રક્ષાલન કરાવી, ગરુડજીને અર્પી, કલશથી જલપાન કરાવી, મસ્તકથી પ્રણામી, દેહલીપ્રત્યે આવી, બંટાની હાકલ કરે !! એમ ઉચ્ચારેછે:—

(તત્પરં)

શ્રીત્રિવિક્રમજીનો હેડારી—(શ્રીત્રિવિક્રમને) શ્રીજીના વિધાને મુખપ્રક્ષાલનાદિ કરાવી બંટો સમર્પી જાયછે:—

(તત્પચાત્)

શ્રીત્રિવિક્રમનો ખવાસ—(પ્રક્ષાલનવચ્ચ, અંગુચા, કલશ, હસ્તનાં લઈ)

અય્ય અય્ય દૃપાનાથ શ્રીત્રિવિક્રમ ભગવાન, સુખલા થાવો ! એમ ઉચ્ચાર કરતો છતાં મસ્તકથી પ્રણામી, દ્વાર સંપુટ કરી, સત્યભામાના મંદીરમાં જાયછે:—

(બંદાની હાંકલ શ્રવણ કરી)

છડીદાર— (સત્યભામાજી) લક્ષ્મીજી, જાંબવજી, એમના મંદીરમાં ગાદી સમીપ જઈ, મહારાજકી જ ! બંદા લઈ, પધારો !!

(શ્રવણ કરીને)

સત્યભાજી, લક્ષ્મીજીના અધિકારી, તથા જાંબવતીનો બ્રહ્મચારી—(હસ્તમાં બંદા લઈ) પરિક્રમણુ કરેછે:—

નિજનિજના છડીદાર— (અગ્રમાં) ચલો ! ચલો ! એમ ઉચ્ચારેછે:—

(ત્રણેય જનો શ્રીજીના મંદીરમાં પ્રવેશે)

સત્યભામાજીનો અધિકારી— (ઉત્તર પદ્મતીયે ચઢી “ શ્રીજીને ” બંદામાંથી, પૂગીફલચૂર્ણ, તાંબૂલ અર્પી, શૈયા મંદિરમાં જઈ, પર્યંક નીચે પૂગીફલચૂર્ણ તાંબૂલનો બંદો, મોદકનો બંદો, આચારનું પાત્ર, પારો સ્થાપી શૈયા નીચેથી સિંહાસન પર્યંત નાના ભાતી આસ્તર્ણુ ‘ પરિસ્તર્ણુ કરી, તદ્વત્ ’ નીશ્રણીની પદ્મતીયાપ્રત્યે પરિસ્તર્ણુ કરી, નીચે આવી, પ્રણામપૂર્વક સમર્પેલો બંદો લઈ, સત્યભામાજીના નિજ-મંદિરમાં જઈ સત્યભામાજીને સમર્પેછે:—

લક્ષ્મીજીનો અધિકારી— (પૂગીફલચૂર્ણ તાંબૂલ, સમર્પી, પ્રણામપૂર્વક અસમર્પીત પૂગીફલ તાંબૂલનો બંદો ‘ શ્રીજીના દક્ષણ પાર્શ્વે સ્થાપી, સમર્પેલો પૂગીફલ તાંબૂલનો બંદો લઈ પરિક્રમણુ કરી, શ્રીલક્ષ્મીજીને સમર્પી, સ્વાશ્રમે જાયછે:—

જાંબવતીનો બ્રહ્મચારી— (સિંહાસન નીચે રહી) પૂગીફલ તાંબૂલનો તથા મોદકનો બંદો શ્રીજીના વામપાર્શ્વે સ્થાપી, સ્વાશ્રમે જાયછે:—

(તત્પર્યાવ)

પ્રક્ષાલક— (દર્શનાર્થીને) ચરણોદક આપી, કલશ, પ્રક્ષાલનવસ્ત્ર અંગુચા, હસ્તમાં લઈ, પ્રણામપૂર્વક શ્રીજીને શયનાર્થે વિનંતી કરી, કપાટ સંપુટ કરી, સત્યભામાજીના મંદિરમાં જાયછે:—

ચતુર્થ ૪ પ્રવેશ.

સ્થલ પૂર્વોક્ત.

આ પ્રવેશમાં શ્રીજીના મંદિરમાં જે સેવાકૃત્ય રસોધયો કરશે (તે) ત્રિવિક્રમાદિમાં રસોધયા કરશે:—

છડીદાર— (રાધાજીના મંદિરમાં જઈ) મહારાજકી જ ! ચલો ! ઘંટ બજાવ-નેકું !!

(શ્રવણ કરીને.)

રાધાભાજનો સેવક— પૂર્વવત્ હસ્તમાં કુંચી લઈ.) અંદરના મંદીરમાં પ્રવેશી કલ્યાણજી, શ્રીજી, લક્ષ્મીજી, ત્રિવિક્રમજી, માધવજી, દેવકીજી, પુરુષોત્તમજી, એમના અનુક્રમે ઘંટ વગતવી, કપાટ ઉઘાડેછે:—

(ઘંટનાદ થવણ કરી.)

સત્યભામાજનો રસોઘયો— (પ્રથમ પ્રમાણે બાલભોગપાત્ર, ઝારી કરમાં લઈ, નિજમંદિરમાં પ્રવેશી પટાંતર કરી, પૂર્વવિધાને શ્રીજીને સમર્પી, દેહલીપ્રત્યે આવી, ઉભો રહેછે:—

(તે પ્રમાણે.)

ત્રિવિક્રમનો રસોઘયો— (ત્રિવિક્રમને) બાલભોગ સમર્પી, લઈ જાયછે:—
રસોઘયો— વિધિવત્ બાલભોગ લઈ, પરિક્રમણ કરી, સત્યભામાજના મંદિરમાં જઈ, સત્યભામાજને સમર્પી, નિજમંદિરમાં આવી, મીઠાજલની હાકલ કરે !!

છટીદાર— (સત્યભામાજ, લક્ષ્મીજીના મંદિરમાં જઈ) મિઠા જલ લેકે ચલો હો !

(થવણ કરીને)

લક્ષ્મીજીનો જલધરિયો તથા સત્યભામાજનો જલધરિયો—(શર્કરામયમિષ્ટજલ લઈ, પરિક્રમણ કરી, શ્રીજીના મંદિરમાં પ્રવેશી, ભોગલપ્રત્યે સ્થાપેછે:—

રસોઘયો—(શ્રીજીને) અંગુચાના અંતરે મિષ્ટજલ ત્રિવાર સમર્પી, નંતર જલ સમર્પી, મુખાર્વિદ સ્વચ્છ કરેછે:—

જલધરિયો—(મિષ્ટજલ લઈ, સત્યભામાજના મંદિરમાં જઈ, પાત્રગૃહમાં સ્થાપી, સત્યભામાજના સ્વાધિનના મંદિરમાં મિષ્ટજલ આપી જાયછે:—

(તે પ્રમાણે લક્ષ્મીજીના સ્વાધિનનાં મંદિરમાં લક્ષ્મીજીનો જલધરિયો)

લક્ષ્મીજીનો રસોઘયો—(શ્રીજીને) મીષ્ટજલ સમર્પી, તદ્વત્ કલ્યાણજી, પુરુષોત્તમજી, લક્ષ્મીજી, ગોવર્ધનનાથજી, એમને અનુક્રમથી મિષ્ટજલ સમર્પી, શ્રીજીવિના (પ્રસાદી) દર્શનાર્થે આપી, શ્રીજીવિના પ્રત્યેકનાં દ્વાર સંપુટકરી, લક્ષ્મી ગૃહમાં જાયછે:—

સત્યભામાજનો રસોઘયો—(લક્ષ્મીજીના રસોઘ્યાએ સમર્પેલાં મિષ્ટજલ દર્શનાર્થે આપી, શ્રીજીનાં દ્વાર સંપુટ કરી, ત્રિવિક્રમ, દેવકીજી, માધવજી, એમને અનુક્રમે મિષ્ટજલ સમર્પી, (પ્રસાદી) દર્શનાર્થે આપી, કપાટ સંપુટ કરી, સત્યભામાજના મંદીરમાં જઈ, પાત્રગૃહમાં મૂકેલાં (શ્રીજીને) સમર્પીત મિષ્ટજલ લઈ, સત્યભામાજને આપી, (પ્રસાદી) દર્શનાર્થે આપી, કપાટ સંપુટ કરી, પાત્રગૃહમાં જાયછે:—

સરકારી પટાવાલો, રાધાભાજનો સેવક—(શ્રીજી આદિ સમસ્ત મંદીરનાં ક-

પાટ સંપુટ કરેલાં યથાર્થ નિરિક્ષણ કરી મુખ્યદ્વારનાં કપાટ સંપુટકરી, તાલાં આપી, (સેવક) ડુંચીને લઈ રાધાજીના મંદીરમાં જાયછે. (પટાવાલો) સ્વાશ્રમે જાયછે:—

(તત્પૂર્વે.)

દર્શનાર્થીનાં સમુદાય— (શ્રીજીના ચરણાર્ચિદ પ્રત્યે) ચિત્તસમર્પી, સ્વસ્વગૃહે જાયછે:—

અંક ૪ ચતુર્ય.

ઉત્ત્થાપન સમય.

પ્રવેશ ૧ પ્રથમ.

આ પ્રવેશમાં શ્રીજીના મંદિરમાં જે સેવાકૃત્ય શ્રીજીનો ખવાસ કરશે (તે) ત્રિ-વિક્રમાદિ સમસ્તમંદિરમાં નિજનિજના ખવાસ કરશે:—

સરકારી પટાવાલો—(અંદરના મંદીરનાં મુખ્યદ્વારપ્રદેશે આવી, સાવધાન થઈ રહેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ (રાધાજીના મંદિરમાં જઈ) જ ! જ ! ડુંચી લાવો !!

રાધાજીનો ખવાસ—(ઘંટાનાદ કરી) રાધાજીને જાગૃત કરી ડુંચી આપેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(ડુંચી લઈ) પટાવાળા સહીત, મુખ્યદ્વાર ઉઘાડી જગ-મોહન પ્રત્યે જઈ, પૂર્વવત્ ઘંટાનાદ કરી, કપાટ ઉઘાડી, નિજમંદીરમાં પ્રવેશેછે:—

પટાવાળો—(ત્રિવિક્રમાદિ પ્રત્યેક મંદીર પ્રત્યે) ઘંટાનાદ કરી, કપાટ ઉઘાડી સ્વાશ્રમે જાયછે:—

(તત્પર્યાત)

નિજનિજના ખવાસ—(ત્રિવિક્રમાદિ નિજમંદિરમાં પ્રવેશ કરેછે:—

છટ્ટીદાર, આમર વાહક, દર્શનાર્થી, (પૂર્વવત્ ”

શ્રીજીનો ખવાસ—પૂર્વોક્ત વિધાને) પાદુકાદિ ઉત્થાપી, ગોપાલજીને જાગ-કરી, શ્રીજીના સમીપ વિરાજમાન કરી, સમસ્તવસ્તુને વ્યવસ્થા પૂર્વક સ્થાપેછે:

છતરિયો (સત્યભામાજીના મંદિરમાં જઈ) કલશાદિકને શુદ્ધ વારીથી ભરી, લાવી, ભોગલ પ્રત્યે સ્થાપી સ્વકામમાં સાવધાન રહેછે:—

(તદ્વત્ ત્રિવિક્રમમાં ત્રિવિક્રમનો છતરિયો અન્યમંદિરમાં નિજનિજના ખવાસ)

રાધાજીનો દાસ— (તૈલ વરતીથી પુરીત ઢીપીકાયો) ભોગલ પ્રત્યે શ્રીજીના ઉભય પાશ્વે સ્થાપી સમસ્ત મંદીરના દ્વારપ્રદેશે ઉચ્ચ ભાગમાં યંત્રેલી ગુમરામાં તૈલ, વરતી, પુરી જાયછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(ગોપાલજી સહીત શ્રીજીને) અંગુચાના અંતરે મુખ્યાર્ચિદ શુદ્ધયર્થે ત્રિગંડુક કરાવી, નેત્રે, કણે, ઉદક સ્પર્શી, જલપાન કરાવેછે:—

રાધાજીનો ખવાસ—(શ્રીજીને) પૂર્વોક્ત વિધાને ઉત્થાપન બાલભોગ સમર્પી લઈ જાયછે:—

(તત્પર્યાત્)

જાંખવતીનો ખવાસ—(શ્રીજીને) ઉત્થાપન બાલભોગ સમર્પી સ્વાશ્રમે લઈ જાયછે:—

સત્યભામાજીનો ખવાસ—(સત્યભામાજીમાં તથા સત્યભામાજીના સ્વાધીન ત્રિવિક્રમાદિમાં ઉત્થાન બાલભોગ સમર્પી લઈ જાયછે:—

લક્ષ્મીજીનો ખવાસ—(લક્ષ્મીજીમાં તથા લક્ષ્મીજીના સ્વાધીન કલ્યાણજી આદિમાં ઉત્થાપન બાલભોગ સમર્પી, સ્વાશ્રમે લઈ જાયછે):—

ભંડારી—(પૂર્વોક્ત વિધાને કહછા આરાતિકા અવતારી) રાધાજીના મંદીરમાં જાયછે:—

આ સમય ગ્રાહણ, સાધુ, સંત આદિ દર્શનાર્થે આવેછે (તેમને)

દસુંદી—(મુખ્યદ્વારે) રોકેછે:—

ગ્રાહણ—અમે ગ્રાહણ છીએ ! ભીખ ' માગતાં માગતાં આવ્યા ! પરમેશ્વરનાં દર્શન કરીશું એ તમારું પુન્ય છે ! મહારાજ !!

દસુંદી—કેવાં ગ્રાહણ ? વેદ ' કીયો ! ગોત્ર ' કીયું ! શાખા ' કઈ ! મૂત્ર ' કીયું ! પ્રવર ' કેટલાં !

ગ્રાહણ—(મહારાજ ! અમે અવધીચ ' બામણ ! જનુરવેદ માધની શાખા ! બીજું તો અમને ખબર નથી !

દસુંદી—કેવાં સાધુ ! દ્વારો ' કીયો ! સંપ્રદાય ' કીયો ! અખાડો ' કીયો ! ધામ દોત્ર ' કીયું !

સાધુ—તું બોલત જતવે વાસા ! દ્વારો ' અખાડો ' પુછડે સાધુ, સંતસે બોલો કરતા હું કયા જતતાઉં ! પૂછ' દ્વારો અગરજી ! શ્રી સંપ્રદાય ! અખાડો દિગંજરી ! ધામદોત્ર ' આં રામાનંદી !

દસુંદી—કેવા બાટ !

બાટ—તું તારું તો તપાસ ! અમે તો બરમં બાટ ! એમાં તે તમે શું પુછતાતા ? બાટ ' બામણુની જતજ અવજ મંડી !!

દસુંદી—સાચું કેવાં નાનકડાઈ !

નાનકડાઈ—નાનકડાઈ નહીં બોલખતા હું ! હમ ' જબજાઈ !

દસુંદી—કેવાં અર્ચીત ! કીયો ' નહ ! કઈ ' મહો ? કેવી ' કઈ ! દેવતા ' કીયો ? કીયો મૂર્તી ! મહો ' કઈ !!

અતીત—હમ ' અતીત ! જ્ઞેશી ' મઠ ? રગનાથી ' મઠી ! પુનાગરી ' દેવી !
નારાયણ , દેવતા ! ચુલા , તુલસીનાથ ! ચક્કી ' પવન !!

દસુંદી—કઈ માત્રા !

ઉદાસી—જ્ઞાનકી ' ટોપી " જ્ઞાનકી ' ગોદડી " અગમ ' નિગમકા ' પંથ
ખનાયા !

કેટલાક સાધુ ' વેરાગી—(નિજમંદિરમાં પ્રવેશતા ' નિકલતા ' દર્શનાર્થીને
નિરિક્ષણ કરી , પ્રવેશ કરવા જાયછે:—

(તેમને)

છડીદાર—(અટકાવેછે:—

સાધુ—હે રણછોડ ' ટીકમ મહારાજ' તુમેરે વાસ્તે હજારો ડોસતે ભૂપ, ધ્યાસ,
ધૂપ, તડકા, બેઠતે ' બેઠતે ' ચલે આતે હું, એ " કુદૃષ્ટ કેસે હૈ, હમેરેકું ચરણન
છુને નાહિ દેતે ! હે મહારાજ ! એસોં હમેરો. "કા " અપરાધ હે, રામ ! રામ !
રામ ! સવ બેટીચોદ ધનકે લોભી હે ! ગરીબકા કોઈ નહી ! ઈન બેટીચોદનકા સ-
ત્યાનાશ જય ' સાધુકું નહિ પિછાનતે, જગનાથ , દેખ્યો. રામનાથ ' દેખ્યો. બ-
દ્રીનાથ દેખ્યો સવ ધામમેં કેસો આનંદ વરત્યો ! દ્વારિકાપુરીમાં આયકે બડો કદ
પાયો !! રામ ! રામ ! રામ !

પ્રવેશ ૨ દ્વિતીય.

સંધ્યાસમય.

સ્થલ પૂર્વોક્ત.

આ પ્રવેશમાં શ્રીજીના મંદિરમાં જ સેવાકૃત્ય પ્રત્યક્ષ્યારી કરશે (તે) ત્રિવિક્રમજી
કલ્યાણજીમાં ' રસોધ્યા કરશે, ઇતિર મંદિરમાં થશે નહી , લક્ષ્મીજીમાં માત્ર કા-
કડા આરાતિકા થશે:—

પ્રત્યક્ષ્યારી—(શ્રીજીના મંદિરમાં પ્રવેશી) ઉત્તરપદ્ધતિયે ચઢી " સંધ્યાપાત્ર
લાવો એમ ઉચ્ચાર કરેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(પુર્વોક્ત સંધ્યાપાત્ર) શ્રીજીના સમીપ સ્થાપેછે:—

ભંડારી—(શ્રીજીને) સંધ્યોપાસનાર્થે, ઉદકકલશ આપી જાયછે:—

છતરિયો—(સંધ્યાપાત્ર) મંજન કરી આપેછે:—

પ્રત્યક્ષ્યારી—(શ્રીજીને વિધિપૂર્વક સાયંસંધ્યાવંદન કરાવેછે:—

છતરિયો—(રાધાગૃહમાંથી) આરાતિકાને ' આણી, પૂર્વોક્ત વિધાને પ્રજ્વ-
લીત કરેછે:—

સુંદરીનાં વૃંદ—શ્રીજીને) નિરિક્ષણ કરતાં છતાં કોમલ કંઠથી " .

પદ

શિરપર હરિ, હૃદયધરકી, કૃપાધર શિરપર હરિ, હૃદયધરકી,	ટેક	
ધરજે કૃપાશિરપર હરિ, બલકી, આશ રહીત ઇતરકી,		
મદવર્જીત હરસેં કર સેવા, સ્નેહ સહિત સુરવરકી.	કૃપાધર.	૧
વિવિધ વિવિધ વિધિસેં અધિકાધિક, યુક્તિ કરે ગુનધરકી		
તથાપિ કૃપા કૃપાસવિના નહિ, સિદ્ધિ ' સુરાસુરનરકી.	કૃપાધર	૨
બ્યાકી કૃપા પ્રતિપાદન કારણ, આતુર બુદ્ધિ અમરકી;		
જાપ, તપ, સંયમસેં હરિપદમેં, મમતા મહામુનિવરકી.	કૃપાધર	૩
ગાયત્રી ગુન વિધિ, ચરણ કમલમેં, રંગિતમતિ શંકરકી.		
વંદત સંત સદૈવતદા ગતિ, કા કહુ જીવ ઇતરકી,	કૃપાધર.	૪
મૂઢા ગિરા ગુનવંતિ વદે ગતિ, પંચ ગૃહે નલચરકી		
કહિ વિવિધી ધન, ધાન્ય, પ્રદાયિનિ , પરમકૃપા યદુ વરકી,	કૃપાધર	૫
જન્મ, મરણ ભય જાણ સદા કર, ભક્તિ પટકે કુતરકી,		
ભનત મયૂર મિલે શુભકરણા, નિત્ય રમણદ્વિપવરકી,	કૃપાધર	૬

ગાન કરેછે:

(સંધ્યાવંદન કરી રહ્યા નંતર)

આસનોગવિના, દેહકીપ્રત્યે ગરુડજીના સ્થાપનવિના, આરાતિકાવતારણ પશ્ચાત્ શંખાવતારણ, કૃપાવતારણવિના, આરાતિકા સ્થાપન, ઉત્થાપન , રાધાજીના સેવક-વિના. શેષકૃત્ય પૂર્વોક્ત વિધાને નિરિક્ષણકરો !!

છતરિયો—(આરાતિકા) રાધાજીના મંદીરમાં આપી આવેછે:—

શ્રીજીનો ખવાસ—(પટાંતર કરેછે:—

અંક ૫ પંચમો.

ઘંટાર સમય, સ્વલ્પ પૂર્વોક્ત.

પ્રવેશ ૧ પ્રથમ. ૨ દ્વિતીય, ત્રિત્ર.

આ પ્રવેશોમાં શ્રીજીના મંદિરમાં જે સેવાકૃત્ય અવગારી કરશે (તે) વિવિધ મહાકલ્યાણજીમાં, રસોડયા કરશે. ઇતર મંદિરમાં ધરો નહી. સદ્મનીજીમાં કેવલ આસ-નોગ આવશે:—

સ્તંભાવન, નેશોન્નવદનવિના, રાધાજીના આસનોગવિના, જગનોદનનાં રાજ ગ-વેશવિના, દ્વિતીયાંકના પ્રથમ, દ્વિતીય, પ્રવેશવિધે પૂર્વોક્ત વિધાને નિરિક્ષણકરો. ઇતર મંદિરમાં કેવલ આરાતિકાવતારણ ધરો:—

પ્રવેશ ૩ તૃતીય

પૂર્વોક્ત સ્થલ.

આ પ્રવેશમાં જાંબવતીનો આલભોગ ધરિર મંદિરવિના શ્રીજીના મંદિરમાંથી જાંબવતીના પ્રસાદીલંકારમાં જતા પર્યંત ' દ્વિતીયાંકના તૃતીય પ્રવેશવિષે નિરીક્ષણ કરે.

(શૃંગાર આરાતિકા પૂર્વે)

રાધાજી જાંબવતીજીના દીપકારક—(ચાંદીના હસ્તવાળી દીપીકા) પ્રજ્વલીત કરી, શ્રીજીના સન્મુખે જગમોહનમાં ઉભા રહેછે:—

(તે પ્રમાણે.)

ત્રિવિક્રમનો દીપકારક—(ત્રિવિક્રમના જગમોહનમાં) પ્રજ્વલીત દીપિકાગૃહી, ઉભો રહેછે:—

અંક ૬ પષ્ટમો.

રાજભોગ તથા શયન સમય.

સ્થલ, પૂર્વોક્ત.

પ્રવેશ પ્રથમ ૧ દ્વિતીય ૨ મિશ્ર.

શ્રીજીના મંદિરમાં સિંહાસન નીચે ચરણચોડી આદી સ્થાપનવિના, સત્યભામાજીનો એક બંટાલોગ અધીક, લક્ષ્મીજીનો પૂગિક્ષતાંબૂલનો બંટો શ્રીજીના સમીપ નહીં પણ બંટાલોગ, જાંબવતીનો એક શર્કરામય દુગ્ધલોગ અધીક, “એ ત્રણ” (શૈયા મંદિરમાં) રાધાજીનો પૂગિક્ષતાંબૂલનો બંટો શ્રીજીના સમીપ, બંટો સમર્પવા આવનાર છડીદારથી નહીં પરંતુ ઘંટાનાદથી, પ્રક્ષાલકના પ્રતિગમનવિના, તૃતીયાંકના દ્વિતીય પ્રવેશમાં નિરીક્ષણકરે:—

તૃતીય ૩ પ્રવેશ.

પૂર્વોક્ત સ્થલ.

છડીદાર. આમરવાહક—(છડીયો આમરો) સરકારી પટાવાલાના સમક્ષ પ્રક્ષાલકને આપી, સ્વાશ્રમે જાયછે:—

પ્રક્ષાલક—(પૂર્વોક્ત સ્થલથી કીંચિત દૂર) ચરણચોડી આદિ સ્થાપી, શ્રીજીને આમર કરેછે:—

રાજગવૈયા—(શ્રીજીને) મસ્તકથી પ્રણામી, સ્વાશ્રમે જાયછે:—

દર્શનાર્થીનાં સમુદાય—(સદ્ભક્તિથી.)

પદ.

હૃદયવર, સુંદર શ્યામ, ભજ મન હૃદયવર સુંદર શ્યામ.	ટોક.
સુર, મુનિ, સિદ્ધ, સદોદિત સેવે, ચરણકમલ સુખધામ.	ભજમન. ૧
વિલસિતસિત રૂચિકર સમ શોભે, વદન કમલ અભિરામ.	ભજમન. ૨
વિધિ, ગિરિજાવર સમુદિત ચિતસે, જપત વિપદ હરનામ.	ભજમન. ૩
સત, ચિત, ધન આનંદ અમરવર, પાવન પૂરણકામ.	ભજમન. ૪
કલિકલ્મષ હરવેદ્મં ડીનો, રમણિકદ્વિપ વિશ્રામ.	ભજમન. ૫
ભનત મથૂર વસો મનજીતર, અગણીતયશ, ગુણ, ગ્રામ.	ભજમન. ૬

ગાયન કરેછે:—

ભંડારી—(પૂર્વોક્ત વિધાને) શ્રીજીને શયનઆરાતિકા અવતારી, લક્ષ્મીજી પ્રત્યેજઘ, આરાતિકા અવતારણ કરેછે:—

(તત્પચ્યાત્)

પ્રજ્ઞાસક—(ચરણચોડી પૂર્વોક્તસ્થલે સ્થાપી) લક્ષ્મીપદમુદ્રાંકિતવસ્ત્રને ચરણચોડી ઉપર સ્થાપેલી પાદુકાથી શ્રીજીના જગમોહનપર્યંત પરિસ્તર્ણ કરેછે:—

(તે પ્રમાણે પ્રથમથી)

લક્ષ્મીજીનો ખવાસ—(લક્ષ્મીજીના ચરણથી જગમોહન પર્યંત, લક્ષ્મીપદમુદ્રાંકિત વસ્ત્રને પરિસ્તર્ણ કરી રાખેછે:—

ભંડારી—(લક્ષ્મીજીને) આરાતિકા અવતારતો છતો લક્ષ્મીસ્તોત્ર ભણેછે:—

(તત્પચ્યાત્)

રાધાજીનો સેવક—(લક્ષ્મીપદમુદ્રાંકિત ખીજં જે વસ્ત્ર, પરીસ્તર્ણ કરેલા વસ્ત્રના પાસવથી અનુક્રમે એક પછી એક પરિસ્તર્ણ કરતાં શ્રીજીના પરિસ્તર્ણ વસ્ત્રને સંલગ્ન કરી સંકેલી લેછે:—

ભંડારી—(તેમના પૃષ્ઠે) પરિક્રમણ કરેછે:—

પ્રજ્ઞાસક—(લક્ષ્મીજીનું વસ્ત્ર) શ્રીજીના વસ્ત્રને સંલગ્ન થતા માત્ર સંકેલી લઈ, ચરણચોડી દુર સરકાવેછે:—

ભંડારી—(નિજમંદિરમાં પ્રવેશી) શ્રીજીને પુનર્પી આરાતિકા અવતારી પ્રણામપૂર્વક સ્વાધ્યમે જાયછે:—

પ્રજ્ઞાસક—(શ્રીજીનું મંદીર) રાધાજીના ખવાસના સ્વાધીન કરી, પ્રણામપૂર્વક, પ્રજ્ઞાસન કલસાદિકને લઈ, સત્યનામાજીના મંદિરમાં જાયછે:—

રાધાજીનો ખવાસ—(પ્રણામપૂર્વક દીપક અસ્ત કરી, કપાટ સંપૂટકરી, સંચને હુંવી આપી, સ્વાધ્યમે જાયછે:—

(તત્પચ્યાત્)

દર્શનાર્થી આદિ સર્વે—(મંદીરમાંથી) જયજયના ધ્વની ઉચ્ચારતાં છતાં સ્વ-સ્વગૃહે જાયછે:—

પટ્ટાચાળો—(શ્રીજી આદિસમસ્ત મંદીરના કપાટ) નિરિક્ષણુકરી, પુનર્પી સ-વસ્થાએ દીપકથી નિરિક્ષણુ કરી, મુખ્યદ્વારનાં કપાટ સંપુટ કરી તાલું આપી દ્વારપ્રદેશે પેરેગિરને સ્થાપી, ટુંચી રાધાજીના મંદિરમાં આપી, સ્વાશ્રમે જાયછે:—

(તત્પશ્ચાત્)

ત્રિવિક્રમનો છડીદાર—(પરિક્રમણુ કરી) ચોકી હનુમાન પ્રત્યે જઈ, સન્મુખે રહી, પ્રણામ પૂર્વક.

હુમરી.

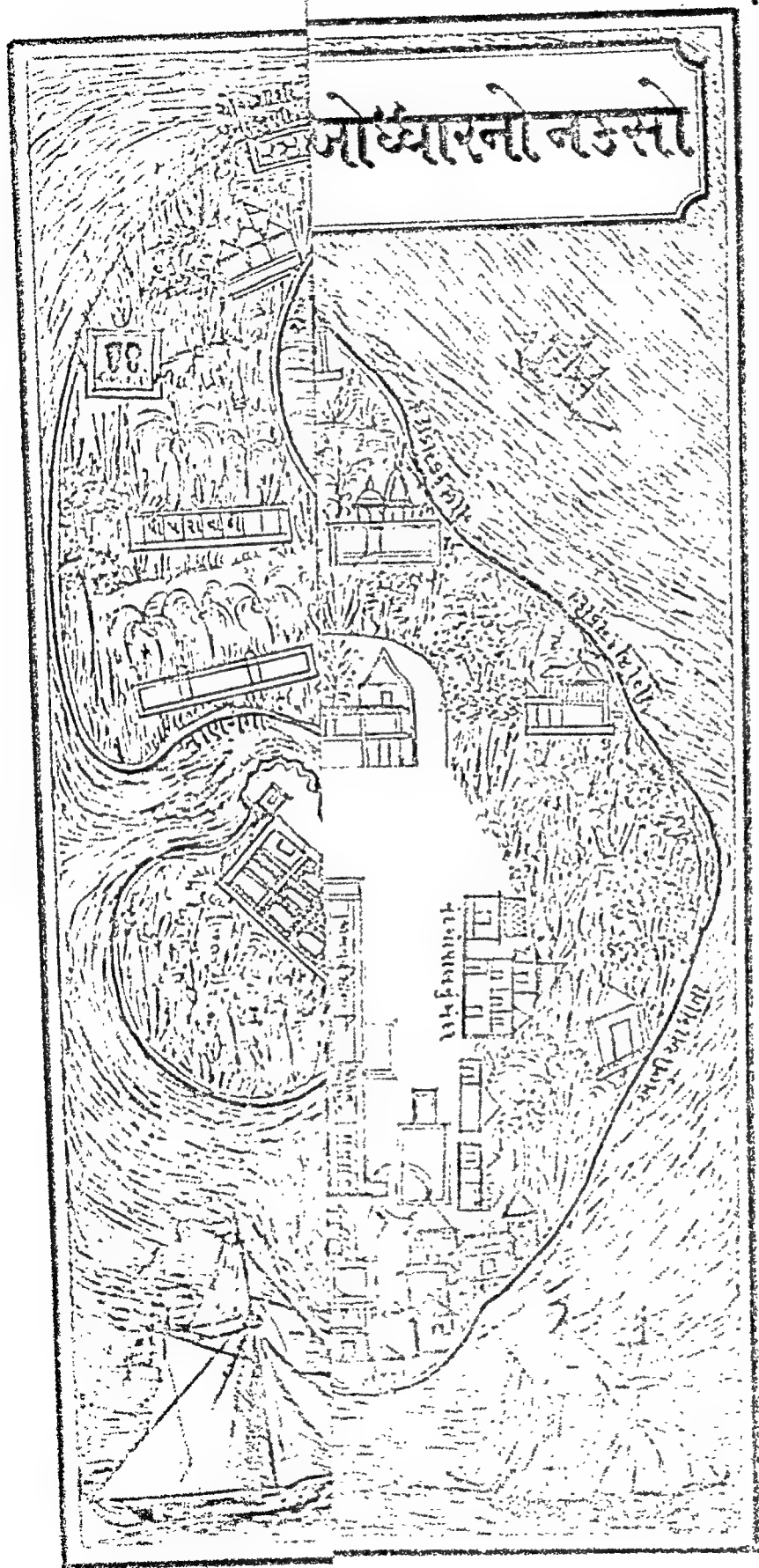
ધીરવીર હનુમાન મહાબલ, અંજની નંદન નામીરે,		
વજ્રદંડ વજ્રાંગ વજ્રકોપિનધર પાવનધામીરે.	ધીરવીર.	૧
પોઢે સુંદરસેજ પ્રેમસે, દ્વારામતિકા સ્વામીરે		
સુખસે ત્રીકમલાલ કાંકડા, પોઢે પૂરનકામીરે.	ધીરવીર.	૨
પૂર્વે ચોકી દેવસકલકી, પશ્ચિમ રત્નાકરકીરે.		
ઉત્તરમેં કાલીયનાગકી, દક્ષિણ ચક્ર મુસલકીરે.	ધીરવીર.	૩
નિકટચોકિ હનુમાન તુમેરી, જઈયો સત્વર ગામીરે.		
દાસ નરેત્તમ કેરિ વિનંતી, કરિયો મસ્તક નામીરે.	ધીરવીર.	૪
પુનર્પી—		

હુમરી

અંજની કુમાર પવનમુત મેરી, અરજ રામજીસે કહિયોરે.		
ભવસાગરમેં બહો જાતહૂં બાહ્ય પકરકે રખિયોરે.	અંજનીકુમાર.	૧
જમકો દંડ સવનકે ઉપર, વાઘસે મોય બચધયોરે.	અંજનીકુમાર.	૨
જ્યોડે દરશ પરસ અધ નાશત, વાઘસેં મોય મિલધયોરે.	અંજનીકુમાર.	૩
તુલસીદાસ પ્રભુ શરણે આયે, ચરણકમલ ચિતરખિયોરે.	અંજનીકુમાર.	૪
એમ વિનંતી કરી, શ્રીત્રિવિક્રમના ભંડારમાં છડી આપી, સ્વાશ્રમે જાયછે:—		

સેવાપ્રકાર સમાપ્ત.

जोध्यारनो नउसो

॥ श्री ॥ इतिहास.

— — —
पुष्पिताग्रा छंद.

जय जय गणुनाथका गणेशा;
गजवदना वरदायका विशेषा.
तवपदमले प्रणामु प्रीते;
हर हरणा गणि रंक यारयित्ते. १

આ દ્વારકાનો તથા શંખોદ્ધારનો માત્ર કૃષ્ણમૂર્તિ સંગંધી ઇતિહાસ, શંખોદ્ધારના ઇતિહાસવિષે સમાવેષ કર્યોછે:—

શંખોદ્ધાર એ દ્વારકાથી ઇશાનમાં જે યોજનના અંતરે પશ્ચિમ સમુદ્રમાં તીર સમીપ એક બેટાં છે એના સમસ્ત પ્રાંત ભાગ હીક્ષારૂપ સમુદ્રજલથી વેછીતછે, એને પરમ પવિત્રમાતી દ્વારકામહાત્મ્યમાં શંખોદ્ધાર દુર્ગ્યદ્વારિકા, તથા રમદ્વિપ, એ ઉભય નામથી વર્ણવ્યોછે:—પ્રદ્યુમ્ને પૂર્વે અત્રે વસનાર પાપીદૈત્યને મારી ભાર ઉદ્ધારણુ કર્યો તથા એનો આકાર શંખના જેવો છે તેથી એતુનામ શંખોદ્ધાર એ રીતે પ્રસિદ્ધ થયું! એનો પરીધ અઢી યોજનનોછે:—ભરતખંડની ચાર સીમાંતે સ્થાપીત જગન્નાથ, રંગનાથ, બદ્રિનાથ, એમાં “આ” દ્વારકા સંગંધિ ધામ શંખોદ્ધાર છે:—સમસ્ત પ્રદેશ

દુહા.

ખાવળ, ગૂગળ બોરડી, કુંટારા અગણીત,
વટખરસાંડી આકડા, ગૂંદી, ગીતી અમીત ૧
દુંવાર, ગોંખડું, હેરડા, કાંટાશખિયા, ચેર,
ખીજ, બોરડિયા ઘણા, ધંતૂરાનિ મહેર. ૨
શમી, કપિત્થ, સતાવરી, ખરિગણિભરપૂર,
તગડ, આંખડી, લીખડા, પીંપડા, ચેર, પ્રચૂર. ૩

હત્યાદિ કુંટકવનસ્પતીથી સંઘીર્ણછે:—આ બેટાંપ્રત્યે પ્રથમ હનુમાનઘાંડીના પ્રદેશમાં નંતર કૃષ્ણવિજ્ઞાસ નામની વાટિકાના પ્રદેશમાં, તદનંતર ધર્મિશ્વરમહા-દેવના પ્રદેશમાં, વસતી હતી. (૧) રાત્ર્યાદિ ઉપદ્રવના લીધે એક સ્થલેથી હત્યા-ટન થઈ ખીજ સ્થલે વસી હોય એમ અનુમાનમાં આવેછે:—આ ત્રણેય સ્થલે અ-નવાથી ગૃહાદિક વસતીનાં ચિન્હ જણાયછે, તેમાં કૃષ્ણવિજ્ઞાસમાં વસનાર લોક

ધનવાન તથા જૈન ધર્મી હતા, કારણ એ પ્રદેશના કુવામાંથી એકવેળા પારસનાથની મૂર્તિયો ઘણી નીકળી હતી, તેમ ધનપણ નિકલેછે. ધીગેશ્વરના પ્રદેશમાંથી ઉત્પાટન થયા પશ્ચાત્ પંદરપ્રત્યે વસતી થઈ ! (જ) સાંપ્રતકાલમાં “ બેટ શંખોદ્ધાર ” એ નામથી સમસ્ત ભૂતલમાં પ્રસિદ્ધ છે, “ એ ” વિક્રમ સંવતના પંદરમા સૈકામાં વશી ! તે વેળા શિવાસંગણ નામના રાજની સત્તાનીચે હતી, એને ‘ કોઈ સત્તા-કારકે વસાવી નથી, પરંતુ ઉત્પાટન થતાં (જ) બેટને તજીને ગયા (તે) ગયા, એને રહ્યા તે લોક જમ અનુકુળમાં આવ્યું તેમ વશ્યા, એમાં ગુગળી બ્રાહ્મણની વસતી આવુના મુખ્યછે:—એના પેટાનાં બાલાપૂર, ખંભાલા, તથા પાલ, એ ત્રણ પુરાં એક એક ક્ષેત્રાંતરે છે:—તેમાં નૌકા ચલાવનાર મુશલમાન ખલાશીની કેવલ વસ્તીછે:—એકત્ર વસ્તીની સંખ્યા પુરૂષ ૧૭૪૮ તથા સ્ત્રી ૧૬૭૬ મલી ૩૪૨૪ નીછે, વસ્તીવાળાં ૧૧૦૬ તથા ઉજડ ૬૩૮ મલી ૧૭૪૪ ગૃહાની સંખ્યાછે, આ ધામ સંવત ૧૮૬૨ના વર્ષથી શ્રીમંત સરકાર ગાયકવાડની સત્તામાંછે અત્રે ત્રિજન-વર્ગના માણસેના અધિકારથી મહાલકરીની કચેરીછે:—લશ્કરી ખાતાની એક પાટી રહેછે, ચાર શીપાઈ એક જમાદાર એક હવાલદાર મલી પોલીસની ગેટ રહેછે:—તથા સરકારી ગુજરાતી વિદ્યા શાળાછે:—સંવત ૧૮૩૮ના વર્ષમાં ઔપધ શાળા સ્થાપન કરીછે, સરકારને દેવદ્વારનુ ઉત્પન્ન ૧૬૦૦૦ આશરે છે તેમ કેટલીક દાણની ઉપજછે, અત્રે વૃષ્ટિમાં તથા શીતકાળમાં કર્પણથી કોઈ પ્રકારનાં ધાન્ય ઉત્પન્ન થતાં નથી, એના આસમંતે પ્રથક્ પ્રથક્ પંદર છે (તે) ચોમાસામાં નૌકાને રક્ષણકારકછે તેથી કેટલાંક પંદરનાં વહાણ ચોમાસામાં આવી રહેછે:—એના સમસ્ત પ્રદેશ કંટકવનસ્પતીથી સંકીર્ણછે, તથાપી તે પ્રદેશોવિષે સ્થલે સ્થલે લક્ષ્મીજી, સત્યભામાજી, રાધાજી, શંખનારાયણજી, જંબુવતીજી, એમની વૃક્ષ, વૃક્ષરીથી સુશોભીત વાટિકાઓછે:—તે પ્રમાણે વાપી, દૂપ, અલ્પોદક સરોવર ” શીતલ, મિષ્ટ, જલથી સુખદાયકછે, સમસ્ત સરોવરવિષે રણછોડ સર ’ તથા શંખોદ્ધાર સર ’ પ્રમુખ ગણાયછે, તેમનાં જલ યાત્રાર્થી સહિત ઇહિસ્થલવાશીને સ્નાનપાનાદિવિષે સંપૂર્ણ થાયછે.

દ્વારિકાની તથા શંખોદ્ધારની યાત્રા એકજ છે, પણ દ્વારિકામાં ગોમતિસ્નાન શંખોદ્ધારમાં દર્શન ” એ પ્રમાણે ભેદછે. શંખોદ્ધારની યાત્રા વલ્લભીસંપ્રદાયિકવિષે વિશેષછે. અત્રે જ્યેષ્ઠ શુક્લ પૌર્ણિમા, કાર્તિકવિદિ પ્રતિપદા, ફાલ્ગુનવિદિ પ્રતિપદા, એમનાવિષે દર્શનાર્થે યાત્રાર્થી વિશેષ આવે છે.

અત્રે શ્રી શંખનારાયણજી શ્રીદ્વારિકાનાથજી, ડિંવા રણછોડજી, અત્રેના અધિષ્ઠાતા શ્રીત્રિવિક્રમજી, શ્રીકલ્યાણજી, શ્રીલક્ષ્મીજી, શ્રીસત્યભામાજી, શ્રીજંબુવતીજી, શ્રીરાધાજી, એમનાં અષ્ટમંદીર મુખ્ય ગણાયછે, તેમાં શ્રીશંખનારાયણજી, શ્રીલક્ષ્મીજી, શ્રીસત્યભામાજી, શ્રીજંબુવતીજી, શ્રીરાધાજી, એ પાંચ મંદીરની પ્રથમથી ગાદિયો સ્થાપન કરીછે.

શંખનારાયણની સમસ્ત પ્રકારની સેવા ’ એ મંદીરના અધ્યક્ષના હસ્તગતછે;

તથા તે મંદીરનો વ્યવહાર શ્રીદ્વારિકાનાથજીથી ભીન્ન છે:— શ્રીદ્વારિકાનાથાદિની સ-
મસ્ત પ્રકારની સેવા શ્રીલક્ષ્મીજી આદિ ત્રિપટરાણીઓના તથા રાધાજીના મંદિરથી
થાયછે:— શ્રીલક્ષ્મીજી આદિ રાધાજી પર્વતની સેવા નિજનિજના આધીન છે:—

આ સ્થલમાં સર્વના પૂર્વે શંખનારાયણજી સ્થાપન થયાછે:—તેમનું સ્થાપન
ક્યા દારણથી કાણે કર્યું તે દ્વારિકામહાત્મ્ય પ્રમાણે સવિસ્તર કથન કર્યું છે.
તત્પશ્ચાત્ ક્યા શકકર્તાના વર્ષમાં ક્યા પુરૂષે મંદીર રચાવી સ્થાપન કર્યાં તેનો આ-
ધાર પ્રાપ્ત થયો નથી ! શંખનારાયણ નામ કેમ પ્રસિદ્ધ થયું “ તે વિષે ” શંખ એ-
ટલે સ્થાન વિશેષ, નાર એટલે જલ, અયન એટલે સ્થાન “ શંખાધાર સ્થાન પ્રત્યે
જલવિષે છે સ્થાન જેમનું તેથી શંખનારાયણ.”

શંખનારાયણનું મંદીર વસ્તીથી એક ક્ષેત્રાંતરે દૂર છે, એ મંદીર શિખરખંડ સા-
ધારણ હંચું છે, એનું મુખ્યદ્વાર પૂર્વાભિમુખે છે, નારાયણ પણ શૈખ્યજડિત સિંહા-
સનપ્રત્યે પૂર્વાભિમુખે વિરાજેછે, એમની મૂર્તિ હસ્તપ્રમાણધાતુમય છે તથા અ-
ચલ નથી, નિજમંદિરની ભૂમી આરસપાપાણુમય, દ્વારશાખા શૈખ્યજડિત આદિ
સાધારણ શોભાથી વિરાજમાન છે, રંગમંડપનો વિસ્તાર પચાસથી સાઠ મનુષ્ય હભા
રહે એટલો છે, મંદિરના આ સમંતે કિલ્લોછે તેને પૂર્વ પશ્ચિમે મહાદ્વાર છે, પૂર્વ-
દ્વારના દક્ષિણ પાર્શ્વે શંખોદ્ધાર સરોવર છે, શંખનારાયણની સ્થાપના દ્વારિકાનાથ-
જીથી પૂર્વે થઈ તેનો લિખિત આધાર નથી, મંદીરના દક્ષિણ દ્વાર પાર્શ્વે ખારણાના
ભાગમાં ભીંતે શિલાલેખ સ્થાપન કર્યોછે, તેથી એ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યોછા
મહારાજ એ કહ્યોછે.

તે લેખ.

સંવત ૧૭૭૪ ની સાલમાં કચ્છ દેશાધિપતિ મહારાઓ પ્રાગજીયે આ મંદિરનું
કામ નવું કરાવેલછે, તત્પશ્ચાત્ સંવત ૧૮૫૨ ની સાલમાં એજ વંસના મહા-
રાજાએ કરાવેલછે, તત્પશ્ચાત્ સંવત ૧૯૩૭ ના શ્રાવણવિદિ ૧૨ ત્રુથે કચ્છ દેશા-
ધિપતિ મહારાઓ મિરજાની માતૃશ્રી વાઈસાહેબ નાના જ્ઞાલિયે આ મંદિરનું કામ-
નવું કરાવેલછે:—

પૂર્વનારાયણનું મંદિર જુની શંખતાલાઈ પ્રત્યે હતું એમ સર્વે જનો કહેછે:—પણ
આ સ્થલે જીર્ણોદ્ધાર પૂર્વે મંદીરને કીયા પુરૂષે કરાવ્યું તેનો આધાર નથી.

આ મંદિર પ્રથમથી કર્યોછા દરબારનું કથાયછે તેમ કર્યોદેશનું હતપત્ર આ મં-
દિરને વધારેછે તેથી કર્યોછા દરબારે કરાવ્યું હશે એમ અનુમાન થાયછે:—

આ મંદિરનો મુખ્ય અધિકારી પ્રજાચારીની પદવીથી છે:—મંદીરનું હતપત્ર તથા
વ્યય એના હસ્તગત છે, નારાયણની સેવા પ્રજાચારીએ કરવી ! તથા મંદિરનો સમસ્ત
વ્યવહાર પ્રજાચારીએ વહન કરવો એવો આ મંદિરનો સંપ્રદાય પ્રથમથી નિર્માણ
ક્યોછે:—આ મંદિરનો પ્રજાચારી દેવી રીતે થાયછે “ નેવિયે. ”

કાંઈ દેશનો આજ્ઞાનુનામે સંસારથી વિરક્ત થઈ મંદિરમાં આવી રહેછે, તેમાંનો (જે) વિદ્યાસ, શીળ, સ્વભાવ, પ્રવીણતાથી યોગ્ય બનેલાયછે (તેને) ગાદીસ્થ બ્રહ્મચારી દેશાંતરના ઉત્પન્ન પ્રમાણે ઉત્પન્નમાંથી અમુક સંખ્યામાં મંદિરમાં આપવી, એવા કરારથી ભેટ લેવા મોકલેછે, તે સેવક પ્રત્યેકવર્ષે ઉત્પન્નમાંથી કરાર પ્રમાણે આપતાં જે સેવ રહે (તે) સ્વહસ્તગત રાખેછે, એવા પ્રકારના સેવક વર્ગમાંથી (જે) યથાર્થ નિપુણ, દ્રવ્યરક્ષક, હૃત્દ્રિય, સત્યવક્તા, મંદિરના વ્યવહારમાં નિપુણ, ખત્રિશ વર્ષ ઉપરનો, એવાને ગાદીસ્થ બ્રહ્મચારી પોતાનું હૃત્ત્વન દિયિત્તુ સેવ રહે તે વેલા નિબંધિકારપ્રત્યે સ્થાપી, મંદિરની સમસ્ત સંપત્તિ તેની હસ્તગત કરેછે—તે પ્રમાણે અન્ય સેવક પોતાનાં મર્ણસમયે પોતાની યત્કિંચિત્ સંપત્તિ હોય (તે) બ્રહ્મચારીના હસ્તગત કરેછે, એટલે મંદિરમાં આપેછે—એ પ્રમાણે આ મંદિર સંમંધિ સેવક વર્ગમાંથી બ્રહ્મચારી થવાનો સંપ્રદાય છે:—

શ્રીદ્વારિકાનાથજીનું મંદિર વસ્તિમાં હરિમંદિરના આકારે એટલે શિખર રહી-ત છે, એને સંવત ૧૯૧૭ ના વર્ષમાં શ્રીમંતસરકારગાયકવાડે કરાવ્યુંછે:—તત્પૂર્વે જામનગરના મહારાજને કરાવ્યું હતું, આ મંદિર શ્રીલક્ષ્મીજી, શ્રીસત્યલામાજી, શ્રીરાધાજી, શ્રીજંખવતીજી, શ્રીસાક્ષીગોપાળ, એ પાંચ મંદિરના વચમાં છે, એની ઉચ્ચે બે માળ પર્યંત છે, એની શોભા ખારણેથી સાધારણ પરંતુ અંદરથી મનોહારી છે, એમાં પ્રવેશ કરણાર્થે ઉત્તરનાં બે તથા દક્ષિણનાં બે મળી ચાર દ્વાર છે; આ મંદિરનું નામ અંદરનું મંદિર એમ કથાયછે; એમાં એક ભીંતના અંતરે ત્રણ મંદીર પૂર્વાભિમુખનાં તથા ત્રણમંદિર પશ્ચિમાભિમુખનાં મળી છ મંદીર છે, તન્મધ્યે પશ્ચિમાભિમુખનાં ત્રિમંદિરવિષે મધ્યનું શ્રીદ્વારિકાનાથજીનું, દક્ષિણનું શ્રીત્રિવિક્રમજીનું, ઉત્તરનું શ્રીકલ્યાણજીનું છે, તે પ્રમાણે પૂર્વાભિમુખનાં ત્રિમંદિરવિષે દ્વારિકાનાથજી સન્મુખે દેવકીજીનું, ત્રિવિક્રમ સન્મુખે માધવજીનું, કલ્યાણજી સન્મુખે પુરુષોત્તમજીનું છે, દક્ષિણની ભીંતના એકગવાક્ષમાં અંબિકાજીનું તથા એકગવાક્ષમાં ગરુડજીનું સ્થાનક છે:—પશ્ચિમાભિમુખે ત્રિમંદિરનાં દ્વારશાખા, કપાટ, રજતપત્રથી જડિતછે:—નિજમંદિરની ભૂમી તથા જગમોહન આરસપ્રસ્તરમય છે, સિંહાસન રૌપ્યપત્રથી જડિત છે, દ્વારકાનાથજીના સિંહાસનના અગ્રસ્તંભની કુંભીયો તથા મહેરાણ સુવર્ણપત્રથી જડિતછે, સમસ્તમંદિરોવિષે જડિતકામ શ્રીમંતોયે કરાવેલછે, તેમના નામના લેખ તન્મધ્યે સ્થાપીત કલ્યાણ, દ્વારિકાનાથજી, ત્રિવિક્રમજી, કલ્યાણજી, પશ્ચિમાભિમુખે વિરાજેછે, પૂર્વાભિમુખનાં ત્રિમંદિરમાં માત્ર દેવકીજીના મંદિરનાં દ્વારશાખા, કપાટ, રૌપ્યપત્રથી જડિત છે તથા સિંહાસન રૌપ્ય પત્રથી જડિત છે, ઇતરનાં નથી, દ્વારકાનાથાદિના જગમોહનપ્રત્યે સ્થાપીતસ્તંભની બે પંક્તિયો તથા દેવક્યાદિના જગમોહન પ્રત્યે સ્થાપીત એક પંક્તિ, મળી ત્રિ-પંક્તિમાં અષ્ટાદશ ૧૮ સ્તંભ છે, મંદિરના મધ્યમાં પાપાણમય ચોક છે, તેમાં દ્વારિકાનાથ સન્મુખે માનતાથી સિદ્ધ થયેલા આલણ, ક્ષત્રી, ખાલકને વિધિપૂર્વક યજ્ઞોપ-વીત ધારણ કરાવેછે:—તે પ્રમાણે ત્રિવિક્રમ સન્મુખે પણ થાયછે:— ઇત્યાદિ!!

શ્રીરણછોડજીની^૧ “આ” રૂડિમણિરમણનામની અતિસુંદરમૂર્તિ ગોમતી-
તટે જગતદેવાલયવિષે વિરાજમાન હતી પરંતુ સંપ્રતી અત્રે વિરાજે છે (તે)
ક્રિયા વર્ષમાં ક્યા કારણથી ક્યા પુરૂષે આણી (તે વિષે)

દ્વાપરયુગના અવસાનમાં કક્ષીના પ્રવેશમાં શ્રીકૃષ્ણ સ્વયં ગયા પશ્ચાત્ ત-
ત્કાળ સમુદ્રે કૃષ્ણમંદિર વિના કંચનમય દ્વારિકા લોપ કરી તત્પશ્ચાત્ અર્જુને અતિ-
રૂઢના પુત્ર વજ્રનાભને રાજ્યાસને સ્થાપન કર્યો તેણે ગોમતીના પવિત્ર તટે વિશ્વક-
ર્માથી મહામંદિર રચાવ્યું? જે જગતદેવાલય નામે^૨ સાંપ્રતકાળમાં પ્રસિદ્ધ છે એની
શેષા અત્યંત અદ્ભૂત છે એનો પરિવેષ આ પુસ્તકમાં છપાવ્યો છે, એમાં કૃ-
ષ્ણની સ્વયંભૂ મૂર્તિ સ્થાપન કરેલી હતી, સમસ્ત વિષ્ણુમંદિરમાં અચલમૂર્તિ સમીપ
ધાત્વાદિની ચક્રીત મૂર્તિ હોય છે, તેને ગોપાલજી કિંવા લાલજી કહે છે, તેપ્રમાણે આ
અચલ મૂર્તિના સમીપ પાપાણની ચક્રીત મૂર્તિ શ્રીકૃષ્ણા સેવિત હતી!!

આ ઉભય મૂર્તિયો કલિયુગના પ્રવેશથી વિક્રમાર્ધ સંવત ૧૨૧૨ કાર્તિક
સુદિ ૧૫ પર્યંત જગત દેવાલયમાં પૂજર્થ!!

ગુર્જરદેશવિષે ડાહ્યારજીનો નિવાસી. રાજપુત જ્ઞાતિમાં જોડાણા અવદંકથી પ્ર-
સિદ્ધ. પરમ વૈષ્ણવ. સત્યપરાયણ, શીલ, સંતોષ, આદિગુણોથી પરિપૂર્ણ. વિજય-
સિંહનામે હતો, તેને પતિવ્રત પરાયણી. અતિપાવન ગંગાનામે અંગના હતી. તે
દંપતી શુદ્ધાંતઃકરણથી શ્રીકૃષ્ણનું ભજન, કીર્તન કરી કાલક્રમ કરતાં હતાં, એક-
વેલા વિજયસિંહ પોતાના ગ્રામમાં આવેલા સંઘને નિરિક્ષણ કરી. પ્રચ્છવા. લાગ્યો!
બાઈ? તમે આ પરિવાર સહીત ક્યાં જશો!

યાત્રાર્થી—અમે શ્રીદ્વારિકાની મહાયાત્રાએ જઈએ છિયે^૩ તે સ્થલમાં જઈ,
ગોમતીમાં સ્નાન કરી, શ્રીરણછોડજીને નિરખી, પૂજી, પ્રણામી, આ હસ્તમાં રા-
પેલાં તુલસીદલ અર્પણ કરી, સંસારનાં સમસ્ત પાપ વિનાશી, પુનર્પિ સ્વસ્વગૃહે
જઈશું!!

(આમાં પવિત્ર વચન શ્રવણ કરીને)

વિજયસિંહ—(પોતાની પવિત્ર સ્ત્રીની આજ્ઞા ક્રમ, સંઘ સહીત. દ્વારામતિપ્ર-
ત્યે જઈ, ગોમતી સ્નાન કરી, શ્રીકૃષ્ણને નિરિક્ષણ કરી, પૂજી, પ્રણામી, પરમાનંદ

૧ રણછોડજી નામ કેમ પડ્યું, રણ એટલે સંઘામ તેને છોડીને નાશ તેથી રણછોડજી. આ
નામ સંસ્કૃતમાં નથી.

૨ આ મંદિર કિયા રાકકર્તાના વર્ષમાં કાણે કરાવ્યું તેનો આશય નથી, પણ મણા મને જે નિ-
શ્ચય થયો તે ગણ્યું કર્યો છે. કેટલાક કહે છે કે આ મંદિર વજ્રનાભે કરાવ્યું નથી પણ ગણુ હાલદ વર્ષ
ઉપર તેની લોકોએ કરાવ્યું છે, એમાં પારશનાથની મૂર્તિ સ્થાપન કરી હતી તે મૂર્તિ હાલ નગરમાં
છે તેના મરણનાં લખ્યું છે કે આ મૂર્તિ જગત દેવાલયમાં સ્થાપન કરી હતી!

એમ કહે છે પરંતુ તેનો નિષ્ક્રય નથી તેથી આ મંદિર વજ્રનાભે કરાવ્યું એમ નિષ્ક્રય પાવ છે તેમ
કૃષ્ણમૂર્તિ પણ એમાં જ હતી કારણ દ્વારિકા જેવા પ્રખ્યાત શિલ્પ કામના મંદિરમાં કારણ નાથની
મૂર્તિ હતી. એ અસંભવીત છે:—

પામી બોલ્યો, હે ભગવાન ! આ સમયથી મારો આયુષ્ય પૂર્ણ થતા પર્યંત. દક્ષણ હસ્તમાં તુલસી રોપી, એક વર્ષમાં બેવાર અત્રે આવી, તમારા પાવનચરણકમલપ્રત્યે અર્પણ કરીશ ! એમ અંતઃકાર્યથી દૃઢતરસંકલ્પ કરી સંધની સાથે સ્વગૃહે આવી પ-
ચાત્ દક્ષણ કરતલમાં તુલસી રોપી પદ્માસાંતરે દ્વારિકાપ્રત્યે જઈ શ્રીકૃષ્ણને સ-
મર્પણ કરતાં સપ્તતિ ૭૦ વર્ષ સન્નિધિ રહી કરાંજલી કરી બોલ્યો કે હે ભગવાન !
કૃષ્ણચંદ્ર ! કમલાપતી ! તમે દેવના દેવ છો ! હવે હું વૃદ્ધ થયો. કરપદાદિ ઇન્દ્રિય સિ-
ધીલ થઈ, સ્મૃતિ, શક્તિ રહીત થઈ, તેથી તમારા પવિત્ર પદાંશુજ પ્રત્યે અંગિકાર
કરો ! કારણ કરતલમાં તુલસી રોપી, નિયમ પ્રમાણે એક વર્ષમાં બેવાર તમારી ઇ-
ચ્છાથી તમને અર્પણ કરી ! પરંતુ સાઠ યોજન દૂર ચરણેથી આલી આજથી ત-
મારા પાવનપદાંશુજે તુલસીદલ અર્પણ કરવાં એ આ વૃદ્ધાપકાળને અત્યંત અ-
શક્ય છે ! તેથી કૃપાળુ ભગવાન મારો સત્વર અંગિકાર કરો ! કેમકે મારો સંકલ્પ
લંગ થશે ! મને કોઈ પ્રકારનું પુત્રધનાદિ અન્ય સાધન નથી ! મારી પવિત્ર અંગના
પણ અતિશય વૃદ્ધ છે તેથી મારી સંગે આવવાને ઉચિત નથી, એમ ધારી મારો અં-
ગિકાર કરવાને કૃપાળુ થાઓ ! એ પ્રકારે ગદ્ગદ કંઠથી વિનંતી કરી વિશ્રામે જઈ
નિશાચે ભગવંત ચરણમાં ચિત્ત મૂકી શયન કર્યું :—શ્રીકૃષ્ણ આ ભક્તની અભિલાષા
પૂર્ણ કરવા અર્થ નિશાચે વિજયસિંહને સ્વપ્નાંતરે વધા ! હે ભક્તરાજ ! હું તારી
ભક્તિથી વશ છું ! તું માગ ! માગ ! પુત્ર આપું ! ધન આપું ! રાજ્ય આપું ! તને
ઇચ્છા હોય તે આપું ! કલિયુગમાં તારા જેવા ભક્ત અલભ્ય છે ! તેથી તને પ્રસન્ન છું.”

(એવાં ભગવતવાક્ય સુણી)

વિજયસિંહ :—(જાગૃત થઈ પ્રશ્નમૂર્વક) હે કૃપાનાથ ! અનાથના નાથ ! હું
નાશવાન વસ્તુને ઇચ્છતો નથી માત્ર તમારા મહામનોહર ચરણ કમલની નિરંતર
સેવા ઇચ્છું તેથી કરુણાકટાક્ષથી મારા ગૃહે પધારવાને ઉચિત થશે ? જથી હું ત-
મારા પદાંશુજની આરાધના કરી પરમ કલ્યાણને પામીશ ! !

શ્રીકૃષ્ણ :—હે પુત્ર તારી અભિલાષા પૂર્ણ થાઓ ! પણ આ મૂર્તિથી હું, તારા
ગૃહે આવવાને અશક્ય છું, તેથી સાધનરૂપ ગાડી લઈને આવજે ! તેમાં બેસી તા-
રાગૃહે આવીશ.

વિજયસિંહ :—હે ભગવાન ! અમે સ્ત્રીપુરુષ સંકલ્પથી કેવલ ઉદરનિર્વાહ ક-
રિયે છિયે, મૌલ્ય આપી ગાડી લાવવાની મારી સત્તા નથી ! મારી રંક અવસ્થા
ગણી ઇતર લોક ગાડી આપે એ દુર્ઘટ ! તેથી આ અત્યંત દુર્ઘટ કામ, કીયા ઉ-
પાયે કરું ! એ આપ આજ્ઞા કરો !

ભગવાન :—ભક્તરાજ તું ચિંતા મા કર ! મારી ઇચ્છાથી ગાડી, તથા ખલિવર્ધ,
મલશે ! એમ કંઈ અંતરધ્યાન થયા છતાં.

વિજયસિંહ :—(આનંદિત ચિત્તથી) સ્વગૃહે આવી, સ્વસ્ત્રીને સર્વે વૃત્તાંત કંઈ
સમંધી લોકથી અત્યંત જીર્ણ ગાડી નિર્મલ ખલીવર્ધ સહીત લઈ, દ્વારિકા પ્રત્યે જઈ
કૃષ્ણપદાંશુજે તુલસીદલ સમર્પી વિશ્રામે જઈ આનંદથી રાત્રિમાં શયનીત થયો !

શ્રીકૃષ્ણ:—(પોતાના ભક્ત સંગે જવાની ઇચ્છાથી લોહમય અર્ગલા, સાંકડો, સંચ, તારાંથી બંધ કરેલાં દ્વાર કપાટ, એક એક ઉઘાટન થયાં છતાં વિજયસિંહના સમીપ જઈ, હસ્તથી હસ્તગૃહી, જાત કરી, ગાડીમાં બેસી વધા છે ભક્તરાજ બલીવર્ધને સત્વર ચલાવ ! હું તારી ભક્તિથી આવીન છું !)

(ભગવત વાક્ય શ્રવણ કરતાં પરમાનંદ પામી)

વિજયસિંહ:—(અત્યંત યત્ન કરેછે બલીવર્ધ આણતા નથી દેવતાં સમાજ અંતરિક્ષથી અહો વિજયસિંહ તને ધન્ય ! તારા તાતને ધન્ય ! માતને ધન્ય ! તારી ભક્તિને ધન્ય ! એમ ઉચ્ચાર કરી પુષ્પના વર્ષાવ કરતા છતાં ગાંધર્વ મધૂરમુરથી ગાન કરતા છતાં હુંદુભી નાદ થતા છતાં અર્ધયોજન આવી બહુ શ્રમીત થયો ! !

શ્રીકૃષ્ણ:—અહો ! વિજયસિંહ ? તું મારા અર્થે પરિશ્રમ પામતો છતાં નિદ્રાથી અસ્ત થયો છું ? શયન કર ! આ નિર્ભય બલીવર્ધ આણતા નથી ! તેથી હું ચલાવું.

વિજયસિંહ:—(ભગવત વાક્ય શ્રવણ કરી) નિદ્રા વશ થયો છતાં,

શ્રીકૃષ્ણ:—(સ્વામીત્વ ભક્તને આપી, સારથીત્વ પોતે ધારણ કરી, એજ ગાડીથી એજ બલીવર્ધથી ઘટિકાંતરે હાઠિરજીના આસમંતે આવી વધા, વિજયસિંહ આ તારું ગ્રામ આવ્યું ! તું જાત થા !

વિજયસિંહ:—(જાત થતામાત્ર પોતાના ગ્રામને નિરિક્ષણ કરી, પરમાનંદ પામી શ્રીકૃષ્ણ સહીત સ્વગૃહે જઈ કૃષ્ણ મૂર્તિને વિક્રમ સંવત ૧૨૧૨ ના કારતીક શુદ્ધ ૫૫ ના શુભદિવસે હાઠિરજીમાં સ્થાપિત કરી, એ પ્રકારે વજ્રતાલે સ્થાપેલી અચલમૂર્તિ સ્વેચ્છાથી હાઠિરજી ગઈ ! !

પ્રાતઃકાળે જગત દેવાલયમાં કૃષ્ણમૂર્તિને નહિ નિરિક્ષણ કરી, દ્વારિકાવાસી કાળા અત્યંત આક્રંદ કરતા છતાં આસમંતે સોધન કરી તથાપી નિષ્ફલતા પામી સંતાપ કરવા લાગ્યા, તેમાંનો એક કાળો, વિચારપૂર્વક બોલ્યો કે આપણા કૃષ્ણદેવતને બોલાણો હરિ ગયો હોય એમ ભાસેછે, કારણ (એ) દોઢવાર ગાડી લાવ્યો ન હતો, આપણને મળ્યા ભેટયાવિના દોઢવાર જતોપણ નહિ હતો, તેથી આપણા કૃષ્ણદેવતને એજ લઈ ગયો ! એમાં સંશય નથી એમ તેનાં વચન શ્રવણ કરી સર્વે કાળા શસ્ત્ર, અગ્રથી, સાવધાન થઈ, અતિવેગથી હાઠિરજીપ્રત્યે જઈ, હાકરને હરિ ગયો એવા નિશ્ચયથી બોલાણાને બાણ મારી નાશ કર્યો ! પરંતુ મૂર્તિના તોડ પ્રમાણે સુવર્ણ આપવું એવી ગંગાબાદની પ્રતિજ્ઞાએ શ્રીકૃષ્ણ સવાવાસ સુવર્ણથી તોડામાં તોડાયા, તેથી ભગવાનનો દુરાચર માની કાળા નિષ્ફલ થયા પણ શ્રીકૃષ્ણ સંધ્ય દ્વારિકામંતે છે એમ સ્વપ્નાંતરે ભગવતવચન શ્રવણ કરી, દ્વારિકાપ્રત્યે આવી તેમણે કૃષ્ણસેવીત ચલિત મૂર્તિ જગત દેવાલયમાં સ્થાપન કરી, તે મૂર્તિ વિક્રમ સંવત ૧૫૫૦ પર્યંત વિરાજી !! નંતર જીર્ણોદ્ધ સમીપ માગરોડ ગઈ ! !

જીર્ણોદ્ધથી પંચ યોજનાંતરે માગરોડ ગ્રામનો નિવાસી, નાગર જાતિમાં પ્રસિદ્ધ પરવતમેહતાનામે પરમ ભગવદી હતો (તે) કૃષ્ણ ગુણાતુવાદવિષે આસક્ત બા-

વધી કરતલમાં તુલસી રોપી ચરણથી દ્વારિકાપ્રત્યે પ્રતી વર્ષે જઈ શ્રીકૃષ્ણ પદાં-
 યુજપ્રત્યે સમર્પણ કરતો છતાં અત્યંત વૃદ્ધાપકાળને પ્રાપ્ત થયો ! એક વેળા તે
 વૃદ્ધ દ્વારિકાજવા તત્પર થયો જેના એક કરતલમાં તુલસી રોપી છે, બીજા હસ્તમાં
 લાકડી ગૂહી છે વ્યાધિથી શરીર વ્યાકુળ છે, ઇંદ્રિયો શક્તિરહીત છે તથાપિ નિયમ
 પ્રમાણે ચાલવા લાગ્યો, તેને અવલોકી દેટલાક સ્નેહી, સમંધિયે વાસ્યો ! દેટલાકે
 હાસ્યમ્ ! ઉડાવ્યો ! પરંતુ એનો જ પ્રમાણે નિશ્ચય હતો તે પ્રમાણે સ્વગૃહથી ચા-
 લી અર્ધયોગનાંતરે જઈ ચરણ નહીં ચાલવાથી વૃક્ષની છાયા નીચે બેસી વિચાર ક-
 રવા લાગ્યો, હે ભગવાન તમે ભક્તાધિન છો ! (મેં) લૌકિક વાક્ય માન્યા નહી
 પણ ચરણથી ચાલી તમારા ચરણારવિંદપ્રત્યે આ તુલસી સમર્પણ કરવાની આ-
 વેળા મને દિવિત્ શક્તિ નથી ! હે કૃપાનાથ હું શો ઉપાય કરું ! કદાચિત ગૃહે
 પાછો જઈશ તો જગતમાં મારૂ મહાઉપહાસ્ય થશે, તમને તુલસી નહી અર્પણ
 થાય તો વ્રતલંગ થશે ! તેથી હે ભક્તવત્સલ આ સંકટથી ઉગારો ! તમારૂં યજ્ઞન,
 પૂજન, કરનારા જગતમાં અનેક મહાત્મા છે પણ ખાહુ ગૃહાની લજ્જા રાખો ! તમે
 વિજયસિંહ કારણે ડાકોરજીમાં સાક્ષાત નિવાસ કર્યો ” આ તુલસી તમારા પાવન
 પદાંયુજપ્રત્યે અંગીકાર કરો ! કિંવા આ સ્થલે મર્ણુ આપો ! એમ વિચારી આક્રંદ
 કરવા લાગ્યો ! તેને નિરિક્ષણ કરી, શ્રીકૃષ્ણ તે સ્થલે અકસ્માત્ બ્રાહ્મણ વેપથી
 આવી વધા, અહો ! પંથીજન તમે આ ભયાનક વનમાં અત્યંત વૃદ્ધત્વથી વ્યાકુલ-
 ચિત્તવાળા કોણ છો ?

પર્વત:—હું નાગર જ્ઞાતિમાં કૃષ્ણનો દાસ પર્વત નામે છું.

શ્રીકૃષ્ણ:—તમે કિયા સ્થલે જવા ઇચ્છો છો ! તમારા હસ્તતલમાં આ તુલસી
 દેના પ્રીત્યર્થે રોપી છે:—

પર્વત:—કૃષ્ણ પ્રિત્યર્થે આ તુલસી સમર્પવા દ્વારિકા જાઉં છું:—

શ્રીકૃષ્ણ:—તમે સર્વસ્વ હર્ણુ હયું હોય એમ વ્યાકુળ કેમ છો ? તમને કંઈ ભય
 થયો છે શું ?

પર્વત:—મહાત્માને દેહમાં જીવન છતાં વ્રત લંગવિના ઇતર ભય નથી ?

શ્રીકૃષ્ણ:—(તે) મને કયો ? “તમારૂં કીકું વ્રત લંગ થાય છે ”

પર્વત:—કયેથી શ્રીકૃષ્ણવિના દુઃખ કોણ નાશ કરશે ?

શ્રીકૃષ્ણ:—ભગવત ઇચ્છાથી હું તમારૂં દુઃખ નાશ કરીશ ? એમાં સંશય નથી !!

પર્વત:—ન્યાંમુધી દેહમાં પ્રાણ હોય ત્યાંમુધી ચરણથી દ્વારિકાપ્રત્યે જઈ
 કૃષ્ણપદાંયુજ તુલસી સમર્પણ કરવી એવા દૃઢ સંકલ્પથી સમસ્તજીવન સદ્લ
 કર્યું પરંતુ દિવિત જીવવાની આશાએ કરેલો સંકલ્પ લંગ થાય છે, કારણ ચરણથી
 દ્વારિકાપ્રત્યે જવાની હવે મને દિવિત્ શક્તિ નથી ? જેથી સર્વસ્વ હર્ણુ થાય છે !
 તેથી શ્રીકૃષ્ણ આ સ્થલે આવી તુલસી અંગિકાર કરી, મારો ઉદ્ધાર કરશે તો અતિ

ઉત્તમ છે, કદાપિ તેમ નહિ થાય તો કૃષ્ણપદ્મજીવ પ્રત્યે અંતઃકરણ પરોવી આ પંચમૃતાત્મક શરીરને ત્યાગ કરીશ !!

શ્રીકૃષ્ણ:—તમે ચિંતા તજી સ્વગૃહે જાઓ ! જોને તુલસી સમર્પવા જાઓછો તે હું છું !

પર્વત:—તમે તેજ દેા ! એમ હું શી રીતે માનું !

શ્રીકૃષ્ણ:—હું સત્ય કહું છું ! તમારી તુલસી અંગિકાર કરીશ !

પર્વત:—નિશ્ચયવિના હું ગૃહે જાઉં તો મારું લોકમાં ઉપહાસ થાય તેથી મને નિશ્ચય થાય એમ ભવિષ્ય કયો ?

ભગવાન:—શ્રવણ કરો ? દિવ્યગંધર્વો નિવાશી એક વૈશ્ય સૂત્રધાર છે:—તેણે પોતાનો પુત્ર વ્યાધિચસ્ત થયો છતાં મારા પ્રીત્યર્થે માનતા કરી છે કે ? જો મારા પુત્રને આ વ્યાધી દૂર થશે તો મારા હસ્તથી કરેલું સુંદર સિંહાસન મસ્તકે મૂકી ચરણથી દારિકાપ્રત્યે આવી હે કૃષ્ણ તમને અર્પણ કરીશ, એવી માનતાથી તેનો પુત્ર વ્યાધી મુક્ત થયો છે તેથી તે સૂત્રધાર સિંહાસન મસ્તકે મૂકી આજથી ચોથા દિવસે તારાગૃહે આવશે ? જગત દેવાલયમાં જે મૂર્તિ (તે) પૂજી છે તે મારી મૂર્તિ તારી મહાભક્તિથી માગરોક્ષના દ્વાર સમીપ લાણા વાવ છે તેમાં સ્વેચ્છાથી આવી એક ગવાક્ષમાં વિરાજમાન થશે તે સ્થલેથી મારી મૂર્તિને તું લઈ સૂત્રધારે અર્પણ સિંહાસન પ્રત્યે સ્થાપન કરી, શેષજીવ પર્યંત પૂજજે ? તને અંતે મમ લોકની પ્રાપ્તિ થશે એમ કથી ભગવાન પર્વતના દર્શતાં અંતરધ્યાન થઈ, માનતા કરવા આવનાર સૂત્રધારને સ્વમાંતરે પ્રાપ્ત થઈ વધા, હે સૂત્રધાર તું મને માનતાથી સિંહાસન અર્પણ કરવા આવે છે પરંતુ આમ માગરોક્ષનો નિવાશી નાગર જ્ઞાતિમાં પરમ વૈશ્યજીવ પર્વત મહેતા નામે વૃદ્ધ ગ્રાહણ છે, તેને નિરિક્ષણ કરી સિંહાસન અર્પણ તો મને અર્પણ થશે, આ વૈશ્યજીવ વિના ઘરને અર્પણ તો હું અંગિકાર કરવાનો નથી ! એ નિશ્ચય જાણજે ? એમ તેને કથી દ્વારામતિ પ્રત્યે ગયા ? એ પ્રમાણે ભગવદ્વાજાથી (તે) પર્વત મહેતા પ્રત્યે વિચર્યો “પર્વતમહેતા સંશય રહીત ભગવત વચન શ્રવણ કરી, સ્વગૃહે જઈ, સૂત્રધારનું આગમન નિરિક્ષણ કરતો છતાં સૂત્રધાર ગેહ પ્રવેશતો પ્રવેશતો પર્વતના સમીપ આવી, પ્રદક્ષણ કરી, પ્રણામપૂર્વક ઉભો રહ્યો ” તેને પ્રદર્શિ વિસ્મિતાનંદ પામી પર્વત મહેતા વધા દિવ્યગંધર્વથી “દારિકાનાથને ” સિંહાસન અર્પણ કરવા આવનાર હતા (તે) તમેજ કે ? તમારા પુત્રને ઉત્તમ પ્રકારે આરામ થયો ? એવાં પર્વતનાં વાક્ય શ્રવણ કરી, સૂત્રધાર આશ્ચર્યાનંદ પામી વધો, મહારાજ ? પુત્રને આરામ થયો તેથી દારિકાપ્રત્યે કૃષ્ણ પ્રિત્યર્થે આ સિંહાસન મસ્તકે મૂકી અર્પણ કરવા જતો હતો, પરંતુ માર્ગમાં ભગવત આજ્ઞા થઈ કે તું સિંહાસન પર્વતમહેતાને અર્પણ તો મને અર્પણ થશે. તેથી આ સિંહાસન લઈ કર્ણા કરી શ્રીકૃષ્ણને અર્પણ કરો ! પર્વત પ્રીતિપૂર્વક સિંહાસન લઈ સન્માનપૂર્વક સૂત્રધારને વધાય કરી, પરમાનંદ પામ્યો ! ભગવાન સ્વેચ્છાથી પૂ-

ચોક્ત પ્રમાણે ભાણાવાવ મંદ્યે ગવાક્ષમાં આવી વિરાજમાન થયા, તે વાવ માગ રાક્ષના દક્ષણ દ્વારે છે, આ વાવ દુર્ગધમય મહાભયંકર હતી પણ જે વેળા તેમાં ભગવાનનું આગમન થયું તે વેળાથી દુર્ગ્યતા જેવા નિર્મલ ગંગાજલથી ઉભરાવા લાગી જલનો પ્રવાહ ચાલવા લાગ્યો તેને નિરિક્ષણ કરી, માગરાક્ષવાશી નરનારીનાં સમુદાય જેમ મહાતીર્થનો ઉદયકાળ હોય એમ મહોત્સવ કરતાં પૂજા સાહિત્ય સહીત વાવઉપર આવી પરમાનંદ પામતા છતાં પૂજન, વંદન, સ્નાન, દાન, કરવા લાગ્યાં, નાના પ્રકારથી નૃત્ય ગીત કરવા લાગ્યાં, જેમ જેમ પૂજન વંદનાદિ કરેછે તેમ તેમ જલ વિશેષ ઉભરાયછે, આ કૌતુકને શ્રવણ કરી પર્વત મહેતો તત્રે જઈ કૃષ્ણનો અદક્ષિત પ્રભાવ જાણી પરમાનંદ પામી પ્રણામપૂર્વક વાવમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યા, જેમ જેમ પદ્ધતિયોથી ઉતરે તેમ તેમ જલની ઉર્મિશાંત થતી જાય, કોષ્ઠકમાં ગયા છતાં સમસ્તજલોર્મિ શાંત થઈ તે વેળા ગવાક્ષમાં પોતે પ્રથમ પૂજલી મૂર્તિ વિરાજમાન હતી, તેણિને યથાર્થ નિરિક્ષણ કરી, હસ્તમાં લઈ ખારણે આવ્યા પશ્ચાત્ સમસ્ત લોક નિરિક્ષણ કરી, મહાઆશ્ચર્ય પામી, પૂજન, વંદન કરી પર્વતની પ્રશંસા કરતા છતાં ચરણારવિંદપ્રત્યે મસ્તક મૂકી દંડવત પ્રણામ્યા ” પશ્ચાત્ ગીત, વાઘથી, મૂર્તિને સ્વગૃહે આણી, વિક્રમસંવત ૧૫૬૦ ના વર્ષમાં સૂત્રધારે અર્પેલા સિંહાસનપ્રત્યે સ્થાપન કરી !! તે મૂર્તિ સાંપ્રતકાળમાં જુનાગઢમાં નાગરવાડામાં સુંદર મંદિરવિષે વિરાજ રણછોડજીના નામથી પૂજાયછે! (એ પ્રકારે પર્વત કારણે આ મૂર્તિ સ્વેચ્છાથી માગરાક્ષ ગઈ, તત્પશ્ચાત્)

શ્રીમત્ વલ્લભાચાર્ય સંવત ૧૫૩૫ માં જન્મ લઈ, પંચવિંશતિ વર્ષના વયે પૃથિવી પરિક્રમણ કરતાં કરતાં દ્વારિકાપ્રત્યે આવી જગત દેવાલયવિષે કૃષ્ણમૂર્તિને નહિ નિરિક્ષણ કરી અત્યંત ખેદિત ચિત્તથી ગોમતી તટે જઈ, નિશામાં શયનીત થયાછતાં અર્ધરાત્રી સમયે સ્વમાંતરમાં શ્રીકૃષ્ણે કથ્યું ? હે આચાર્ય તમે ખેદિત થશો નહી ! કથ્યું તે શ્રવણ કરો !? આ સ્થલથી અર્ધ યોનાંતરે લાડવા નામે ગામ છે! તત્રે મારી સુંદર મૂર્તિ અર્ધો પૃથિવિમાં અર્ધો ખારણેછે, જણિના મસ્તકે સિંદુર ભુષેલું છે! જણિને ક્ષેત્રપાલ માની પૂજે છે ! તે મૂર્તિ રૂક્મિણિયે ક્રિયાહેતુથી સજી છે તેનું સમસ્ત વૃત્તાંત દ્વારિકામહાત્મ્યમાં કથન કથ્યુંછે! એણિનું નામ રૂક્મિણિરમણ છે તેણિને તત્રે થી આણી જગતદેવાલય વિષે તમે સ્થાપન કરો. મારી સંપૂર્ણ ધન્ય છે, એમ કથી શ્રીકૃષ્ણ તે મૂર્તિમાં પ્રવેશ્યા ! વલ્લભાચાર્ય પ્રાતઃકાળમાં લાડવા ગ્રામ પ્રત્યે જઈ, ઉક્તવત મૂર્તિને નિરિક્ષણ કરી, પરમાનંદ પામી, ગીત, વાઘથી, આણી, જગત દેવાલયમાં, પ્રતિષ્ઠાપૂર્વક સ્થાપન કરી, (તે) વિક્રમ સંવત ૧૫૬૦ થી સંવત ૧૬૦૭ પર્યંત તે સ્થલમાં વિરાજ ” તદનંતર શંખોદ્ધાર પ્રત્યે વિરાજમાન થઈ તેનું કારણ.

વાઘેર કિંવા કાપાના ઉપદ્રવથી અજીજ નામે કોઈ તુરક સેના લઈ દ્વારામતિ પ્રત્યે આવી પુરીના આસમંતે અગ્નિપ્રજ્વલીત કર્યો, જથી દ્વારિકાવાશી સમસ્ત લોક સંતાપ પામતા છતાં, શિવાસાગણ સમીપ જઈ કથવા વાગ્યા, મહારાજ ! અ-

મારું રક્ષણ કરે ! કોઇ દુષ્ટ સેના લઇ આવ્યોછે, તેણે પુરિના આસમંતે અગ્નિ દિપ્ત કર્યોછે, તેથી અમે દહન થઇએછીયે. પદ્માયન કારણે એક માર્ગ પણ મળતો નથી, આ સમય અમે પ્રજ્વલતું રક્ષણ કરવું એ તમને યોગ્યછે:—એ પ્રકાર પ્રજ્વળતાં વાક્ય સાંભળી, આ કૃષ્ણભક્ત દ્વારિકાનો રાણો શિવાસાગણ દ્વારિકાને બળતી નિરિક્ષણ કરી, જગતદેવાલયવિષે પ્રવેશી, સન્મુખે રહી, એકાગ્રથી શ્રીકૃષ્ણની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો, તેનું ભક્ત માલમાંથી નીચે પ્રમાણે:—

કવોત.

કાવાપતિ શિવામૃત સાગનકો પ્યારો,
હરિ દ્વારાવતિ ઈસર્યો પુકારે રછા કીજિયે;
સદા ભગવાન આપ ભક્ત પ્રતીપાલ કરે,
કરો પ્રતિપાલ મેરો મુની મતી મોજિયે;
તુરક અજીજનામ ધામકો લગાઈ આગી,
લઈવાગ ઘોરનકી આપે દૂક કીજિયે;
દુષ્ટસવ મારે પ્રમુ કષ્ટ તેં હગારે.

નિજપ્રાનવારી જારે વહનયોર^૧ પીજિયે. ૧

એ પ્રકારે સ્તુતિ શ્રવણ કરી શ્રીકૃષ્ણ (તેને) કથના લાગ્યા, ભક્તરાજ તું ભીતિ મા કર ! પ્રજ્વલીતઅગ્નિ શાંત થશે, સેના સહીત તુરક સત્ત્વર પદ્માયન થશે, પરંતુ મારી ઇચ્છા શંખોદ્ધારપ્રત્યે જવાનીછે, તેથી સત્ત્વર તું મને ત્રણ દે. એમ કૃષ્ણભક્ત શ્રવણ કરી. શિવાસાગણ બાર. પંદર. અગોટીથી કૃષ્ણમૂર્તિને લઈ, શંખોદ્ધારપ્રત્યે વિચર્યો છતાં. સંદિપ્તઅગ્નિ સત્ત્વર શાંત થયો, કાલાસર્પ અકસ્માત્ પ્રકટ થઈ. તુરકસૈન્યને દંડ કરવા લાગ્યા, તેથી સર્વે દુષ્ટ પ્રાણ લઈ, પદ્માયન થયા. શિવાસાગણ શંખોદ્ધારપ્રત્યે જઈ, શંખનારાયણની ગૌશાળામાં કૃષ્ણમૂર્તિને સંવત ૧૬૦૭ ના વર્ષમાં સ્થાપિત કરી, દ્વારિકાપ્રત્યે ગયો:—

દ્વારિકાનાથ ગૌશાળામાં ૮ વર્ષ વિરાજમાન થયા પશ્ચાત્ જામનગરના મહારાજાને સ્વપ્નાંતરમાં પ્રાપ્ત થઈ વધા. તે સમય રાન્યાસને જામ રાવલ^૨ હતા. જેણે સંવત ૧૫૬૬ ના શ્રાવણ શુદ્ધ ૭ થુધે જામનગર વસાવ્યું. (તે) સત્યશીલ, દયાવાન, ધર્મપરાયણ, કૃષ્ણભક્ત હતા. હે રાજા તું ધર્મપરાયણ છું. તારી (સેવા) અંગિકાર કરવાની મારી ઇચ્છા છે, તેથી શંખોદ્ધારધામલેખે મુંદરપ્રદેશપ્રત્યે મારું મનોહરમંદિર કરાવ ! મારા સ્વરૂપનો નિર્લય તને શંખોદ્ધારપ્રત્યે આવીશ ત્યારે

૧ કેરલાક કહેછે કે જામરાવલજીએ આ મંદિર કરાવ્યું નથી, પણ જેનું વંશના જે પુરુષ તત્કાલે તેમણે આ મંદિર બિંદમ સંગતના ૧૭ આ સદામાં કરાવ્યું. પરંતુ સંવત ૧૧૧૧ માં દ્વારિકાનાથજી મંદિરમાં સ્થાપિત થયા તેનો લિખિત આધાર છે તેવા આ જે પુરુષે મંદિર કરાવ્યું એ અસંભવિત છે:—

ધ્યે. એમ કથી ભગવાન સ્વાશ્રમે ગયા પશ્ચાત્ રાજા જાગૃત થતામાત્ર સ્વપ્ન સ્મરણ કરતો છતાં હર્ષિતચિત્તથી પ્રભાતે ઉઠી, આદરપૂર્વક મંત્રિને બોલાવી, કથવા શ્રાવ્યો, ગતરાત્રિમાં દ્વારિકાનાથે સ્વપ્નમાં આવી મને કથ્યું, હે રાજા, શંખોદ્ધર, ધામદેવે તૂં માડું મંદિર કરાવ. (ઇત્યાદિક) એમ રાજાનાં વચન શ્રવણ કરી મંત્રિ વધો, મહારાજ ! આપનું સ્વપ્ન સત્ય ! સત્ય ! શંખોદારપ્રત્યે દ્વારિકાનાથ વિરાજ છે, તેથી તે સ્થલમાં મંદિર કરાવવું એ આપને ઉચિત છે, તે સુણી રાજા (તેને) વધો, સત્વર સેનાદિ, સાવધાન કરો ! (મંત્રિ) રાજાની આજ્ઞા મસ્તકે ચઢાવી યથાચ્ચતુ-કુળદ્રવ્ય, સેનાદિ, સાવધાન કરી પ્રણામ-પૂર્વક રાજાને વધો, મહારાજ ! આપની આજ્ઞા પ્રમાણે સર્વે સાવધાન થયાં છે, તેથી ઇચ્છામાં આવે તે પ્રમાણે પ્રયાણ કરો ! તથાસ્તુ કથી. (રાજા) સેના સહીત શંખોદ્ધરપ્રત્યે જઈ, ગૌશાલામાં વિરાજલી કૃષ્ણ મૂર્તિને નિરિક્ષણ કરી. પરમાનંદ પામી. મંત્રિને વધો, સ્વપ્નાંતરે જે મૂર્તિ (મેં) નિરિક્ષણ કરી હતી (તે) મૂર્તિ આજ ! એમાં સંશય નથી, તેથી મંદિર રચવાને સત્વર આરંભ કરો ? રાજાની આજ્ઞાથી મંત્રિયે જે સ્થલે સંપ્રતી મંદિર છે તે સ્થલે મંદિર રચાવવાનો આરંભ કર્યો છતાં, શ્રીકૃષ્ણ રાજાને પુનર્પી વધા.

ઈંદ્રવિજય.

ભૂપતિ. જામ મહામતિમાન સદા ધનશ્યામલભક્તિવિહારી,
નિર્મલ રાવલનામ સુશોભિતકામકાલાપ કલાખલધારી;
રાજસમાજવિષે અધિરાજ વિરાજત ખ્યાતિ અખંડ પ્રતાપી,
જેમ તને કથુ તે વિધિથી કર ધામવિષે મમધામ કલાપી; ૧

આ મંદિર હરિમંદિરના આકારે કરાવ, તેમાં એક ભીત્યાંતરે પૂર્વ પશ્ચિમ દ્વાર-નાં છ મંદિર કરાવજે, કારણ અત્ર સ્થલે સત્યભામા સહીત સુંદરમંદિરવિષે સદૈવ-કીડા કરૂંછું. પરંતુ રૂકિમણીરમણમૂર્તિથી અધુના પ્રાપ્ત થયોછું, તેથી પશ્ચિમાભી-મુખનાં ત્રિમંદિરવિષે મધ્યમાં મને, દક્ષિણમાં ત્રિવિક્રમને, ઉત્તરમાં કલ્યાણજીને, તે પ્રમાણે પુર્વાભિમુખનાં ત્રિમંદિરવિષે મધ્યમાં રૂકિમણિ તથા સત્યભામા સહીત દેવકીજીને, ત્રિવિક્રમ સન્મુખે માધવજીને, કલ્યાણજી સન્મુખે પુરૂષોત્તમજીને. દ-ક્ષણની ભીંતના ગવાક્ષમાં ગરૂડજીને એપ્રકારે વ્યૂહ સંયુક્ત મને સ્થાપન કરજે, માધવપુરમાં સાક્ષાત શેષાવતાર માડું “ધામ” ત્રિવિક્રમ છે તેમની મૂર્તિ જે (મેં) ત્રે-વિક્રમિતેજ સમર્પિ સૂજી છે (તે) પ્રતિષ્ઠાસમયે પોતાની મેળે આવશે, ક-લ્યાણજીની મૂર્તિ ડુંગરપુરથી આણજે, માધવજી, પુરૂષોત્તમજી, દેવકીજી, ગરૂડજી, પિંડારકક્ષેત્રમાં દુર્વાસા સેવિત છે તે ક્ષેત્ર તારી રાજ્યધાનીમાં છે, તેથી (તેમને) તત્રેથી આણિ સ્થાપન કરજે, રૂકિમણિની મૂર્તિ દ્વારિકાના આસંમતે રૂકિમણિ વન છે તેમાં વિરાજી છે તેણિને તત્રેથી આણજે, સત્યભામાજીની મૂર્તિ અનાદિની કલ્પ-વૃક્ષ સમીપ છે, તેણીને પણ તત્રેથી આણજે, એમ સ્વપ્નાંતરે રાજાએ કૃષ્ણઆજ્ઞા પામી તેજ પ્રમાણે મંદિરની રચના સંપૂર્ણ કરાવ્યા પશ્ચાત્ પ્રતિષ્ઠા કરવાને (શુભમૂર્ત)

નિરિક્ષણ કરી. ધુંદુમોત્તરપત્રિયોથી. સમસ્તરાજ્ય, સંપ્રદાયના આચાર્ય, શ્રીમંતગૃહ-
સ્થી નિમંત્ર્યા, દેવકાર્ય બહુ સમસ્ત શંખોદ્ધારપ્રત્યે આવ્યા છતાં, ગીત, વાદ્ય, સ-
હીત મહોત્સવ કરી, આનુર્વેદીપ્રાભણુવૃંદથી અગ્નિને તૃપ્ત કરી, દ્વારિકાનાથાદિ “પ્ર-
તિભાગ્યો” સંવત ૧૬૧૬ માં સ્થાપન કરી, સમસ્ત મંદિરનો વ્યવહાર ચલાવવામાટે,
તે સમય દ્વિધિતખત ઉપર શાહઅકબર હતો, તેથી તેની સહીથી, લેખપત્ર લખી
આપી, પરમાનંદદાસ આધિકારીને શંખોદ્ધારધામનું અધિપત્ય આપિ. સ્થાપન કર્યો.

લેખપત્ર.

દિલ્હિતં

શ્રીમદ્દા સમસ્તનૃપમુકુટમણિ મહારાજાધિરાજા અકબરનામધેયઃ તથાચ સિ-
દ્ધાંતાનુયાયીસમસ્તભૂમંડલાચાર્યાઃ ॥

પરમાનંદદાસમધિકારિણમ્ લિખિત્વા લેખપત્રં દત્તમસ્તિ ॥ યત્ શ્રીશંખોદ્ધાર
ધામક્ષેત્રે સમસ્તભગવન્મંદિરાધિપત્યં ભવતામેવાસ્તિ ॥ તેષાં મંદિરાણાં વ્યવહાર
સિધ્ધયર્થં વ્રહ્મચાર્યાદિ ભવદાનુકુલ્યેન મનુષ્યસંદર્ભઃ સંસ્થાપ્યઃ ભવદનુસારેણૈવ
સેવાદિકં તે કરિષ્યંતિ ॥ ભવદાજ્ઞોલ્લંઘિજનદૂરકરણે ભવતામેવસ્વાતંત્ર્યં ॥
નૃપાચ્ચાઃ સર્વેપિ ભવદાજ્ઞાકરાભવિષ્યંતિ ॥ એતત્થામાધિપત્યં શ્રીમદ્વંશપરંપરા-
ગતનામેવ સમર્પિતં ॥ તદિતરં નિર્ભયચેતોભિર્ભવદ્વિઃ સ્વામિત્વં પ્રતિપાલ્યં ॥
ચૌર્યાદિકર્મકર્તારોયદિ ભવચરણશરણાગર્તાભવિષ્યંતિ તદા નૃપતિઃ દંડાનર્હત્વં
તેષાં સર્વમંદિરે ભવન્મદિરાનાજ્ઞાકારિણઃ કેચન જનાઃ ॥ સંવત્ ૧૬૧૬-દિલ્હિ,
તથા મુજ, તથા જામનગર, તથા સંપ્રદાયના આચાર્યની સહી.

એ પ્રકારે લેખપત્ર આપી રાવલજી બમની પરમેશ્વર વિષે સંપૂર્ણ ભાવનાને નિ-
રિક્ષણ કરી સર્વે રાજ્યે આચાર્યોયે (તેને) માન આપ્યું.

કાવિત.

માનસં વિશાસવેપ, દિવ્યકીર્તિસં વિશેષ.
ભૂમિમેં વિદેશ દેશ, જ્યાકે નેક નામદે;
શીલ, સૌર્યસં, ઉદાર, ધર્મ, કર્મસં, અપાર,
લોકમેં વિનાવિહાર, જ્યાકે સર્વકામ દે;
નીતિસં પવિત્રપૂર, પાપસં સદૈવ દૂર,
શત્રુમેં અપારશત્ર, જ્યાકે મૃત્યુ આનદે;
સર્વ ભૂષમેં નિદાન, ભાગ્યકે મહાનિધાન,
જ્યેષ્ઠા સંતમે મુન્દન, જ્યાજ ભૂષન્દમરે. ૧

એમ માન આપી વધાર વધા પડ્યાન બમરાવલજી એનાને સંસ્થાન ગયા.

જગતદેવાલય એ પ્રકારે “ચણુમૂર્તિયો” જવાથી શુન્ય થયું તેથી શારદામઠના અધિ-
પતિ શંકરાચાર્યે શ્રીદ્વારિકાનાથજીની મૂર્તિ ડુંગરપુરથી આણી. તેમાં સ્થાપન કરી
(તે) સાંપ્રતકાળમાં પૂજય છે, દ્વારિકામાં રણછોડજી આદિદેવ, લક્ષ્મીઆદિદેવતા,
શંખોદ્ધાર પ્રમાણે છે, અધિક ન્યૂન વિશેષ નથી, દ્વારિકાનાથજીની સેવાશૃંગાર ગુગ-
ળી બ્રાહ્મણ કરે છે, ઇતરનાં મહાધિપતિ તરફથી થાય છે, રણછોડજીઆદિ સર્વને ભોગ-
સામગ્રી મહાધિપતિ તરફથી સમર્પાય છે.

શંખોદ્ધારપ્રત્યે સત્યભામાજીનું મંદિર આદિથી હતું. તેથી પરમાનંદદાસ સત્યભા-
માજીના મંદિરના અધિકારી હતા, એમ સંશય રહિત નિશ્ચય થાય છે, પ્રથમ એ પ્ર-
માણે એક મંદિરવિષે ૬ મંદિરમાં અષ્ટમૂર્તિયો સ્થાપન થઈ, તેમનો સમસ્ત વ્ય-
વહાર પરમાનંદદાસ અધિકારી ધામાધિપત્યપણાથી વહન કરતા હતા. ઇચ્છાથી
પરમેશ્વરનો (પ્રભાવ) દિનપરદિન વૃદ્ધિ પામવાથી, તથા સંપત્તિ યથાઅનુકુળ પ્રાપ્ત
થવાથી, કાલાંતરે રૂડિમણીજી તથા સત્યભામાજી, એમનાં મંદિર પૃથક્ પૃથક્ સ્થા-
પન કર્યાં, પરંતુ વિક્રમના કયા શતાબ્દમાં થયાં તેનો આધાર નથી, દેવકીજીના
વામ, દક્ષણ પાર્શ્વેથી, ઉત્થાપી તે મંદિરમાં સ્થાપન કરિયો, તેમના વ્યવહાર સિ-
દ્ધયર્થે ઉભય મંદિરમાં પૃથક્ પૃથક્ અધિકારિ થયા, તેમણે દ્વારિકાનાથાદિની સેવા
એક દિવસે રૂડિમણીજીએ એક દિવસે સત્યભામાજીએ કરવી, એવા કરારથી, સેવા-
શૃંગાર કરવા, બ્રહ્મચારી, સેવક આદિ પૃથક્ પૃથક્ સંગ્રહ કરી, દિવસે દિવસે પરમે-
શ્વરનો મહિમા વધાર્યો, પટરાણિયોના ભંડાર સ્થાપી. તેમના નામથી દેશાંતરનાં
આસ્પદ સંપાદન કર્યાં, તેમણે જ પ્રમાણે પ્રથમથી પદ્ધતી નિર્માણ કરી. તે પ્રમાણે
અઘાપિ વહન થયાં જાય છે, અધિકારી આદિ સંસારથી વિરક્ત થઈ મંદિરમાં
વશ્યા તેથી વિરક્ત વૈષ્ણવ એમ આદિથી કથાયા, સમસ્ત આચાર્યોએ વેદમાર્ગ પ્ર-
માણે શુદ્ધવૈષ્ણવી સંપ્રદાય, તથા રાજ્યનીતિથી સેવાપ્રકાર નિર્માણ કર્યો છે (તે)
સર્વ ધર્મને અનુકુળ છે, તેમાં વલ્લભાચાર્યના વંશજેએ પ્રસંગોપાત કિંચિત્ કિંચિત્
અધિક ન્યૂનતા કરી છે (તે) અત્યુત્તમ છે.

પરમાનંદદાસ મરણ પામ્યા પશ્ચાત્ આ ક્ષેત્રમાં જ જ સત્તાકારક એક પશ્ચાત્
એક થયા તેમણે લક્ષ્મીજીસહીત અંદરનાં મંદિર સ્વાધિન કર્યાં, તેમનાં પ્રીત્યર્થે જ
ઉત્પન્ન આવે તેના ભોક્તા પણ તેજ થયા, યાત્રાર્થી ઉપર કલેશદાયક (કર) પણ એવા
દ્રવ્યલુબ્ધક સત્તાકારક કરિ ગયા તેપ્રમાણે અઘાપિ વહન થયા જાય છે, પરંતુ સાં-
પ્રત કાળમાં આ ક્ષેત્ર નીતિ નિપુણ સત્તાકારકના હસ્તમાં છે, છતાં (દેવ દ્રવ્ય)
રાજ્યે ઉપયોગમાં નહી લેવું એવો વિચાર ઉદય નથી થયો (એ) આશ્ચર્ય છે !

લક્ષ્મીજી, તથા સત્યભામાજી, એ ઉભયનાં મંદિર રણછોડજીના ઉત્તરદક્ષિણ
પાર્શ્વે સ્થાપન થયાં, પશ્ચાત્ કાલાંતરે લક્ષ્મીજી સમીપ રાધાજીનું મંદિર, સત્યભામાજી
સમીપ બાલમુકુંદજીનું મંદિર, એ ઉભય મંદિર વિક્રમ સંવત ૧૭૮૦ ના વર્ષમાં સ્થાપન
થયાં, એમ કેટલાક અનુભવીઓ કહે છે, જામનગરથી તમાચી જામજે વર્ષમાં યાત્રાર્થે
અત્રે આવ્યા હતા, તેણે પોતાના પૂર્વજનું કરેલું “દ્વારિકાનાથજીનું મંદિર” જીર્ણોવસ્થા-

માં નિરિક્ષણ કરી, તેનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો તે સમય, રાધાજી, તથા ખાલમુકુંદજીનાં મંદિર કરાવી તેમાં રાધાજીની પ્રતિમા, સ્થાપન કરી, આ મંદિરથી દ્વારિકાનાથાદિની સમસ્ત પ્રકારની દાસત્વસેવા કરવી. એવા કરારથી વ્યવહાર સિદ્ધયથે વિરક્તને ભંડારીની પદવીથી અધિકાર અર્પી સ્થાપ્યો, તેણે ભંડાર સ્થાપી. ઉપયોગી મનુષ્ય સંગ્રહ કરી દેશાંતરમાં રાધાજીના નામથી આસ્પદ સંપાદન કર્યા; તે પ્રમાણે ખાલ મુકુંદજીની પ્રતિમા ડુંગરપુરથી આણી સ્થાપન કરી, તમાચીબ્રમ સંવત ૧૭૮૦માં શંખોદ્ધારક્ષેત્રે આવ્યા હતા, દ્વારિકાનાથજીના મંદિરપૃથે સાક્ષિગોપાળમંદિર વિક્રમ સંવતના ક્રિયાશતાબ્દમાં થયું તેનો આધાર નથી, લક્ષ્મીજીનું મંદિર અત્રેના સત્તાકારકે સ્વહસ્તગત કર્યું. નંતર લક્ષ્મી ગૃહમાં રામચંદ્રની સ્થાપના કરી, તેને પણ કાલાંતરે ઉત્થાપન કરી. તત્ સ્થલે જોવર્ધનનાથજીને સ્થાપન કર્યા, તે ક્રિયા વર્ષમાં તેનો આધાર નથી. ખાલમુકુંદજીના મંદિરમાં મંદિરના અધિપતિયે ખડુવર્ષ પર્થત ખાલમુકુંદજીના નામથી વ્યવહાર ચલાવ્યા પશ્ચાત્ સંવત ૧૮૫૦ ના વર્ષ પછી જાંબવતીની (પ્રતિમા) ડુંગરપુરથી આણી, સ્થાપન કરી, તત્પશ્ચાત્ જાંબવતીના નામથી વ્યવહાર ચલાવ્યો, તેથી તે મંદિર જાંબવતીના નામથી પ્રસિદ્ધ થયું. સત્યભામાજીના મંદિરના અધિપતિહરિદાસ ખાવાએ સંવત ૧૮૩૬ માં ત્રિવિક્રમનું મંદિર સત્યભામાજીના મંદિરમાં સંપાદન કર્યું, તથા સત્ય, શીળાદિ સદાચરણથી, પુષ્કલ સંપત્તિ મેળવી, મંદિરના આસમંતે કિલ્લો બંધાવ્યો. તત્પશ્ચાત્ સદારામનામે અધિકારિ થયા. તેમણે જોખામંડલના સત્તાકારક સંગે મિત્રભાવથી ઘણાં યશસ્વી કર્યો કરી પોતાનું જીવન સાર્યક કર્યું, સત્યભામાજીના મંદિરના અધિકારી પ્રતાપી થઇ ગયા એમ નિશ્ચય થાયછે, સાંપ્રતકાળમાં એજ મંદિરના અધિકારી નરોત્તમદાસ છે તે પણ પ્રતાપી છે.

એ પ્રકારે સંવત ૧૬૧૬ થી દ્વારિકાનાથજી આદિનાં મંદિર સ્થાપન થયાં તેમનો દ્વારિકાનાથજીના નામથી સમસ્તભૂમંડલપ્રત્યે પ્રતાપ વિસ્તાર પામ્યો છતાં મંદિર ઇન્જીનીયરી તે સમસ્ત મંદિરનો સંવત ૧૬૧૬ ના વર્ષમાં નાશ થયો.

કાળા કિંવા વાઘેર લોઢે જોખામંડલની રાજધાની ગાયકવાડના હસ્તથી પોતાના હસ્તગત કરવા વિચલ હતાવ્યો, પ્રથમ દ્વારિકામાં રાજ્યાધિકારીથી વિચલ કરી, બેટના કિલ્લામાં પ્રવેશી, સરકારનું સ્થાણું ઉત્થાપન કરી પોતાની આજ્ઞા વરતાવી, તે સમસ્ત ગાયકવાડ સરકારને વિદિત થવાથી અંગરેજ સરકારની સહાયતા માગી, લેથી અંગ્રેજસરકારે પુષ્કલ સેના લઇ. સમુદ્રમાર્ગે બેટના આસમંતે બ્રહ્મ, સંવત ૧૬૧૬ ના આસો શુદ્ધી ૧૦ ના દિવસે સંગ્રામ આરંભ કર્યો, અતિઅસ્થ

૧ રાધાજીની પ્રતિમાનિરે મેટલાક કહેછે કે, આ મૂર્તિ અત્રેકિની નાતમાં હંસવાદની સરસ્વતીના નામથી હતી, જેણેને અષોઢી કહેલ જામજી પોતાના મુદ્દે રાખી પદ્મનાથદેવિપ્રત્યે નમ્ર મૂર્તિનો રંગન કરાવી. ઉદરનિર્મલ કરતો હતો, આ અષોઢી સંવત ૧૮૪૬ માં ૧૬ વરે હતો તેની પાસેથી દુધ આપી લીધો.

વાઘેરે પણ કીલ્લામાં રહી તેમના સન્મુખે અત્યંત સંગ્રામ કર્યો, અંગ્રેજ સૈન્ય આગળોટમાંથી ઉતરી કીલ્લા ઉપર આવવા લાગ્યું તેને નિરિક્ષણ કરી, પાંચ વાઘેર-માંથી ત્રણ પલાયન થયા. પણ બે વાઘેર અતિવેગથી સેનામાં પડી તલવારથી ઘણા મનુષ્યના પ્રાણના નાશ કરી મરણ પામ્યા; મહા ત્રાસ પામી સેના પલાયન થઈ, આકી રહેલા વાઘેરોએ તાપ સહન નહીં થયો તેથી કીલ્લાને તલ સમુદ્ર માર્ગે પલા-યન થયા છતાં મંદિરના લોહોએ અંગ્રેજો સમીપ જઈ પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક જાણ કરી, તેથી (તે લોક) તેમના સંગે કીલ્લામાં આવી કથવા પ્રમાણે નિશ્ચય થવાથી ધ્વજપતાકા રોપી, પોતાના વિજયનાં ચિન્હ દર્શાવી, શુદ્ધ ૧૧ ના દિવસે સેનાપતિએ અંગ્રેજ સૈન્યને લુટવાની આજ્ઞા કરી, તે પ્રસંગે સોલજરોને કરાચીના વહાણમાંથી મંદિર પ્રાપ્ત થઈ, તેનું પાન કરી, મદોન્મત્ત થઈ, તેમણે બેટના વાશી સુમારે ૭૦-૭૫ મનુષ્ય વિનાકારણ નાશ કર્યા; દ્વારિકાનાથાદિની મૂર્તિયો ઉપરથી તથા સમસ્ત મંદિરોમાંથી “સર્વસ્વ” હર કર્યું, નંતર લુટ બંધ કરી, ઇતર દિવસે કીલ્લાને સુરંગથી ઉડાવી દેવા આવ્યા છતાં મંદિરવાળાઓએ તથા બેટવાશીઓએ. સેનાપતિને કથ્યું કીલ્લામાં અમારી મૂર્તિયો છે, તેથી આ અન્યાય બંધ રાખવો જોઈએ, (તે) સુણી નિઃસંશય ભગવતઘઘાથી સેનાધિપતિ વધો, અમને મુંબઈ સરકારનો હુકમ છે તેથી મંદિરમાંથી તમારી મૂર્તિયો બે કલાકમાં ઉત્થાપી રૂચે ત્યાં લઈ જાઓ ! તેથી મંદિર-વાળા લોહોએ સમસ્ત મૂર્તિયો ઉત્થાપી રાધાજીની ગૌશાળમાં સ્થાપન કરી, પશ્ચાત્ અંગ્રેજોએ કીલ્લાના આસમંતે (સુરંગ) આપી પ્રથમ કીલ્લાને ઉડાવી નાંખ્યો, અંબિકા-જીને તથા ગોવર્ધન નાથજીને લુટવેલા લઈ ગયા હતા. અંગ્રેજોને જેમ જેમ દ્રવ્ય લખ્યું થયું તેમ તેમ દ્વારિકાનાથાદિ ૬ મંદિર તથા જાંબવતીનું મંદિર પૃથિવીતલ પ્રમાણે કર્યાં, લક્ષ્મીજીનું મંદિર આરોગ્ય રહ્યું, રાધાજી સત્યભામાજીનાં મંદીર અર્ધપાત થયાં, આમના લોહોએ રક્ષણાર્થ વસ્ત્રાભરણ મંદિરમાં આપ્યાં હતાં તેપણ લુટમાં ગયાં; અગિયાર દિવસ પર્યંત એ પ્રમાણે લુટ ચલાવવાથી બહુકાળની સંચિ-ત ઔદેચાટીની સંપત્તિ હરણ થઈ, તેમાંથી મુંબઈ સરકારે એક પેટી પાછી મોકલી હતી (તે) જે દ્રવ્ય સંખ્યા હરણ થઈ તેના હિંચિત્ લેખામાં નહતી, પરંતુ દ્વારિકા-નાથજીની પ્રતિમા સહીત નીકલેલો ઘંટ પાછો આવ્યો હતો, જેનો નાદ મનોહર છે.

આ ભયંકર કૃત્યથી, માંડવી, ખંભાળિયા, જમનગર તથા મુંબઈ, એમાં વસનારા સમસ્ત વૈષ્ણવોવિષે અત્યંત ઉદ્વેગતા થઈ રહી હતી, જેથી માંડવીના માહાજન તરફથી, તથા ગોસ્વામી તરફથી જમસાહેબની તથા કચ્છનારાવની રાજ્યધા-નીમાં જાણ કરવામાં આવી કે શંખોદ્ધારમાં પ્રલય થયો, મૂર્તિયોને ઉત્થાપી ગૌશાળામાં સ્થાપી, સમસ્ત મંદિર પૃથ્વી પ્રમાણે કર્યાં, આર્યધર્મ નાશ પામ્યો, તેથી તમો આ-ર્યધર્મરક્ષકરાજવંશોએ રક્ષા કરવી જોઈએ, એ પ્રકારે શ્રવણ કરી ઉભય રાજ-ઓએ પોતપોતાના પોલેટીકલ એજંટ વિવિધમાન મુંબઈ સરકારને જાણ કરી, જેથી મુંબઈ સરકારે સેનાપતિને આજ્ઞા કરી કે, તમોએ શંખોદ્ધારવિષે સમસ્ત પ્રકારથી રક્ષણ કરવું, તથા દ્વારિકા હસ્તગત કરતી વેલા મંદિરની રક્ષા કરવી, એમ મુંબઈ

સરકારની આજ્ઞાથી ગેટવિષે વ્યવસ્થાપૂર્વક રક્ષણાર્થે થાણદાર મુકી, મંદિરતું રક્ષણ કરતાં દ્વારિકા હસ્તગત કરી.

મંદિરપાત થયા પશ્ચાત્ માંડવીના ગોસ્વામી છોટાજી મહારાજનાં બહુજી દ્વારકાનાથાદિને માંડવીમાં સ્થાપન કરવા એવા વિચારથી ૨૫-૩૦ મનુષ્ય લઈ, શંખોદ્ધાર પ્રત્યે આવી, (મૂર્તિઓને) લઈ જવાની વ્યવસ્થા કરતાં હતાં તે અવસરમાં એકાએક પાંચ વાદેર શસ્ત્ર સહીત આવી તેમને કથવા લાગ્યા કે અમે જીવતા છતાં તમે અમારા ઠાકરને લઈ જાઓ છો તેથી તમને મારી નાખીશું, એમ વદતા વાદેરને વિલોડી ભયથી વહુજી અતિસ્તવર માંડવી પલાયન થયાં તથાપિ શંખોદ્ધાર પ્રત્યે પુનર્પિ મંદિર કરાવવાં એમ તેમણે પુષ્કળ આગ્રહ કર્યો, તે પ્રમાણે જામનગરના મહારાજ વિલાજીએ મંદિર અમે કરાવિશું કારણ અમારા પૂર્વજે પૂર્વે કરાવ્યાં હતાં એમ ગાયકવાડસંગે માગણી કરી પરંતુ આ (ધામ) ગાયકવાડની રાજધાનીમાં તેથી મહારાજખંડેરાવે સંવત ૧૯૧૭ ના માધમાસથી આરંભી પૂર્વે જે સ્થલે જેવા આકારે હતાં તેવાં તેસ્થલે મંદિર કરાવ્યાં, પશ્ચાત્ પ્રતિષ્ઠા કરણાર્થે અમરેલીના ગોસ્વામી લાલમણીજી, તથા નગરના વ્રજનાથજી આદિવીશ સ્વરૂપ આવ્યાં હતાં, યજ્ઞહોમાદિ કરણાર્થે વડોદરેથી વેદવિદ્યાભણે આવ્યા હતા, મહારાજમારંભ નિરક્ષણ કરવા દેશ દેશના બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રી, વૈશ્યઆદિ આર્ય ધર્મીનાં સમુદાય આવ્યા હતાં, સમસ્ત મળ્યા છતાં, ગીત, વાદિત, નૃત્ય, સહિત વેદવિધાને, દ્વારિકાનાથાદિ પ્રતિમાઓ નિજનિજ મંદિરમાં સંવત ૧૯૧૮ ના ફાગણ શુદ્ધિ ૭ ના શુભમૂહૂર્તે પુનર્પિ સ્થાપન કરી, જાંબવતીની પ્રતિમા હુંગરપુરથી આણી સ્થાપન કરી, તે પ્રમાણે ગોવર્ધનનાથજીની તથા અંબિકાજીની.

એ પ્રકારે પુનર્પિ મંદિર સ્થાપન થયા પશ્ચાત્ સ્વરૂપકાળમાં રિદ્ધિ, સિદ્ધિથી પ્રાપ્ત થયાં, દ્વારિકાનાથ, કલ્યાણજી, માધવજી, પુરૂષોત્તમજી, દેવકીજી, એમનાં પાંચમંદિર સરકારી છે, એ મંદિરમાં ખવાસની પદવીથી શુભગી તથા અવદીય રાજ્યમાં કર આપી રહેછે, શંગાર, આરાતિકા, રાજભોગાદિ જે પૂજનસંગ્રંધિ કૃત્ય છે તે એકાંતર દિવસે લક્ષ્મીજી તથા સત્યભામાજીના મંદિરથી થાયછે, દ્વાર ઉધારવાં, સંપુટ કરવાં, દંતધાવન, તૈલચંદન, સ્નાનોદક, અર્પવાં, દીપક પ્રજ્વાલન કરવા, વસાહરણ રક્ષણ કરવાં, ઇત્યાદિ દાસત્વ સેવાકૃત્ય રાંધાજીના મંદિરથી નિરંતર થાયછે, કલ્યાણજી, પુરૂષોત્તમજીના મંદિરમાં પૂજનસંગ્રંધિ સેવાકૃત્ય નિરંતર લક્ષ્મીજીના તરફથી થાયછે, માધવજીમાં તે પ્રમાણે સત્યભામાજી તરફથી થાયછે, માત્ર દ્વારિકાનાથજી, તથા દેવકીજી, એમના મંદિરમાં ઉચ્ચ પદરાણિયો તરફથી એકાંતર દિવસે થાયછે, રાજ્યમંદિરનાં ઉત્પન્ન, તથા વ્યય, રાજ્યાર્થન છે, ઇતર મંદિરનાં નિજનિજના અધિકારિના હસ્તગત છે, સાક્ષિ ગોપાલનું મંદિર પ્રથમ વૈરાગિના હસ્તગત હતું, સાંપ્રતકાળમાં રાજ્યહસ્તગતછે, તેથી દેવની સમસ્તપ્રકારની સેવા શુભગી કરેછે, તેને રાજ્યમાંથી પગાર મળેછે, સાક્ષી ગોપાલની સેવા કરનાર પ્રથમથી દ્વારિકાનાથ સન્મુખે ઇચ્છ વસ્તો હતો, તેથી (તે) ઇતરિયો કથાયછે, લક્ષ્મીજીનું મંદિર,

પ્રથમ રાજ્ય હસ્તગત હતું, તેથી દેશાંતરનાં ઉત્પન્ન લક્ષ્મીજી વાળા લેતા હતા, પણ એ મંદિરના અધિકારી રઘુવરદાસજીએ સંવત ૧૯૨૧ ની સાલમાં મહારાજા ખંડેરાવથી વસ્ત્રાખરણે સહિત હસ્તગત કર્યું, તે સમય પ્રથમનો આલણ ઉપરજે કર હતો (તે) પણ એ મહારાજાએ માફ કર્યો, સમસ્ત મંદિરમાં શયા મંદિરછે પણ દ્વારિકાનાયનું તથા ત્રિ-વિક્રમજીનું શૈયામંદિર ઉત્તમછે તેમાં ત્રિવિક્રમનું શૈયામંદિર બહુસુશેભિતછે, એમાં પાંચેલા પ્રત્યેક અરિસામાં ત્રિવિક્રમના સ્વરૂપનાં પ્રતિબિંબ પડેછે (તે) નિરિક્ષણ કરવાથી વિચિત્ર લાગેછે. આ શૈયામંદિર સંવત ૧૯૩૫ ના દ્વાગણ શુદ્ધિ ૭ ના દિવસે અધિકારી નતરોત્તમદાસજીએ ધણા ચત્નથી ભક્તિપૂર્વક રચાવ્યું છે, ત્રિવિક્રમનાં ઉત્સંગનું સ્વરૂપ સહાખંડરમાં વિરાજેછે, ત્રિવિક્રમની ધ્વજ નીચે માનતાથી સિદ્ધ થયેલા યાત્રાર્થી, ખાલકને ચૌળકર્મ કરાવેછે, તે સમય ગીતવાદાદિથી મહોત્સવ થાયછે. લક્ષ્મીજી, સત્યભામાજી, જંબવતીજી, એમનાં મંદિરના અધિકારી તથા રા-ધાજીમંદિરનો ભંડારી, જે પ્રમાણે શંખનારાયણનો બ્રહ્મચારી થાયછે તે પ્રમાણે આ ચાર મંદિરના થાયછે, લક્ષ્મીજી, સત્યભામાજી, એમનાં ઉભયમંદિરમાં શ્રીજીની સેવા કરણાર્થે બ્રહ્મચારી થાયછે તે એવી રીતે કે, ગોલવાડી સંપ્રદાયના અવધીય સ-હસની જ્ઞાતિમાંથી જેને પુત્ર વિક્રમથી આપવાની ઇચ્છા હોય તેના પુત્રને (અ-ધિકારી) કરાર પ્રમાણે મૌલ્ય આપી મંદિરમાં આણી વિધિપૂર્વક મંદિરની ગાદિ-ઉપર કેવલ શ્રીજીની સેવાર્થે સ્થાપેછે, તથા ગોસ્વામીના કરથી ઉપરણો ઓરાડેછે તેથી (તે) બ્રહ્મચારી કથાયછે, જંબવતીના મંદિરમાં સાચોરાજાતીનો આલણનો ખાલક બ્રહ્મચારી થાયછે, તેને શ્રીજીની સેવાનો અધિકાર નિરંતર નથી.

ઉક્તમંદિરવિના અન્ય વિષ્ણુમંદિર ૨૦ છે, તેમની સમસ્ત પ્રકારની સેવા સાધુ વેરાગી કરેછે, કુશેશ્વર, કપિલેશ્વર, ધીંગેશ્વર આદિ શિવાલય, ૨૩ છે, ચંદ્રભા-ગાદિ દેવિમંદિર ૬ છે, ચોકી હનુમાનાદિ હનુમાન મંદિર ૬ છે, પૂર્વદિશાયે જે હનુ-માન છે (તે) દાંડિના હનુમાન કથાયછે.

ઓખા મંડલમાં ગાડીમાર્ગે રાજ્યકર લેવાતો હતો (તે) સંવત ૧૯૩૫ ના વ-ર્ષમાં મેહેરખાન સરટીમાધવરાવે બંધ કર્યોછે.

મહાલ ઓખામંડળવિષે, દ્વારિકામાં તથા બેટમાં, યાત્રાજી લોકો આવેછે, તેની-પાસેથી જે જે પ્રકારના કર લેવામાં આવેછે (તે) નીચે લખ્યા પ્રમાણે:—

૬૭ હરેક દેશના શુદ્ધ લોકો પાસેથી, ગોમતીમાં સ્નાનનો, તથા બેટમાં દર્શનનો (કર) દર આશામી એકે રૂપિયા.

૪૮ ગોમતીમાં સ્નાનના.

૪૮ બેટમાં દર્શનના.

૬૭૦૧ ખંભાળિયા તથા તેના નીચેના પાંચ કોશીના ગામના દર આશામી એકે રૂપિયા.

૩૦૦૧ ગોમતી સ્નાનના.

૪૮૧ બેટમાં દર્શનના.

- પુ-૧ ખારાડી પ્રગણામાં ખંભાળીયાતાખાના ગામના દરઆશામી એકે રૂપિયા.
૦૧-૧ ગોમતીસ્નાન. ૪૧૧ એટમાં દર્શન.
- ૭૧૧-૧ ખારાં, વેરાવળ, દરઆશામી એકે રૂપિયા.
૩૧-૧ ગોમતીસ્નાન. ૪૧૧ એટમાં દર્શન.
- ૭-૧ મારવાડી, મેવાડી, વેરાગી જેવા દર આશામી એકે.
૭-૧ ગોમતીસ્નાન. ૭-૧ એટમાં દર્શન.
- પુ કચ્છ તથા હાહારના ખત્રિ આશામી એકે રૂપિયા.
૨૧૧ ગોમતીસ્નાન. ૨૧૧ એટમાં દર્શન.
- પુ પોરખંદર તથા જમનગરશેહેરના ખત્રી આશામી એકે રૂપિયા.
૨૧૧ ગોમતીસ્નાન. ૨૧૧ એટમાં દર્શન.
- ૨૭ ઉતારૂ વહાણમાંથી ઉતરી ગોમતી સ્નાન કરી તેજ વહાણમાં પાછો જાય તેની પાસે દર આશામી એકે રૂ. ૨૭ લેવામાં આવેછે.
- ૨૭ વહાણમાંથી માલ વેચવામાટે કીરાણી ઉતરીને ગોમતીસ્નાન કરે તેની પાસેથી દર આશામી એકે રૂ. ૨૭ લેવામાં આવેછે.
- ૧૧૧ ઢેડલોક ગોમતીસ્નાન કરે તેની પાસેથી આશામી ૧ રૂ. ૧૧૧ લેવામાં આવેછે.
- ૧૧૧=૧૧૧ ગામમાં વિવાહ લગ્ન સંબંધિ કામે જે લોકો આવે તેની પાસે દર આશામીએ રૂ. ૧૧૧=૧૧૧ લેવામાં આવેછે.
- ૨૩૧૧ કચ્છ માંડવી તરફના લોકો આવે તેની પાસે દર આશામી એકે ૨૧-શાઈ દારી લેવાયછે.
૧૧૧ દારી ગોમતીસ્નાનની. ૧૨૧૧ દારી એટમાં દર્શનની.
- ૭૧૧ માંડવીથી ઉતારૂ આશામી તેજ વહાણમાં આવી પાછો જાય તેની પાસે દર આશામી એકે દારી ૭૧૧ લેવામાં આવેછે.
- ૧૫૭ ખત્રી આશામી એકે દારી.
૭૧૧ ગોમતીસ્નાનની. ૭૧૧ એટમાં દર્શનની.
- પુ એટમાં કાંણિયા (લોકિક કરનાર) આવે તેની પાસેથી દર આશામી એકે દારી ૫૭ લેવામાં આવેછે.
- પુ ઇંગ્રેજી, ગાયકવાડી, પલટનના સ્ત્રીપાઈ આશામી એકે રૂપિયા.
૨૧૧ ગોમતીસ્નાન. ૨૧૧ એટમાં દર્શન.
- ૨૬૭ વાગડ તથા કચ્છના દર આશામી એકે દારી.
૧૩ ગોમતીસ્નાન. ૧૩ એટમાં દર્શન.
- ૬૧-૧૧ નગર, ખંભાળીયા, રાજકોટ, સુંબઝ વિગેરે દેશના આશામી એકે રૂપિયા.
૪૧૧=૧૧૧ ગોમતીસ્નાન. ૪૧૧=૧૧૧ એટમાં દર્શન.

૨૧-૧૧ ગેટમાં ઉતાડ પાસેથી દર આશામી એકે ૩. ૨૧-૧૧ લેવામાં આવેછે. એ શિવાય ઉભય સ્થલોએ સરખો વહિવટ ચાલેછે તેની કલમો.

૧ દુર્બલ ગરિબ લોકોપાસે કરના રૂપિયા ભરવાની શક્તિ ના હોય તો તેના પાસેથી (૨૬મ) દસ્તુરના અંદર નીકલે તો તેને શોગન ઉપર તે પૈકી બે-ટનો તથા ગોમતિનો નેટલો આછો જમા કરી ઉભય સ્થલની ચીઠી બે-ટથી દ્વારિકાની અને દ્વારિકાથી બેટની એ રીતે લાચારીથી માગે તો કરી આપવાનો હરાવછે.

૨ હરેક દેશનાં હરેક જતના બ્રાહ્મણ, સાધુ, વેરાગી, સન્યાસી, ભાટ, ભાંડ, તરગાળા, ભવાયા, ગાવાવાળા વિગેરે એવા લોકોને ઉભય સ્થલોએ માફી કરવામાં આવેછે.

૩ વલ્લભ કુળ પૈકી કોઈ ગોસ્વામી પોતે અગર તેના માણસ તેનો કાગળ લઈ આવે તથા વ્રજવાશી ચોખ્ખા, મંદિરના પરદેશથી સેવક આવે તેને માફી આપવાનો વહિવટ છે.

૪ ચોખ્ખાની હદમાં રહેનાર લોકોના સગાં એટલે બેન, કન્યા, ભાણેજ, જમાઈ, તથા તેમનાં છોકરાં, તથા કન્યાનાં સાસરીઆં, પડણો, આવે, તથા છોકરાની સ્ત્રીના પીયેરથી આવે તેનાં માખાપ, બેન, કન્યા, તથા કન્યાની સાસુ, સસરા, જે કોઈ લેવા પહોચાડવા આવે તો તેને ઉભય સ્થલે માફી આપવામાં આવેછે.

૫ જમનગરવાળાનાં કુળ જે કોઈ કામદાર અગર માણસ ત્યાંના દરબારનો પત્ર લઈ આવે તો તેને માફી કરવામાં આવેછે, તેમજ કચ્છભૂજના ખાસ ભાયાત અગર કોઈ કામદાર આવે તો તેને માફી આપવામાં આવેછે.

૬ માંડવીના શાહુકાર લોકો જની વર્મશાળા અગર સદાવ્રત બેટમાં છે તેમના ધરના ખાસ માણસ, અગર ગુમાસ્તા, આવે તેને માફી છે, તેમ ભીમાણીવાળા, જરામ શીવજી, રેવાગર કુંચરગર, વિસનજી કચરાણી, કરસનદાસ નેણસી, એ પાંચ આશામીને માફી છે.

૭ ચોખ્ખામંડલમાં સરકારી નોકર, કારકુન, પટાવાળા, સ્વાર વીગેરે આવે તેને માફી તથા તેના ધરનાં સગાં કોઈ આવે તેને પણ માફી છે.

૮ એ શિવાય કોઈ દેશથી કોઈ આબરુદાર તેવો ગૃહસ્થ આવે તેની યોગ્યતા જોઈ તેને માફી આપવી એવો વહિવટ છે.

પરચુરણ કર.

૫-૥ આરમડામાં (ગરમ છાપ) લે તેનો દર આશામી એક.

૫-૬ સરકારને.

૭૦૦ છાપ આપનારને.

૫-૭ બેટમાં ગરમ છાપનો દર આશામી એક.

૭-૮ સરકારને.

૭૦૦ છાપ દેનારને.

૭-૯ ગોપી તલાવમાં સ્નાનનો સરકારને.

બોટઉતાર સરકારનો.

૭-૧૦ પરદેશીને.

૭૦૦૦ એતદેશીને.

૭૦૦૦ મંગલાદર્શન સરકારનો.

શ્રી ત્રિવિક્રમની દ્વજ નીચે ખાલકને મુંડન કરાવે તેનો.

૧૧ ગોરને, ૭૦૦૦ છતરિયાને, નાપીકને ઘઉં શેર ૪ શ્રીફલ ૧ પે-
હેરેલું વસ્ત્ર.

શ્રી દ્વારિકાનાથજી તથા ત્રિવિક્રમજીના સન્મુખે ખાલકને જનોઈ આપે તેનો

૧૧ ગોરને, ૭૦૦૦ છતરીયાને, નાપીકને ઘઉં શેર ૪ શ્રીફલ ૧ પે-
હેરેલું વસ્ત્ર.

શ્રી ત્રિવિક્રમ સન્મુખે ખાલકને અન્નપ્રાશન કરાવે તેનો.

૦૧ ત્રિવિક્રમજીના ભંડારમાં ૦૧ ગોરને.

દ્વારિકાનાથજીની દ્વજ ચઢામણી સરકારનો.

૦૧૧-૧ કચ્છી પાસેથી.

૨૦૦ ઇતર દેશી પાસેથી.

ખીજી શુગળી ગ્રામણીની ન્યાત કરવી પડેછે.

ત્રિવિક્રમજીની દ્વજ ચઢામણી

૦૧ ત્રિવિક્રમના ભંડારમાં.

શ્રી ત્રિવિક્રમ સન્મુખે તુલા થાય તે સંબંધી દ્રવ્યાદિક અધિકારીજી રામપ્ર-
સાદજીએ સંવત ૧૮૨૮ ના વર્ષથી શુગળીની જાતીને કૃત્યાર્પણે આપ્યુંછે.

શ્રીજેતશંખોઞ્ચારમાં, શ્રીહારિત્રનાથાદિદેવવર્જનીતયા શ્રીલ-
ક્ષ્મીલુઞ્ચાદિદેવતાવર્જની, મહાપૂજતયા ધોતીપૂજયાય છે, તેના
સમંધમાં લેમનીલાગત છે. "તે"

દિવસ નામ	મહા પૂજન.					ધોતી પૂજન.				ચરણ સ્પર્શ.		
	વસ્ત્ર	લગાડવા દિ.	લાગન	ઉતારણ કેવીકા	કરકા કાંઠો	વસ્ત્ર	લાગન	ખરસો કેવીકા	કરકા કાંઠો	લાગન	ખરસો	કરકા
શ્રી કારિકાનાથજી ગોપાલજી	ધોતી	૮	સરકારી	૫-૯-૯	૧૫-૧૨	ધોતી	સરકારી	૧-૪-૯	૩૧-૧૨	સરકારી	--૭--	--૫-૫
	ઉપરણો	૮-૧૧	રાધાજી	--૬-૫	૧-૧૧	ઉપરણો	રાધાજી	--૪-૩	૧	ખવાસ	--૧-૫	--૧-૪
	વાળો	૩-૧૧	નેક	--૧૩-૫	૩	.	નેક	--૫-૯	૧-૧૨	.	.	.
	સુધન	૧	મુછાવર	--૪-૩	૧	.	મુછાવર	--૨-૩	૦-૧૧	.	.	.
	પગીયા	૨૦	ગોર	--૧૦-૯	૨-૧૧	.	ગોર	૦-૫-૦	૧-૧	.	.	.
	પરકા	૨-૧૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	અંગુથો	૧	.	.	.	અંગુથો	.	.	.	.	.	.
	ચામો	૦-૧૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
શ્રી ત્રિભુવનજી	ધોતી	૮	મંગરમા	૨--૦--	૭-૧૧	ધોતી	મંગરમા	--૧૦-૯	૨-૧૧	મંગરમા	--૪--	--૪--
	ઉપરણો	૫-૧૧	રાધાજી	--૫-૫	૧-૧૧	ઉપરણો	રાધાજી	--૪-૩	૧	નેક	--૧-૫	--૧-૫
	વાળો	૪	નેક	૧-૧-૦	૪	.	નેક	--૬-૫	૨	.	.	.
	સુધન	૧-૩	મુછાવર	--૪-૩	૧	.	મુછાવર	--૨-૧	૦-૧૧	.	.	.
	પગીયા	૨૦	ગોર	--૧૦-૯	૨-૧૧	.	ગોર	--૪-૧૦	૧-૧	.	.	.
	પરકા	૨-૧૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	અંગુથો	૧	.	.	.	અંગુથો	.	.	.	.	.	.
	શ્રી કર્યાણજી	ધોતી	૮	સરકારી	૧-૮-૫	૧-૧૨	ધોતી	સરકારી	--૧૪--	૨-૧૧	સરકારી	--૪--
ઉપરણો		૫	રાધાજી	--૫-૪	૧-૧૧	ઉપરણો	રાધાજી	--૪-૩	૧	.	.	.
વાળો		૮-૧૧	નેક	--૪-૩	૧	.	નેક	--૪-૩	૧	.	.	.
સુધન		૧-૧	મુછાવર	--૨-૧	૦-૧૧	.	મુછાવર	--૨-૧	૦-૧૧	.	.	.
પગીયા		૨૦	ગોર	--૪-૩	૧-૧	.	ગોર	--૪-૩	૧	.	.	.
પરકા		૨-૧૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
અંગુથો		૧	.	.	.	અંગુથો	.	.	.	.	.	.
શ્રી નાથજી એમનામથાણેપૂજેનાથજી		ધોતી	૮	સરકારી	૧-૮-૫	૧-૧૨	ધોતી	સરકારી	--૧૪--	૨-૧૧	સરકારી	--૪--
	ઉપરણો	૫-૧૧	રાધાજી	--૫-૪	૧-૧૧	ઉપરણો	રાધાજી	--૪-૩	૧	.	.	.
	વાળો	૩-૧૧	નેક	--૪-૩	૧	.	નેક	--૪-૩	૧	.	.	.
	સુધન	૧	મુછાવર	--૨-૧	૦-૧૧	.	મુછાવર	--૨-૧	૦-૧૧	.	.	.
	પગીયા	૨૦	ગોર	--૪-૩	૧	.	ગોર	--૪-૩	૧	.	.	.
	પરકા	૨-૧૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	અંગુથો	૧	.	.	.	અંગુથો	.	.	.	.	.	.

શ્રીગોવર્ધનનાથજી - અર્પિતનીજી એશ્વર્યવસ્ત્રીનારાયનનાથનામાર્શિગોવર્ધન	ધોતી	જા.	ખવાસને	--૮-૫--	--૮-૫--	ધોતી	ખવાસને	--૮-૫--	--૮-૫--	ખવાસને	--૨-૧--	--૨-૧--
	ગિરણો	૪	.	.	.	કિપરણો	.	.	.	.	.	.
	ચાલી	૧૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	સુધન	૦૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	પગીયા	૨૦	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	પટકા	૨	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	અંચુચો	૧	.	.	.	અંચુચો	.	.	.	.	.	.
	સાડી	૨	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
શ્રીલક્ષ્મીજી.	સાડી	૮	ભંડારમાં	--૫--	--૫--	.	.	.	.	ભંડારમાં	--૪--	--૪--
	ચોલી	૦૧	નેક	--૧૫--	--૧૫--	.	.	.	.	.	.	.
	લેફેગો	૦૧૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	અંચુચો	૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
શ્રીદેવકીજી	સાડી	૫૧	સરકારી	૧-૮-૫	જા=	.	.	.	.	સરકારી	--૪--	--૪--
	ચોલી	૦૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	લેફેગો	૦૧૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	અંચુચો	૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
શ્રીસરવજીજી.ગોપા- લજી.એશ્વર્યવસ્ત્રી જી નથા રાધાજી.	સાડી	૫	ખવાસને	--૮-૫--	--૮-૫--	.	.	.	.	ભંડારમાં	--૨--	--૨--
	ચોલી	૦૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	લેફેગો	૦૧૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	અંચુચો	૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	વાગો	૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
શંખનારાયણ,સાગિનીજી,ગોપાલજી.	ધોતી	૮	નેક	૧-૧--	૧-૧--	ધોતી	નેક	--૮-૫--	--૮-૫--	ભંડારમાં	--૨--	--૨--
	કિપરણો	જા	મુઠાવર	--૨--	--૨--	કિપરણો	મુઠાવર	--૨--	--૨--	.	.	.
	વાગો	૩૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	સુધન	૦૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	પગીયા	૨૦	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	પટકા	૨૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	અંચુચો	૧	.	.	.	અંચુચો	.	.	.	.	.	.
	સાડી	૨	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	વાગો	૦૧	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

એઆદિ,ગણેશજી,ગણેશજી,અંબાકાજી,ગંગાપારવતી એમનાંચર્યકર્યાંપેડેછે,એમનાસમંધીલાગનથી.

શ્રીદ્વારિકાનાથાદિતેનનાંશૈયામંદિરછેતેનાદર્શનનાબેઆનાલાગતછે.

મંગલાદર્શનનોઅરધોઅનોલાગતછે,તેકેવલદ્વારિકાનાથજીનોજીપરંતુતેસર-
કારતેછે,તેથીઆધ્યાપણીદરવન્નમાંપ્રવેશકરવાદેછે.

પ્રથમથી પુસ્તકો રાખનારનાં નામ.

પ્રત.	પ્રત.
શ્રી વામજી કોરજી..... ૫૦	શ્રી તલામલ સેવારામ..... ૪
„ નેરામ શિવજી..... ૨૫	„ જમનાદાસ કદાંતજી..... ૩
„ મુલજી જેઠા..... ૨૦	કર દામોદર હથુ..... ૩
„ કાકરથી મુળજી..... ૨૦	„ મુલજી આણંદજી..... ૩
„ ખીમજી આંધવજી..... ૨૦	„ મોરારજી રીવજી..... ૨
„ રવાગર કુંઅરગર..... ૨૦	મોદી મદનજી હેમરાજ..... ૨
„ ઉકેડા ખેતસી..... ૧૫	કર કાનજી રૂપજી..... ૨
„ કેશવજી ઈસરજી..... ૧૫	„ કાલીદાસ પરમાનંદ..... ૨
„ ઈબજી શિવજી..... ૧૫	„ વીસનજી મધુરાદાસ..... ૨
„ રામજી લક્ષ્મીદાસ..... ૧૫	„ લાલજી પ્રેમજી..... ૨
„ વૃંદાવનદાસ પુરૂષોત્તમદાસ..... ૧૦	નેશી ખીમજી જેઠા..... ૨
„ જુમ કાદાનજી..... ૧૦	કર હરજીવન આણંદજી..... ૨
„ જમનાદાસ દેવીદાસ..... ૧૦	શ્રી લખમીદાસ ખીમજી..... ૨
„ પ્રહ્લાદ દેવચંકર..... ૧૦	કર લીલાધર ગોરધનદાસ..... ૨
„ વલ્લભદાસ હરજીવન..... ૧૦	„ રણછોડદાસ પરસોત્તમ..... ૨
„ દામોદર નેરામ..... ૧૦	„ પરસોત્તમ રામજી..... ૨
„ ધરમસી લક્ષ્મીદાસ..... ૧૦	„ દામોદર પ્રેમજી તુલસીદાસ..... ૨
નેશી વીસનજી હિરજી..... ૧૦	„ જગજીવન હેમરાજ..... ૨
શ્રી દામોદર આણંદજી..... ૭	„ બીમજી રૂપજી..... ૨
„ જાદવજી રામજી..... ૫	„ રામદાસ બાણજી..... ૨
કર રતનસી હરજી..... ૫	„ કદાંતજી કરસન..... ૨
„ મનજી કોરા..... ૫	શા. લાલભાઈ લલુભાઈ..... ૨
„ નરોત્તમ હંસરાજ..... ૫	કર ગીરધર જસા..... ૨
„ ગોરધન પીતાંબર..... ૫	„ બાણજી નેરામ..... ૨
શ્રી ગીરધારીદાસ રંગુભલ..... ૫	„ પ્રેમજી ગોવંદ..... ૨
„ તાપીદાસ વ્રજદાસ..... ૫	„ હરિદાસ તુલસીદાસ..... ૨
„ રામજી લખા કુા..... ૫	„ વિસનજી મનજી..... ૨
„ જાડીલાલ કુલચંદ..... ૫	શા. વીરજીદાસ રામદાસ..... ૨
„ નાનાભાઈ નારણદાસ..... ૫	કર પરાગજી બાણજી..... ૨
„ ત્રિજોવન મંગલદાસ..... ૫	„ ગીતાભાઈ નયુ..... ૨
કર લલા વિક્રમાખી..... ૫	„ લાલજી દામોદર..... ૨
„ નારણદાસ આણંદજી..... ૪	„ વીસનજી મુરારજી..... ૨
„ પેલા રામ..... ૪	„ ધનજી વિમરામ..... ૨
„ હિમરસી કમા..... ૪	„ રામજી વીરજી..... ૨

૬૬૨ હીરજી લીલાધર.....	૨	૬૬૨ વાલજી ખીમજી.....	૧
,, મોરારજી વેલજી.....	૧	બનસારી કસનદાસ ગોવનજી.....	૧
,, વીક્રમદાસ પરસોત્તમ.....	૧	૬૬૨ બાણજી નંદુ.....	૧
,, વાલજી ડુંગરસી.....	૧	ખતરી દયારામ શીવજી.....	૧
,, વપ્પદાસ આણંદજી.....	૧	૬૬૨ ઘેલા કલ્યાણજી.....	૧
,, વીસરામ હરજી.....	૧	૨૧૦ સોમચંદ કલ્યાણજી.....	૧
,, કેરાવજી મેઘજી.....	૧	૬૬૨ લખમીદાસ લાધા.....	૧
,, ગીરધર માધવજી.....	૧	,, જીવનદાસ ત્રિકમદાસ.....	૧
,, નારણજી મોરારજી.....	૧	૨૧૦ મોવનલાલ મગનલાલ.....	૧
,, વસરામ મેઘજી.....	૧	,, માણકલાલ કેરાવરામ.....	૧
૨૧૦ તુલસીદાસ પરમાનંદ.....	૧	૬૬૨ શામજી ગોરધનદાસ.....	૧
૬૬૨ દામોદર નથુ.....	૧	,, નારણજી ધરમસી.....	૧
,, વીરજી હરખજી.....	૧	,, રૂપજી બલ્લવજી.....	૧
,, રતનસી મેઘજી.....	૧	,, લક્ષ્મી કલ્યાણજી.....	૧
દલાલ લાલજી દામોદર.....	૧	,, મોરારજી જેઠા.....	૧
૨૧૦ રણછોડ ગાંગજી.....	૧	,, નરસઈ હરજી.....	૧
૬૬૨ કુરજી સુરજી.....	૧	,, પરસોત્તમ ખેતસી.....	૧
,, કેરાવજી લાલજી.....	૧	,, જેઠા વાલજી.....	૧
બ્યાસ લક્ષ્મીદાસ ખલદેવ.....	૧	દલાલ નેમીદાસ હરીલાલ.....	૧
૬૬૨ મોરારજી કલ્યાણજી.....	૧	૨૧૦ તાપીદાસ રૂઘનાથદાસ.....	૧
,, વીઠલદાસ ગોકુલદાસ.....	૧	૬૬૨ લક્ષ્મીદાસ લીલાધર.....	૧
,, લાલજી કલ્યાણજી.....	૧	,, દામોદર હરીદાસ.....	૧
,, પરસોત્તમ આસુ.....	૧	,, વાલજી સુંદરજી.....	૧
,, હીરજી બાણજી.....	૧	૨૧૦ કાર્તીદાસ રાજારામ.....	૧
,, રૂપજી પરધાન.....	૧	રોઠ નારણદાસ કલ્હનજી.....	૧
,, મનજી ધનજી.....	૧	૬૬૨ ત્રિકમદાસ દામોદર.....	૧
,, હંસરાજ વિસરામ.....	૧	૨૧૦ કાલીદાસ ઘેલાસા.....	૧
,, હરગોવિંદ ચતુ.....	૧	૬૬૨ રતનસી રાધવજી.....	૧
,, ગોવનજી વીરજી.....	૧	,, મુલજી મનજી.....	૧
,, માવજી મેઘજી.....	૧	,, મોરારજી ગોકુલદાસ.....	૧
,, જેઠા બલ્લવજી.....	૧	,, માવજી રવજી.....	૧
,, જેરામ દામજી.....	૧	દલાલ નરોત્તમ પરસોત્તમ.....	૧
,, હંસરાજ હરીદાસ.....	૧	૨૧૦ ગોવનજી ઘેલાભાઈ.....	૧
,, કલ્યાણજી જીવરાજ.....	૧	૬૬૨ દેવીદાસ ખીમજી.....	૧
,, કેરાવજી કુરજી.....	૧	,, કલ્હનજી લીલાધર.....	૧
૨૧૦ ત્રીભોવન હંસરાજ.....	૧	બનસારી ડોસા હંસરાજ.....	૧
મોરારજી રામદાસ.....	૧	૬૬૨ લક્ષ્મીદાસ રામજી.....	૧
૬૬૨ રતસી મુનજી.....	૧	,, કલ્હનજી જેરામ.....	૧

પ્રત.	પ્રત.
શા. માવજી લખજી..... ૧	શેઠ જમનાદાસ બુલસીદાસ..... ૧
,, નરેનમદાસ મોહનલાલ... ૧	,, રવજી લખમીદાસ... ૧
,, શામજી લખજી... ૧	,, વાલજી પીતાંબર... ૧
ભનસારી લીરાચંદ રૂઘનાથ... ૧	દકર પીમજી મકનજી... ૧
શા. દુરજી પ્રાગજી... ૧	,, ગોકુલદાસ શામદાસ... ૧
દલાલ કલ્યાણજી... ૧	,, બલજી હંસરાજ... ૧
ભટ ધીરચંદ જ્ઞાનજી... ૧	શા. પરબુદાસ ગોધવજી... ૧
દકર ચાંપા હરજી... ૧	,, ઊંચલાલ મુલચંદ... ૧
ભટ જગજીવન ગોવંદજી... ૧	દકર માવજી મેધજી... ૧
દકર નારણજી પરમાનંદ... ૧	શા. બુખાણદાસ વલવદાસ... ૧
,, પ્રેમજી મુલજી... ૧	,, ગુલાબદાસ શંકરલાલ... ૧
,, દામોદર વાલજી... ૧	દકર હુકા હેમરાજ... ૧
શા. રૂઘનાથજી તારાચંદ... ૧	શા. રંગીનદાસ હરીલાલ... ૧
દકર વાલજી પીમજી... ૧	,, લાલદાસ મોતીરામ... ૧
શા. બાણજી રાવજી... ૧	દકર ઉકેડા મોરારજી... ૧
દકર ધરમસી ગોધવજી... ૧	શા. મોનજી વીઠલ... ૧
શા. લખમીચંદ કડવા... ૧	દકર પરશોત્તમ જીવન... ૧
,, હરજીવન ક્રીસોરદાસ... ૧	શા. લખમીદાસ વંદરાવન... ૧
,, રતનજી પીતાંબર... ૧	દકર પરશોત્તમ નારણજી... ૧
શેઠ પીતાંબર જાલજી... ૧	ભટ લક્ષ્મીદાસ મેધજી... ૧
દેશાઈ દેવકરજી નાનજી... ૧	શા. લક્ષ્મીદાસ રામદાસ... ૧
શા. ગણેશ વેલજી... ૧	શેઠ દોલતરામ રતનરામ... ૧
શેઠ વસનજી મુરારજી... ૧	,, આત્મારામ મુરજીરામ... ૧
મોદી ધીરજી રાવચંદ... ૧	,, મનમોહનદાસ લક્ષ્મીદાસ... ૧
શેઠ પ્રેમજી કચરા... ૧	,, મગનલાલ અંબારામ... ૧
શા. દેવકરજી દયારામ... ૧	,, ગંગાધર જગન્નાથ... ૧
,, હરીદાસ હેમચંદ... ૧	,, ચુનીલાલ નારણદાસ... ૧
,, લલુભાઈ લીલાચંદ... ૧	,, અનુપરામ જમીનરામ... ૧
દકર કાળીદાસ પ્રેમજી... ૧	,, બાપુભાઈ કાળીદાસ... ૧
શા. લક્ષ્મીદાસ મોરારજી... ૧	મતના કૃષ્ણ... ૧
શેઠ ગમ્ભરસી કચરા... ૧	વકીલ ખરવતીશંકર જીવનરામ... ૧
,, લાલજી હેમચંદ... ૧	દકર રામજી કરસન... ૧
દકર ધનજી મોરારજી... ૧	,, રામદાસ મુંદરાસ... ૧
શેઠ હરીદાસ ગોપાલજી... ૧	,, પરશોત્તમ ધરમસી... ૧
,, રણછોડદાસ પીમજી... ૧	

